

ÉLŐ HAGYOMÁNY A BUDAI KÉPZŐBEN

Mozaikek 150 év történetéből

Szerkesztette:

Cúthné Gyóni Eszter – Endrődy Orsolya – Pölcz Ádám

A jelen kötet a fennállásának 150 éves évfordulóját ünnepló Budai Képző szakmai közösségeinek történetét foglalja össze, a tanítóképzést és az ahhoz társult további feladatokat ellátó tíz tanszék és a gyakorlóóvoda formálódásáról ad színes képet. (...) A kötetből kitűnik, hogy eredményeinket összefogással, lelkes oktatói és dolgozói együttműködéssel értük el, amiért a történetek szereplőit, a Kar minden munkatársát köszönet illeti.

Dr. habil. Márkus Éva

Úgy hiszem, valamennyien egyetértünk abban, hogy egyetlen intő szó sem érhet annyit, mint a szívből jövő jó példa, amelyet a Tanító- és Óvóképző Kar is elhivatottan képvisel. Hagyomány és innováció, tapasztalat és fejlődés egysége jellemzi őket ugyanúgy, ahogy egész Egyetemünket, kiérdemelve a hallgatók feltétlen bizalmát.

Prof. dr. Borhy László

ÉLŐ HAGYOMÁNY A BUDAI KÉPZŐBEN
MOZAIKOK 150 ÉV TÖRTÉNETÉBŐL

ÉLŐ HAGYOMÁNY A BUDAI KÉPZŐBEN MOZAIKOK 150 ÉV TÖRTÉNETÉBŐL

Szerkesztette: Cúthné Gyóni Eszter – Endrődy Orsolya – Pölcz Ádám

Budapest, 2020
ELTE Tanító- és Óvóképző Kar

Élő hagyomány a Budai Képzőben
Mozaikok 150 év történetéből

Szerkesztette: Cúthné Gyóni Eszter – Endrődy Orsolya – Pölcz Ádám

Olvasószerkesztő: †Farkas Mária

Szakmai lektor: †Hunyady Györgyné

Munkatárs: Baumgartner Bence Péter és Demeter Katalin

Arculat: Fancsek Krisztina

ISBN 978-963-489-235-9

Nyomdai munkálatok: Robinco Nyomda

Kiadja az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara

Felelős kiadó: Az ELTE TÓK dékánja

© Szerzők, szerkesztők, kiadó

Budapest, 2020

Tartalomjegyzék

Rektori köszöntő	7
Dékáni köszöntő	9
Lectori Salutem	13
BAKOS TAMÁS	
Rajzolt út – A Vizuális Nevelési Tanszék története	15
BERECZKINÉ ZÁLUSZKI ANNA – CSÍKVÁRI GÁBOR – DARÓCZI GABRIELLA –	
GAJDÓNÉ GÖDÉNY ANDREA – HANGAY ZOLTÁN – LÓZSI TAMÁS –	
NAGY KATALIN – PÖLCZ ÁDÁM	
150 év magyartanítás a Budai Képzőben –	
A Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék	47
CÚTHNÉ GYÓNI ESZTER – DEMETER KATALIN	
„Hagyomány és megújulás” –	
Az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Társadalomtudományi	
Tanszékének története	77
DEMETER KATALIN – NEVIGYÁNSZKY ÉVA	
„Hej, óvoda, óvoda!” –	
A Budai Képző gyakorlóóvodájának keretezett története	123
DÖBRÖSSY JÁNOS	
150 év zenei nevelése a Budai Képzőben –	
Az Ének-zenei Tanszék története	145
GERGELY ILDIKÓ	
A 150 éves tanítóképzés a testnevelés-tanítás szemszögéből	195
JANEK NOÉMI – KOLOSAI NEDDA	
A Neveléstudományi Tanszék története (1959–2019)	253
MÁRKUS ÉVA	
Az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék története	367
SCHOTTNER EDE – MÉSZÁROSNÉ DARVAY SAROLTA	
A Természettudományi Tanszék nevelő-oktató	
munkájának történeti áttekintése	455
SZABÓNÉ SZITÁNYI JUDIT – ZSINKÓ ERZSÉBET	
A Matematika Tanszék története	511
TEMESI-FERENCZI KINGA	
A bitektől a robotokig –	
A Digitális Pedagógiai Tanszék története	539

Rektori köszöntő

Tisztelt Olvasó!

Szívből ajánlom figyelmébe az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Karának 150 éves múltját bemutató jubileumi kötetet, amely tíz tanszék és a gyakorlóóvoda történetét foglalja össze.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektoraként nagy büszkeséggel és őszinte örömmel tölt el, hogy az ország legnagyobb tanítóképzője immár 2000 óta működik intézményünk szerves részeként és gondoskodik a kisgyermekkori nevelés magas hazai színvonalát biztosító, kiváló felkészültségű szakemberek képzéséről.

Úgy hiszem, valamennyien egyetértünk abban, hogy egyetlen intő szó sem érhet annyit, mint a szívből jövő jó példa, amelyet a Tanító- és Óvóképző Kar is elhivatottan képvisel. Hagyomány és innováció, tapasztalat és fejlődés egysége jellemzi őket ugyanúgy, ahogy egész Egyetemünket, kiérdemelve a hallgatók feltétlen bizalmát.

Azt remélem, hogy a jelen kiadvány a Kedves Olvasó számára is átadja mindazt, amit a Tanító- és Óvóképző Kar elmúlt másfél évszázada számunkra jelent.

A kötet forgatásához élvezetes és tartalmas időtöltést kívánok!

Prof. dr. Borhy László

Dékáni köszöntő

Tisztelt Olvasó!

A jelen kötet a fennállásának 150 éves évfordulóját ünneplő *Budai Képző* szakmai közösségeinek történetét foglalja össze, a tanítóképzést és az ahhoz társult további feladatokat ellátó tíz tanszék és a gyakorlóóvoda formálódásáról ad színes képet. A tanítóképzéshez kapcsolódó gyakorlóiskola gazdag és terjedelmes történetét külön kötetben adjuk közre.

Az első magyar állami tanítóképző, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Karának jogelőd intézménye 1869 őszén nyílt meg *Budai Állami Tanítóképezde* néven, férfi tanítóképzőként. Bö 60 éve, 1959-ben vált a tanítóképzés felsőfokúvá, létrejöttek a felsőfokú tanítóképző intézetek, amelyek az 1975-76-os tanévtől szerveződtek át tanítóképző főiskolákká. A Budai Képző neve ekkor *Budapesti Tanítóképző Főiskola* lett. 2000. január 1-től az *Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Főiskolai Karként* integrálta az intézményt, 2009 óta pedig *ELTE Tanító- és Óvóképző Kar* a neve.

Az 1868. évi XXXVIII. törvény 20 állami tanítóképző felállítását rendelte el, mindegyik mellé gyakorló elemi iskolát és 2 hold kertet kellett kialakítani. A következő tárgyakat tanították a hároméves tanítóképzőben: hit- és erkölcstan, neveléstan, oktatási módszertan, általános és hazai földrajz, általános és hazai történelem, anyanyelv, magyar nyelv, német nyelv, természettudományok és azok alkalmazása az iparra és a földművelésre, gazdaságtan gazdasági és kereszeti gyakorlattal, hazai alkotmánytan, mennyiség- és mértan, ének és zene (különösen hegedű és zongora), szépírás és rajz, testgyakorlat, valamint tanítás a gyakorló iskolában.

1869 novemberében a Budai Képző tíz növendékkel és az igazgató mellett öt tanárral kezdte meg működését. Ez a helyzet mára alaposan megváltozott: kétezernél több hallgatónk és az óraadókkal együtt közel száz oktatónk van. A hagyományos tárgyak – a magyar nyelv, az ének-zene – mellett ma olyan tárgyak is szerepelnek a tantervben, mint a kombinatorikus és valószínűségi gondolkodás fejlesztése játékkal, az inkluzív nevelés vagy az informatika tantárgy-pedagógiája. A hallgatókkal közös munkánkban vezető szempont, hogy a tanulás támogatása akkor sikeres, ha az önálló munkához, a kreativitáshoz,

a derűs, bizalmi légkörhöz teremtyük meg a feltételeket – mind a közoktatásban, mind a felsőoktatásban.

A tanítóképzés mellett ma óvó- és a kisgyermeknevelő képzést is folytatunk. Küldetésünk a intézményes nevelésre felkészítő pedagógusképzéssel szemben támasztott társadalmi elvárásoknak megfelelő oktatás és kutatás biztosítása, amely a hatodik iskolaév végéig ad képzettséget a hallgatóinknak, és amit – hagyományainkat követve – rajz- és vizuáliskultúra-tanár képzés egészít ki. 2019-ben, fennállásunk jubileumi esztendejében pedig angol nyelvű óvodapedagógus-képzést indítottunk.

Intézményünk mindig fontosnak tartotta a nemzetiségi pedagógusképzést is: 80 éve, 1939-ben indult el a német nemzetiségi képzés a Budai Képző épületében, a *Magyar Királyi Állami Németnyelvű Tanítóképző Líceum*. A képzés 1945-ig tartott, a háború után, 1959-ben a tanítóképzés felsőfokúvá válásával folytatódott, nemzetiségi tannyelvű diákkotthonos intézményként, az akkori Felsőfokú Tanítóképző Intézet nemzetiségi tagozataként. Jelenleg német és szerb tanító- és óvodapedagógus-képzés folyik a Karon. A 2019/2020-as jubileumi tanévtől német nemzetiségi tanító szakos hallgatóink Ausztriában, a linzi Felső-Ausztriai Pedagógiai Főiskolán folytathatják tanulmányaikat mesterképzésben, így egy év alatt mester szintű tanítói diplomát szerezhetnek.

Kiemelkedő jelentőséget tulajdonítunk képzéseinkben az iskolai, óvodai és bölcsődei gyakorlatoknak. A tanítóképzésnek mindvégig része volt a gyakorlóiskolában folyó munka. Ma az ELTE Gyertyánffy István Gyakorló Általános Iskola a tanító szakos hallgatók, az ELTE Gyakorló Óvoda az óvodapedagógus hallgatók gyakorlati képzésének központi színtere, mindkét intézmény kimagasló szakmai színvonala garancia a minőségi képzésre. Gyakorlóintézményeink munkatársai mellett a főváros számos kiváló közoktatási intézményének magas színvonalú munkát végző pedagógusai is bekapcsolódnak hallgatóink képzésébe.

Hallgatóinkat – mint a másfélszáz év alatt minden korszakban – ma is támogatjuk tehetségeik kibontakoztatásában: részt vehetnek nemzetközi konferenciákon, országos mesemondó és népdaléneklési versenyen, rendszeres képzőművészeti kiállításokon, koncerteken, zenés színpadi előadásokon, a felsőoktatási hallgatók szónokversenyén, a tudományos tehetségeket támogató programokon, angol nyelvű drámadélutánon és német nyelvű adventi délutánon.

A hagyományok követése mellett fontosnak tartjuk a digitális világban való megjelenést, így az Egyetem arculatával összhangban álló kari honlapunk és közösségi médiafelületeink segítik, hogy az érdeklődők megismerhessék munkánkat. A 21. század, az Európai Felsőoktatási Térség új lehetőségeket nyitott a hallgatók előtt: részt vehetnek nemzetközi pályázatokon, Erasmus-ösztöndíjjal

tanulhatnak Európa számos országában egy vagy két félévet, vagy végezhetnek szakmai gyakorlatot.

A kötetből kitűnik, hogy eredményeinket összefogással, lelkes oktatói és dolgozói együttműködéssel értük el, amiért a történetek szereplőit, a Kar minden munkatársát köszönet illeti.

Kívánok a Kedves Olvasónak élvezetes és tanulságos utazást a múltba, intézményünknek pedig további sikereket – a következő 150 évre.

Dr. habil. Márkus Éva

Lectori Salutem

Kedves Olvasó!

A Budai Képző alapításának 150. évfordulója alkalmából összeállított tanszék- és óvodatörténeti kötetünket tarthatja most a kezében, amely a másfél évszázados történet összegyűjtött mozaikdarabjaiból épült. A vállalkozás kevéssé támaszkodhatott hasonló előzményekre, ez is indokolja, hogy szerkesztése több mint három évet vett igénybe. A tanulmányok szerzői az egyes tanszékek, szervezeti egységek korábbi vagy jelenlegi munkatársai, közöttük néhányan hosszú ideig részesei voltak a történéseknek, mellettük bekapcsolódtak a munkába a múlt feltárása iránt érdeklődő fiatal kutatók is.

Amikor 2017-ben a kötet ötlete megszületett, azt kértük a szerzőktől, hogy tekintsék át a tanszékek történetét, mutassák be megalakulásuktól – vagy annak előzményeitől – kezdve szervezeti- és névváltozásait, élő hagyományait. Kértük, hogy jelenjen meg a tanulmányokban a tanszékvezetők, az oktatók, tanszéki munkatársak névsora, az egyes tanszékekhez kötődő tudományos munkák, művészeti alkotások, rendezvények, konferenciák közül – a szerzők szerint – a legjelentősebbek felsorolása. Kértünk továbbá beszámolót a tanszékekhez kötődő oktatói és hallgatói sikerekről, a tantervi háló változásairól, a tanszékek legfontosabb nemzetközi kapcsolatairól, úgy, hogy tanszékek életének – a változások mozgatórugóit is jelző – fordulópontjai adják a tanulmányok gerincét. A kezdeti tervek szerint a gyakorlóiskola és a gyakorlóóvoda története is a kötetbe került volna, az iskola története azonban „kinőtte” a kötet terjedelmi kereteit, így önálló kiadványként jelenik meg.

A szervezeti egységek történetének feltárása részben levéltári és nyomtatásban megjelent források felhasználásával, részben az oral history módszerével történt, egyes fejezetekben döntően a forráskutatásra épül a szöveg, más részekben a megélt személyes tapasztalatok túlsúlya a jellemző.

A munka folyamatos egyeztetéseket követelő, hosszú szakaszában két szerkesztő: Cúthné Gyóni Eszter és Endrődy Orsolya dolgozott együtt összesen huszonkét szerzővel, a kötet összeállításának és kiadásának folyamatát Pölcz Ádám zárta le. A szerkesztők munkáját Demeter Katalin és Baumgartner Bence Péter segítette.

A szerzők valamelyest követték ugyan a kezdetben megfogalmazott irányokat, de a művészeti, a sport, a természet-, a társadalom-, a humán- és a neveléstudományok különféle megközelítései, valamint az egyes szerzők eltérő indítatása miatt a megszületett szövegek mégis jelentősen különböznek. Van olyan írás, amelyben a nyelvek iránti szeretet és elhivatottság a vezető motívum, más

fejezet a tanszékvezetők munkáját állította középpontba, több szövegben a gyakorlati képzés is fontos szerepet kap. Több tanulmány a tantervek változásait hangsúlyozza, de a szubjektív, egyúttal mégis több nézőpontú emlékezésre is született igazán izgalmas írásfüzér.

Kötetünk így egy színes mozaikra emlékeztet, amelyben a sokszínűség – véleményeink szerint – értéket képez. A kötet sokszínűsége egyúttal kifejezi képzéseink sokoldalúságát, kirajzolódik benne a kar oktatóinak, kutatóinak sokféle tevékenysége, a művészetek és a tudományok harmonikus együttélése, a hagyományok tisztelete és a folyamatos megújulás.

Bízunk benne, hogy karunk sokféleségből ötvöződő egysége továbbra is az igényes sokszínűséget képviseli, és reméljük, hogy megmarad, ami a kötet minden írásából érezhető: az intézmény iránti elkötelezettség és a hivatástudat.

Jó olvasást kívánnak a szerkesztők!

Budapest, 2020. január 27.

Rajzolt út – A Vizuális Nevelési Tanszék története

1. Rajz munkacsoport a tanszékké válás előtt

Vizuális nevelés 1978-ban Rajz munkacsoportként a Művészeti Nevelési Tanszék keretein belül zajlott. A munkacsoport akkori oktatói: Bálványos Huba főiskolai docens, Krassói Erna főiskolai adjunktus, Poeszné Juhász Erika főiskolai docens, Rudolf Éva főiskolai adjunktus, Sánta László főiskolai docens és óraadóként Szabó György szobrászművész. Tanszékvezető: Kerecsényi László főiskolai tanár (ének-zenei munkacsoport). Az akkori program a vizuális nevelésen belül a látáskultúra sokoldalú fejlesztését állította középpontba, amelyen a valóságjelenségek lényegre törő rajzi értelmezésén alapuló képalakításokat kell érteni. A hagyományos modellrajzon túl célként jelent meg a különböző technikák tanítása is. A témák között megjelent az önálló (gyakran látványelőzményből induló) nonfiguratív formanyelvű kifejezés. Tehát körvonalazódott a képi közlés kétféle jellegére (ábrázolás és kifejezés) épülő oktatási koncepció.

„A követelmények meghatározásakor abból kellett kiindulnunk, hogy a szakkolégistáink önkéntes jelentkezése ellenére is hallgatóink csak átlagos zenei, illetve rajzi képességekkel rendelkeznek, ezért az oktatás során az önkifejezésnek azokat a formáit helyeztük előtérbe, melyek viszonylag hamar hoznak élvezhető, tetszetős eredményeket, és kedvet ébresztenek a munkához” (Adamik és mtsai 1980: 49).

Az oktatás profiljának (tanító- és óvodapedagógus-képzés) megfelelően két munkacsoport alakult a rajzi munkacsoporton belül. Mindezekkel párhuzamban megjelent a tantárgyfelelősség feladatköre is. Jellegzetessé vált a szaktárgyi megbeszélések formája, a későbbi tanszéki értekezlet előzményeként. Az újdonságnak számító zártláncú televízió-rendszer lehetővé tette órafelvételek bemutatását, elemzését. A munkacsoport gazdag diafelvétel-gyűjtemény létrehozására törekedett – elsősorban a tantárgy-pedagógia és a művészettörténet terén. Bálványos Huba több ezer diaanyagból álló sorozata is ekkor jött létre, amely elsősorban műelemző körének képanyagát képezte. Módszerét a párhuzamos vetítés, összehasonlító képelemzés jellemezte, amely napjainkban is módszerta-

ni elvként jelenik meg tantárgy-pedagógiánkban. A technikai eszközök kihasználtságára való törekvést és az eszközök fejlesztést a csoport már ekkor céljai között említi.

A munkacsoport oktatói jellemzően képzőművész tanárok voltak (Bálványos Huba grafikusművész, Krassói Erna textilművész, Poeszné Juhász Erika festőművész, Rudolf Éva festőművész, Sánta László festőművész). Ez megfelelt az időszak művészstanár-szemléletének, vagyis „a művészetet tanítson hivatásos képzőművész” elképzelésnek. Közös kiállításon történő szereplésük megszokott esemény volt. 1978-ban a főiskolán rendezett kiállításukat Somogyi József, a Képzőművészeti Főiskola rektora nyitotta meg. 1979-ben a tanítóképző főiskolák képzőművész tanárainak közös kiállítására is sor került az épületben.

1. kép A tanszék első oktatói névtáblája 1987-ben
(fotó: Bakos Tamás)

A munkacsoport egyetlen tanári szobát jelentett (ma a második emeleti zongoraterem helyén, egészen a főiskola épületének bővítéséig), amelyben az asztalok középre rendezve helyezkedtek el. A falak mentén erős polcok sorakoztak, amelyen modellanyagok és papírok helyezkedtek el. A sarokban egy rezsón terpeszkedett a nagy teáskanna. A csoport oktatói gárdája a 80-as évek végén pedig bővült Szabó György, Kardos Mária, Bakos Tamás személyével.

A tanszékké alakulást megelőző években (1987) már kibontakozott az a szemlélet, amely a vizuális kultúrát a vizuális kommunikáció irányainak egységeként jeleníti meg (a köznapi élet vizuális közlése és a művészi kifejezés).

A főbb témakörök még a közoktatásban érvényes tantervi struktúrát tükrözik (tér, forma, szín, mozgás, anyagok, vizuális nyelv).

Az egyes tematikai egységekhez közvetlenül kapcsolódtak tantárgy-pedagógiai ismeretek, elsősorban a tantervre támaszkodva. A vizuális jelenségeknél már elkülönül az ábrázolás és kifejezés céliránya. Az első félév tananyagában megjelennek a későbbi alapozó vizuális nyelvi gyakorlatok nyomai. Az alapképzés mellett *szakkollégiumi képzésről* is beszélhetünk (a jelenlegi műveltségterület előzményeként), amelynek célja az volt, hogy minél differenciáltabb és sokoldalúbb tudássá fejlessze a vizuális nevelés és tantárgy-pedagógiája alaptárgy keretében szerzett ismereteket, jártasságokat és készségeket. Tárgyai: *alkotás- és kifejezőtechnika, képességfejlesztő műhely, tantárgy-pedagógiai műhely,*

alkotóműhely. Egymásra épülésükben a képalakítási képességek alapozásától az önálló alkotótevékenységek felé vezetett a tantárgyi tartalmak logikája. Az *alkotóműhely* (az utolsó félévben) már olyan óraszám nélküli önálló alkotó munkát jelentett, amelyben a hallgató saját választása alapján dolgozott képi és módszertani tartalmakon. A vizuális nevelési stúdiumok *műelemzés, népművészet, alkalmazott grafika, képző- és iparművészet, környezetkultúra* tárgygal egészültek ki (Bálványos 1988). A hallgatók a speciális kollégiumok gazdag választékával is találkozhattak: bábjáték, bábcsoport-vezetés, amely C kategóriás bábcsoportvezető-minősítés megszerzését is lehetővé tette. 1997-re a szakkollégiumi tantárgyi struktúra már differenciált módon tükrözte a tanszék vizuális kultúrát érintő szemléletét, amelyben egy napjainkra egyre gazdagodó, korunk gyarapodó képi látásmódjához alkalmazkodó finomított struktúra jelent meg, amelyben alapvetően a vizuális közlések jellegét és aktuális változatait feltérképező módszertani tendencia alapjainak rögzítése történt.

2. A tanszékké alakulás és szemléleti háttere

A Vizuális Nevelési Tanszék 1989-ben alakult. A megnevezésben tudatosan tükröződik az a felfogás, miszerint az itt folyó oktatómunkának a látható világ egészével kell foglalkoznia, kilépve a rajzolni tanítás szűk körű szemléletéből. A tanszék megalakulásában vezető szerepet töltött be Bálványos Huba grafikusművész. Személye hosszú időn keresztül meghatározta és meghatározza a tanszék és az egész tanítóképzés vizuális nevelési szemléletét. Életrajzában a következőt olvashatjuk:

Bálványos Huba 1938-ban született. 1962-ben végezte el a Képzőművészeti Főiskolát, ahol Pap Gyula és Szőnyi István voltak mesterei. Munkássága elsősorban litográfiái miatt ismert, de a grafika valamennyi technikájában járatos volt. Készített egyedi rajzokat, nagyméretű falképeket, iskolai emlékfalat, domborművet. Több műve szerepel közgyűjteményekben. Részt vett a magyar grafika több külföldi kiállításán a 60-as, 70-es években (Hanoi, Róma, Oslo, Firenze stb.) A Firenzei Grafikai Biennálén aranyérmet nyert. 1969-ben Derkovits-ösztöndíjas lett. 1979-ben Munkácsy-díjat kapott. Több egyéni kiállítása volt külföldön (Hamburg, Havanna). Bálványos Huba képei az emberi lét alapvető kérdéseit feszegetik. Itthon tizennyolc különböző kiállításon kapott díjat. 2008-ig 120 egyéni kiállítása volt, külföldön négy.

A litográfiák, rajzok mögül egy embersorsokért aggódó, alapvetően humanus szemléletű alkotó személyisége rajzolódik ki. Nem véletlen, hogy alkotóművészete mellett jelentős szerepet kapott életében az oktató-nevelő munka,

2. kép Bálványos Huba 2010-ben (fotó: Gerber Pál)

az emberekkel történő közvetlen személyiségépítő célú foglalatosság. A Képzőművészeti Főiskolán kilenc évig tanított ábrázoló geometriát. 1963-tól folyamatosan vett részt a művészeti nevelés különböző területein (szakkörök, művésztelepek, klubok, művelődési házak). Művészeti nevelői pályája a Budapesti Tanítóképző Főiskolán bontakozott ki, ahol 1977-

től kezdett tanítani. 1986-ban főiskolai tanári kinevezést kapott. 1989-ben alapította meg az önálló Vizuális Nevelési Tanszékét, amelynek 2002-ig volt tanszékvezetője. 1990-ben alapította kollégáival a felsőoktatási Vizuális Nevelési Kollégiumot. Négy évig volt tagja a MAB Művészeti és Mesterképzési Bizottságnak. 1997-ben Szent Györgyi Albert-díjban részesült. A vizuális nevelésre irányuló munkáját a szemléleti megújítás jellemezte, amelyet országos jelentőségű tankönyvsorozatban publikált. Ezek a dokumentumok megalapozták és napjainkig meghatározzák tanítóképzésünk vizuális nevelési irányait. Hallgatók közötti népszerűsége legendás volt. Hazánk kulturális életének kevés olyan személyisége van, akinek eredményes képzőművészi alkotó tevékenységét országos hírnű művészetpedagógiai munka is kíséri. Bálványos Huba életműve egy tudatos művészeti nevelőmunka tükörképe. Munkássága iskolateremtőnek mondható, megalkotta (országosan is elismert formában) a vizuális nevelés tanítóképzésre érvényes és az általános iskolai oktatásra is kiható tartalmi modelljét.¹

Az 1989-ben alakult Vizuális Nevelési Tanszék a vizuális nevelés céljának és tevékenységi rendszerének újragondolásával indult. A tanszéki induló program az ún. Korrigált vizuális nevelési programban konkretizálódott, és 1990-ben elnyerte a Művelődési és Köznevelési Minisztérium köznevelés-fejlesztési alapjának támogatását. A programmal széles körű korszerűsítési folyamat indult meg az ország tanítóképzését és a köznevelési gyakorlatot egyaránt érintve. A program olyan sarokpontokra épült, amelyek – szakítva az egyoldalú, látványalapú rajzoktatási hagyományokkal – a vizuális jelenségek teljes körét térképezték fel, kategorizálták és vetítették a köznevelés módszertani gyakorlatába.

¹ Vö. www.balvanyoshuba.hu

Alapelvek Bálványos Huba meghatározásával:

„A színvonalas *esztétikai-művészeti nevelés* képes humán értékírányultságot vinni a szocializációba. Az esztétikai nevelés nem úgy foglal helyet a nevelés egészében, mint rész az egészben, hanem mint az egésznek egy vetülete. (Poszler György)

A vizuális nevelés a *tárgykultúra* kreativitás mobilizálásával elsősorban a személyiség alkotó komponensét fejleszti és elmélyíti a személyiségben a kollektív identitás tudatát.

A vizuális nevelés a *kifejező kreativitás* mobilizálásával elsősorban a személyiség önismereti komponensét fejleszti és elmélyíti, gazdagítja a személyiség esztétikai viszonyait.

A vizuális nevelés a *vizuális kommunikációs* ismeretekkel és gyakorlatokkal döntően a személyiség kommunikációs képességének fejlesztéséhez járul hozzá. A vizuális nevelés nem egyetlen tárgy és különösen nem egy készségtantárgy” (Csíkvári és mtsai 1999: 155).

2.1. A Tanító- és Óvóképző Főiskolák Vizuális Nevelési Kollégiuma

A tanszék megalakulásával egyidejűleg a tanszékvezető kezdeményezésére megalakult a *Tanító- és Óvóképző Főiskolák Vizuális Nevelési Kollégiuma*. A kollégium szakmai ernyőként működve, kölcsönös információ- és tapasztalatcseréivel kontrollálta és visszaigazolta, avagy újításokra inspirálta a terület oktatóit. Első ízben jött létre egy olyan szakterületi szerveződés, amely a pedagógusképzés teljes rendszerét magába foglalta, s arra vállalkozott, hogy lényegében azonos koncepció alapján formálja a különböző helyeken és szinteken képzett pedagógusok felkészítését a vizuális nevelésre. Ezek után a tanszék bekapcsolódott a Nemzeti alaptanterv munkálataiba. A szakmai egyesület NAT-munkacsoportját is a tanszék szervezte meg, és Bálványos Huba irányította négy éven keresztül – 1990 és 1994 között. A NAT elkészült anyagához a tanszék programja kínált elméleti és tapasztalati támpontot. A tanszék munkájához az MKM KÖFA támogatását élvezhette, majd a Soros Alapítvány támogatta a programot. A NAT munkálatai közben a tanárképző főiskolák és művészeti egyetemek (Magyar Képzőművészeti Egyetem, Iparművészeti Egyetem) csatlakozásával megalakult és bejegyzést nyert a *Pedagógusképző Főiskolák Vizuális Nevelési Kollégiuma*, mint a Tanító és Óvóképző Főiskolák Vizuális Nevelési Kollégiumának utóda. Az egyesület elnöke Bálványos Huba lett. (A megalakulást követően röviddel a kollégium betagozódott az ÓTE szervezetébe.) Az egyesület kapott megbízást az Országos Tantervfejlesztő Bizottságtól a négyéves tanítóképzés vizuális nevelési szakterülete tantervének fejlesztésére. A munka eredménye, hogy a tanítóképzés vizuális nevelési tanterve és a NAT Vizuális Kultúra fejezete minden tekintetben szinkronban volt egymással (Csíkvári és mtsai 1999: 155).

Az egyesület 2011-ig működött Bálványos Huba, majd Gaul Emil vezetésével. Programjának fontos részét képezte az aktuális vizuális nevelési témákon túl az a módszertani vásár, amelynek – Leitner Sándor főiskolai főigazgató segítségével – az akkori Kaposvári Tanítóképző Főiskola biztosított helyet. Ennek keretein belül a tanítóképző intézmények hallgatói tanítási versenyek formájában mutathatták be felkészültségüket. Itt kell megemlíteni, hogy a tanítási gyakorlatok egyik szemléletes értékmérő formája volt a Kaposvári Országos Tanítási Verseny, amelyen hallgatóink tanárképzőket is megelőzve részesültek első helyezéskben (2003-ban Kiss Fruzsina, 2004-ben Bozsics Zsanett és Szatmári Brigitta, 2005-ben Papp Krisztina).

Az egyesület belső továbbképzésként tárgyalta azokat az aktuális témákat, amelyek a vizuális kultúra felsőoktatást és közoktatást érintő fejlesztését segíthették. Ilyen mozzanat volt például a mozgóképkultúra bevezetését kísérő belső szervezésű továbbképzés. Az egyesület jelentősebb kiadványokat is magáénak tudhatott, mint a pedagógusképző főiskolák művésztanárainak kiállításához készült katalógus (Kaposvár 1994), copyprogram vagy mozgóképkultúra témájú kiadvány (Technikai képek, Módszertár 2008).

2.2. Napjainkban is érvényes jegyzetek

A tanszékké alakulás és az új szemléletű programalakítás mozzanatai szükségessé tették és felgyorsították a jegyzetírási törekvéseket is. Kiegészítő jegyzetek már korábban is készültek (pld: Kardos Mária 1985: Népművészet kiegészítő jegyzet. Budapesti Tanítóképző Főiskola = BTF, Sánta László 1991: Szemelvények a vizualitás köréből BTF.). A tanszék oktatóinak első közös tanulmánykötete 1993-ban a BTF gondozásában jelent meg *Vizuális tanulmányok* címmel. Az egyéni szakmai irányultságokat tükröző tanulmányokat erőteljes módszertani szemlélet és gazdag képanyag kísérte.

3. kép Kerámia- és grafikaműhelyek (fotó: Bakos Tamás, 2016)

A már korábban tervezett tankönyvsorozat az 1990-es évek végére végre a megvalósulás útjára léphetett. A felsőoktatási tankönyvpályázaton a Balassi Kiadó támogatást nyert, így 1997-ben Bálványos Huba és Sánta László átírták és kibővítették a már működő főiskolai kiadású jegyzetüket, és 1998-ra megjelent a kiadónál a *Vizuális megismerés, vizuális kommunikáció* c. tankönyv, amit aztán a tanítóképzők majd mindegyikében bevezettek. Tartalma Bálványos Huba megfogalmazása szerint: le kell írni és értelmezni kell a vizualitás szerepét a megismerésben, le kell írni és értelmezve rendezni kell a vizuális kommunikáció jelenségeit, le kell írni és értelmezni kell a megismerésben és a kommunikációban működő sokféle képjelenséget. (Bálványos – Sánta 1998). 1999-re pedig megjelent Bálványos Huba *Esztétikai művészeti ismeretek, esztétikai-művészeti nevelés* c. tankönyve.

Harmadikként a *Vizuális nevelés pedagógia* jelent meg 2000-ben, szerzők: Bakos Tamás, Bálványos Huba, Preisinger Zsuzsa, Sándor Zsuzsa (Sárospatak). 1995-ben a tanszék részterületekkel foglalkozó további tankönyvek, illetve tanítói kézikönyvek elkészítésére kapott támogatást a Pro Renovanda Alapítványtól.

Az Iparművészeti Főiskola kollektívája a KOMA-nál pályázatot nyert a Tölgyfa Programnak elkeresztelt, a vizuális nevelés egész iskolai vertikumát átfogó tankönyvsorozat tervével. Bubcsóné Hornyák Klára, Kardos Mária, és Preisinger Zsuzsa *Kép-világ I.* első osztályos könyve 1998-ban, a *Kép-világ II.* 1999-ben jelent meg a tanári kézikönyvekkel együtt. A két munka jelenleg is a tanszék tantárgy-pedagógiai tárgyainak segítő eszköze.

3. A négyéves tanítóképzés hatása

Az 1995/96-os tanévben beindult négyéves tanítóképzéssel járó feladatok egy része intézményközi feladatként is jelentkezett: a budapesti tanszéken a tanterv kimunkálása során több új vagy megújított tantárgy szakanyaga is elkészült.

A négyéves képzés műveltségi területe tartalmilag és óraszámban a tanítóképzés vizuális nevelési koncepciójának optimalizált helyzetét jelentette. Mondhatni beköszöntött a képzés aranykora. Az *Alapozó stúdiumok* a képalkotás alapvető törvényeivel foglalkozott gyakorlatok formájában a *Vizuális megismerés és kommunikáció* elméleti tárggyal párhuzamban. Az általános képzésben az alapozó tárgy után helyet kaphattak a *Kommunikációs és szemléltetési stúdiumok*, amely azért érdemel említést, mert a tanszék kezdetektől fogva küldetésének tartotta, hogy a szemléltetés módszerének tanítását tantárgyközi jellege mellett is felvállalja. (*Látás és szemléltetés* szöveggyűjtemény Bálványos Huba szerkesztésében Balassi Kiadó, 2003). Az önálló alkotás lehetősége a *Képi kifejezés és tárgyalako-*

tás mint művészeti stúdiumok tantárgyak keretei között valósult meg az *Esztétika* elméleti előadásokkal párhuzamban. Meg-megújuló tartalmi korrekciókkal ez a felépítés jellemzi napjaink tanszéki koncepcióját is (Bálványos 1995).

A korábbi szakkollégiumi tartalmak újragondolása – a kor vizuális információrobbanása tükrében – egy differenciáltabb tantárgyi rendszert eredményezett a választható műveltségi területen. Az egyes vizuális közlésformákhoz félévente tantárgy-pedagógia tárgyak társultak. Új elemként jelent meg a műveltségterület tantárgyi struktúrájában a *Fotó és animáció*, a *Művészetszociológia*, a *Művészetpszichológia*, később az *Alternatív vizuális* nevelés. A *Tárgykultúra*, *népművészet és design* egy félévre terjedő egységet kapott, ugyanígy a *Képzőművészet és művészettörténet*. De az indulásnál helyet kapott a *Bábművészet* is. A tantárgyi struktúra ebben a formában átfogta a vizualitás teljes ismeretkörét, megfelelő óraszámot biztosított a gyakorlatok számára. A későbbiekben néhány területen óraszámcsökkentés, illetve tartalmi összevonás következett be (pl. Bábművészet, Művészetszociológia).

4. Vizuális nevelés az óvodapedagógus szakon

Az óvodapedagógus szakon 1995-ben készült el Boza Erzsébet *Az óvodai vizuális nevelés módszertana* című jegyzete. Boza Erzsébet óvónői középiskolai tanári tapasztalatokkal érkezett a tanszékre, és határozott szakmai elképzeléssel, kidolgozott tematikával irányította a kollektíva óvodapedagógus szakcsoportját a B épületben. Az óvodapedagógus szak ugyanis az úgynevezett B épületben (Bezerédj utca) működött kedvező tantermi körülmények között, önálló kiállítóterrel. Az itt oktató kollégák nagy része állandó jelleggel tartotta óráit az épületben, és leginkább csak értekezletek alkalmával keresték fel a Kiss János altábornagy utcai tanszéket. Mindemellett a kihelyezett értekezletek is gyakoriak voltak. A B épületet – bár elhanyagolt belső képet mutatott renoválásra szoruló falaival – az itt oktatók mégis kedvelték tágas termei, nagy és kényelmes szekrényei miatt.

Az eltérő helyszínek következménye is lehetett az oktatók két szakra történő specializációja. Az ELTE-hez történő csatlakozás után (2000) nem sokkal az épület eladásra került, és az óvodai szakcsoport átköltözött a főépületbe. Az összevonás révén jellemzővé váltak a terem- és órarendi gondok. Ugyanakkor a közös munkatér okán is szorosabbra fűződtek a két szak tantárgyi tartalmainak kapcsolatai.

Az óvodapedagógus szakon az 1989-es ÓNP bevezetése és az ekkor stabilizálódott optimális keretek a képzés átdolgozását tették szükségessé, s ez élt is

1996-ig. 1996-ban megjelent az új alapprogram, és érvénybe lépett az órakeret módosítás. Ezek a körülmények a képzés átprogramozását vonták maguk után. Az új tantárgyi struktúra megfelelő időkeretben minden félévben helyet adott a vizuális nevelésnek. Ekkor készültek az akkor még működő B épületben a kiállítási tárlók és a bábmódszertan bábparavánjai. Az eredményesnek mondható báb szakkollégiumot viszont nem sikerült átmenteni a négyéves tanítóképzésbe. A bolognai átalakulásig egy óra erejéig még megjelent a tanítóképzésben, majd fél éves kurzus formájában maradt az óvóképzés programjában (Csíkvári és mtsai, 1999: 154–166). 2005-től az óvodai vizuális nevelés módszertanában tartalmi megújító folyamat indult el, amelyre a gyermeki élményvilághoz közeli feladatközpontúság lett jellemző. Az első félév alapozó jellegű témáit (amelyek a tanítóképzéshez hasonlóan a középiskola rajztárgyi ismereteit és készségeit igyekeztek pótolni) módszertani, majd témaközpontú félévek követik. Az állatvilághoz, növényvilághoz kapcsolódó feladatsorok tartalmazzák jelenleg is azt a műfaji és technikai sokféleséget, amely a gyermeki óvodai vizuális foglalkozások analóg mintái is lehetnek. A tartalmi megújulást módszertani is kísérte, amelyben Pataky Gabriella és Vastag Ágnes oktatók vezető szerepet vállaltak. Tantárgyi tartalmakat és módszereket frissítő munkájuk folyamatos, napjainkban is tart. Pataky Gabriella 2014-ben írta meg *Pedagógiai tervezés az óvodai vizuális fejlesztéshez* című jegyzetét. Vastag Ágnes jelenleg is tanszékünk kapcsolattartója a gyakorlóóvodák mentor óvodapedagógusai felé.

5. Technikai jellegű fejlesztések

A tanszék jelenlegi termei az 1990-ben történt épületbővítés után alakultak ki. A két rajzterem mellett egy kerámiaműhelynek és egy fotólabornak is jutott hely, tükrözve a főiskolai vizuális nevelés újító koncepcióját, amelyben a tárgykultúra oktatása jelentős szerepet kapott. A folyosón impozáns vitrinsor kialakítására is sor került. A későbbi informatikai fejlesztés során az egyik teremben egy számítógép- és fénymásoló-helyiséget rekesztettek le.

1993-ban és 1995-ben – a kor kihívásait követve – informatikai jellegű fejlesztésre is sor került a tanszéken, ami jelentősen hatott az oktatási segédanyagok gyors megjelenésére. A Magyar Felsőoktatásért pályázaton nyert, újdonságnak számító fénymásológépet sokoldalúan hasznosították az oktatási feladatokban, használatára programot fejlesztettek oktatóink:

„A fénymásológéppel előállítható (másolt, nagyított-kicsinyített, sokszorosított) képet be lehet és be kell illeszteni az oktatási program minden olyan folyamatába, ahol peda-

gógiai hasznot ígér anélkül, hogy a folyamat egymásra épülő pszichológiai mozzanatait s az alakítandó készségek bármelyikét is kiiktatná” (Csíkvári és mtsai 1999).

Vagyis az információhordozók mennyisége rohamosan növekszik, az alkotásra fordított idő viszont fogy, tehát szükséges az olyan technikák alkalmazása, amelyek a rutinszerű mozzanatok idejét rövidítik. Ez a tematika részleteiben jelenleg is bevált módon működik alkotási gyakorlatok keretén belül. A Képzőművészeti és Iparművészeti Főiskolával közösen 1995-ben FEFA-pályázaton támogatást nyert a tanszék egy közös módszertani bázis kiépítésére. Ennek keretében kapott először számítógépeket tanszékünk, és kezdődhetett meg több szakanyag elkészítése (*Tárgykultúra a főiskolai és általános iskolai oktatásban*). A megújuló képhordozók új programok kidolgozására inspirálták a Vizuális Nevelési Tanszékot. 1997-ben Felsőoktatási Programfinanszírozási Pályázat keretében több irányú fejlesztési tendencia indult el: az alkotó gyermek videóprogram, új mozgóképi eszközök a nevelés-oktatás tanításában vagy a copyprogram, amelynek kiadványa is született Bakos Tamás szerkesztésében. 1997-ben a Felsőoktatási Programfinanszírozási Pályázaton nyert támogatás segítségével a főiskola Gyakorló Általános Iskolájának rajztermébe is beállíthattunk egy fénymásológépet.

4. kép A Vizuális Nevelési Tanszék kiállító terei (fotó: Bakos Tamás, 2016)

6. Az első külkapcsolatok

A tanszéki program szerves részét képezte olyan külkapcsolatok létrehozása, amelyek szemléleti tapasztalatcserék révén a későbbiekben tantárgyfejlesztő lehetőségeket is hordozhattak. Ennek első mozzanata volt a Schwabisch Gmünd-i Pedagógiai Főiskolával létrejött szakmai kapcsolat 1993-tól 2008-ig (Tempus-pályázat keretében). A kölcsönös szakmai kiállításokon és szemléleti tájékozódásokon túl egy öt éven át tartó oktatói partnersere is létrejött. A német intézményben Kardos Mária tartott kerámiakurzusokat, főiskolánkon pedig több alkalommal

Albrecht Vogel grafikus tanár oktatott. Grafikai vizuális nyelvet hangsúlyozó koncepciójának egyes elemei meg is jelentek alapozó képzésünkben. 1995–96-ban élénk kapcsolat alakult ki a holland Hogeschool de Kempel nevű pedagógiai főiskolával. 1998 májusában már hetedszer utazhatott az éppen harmadéves vizuális csoport nyolc hallgatója Hollandiába úgy, hogy a holland fél messze-menően segítette anyagilag is az utazások megvalósulását. Csereként a magyarul is beszélő Jaring Landman professzor a holland intézet költségén hozott mindig Magyarországra bérelt kisbusszal 8-8 hallgatót. A program elsősorban hallgatócsoportok kölcsönös intézmény- és múzeumlátogatásait tartalmazta.

7. Rajz- és vizuáliskultúra-tanár szak

A tanszék egyik legnagyobb vállalkozása volt az egri Eszterházy Károly Tanárképző Főiskolától átkért levelező tagozatos rajztanárképzés kétszer négy félévének végigvitele (1997, 2000). A hallgatók döntő többsége a megelőző mintegy tíz évben volt rajz szakkollégista. Ezen a képzésen bebizonyosodott, hogy a tanítóképzésben kapott vizuális elméleti ismeretek jól megalapozzák a tanári képesítés követelményeit. Fejlesztést elsősorban a rajz- és festői képességek igényeltek. Az egri intézmény részéről Nagy B. István festőművész vett részt az oktató- és szervezőmunkában. A képzés két évfolyamot vitt végig, majd tanszéki kezdeményezésre kísérlet történt a rajz- és vizuáliskultúra-tanár szak nappali képzésben történő akkreditálására, de a tanítóképzők összefogása ellenére – a belépő bolognai rendszer miatt – ez a kezdeményezés elhalt. A rajz- és vizuáliskultúra-tanár szak beindítása nappali tagozaton később, 2017-ben valósult meg a szombathelyi egyetem ELTE-hez történő csatlakozása révén. Az osztatlan képzés mellett 2018-ban rajz- és vizuáliskultúra-tanár MA-képzés is indult, újra lehetőséget biztosítva azoknak, akik már tanítói diplomával rendelkeztek. Elsősorban a volt vizuális műveltségterületes hallgatóink jelentkeztek az első induló évfolyamba (Csíkvári és mtsai 1999: 154–166).

5. kép Kardos Mária és Bércesi-Dienes Erika órát tart (fotó: Bakos Tamás, 2016)

8. Tantárgyak, események, kapcsolatok az ezredforduló után

8.1. Választható kurzusok

2003-tól folyamatos szerkezeti átalakulás indult meg, amely tantárgyi területen jelentett némi veszteséget: le kellett mondanunk a *Szemléltetés és bábozás* tanegységről, amely így átvonult a kötelezően választható sávba. A belépő és gyarapodó szabadon és kötelezően választható kurzusok viszont tág lehetőséget nyújtottak a különböző műfaji és vizuális elméleti ismeretek szélesítésére. A szabadon szervezett programoknak egyébként is volt némi hagyománya: Bálványos tanár úr gyakran szervezett a 80-as, 90-es években is kiállításlátogatásokat, műelemző köre pedig ismert volt népszerűségéről. További emlékezetes szabadon választható kurzusai az *ART Mozi*, *Mez-telen művészet*, *Modellrajz* voltak. Közkedvelt szabadon választható tárgyaink a *Foltvarrás* (vezetője Somogyi Béláné) és a *Művészeti ismeretek* (vezetője Bálványos Huba). Ez utóbbin rendszeresen szerepeltek neves előadók, képzőművészek (Földi Péter, Kicsiny Balázs, Vertel Andrea, Lakatos Iván stb.), akik anyagi ellenszolgáltatás nélkül beszéltek alkotói módszerükről, hozták el képeiket, filmjeiket, és csalogattak be sok külsős érdeklődőt is.

Mindezekén kívül több olyan szabadon választható kurzus is a kínálatban szerepelt, amely különböző műfajok tükrében fejlesztette a kép- és tárgyal-
kotáshoz szükséges készségeket (*Papírművesség*, *Fotó*, *Maszk és álarc*, *Bábozás*, *Grafika*, *Kerámia*). A szabadon választható tanegységek között *Művészeti diákkör* is működött, és jelenleg is működik, amely iránt évről évre egyre nagyobb az érdeklődés. Sokan korábbi szakköri tevékenységeket szeretnének folytatni (főképp modellrajz), vagy új képzőművészeti műfajjal szeretnének ismerkedni (rézkarc, olajfestés). Péntek délutánonként működött az olajfestők társasága, amelyre régi hallgatóink is visszajártak. A foglalkozások lényegében egyéni konzultációk, korrektúrák sorozatait jelentik ma is, nem mindig a tanórai időpontokhoz kötve. Művészeti diákköri sikert könyvelhettünk el (a tanszék történetében először), mikor Kovács Viola másodéves, német műveltségterületes hallgató fotóival második helyezést ért el a szegedi Tudományos és Művészeti Diákköri Seregszemlén.

A *Művészeti diákkör* éves beszámoló kiállításai megszokott jelenségek a kar életében, és a tucatnyi résztvevő közül minden évben van továbbjutó az országos megmérettetésre. Jelenleg is az egyik legfontosabb egyedi sajátosságnak mondható kötelezően választható kurzusunk a *Tantárgy-pedagógiai műhely*, amely a műveltségterületen folyó, csoport előtti tanítási gyakorlatokat kíséri. Hagyománya még a kreditrendszer előtti időszakra tekint vissza. A hallgatók egymást segítve készülnek fel a tanítandó vizuális témából. Meglepő, hogy a di-

vatos digitális képkészítés korszakában is milyen erős volt az érdeklődés a hagyományos analóg fényképezés és képnagyítás iránt, amelynek oktatója Szabó György szobrászművész volt. Tanszékünk napjainkra kissé idejétmúlt felszerelésű fotólaborral rendelkezik, analóg gépekkel. Hozzá kell tenni, hogy ez az a műfaj, amelyben hall-

6. kép Bálványos Huba értékkel a szálkai művésztelepen
(fotó: Bakos Tamás, 2009)

gatóink eredménnyel, sikerélménnyel fejezhetik ki magukat. Hallgatóink Országos Művészeti Diákköri Versenyeken is ebben a műfajban szerepelnek sikeresebben (Kovács Viola, Fehér Judit), valamint az órai szemléltetés módszerei miatt is fontosnak tartottuk a képrögzítésnek ezt a módját és tanítását.

A levelező tanárképzés számára szervezett nyári, külső művésztelepi gyakorlatok adták az ötletet, hogy nappali tagozatos, tanítóképzős hallgatók számára is rendszerességgel szerveződjének hasonló kreditpontértékű nyári kurzusok. A Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány támogatásával, néhány alkalommal Szálkán került sor művésztelepi munkára (2008, 2009). A délelőtti modellrajzi órákat délután rendre szabad festői tevékenységek követték, esténként pedig előadások, vetítések zárták a napot. A nyári munka zárását a szeptemberi beszámoló kiállítás jelentette. Az alapítvány és a kedvező szálláslehetőség megszűnésével a művésztelep is elmaradt, helyébe a szeptember eleji belső művésztelep lépett.

8.2. Beszámoló kiállítások

A kiállításokon történő rendszeres bemutatkozások mindig a tanszék életének szerves részét képezték. Oktatóink 1994-ben részt vettek a pedagógusképző főiskolák művésztanáraiknak kiállításán, a kaposvári Rippl-Rónai Múzeumban. Már munkacsoportként is jellemző volt a művészeti oktatók kiállítása az épületen belül. Az első jelentősebb, külső tanszéki kiállítás a Kondor Béla Közösségi Házban jött létre. 2010-ben a Hegyvidék Galéria adott otthont az oktatói kiállításoknak, 2012-ben és 2014-ben a Jókai Klubban, 2016-ban a Zsámbéki Keresztelő Szent János Alapfokú Művészeti Iskolában volt kiállítás oktatói alkotásokból és hallgatói munkákból, 2018-ban pedig újra a Jókai Klubban. Célként jelent meg a karon folyó vizuális nevelői munka szélesebb körben történő megismertetése,

annál is inkább, mert a 2010-es évek elején több vidéki intézményben csökkent a művészzoktatók létszáma, illetve eltűntek a régi hagyományra visszatekintő vizuális tanszékek. A külső kiállítások a kar szűkebb/tágabb környezetével, mint például a XII. kerülettel való pozitív kapcsolat fejlesztését is jelentették/jelentik. 2011-ben, hosszú, eredményes működés után a Felsőoktatási Vizuális Nevelési Kollégium is feloszlott. Az okok között elsősorban az anyagi támogatás hiánya volt domináns. A szakmai együttlét lehetőségének fenntartására tanszéki kezdeményezésre és az időközben elhunyt Bálványos Huba szemléleti eredményeinek folytatására megalakult a Bálványos Huba Vizuális Nevelési Kutatóműhely. A műhely célja, hogy évente tartandó konferenciák formájában járja be a vizuális nevelés aktuális tereit (tárgykultúra, médiapedagógia, múzeumpedagógia, vizuális kommunikáció). Konferenciánkon a meghívott szakemberek mellett a tanszék oktatói is előadnak, a célközönség pedig a kar hallgatóiból és külső tanítókból (gyakran volt hallgatókból) áll. A kutatóműhely megalakulásával párhuzamosan díjalapításra is sor került. A Bálványos Huba Vizuális Nevelési Díjat olyan volt hallgatók kaphatták/kaphatják, akik többéves vizuális pedagógiai munkájukkal bizonyították elhivatottságukat, minőségi munkájukat. A díjat 2016-ig Nyitrai Péter, Beke Mária, Fábián Katalin, Kovács Viola és Micheller Erzsébet vehette át (Bakos 2006, 2013).

7–8. kép Tanszéki kiállítás a Hegyvidék Galériában 2010-ben (Bakos Tamás, Pataky Gabriella, Vastag Ágnes, Bálványos Huba)

8.3. Külföldi kapcsolatok

A tanszék külföldi kapcsolataiban 2010 után új tendenciák jelentek meg. Előtérbe kerültek a határon túli magyar nyelvű intézmények kölcsönös oktatói látogatásai, valamint jellemzővé váltak az oktatók egyéni kezdeményezéseiből adódó vendégoktatások. Cserekapcsolat alakult ki a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karával, 2010-ben Bakos Tamás,

2012-ben Kardos Mária oktatott néhány napig az intézményben. 2010-ben a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Kézdivásárhelyi Tagozatával is oktatói cserekapcsolatba léptünk. Az első lépéseket a tanszékvezető tette meg, majd 2014-ben és 2016-ban Géczi-Laskai Judit tett látogatásokat Kézdivásárhelyen. Külső kapcsolataink programrésze a hallgatók rendezvények lebonyolításában, szervezésében történő szerepvállalása is. Az inSEA (International Society for Education Through Art) 33. kongresszusa nemzetközi konferenciájának lebonyolításában Pataky Gabriella vezetésével ötven hallgató vett részt Budapesten. Pataky Gabriella 2016 óta a művészeti nevelők világtanácsának európai képviselője. Élénk nemzetközi tevékenysége tanszékünkön egyedülálló, munkájának egyik fontos mozzanata volt, hogy 2015-ben karunkon kerülhetett megrendezésre az ENViL nemzetközi kutatócsoport zárókonferenciája (ENViL LLP Comenius nemzetközi konferencia német és angol nyelven – „Közös Európai Keretrendszer a vizuális műveltségért”).

8.4. A gyakorlóiskolai módszertani bázis

A Gyakorló Általános Iskola vizuális kultúra munkaközösségének alsó és felső tagozatos rajztanáraival hagyományosan jó munkakapcsolatunk van.

„Ehhez a feltételek megteremtődtek azáltal, hogy a NAT, valamint a négyéves tanítóképzős tanterv munkálataiban összecsiszolódott az együttműködő felek szemlélete, s az említett dokumentumok összhangja meg is teremtette az egyetértésben való működés törvényi hátterét. Az iskola vezetése pedig messzemenő támogatással állt mindig az együttműködés mellett, azzal is például, hogy létrehozta, és megőrizte a vizuális kultúra tanításának kiscsoportos kereteit. Az eredmények pedig szépen kirajzolódnak abban is, hogy tanítási gyakorlatai során a hallgató itt eredményes lehet; már nem fog az elvárások ellentmondásaiba ütközni, mint hogy ez a kinti iskolákban bizony gyakran megesik. Alkotóképességét szabadabban kibontakoztathatja, mert a felkészítés során elsajátított tartalmak visszaigazolódnak a tanítási gyakorlatában” (Csíkvári és mtsai 1999).

A gyakorlóiskola vizuális nevelési oktatója a tanszékké válás időszakában Preisinger Zsuzsa festőművész, díszlet- és jelmeztervező volt, aki később a tanszék oktatójaként, főiskolai docensként működött. Őt követte Bubcsóné Hornyák Klára, akinek a tevékenysége alatt különösen felerősödött a tanszék és a gyakorlóiskolai vizuális nevelés szakmai összhangja. Textilművészként jól felszerelt szövőszakkört vezetett gyerekek részére, valamint aktív pályázóként, karöltve a tanszéki törekvésekkel, eredményesen gyarapította a rajzterem felszerelését.

A jellemző gyakorlótanítási tematikákon túl a helyi tanterv írása, a közös módszertani témájú kiállítások szervezése, órafelvételek készítése és a kutatáso-

9. kép Tanítási gyakorlat a gyakorlóiskolában Varga Gábor rajztanár vezetésével (fotó: Bakos Tamás, 2015)

kon alapuló könyvszerkesztés is jellemző volt. (Ezek a korábban már említett művek voltak: Bubcsóné Hornyák Klára, Kardos Mária és Preisinger Zsuzsa *Kép-világ I.* első osztályos könyve 1998-ban, a *Kép-világ II.* pedig 1999-ben jelent meg a tanári kézikönyvekkel együtt.) A gyakorló iskola jelenlegi vizuális nevelési gyakorlatokat vezető tanára Varga Gábor festőművész, aki határozott koncepcióval építi fel első osztálytól nyolcadik osztályig vizuális nevelési programját.

8.5. Gyarapodó külső kapcsolatok

Világunk összetett és dinamikusan alakuló pedagógiai és kulturális környezete szinte megköveteli, hogy átlépjük belső oktatói terünk küszöbét, és megkeressük azokat az intézményeket, amelyek lehetővé teszik a hallgatók aktuális ismeretszerzését a vizuális kultúra területén. Indokolja mindezt az is, hogy a tantárgyi rendszer időkerete és jellege már kevésnek bizonyul a gyakorlatban zajló változások teljes körű befogadására. Napjainkban önként vállalt oktatói feladatnak tűnik a hallgatókkal történő különböző intézménylátogatás – elsősorban múzeumokban, pedagógiai gyűjteményekben, szakkörökben, művészeti iskolákban. Szoros kapcsolat alakult ki a Hagyományok Házával, a Jókai Klubbal, a Nemzeti Múzeummal, a Pedagógiai Könyvtárral és Múzeummal, a Magyar Nemzeti Galériával és a Ludwig Múzeummal. Az elmúlt néhány évben különös jelentőséget kapott a hallgatókkal történő múzeumpedagógiai foglalkozások látogatása. Mindezt múzeumpedagógiai kurzus erősíti Joó Julianna múzeumpedagógus vezetésével.

8.6. A Technika munkacsoport és a Vizuális Nevelési Tanszék szakmai egysége

A Technika munkacsoport 1996-ban vált a Vizuális Nevelési Tanszék részévé. Már korábban is nyilvánvalónak tűnt, hogy a két terület ismeretkörei között vannak áthallások. A tanszékhez történő csatlakozás után szemléleti és programalapú egyeztetésekre is sor került (pl. a *Tárgy és környezetkultúra* integrált tantárgyként történő kidolgozása). Szoros illeszkedési pontnak mondható az emberi célirányos anyagformáló tevékenységeken alapuló, funkcionáló tárgy-

készítés, amelynek legtisztább formája a népművészetben jelenik meg. A vizuális közlésformákban ugyan már helyet foglalhatott a tárgykészítés mint indirekt közlés. A megnevezés arra is utal, hogy ez a terület a tárgyi világ kommunikatív oldalát, vagyis a díszítő szándékot is hangsúlyosnak tartja. A jelenlegi tapasztalat viszont azt mutatja, hogy a közoktatásban a vizuális nevelési órákon időhiány miatt alig tud megjelenni a tárgyalakítás. A technika tantárgy óraszámcsökkenése is indokolja, hogy tartalmi összefonódás akár oktatáspolitikailag is hitelesítve jelenjen meg a jövőben.

2014-re a Technika munkacsoport két szakértő oktatója (Kovács Imréné és Ujhelyiné Pető Éva) nyugdíjba vonult. Az akkor még életben lévő oktatói létszámkorlátozás és a technika területén mutatkozó krónikus szakemberhiány miatt a távozó oktatók helye betöltetlen maradt. A technika tantárgy szakmai színvonalának fenntartása a tanszékre hárult. Géczi-Laskai Judit és Tavaszai Virág a tantervnek megfelelő alapok megőrzése melletti szemléleti megújításba kezdtek, amelyben a népi tárgykészítés jól követhető funkcióalakítása és a hagyományörzés hangsúlyos szerepet kapott. Munkájuk eredményét egy kiegészítő jegyzet formájában rögzítették [Géczi-Laskai Judit (2018): *Kézművesség. Technika, gyakorlat és életvitel és gyakorlat jegyzet*. Eötvös Kiadó. Budapest.], és konferenciákon ismertették meg.

8.7. Ügyintézők a tanszéken

Egy tanszék szervezeti működésének elengedhetetlen feltétele a tanszéki előadó, ügyintéző személye. Alapvetően ő az, aki átlátja a tanszék működésének egészét, amely túlmutat a szakmaiságot jelentő oktatási ügyek szervezésén. A belső családias hangulat, a közvetlen, mondhatni baráti viszony az oktatók között elengedhetetlen eleme egy optimálisan működő tanszéki életnek. És ennek a meghatározó mikrokozmosznak a megteremtésében mindig nagy szerepe volt a tanszéki ügyintézőnek. A mindennapos kávézások közepette, félidőkben eltöltött gyors megbeszélések háttérének láthatatlan irányítása, vagy a közös tanszéki karácsonyok szervezése szintén egy mindent átlátó személy feladata. A tanszékvezetői iroda ajtaja mindig nyitva áll, és ez mintegy szimbolizálja azt a segítőkészséget, amely a hallgatók mindennapi problémáira, kéréseire irányul. Tanszékünk első ügyintézője Mérai Nándorné volt, aki nyugdíjasként kellő emberi tapasztalattal ápolta és tartotta karban a művésztanítói közösség kapcsolatrendszerét. Mérai Nándorné után Pasker Iván informatikai tudását hasznosította eredménnyel a tanszék. 2005 óta Borbély Beáta a Vizuális Nevelési Tanszék ügyintézője, aki egyben az Ének-zenei Tanszék adminisztratív feladatait is ellátja. Az ügyintézés feladatai évről évre gyarapodtak a tantervi és informatikai változásokkal együtt.

Egyre hangsúlyosabbá vált a hallgatók kurzus- és vizsgajelentkezéseivel kapcsolatos teendők személyre szóló és egyéni problémákat figyelembe vevő segítése.

8.8. Változás az oktatói összetételben

2002-től Bakos Tamás vette át a tanszékvezetői teendőket Bálványos Hubától. A tanszék életében szemléleti változás nem következett be, hiszen az új tanszékvezető már a tanszékké alakulás óta szoros munkakapcsolatban volt elődjével, több tantárgyi rendszer kidolgozásában részt vett. Programjában a tanszékre jellemző szemléleti és tartalmi bázis megőrzését, folyamatos erősítését tűzte ki célul. Bálványos Huba pedig professzor emeritusként 2011-ben bekövetkezett haláláig aktív oktatója maradt a tanszéknek.

2002 után a tanszék oktatói összetételében is folyamatos változás indult meg. Boza Erzsébet és Szász Péter helyére fiatal, korábban részmunkaidős oktatók kerültek: Pataky Gabriella, Vastag Ágnes. A még hangsúlyos művészként-tanítói szemlélet mellett megjelent a művészeti nevelő vagy művészetpedagógus személyiség, aki korábbi, vagy éppen folyamatos közoktatásbeli tapasztalataira is hatékonyan támaszkodik, valamint aktív művészetpedagógiai kutatómunkát folytat. Napjaink tanszéki oktatói összetételére már fokozottan jellemző ez a tendencia. Mindezek mellett sem zárható ki, hogy a művészetet oktató vagy művészettel nevelő személy alkotómunkát folytasson valamely kép- vagy tárgyalkotó területen, mivel ez által élhető át leginkább a folyamat, amelyet a tanítványok felé is közvetíthetővé válik. Az elmúlt évek oktatói minősítéssel kapcsolatos rendelkezései hátrányosan érintették a már több mint harminc éve dolgozó oktatói gárdát. Tanszékünkön az első fokozattal rendelkező oktató Kardos Mária volt, őt követte Pataky Gabriella és Géczi-Laskai Judit. Az új kollégák felvételénél szempontként jelent meg a doktori fokozat megszerzése és a többéves, közoktatásban eltöltött gyakorlat, valamint az a szemlélet, amelyet Bálványos Huba tanítványaiként többen is képviselnek vizuális nevelésünkben.

10. kép Életfa projekt (fotó: Bakos Tamás, 2016)

A 30 éve működő tanszék talán fiatalnak számít, de országos viszonylatban is egységes és erős szemléleti ívet képvisel a tanítóképzésen belül. Önállósága ma egyedi jelenségnek mondható. Tevékenysége tantárgyi rendszerbe foglalva megjelenik a csecsemő- és kisgyermeknevelő, óvodapedagógus és tanító szakon egyaránt. A műveltségi területen minden évfolyamban jelentős létszámú hallgatót képezve nyújt vizuális ismereteket és fejleszt képességeket, felkészítve egészen a 12 éves korig szóló vizuális nevelési módszertani teendőkre.

2017-től új kihívásként a *rajz és vizuális kultúra* osztatlan tanárképzés is helyet kapott a szakok sorában. Oktató-nevelő munkánknak azonban túl kell mutatnia a vizualitás szaktárgyi burkán, a személyiség egészére kell irányulnia. Bálványos Huba szavaival:

„Értékes és hiteles csak a belülről vezérelt ember lesz, akinek differenciált esztétikai-erkölcsi tudata (gazdag értelmi és érzelmi motiváltsága) van. Mondhatnánk azt is, hogy jó ízlése van, de az ízlés fogalmának köznyelvi jelentése sajnos ennél kevesebbet mond” (Bálványos 1999).

11–12. kép Életfa projekt (fotó: Bakos Tamás, 2016)

9. Tanszéki adattár

A Vizuális Nevelés Tanszék korábbi főállású oktatói

Bálványos Huba Munkácsy-díjas grafikusművész, főiskolai tanár, tanszékvezető

Boza Erzsébet festőművész, főiskolai docens

Krassói Erna textilművész, főiskolai docens

Poeszné Juhász Erika festőművész, főiskolai docens

Preisinger Zsuzsa festőművész, főiskolai docens

Rudolf Éva festőművész, főiskolai docens

Sánta László festőművész, főiskolai docens

Szabó György Munkácsy-díjas szobrászművész, főiskolai docens

A Vizuális Nevelési Tanszék főállású oktatói 2017-ben

Bakos Tamás grafikusművész, mb. tanszékvezető, művésztanár

2002 óta tanszékvezető. Oktatott tárgyai: Esztétika, Vizuális megismerés, Tantárgy-pedagógia, Alkotási gyakorlatok, Grafika, Mozgóképek és animáció, Műelemzés, Papírművesség.

Publikációk

Bakos Tamás – Bálványos Huba – Preisinger Zsuzsa – Sándor Zsuzsa 2000, 2011: *A vizuális nevelés pedagógiája 6–12 éves korosztályban*. (Fejlődéslélektani vonások az irányítás nélküli, ábrázolva kifejező vizuális közlésekben és direkt közlések) Balassi Kiadó, (2000), Budapest. Eötvös Kiadó (2011), Budapest.
Goya és az ötszáz lámpa (avagy vizuális konvenciók műfaji határok nélkül) Módszertár 2008: A Felsőoktatási Vizuális Nevelési Kollégium kiadványa. Budapest.

Egyéni kiállítás

1999 'Legendák' Vigadó Galéria. Budapest.
2004 Kobe University. Japán.

Bércesi-Dienes Erika báb-, díszlet- és jelmeztervező művész, művésztanár

Oktatott tárgyak: Óvodai vizuális nevelés I., III., Bábozás a kisgyermeknevelő és óvodapedagógus szakon.

Egyéni képzőművészeti kiállítás: 2006. július Gyöngyös Pincegaléria.

Bércesi Dienes Erika – Gönczöl Andrea 1998, 2003: *Játéktár*. Lilliput Kiadó. Budapest.

Császár Lilla fotóművész, művészetpedagógus, adjunktus

Oktatott tárgyak: Óvodai vizuális nevelés I–V., Óvodai vizuális nevelés módszertana, Alkotási gyakorlatok, Művészettörténet, Technika.

Publikációk

Császár Lilla 2015: PSEUDO – Projekció projekt. Művészeti projektek valóság – illúzió – mesterséges valóság tűnékeny határán. In: *Tanulmánykötet. XVIII. Apáczai-napok Nemzetközi Tudományos Konferencia. Quid est veritas? (Jn 18,38) Teóriák, hipotézisek és az igazság viszonya*. 240–246. Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó. Győr.

Császár Lilla 2015: Vizuális kommunikáció és énmegjelenítés a Facebook közösségi hálón. In: *Educatio* 4. 112–117.

Császár Lilla 2016: *ÉNKÉPezés, KÉPMÁSolás. Vizuális kommunikáció és énmegjelenítés a Facebook közösségi hálón és a jelenség pedagógiai vonatkozásai.* Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola Nevelésszociológia Program.

Egyéni kiállítások

Fényidő. Újlipótvárosi Klub-Galéria Pincetárlata. Budapest. 2017. május 24.–július 7.

Festőfény. Újlipótvárosi Klub-Galéria Pincetárlata. Budapest. 2016. március 17.–április 18.

Géczi-Laskai Judit művészetpedagógus, adjunktus

Oktatott tárgyak: Alapozó vizuális stúdiumok, Alkotási gyakorlatok, Technika és tantárgy-pedagógiája, Kézművesség.

Publikációk

Kézművesség 2018: *Technika, életvitel és gyakorlat jegyzet.* ELTE-Eötvös Kiadó. Budapest.

Kell-e és lehet-e néphagyományt tanítani/tanulni? In: *Gyermeknevelés* I: 2. 36–47. ELTE-TÓK, http://old.tok.elte.hu/gyermekneveles/2_szam/Geczi-Laskai_Judit.pdf (2014. 02. 15.)

Gerber Pál Munkácsy-díjas festőművész, adjunktus

Oktatott tárgyak: Óvodai vizuális nevelés I. III, V, Alkotási gyakorlatok, Művészettörténet, Festészet, Modellrajz.

Ez meg az, Sziszifusztól homo faber. B32 galéria. 2017. március 8–30.

Egy énekkart keresek, ahol még énekelnek és egy mosodát, ahol még mosnak. Retrospektív kiállítás. Ludwig Múzeum. Budapest. 2010. június 16.–augusztus 15.

Kardos Mária keramikusművész, docens

Oktatott tárgyak: Alapozó vizuális stúdiumok, Alkotási gyakorlatok, Kerámia, Népművészet, Design, Tantárgy-pedagógia, Tananyagszerkesztés.

Primitív fazekasság. „Mesterségek” sorozat. Népművelési Propaganda Iroda. Budapest. (1976)

Publikációk

Kardos Mária 1988: *Agyagművesség.* „Hobbi” sorozat. Móra Kiadó. Budapest. „Beszűrődések I.–VI.”, fotósorozat első helyezés (2006 december).

A Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány és a Magyar Írószövetség közös művészeti klubja, a MAKtár Klub „Személyes közügyek” pályázatán „Emlékezés” kategóriában.

Kungl György (részmunkaidő) Munkácsy-díjas szobrászművész, adjunktus

Oktatott tárgyak: Alapozó vizuális stúdiumok, Alkotási gyakorlatok, Szobrászat. 2003. Linnagalerii (Nagy Mártával), Kuressaare (Észtország)
Nemzetközi Kerámia Szimpozion: 2009 FLICAM, Fuping (Kína).
Bp. Galéria művészcsereprogram: 2014 Künstlerhaus Salzburg (Ausztria).

Pataky Gabriella művészetpedagógus, adjunktus

Oktatott tárgyak: Óvodai vizuális nevelés I–IV., Óvodai vizuális nevelés módszertana, Alkotási gyakorlatok, alternatív vizuális nevelés, Vizuális kommunikáció.

Publikációk

Guba Anna – Pataky Gabriella – Tóth Eszter 2017: *Épített környezeti nevelés az óvodában*. Magyar Építész Kamara, kultúrAktív. Budapest – Pécs. ISBN 978-963-89794-4-5

Plasztikai képességek fejlődése 3–7 éves korban a CEFR_VL kompetenciamodell tükrében. Diagnosztikus vizsgálat a síkbeli (2D) és a térbeli (3D) alkotások köréből a vizuális nevelés rendszerében. *Gyermeznevelés* 5: 1. 171–187. http://old.tok.elte.hu/gyermeznevelés/17_1_szam/pub/pataky.pdf
A letöltés ideje: 2020. 6. 23.

Tavaszi Virág doktorandusz, tanársegéd

Oktatott tárgyak: Óvodai vizuális nevelés, Technika és tantárgy-pedagógiája, Kézművesség.

Publikációk

Értékorientáció formálás komplex, tárgyaló tevékenység által alsó tagozaton. 2014: In: Vitályos Gábor Áron (szerk.): *Fenntarthatóságra nevelés a nevelési-oktatási intézményekben = Sustainability education in educational institutions: Tanulmánykötet*. 207. 89–97. Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2013.10.04. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

Tantervi tudás integrálása népmesével vizualizált tananyag által. 2016: In: Kólosai Nedda – M. Pintér Tibor (szerk.): *A gyermekkultúra jelen(tőség)e* 425. 385–396. ELTE Tanító- és Óvóképző Kar, Budapest.

Vastag Ágnes textilművész, művésztanár

Oktatott tárgyak: Óvodai vizuális nevelés I–IV, Óvodai vizuális nevelés módszertana, Alkotási gyakorlatok.

Publikáció

Vastag Ágnes 2005: *Szépbe szőve*. Tiara Kiadó. Budapest.

Önálló kiállítások

Párizsi Magyar Intézet 2003. május.

Jankay Galéria 2011. Békéscsaba.

Tanszéki ügyintézők:

Mérai Nándorné

Pasker Iván

Borbély Beáta

Irodalom

Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1980: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1978–79*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.

Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1981: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1979–80*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.

Bakos Tamás – Bálványos Huba – Sándor Zsuzsa – Preisinger Zsuzsanna 2000: *A vizuális nevelés pedagógiája, 6–12 éves korig*. Balassi kiadó, Budapest.

Bakos Tamás 2003–2006: *Tanszéki beszámolók*.

Bakos Tamás 2006: *Tanszéki, vezetői program*.

Bálványos Huba 1987: *A vizuális nevelés szakkollégium óra-és vizsgaterve*. BTF, Budapest.

Bálványos Huba 1988: *Szakkollégiumi tantárgyi rendszer és tematikák*. BTF, Budapest.

Bálványos Huba (szerk.) 1993: *Vizuális Nevelés Tanulmányok*. Budapesti Tanítóképző Főiskola Tudományos Közleményei XIII, Budapest.

Bálványos Huba 1995: *A vizuális nevelés tanterve a 4 éves tanítóképzésben*. BTF, Budapest.

Bálványos Huba, Sánta László 1998: *A vizuális megismerés és a vizuális kommunikáció*. Balassi Kiadó, Budapest.

Bálványos Huba 1999: *Esztétikai művészeti ismeretek, esztétikai nevelés*. Balassi Kiadó, Budapest.

Bálványos Huba (szerk.) 2003: *Látás és szemléltetés szöveggyűjtemény*. Balassi Kiadó, Budapest.

Boza Erzsébet 2006: *Az óvodai vizuális nevelés módszertana*. ELTE TÓFK, Budapest.

Csikvári Gábor – Hangay Zoltán – Székely Árpád – Véghelyi Józsefné (szerk.) 1999: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1994–99*. Trezor Kiadó, Budapest.

Dienes Erika (szerk.) 2003: *Bábozás, bábművészet, szöveggyűjtemény, első jegyzet*. ELTE TÓFK, Budapest.

- Géczi-Laskai Judit 2018: *Kézművesség* (kiegészítő jegyzet). Eötvös Kiadó, Budapest.
- Kardos Mária – Bubcsóné Hornyák Klára– Preisinger Zsuzsanna 1998: *Kép-világ I–II*. Helikon Kiadó, Budapest.
- Kádasi Éva – Kardos Mária 1990: *Kerámia. (Kaptár sorozat)* Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest.
- Kovács Imréné (szerk.) 2007: *Technika tantárgy pedagógiai szöveggyűjtemény*. Okker Kiadó, Budapest.
- Kovács Imréné – Bakos Tamás 1997: *Tárgy és környezetkultúra helyi tanterv 1–6. osztályig*. BTF Gyakorló Iskola, Budapest.
- Krunák Emese 1984: *Bálványos Huba (Mai magyar művészet)*. Képzőművészeti Alap, Budapest.
- Leitner Sándor 1994: *A pedagógusképző főiskolák művésztanárainak kiállításához készült Katalógus*. Felelős kiadó, Kaposvár.
- Mesterházy Ferenc 1997: *A technika korszerű értelmezése*. TÓFK, Budapest.
- Pataky Gabriella 2014: *Pedagógiai tervezés az óvodai vizuális fejlesztéshez*. ELTE TÓK, Budapest.
- Sándor Zsuzsa (szerk.) 2008: *Technikai képek*. Módszertár, Felsőoktatási Vizuális Nevelési Kollégium, Budapest.
- Sánta László (szerk.) 1991: *Szemelvények a vizualitás értelmezésért, szöveggyűjtemény főiskolai belső jegyzet*. BTF, Budapest.
- Újhelyiné Pető Éva – Mesterházy Ferenc 2001: *Technika és életvitel munkatankönyv 1–4*. Dinasztia Tankönyvkiadó, Budapest.

Forrás

Bálványos Huba weboldala (www.balvanyoshuba.hu)

Melléklet

A Vizuális Nevelési Tanszék kiállításai, rendezvényei 2008-tól

2008/2009

- Képeken beszélő tárgyait I. Bálványos Huba előadása
- Bemutatkozik: Tenk László festőművész
- Vendégeink a Játék Céh művész tagjai
- „Mona Lisa” fotómontázs kiállítás hallgatói munkákból
- Bemutatkozik: Bukta Imre Munkácsy-díjas, Erdemes művész
- Meseillusztráció pályázat kiállításának megnyitója
- A Vizuális Nevelési Tanszék oktatóinak karácsonyi kiállítása
- Kiállítás a Fővárosi Pedagógiai Intézet középiskolai digitális képalkotó versenyének munkáiból
- Cowparade (Tehenek a városban), vendégünk: Csikós Gergely főszervező
- Jakatics-Szabó Veronika fiatal festőművész előadása
- Kiállítás az országos óvodai rajzpályázat anyagából
- Vendégünk: Berzy Katalin kerámikusművész
- Varga Gábor rajztanár selyemfestményei
- Vendégünk: Csikszentmihályi Róbert Munkácsy díjas szobrászművész
- Üvegablakok – Beke Mária előadása
- Bemutatkozik: Juhász Erika festőművész, ny. főiskolai tanárunk,
- Diana utcai iskolások kiállítása
- Vendégünk: Somhegyi Béla filmrendező
- Tanév végi beszámoló kiállítás a kurzusok munkáiból

2009/2010

- Állatábrázolás a képzőművészetben
- A Papírmásé kurzus kiállítása (felelős: Bakos Tamás)
- Bábozás kurzusok kiállítása (felelős: Bércesi Dienes Erika)
- Vendégünk: Fiók László festőművész, művésztanár
- Vendégünk: Foky Ottó Munkácsy-díjas animációs filmrendező
- Vendégünk: Horváth Dávid Balogh Rudolf-díjas fotóművész
- Vendégünk: Kungl György Munkácsy-díjas szobrászművész, karunk művésztanára
- Vendégünk: Rendes Béláné festőművész, 80 éves nyugalmazott rajztanár Baján.
- Vendégünk: Szabó Ildikó festőművész, rajztanár Kiskunfélegyházán
- Maszk és álarc kurzus kiállítása (Preisinger Zsuzsa)
- Az ELTE 375. évfordulója jubileumi rendezvénysorozatának keretében a Kar művésztanárainak kiállítása – Helye: Hegyvidék Galéria
- A szék is Ember Előadás /Bálványos Huba
- „Karácsony” A Hegyvidék folyóirat gyermek rajzpályázatának kiállítása, helye I. emelet
- „Párizs” Molnár Nicole fotói
- Vendégünk: Kovács Zoltán Ferenczy Noémi-díjas belsőépítész
- Szeredi Ambrus Noémi textilművész, rajztanár, volt hallgatónk
- Az ELTE 375. évfordulója jubileumi rendezvénysorozatának keretében kiállítás a TÓK Vizuális Nevelési Tanszék oktatóinak és volt hallgatóinak munkáiból

- Vendégünk: Erdélyi Tibor faszobrász
- Vizuális nevelési feladatsorok a gyakorlóiskolából

2010/2011

- Fehér Judit fotókiállítás
- Kari művésztelep kiállítása (Bakos Tamás)
- Bábpályázat kiállítása a második emeleti vitrinekben (Bércesi-Dienes Erika)
- Vizuális nevelési feladatsorok a gyakorlóiskolából
- A zsámbéki Premontrei Művészeti iskola kiállítása (Kungl György)
- Kézművesség kötelezően választható kurzus kiállítása
- Hevesi Andrea (volt hallgatónk) fotói
- Napraforgó (Gróf Károlyi Lászlóné emlékkiállítás) A Sonnenblumen Hagyományörző Alapítvány vendégkiállítása)
- Modellrajz- és művészeti diákköri kiállítás (Gerber Pál)

2011/2012

- Művészeti ismeretek – nyitott előadások Pataky Gabriella: Kortárs képzőművészet a vizuális nevelésben
- „Csodaszarvas”, gyermekrajz pályázat képeinek kiállítása
- Vizuális feladatsorok a gyakorló iskolából, I. emelet
- Művészeti ismeretek – nyitott előadások (Gerber Pál: Művészeti kérdések)
- Fotó kurzus kiállítása
- Művészeti ismeretek – nyitott előadások (Bakos Tamás: A rajzról)
- Művészeti ismeretek – nyitott előadások (Kardos Mária: Vizuális kommunikáció)
- Csodaszarvas legendája-gyermekrajz kiállítás, I. emelet
- Indián mesék, mítoszok (bábkiállítás), II. emelet
- Művészeti ismeretek – nyitott előadások (Vastag Ágnes: Textilművészet)
- Kerámia műveltség területi kurzus kiállítása
- Kiállítás a Mérei Ferenc Pedagógiai Intézet középiskolai rajzarchívumából
- Lakatos Menyhért Józsefvárosi ÁMK Gyermek Alkotóköreinek kiállításának megnyitója I. emelet – rendező: Bakos Tamás
- Művészeti ismeretek – nyitott előadások: Az origami (Orient Enikő textilművész)
- Művészeti ismeretek – nyitott előadások: Díszítő festészet és ornamensei (Gerber Pál festőművész)
- Művészeti ismeretek – nyitott előadások: Sokszorosító grafika (Bakos Tamás grafikusművész)
- Művészeti ismeretek – nyitott előadások: Kerámia technikák (Kardos Mária keramikus iparművész)
- Terek, arcok, figurák- hallgatói fotókiállítás, II. emelet
- Képzőművészeti diákkör kiállítása, II. emeleti vitrinekben
- Bálványos Huba vizuális nevelési galéria avatása és Bálványos Huba emlékkiállítás megnyitója, II. emelet április 12, 15 óra
- Bálványos Huba tanítványok konferenciája április 12, 16 óra 123 terem
- Milyennek képzeled el a Gangeszt? – gyermekrajz-kiállítás az I. emeleten
- Szeretet – hallgatói pályázati fotókiállítás, helye: II. emeleti folyosó

2012/2013

- Alkotási gyakorlatok kurzus kiállítása (Bakos Tamás)
- Gangesz és Duna gyermekrajz-pályázat kiállítása (magyar és indiai gyerekek munkáiból)
- Kiállítás a Vizuális nevelés műveltség terület gyakorlatainak hallgatói felkészüléseiből, helye: II. emeleti folyosó
- Kiállítás a Premontrei Keresztelő Szent János művészeti iskola munkáiból (Kungl György)
- A fa mint kifejezés az alsó tagozatos vizuális nevelésben (Fábián Katalin tanító tanítványainak kiállítása)
- Kismesterségek kiállítás a tárgykészítő gyakorlat kurzusok papír és kézműves munkáiból (Kugelbauer Ida)
- A fénymásoló a vizuális nevelésben, gyakorló iskolások kiállítása
- Szakkörök kiállítása a Marczibányi téri művelődési házból
- Vizuális nevelés a gimnáziumban (Micheller Erzsébet tanítványainak kiállítása)
- Művészeti Diákkörök kiállítása (Bakos Tamás)
- Bálványos Huba vizuális nevelés módszertani konferencia – Médiapedagógia műhely, (előadók: Pallag Andrea, Bényei Judit MOME, Nagy Krisztina)

2013/2014

- Alapozó vizuális stúdiumok az óvodapedagógus szakon
- A Milói Vénusz felöltöztetése – Esztétika, művészeti ismeretek kurzus kiállítása (Bakos Tamás)
- Bércesi-Dienes Erika bábművész kiállítása
- Kerámia kurzus beszámoló kiállítása (Kardos Mária)
- Tanulmányrajzok a XX. század elejéről, Gerber Pál festőművész gyűjteménye
- Tárgyak a 60-as évekből (hallgatói pályázat)
- Bálványos Huba Vizuális Nevelési Kutatóműhely rendezvénye – Anyag, tárgy, kézművesség, (előadók: Pataky Gabriella, Sándor Ildikó, Beke Mária, Nyitrai Péter, Tóth Nóra, Orient Enikő, Kardos Mária, Vastag Ágnes)
- Módszertani tablókiállítás (a tanszék archívumából)
- a Meixner Alapfokú Művészeti Iskola kiállítása
- Marionett figurák, pálcás bábok (Bércesi-Dienes Erika kiállítása)
- Művészeti Diákkör kiállítása (Bakos Tamás)

2014/2015

- Képzőművészeti alkotás-imitációk
- Műveltségterületi Fotó és mozgókép kurzus kiállítása (Bakos Tamás)
- A Vizuális Nevelési Tanszék művész oktatóinak képei a fszt. 4-es teremben
- Szakmai életút a gyermeki vizuális kultúráért (Kiállítás Bubcsóné Hornyák Klára módszertani gyűjteményéből)
- Műveltségterületi kerámia kurzus kiállítása (Kardos Mária)
- Bódy Irén Munkácsy-díjas textiltervező, iparművész rajzai, tervei (Vastag Ágnes)
- A Munkácsy Mihály Alapfokú Művészeti Iskola kiállítása
- Óvodák bábkiállítása (Bércesi-Dienes Erika)
- Bálványos Huba Vizuális Nevelési Kutatóműhely rendezvénye- TÁMOP 4.1.2.B.2-13/1-2013-0007 „Országos koordinációval a pedagógusképzés megújításáért” c. projekt,

(előadók: Trencsényi László, Bodóczy István, Szabics Ágnes, Nagy Krisztina, Geisbühl Tünde, Dr Sándor Zsuzsa, Szabó Pál, Szunyogh László, Kardos Mária, Nyitrai Péter, Kovács Viola, Fábíán Katalin

- OTE Vizuális Nevelési Tagozat megbeszélés

2015/2016

- Technika és életvitel projektkiállítás (Géczi-Laskai Judit)
- Kutatók Éjszakája – *Ének-zenei Tanszék, Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék, Vizuális Nevelési Tanszék*
- Zsámbék-Ruan (alkotási gyakorlatok kiállítás, Kungl György)
- A Gödi Németh László Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola kiállítása
- ENViL LLP Comenius nemzetközi munkakonferencia német és angol nyelven
- „Közös Európai Keretrendszer a vizuális műveltségért” címmel a Vizuális Nevelési Tanszéken (Pataky Gabriella)
- Alapozó vizuális stúdiumok a tanító és óvóképző szakon
- Kiállítás a vizuális nevelési tanszék módszertani archívumából
- Bálványos Huba Vizuális nevelési módszertani műhely. Az óvodai vizuális nevelés aktuális kérdései. (Pataky Gabriella, Szentandrás Dóra GYIK műhely, Juhász Csilla Deutscher Kindergarten, Tóth Eszter kulturaktív, Vastag Ágnes ELTE)
- Vizuális Mentorműhely (Vastag Ágnes)
- Az Óbudai Árpád gimnázium kiállítása az I. emeleten
- Kézműves kiállítás a technika kurzusok munkáiból a II. emeleti vitrinekben (Géczi-Laskai Judit, Tavaszi Virág)

Táblázatok

A vizuális nevelés tantárgyi rendszere a tanító szakon 1987-ben

Általános képzés

Félévek	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Vizuális nevelés és tantárgy-pedagógiája	0+2 gyakjegy	0+2 gyak jegy	0+1 összev. koll.	0+1 gyak. jegy	-	-

Szakkollégiumi képzés

Tantárgyak	Óraszám	FÉLÉVEK					
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Gyakorlati viz. kommunikáció					0+2 gy		
Alakítás- és kifejezőtechnika					0+2 gy		
Magyar népművészet					1+0 gy		
Környezetkultúra					1+0 gy		
Képességfejlesztő műhely						0+2 sz	
Tantárgy-pedagógiai műhely						0+2 gy	
Műelemzés, esztétika						2+0 k	
Önmegvalósítás műhelye							0+2 gy
	202				90	90	22
	koll.				-	1	-
	gyak.				4	1	1
	jegy				-	1	-
	szig.						

A vizuális nevelés tantárgyi rendszere a tanító szakon 1997-ben

Általános képzés

Tantárgy	Óraszám	FÉLÉVEK					
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Vizuális megismerés v.kommunikáció	15	1+0 ai					
Alapozó vizuális stúdiumok	30	0+2 gy					
Tantárgy-pedagógia	15		1+0 Ök				
Vizuális kommunikáció	30			-	0+2 gy		
Esztétikai-művészeti nevelés	30					0+2 gy	
	120	45	15	-	30	30	-
	k	-	1	-	-	-	-
	gy	1	-	-	1	1	-
	ai	1	-	-	-	-	-

Szakkollégiumi képzés

Tantárgyak	Össz. Óraszám	FÉLÉVEK					
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Kötelező stúdiumok			-				
Vizuális nevelés	112	-	-	30 0+2 Gyak.j X	30 0+2 Gyak.j X	30 0+2 Szig. X	22 Gyak.j. XX
Képző-/iparművészet	22	-	-	-	-	-	22 0+2 Gyak.j.
Műelemzés-esztétika	45	-	-	-	15 0+1 Gyak.j.	30 0+2 Koll.	-
Magyar népművészet	15	-	-		15 0+1 Gyak.j.	-	-
Alkalmazott grafika	22	-	-	-	-	-	22 0+2 Gyak.j.
Környezetkultúra	11	-	-	-	-	-	11 0+1 Gyak.j.

A szakkollégiumot végzett hallgatók képesítést kapnak a rajztagozatos osztályok (1–4.) tanítására is.

A 4 éves Bologna rendszerű képzés 2005

Általános képzés, tanító szak

VIZUÁLIS NEVELÉS ÉS TP	10 kr. 1206.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Alapozó vizuális stúdiumok	2	0+2* gyj.							
Vizuális megismerés és komm.	1	1+0 koll							
Alkotási gyak. képzőművészet	2		0+1* gyj.						
Alkotási gyak. tárgykultúra	2		0+1* gyj						
Esztétikai művészeti ismeretek...	1			1+0 koll					
A vizuális nevelés tantárgy-pedagógiája	2				0+2 koll				

Vizuális nevelési műveltségi területi képzés, tanító szak

VÍZ. NEVELÉS MŰVELTSÉGI TERÜLET	1206 + 3456	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Alapozó vizuális stúdiumok	2	0+2* gyj.							
Vizuális megismerés és komm.	1	1+0 koll							
Alkotási gyakorlat	2			0+2* gyj.					
Műelemzés Esztétikai alapism.	2			1+1 koll					
A vizuális nev. tantárgy-ped. I	2			1+1 koll					
Kommunikációs és szemléltetési stud.	2		0+1* gyj						
Vizuális közlésf.	2		0+2* gyj.						
Művészettörténet	2		2+0 koll.						

Képzőművészeti gyak.	2				0+2* gyj.				
A vizuális nev. tantárgy-ped. II	2				1+1 koll				
Tárgy és környezetkultúra	2					0+2* gyj			
Népművészet Design	2					1+1 gyj			
A vizuális nev. tantárgy-ped. III	1					1+0 koll			
Fotózás	2						0+2* gyj.		
Mozgóképfés modszertana	2						1+2* gyj		
A vizuális nev. tantárgy-ped. IV Tananyagszervezés	2						1+0 koll		
SZIGORLAT							SZ		
Művészetszociológia Művészetpszichológia	1							1+0 ai	
Alternatív.viz. ped	2								1+0 ai

BERECZKINÉ ZÁLUSZKI ANNA¹ – CSÍKVÁRI GÁBOR – DARÓCZI GABRIELLA –
GAJDONÉ GÖDÉNY ANDREA – HANGAY ZOLTÁN – LÓZSI TAMÁS² –
NAGY KATALIN – PÖLCZ ÁDÁM³

150 év magyartanítás a Budai Képzőben – A Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék

1. Történeti áttekintés

1.1. Tantárgyak, tantervek, módszertanok

1869 novemberében nyílt meg a Budai Képző. Az Eötvös-féle népoktatási törvénynek köszönhetően az anyanyelvi tárgyak magas színvonalú oktatása, a hatékony és korszerű módszertanról való gondolkodás, az oktatáshoz szükséges segédanyagok elkészítése kezdetektől fogva jellemezte a képző munkáját. Az intézménynek 1873 és 1898 között Gyertyánffy István volt a harmadik igazgatója, aki az olvasástanítás történetében is jelentős szerepet töltött be. A Gönczy Pál-féle olvasástanítási módszerben – amelyet az első, 1869-es tanterv szelleméhez igazítottak – a betűk tanításának megkezdése előtt volt egy előgyakorlatoknak nevezett előkészítő szakasz, amelynek anyagát Gyertyánffy István dolgozta ki: *Előgyakorlatok a magyar írva-olvasás tanításához*, Pest, 1871. Az általa kidolgozott módszer jelenti az alapját a manapság tanított olvasás- és írástanítási metódusoknak is (A. Jászó 1990, 2006).

Az Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter szándékai szerinti „központi minta néptanító képezde” első tanterve a népiskolai tantervre épülve a tantárgyak kilenc nagy csoportját írta elő. A magyar nyelv olvasás, nyelv- és iránytan néven szerepelt heti 3-3-2 órás elosztásban.

Mivel Gyertyánffy kevésnek találta a hároméves képzési időt, kísérleti jelleggel kidolgoztak egy négy évre szóló tantervet, amelyet 1881-től az összes magyarországi tanítóképző átvett (Panyik 1991).

¹ ORCID: 0000-0003-0499-2599

² ORCID: 0000-0002-0773-5283

³ ORCID: 0000-0001-7039-8323

A Gyertyánffy-t követő igazgató, Kis Áron (1898–1904) szintén jelentős személyiség a magyartanítás történetében. Közös művük *A népiskola módszertana* (Bp., 1882), amelyben lefektetik a szövegfeldolgozás és a nyelvtanítás módszertani alapjait, „a nyelv egyes szabályi megtanításánál első mindig a bő és gazdag szemléltetés, második a szabály elvonatása, harmadik a begyakorlás és alkalmazás” (Kis 1882: 108). Kis Áron Gyertyánffyval és Radó Vilmosmal olvasókönyv-sorozatot is írt a népiskola I–VI. osztálya számára (Adamikné 2016: 50).

Az 1911-es tanterv a tanítóképző addigi 123 összóraszámát 144-re emelte, ebből a magyar nyelv és irodalomra 14 jutott, évfolyamonként 4-4-3-3. 1925-ben öt évfolyamra bővítették a tanítóképzést, azonban az ekkorra 150-re növelt összóraszámából továbbra is csak 14 órát szántak a magyar nyelv és irodalom tanítására (Panyik 1991).

A tanítóképző tanárai kivették a részüket a népiskolai módszertani segédletek, azaz a vezérkönyvek írásából is. Ilyen módszertani segédlet volt például Quint Józsefnek, a képző igazgatójának és Drozdy Gyulának, a gyakorlóiskola vezetőjének alkotása, *A beszéd- és értelemgyakorlatok tanításának vezérkönyve a népiskola I. és II. osztálya számára* (1926) című mű (Panyik 1991).

1947-ben elkezdődött a tanítóképző intézetek pedagógiai gimnáziummá alakítása. Az Állami Kőrösi Csoma Sándor Pedagógiai Gimnáziummá átnevezett intézmény csak 1950-ben kapta vissza a tanítóképző nevet. Hat tárgyból kellett érettségi vizsgát tenniük a diákoknak, köztük természetesen magyar nyelv és irodalomból is (Panyik 1991).

1958-ban, az intézmény fennállásának 90. évében a Népköztársaság Elnöki Tanácsa életbe léptette az érettségire épülő hároméves tanítóképzést és a kétéves óvóképzést. A hallgatók bekerüléséről a felvételi vizsga alapján döntöttek, amelynek fontos része volt az anyanyelvi kultúra vizsgálata, ehhez a felvételizőknek zárthelyi fogalmazást kellett írniuk kijelölt témáról.

1964-ben adták ki a felsőfokú tanítóképzés második tantervét, amelyben a következő anyanyelvi tárgyak szerepeltek (1. táblázat).

1. táblázat Az 1964-es felsőfokú tanítóképzés második tantervének anyanyelvi tárgyai

Félév/tárgy	I.	II.	III.	IV.	V.	Összesen
Anyanyelvi ismeretek módszertana		45	45			90
Anyanyelvi és irodalmi ismeretek	45	45		30	60	180

Szintén 1964-ben jöttek létre a tanszékek előzményét jelentő szakcsoportok. A magyar nyelv és irodalom oktatói az idegen nyelvek (jellemzően az orosz) tanáraival együtt a nyelvi szakcsoportokhoz tartoztak (Panyik 1991).

A tanterv 1970-ben bekövetkezett változásai a következő anyanyelvi tárgyakat hívták életre (2. táblázat).

2. táblázat A tanterv 1970-es váltoásaival létrejövő anyanyelvi tantárgyak

Félév/tárgy	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Anyanyelvi tantárgy-pedagógia		60	30			
Nyelvtan és nyelvművelés	30	30				
Beszédművelés	15	15				

A Budai Képző tanárai bekapcsolódtak a tanítóképzés tantárgyi programjának kidolgozásába és a jegyzetek megírásába is. Az anyanyelvi módszertanhoz Bihari János és Hegedűs Ferencné készített jegyzetet (Panyik 1991).

1975-ben, a 106. tanévében vált a Budai Képzőből Budapesti Tanítóképző Főiskola. Az addigi szakcsoportok is ekkor alakultak tanszékké, a magyart és az idegen nyelveket a Nyelvi és Irodalmi Tanszék gondozta. A tantervek a főiskolává alakulás után is többször változtak (az 1976-os változást a 3. táblázat foglalja össze), de a magyar nyelv és irodalom, valamint tanításának módszertana még mindig központi szerepet töltött be (Panyik 1991).

3. táblázat Az 1976-os tantervi változások

Tantárgy/félév	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
Irodalom			30	30	30	22			
Nyelvtan-nyelvművelés	30	30							
Beszédművelés	30								
Anyanyelvi tantárgy-pedagógia		45	45						
A nappali tagozatos tanítóképzés óraterve az 1988/89. tanévben									
Magyar nyelv, irodalom, tantárgy-pedagógia	75	75	60	75	45	33			363
A nappali tagozatos óvóképzés óraterve az 1988/89. tanévben									
Gyermekirodalom és irodalmi nevelés módszertana	45	45	30	44					164

1.2. 1959-től: magyartanítás a Budapesti Tanítóképző Főiskolán

A tanítóképzés jelentőségének megfelelő elhelyezése sokáig váratott magára. Ennek főleg külső oka volt: csak 1959-ben nyíltak meg a felsőfokú tanítóképző intézetek. A döntő változást azonban a főiskolává fejlesztésük hozta meg 1975-ben. (A következő lépés a négyéves tanítóképzés kiépítése volt az 1990-es években.)

A kiépülő főiskolákra sok jól képzett oktató került, ez lehetővé tette szakmai műhelyek létrehozását. 1978-ban zárult le a tanszéképítés, és el lehetett kezdeni a szakmai munkára összpontosítani. Ennek azonban útját állta a minisztériumi tanterv, amely alacsony óraszámot biztosított a magyar tantárgyaknak. Pedig nyilvánvaló volt, hogy a tanítóknak alapos szakmai képzettséggel kell rendelkezniük. Az 1980-as tanterv hozott kedvező változást. A legjelentősebb a Magyar nyelv négy féléves tanítása volt, amely már biztosította az anyanyelvi kultúra megalapozását. A minisztérium azonban – a tanítóképzésben befolyásos köröknek engedve, a tanítóképzés szükségleteivel nem számolva – a szövegből induló teljesen kommunikációs jellegű nyelvi képzést akarta bevezetni, figyelmen kívül hagyva, hogy az külföldön teljesen más alapokra épül, mint amilyenek a magyar viszonyok. Pedig a tanítóképzőkben éppen szakképzésnek kell folynia az alapelemekről építkezve, hogy a leendő tanító szilárd ismeretek birtokában legyen.

A tanszéki műhely mindent megtett, hogy a tervezeten változtasson. Nehéz küzdelem volt, amelynek a végén a minisztérium feladta a tantervi egységet, engedélyezte a budapesti programot. A megfelelő keret tehát meglett, de megvalósítására taneszközök kelletek. Haladéktanul munkához láttunk, melynek háttérét Hangay Zoltán vezetői megbízása biztosította. Elsőként a *Magyar nyelvészeti szöveggyűjtemény* készült el 1983-ban Adamikné Jászó Anna, Cs. Nagy Lajos, Csíkvári Gábor és Kálmánné Bors Irén, továbbá két bajai kolléga, Albertné Herbszt Mária és Varsányi György közreműködésével, Hangay Zoltán szerkesztésében. Két évre rá megjelent leíró nyelvészeti jegyzetünk is Adamikné Jászó Anna szerkesztésében, amelynek a Budai Képző gárdáján kívül Bajáról Albertné Herbszt Mária, Szombathelyről Bokor József és Kaposvárról Király Lajos volt a szerzője. Jó néhányszor nyitott kérdésekben kellett felelősséget vállalni, de ez csak fokozta a résztvevők vállalkozókedvét.

Közben Adamikné Jászó Anna megvédte a kandidátusi értekezését *Az anyanyelvi tárgyak tanítása a magyar népiskolában 1868-tól 1905-ig* címmel. (A kandidátusi értekezés 2016-ban kibővítve jelent meg a Tinta Könyvkiadó gondozásában. Lásd bővebben az Irodalomnál.)

Munkájával új szakasz kezdődött: a tanítóképzős nyelvi, irodalmi és módszertani anyag tudománytörténeti és teoretikus háttérének a feldolgozása, amely bizonyította, hogy a helyes utat képviseljük. Kitűnt ugyanis, hogy azok az olvasás- és nyelvtanítási módszerek voltak korábban is eredményesek, amelyek a hagyomány és korszerűség kettősségére épültek. Összegzéséből pedig kiderült, hogy 1868 után sok magas színvonalú módszertani mű és tankönyv jelent meg, és ez annak is volt köszönhető, hogy „legkiválóbb tudósaink rendszeresen és alaposan bírálták a népiskolai tankönyveket, örködve a tankönyvek színvonalára felett” (A. Jászó 1990: 260).

Ebben az időben történt egy, a többi tantárgyra is kiterjedő a tantervi változás. A *Beszédművelés* szintén két féléves lett, oktatását Maleticsné Riba Magdolna segédletei frissítették. Nagyobb hatékonyság tükröződött a Kazinczy-versenyeken elért sikerekben is, melyben nagy szerepe volt Gazsó Ferencnének és Nagyszentpéteri Gézának.

Az irodalom tanítása területén a Gyermekeirodalom jobb elhelyezést kapott, hozzá Bognár Tas írt friss szellemiségű jegyzeteket. A XX. század irodalmát felváltó Műelemzés (a mai Korunk irodalma tantárgy előzménye) bevezetése alkalmat adott a dogmatikus szellem kiküszöbölésére. Ebből házi szöveggyűjteményt adott ki a tanszék Csíkvári Gábor szerkesztésében. A Magyar nyelv tantárgy kapcsán újdonság volt még, hogy 1988-ban megjelent a *Magyar nyelv gyakorlókönyv* Hangay Zoltán szerkesztésében, a kaposvári és a nyíregyházi kollégák közreműködésével. A következő évben pedig Cs. Nagy Lajos *Helyesírási gyakorlókönyve* látott napvilágot.

Ennyi korszerű taneszközzel felvértezve tanszéki közösségként jelentkezhetünk. 1989-ben rendezte meg a tanszék az első tudományos konferenciáját volt tanszékvezetőjének, Bihari Jánosnak a 80. születésnapja alkalmából. A konferencia a következő célt fogalmazta meg: „Igaz embereket és egyben igényes, jó tanítókat nevelni a magyar társadalomnak.”

Ezekre a nyolcvanas évekbeli eredményekre építve a magyar nyelvi és irodalmi tárgyak oktatói még többre vállalkoztak: egy tankönyvként is, szakmai kézikönyvként is használható teljes magyar leíró nyelvtan megírására. Így született meg 1991-ben a Trezor Kiadónál *A magyar nyelv könyve* Adamikné Jászó Anna szerkesztésében, amely ma nyolcadik (azóta átdolgozott és bővített) kiadásánál, és 43 ezer példánynál tart.

A másik terület, ahol a tanszék előbbre akart lépni, a módszertan, az *Anyanyelvi tantárgy-pedagógia* volt. Adamikné disszertációja után világossá vált, hogy fel kell dolgozni a tantárgytörténetet, mert csak így lehet útját állni megalapozatlan hivatkozásoknak. 1990-ben megjelent Adamikné Jászó Anna szerkesztésében *A magyar olvasástanítás története* (szerzői: Adamikné Jászó Anna, Könyves-Tóth Lilla, Fleckenstein Sándorné és Mészáros István). A következő évben pedig országos konferenciára került sor. A konferencia legfontosabb eredménye az lett, hogy megszerveződött az a munkacsoport, amely hozzákezdett egy új módszertani kézikönyv megírásához. A tanszékről Adamikné Jászó Anna és Kálmánné Bors Irén vett részt benne, szerkesztője pedig a kaposvári Kernya Róza lett. A munka 1995-re készült el.

1992 tavaszán országos irodalomtanítási konferenciát rendezett a tanszék. A konferenciák tanulságai alapján 1993-ban a munkaközösség pályázott a minisztérium K+F kutatási támogatására, amelyből a módszertani kézikönyv, továbbá egy elemzési és modern irodalmi kézikönyv, valamint egy tankönyvkri-

tikai gyűjtemény látott napvilágot. Ez utóbbi kiadvány – amely szakvezetőinknek és hallgatóinknak szolgált útmutatóként – a főiskolai tudományos közlemények egyik köteteként jelent meg 1997-ben. A *Nyelvi elemzések kézikönyve* (Mozaik Oktatási Stúdió, Szeged, 1995), Adamikné Jászó Annának és Hangay Zoltánnak a munkája gyakorlati vonatkozásokkal egészítette ki *A magyar nyelv könyvét*. Ugyanekkor jelent meg – Bayer Miklós szerkesztésében – a *Korunk irodalma* jegyzet, amely már az 1970-es, 1980-as évek irodalmának jellegzetes vonásait tárta fel. Szintén az 1980-as évek versterméséből válogatott L. Békési Júlia *Törpetánc* című antológiája (1998).

Feltétlenül szólni kell az irodalomoktatásról, melyet az 1990-es évektől olyan kiválóan felkészült egyéniségek határoztak meg, mint Benczik Vilmos, Csíkvári Gábor és Doboss Gyula, akik mindnyájan rendelkeznek tudományos fokozattal. Csíkvári Gábornak kismonográfiája jelent meg a közelmúlt magyar regényeiről 1998-ban. Doboss Gyula – a jelen prózairodalmának egyik legkiválóbb ismerője – Tandori Dezsővel foglalkozott. Benczik Vilmost az olvasás kérdései érdekelték, amelyből kiindulva a szóbeliség, írásbeliség és olvasáskultúra viszonyát vizsgálta. Ugyanakkor nagy kiadói gyakorlatával is segítette a tanszéki munkát, s ő volt a *Magyartanítás* (1992–) folyóirat kiadója is 2016-ig. A közoktatásban való érdekelttségünket a Dinasztia Kiadónál 1999-re megjelent általános iskolai tankönyvek is jelezték. Az 1994/95-ben bekövetkező negatív oktatáspolitikai fordulat súlyos csapást mért a magyar tanszéki fejlesztő munkára, elsősorban a heti 14 órás kötelező óraszám kikényszerítésével. Ami utána történt, mondhatni jelentős önkizsákmányolás után ment végbe. Beszűkültek a pályázati lehetőségek is.

Az ezredfordulón, amely az ELTE-be való betagozódást is magával hozta, Csíkvári Gábor vette át a tanszék vezetését. Ráhárult, hogy a kedvezőtlen körülmények között is megőrizze a lendületét a tanszék. Hogy ez sikerült, azt bizonyítja, hogy olyan munkák jelentek meg, mint 2003-ban a *Szófajtani elemzések* Nagy Katalin szerkesztésében, aki 1998-ban került a tanszékre Adamikné Jászó Anna helyére. Már volt tudományos fokozata, elismert kutatója, fordítója volt a rokon és a szibériai népek irodalmának. Az elemzések szerzői még a volt tanítóképzős hallgató, Dobsonyi Sándor és Hangay Zoltán voltak. Csíkvári Gábor vezetésével a Babits-levelezés feltárásában is részt vett a tanszék.

2007-ben került sor Benczik Vilmos habilitációjára. Úttörő jelentőségű *Jel, hang, írás – Adalékok a nyelv medialitásának kérdéséhez* című, 2006-ban megjelent munkája azt tárja fel, „hogy a kommunikációs technológiák – elsősorban az írás – milyen hatással vannak az emberi nyelvre, áttételesen pedig az emberi gondolkodásra” (Benczik 2006: 7).

Mindeközben az oktatásban sikerült megőrizni kiegyensúlyozott tantárgystruktúrát az újabb megszorítások közepette is.

A történetnek természetesen nincs vége, újabb és újabb évfolyamok fognak érkezni, amelyeket éppúgy rá kell vezetni tantárgyaink fontosságára, hasznosságára, szépségére, érdekességére és a bennük rejlő erkölcsi és nemzeti értékek felismerésére és továbbadására. A Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék a Kar által gondozott összes szak, tehát nem csak a tanító szak, hanem az óvodapedagógus, valamint a csecsemő- és kisgyermeknevelő szakok képzésében is részt vesz. Mutatóban álljon itt a 2013-as tanterv részlete (4. táblázat), amelyből jól látszik, milyen tantárgyakat oktatnak a tanszék kollégái.

4. táblázat A 2013-as tanterv alapján kialakított tantervi háló

A 2013-ban életbe lépett tantervek									
Tanítóképzés									
Tantárgy/félév	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
Magyar nyelv	30	30	30	15					105
Beszédművelés	15								15
Anyanyelvi tantárgy-pedagógia			45	45	45				135
Gyermekirodalom					15	30			45
Korunk irodalma						15	30		45
Magyar műveltségterületes tanítóképzés									
Tantárgy/félév	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
Magyar nyelv	30	45	30	30	15				150
Beszédművelés		30							30
Anyanyelvi tantárgy-pedagógia		45	45	30	30	30			180
Poétika					15				15
Gyermekirodalom					30	45			75
Korunk irodalma						45	45		90
Óvodapedagógus-képzés									
Tantárgy/félév	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
Beszédművelés	30								30
Magyar nyelv		15							15
Az anyanyelvi nevelés módszertana	15	15							30
Gyermekirodalom és módszertana	30	30	30						90
Korunk irodalma				30					30
Csecsemő- és kisgyermeknevelő képzés									
Tantárgy/félév	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
Beszédművelés	30								30
Beszédfejlődés segítése		30							30
Gyermekirodalom és módszertana			30						30

2. Mozaikdarabok a tanszék tevékenységéből, rendezvényeiből

2.1. A kommunikáció-művelődésszervező szakról

A jelenlegi három BA-szakon túl – még a bolognai rendszer bevezetése előtt – kommunikáció-művelődésszervező szakot is gondozott a Magyar Tanszék. A 2001-ben megjelent kormányrendelet szerint azonban a művelődésszervező szakot egymagában már nem lehetett indítani, csak párban vagy társított szakként. Ekkor merült fel a gondolat a Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszéken, hogy társított szakként a Kar kommunikációs alapképzést indítson. A szakindítási dokumentáció elkészítése, az engedélyezési eljárás hosszadalmas folyamata után az oktatási miniszter 2002-ben engedélyezte a társított szakként való indítást, és a kar az első kommunikáció-művelődésszervező szakos évfolyam oktatását 2003 őszén kezdte el. A jogszabály(ok) értelmében azonban egyazon intézményben egy-egy szak csak egy karon oktatható. Mivel a tanítóképző már az ELTE része volt ekkor, felmerült a dilemma, hogy az ELTE-n melyik karé legyen a kommunikáció BA-szintű oktatása. Az egyetem rektora úgy döntött, hogy a kommunikációs képzés a Bölcsészettudományi Karon folytatódik. A mi Karunk tehát 2005-ben vette fel a harmadik, egyben utolsó évfolyamot, a képzést a bent lévő évfolyamok számára befejeztük, és ezzel ez a szak Karunkon megszűnt.

2.2. A rokon népek napja – Megünneplésének bevezetése (1998-tól), majd hagyománnyá érlelése

A tanszék minden évben megünnepelte a jeles napot a mindenkori elsőévesek egyik október végi évfolyam-előadásán. Kezdetben minden tanszék, szervezeti egység kapott meghívót Hangay Zoltán tanszékvezető aláírásával. Sokan eljöttek, egyes tanszékekről (pl. Ének-zenei Tanszék) visszajárók is voltak. Legtöbbször Nagy Katalin tartott előadást/diafilmes beszámolót a szibériai nyelvrokonaink életéről és irodalmáról. Ezeken az alkalmakon nem a nyelvrokonság bizonyítása volt a cél, hanem olyan tények bemutatása, problémakörök érintése, amelyek a nyelvrokon népek példáin keresztül, közvetett módon hathattak a hallgatók további munkájára, életére. Íme néhány példa:

1. A hatéves gyerekek internátusba kényszerítésének (a szeptemberben beiskolázott gyermek a tanítási év alatt a nagy földrajzi távolságok és anyagi okok miatt egyszer – a téli szünetben – találkozhat a szüleivel, nagyszüleivel, rokonságával) következményei: lelki sérülések, pszichés problémák; elszakítás/elszakadás a hagyományos életformától, a családi és a nemzet-

ségi hagyományoktól; az anyanyelv teljes háttérbe szorítása/elvesztése (a tanítás nyelve a hivatalos államnyelv, azaz az orosz); az etnikai identitás meggyengítése/meggyengülése stb. Vagyis a halmozottan hátrányos helyzetbe kerülés és kezelésének alternatívái a tanítói munkában.

2. Betekintés a nem(csak) könyvtárban kutatók (terep)munkájának szépségeibe és nehézségeibe.
3. A magyar, az európai kultúráktól/irodalmaktól eltérő kultúrák/irodalmak megismerése, tisztelete: a rokon népek napi házi ünnepsége a hallgatók is készülhettek egy-egy irodalmi alkotás felolvasásával: az észt népballedától kezdve az ízsór teremtetéstörténeten át a manysi medvénekig sok minden elhangzott.
4. A szolidaritás érzésének megélése, fontosságának tudatosítása: saját személyes és nemzeti értékeink megbecsülése, szüntelen fejlesztése, ápolása mellett se feledkezzünk meg globalizálódó világunkban az anyanyelvünkben, kultúrájukban, gyakran fizikai létezésükben is sokszorosan veszélyeztetett kis lélekszámú, nem önálló államiságú, anyanemzet nélküli népekről. Tudjunk róluk, és tegyünk értük, akár adakozással amint azt tették 1999-ben Nagy Katalin tanítványai, akik – miután megtudták, hogy oktatójuk Szurgutba (Nyugat-Szibéria) megy nemzetközi konferenciára, és meglátogat egy, a városhoz közeli árvaházat is – szatyorszám hordták a tanszékre régi játékaikat, apró ajándékaikat. Nagy Katalin így emlékszik vissza erre az időre: „Két bőrönddel érkeztem az árvaházba. Máig büszke vagyok azokra az önzetlenül adakozó hallgatókra, akik megörvendeztettek az állami gondozásba került elárvult/elhagyott gyermekeket. De tehetünk értük egy vers, egy mese felolvasásával, elmondásával akár a rokon népek napi házi ünnepén, akár a nemzetközi mesemondó versenyen.”

2.3. Rendhagyó szociolingvisztika-órák törve paszullyal, sváb fánkkal, cigány, sváb és székely himnusszal – Nagy Katalin személyes hangú visszaemlékezése

Az általános képzésben a hagyományos tantárgyelemek (Magyar nyelv I., II. stb.) keretében a nyelvleírás szintjeinek megfelelően tanítunk hangtant (fonetikát és fonológiát), szótant (szófajtant, szókészlettant, szóalaktant), mondattant és szövegtant. A magyar műveltségterület hallgatók képzési programjában speciális tantárgyelemek is szerepelnek. Ilyen a szociolingvisztika is, ami a nyelv és társadalom összefüggéseit kutató tudomány. Tárgya a nyelvhasználat. Feladata a nyelvi és társadalmi szerkezet rendszerszerű kovarianciájának a magyarázata, célja pedig a nyelvhasználat és a társadalom közötti kapcsolat és egymásra

hatás természetének, illetőleg az emberi nyelv természetének a jobb megismerése. A szociolingvisztika illetékességi körébe tartozik többek között a dialektusok, szociolektusok kérdésköre; az életkor és a nyelvhasználat, a nemek és a nyelvhasználat, a felekezetek és a nyelvhasználat; a nyelvi hátrány és a hátrányos nyelvi helyzet; a magyarországi kisebbségek, a kisebbségben élő magyarok, illetve az államnyelvi és a kisebbségi nyelvhasználat; a kétnyelvűség, a félnyelvűség, a kevertnyelvűség és a kódváltás stb. vizsgálata.

A tananyag és a követelmények kidolgozásakor kezdetben a Kiss Jenő-féle tankönyvet (*Társadalom és nyelvhasználat*. Nemzeti Tankönyvkiadó. 1995), és a Wardhaugh-féle *Szociolingvisztikát* (Osiris–Századvég, 1995) vettük alapul. Aztán részben a hallgatók igényeinek, részben a társadalmi változásoknak megfelelően fokozatosan alakítottuk ki a saját programunkat, teremtettünk új munkaformákat, hagyományokat. Kiemelt helyre kerültek a közép-kelet-európaiságunkból fakadó, de a magyarországi viszonyok közt értelmezhető és értelmezendő aktuális témák: a nyelvek virtuális egyenlősége és aktuális egyenlőtlensége a Kárpát-medencében; az államnyelv és a kisebbségi nyelvhasználat; a magyar és a magyarországi kisebbségek. A kétnyelvűség, a félnyelvűség, a kevertnyelvűség és a kódváltás. A nyelvi jogok egyetemes nyilatkozata. A nyelvpolitika. A fenti témáknak megfelelően a szociolingvisztika-órákra rendszeresen hívtunk „külső” vendégeket.

„A nyelvek virtuális egyenlősége és aktuális egyenlőtlensége a Kárpát-medencében” témakör megvitatásához például a saját Karunkon és/vagy más felsőoktatási intézményben tanuló külföldi magyarokat hívtunk meg, akik kisebbségben élőként mondták el saját tapasztalataikat. A 2010/11-es tanévben vendégünk volt például: Nagy Orsolya (Románia) saját hallgatónk; Pustianu Ana-Maria (Románia, Brassó) csángó-magyar—román vegyes házasságban született, hitoktató; Mocanu Roza (Románia, Lujzikalagor) tanító; Tóbiás Noémi hallgatónk Szlovákia legkeletibb részéről, Kaposkelecsenyből jött hozzánk; Zaborszky Andrea (Ukrajna, Beregszász) szociológus. Bekapcsolódott a beszélgetésbe Kohut Dóra hallgatónk, aki Magyarországon él, de az Erasmus-program keretében fél évet töltött Szlovéniában, így alaposan megismerte a szlovéniai magyarok nyelvi helyzetét. Tudományoskodás helyett őszinte beszélgetéssel tártuk fel tágabb összefüggésekbe ágyazottan a probléma lényegét minden emberi fájdalommal együtt. Hálásan köszönjük Tóbiás Noémi nagymamájának a finom törve paszulyt, amit nekünk készített a rendhagyó órára.

„Az államnyelv és a kisebbségi nyelvhasználat: a magyar és a magyarországi kisebbségek” témakört is külső meghívottak segítségével jártuk körül. Rendszeresen voltak roma/cigány vendégeink, akik más-más élethelyzetet/életutat reprezentáltak. Például (ugyancsak a 2010/11-es tanévben) Feka Gyula volt

hallgatónk, hagyományos cigány családban nőtt fel Mátyusban, aztán egyedül nekivágott a világnak: 15 éves korától él Budapesten. Tanítói diplomával villamosvezetőként keresi a kenyerét, és tanul a Pázmány Péter Tudományegyetem Jogtudományi Karán. *Bogdán Szilvia* elsőéves hallgatónk Letenyéről. Rendezett családi körülmények között nőtt fel. A magyaron kívül beszéli a beás nyelvet. A civil kezdeményezésre létrehozott Uccu Informális Alapítványnál dolgozik mint önkéntes: esélyegyenlőségi rendezvényeken, továbbá középiskolákban tart bemutató órákat. *Lakatos Mihály* hároméves korától él nevelőotthonban állami gondozottként. Több szakmája van (szobafestő, mázoló, pincér stb.). Jelenleg munkanélküli, Malomvári Klára igazgatónő jóvoltából még mindig a velencei intézetben lakhat. Önálló együtttest alapított, melynek nem roma tagjai is vannak (pl. *Pataki Mária* elsőéves hallgatónk). *Szabó Anett* harmadéves hallgatónk Elekről. Rendezett családi körülmények között nőtt fel és büszkén vállalja származását. A kötetlen beszélgetés, a személyes találkozás mély nyomott hagyott Hallgatóim lelkében. A meghívottak személyes sorsa, élete (több km-t gyalogoltak az iskolába, mert nem volt pénzük bérletre; a tízóraitra készített zsíros kenyeret eldobták útközben, mert szégyellték volna elővenni a „szendvicses” osztálytársak előtt; az utolsó padban ültek, hogy ne zavarjanak másokat; ha felszállnak a villamosra, az emberek többsége ma is magához szorítja a táskáját stb.) okán ki-ki végiggondolhatta és/vagy újraértékelhette a romákhoz való múlt- és jövőbeli viszonyát a hétköznapi életben, illetve a tanítói munkában; pozitív példájuk sokat segíthet az előítéletek oldásában. Külön örömeinkre szolgált, hogy az ELTE TÓK falai között *Lakatos Misi* énekelte el először a cigány himnuszt egy ilyen rendhagyó szociolingvisztika-órán.

Egyszer sváb vendégeket is hívtunk. *Karsai Istvánné* Klári mama nyugdíjas bérszámfejtő a kitelepítésekről, az újabb generációk nyelvvesztéséről, a sváb hagyományok ápolásáról beszélt. És hozott nekünk egy tál forró sváb fánkot, amit kizárólag nekünk süített hajnalban. *Kaltenecker Gábor* informatikus, zenész, képviselő, a Csepeli Német Kisebbségi Önkormányzat elnökhelyettese, továbbá a Fővárosi Német Kisebbségi Önkormányzat elnökhelyettese a magyarországi kisebbségek státusáról mondta el gondolatait. *Várnai Adrienn* negyedéves hallgatónk szép felvételek, korabeli dokumentumok, ruhadarabok segítségével avatott be bennünket a sváb kultúrába. *Kaltenecker Gábor* kíséretében *Klári mama* és *Adrienn* elénekelte nekünk a magyarországi svábok vidám himnuszt.

„A kétnyelvűség, a félnyelvűség, a kevertnyelvűség és a kódváltás” témakör tanulmányozása is két- vagy többnyelvű vendégek segítségével történt. Íme a névsor: *Cardinael Jan Maerten* Budapesten él, vegyes házasságban született, magyar–holland kétnyelvű; *Cardinael Laura* Budapesten él, vegyes házasságban született, magyar–holland kétnyelvű; *Pastor Mark Rafael* Párizsban szüle-

tett vegyes házasságban, Budapesten él, magyar–francia kétnyelvű; *Tang Ming Zhe*, Budapesten született kínai szülőktől, kínai–magyar kétnyelvű; *Köteles Márta* Magyarországon született vegyes házasságban, orosz–magyar kétnyelvű; *Aljona Rogyionova* Udmurtiában született, az ELTE BTK udmurt lektora, udmurt–orosz–magyar háromnyelvű; *Tóbiás Noémi* magyar–szlovák kétnyelvű; a dési születésű *Nagy Orsolya* pedig magyar–román kétnyelvű. Saját tapasztalataikat, helyzetüket élénk tárva hiteles képet kaptunk arról, hogyan is működik például a kisgyermekkor szimultán (mindkét szülő a saját anyanyelvén beszél a gyerekhez) és szekvenciális (informális és/vagy formális tanulás elnyert) kétnyelvűség a családban, az óvodában, az iskolában. Terítékre került még a kétnyelvűség alapvető kísérőjelensége: a két nyelvi rendszer egymásra hatása és mentális összekapcsolódása; a kisebbségi kétnyelvűség de facto és de jure; az egyéni és közösségi kétnyelvűség – kódváltás, kódkeveredés; a kétnyelvűek és/vagy kettős nyelvűek nyelvi fejlesztésének lehetséges módszerei; az additív (hozzáadó) kétnyelvűség (a másodikként tanult nyelv hozzáadódik az anyanyelvi készségekhez, nem szorítja ki az anyanyelvet) és a szubtraktív (fölcserélő) kétnyelvűség (az anyanyelv fokozatosan leértékelődik, a második nyelv kiszorítja azt) hatása a személyiségfejlődésre kérdéskör is.

Az őszinte beszélgetés hevében az egyik hallgató megkérdezte Cardinael Jan Maertent: Akkor te most francia vagy, vagy magyar? A kisfiú a lehető legtermészetesebben válaszolt: Hát, amikor Párizsban sétálok a papával, akkor természetesen francia vagyok, de amikor Budapesten sétálok a másik papámmal, akkor természetesen magyar vagyok. Ilyen egyszerű volna? Vagy mégsem?

A félévek során a tematikának megfelelően haladtunk, így – miután híre ment, hogy mi-minden történik a szociolingvisztika-órákon – bárki, bármikor betérhetett hozzánk. Más műveltségterületen hallgatók és más-más tanszéken dolgozó kollégák is előszeretettel látogatták ezeket az órákat.

2.4. Népek meséi Országos Egyetemi és Főiskolai Mesemondó Verseny

Az ELTE Tanító- és Óvóképző Karának Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszéke évek óta kiemelt figyelmet szentel az anyanyelvi nevelés komplex tevékenységrendszerének, az irodalomértés és az olvasóvá nevelés célkitűzéseinek. Az oktatók nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy a hallgatók az egyetemes és a nemzeti kultúra értékeit ismerő, megőrző és gyarapító szuverén értelmiségivé váljanak. A tanító, az óvodapedagógus, a csecsemő- és kisgyermeknevelő szak tanszéki programjában is kiemelt helyen szerepelnek azok a folklórműfajok, amelyek anyanyelvünk gazdagságát, szemléletességét tükrözik, a magyar nép gyökereit, kultúráját őrzik és viszik tovább. A népi gyermekmondókákban, a népi játé-

kok szövegeiben, a népmesékben nyelvünk kifejezőereje, gondolati és érzelmi gazdagsága, művészi megformáltsága és ereje tükröződik; e csodálatos szövegek biztosíthatják az utókor számára a hagyományörző műveltség értékközvetítő szerepének továbbélését.

A pedagógusképző karok tanító, óvodapedagógus, csecsemő- és kisgyermek-nevelő hallgatói számára különösen fontos a népmesék varázslatos világának alapos megismerése, ezért a magyar szakos oktatók a kar könyvtárosaival karöltve – nem titkolt hagyományteremtő szándékkal – 2008-ban tematikus hetet indítottak a magyar mesekincs fókuszba állítására.

A hagyományörzés jegyében zajló népmesehét záróakkordja az I. *Népek meséi* Országos Egyetemi és Főiskolai Mesemondó Verseny volt. Csíkvári Gábor tanszékvezető bevezető köszöntőjében beszélt a mesék legmélyén rejtőző igazságokról, a meseszövegekben megbúvó, az emberi létről alkotott legősbibb tapasztalatok és élmények erejéről. A verseny menetét és az értékelés kritériumait a zsűri elnöke, Nagy Katalin ismertette. A díjak odaítélésében Marosi Annamária és Daróczi Gabriella segítette az értékelő bizottság munkáját.

Karunk 2008-as meseünnepe tanszéki mérföldkönek bizonyult az egyetemes mesekincs ápolásában, átörökítésében. Azóta többször (2019-ben tizenegyedik alkalommal) rendezte meg a Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék ezt a nemes vetélkedést, amely időközben nemzetközivé vált: a határon túli pedagóguskarok több versenyzővel is képviseltetik magukat a megmérettetésen. Az évek során sok pedagógusjelölt választott mesét a magyar szellemi folklór kincsestárába tartozó Kárpát-medencei mesekorpuszból, de szép számmal hallottunk történeteket egzotikusnak tekintett kultúrák mesekincséből is.

Nagy Katalin nyugállományba vonulása óta Tímárné Hunya Tünde látja el a zsűrielnöki feladatot. A verseny további állandó zsűritagjai: Bajzáth Mária mesepedagógus, Bereczkiné Záluszkai Anna, Koósné Sinkó Judit, Nevigyánszki Éva, s a Hallgatói Önkormányzat egyik képviselője. A verseny megrendezését évről évre Bereczkiné Záluszkai Anna és Somlainé Farkas Tünde készíti elő.

A zsűritagok a következő kritériumok alapján döntenek a helyezettokról: jó szövegválasztás, a mesei logika és nyelvezet hibátlan, hiteles tolmácsolása, a modulációk megfelelő használata, sajtóvisszhangok alapján a verseny sikeresnek mondható, s ezt mi sem bizonyítja jobban, mint a jelentkező hallgatók növekvő száma, a felkészítő tanárok támogató hozzáállása, a visszatérő pedagógusjelöltek lelkesedése, az improvizatív képességek kiteljesedése, a mesemondói szokások hagyományörző funkciójának érvényesítése, az egyéni mesemondó stílus közönségre gyakorolt hatása.

1. kép A mesemondó verseny képei

A mesemondó verseny számtalan értéke közül néhányat érdemes kiemelni.

1. Az alkalom újra meg újra ráirányítja a hallgatók figyelmét a mesére mint olyan műfaji képződményre, melyben az egyes népek világképének emlékei őrződnek; melyben az őseinktől származó tudás és értékrend öröklődik, melynek metaforái, szimbólumai olyan nyílt vagy rejtett üzeneteket közvetítenek, melyek gazdag útravalót adnak az életben való boldoguláshoz – egyszerűen: olyan tudást adnak gyermekeinknek, amivel értékvesztett, jóval-rosszal teli világunkban könnyebben boldogulnak majd.
2. Nemcsak a mesére, de a mesemondásra/mesélésre is ráirányítja a figyelmüket. Mivel megszűntek a mesemondás hagyományos közösségi alkalmai (pl. tollfosztás, kukoricahántás stb.), a mesélés visszaszorult a családba, az óvodába, az iskolába. A mesemondást is tanulni kell. Berecz András szerint „hármat kell annak megtanulni, aki mesemondó akar lenni: magasra állni, hogy lássák; a torkát kinyitni, hogy hallják; s rövidnek lenni, hogy szeressék.” Gabnai Katalin azt is fontosnak tartja, hogy mesemondónak nem a zsűrinek kell megfelelni, hanem a hallgatóságának.
3. A magyar népmesének van napja – Benedek Elek születésnapjához kötődik. Ez a verseny viszont nagyszerű alkalom arra, hogy más népek meséit is megismerjék, megszeressék; hogy általuk jobban megismerjék más né-

pek gondolkodását, értékrendjét; hogy saját kulturális identitásuk őrzése és erősítése mellett elfogadóbbak legyenek a kulturális másság iránt.

4. Remek alkalmat kínál a külföldi magyarokkal és kulturális intézményekkel való szorosabb együttműködésre.
5. Karunk életében először alkalmaztunk jeltolmácsot, illetve először mondtak mesét jelelssel.
6. A mesemondó verseny (miként a rokon népek napja) alkalmat ad a más művészeti ágakkal való kapcsolódásra, együttműködésre is intézményen belül és kívül (pl. a Kari Könyvtár, a Vizuális Nevelés Tanszék, az Énekzenei Tanszék; az OSZK, a könyvkiadók és így tovább).

2. kép Miből van az asszony? Kóka Rozália mesemondó és népdalénekes előadóestje

3. kép Berecz András mesemondó előadása

2.5. Kortárs gyermekirodalom kutatóműhely

A Kortárs gyermekirodalom kutatóműhely azzal a céllal jött létre, hogy összefogja azokat az intézményen belüli és kívüli törekvéseket, amelyek a kortárs gyermekirodalom közvetítését célozzák egyrészt a gyerek felhasználókhoz, másrészt az ezen felhasználók olvasás- és befogadáskultúráját meghatározó közeg(ek)hez;

beleértve ebbe a tevékenységbe a téma iránt érdeklődő és tehetséges hallgatók kutatói munkára ösztönzését, kutatásuk segítségét.

A műhely tagjai abból az optimális feltételezésből indulnak ki, hogy vannak még potenciális olvasók, és a Gutenberg-galaxis hagyományai integrálhatók a Neumann-galaxisba, csak az olvasmányok megválasztását és feldolgozásuk módját kell a megváltozott igényekhez igazítani. Ennek érdekében törekszenek a kortárs gyermekirodalom minél szélesebb körű reprezentációjára, a korszerű módszertani technikák bemutatására mind a pedagógusjelöltek, mind a gyakorló pedagógusok körében. Ezért kurzusokat szerveznek és hirdetnek a pedagógusjelöltek számára, azzal a céllal is, hogy a hallgatókat bevonják a kutatómunkába; kísérletet tesznek a pedagógiai praxis innovációjának befolyásolására. A műhelyben folyó munka eredményeit konferenciákon és publikációs tevékenységükön keresztül kívánják bemutatni.

A kutatóműhely tanszéki tagjai:

Bereczkiné Záluszi Anna
Daróczi Gabriella
Gajdóné Gődény Andrea
Gönczöl Andrea
Koósné Sinkó Judit
Merényi Hajnalka

4. kép Előadás a kortárs gyermekirodalomról

2.6. Beszámoló a 18. Kárpát-medencei Kossuth-szónokversenyről

„Talán kicsit szokatlan volt. Talán újszerű. Talán régen várt. Az ELTE TFK Magyar Nyelvészeti Tanszéke által megszervezett és meghirdetett, 1999-es országos retorikakonferencia és szónokverseny valóban hiányt pótol. A menedzserképzések versenyszellemétől elhúzódva, az utcai szónoklás, a kereskedelmi meggyőzés céljait nem magáénak vallva a felsőoktatás retorikai gyakorlata éppen hogy működött, s az utóbbi időben kezdett csak éledni. Az egyetemek és főiskolák által képzett hallgatók szakmai felkészültségét számtalanszor rontja el a nem kifejező beszédmód, a hatástalan, sikerületlen megszólalás. Ez közhely, mégis mind ez idáig olyan jelenség volt, amellyel ki-ki a maga területén számolt és küzdött. A retorika időközben új szempontokat nyerve visszakerült a közélet gyakorlatába, a képzés folyamatába. Szükség volt tehát arra a lehetőségre, amelyen ki lehet próbálni mindazt, ami célkitűzésként valamennyiünk elhatározásai között ott van: a sikerült, magabiztos, tartalmas és hiteles beszéd gyakorlatát.”

E szavakat Aczél Petra, az ELTE Tanárképző Főiskolai Karának akkori oktatója (ma a Budapesti Corvinus Egyetem professzora) írta az első, 1999-ben rendezett Kossuth-szónokverseny Magyar Nyelvőr-beli beszámolójában. Azóta eltelt 18 év, és a célok mit sem változtak: a retorika tanítása a jó gondolkodás és beszéd, a jó kiállítás alapjait adja – nemcsak az egyetemeken, hanem számos tanfolyam, retorikaiskola és tréning keretében. Kézikönyvek, tanulmányok és külföldi szerzők munkáinak fordításai jelentek meg azóta magyarul, és lefordították a meghatározó klasszikus retorikai műveket (Arisztotelész, Cornificius, Cicero és Quintilianus munkáit). Ennek nyomán fölélénkült a retorika és a hozzá kapcsolódó tudományok (irodalomtudomány, nyelv művelés, kommunikáció és médiatudomány, klasszika-filológia) összekapcsolódásainak kutatása, és kiderült: a retorika nem csupán a mindennapi megszólalásokban van jelen, hanem a gondolkodásunkat is teljes mértékben áthatja. A retorika komplex tudás, amelyet gyakorolni kell: ezért jött létre a Kossuth-szónokverseny.

A versenyhez kapcsolódó retorikai konferenciák a legkülönbözőbb témákat érintették az itthon kezdetben még csupán szárnyait bontogató klasszikus retorika kapcsán. Válogatás a témákból a teljesség igénye nélkül: a bemutató beszéd, a törvényszéki beszéd, a politikai beszéd, a retorika és a testbeszéd, a retorika és az érvelés, az egyházi retorika, médiaretorika stb. Az előadók között retorikával (is) foglalkozó jeles szakemberek nevei szerepeltek: Adamik Tamás, Bencze Lóránt, Wacha Imre, Balázs Géza, Grétsy László. A verseny megálmodója és főszervezője Adamikné Jászó Anna professzor asszony volt, majd egy évtizeddel később Raátz Judit, az ELTE BTK főiskolai tanára vette át a verseny és a hozzá kapcsolódó konferencia szervezését, koordinálását. A rendezvény 2016-ban az ELTE Tanító- és Óvóképző Karán folytatódott, ahol a Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék munkaközössége látta és látja el azóta is a szervezési feladatokat.

2017. november 10–11-én került sor a 18. Kossuth-szónokversenyre az ELTE Tanító- és Óvóképző Karán (TÓK). Az eseményen 23 versenyző vett részt, közülük 12-en határon túlról (Felvidékről, Kárpátaljáról, Erdélyből és Délvidékről) érkeztek, 11 versenyző pedig az anyaország több felsőoktatási intézményéből gyűlt össze. A mezőnyben nemcsak egyetemi és főiskolai hallgatók, hanem – kiváló teljesítményük elismeréseként – középiskolás diákok is részt vettek az anyaországból és a határon túlról egyaránt. A versenyhez – 18. éve hagyományosan – retorikai konferencia is kapcsolódott *Az európai és a magyarországi retorika a reformáció idején (és azután)* címmel.

A jelenlévőket Steklács János egyetemi tanár, az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszékének tanszékvezetője köszöntötte, aki a konferencia és a verseny jelentőségét, továbbá a retorika helyes nyelvhasználatban és zavarmentes kommunikációban betöltött szerepét méltatta. Ezt követően a verseny szervezője, Pölcz Ádám szólt néhány szót a rendezvény jelentőségéről, majd megköszönte Adamikné Jászó Annának, a Kossuth-szónokverseny megálmodójának, hogy 18 éve folyamatosan és önzetlenül segíti a szervezést és a lebonyolítást. A verseny ugyanis 2017-ben lett „nagykorú”, és igazi vándorversennyé vált az ELTE-n belül: a Tanárképző Főiskolai Kara után az Állam- és Jogtudományi Kar és a Bölcsészettudományi Kar adott otthont a versenynek, majd egy év kihagyás után, 2016 óta a Tanító- és Óvóképző Karon szervezik meg a Kárpát-medencei versenyzőket tömörítő, kétnapos rendezvényt.

A köszöntőket követően került sor a konferencia-előadásokra. Adamik Tamás, az ELTE BTK professor emeritusa Pécseli Király Imre *Bevezetés a retorikába két könyvben* című művéről tartott előadást, különös tekintettel a műben megjelenő egyházatyákra. Az előadás végére a jelenlévők megtudták, Pécseli milyen gazdagon használta az egyházatyák gondolatait, és hogyan építette be őket a retorikájába. Az előadásból kiderült az is, hogy a *Bevezetés a retorikába* jelentőségét az adja, hogy megjelenése után hosszú ideig használták tankönyvként. A mű eredetileg latinul jelent meg, és a harmadik kiadásából készült magyar fordítás 2017-ben, Constantinovitsné Vladár Zsuzsa fordítói munkájának köszönhetően készült el. Az Anyanyelvápolók Szövetsége jóvoltából a verseny végén minden versenyző kézbe vehette a kötetet.

A második előadó Constantinovitsné Vladár Zsuzsa, az ELTE BTK egyetemi docense volt. Előadásában a reformáció utáni korszak egy jelentős szerzője, Sajnovics János művét, a *Demonstratiót* vizsgálta meg retorikai szempontból. Az előadás arra összpontosított, hogy Sajnovics milyen retorikai eszközökkel bizonyította művében a magyar és a lapp nyelv rokonságát, különös tekintettel a hangtani, a jelentéstani és az etimológiai vonatkozásokra. Az előadásból meg-

tudhattuk, hogy Sajnovics a klasszikus retorikában is fellelhető beszédszerkesztési és érvelési-bizonyítási módszerekkel élt, gazdag példaanyaggal dolgozott, és matematikusként az első rendszeres, tudományos bizonyítékot szolgáltatotta a két nyelv rokonságára, és ezzel megalapozta az összehasonlító nyelvészetet. A *Demonstratio* eredetileg latinul íródott, de később lefordították dán, finn, német, angol és – 1994-ben – magyar nyelvre is.

A délelőtti harmadik előadója Hoványi Márton, az ELTE TÓK adjunktusa volt, aki a hermeneutika és a retorika reformáció kori kapcsolatáról és egymásra hatásáról, valamint a katolicizmus és a protestantizmus szétválásában betöltött szerepéről értekezett. A két felekezetnek a bibliaértelmezése alapvetően különbözött egymástól: a protestantizmus Sola Scriptura elve a Szentírás szövegéhez való alapvető visszatérést sürgette. A Biblia anyanyelvekre való lefordítása, valamint az anyanyelvű prédikációk az Ó- és Újszövetség szélesebb körű, akár egyéni értelmezését is lehetővé tették.

A konferenciát követően, kora délután került sor a szónokverseny kötelező beszédeinek az elmondására. A versenyzőket idén is rangos zsűri bírálta. A zsűri elnöke Kiss Róbert Richard Prima Primissima díjas újságíró volt, a zsűri tagjai: Bóna Judit egyetemi docens (ELTE BTK), korábbi versenyző; Dudás Róbert Gyula korábbi versenyző; Gavlik István, a Kossuth Szövetség örökös tiszteletbeli elnöke; Koltói Ádám főiskolai docens (ELTE TFK); Nagy Fruzsina, a Szónok Születik retorikaiskola tréner, óraadó (SZTE). A zsűri titkári feladatait Lócsi Tamás, az ELTE TÓK adjunktusa látta el.

A kötelező beszédre a résztvevők előre felkészülhettek, az előadott szöveg időtartama pedig nem haladhatta meg a hat percet. A versenyzők a felhívás szerint teljesítették a feladatot. A kötelező beszéd témája Arisztotelésznek a *Rhetorica ad Alexandrum* című munkájából kiemelt gondolata volt: „Az ékesszólás a bölcsességgel együtt az emberi élet kormányzója.” A versenyzők igyekeztek többféleképpen megragadni a mottót: a férfi- és a női szerep, valamint a bölcsesség közvetítése közötti összefüggés szempontjából; a tapasztalatok megszerzésének, az egymással való beszélgetés jelentőségének és a retorikának az összefüggései szempontjából; volt olyan versenyző is, aki a szavak jelentésének sokszínűségét és az ezek közötti bölcs választás fontosságát emelte ki.

A verseny második napján került sor a rögtönzésekre. A versenyzők két csoportban készülhettek fel a legfeljebb háromperces beszédek megtartására. A csoportok két-két témát kaptak, amelyeket a zsűri előző este, zárt körben határozott meg, és amelyekből az egyiket kellett a versenyzőknek kiválasztaniuk. A témák a következők voltak:

„A” csoport:

1. Ecce homo! – Milyen üzenetet küldene egy másik lakott bolygóra az emberről?
2. Mikor házasodjunk?

„B” csoport:

1. Mire nem tanítana meg egy „emberképes” robotot?
2. A szusster maradjon a kaptafánál?

A témák aktualitását az is bizonyította, hogy mindkét csoportban nagyjából fele-fele arányban választották az 1. és a 2. témát.

A verseny végén a zsűri három helyezést és hat különdíjat osztott ki; szavazott továbbá a közönség is az általa legjobbnak tartott szónokra, valamint számos egyéb értékes felajánlás, különdíj érkezett a rendezvény támogatóitól. A zsűri elnöke az eredményhirdetéskor személyre szólóan értékelte minden versenyző teljesítményét.

Milyen tanulság vonható le egy ilyen szónokversenyből? A versenyzők két területen: az előre megírt és megtanult beszédek elmondásában, valamint a rögtönzésben mutathatták meg képességeiket. A kötelező beszédek élményszerűsége a hallgatóság számára minden alkalommal abból fakad, hogy a versenyzők egyénien közelítenek ugyanahhoz a témához. Ez azonban nemcsak tanulság arra nézve, hogy minden ember másképpen gondolkodik, hanem komoly retorikai iskola is: egymás meghallgatásának iskolája, és mások – olykor a sajátunkkal szöges ellentétben álló – véleményének az elfogadása, az álláspontokról szóló eszmecsere megalapozása. A rögtönzés pedig tréning: a versenyzők szűk 30 perc alatt arra kényszerülnek, hogy megadott témában összegyűjtsék, majd hatásosan, nyelvilag minél jobban megformálva előadják a gondolataikat. A retorika gondolkodni és bizony, beszélni is tanít: tanít arra, hogyan legyünk jó emberek – retorikailag és erkölcsileg egyaránt.

A Kossuth-szónokverseny szervezői ezúton is köszönik az Anyanyelvápolók Szövetsége, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, valamint a Nemzeti Kulturális Alap adminisztratív segítségét és anyagi támogatását. Az értékes könyvjutalmak felajánlásáért a következő magánszemélyeket és kiadókat illeti a köszönet: Adamikné Jászó Anna, Akadémiai Kiadó, Bárczi Géza Kiejtési Alapítvány, Dörömbözi János, Globoport Média Holding Kft., Holnap Kiadó, Kalligram Kiadó, Kossuth Kiadó, Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda, Magyar Nyelvőr Alapítvány. Köszönet illeti továbbá az ELTE TÓK Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszékének munkaközösségét, valamint a Kar hallgatóit, akik önzetlen segítségükkel hozzájárultak a verseny és a konferencia sikeréhez.

5. kép A szónokverseny képei

3. Válogatás az elmúlt évek kiemelkedő programjaiból

2008. február 9. Új irányok, új utak az anyanyelvi nevelésben konferencia.

Szervező: Csíkvári Gábor és Tóth Beatrix

2008–2016 *Népek Meséi* Országos Egyetemi és Főiskolai Mesemondó Verseny.

Szervezők: Bereczkiné Záluszkai Anna és Farkas Tünde

2008–2016 *A Magyar Nyelv Napja* rendezvénysorozat. Szervező: Koósné Sinkó Judit

2009. december Benedek Elek emlékkiállítás, előadás, esszéíró pályázat a Kari Könyvtárral közösen. Szervezők: Bereczkiné Záluszkai Anna és Lázárné Obbágy Katalin

6. kép Képek a magyar nyelv napjáról

2010–2016 tavaszi félévek: Kortárs gyermekirodalmi projektek szervezése a Kari Könyvtárral közösen. Szervezők: Bereczkiné Záluszkai Anna és Lázárné Obbágy Katalin.

2010. november 11. A hétmérföldes csizma nyomában. A népmeséktől a kortárs meséig a 60 éves Móra Kiadó könyveivel. Beszélgetés Dian Viktória főszerkesztő-helyettessel. Szervező: Nagy Katalin

2011. április 29–30. A felsőoktatási intézmények Kazinczy Ferenc Szép Magyar Beszéd Versenyének 39. országos döntője az ELTE Tanító- és Óvóképző Karon. Szervező: Merényi Hajnalka

2011. április 27. Kari Bölcsődék Napja Szervező: Bereczkiné Záluszkai Anna

2011. március 18. Lackfi János író-olvasó találkozó. Szervező: Bereczkiné Záluszkai Anna és Lázárné Obbágy Katalin

2011. december 10. A népmesemondás esélyei napjainkban – közös szakmai nap a Magyar Olvasástársasággal. Szervezők: Bereczkiné Záluszkai Anna és Lázárné Obbágy Katalin

2012. február 29. Miből van az asszon? Kóka Rozália, a Népművészet mesterre, Magyar Örökségdíjas mesemondó, népdalénekes előadástje. Szervező: Bereczkiné Záluszkai Anna

2012. május 11. A kortárs gyermekirodalom és médiumai ELTE TÓK *Kortárs gyermekirodalom kutatóműhelyének* konferenciája, tanszékközi összefogással. Szervező: Daróczy Gabriella és Gajdóné Gődény Andrea
2012. október 29. Kisgyermeknevelő szakmai nap. A gyerekkönyvekkel való első találkozás, az esztétikai élményszerzés lehetőségei a 0- 3 éves korú gyermekeknél Szervező: Bereczkiné Záluszkai Anna
2013. április 10. Bölcsődék Napja Paulovkin Boglárka író-illusztrátorral. Szervező: Bereczkiné Záluszkai Anna
2013. május 30-án Nagy Versmondás. Több száz pedagógus, pedagógusjelölt és iskolás diák részvételével Jordán Tamás Kossuth-díjas, Prima Primissima-díjas színművész irányításával Weöres Sándor *Valse triste* című versének közös elmondásával csatlakoztunk a költő születésének 100. évfordulója alkalmából meghirdetett emlékév programsorozatához. Szervező: Bereczkiné Záluszkai Anna
2013. május 31. Anyanyelv – Olvasás – Irodalom, az ELTE TÓK nemzetközi konferenciája. Szervező: Daróczy Gabriella
2014. április.10. Meseünnep szervezése óvodapedagógus hallgatókkal a Gyermek Háza Óvodában (Budapest, IX. kerület). Szervező: Bereczkiné Záluszkai Anna
- 2013–2014. A Kortárs irodalmi rendezvénysorozat programja:
1. 2013. október 16. Weöres Sándor 100 éves Jász Attila költővel és Bartal Mária irodalomtörténésszel beszélget: Finta Gábor
 2. 2013. november 22. Tóth Krisztina és Szabó T. Anna költők. A rendezvény felelőse: Merényi Hajnalka
 3. 2014. február 17. 15 óra Egérhajó, vendégünk Berg Judit meseíróval Gombos Péter. A rendezvény felelőse: Gajdóné Gődény Andrea
 4. 2014. március (a magyar nyelv napján) A kortárs magyar próza, Spiró Györggyel és Ferdinandy Györggyel beszélget Tarján Tamás. A rendezvény felelőse: Koósné Sinkó Judit
 5. 2014. április 11. (a költészet napja) Múzsák tánca Sebő Ferencsel. Házigazda: Daróczy Gabriella
2015. február 13. Beszélgetés Sándor Csillával és Wittman Ildikóval, a Csodaceruza szerkesztőivel. Szervező: Bereczkiné Záluszkai Anna és Lázárné Obbágy Katalin.
2015. szeptember 25. Kutatók éjszakája (ELTE TÓK Ének-zenei Tanszék, Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék, Vizuális Nevelési Tanszék szervezésével), *Feiryn* együttes fergeteges koncertjével. Szervezők: Daróczy Gabriella, Koósné Sinkó Judit, Merényi Hajnalka, Gajdóné Gődény Andrea, Horváth Krisztina

2016. február 8–12. Gyermekek- és Ifjúsági Könyvek Szemléje 2015. Könyvkiállítás a Magyar Gyermekirodalmi Intézet jóvoltából a Könyvtárban. Szervező: Bereczkiné Záluszkai Anna és Merényi Hajnalka
2016. február 15. Szakmai beszélgetés gyerekkönyvekről a Könyvtárban a Magyar Gyermekirodalmi Intézet munkatársaival. Szervezők: Bereczkiné Záluszkai Anna és Merényi Hajnalka
2016. április 8. Szerkesszünk Csodaceruzát óvodásokkal a Könyvtárban! Szervező: Bereczkiné Záluszkai Anna és Lázárné Obbágy Katalin.
2016. április 28. a XXI. századi kompetenciák című konferencia. (3 plenáris és 43 szekcielőadás) Szervező: Daróczy Gabriella

7. kép: A tanszék oktatói a közönség soraiban és előadóként is részt vettek a konferencián

2016. május 20. Kisgyermeknevelő szakmai nap – Művészettel nevelés. Szervezők: Bereczkiné Záluszkai Anna és Koósné Sinkó Judit
- 2016, 2017, 2018. november. A 17, a 18. és a 19. Kossuth-szónokverseny és retorikai konferencia. Szervező: Pölcz Ádám, Lózsi Tamás, Tóth M. Zsombor

4. A tanszék munkatársai:

Tanszékvezetők:

Nyelvi és Irodalmi Tanszék	(1975–1987):
Magyarfalvi Lajos	1975–1981
Nagyszentpéteri Géza	1981–1982
Magyarfalvi Lajos	1982–1987

Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék	(1987–):
Hangay Zoltán	1987–2000
Csíkvári Gábor	2000–2014
Merényi Hajnalka	2014–2015

Daróczi Gabriella	2015–2017
Steklács János	2017–2019
Pölcz Ádám	2019–2020
Bereczkiné Záluszkai Anna	2020–

A tanszék volt főállású oktatói:	Kálmánné Bors Irén
Adamikné Jászó Anna	Kelemen Endréné
Balogh Csaba	Könyves-Tóth Lilla
Bayer Miklós	L. Békési Júlia
Benczik Vilmos	Losonczy Miklós
Bocsák Istvánné	Magyarfalvi Lajos
Bocsák Istvánné	Maleticsné Riba Magdolna
Bognár Tas	Marosi Annamária
Cs. Nagy Lajos	Nagy Katalin
Csikvári Gábor	Nagyszentpéteri Géza
Doboss Gyula	Pethőné Fricsovszky Éva
Dobsonyi Sándor	Petőcz Éva
Drávucz Fanni	Pozsgai Imréné
Fazakas Orsolya	Romankovics András
Fejes Erzsébet	S. Kis Lajosné
Finta Gábor	Slíz Marianna
Fodorné Lánicz Éva	Steklács János
Gazsó Ferencné	Szeles Péter
Hangay Zoltán	Szerémy György
Horváth Vilmos	Tóth Beatrix

Tanszékünk jelenlegi főállású oktatói:
 Bereczkiné Záluszkai Anna egyetemi docens
 Daróczi Gabriella adjunktus
 Gaál-Horváth Krisztina tanársegéd
 Gajdóné Gődény Andrea adjunktus
 Gönczöl Andrea adjunktus
 Hoványi Márton adjunktus
 Koósné Sinkó Judit mestertanár
 Lócsi Tamás adjunktus
 Merényi Hajnalka adjunktus
 Pölcz Ádám adjunktus
 Tóth M. Zsombor adjunktus

Benczik Vilmos professor emeritus
Hangay Zoltán professor emeritus
Tóth Beatrix címzetes egyetemi docens

Tanszéki ügyintézők:

Papp Zsigmondné
Köbli Józsefné
Tölgyesi Zsuzsanna
Somlainé Farkas Tünde

Kitüntetett munkatársaink:

1993. Magyar Felsőoktatásért Emlékplakett	Adamikné Jászó Anna
1993. Apáczai Csere János	Hangay Zoltán
1996. Diákokért	Kálmánné Bors Irén
1998. Magyar Köztársaság Érdemrend középkeresztje	Nagyszentpéteri Géza
1998. Magyar Felsőoktatásért Emlékplakett	Kálmánné Bors Irén
1998. Főiskoláért Érdemrend	Hangay Zoltán
1998. Diákokért	Hangay Zoltán
1998. Diákokért	Tóth Beatrix
1998. Főigazgatói Dicséret	Bocsák Istvánné
1999. Diákokért	Gönczöl Andrea
1999. Főigazgatói Dicséret	Gönczöl Andrea
2000. Pedagógiai Szolgálat Emlékérem	Horváth Vilmos
2001. Pedagógiai Szolgálat Emlékérem	Fejes Erzsébet
2002. Gyertyánffy Emlékérem	Hangay Zoltán
2002. Diákokért	Nagy Katalin
2002. Magyar Köztársaság Arany Érdemkereszt	Hangay Zoltán
2003. Gyertyánffy Emlékérem	Kálmánné Bors Irén
2003. Diákokért	Csíkvári Gábor
2003. Főigazgatói Dicséret	Gajdóné Gődény Andrea
2005. Diákokért	Kálmánné Bors Irén
2005. Diákokért	Nagyszentpéteri Géza
2006. Gyertyánffy Emlékérem	Csíkvári Gábor
2006. Főigazgatói Dicséret	Tóth Beatrix
2007. Magyar Felsőoktatásért Emlékplakett	Benczik Vilmos
2008. Magyar Köztársaság Érdemrend Ezüst fokozat	Kálmánné Bors Irén
2009. Dékáni Dicséret	Koósné Sinkó Judit
2012. Pro Universitate Emlékérem arany fokozata	Benczik Vilmos

2014. Apáczai Csere János-díj	Csíkvári Gábor
2015. Brunszvik Teréz-díj	Bereczkiné Záluszkai Anna
Gyertyánffy Emlékérem	Bereczkiné Záluszkai Anna
Németh László-díj	Tóth Beatrix
Pro Universitate Emlékérem ezüst fokozata	Tóth Beatrix
2016. Eötvös József-díj	Koósné Sinkó Judit
Pro Universitate Emlékérem bronz fokozata	Gajdóné Gődény Andrea
Magyar Arany Érdemkereszt	Nagy Katalin
2017. Diákokért Emlékérem	Koósné Sinkó Judit
Dékáni Dicséret	Daróczi Gabriella
Dékáni Dicséret	Gönczöl Andrea
Dékáni Dicséret	Merényi Hajnalka
2018. Diákokért Emlékérem	Gajdóné Gődény Andrea
Dékáni Dicséret	Bereczkiné Záluszkai Anna
Dékáni Elismerő Oklevél	M. Pintér Tibor
2019. Magyar Ezüst Érdemkereszt	Bereczkiné Záluszkai Anna
Diákokért Emlékérem	Bereczkiné Záluszkai Anna
Diákokért Emlékérem	Pölcz Ádám
Dékáni Dicséret	Pölcz Ádám

5. Válogatás a tanszék jelenlegi oktatóinak publikációiból

- Balázs Géza – Pölcz Ádám (szerk.) 2016: *Udvariasság: Szemiotika, művészet, irodalom, nyelv*. Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest.
- Bereczkiné Záluszkai Anna 2013: Kortárs mondókák és versek az óvodai életményalapú irodalmi foglalkozásokon. In: *Művészeti nevelés kora gyermekkorban. A külhoni magyar kisiskolások éve*. 37–50. Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., Budapest.
- Bereczkiné Záluszkai Anna 2013: Une démarche pédagogique vers la compétence culturelle pour la sensibilisation á la lecture d’oeuvres littéraires francaises. In: *Education and/und Forschung II*. 363–370. (ELTE TÓK Tudományos Közleményei XXXV.) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

- Bereczkiné Záluszkai Anna 2014: Nyelvi, kulturális nevelés egy dél-alföldi szlovák nemzetiségi óvodában. In: Márkus Éva – Trentinné Benkő Éva (szerk.): *A korai idegen nyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata*. 158–163. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Cserjés Katalin – Hoványi Márton – Nagy Tamás (szerk.) 2016: *Hajnóczy a könyvtárban: ...a kékből kell kiindulni... -végelláthatatlan párbeszédben*. Hódmezővásárhely–Szegedi Kép–Szöveg Testvérület, Hódmezővásárhely.
- Daróczi Gabriella – Ruttkay Zsófia – Varga Emőke 2014: *Az interaktív mesekönyv a kisgyermekkorai képességfejlesztésben. Tananyag*. Megjelent: TÁMOP 4.1.1.C-12/KONV-2012-0004.
- Daróczi Gabriella 2013: *A kisgyermekkorai pre-esztétikai feszültségről*. In: *Kritikai mintázatok. Nagyverdei Almanach Könyvek 2. Tanulmánykötet Angyalosi Gerely 60. születésnapjára*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Daróczi Gabriella 2013: *Segédanyag az óvodai irodalomfoglalkozás tervezéséhez és vezetéséhez*. A TÁMOP 4.1.2.B.2-13/1-2013-0007 „Országos koordinációval a pedagógusképzés megújításáért” című projektje keretében.
- Gajdó Andrea 2006: Még egyszer Egy lámpára. Videtur vagy lucet? – hozzászólás egy régi vitához jelenkori horizontról. *Filológiai Közöny* 1–2. 96–113.
- Gönczöl Andrea 2013: *Ariadné fonala. A mesereprodukció formái*. In: Podráczky Judit (szerk.): *Művészeti nevelés kora gyermekkorban. Módszertani kaleidoszkóp*. 73–81. Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., Budapest.
- Gönczöl Andrea 2013: Egy 18. századi unitárius dialógus a képek imadásáról. *Keresztény Magvető* CXIX: 3.
- Gönczöl Andrea 2014: *Egy unitárius Szent Ágoston milánói kertjében*. Losonczy B. András megtérése. *Keresztény Magvető* CXX: 1.
- G. Gődény Andrea 2007: Holokauszt és zsoltár. *Vigília* 8. 608–618.
- G. Gődény Andrea 2016: *Olvasáspedagógiai tanulmányok*. ELTE TÓK. Budapest
- Horváth Krisztina 2012: A kettős állítmány jelenségének vizsgálata a mai magyar nyelvben. *Filológia.hu* III: 2. 80–98.
- G. Gődény Andrea – Koósné Sinkó Judit 2008: A nyelvhasználat fejlesztése komplex anyanyelv-pedagógiai módszerekkel a melléknevek gyakorlása közben. *Anyanyelv-pedagógia* 3–4. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/index.php?issue=4> (A letöltés ideje: 2020. 6. 23.)
- G. Gődény Andrea – Koósné Sinkó Judit 2010: „Játszó társam, mondd, akarsz-e lenni” Olvasás-és írástanítás a drámapedagógia módszereivel. *Anyanyelv-pedagógia* 1. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=234> (A letöltés ideje: 2020. 6. 23.)
- Horváth Krisztina 2013: Ragátszövődés. A mondatátszövődés egy különleges típusának vizsgálata. *Magyar Nyelvőr* CXXXVII: 1. 87–96.

- Horváth Krisztina 2014: A mondatátszövődés határterületei – a ragátszövődés és a kettős állítmány. *Eruditio – Educatio* (A Selye János Egyetem Tanárképző Kara tudományos folyóirata) IX: 1. 94–106.
- Hoványi Márton 2016: Imádságos részegség. In: Cserjés Katalin – Hoványi Márton– Nagy Tamás (szerk.): *Hajnóczy a könyvtárban: ...a kékből kell kiindulni... -vége/láthatatlan párbeszédben*. Hódmezővásárhely – Szegedi Kép – Szöveg Testvérület, Hódmezővásárhely.
- Hoványi, Márton 2018: A klisé ismeretlensége, avagy a kalkulálható világtalanság: Dialógusban Bónus Tibor Édes Annáról írt monográfiájával. *Studia Litteraria* LVII: 1–2. 237–250.
- Koósne Sinkó Judit 2005: Anyanyelvi fejlesztés játékokkal. In: Nagy Katalin (szerk.): *Kommunikáció – Nyelv – Művészet*. Az ELTE TÓFK Tudományos Közleményei XXVIII. Trezor Kiadó, Budapest.
- Lózsai Tamás 2012: A mosógépszerelő érvei – a reklám retorikai elemzése. In: Raátz Judit – Tóthfalussy Zsófia (szerk.): *A retorikai elemzés*. 27–39. ELTE BTK, Budapest.
- Lózsai Tamás 2012: Multimediális szövegek értéke. *Anyanyelv-pedagógia* 3. <http://www.anyanyelvpedagogia.hu/cikkek.php?id=401> (A letöltés ideje: 2020. 6. 23.)
- Lózsai Tamás 2016: A Facebook retorikája. In: Balázs Géza – Veszelszki Ágnes (szerk.): *Generációk nyelve. Tanulmánykötet*. 395–405. ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszék – Inter Nonprofit Kft. – Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest.
- Merényi Hajnalka 2004: A Pulszky-szalón. *Budapesti Negyed* 46. 331–350.
- Merényi Hajnalka 2007: „Átültetett virágok” – nők a magyar szabadságharc utáni emigrációban. In: Fábri Anna – Várkonyi Gábor (szerk.): *A nők világa. Művelődés- és társadalomtörténeti tanulmányok*. 171–185. Argumentum Kiadó, Budapest.
- Merényi Hajnalka 2009: Az első erdélyi gyermeklap. In: Farkas Kinga (szerk.): *Tündérország napszámosa. Benedek Elek-olvasókönyv*. 111–126. Regös Ifjúsági és Közművelődési Egyesület – Bod Péter Megyei Könyvtár – Kovászna Megyei Művelődési Központ, Sepsiszentgyörgy.
- Pölcz Ádám 2015: Az emberközpontú nyelvművelés és az antik retorikai hagyomány. *Magyar Nyelvőr* CXXXIX: 4. 409–428.
- Pölcz Ádám 2015: Föloldhatatlanok-e a nyelvi korlátok? In: Baranyai Katalin – Csonka Zsófia (szerk.): *Korlátok. Esszencia* X. 43–61. Bolyai Műhely Alapítvány, Budapest.
- Steklács János 2017: Felolvasók és írásmagyarázók: Az olvasás fogalmának értelmezése a Bibliában. In: Fehér, Ágota – Mészáros, László (szerk.): „...et

vocavit vocatione sua sancta”: A pedagógiai hivatás a keresztény nevelésben.

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác.

Steklács János 2018: *Az olvasás-szövegértés terminológiai kérdései, fogalmának változása és az olvasástanítási rendszerünk*. In: András, Csaba; Fenyő, Dániel (szerk.): *Alumni Nova: 25 éves a Szakkollégium*. 77–91. PTE BTK Kerényi Károly Szakkollégium, Pécs.

Steklács János 2018: PISA 2015 után, PISA 2018 előtt. A szövegértő olvasás fejlesztésének, tanításának feladatai. *Könyv és Nevelés* XX: 1. 30–49.

Tóth Beatrix 2003: *Az anyanyelvi kompetenciák élményközpontú fejlesztése. Módszertani gyűjtemény*. ELTE TÓFK, Budapest.

Tóth Beatrix 2006: A szövegértés fejlesztésének elmélete és gyakorlata. *Magyar Nyelvőr* 4: 457–469.

Tóth Beatrix 2008: Fogalmazástanítás – miért és hogyan másképpen. *Anyanyelv-pedagógia* 1. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=15> (A letöltés ideje: 2020. 6. 23.)

Irodalom

A. Jászó Anna 1990: *Az anyanyelv tárgyak tanítása a magyar népiskolában 1868-tól 1905-ig*. BTF tudományos közleményei. Budapest.

Adamikné Jászó Anna 2006: *Az olvasás múltja és jelene*. Trezor Kiadó, Budapest.

Adamikné Jászó Anna 2016: *A mondattani elv és a kisnyelvtanok*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.

Benczik Vilmos 2006: *Jel, hang, írás – Adalékok a nyelv medialitásának kérdéséhez*. Trezor Kiadó, Budapest.

Gyertyánffy István – Kis Áron 1882: *A népiskola módszertana*. Dittes Frigyes nyomán. 2. átdolgozott kiadás. Budapest.

Panyik Ilona 1991: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola*. Tankönyvkiadó – BTF, Budapest.

„Hagyomány és megújulás”⁴ – Az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Társadalomtudományi Tanszékének története

„[...] ha egyszer minden osztálynak megadják a szellemi művelődés jogát, sőt, a legtöbb európai állam példájára, minden osztálynak kötelességévé teszik azt: többé nem áll hatalmukban előre meghatározni a következményeket”
(Eötvös 1854/1981: 131)

1. Professio fidei – Előhang a tanszéktörténethez

A „legsükségesebb elemi ismeretek terjesztését is oly föladatnak tekinthetni, melynek magántörekvések nem felelhetnek meg, s mik annál fogva az államhatalom körébe tartoznak” (Eötvös 1854/1981: 128) – olvasható az 1868. évi XXXVIII. törvénycikk⁵ előterjesztőjének, Eötvös Józsefnek az uralkodó eszmék és az állam viszonyát taglaló elméleti művében. Ez a törvény rendelkezik az állami tanítóképzés létrehozásáról és működtetéséről. Jubiláló intézményünk élen járt a tanítóképzés megvalósításában, a gyerekek fejlődése iránt elkötelezett, szakmájukra felkészült, művelt tanítók képzésében. A másfél száz éves állami képzés fő célja nem változott, a szakmai tartalmak bővülésével változtak azonban a képzés keretei: az induláskor középfokú képzés felsőfokúvá, majd

¹ ORCID: 0000-0003-2610-7925

² ORCID: 0000-0001-7209-1026

³ A tanulmány 1. fejezete Demeter Katalin, a 2. fejezettől a 10. fejezetig Cúthné Gyóni Eszter munkája.

⁴ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar Irattár (a továbbiakban: ELTE TÓK Irattár) Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 782.

⁵ 1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=86800038.TV&targetdate=&printTitle=1868.+%C3%A9vi+XXXV+III.+t%C3%B6rv%C3%A9ny+cikk&referer=1000ev> (A letöltés ideje: 2018. 7. 13.)

felsőoktatási szakká vált. Jelentősen változtak továbbá a dokumentumokban hangsúlyosan megfogalmazott világnézeti elvárások a képzéssel szemben, ezek erősen függtek az éppen regnáló hatalom deklarált elveitől, hirdetett értékhiérarchiájától. Az oktatásügyi irányítók a másfél száz esztendő alatt többnyire elvárták, hogy az oktatás az államhatalom értékpreferenciáit törekedjen a növendékek gondolkodásába plántálni.

A társadalomtudományi diszciplínák tanítását a világnézetek befolyásolására elszánt állami irányítók elsőrendűen alkalmas területnek látták a hatalom birtokosai által preferált nézetek terjesztésére, a másfél száz év alatt időről időre feltételezve a fenntartó elvárásai iránti hajlandóságot, a népi bölcsességet tartva irányadónak: „akinek a kenyerét eszed, annak a nótáját fújod”.⁶

Eötvös József e hajlandóság esélyét csekélynek gondolja:

„Föltehetni-e, hogy az egyes tanárnak [...], nincsenek az államéitól, vagy jobban mondva, azon kormányformáitól, mely alatt hivatalt visel, különböző személyes érdekei, s hogy tanítói állását, ha bizonyos kormányforma fennállásától függene is az, amire pedig nincs eset, minden személyes érzelménél és nézeténél többre becsülje?” (Eötvös 1854/1981: 45)

– válasza pedig: ez igen valószínűtlen.

Annak eldöntését nem vállalhatjuk, hogy az oktatáspolitikus szerzőt vagy a népi bölcsességet igazolták-e inkább a történések, de a probléma megvilágításához hozzájárulhat a hosszú történet néhány jellemző mozzanatának kiemelése, illusztrálva egyrészt a hivatalosság világnézeti elvárásait és az annak – legalább a felszínen – megfelelni kész képzős tanárok gondolatait, másrészt felvillantva, hogy a végrehajtó hatalmak mennyire lehettek elégedettek befolyásuk érvényesülésével.

Az iskoláztatás történetéből kitűnik: sok évszázadon át a keresztény vallás határozza meg a népoktatás és a tanítóképzés világnézeti kereteit, és így maradt ez az állami népoktatás bevezetését követően is. Az Eötvös-féle törvény annyiban ölt korszerűbb jogszabályi formát, hogy az állami oktatásban a diákok val-

⁶ „[...] míg a kormányok a filozófiát állami érdekeik szolgálatába állítják, a tudósok másfelől a filozófiai professzorságban oly ipart látnak melyből, mint bármi efféléből, meg lehet élni”, addig a tudósok nem az igazságkeresést, hanem az állami elvárásokat tekintik vezérfonalnak. Így látja ezt a Hegellel és professzortársaival elégedetlen, elismertségében azonban alulmaradt Arthur Schopenhauer „Die Welt als Wille und Vorstellung” című művének 1844-es, második kiadásához írt előszavában, ahol idézi is a fentebbi népi bölcsességet (Schopenhauer 1991: 17).

lásához, felekezetéhez igazodó hitoktatást ír elő.⁷ A népoktatási törvény szerint a tanítóképzés tantárgyainak élén is a hit- és erkölcsstan állt, aminek tanítását a diákok vallása szerinti egyházak hitoktatóinak hatáskörébe utalta. A többi tantárgyak tartalmait időről időre miniszteri rendeletek határozták meg.⁸

Az Eötvös-törvény életbelépését követően tantervi korszerűsítések hosszú sora törekedett megfelelni a tanítói feladatokra való felkészítés összetett elvárásainak. Az egymást követő képzős tantervek óraszámai folyamatosan növekedtek. 1882-től elkerülhetetlenné vált a képzés négyévéssé bővítése, ám az óraszámok megállíthatatlannak látszó gyarapodása miatt továbbra is jellemző maradt a diákok túlterhelése. Az 1911-es tanterv például heti 36 kötelező tanórát írt elő, amit az énekkar és egyéb előírt elfoglaltságok egészítettek ki.⁹

A Budai Képző 1911-ben költözött a gyakorló iskolának és az internátusnak is otthont adó új épületbe, amely a mai napig otthont ad az intézménynek. Ekkor 119 tanulóval, közülük 60 internátusban lakóval, 11 kinevezett intézeti tanárral és számos óraadóval működött az iskola, a képzős tanárok a gyakorlati órákkal együtt heti 17–20 órát láttak el. Négy, a képzős diákok vallásának megfelelő egyházak¹⁰ által delegált hitoktató egészítette ki a tanárok körét, akik a minden évfolyamon kötelező hit- és erkölcsstan órákat tartották (Baló 1912: 16).

A Magyar Tanítóképzőben,¹¹ a képzős tanárok egyesületi folyóiratában nyomon követhető a szerzők folyamatos vitája a képzés jellegéről és a tantervekről: a tudományosság és a mindennapokban való eligazodás követelményei közötti egyensúlyozás, az elméleti és a gyakorlati képzés viszonyának és arányának problémája, az előképzettség hiányosságainak kérdése, ezek szinte azonos módon

⁷ A valláshoz igazodás annyit jelentett, hogy a diákok vallásának megfelelő keresztyén felekezetek mellett az állami oktatásban – az e vallású diákok számának arányában – az izraelita hitoktatás is megjelent. Arról a dokumentumok alapján nehéz képet alkotni, hogy a keresztyén világnézet – akár egy-egy egyházszervezeten belül, mennyire takart homogén tartalmakat.

⁸ A kötelező tantárgyak felsorolásában szerepel az „általános és hazai történet”, valamint az alkotmánytan is. 1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában 64. §. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=86800038.TV&targetdate=&printTitle=1868.+%C3%A9vi+XXXVIII.+tr%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev> (A letöltés ideje: 2018. 7. 13.)

⁹ Az egymást követő tantervek – egyre növekvő – óraszámairól ad képet Szakál János (1934: 91).

¹⁰ A római katolikus, a református és az evangélikus hitoktatók mellett izraelita rabbi is részt vett a képzésben. Görögkatolikus oktatót annak ellenére sem alkalmaztak, hogy ilyen felekezetű tanulót nyilvántartott a képző (Baló 1912: 16).

¹¹ A dévai tanártestület 1886-ban hívta életre a „Magyar Tanítóképző” című nevelés- és oktatásügyi közlönyt. 1889. év április 14-én, virágvasárnapján tartott gyűlésen létrejött a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesülete, ennek folyóiratává vált a Budapesten kiadott Magyar Tanítóképző.

jelennek meg, mint ahogyan a következő másfél száz esztendőben. Az elméleti vitákban világnézeti-értékrendbeli kérdések is felmerülnek. Az egyesületi folyóirat fórumot biztosított eltérő véleményeknek, bemutatott vitaálláspontokat.¹² A viták azonban nem érintették annak állítását, hogy a tanító erkölcsi arculatának, nevelői értékrendjének helyes megalapozására kizárólag a vallásos-hitbeli elköteleződés képes.

Az első világháború alatt a képzés a növendékek és tanáraik katonai kötelezettségeinek ellátása mellett folyt tovább. Erősödött a korábban is uralkodó világnézeti nevelés hangsúlya. „Positiv valláserkölcson nyugvó világnézet nélkül lehetetlen az erkölcsi jellem kialakítása. Ilyen világnézetet pedig az embernek monista, rationalista vagy materialista felfogása nem nyújthat” (Végh 1915: 205–206) – olvashatjuk például a Magyar Tanítóképző 1915. évi 6. számában.

A szilárd keresztény vallásos meggyőződésen alapuló világnézet primátusát csak rövid időre szakította meg az első világháborút követő forradalmak oktatáspolitikája, ami – a felvilágosodás szellemiségének megfelelően – az állam és az egyházak szétválasztását törekedett az iskoláztatásban és a tanítóképzésben is megvalósítani. A Magyar Tanítóképző 1919. évi 1. számában közölte a szociáldemokrata Kunfi Zsigmond, közoktatásügyi miniszter rendeletét, ami a szociológiai, szociálpolitikai és társadalom-gazdaságtani ismeretek oktatására való felkészítést és e tudományok oktatását jelölte meg a tanítóképzés sürgető feladatának. „Addig is kívánatos azonban, hogy már a mai tanterv keretében is társadalomtudományi ismeretek közöltessenek és minden tantárgy, így elsősorban a történelem, földrajz és a magyar irodalom tartalmát a tanításnál az új szellem hassa át” (Kunfi 1919: 1).

Fináczy Ernő 1919-ben a bukott forradalmi kormányok oktatáspolitikájáról a Magyar Pedagógiai Társaság felkérésére fejtett ki bírálatot, amiben elutasítja az oktatás pártpolitikai befolyásolását. Gondolataiból kitűnik, hogy szerinte az állam és egyház elválasztásának hívei tévedtek, hiszen sem tiszta erkölcs, sem igaz műveltség nem formálódhat vallási nevelés nélkül:

¹² Álljon itt példaként Hegedűs János írásának részlete, aki a Magyar Tanítóképző 1910. évi VII. számában az 1868. évi XLIV. törvénycikk 14. §-ához fűzött kritikai véleményt, ami tükrözi, hogy a „nemzeti” elköteleződés sem egységesen értelmezett még a tanítóképzés képviselői körében sem: „A nemzetiségi törvény eme §-ában gyökeredzik az oláh, szerb, német nyelvű tanítóképző vagy bármely más nemzetiségi népoktatási intézet létele. A törvényhozásnak ezen, a nemzetiségekkel szemben az uralkodó faj rovására eső tévedése most már nyilvánvaló. De általános most már Európában az a felfogás is, hogy csak a nyelvileg homogén nemzetek vívhatják meg eredményesen a létért való küzdés harcát” (Hegedűs 1910: 380).

„Az állam és egyház elválasztásának következménye volt a felekezeti iskolák állami kezelésbe vétele. [...] Sem a klerikalizmus (melytől élesen megkülönböztetem a pozitív vallásos nevelést sürgető, pedagógiai érvekkel igazolható álláspontot), sem a liberalizmus, sem a konzervativizmus, sem a szocializmus, mint politikai pártok, nem támaszthatnak jogot arra, hogy a lelkek átformálására lefoglalják maguknak az iskolát. Az ilyen törekvés célzataiban ethika-ellenes, eredményeiben az igazi műveltség érdekeit veszélyeztető [...]” (Fináczy 1919: 98., 94).

1920-ban a vallás- és közoktatásügyi miniszter 86 377/1920. VIII. B. számú rendelete a tanítóképző intézetek eddigi négy évfolyamát hatra terjesztette ki, ennek megvalósítása azonban irreálisnak bizonyult, így az 1923–1924. tanévtől kezdve az évfolyamokat ötre csökkentették. Az új képzős tanterv a tanítóképzés feladataként továbbra is az egészséges, vallásos és hazafias, művelt, hivatásukat értő és szerető tanítók nevelését tűzi ki célként.

A tanítóképzőkben az egyesületek, önképzőköri, sportkörök mellett megjelent a cserkészmozgalom is. Az angol gyökerű cserkészlet: a 6–25 éves gyerekek, fiatalok önkéntesen szerveződő mozgalma a múlt század első évtizedének végétől világ számos országában elterjedt. Célja a vallásos világnézetten alapuló közösségvállalás, amit az edzettség és fegyelem, a gyakorlati életben való helytállás próbatételeivel szolgált. Hazánkban a cserkészlet – önmeghatározása szerint pártoktól független – keresztény, magyar nemzeti mozgalomként vált részévé az iskolák, így a tanítóképzők életének is (Frank 1933; Szakál 1934: 140).

Az 1921. évi LIII. törvénycikk előírta fiúk és leányok számára is a kötelező testnevelést, az iskolát elhagyó 12–21 éves magyar fiúk számára kötelezővé tette a leventekiképzést. A leventemozgalom a békeszerződés katonaságot korlátozó kitételének formális tiszteletben tartásával az államhatalom által képviselt nemzeti, keresztény világnézet fegyelmezett és odaadó képviselőit, a vezetők parancsa iránti engedelmességre, kitartásra, edzettségre nevelt, a kiképzés részét képezte a választható sportágak mellett a kötelező lövészet és a térképzés is.¹³

¹³ Idézet az 1921. évi LIII. törvényből: „1. § A testnevelésnek az a feladata, hogy az egyének testi épségének és egészségének megóvása, lelki és testi erejének, ellenálló képességének, ügyességének és munkabírási képességének kifejlesztése által megjavítsa a közegészség állapotát, gyarapítsa a nemzet munkaerejét. 2. § Evégre az állam 1. mindenmű iskolában gondoskodik mindkét nembeli tanulói ifjúság rendszeres testneveléséről, a főiskolák körében pedig ezt minden hallgató számára lehetővé teszi 2. szervezi az iskolát elhagyó ifjúság testnevelését oly módon, hogy ebben 21-ik életévének betöltéséig a nemzetnek minden férfitagja kötelezően részt vegyen [...]”

1921. évi LIII. törvénycikk a testnevelésről. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92100053.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fkeyword%3D1921> (A letöltés ideje: 2018. 7. 13.) A levente „tízparancsolat” 8. pontja szerint: „A levente nemesíti lelkét, ápolja és edzi a testét, harcra készül.” <http://nemnemsoha.gportal.hu/gindex.php?pg=34373286> (A letöltés ideje: 2018. 7. 13.)

A tanítóképzőkben párhuzamosan működött az önkéntes cserkészet és a képző növendékei számára a 62 506. számú 1926-ban kelt vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet előírása szerint kötelező levanteoktatói felkészítés, utóbbi oktatását többnyire katonai képzettségű levantemozgalmi tisztségviselők látták el, a Budai Képzőben 1926–1927-ben mások mellett egy nyugalmazott őrnagy is (Quint 1927: 19).

Az állami ideológiát közvetítő világnézeti nevelés áthatotta az oktatás egészét. Prohászka Lajos 1937-ben megjelent neveléstudományi művében az oktatás és a világnézet kapcsolatáról így írt: „a kultuszközösségek, a különböző társadalmi osztályok és alakulatok, valamint az állam – mindenkor valamilyen világnézet hordozói, amelyet természetsszerűleg az általuk teremtettt és fenntartott iskola útján törekednek meggyökereztetni” (Prohászka 1937: 107), amit – a szerző szerint – az általa javasolt „humánus megoldással”, azaz a megfelelően választott művelődési javak elsajátíttatásával, és az irántuk való fogékonysággal lehet eredményessé tenni.

A tanítóképzés új jogszabályának megjelenése alkalmából a Magyar Tanítóképző 1938. júniusi számában Padányi-Frank Antal, aki a Budapesti Állami Tanítóképző Intézetnek a második világháború végéig igazgatója volt, a tanítók elvárt világnézetéről a következőképpen nyilatkozott:

„Minden hivatás betöltésének feltétele az egészséges világnézet. Ennek kettős alappillére van: a vallásos és a nemzeti gondolat. Itt nem két egymás mellett álló értékről, hanem egymást átható, egymást átszövő, egymással szerves egységet alkotó két olyan értékről van szó, amelyek magukban foglalnak minden más értéket. A líceum minden munkáját, minden tantárgy tanítását itassuk át a vallásos és nemzeti gondolattal. Éreztessük – egyrészt mindenütt, ahol lehetséges, egy felsőbb hatalomtól való függésünket, és ezzel kapcsolatban azt, hogy az erkölcs alapja a vallás – másrészt pedig fáradhatatlanok legyünk annak terjesztésében, hogy minden egyes lépésünkkel a magyar nemzeti gondolatot kell szolgálnunk” (Padányi-Frank 1938: 254).

A második világháború időszakában is folyt tanítás a Budai Képzőben, amennyire a háborús körülmények engedték: az 1943–1944. tanév például csak novembertől áprilisig tarthatott, április végétől az épületben kórházak rendeztek be. A világnézeti elkötelezettség hangsúlya ekkor is erős, a hitoktatás a háborús évek előttitől annyiban különbözött, hogy görögkatolikus és görögkeleti felekezeti hittanárt is alkalmaztak, izraelitát pedig, minthogy ilyen növendék sem volt, természetesen nem.

A háború után a budai tanítóképző erősen megrongálódott épületének helyreállítási munkáiban a tanárok, diákok és szülők is tevékenyen részt vettek, s az intézmény csakhamar folytathatta működését. A képző miniszteri engedéllyel

(VKM 107.208/1946. V.) megnyithatta a dolgozók tanítóképző intézetét, ahol az 1946–1947-es évkönyv névsorai szerint nőhallgatók is folytathattak tanulmányokat. A hitoktatás ekkor még, továbbá az 1947–1948. tanévben is része volt a tantervnek, a növendékek családjának foglalkozását, illetve társadalmi csoporthoz tartozását, valamint vallását az évkönyvek névsoraiban, mint korábban is, ekkor is nyilvántartották (Szabó 1947).

A szovjet megszálláshoz és a pártállami diktatúrához vezető vesztes háború után gyorsan érvényre jutott az új hatalom ideológiai hegemoniája. Az 1946–1947. tanévben a még túlnyomó többségben egyházi tanító- és tanítónőképzők átalakítását és ezzel az egyházak befolyásának felszámolását a 60 950/1948. V. 2. számú rendelettel igyekezett az állam – ekkor még a beavatkozás látszatát kerülve – megoldani: a nyolcosztályos általános iskola feladatainak ellátására felkészítő egységes pedagógiai főiskolák létesítését írta elő a tanítóképzők fokozatos megszüntetésével párhuzamosan. Az 1948. évi XXXIII. törvény rendelkezett a nem állami iskoláknak az állam által való átvételéről,¹⁴ s 1949 szeptemberében a mindaddig általánosan kötelező iskolai hitoktatást fakultatívvá tették.¹⁵ Az 1948-as rendeletben előírtak szerint létesült pedagógia főiskolák ugyan 1949-ben, egyéves működés után megszűntek, az egyházaktól azonban elvonták a tanítóképzés fenntartását is.

A magyar állami felsőoktatás a pártállam irányítása alá került, minden szakon központi tanterveket írtak elő. A központi direktívák részeként az új értelmiség nevelésének ideológiai megalapozására az 1951–1952. tanévtől kezdve jogszabály rendelte el minden egyetemi és főiskolai szakon a marxizmus–leninizmus oktatását (Kolléga-Tarsoly 1996–2000: 475). A feladatot erre hivatott tanszékek létrehozásával gondolták hatékonyan végrehajtatni – hiszen a régi egyetemi szakemberek többségétől, akiknek szaktudását nem nélkülözhetette az új rendszer sem, nem várhatták el az előírt ideológia képviselését.¹⁶ A pártállami rendszerben számos hazai párthatározat foglalkozott a marxizmus–leninizmus

¹⁴ 1948. évi XXXIII. törvény a nem állami iskolák fenntartásának az állam által való átvétele, az azokkal összefüggő vagyontárgyak állami tulajdonbavétele és személyzetének állami szolgálatba való átvétele tárgyában. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=94800033.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fkeyword%3D1948.%2BXXXIII> (A letöltés ideje: 2018. 7. 13.)

¹⁵ Az 1949. évi 5. számú törvényerejű rendelet a vallásoktatásról (Kihirdetve: 1949. szeptember. 6.) *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye. I. Törvények és törvényerejű rendeletek 1949.* (1950) Minisztertanács Elnökének Hivatala, Budapest. 102–103.; Közli: Balogh és Gergely 2005: 894.

¹⁶ A „régí rendszerhez tartozó” tudós oktatók közül többeket nyugdíjaztak vagy „rendelkezési állományba helyeztek”, mint Prohászka Lajost is, az utánpótlás azonban nem tudta biztosítani a hazai felsőoktatás szükségleteit, annál is kevésbé, mert a pártállam az éppen aktuális „hivatalos” irányvonalat bíráló saját híveit is eltávolította.

tartalmi jellemzőivel.¹⁷ A változtatások során egyre nagyobb súllyal szerepeltek a kortárs „polgári”, „kapitalista” eszmerendszerek, ezek vitatását is célként megfogalmazva. A jogszabályok és útmutatások időről időre átformált tananyagokat írtak elő.

Az 1950. évi 43. számú törvényerejű rendelet négyéves, érettségit adó elméleti képzést és egy gyakorló tanítói évet írt elő, rögzítve, hogy „a tanítóképzők feladata az általános iskola alsó tagozata (I–IV. osztály) részére a szocialista nevelés elveinek megfelelően képzett, általánosan művelt, felsőbb tanulmányokra is képesített nevelők elméleti és gyakorlati képzése.”¹⁸

A szocialista nevelésnek érvényt szerezni törekvő hatalom a vitákat saját soraiban sem tűrő, erős központosítással, a vallásossággal szembeni türelmetlenséggel és jó szakemberek félreállításával olyan indulatokat szült, amelyek az 1956. évi balatonfüredi pedagóguskonferencián – ahová a korábban félreállítottak közül is sokakat meghívtak – felszínre tört. Jól jellemzi a konferencia légkörét egy idézet Mérei Ferentől:

„Egyetemi hallgatóktól sokat hallottam arról, hogy tanáraik az elmúlt években azért vesztették el tekintélyüket, mert köpenyegforgatóknak bizonyultak. Szélkakas módjára forogtak, ahogyan a politikai szél fúj. De az ilyen tanárok is hatottak.”¹⁹

Hasonló szellemben szólt a konferencián Bízó Gyula:

„[...] féltudományos tételek türelmetlen dogmákká merevültek, s a dogmák, védve dogma voltukat és a dogmatikusok pozícióit, pajzsul és dárdául szolgáltak a tudomány és annak képviselői ellen.”²⁰

¹⁷ A marxizmus–leninizmus tananyagát illető összefoglaló elnevezés alatt aligha érthető koherens eszmerendszer. A tan névadói kortársaikkal vitázva fejtették ki nézeteiket, maguk is sokszor felülbírálván korábbi álláspontjaikat. Az ilyen módon született írások tarkaságát, a társadalmi haladás iránt elkötelezett, a felvilágosodás kritikai gondolkodását az emberi emancipáció gyakorlati szolgálatával összekötő marxi alapeszméket és elemzéseket a különböző politikai programokkal, cselekvési tervekkel, brosúrákkal nehezen sikerülhetett egységes tananyaggá gyúrni. A „tan” tartalmáról mindvégig heves viták folytak.

¹⁸ *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye.* (1951) Budapest. 140–142. Idézi: Donáth 2001.

¹⁹ Balatonfüredi pedagóguskonferencia – 1956. október 1–6. Rövidített jegyzőkönyv (1957). Kézirat. PTI, Budapest. 76. <http://mek.oszk.hu/04200/04283/04283.pdf> (A letöltés ideje: 2018. 7. 13.)

²⁰ Balatonfüredi pedagóguskonferencia – 1956. október 1–6. Rövidített jegyzőkönyv (1957). Kézirat. PTI, Budapest. 83–84. <http://mek.oszk.hu/04200/04283/04283.pdf> (A letöltés ideje: 2018. 7. 13.)

A 1956-os remény időszakát követően a pártállami rendszer erőszakos visszaállítása következett, csak a hatvanas évek közepétől enyhült érdemben a politikai légkör, a durva erőszakkal és a folyamatos ellenségkereséssel való szakítás elviselhetőbb életet ígért.

A felsőoktatás szabályozásában lassan némi teret engedtek az intézményi autonómiának: 1961-től vált lehetővé bizonyos mértékű választhatóság az egyetemi szakok tantervében, bő két évtizeddel később, 1985-ben pedig már nem tanterveket, hanem tantervi irányelveket adtak közre.²¹ Csak a rendszerváltás után alakult át a szabályozás és az ellenőrzés: az 1993. évi LXXX. felsőoktatási törvény a képzések kimeneti szabályozását írta elő, az állami felsőoktatási képzések szakmai minőségvizsgálata pedig a végrehajtó hatalomtól elválasztott MAB hatáskörébe került.

A tanítóképzésben elrendelt világnézeti nevelés érvényesüléséről a minisztertanácshoz 1958 nyarán benyújtott elemzés így számol be:

„1945 óta képzőinkben a szocialista nevelés irányában kielégítő fordulatot elérni nem tudunk. A tantestületekben az idősebb, konzervatív tanárok vannak túlsúlyban, kiknek szakmai színvonala magas, ezért tekintéllyel, nagy befolyással rendelkeznek. A növendékek összetétele ugyan megfelelő, de megítélésünk szerint a múlt gyakorlatának maradványaként zömükben kispolgári gondolkodású szülők gyermekei. Főleg ezen összetevőknek eredményeként az iskolák erőteljesen zárt, elszigetelt légkörben élnek és dolgoznak, amit nemegyszer klerikális vonások is áthatnak.”²²

A világnézet formálásával a pártállami vezetők hosszú évek elteltével sem voltak elégedettek, amit két további értékelés részlete is illusztrálhat:

„A hazai és nemzetközi politikai és ideológiai élet ellentmondásai bizonyos mértékű polarizációs hatást gyakorolnak az oktatók felfogására is. Különösen a helytelen filozófiai és szociológiai nézeteknek van negatív ideológiai-politikai befolyása az oktatók egy kisebb körében, főként a filozófusok között”²³

– olvashatjuk egy 1969-ben született dokumentumban.

„A társadalomban, különösen az értelmiség egyes rétegein belül mutatkozó perspektíva- és értékbizonytalanság hullámai elérték az egyetemi-főiskolai hallga-

²¹ A képzések ellenőrzése a rendszerváltásig minisztériumi főosztályok feladata volt, de a dékani hivatalok keretében felállított tanulmányi osztályok személyeket is érintő jelentései, információi is hozzájárultak az ellenőrzéshez. Ld. pl.: *Borsodi és Tuskés*, 2010: 202.

²² Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL) XIX-A-83-a 176. d. Idézi: Donáth, 2008: 504.

²³ Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottság ülésének jegyzőkönyve 1969. június 10-i ülés MNL OL M-KS 288-41/118 18.

tókat is. [...] Az elért eredmények és a fokozatos fejlődés ellenére a korábbinál nyilvánvalóbbá váltak, jobban felszínre kerültek világnézet-formáló munkánk fogyasztékosságai”²⁴ – szól egy 1982-ben írt jelentés.

Eötvös József gondolatsora összegzi, ami a fenti mozaikokból is kirajzolódik: az egyének gondolkodásának központi, állami be-, illetve átrendezése nem feladata az oktatásnak: „ha minden polgárnak ugyanazon fogalmakat verik is fejébe az iskolákban, éppen nem következik, hogy tehát a betanított fogalmaknak megfelelő nézetekkel kelljen bírniok.” Az oktatáspolitikának tudomásul kellene vennie, hogy „ha valamely tárgyat megvilágosítanak, állásához és egyéniségéhez képest mindenki másként látja azt. Az iskola kész nézetek helyett csupán módot nyújt saját nézetek szerzésére” (Eötvös 1854/1981: 130–131).²⁵

A rendszerváltás plurális társadalom létrehozására irányult, ami nem világnézet nélküli, hanem a nézetek sokféleségét toleráló, diszkusszióra kész és képes iskolázás, felsőoktatás ígéretét hordozta.

2. A tanszék történetének kutatásáról

A Budai Képző 150. jubileumára készülve foglaljuk most össze tanszékünk 1988-tól kezdődő, 29 éves történetét. A téma feldolgozásához bizonyos szempontból még hiányzik a történelmi távlat, más tekintetben azonban elmondhatjuk, hogy izgalmas szakmai kihívás volt szűkebb munkahelyünk történetének kutatása, bemutatása. Munkánk során úgy tapasztaltuk, hogy körülbelül az ezredforduló jelent cezúrát a történelmi távolság szempontjából, persze lehet, hogy ez egy szubjektív határvonal-választás – főleg, hogy az ezredforduló közvetlenül a tanszék belső életében nem hozott jelentősebb változást –, azonban az is elmondható, hogy az intézménytörténetre vonatkozó egyik legfrissebb szakirodalom is ezzel az évvel, s a Budapesti Tanítóképző Főiskola ELTE-integrációjával zárul (Kelemen 2003: 393).²⁶ E nehézséggel együtt is megpróbáltunk az ezredfordulótól 2016-ig (a jelen tanulmány leadásának időpontjáig) terjedő időszak történetéről is áttekintést adni tanulmányunk zárófejezetében.

²⁴ Az MSZMP KB. Agitációs és Propaganda Bizottság ülésének jegyzőkönyve MNL OL M-KS 288-41/394 1982. augusztus 24. ülés 8.

²⁵ Ezt mutatja a szerző szerint például a szigorúan cenzúrázott katolikus iskolákban tanult Voltaire nézeteinek alakulása, vagy éppen az oktatásügy központosított állami vezetésének gyengesége a napóleoni Franciaországban (Eötvös 1854/1981: 130).

²⁶ Panyik Ilona 2009-ben publikált intézménytörténeti tanulmánya is csak rövid kitekintést tesz a 2000 és 2009 közötti időszakra (Bollokné Panyik 2009: 59–60).

Levéltári kutatásainkat 2000-ig, a képző ELTE-be való betagozódásáig alapvetően az ELTE Egyetemi Levéltárban folytattuk, az ezt követő időszak anyagát pedig a kari irattárban kutattuk fel. Legfőbb forrásaink az ELTE Egyetemi Levéltárban és az ELTE TÓK Irattárában őrzött főiskolai, főigazgatói és kari tanácsi jegyzőkönyvek, tanszékvezetői beszámolók és az 1999-ig megjelenő évkönyvek – ezekben is elsősorban a tanszékről szóló (tanszékvezetői) beszámolók – voltak. Ez utóbbi két forráscsoport tartalmazta a legtöbb információt a tanszék belső életére, munkájára vonatkozóan, így tanulmányunkban óhatatlanul ezek túlsúlya érvényesült. A levéltári források között azonban számos olyan pályázati anyagra, tudományos életrajzra bukkantunk, amelyeket fel tudunk használni a téma feltárásához és az egyes adatok pontosításához is.

Nagy haszonnal forgattuk munkánk során a Budai Képzőről eddig megjelent intézménytörténeti szakirodalmat: Magyarfalvi Lajos, Farkas Domonkos, O. Nagy Gáborné, Bollokné Panyik Ilona és Kelemen Elemér munkáit, továbbá Donáth Péternek és Békési Lajosnak a hazai tanítóképzés történetéről szóló publikációit.

Tanulmányunkban kitértünk szervezeti egységünk elődjének történetére, törekedtünk minél részletesebben feltárni a tanszék alapításának körülményeit, s igyekeztünk megragadni a tanszék életében bekövetkezett fordulópontokat. Az egyes fejezetekben megjelenik a tanszék oktatói állományának alakulása, a kollégák oktatói és tudományos tevékenysége – utóbbiról leginkább jelzésértékű említést tudtunk tenni a tanulmány terjedelmi határai miatt –, továbbá a tantervi háló leglényegesebb átalakulásait is tárgyaltuk, s kitértünk a tanszékhez kötődő hallgatók kiemelkedő eredményeire (TDK-, OTDK-szereplések, -helyezések). Tanulmányunk messze nem teljes, nem tárgyal minden aspektust, sem minden szempontot teljes mélységében, inkább egy alapkutatásnak tekinthető, amelyet számos irányba tovább lehet fejleszteni, mégis reméljük, hogy sokak számára izgalmas áttekintést nyújt a Társadalomtudományi Tanszék létrejöttéről és az elmúlt majd’ harminc esztendő munkájáról, eredményeiről és közösségi életéről.

3. Előzmények

A mai Társadalomtudományi Tanszék elődjének, a Marxizmus–Leninizmus Szakcsoportnak (1975-től Tanszék) a megalakulása szorosan összefügg a képző felsőfokú intézetté válásával. A Budai Képző történetét tulajdonképpen a kezdetektől jellemezte a felsőfokú képzés irányába mutató fejlődés, a felsőfokú képző

kialakításának igénye, terve.²⁷ Már az 1869. évi alapítást követően, Gyertyánffy István igazgatósága (1873–1898) idején ebbe az irányba mutatott a képző – átmeneti jellegűnek szánt – szerkezeti kialakítása, de ekkor elsősorban a szakmai viták, a későbbiekben pedig a 20. század történelmi traumái elodázták az átalakulást.²⁸ Végül az 1956-os forradalom és szabadságharc leverést követően, a Kádár-rezsim berendezkedése és konszolidálódója idején rendelték el az érettségire épülő hároméves tanítóképzők felállítását a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1958. évi 26. számú törvényerejű rendeletével. Ennek a rendelkezésnek megfelelően és a Művelődésügyi Minisztérium 74 251/1958. számú átírata alapján indult meg a képzés a Budai Képző létrejöttének 90. jubileumán, 1959 szeptemberében a Budapesti Felsőfokú Tanítóképző Intézetben, amelynek igazgatója 1959 áprilisától Békési Lajos lett (Kelemen 2003: 389).²⁹ Az intézmény 1959. szeptember 7-én tartotta az első tanévnyitó ünnepségét, s még a tanév elején – a felsőfokú jellegnek megfelelően – sorra alakultak meg az intézet szakcsoportjai. A művelődésügyi miniszter, Benke Valéria 1960 nyarán nevezte ki a Marxizmus–Leninizmus Szakcsoport élére közgazdaságtudományi végzettségű Szőnyi Tibort, akinek a politikai gazdaságtan volt a fő kutatási területe (Magyarfalvi–Farkas–O. Nagy 1981: 111–112).

A szakcsoport kiemelt szerepet kapott a hallgatók világnézeti-politikai nevelése és az oktatók ideológiai továbbképzése terén.³⁰ Az oktatást – a politikai rendszer jellegéből fakadóan természetesen – a párthatározatok és a miniszteri utasítások határozták meg.

A képző főiskolai rangra emelkedésével párhuzamosan,³¹ 1975-ben a szakcsoport tanszékké alakult, a Művelődésügyi Minisztérium által 1973–1974-ben kiadott, az általános iskolai és óvodai pedagógusképző intézetek számára összeállított új marxizmus–leninizmus program értelmében.³² A tanszék vezetője a korábbi szakcsoportvezető, Szőnyi Tibor főiskolai tanár lett. Ebben az évben a „Bevezetés a marxizmus–leninizmusba” című kurzus mellett az első évfolyamon politikai gazdaságtant hallgattak a tanszék keretein belül a hallgatók,

²⁷ Sőt már az 1868. évi XXXVIII. törvénycikk megjelenése előtt is találkozunk ilyen irányú törekvésekkel (Békési 1975: 35).

²⁸ A témáról részletesen ld.: Panyik 1991: 16–93; Kelemen 2003.

²⁹ A felsőfokú képzés bevezetésének közvetlen előzményeiről s a politikai háttérrel ld.: Donáth 2000.

³⁰ Évkönyv, 1970–1975: 29; Magyarfalvi–Farkas–O. Nagy 1981: 133.

³¹ A Magyar Népköztársaság Elnöki tanácsának 1974. évi 13. tvr.-e és a Minisztertanács 1045/1974. számú határozata alapján 1975. szeptember 1-jén kezdte meg a működést a Budapesti Tanítóképző Főiskola. Évkönyv, 1970–1975: 13–14; Évkönyv, 1975–1976: 3; Kelemen 2003: 390.

³² Évkönyv, 1970–1975: 29.

a filozófia a második év anyaga lett (korábban az első évé volt), a harmadik évben pedig a korábban is meglévő tudományos szocializmus mellett megjelent a pedagógusképzés szempontjából kiemelten fontos etika kurzus. A későbbiek során a tantervi háló természetesen módosult, átstrukturálódott, de e helyütt területi korlátok miatt nincs lehetőségünk részletesen tárgyalni a változásokat.

A szakcsoport oktatói gárdája 1974–1975-ig három főállású oktatóból állt: Szőnyi Tibor mellett Pogány Róbert és Székely Klára intézeti tanárok foglalkoztak a hallgatók szocialista szellemben történő nevelésével. Az intézetben 1964-től levelező tanító, majd 1968-tól nappali tagozaton és 1971-től esti tagozaton felsőfokú óvóképzés is indult,³³ az így megnövekedett igények kielégítésére a szakcsoport hat óraadó tanárt alkalmazott, s az etika tantárgy bevezetése szükségessé tette egy félállású státusz létesítését is. Utóbbi munkakört 1974–1975-től Tucker György, a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola adjunktusa töltötte be.³⁴ A tanszék létrejöttét követően a korábbi tanári gárdából a legtöbb teljes állású oktató nyugdíjba vonult, helyükre vette fel 1975-ben Szőnyi Tibor tanszékvezető Vígh Gyula főiskolai docenst és Donáth Péter főiskolai tanársegédet.³⁵ A tanszékvezető beszámolója 1976–1977-ben komoly „kaderproblémákról” tett említést, a nyugdíjba vonult kollégák helyét ugyanis nem sikerült teljes mértékben megfelelően betölteni, a tudományos szocializmus oktatására pedig egyelőre nem találtak megfelelő személyt, így az Állatorvosi Egyetem két oktatóját hívta meg a tárgy oktatására.³⁶ A személyi problémák az 1978–1979-es tanév beköszöntével oldódtak meg: Szőnyi Tibor tanszékvezető főiskolai tanár, Donáth Péter főiskolai adjunktus, Vígh Gyula főiskolai docens mellett Demeter Katalin főiskolai tanársegéd, Kállai Tibor főiskolai tanársegéd, Pajor Róbertné főiskolai adjunktus és Pötörke Lajosné főiskolai adjunktus kezdtek tanítani a tanszéken.³⁷ Ez hét főállású oktatót jelentett, akik mellett további nyolc mellékállású oktatót is foglalkoztatott a szervezeti egység a tanév során. (A későbbiek folyamán ez a szám változott, de folyamatos volt a mellékfoglalkozású tanárok alkalmazása.)³⁸

Már az intézeti időszakban is nagy hangsúlyt fektettek az oktatók arra, hogy a foglalkozásokon a hallgatókat önálló gondolkodásra, érvelésre, vitára és a tanult ismeretek alkalmazására neveljék,³⁹ s ezt az irányt megtartották a főiskolai kere-

³³ Évkönyv, 1970–1975: 4; Kelemen 2003: 390.

³⁴ Évkönyv, 1970–1975: 29.

³⁵ Évkönyv, 1975–1976: 88.

³⁶ Évkönyv, 1976–1977: 9, 25.

³⁷ Évkönyv, 1978–1979: 7.

³⁸ Évkönyv, 1978–1979: 27.

³⁹ Évkönyv, 1970–1975: 30.

teken belül is. Kiemelt figyelmet fordítottak a mindenkori aktuális társadalmi, gazdasági, politikai-világnézeti kérdések, problémák feldolgozására az órákon és a modern médiumok, technikai eszközök bevonására a tanítási munkába. Oktató-nevelő munkájukat érintő kérdésekről rendszeresen konzultáltak egymással, más tanszékek oktatóival és a hallgatók közül kikerülő tanszéki összekötőkkel. A szakcsoport, majd a tanszék oktatói nemcsak az oktatás területén nyújtottak kiemelkedő teljesítményt, hanem a tudományos munkában, a tanórán kívüli főiskolai életben is, több oktató hosszabb-rövidebb külföldi tanulmányúton is járt.⁴⁰ Ezekre a területekre azonban jelen tanulmány keretei között nincs lehetőségünk kitérni, a Társadalomtudományi Tanszék történetének tárgyalásához viszont mindenképp fontos áttekintenünk az oktatók tudományos előmenetelét közvetlenül a váltást megelőző időszakban. Demeter Katalin 1982-ben lett főiskolai adjunktus,⁴¹ Donáth Péter 1983-ban főiskolai docens⁴² (1985-ben védte meg *Természettudomány és filozófia a magyar századelőn* című bölcsész-doktori disszertációját az ELTE BTK-n), 1987-ben a történelemtudomány kandidátusa,⁴³ Kállai Tibor és Erős Ilona pedig 1987-ben főiskolai adjunktusok, Pajorné Tóth Ilona és Tiszavölgyi Istvánné főiskolai docensi, Donáth Péter és Vigh Gyula főiskolai tanári kinevezést kaptak 1988-ban.⁴⁴

4. A Társadalomtudományi Tanszék alapítása

A Társadalomtudományi Tanszék történetének kezdetei a rendszerváltást közvetlenül megelőző időkre nyúlnak vissza. A Marxizmus–Leninizmus Tanszék átalakulása rendkívül gyorsan, tulajdonképpen néhány hét leforgása alatt zajlott le 1988 szeptemberében, de maga a teljes kibontakozási folyamat természetesen hosszabb időt vett igénybe. Az események előzményének tekinthető, hogy Donáth Péter főiskolai docenst Szőnyi Tibor 1988. február 20-án főiskolai tanárnak javasolta, majd a Főiskolai Tanács 1988. március 24-én el is fogadta a tanszékvezetőtől érkező javaslatot.⁴⁵ A másik – szimbolikus jelentőséggel is bíró – előzmény volt, hogy 1959-től folytatott munkája elismerésül a július 4-i tanácsülésen a főiskola összes állami és társadalmi testületének,

⁴⁰ Ld. például: Évkönyv, 1976–1977: 25.; Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Levéltár (a továbbiakban: ELTE EL) 30. a. 14. d. és 15. d.

⁴¹ ELTE EL 30. a. 15. d.

⁴² ELTE EL 30. a. 14. d.

⁴³ Donáth Péter tudományos életrajza. <http://old.tok.elte.hu/tarstud/donath.htm> (A leltöltés ideje: 2017. 7. 10.)

⁴⁴ Évkönyv, 1984/85–1988/89. I: 30.

⁴⁵ ELTE EL 30. a. 14. d.

ifjúsági szervezetének és a szervezeti egységek vezetőinek véleményét figyelembe véve, Szőnyi Tibort javasolták a – főiskolai alapítású – „Főiskoláért” emlék-érem 1988. évi kitüntetéséül. „Tevékenységet kiváló szakmai felkészültsége, sokoldalú vezetői képességei, igényessége, demokratikus vezetési módszerei jellemezték. Ezek a főiskola oktatóinak, dolgozóinak és hallgatóinak tiszteletét, őszinte elismerését vívták ki” – áll az előterjesztő javaslatban.

„Oktató-nevelő munkájában maximálisan szolgálta a tanítóképzés sajátos célkitűzéseit. Oktató-propaganda munkájának igen erős oldala, hogy elvont és bonyolult gazdasági problémákat kevésbé képzett hallgatósággal is világosan megértet. Felelősséggel vette ki a részét mind az oktatói kollektíva eszmei-politikai-pedagógiai egységének alakítása érdekében végzett feladatokból, mind a KISZ kereteiben folyó politikai nevelőmunka feladatainak megvalósításából. Meghatározó szerepet töltött be főiskolánk mai arculatának kialakításában, a főiskolán folyó világnézet-nevelés terén. Véleménye, elvszerű állásfoglalása támasz, segítség volt az állami vezetésnek. Oktató-nevelő munkáján kívül említésre méltó publikációs tevékenysége is. Legelmélyültebben a politikai gazdaságtan kérdéseivel foglalkozott, e témakörből egyetemi tankönyve és számos tanulmánya jelent meg. Tudományos igényességgel foglalkozott (-ik) a marxizmus-leninizmus oktatásának módszertani kérdéseivel; közreműködött az MM egyik bizottságában, mely a marxizmus-leninizmus-oktatók helyzetét és korszerűsítésének feladatait vizsgálta. A főiskolán kívül is sok és eredményes társadalmi munkát végzett.”⁴⁶

A fent idézett bemutatás jól összegzi Szőnyi több évtizedes kiemelkedő tevékenységét, s alátámasztja: valóban méltó volt az elismerésre.

Ugyanezen a napon, 1988. július 4-én kelt Donáth Péter pályázata a tanszékvezetői posztra, amelyet szeptember 7-én fogadott el a főiskola tanácsa. Donáth mellett Engelbrecht Imre filozófus, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia adjunktusa nyújtott be pályázatot az állásra. Donáth Péter pályázatának elfogadása mellett a következő érveket sorakoztatta fel a tanács:

„1975 óta főiskolánk dolgozója, tehát a főiskola körülményeit, munkafeltételeit ismeri. Tanári munkáját a tudományos és pedagógiai igényesség, a hallgatók önálló gondolkodásának kibontakoztatására irányuló törekvés jellemzi. Azon oktatóink közé tartozik, akik a közös munkáról rendszeresen kikérik és tekintetbe veszik a hallgatók véleményét. Donáth Péter önálló és perspektivikus gondolkodású, koncepciózus szakember, aki megfelelő adottságokkal és felkészültséggel rendelkezik ahhoz, hogy a vele együtt dolgozó közösséget a feladatok megoldására szervezze. Vezetői megbízatása esetén munkakörének ellátását segítheti, hogy a filozófián kívül a tanszék által oktatott többi stúdiumban is van bizonyos fokú jártassága. Azok a gondolatok, amelyeket pályázatában a Marxizmus-Leninizmus Tanszék további fejlődésének irányára vonatkozóan kifejtett, összhangban vannak az előttünk álló

⁴⁶ ELTE EL 30. a. 14. d.

intézményi feladatokkal. A pályázó kellően kiterjedt tudományos és publikációs munkát végez, szűkebb kutatási területén elismert szakemberré fejlődött. Társadalmilag értékes főiskolai (pártszervezet információs felelőse) és a főiskolán kívüli (a Művelődésügyi Minisztérium filozófiai szakbizottságában, a TIT és a XII. kerületi Tanácsban) területeken kifejtett közéleti tevékenysége. [...] A tanszék dolgozói – előzetes informálódás szerint – többségében Donáth Péter tanszékvezetői megbízásával értenek egyet.”⁴⁷

Donáthnak a pályázatban kifejtett elképzelései a tanszék jövőjét illetően valóban előremutatóak voltak, megalapozták a későbbi átalakulást, és – szeptembertől immár tanszékvezetőként – oktatói és hallgatói támogatást szerezve sikerült is terveit megvalósítania. Pályázatában kiemelte, hogy a tanszék munkájának továbbfejlesztéséhez a dinamikusán változó társadalmi-gazdasági körülményekkel, a politikai-ideológiai-elméleti kihívásokkal, s a megújuló tanítóképzés követelményeivel lépést tartva, meg kell őrizni és erősíteni kell a színvonalas munkát végző tanszéki közösség értékeit, amelyek szerinte a következők voltak: a szakmai-tudományos igényesség, a valóságos társadalmi folyamatok s a tudományfejlődés új mozzanatai iránti fogékonyság; a demokratikus, toleráns, innovációra serkentő (a dogmatizmus, az autokratikus gondolkodás és magatartás minden formáját elvető) munkahelyi légkör; az elkötelezett, ugyanakkor toleráns, az önmagával és a hallgatókkal szemben egyaránt komoly követelményeket támasztó, demokratikus nevelői-oktatói magatartás; a hallgatók kezdeményezései, kérései iránti nyitottság; a fiatalok személyiségének, egyéniségének, nézeteinek tiszteletén alapuló partneri viszony; a pedagógusképzés folyamatos korszerűsítése iránti elkötelezettség; a szakmai szempontok, igények iránti fogékonyság; az értelmiségi, a pedagógushivatásra nevelés követelményeinek következetes érvényesítése; komoly közéleti aktivitás, készség a főiskolai és egyéb társadalmi-közéleti megbízatások, feladatok elvégzésére.⁴⁸

Donáth Péter már tanszékvezetői munkája megkezdése előtt világosan látta a kibontakozó társadalmi, politikai változások jelentette nehézségeket és lehetőségeket:

„A középtávon prognosztizálható (a »stabilizáció« és a »kibontakozás« terminusokkal jelzett) időszak várhatóan rendkívül nehéz, összetett politikai, gazdasági, ideológiai folyamatait; a »glasznosztj« és a »peresztrojka« jegyében megindult »átértékelési« folyamat, a fokozatosan csaknem mindenre kiterjedő »újragondolás«; a társadalmunkban egyre nyilvánvalóbbá váló politikai-ideológiai-világnézeti pluralizmus, úgy tűnik, minden korábbinál »átfogóbb« kihívást jelent az ifjúság politikai-világnézeti-erkölcsi nevelésével foglalkozó pedagógusok, így a tanszék számára. S ettől elválaszthatatlanul, nem kevésbé fontos feladat áll a főiskolai kollektíva előtt: a négyéves

⁴⁷ ELTE EL 30. a. 14. d.

⁴⁸ ELTE EL 30. a. 14. d.; Évkönyv, 1989/90–1993/94: 101.

tanítóképzés korszerű koncepciójának kimunkálása. Az immár közel egy évtizedes pozitív hagyományokkal rendelkező tanszéki oktatógárda – úgy vélem – a siker reményében birkózhat az előtte álló, komoly próbatételt jelentő feladatokkal, *ha erősíti tevékenysége »csapatmunka-jellegét«, a »műhelymunkát«* [kiemelés az eredeti szövegben – CGyE].⁴⁹

A Főiskolai Tanács 1988. szeptember 7-én tizenkilenc igen, egy nem szavazat és egy tartózkodás mellett elfogadta Donáth Péter pályázatát a Marxizmus–Leninizmus Tanszék tanszékvezetői állására. Szőnyi Tibor, aki a hallgatók és a kollégák körében egyaránt nagy szeretetnek és tiszteletnek örvendett, nyugállományba vonult, de közgazdaság- és politikaelméletet továbbra is oktatott a tanszéken mellékállású munkatársként.

A tanszékvezetői kinevezésről döntő tanácsulást követő héten ült össze a tanszéki értekezlet, amelyen Hunyady Györgyné főigazgató asszony is jelen volt. A tanszék oktatói ekkor úgy határoztak, hogy munkaprogramjuknak fogadják el a Donáth-féle tanszékvezetői pályázatban foglalt célkitűzéseket, irányokat, újragondolják tevékenységük egészét és – az országban elsőként – javasolni fogják a tanszék nevének megváltoztatását Társadalomtudományi Tanszékre. A következő két hét folyamán pedig megszületett az oktató-nevelő munka és a társadalomtudományi tárgyak célrendszerének alapvetése:

„Az egyes tárgyak jellegüknek megfelelő módon segítsék elő, hogy hallgatóink korszerű szemlélettel, ismeretekkel rendelkező, az egyetemes emberi és nemzeti kultúra értékei iránt fogékony, nyitott, önművelésre, szakmai-emberi megújulásra képes, kritikus és önkritikus, ugyanakkor demokratikus készségekkel bíró, toleráns, szuverén, kreatív pedagógusokká, társadalmunk bonyolult folyamatai közt eligazodni, azokba bekapcsolódni képes értelmiségiekké váljanak.”⁵⁰

Az új tanszékvezető – a szeptember 9-i és a szeptember 16-i tanszéki értekezleteken elfogadott döntésekre hivatkozva – október 8-án kelt javaslatában kezdeményezte szervezeti egysége nevének megváltoztatását Társadalomtudományi Tanszékre. A tanszék oktatói a névváltoztatást azért támogatták, mert a tanszék által oktatott tárgyak körének és tematikájának, az oktatás szemléletének már bekövetkezett korszerűsítése mellett lehetővé vált új, a marxizmustól eltérő tartalmak és megközelítések bevezetése, így a tanszék munkájának és törekvéseinek lényegét jobban kifejezte a Társadalomtudományi Tanszék elnevezés. „A Magyarország története 1918–1975”, az „Állampolgári és jogi ismeretek” és a következő tanévtől bevezetett „Politikaelmélet” című tárgyak semmiképp nem illeszkedtek már a tradicionális keretbe, s lényegében így volt ez a fakultatív tárgyak

⁴⁹ ELTE EL 30. a. 14. d.

⁵⁰ ELTE EL 30. a. 18. d.; Évkönyv, 1989/90–1993/94: 102.

(a szociológia, a „Magyarország történetének sorsfordulói”, a vallástörténet, a polgári filozófiatörténet, az esztétika, az etika stb.) többségével is, illetve a szemléletében korszerűsödött politikai gazdaságtannal, valamint a filozófiatörténeti kurzust magában foglaló filozófiával is. A Társadalomtudományi Tanszék elnevezés – a Természettudományihoz hasonlóan – nyelvi, stílári szempontból is szerencsésebbnek tűnt az oktatók számára. A javaslatot a Főiskolai Tanács december 8-án egyhangúlag támogatta.⁵¹

A Társadalomtudományi Tanszék létrehozásakor a szervezet teljes állású munkatársai Donáth Péter tanszékvezető főiskolai tanár, Pajorné Tóth Ilona főiskolai docens, Tiszavölgyi Istvánné főiskolai docens, Vígh Gyula főiskolai tanár, Demeter Katalin főiskolai adjunktus, Erős Ilona főiskolai adjunktus, Kállai Tibor főiskolai adjunktus, mellékfoglalkozású oktatói pedig Kurtán Lajos tanszékvezető egyetemi docens, Schiller János nyugalmazott egyetemi tanár, Szőnyi Tibor nyugalmazott főiskolai tanár, Babos Emese nyugalmazott egyetemi adjunktus és Gecse Gusztáv tudományos munkatárs (főiskolai beosztás: főiskolai adjunktus) voltak.⁵²

A tanszék oktatói testülete kisebb-nagyobb szakmai és szervezéssel kapcsolatos viták után konszenzusra jutott az új óra- és vizsgaterről, a tantárgyi követelményekről. Alapelveként fogadták el mindannyian, hogy a korszerűséget, a nyitottságot és a történetiség elvét valamennyi tanegység esetében érvényesítik, továbbá hogy világnézeti-politikai szempontból a pluralizmus jelent majd kiindulási alapot, továbbá a hallgatók által megfogalmazott elvárásoknak megfelelő elképzelések kidolgozására töreksenek. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy több filozófiatörténet, több történelem – ezekben több neveléstörténeti vonatkozás –, több etika, több szociológia, nagyobb tanszabadság és több alternatív választási lehetőség került a tantervi hálóbba és az egyes tárgyak tematikájába, valamint az óra- és vizsgaterhelést is ésszerűbb keretek közé szorították. Ezen elveket és elképzeléseket szem előtt tartva négy tervezet született, amelyeket tanszéki megvitatás után a hallgatói csoportok választott képviselői (körülbelül 60 hallgató) elé tárták. Itt egy ötödik elképzelés kristályosodott ki – a korábbi négy tervezet sajátos ötvözeteként.⁵³ 1989 januárjáig zajlottak a tanszékközi egyeztetések, a tervek összehangolása a „rokontanszékkel”, a Neveléstudományi Tanszékkel és Közművelődési Tanszékkel. A megbeszélések eredményeként az óvó szakos tervezet nyolcadik, a tanító szakos tervezet kilencedik változatát terjesztették – a Hallgatói Tanács egyetértésével – a Főiskolai Tanács elé, amely tervezeteket a tanács 1989. április

⁵¹ ELTE EL 30. a.14. d.

⁵² ELTE EL 30. a.14. d.; Évkönyv, 1984/85–1988/89. I: 10.

⁵³ ELTE EL 30. a. 18. d.; Évkönyv, 1989/90–1993/94: 103.

27-én⁵⁴ el is fogadta.⁵⁵ A változások irányát nagyon jól érzékelteti az az összehasonló táblázat, amelyet Donáth Péter 1991 áprilisában – tanszékvezetői megbízatásának első meghosszabbításakor – tárt a Főiskolai Tanács elé a tanszék első két éves munkájáról szóló beszámolójában,⁵⁶ és amelyet az alábbiakban közlünk.

A Társadalomtudományi Tanszék által a nappali tanítói szakon tanított óra- és vizsgaterv

1987/88.				1989. szept.			
I–II. fé.	filozófia (50% filozófiatörténet)	45–45 óra	I. fé. ai.	I–II. fé.	filozófia (100% filozófiatörténet)	45–45 óra	I. fé. ai.
			II. fé. szig.				II. fé. szig.
III–IV. fé.	politikai gazdaságtan	30–30 óra	III. félév ai.	III. fé.	szakmai irányultságú etika VAGY szakmai irányultságú szociológia	30 óra	ai.
			IV. félév. össz. koll.				
V. fé.	tudományos szocializmus	45 óra	koll.	IV–V. fé.	közgazdaság és politikaelmélet VAGY Magyarország története a XIX–XX. században	90 óra	IV. fé. ai. V. fé. össz. koll.
VI. fé.	Magyarország története 1918–1975	30 óra	ai.	VI. fé.	kötelezően választható társadalomtudományi tárgy: – polgári filozófia – tudományfilozófia – vallástörténet – etika – szociológia – esztétika – közgazdaságtudomány alapjai – politikaelmélet alapjai – Magyarország története a XIX. században – Magyarország története a XX. században	22 óra	ai.
	kötelezően választható kollégium	30 óra	ai.				
Σ		255 óra	1 szig.	Σ		232 óra	1 szig.
			3 koll.				1 koll.

⁵⁴ ELTE EL 30. a. 15. d.

⁵⁵ ELTE EL 30. a.14. d.; ELTE EL 30. a. 18. d.; Évkönyv, 1989/90–1993/94: 103.

⁵⁶ ELTE EL 30. a. 18. d.; Évkönyv, 1989/90–1993/94: 109.

A táblázatban közöltekből megállapíthatjuk, hogy a tervekkel – és előrebo-
csáthatjuk, a megvalósítással is – sikerült a kitűzött célokat jelentős mértékben
megvalósítani a tanszék oktatóinak. Külön kiemelhető a hallgatók széles körű
érdeklődését felkeltő és kielégítő kötelezően választható társadalomtudományi
tárgyak szemesztere, amely rendkívül nagy munkaráfordítást igényelt, azonban
– a tanszékvezető beszámoló szerint is – izgalmas szakmai kihívást jelentett az
oktatók számára.⁵⁷ Félévenként 10-15 programból lehetett választani, amely-
nek kínálatát tanszékközi együttműködéssel (a Vizuális Nevelési, a Neveléstu-
dományi, a Magyar Nyelvi és Irodalmi és a Közművelődési Tanszékekkel) és
külső előadók bevonásával és az általuk kínált témákkal gazdagították. (Azon-
ban azt is előrebo csátjuk, hogy éppen ezt a blokkot törölte 1990 májusában
a Főiskolai Tanács hallgatói óraszámcsökkentés miatt.)⁵⁸ A filozófiatörténeti
kurzusok oktatói (Demeter Katalin, Vigh Gyula és Valcsicsák Imre) a külön-
böző aspektusok hangsúlyozása által sajátos munkamegosztást alakítottak ki
egymás közt. Egy évvel később pedig, 1990. szeptembertől lehetővé vált párhü-
zamos előadások szervezése történelemből is (oktatói: Farkas Mária és Pajorné
Tóth Ilona). Így a hallgatók érdeklődésüknek s egyéb igényeiknek megfelelően
választhattak tárgyat, programot és oktatót.⁵⁹

Az átalakulás időszakának kiemelkedően fontos és máig ható momentuma
a könyvtárfejlesztés volt. Az Országos Széchényi Könyvtár, a Kossuth Könyv-
kiadó könyvtára, a Politikatörténeti Intézet és az Országgyűlési Könyvtár át-
szervezések, átalakulások miatt feleslegessé vált könyveiből – Donáth Péter
tanszékvezető közbenjárásának köszönhetően – jelentős állományt sikerült
összegyűjteni a BTF Könyvtára részére, s az így gyűjtött könyvek egy részét
letétbe helyezték a Társadalomtudományi Tanszéken, megalapozva ezzel a gaz-
dag társadalomtudományi gyűjteményt, amelyhez az oktatók és a hallgatók is
egyenként hozzáférhetnek, megkönnyítve ezzel tanári és kutatómunkájukat.⁶⁰

5. A tanszék története a rendszerváltástól a Nemzeti alaptanterv elfogadásáig, az ember és társadalom műveltségterület megjelenéséig

A jelen fejezetben tárgyalt időszakban a tanszék oktatóinak létszáma csökkent:
az 1987/88-es nyolc főállású és hét mellékfoglalkozású oktató helyett öt főál-

⁵⁷ ELTE EL 30. a. 18. d.; Évkönyv, 1989/90–1993/94: 103.

⁵⁸ ELTE EL 30. a. 16. d.; 17. d.; 18. d.

⁵⁹ ELTE EL 30. a. 18. d.; Évkönyv, 1989/90–1993/94: 104.

⁶⁰ ELTE EL 30. a. 18. d.

lású és négy mellékfoglalkozású tanára lett-maradt a szervezetnek.⁶¹ A teljes állásúak közül Tiszavölgyi Istvánné és Szőnyi Tibor nyugdíjba vonultak, míg Erős Ilona és Kállai Tibor elhagyták az intézményt. 1990. január 1-jével lépett tanszéki állományba Farkas Mária tanársegéd.⁶² Demeter Katalin 1990. április 1-jei hatállyal főiskolai docensi kinevezést,⁶³ Farkas Mária 1992 szeptemberében főiskolai adjunktusi, majd 1994 júniusában főiskolai docensi kinevezést kapott.⁶⁴ Donáth Péter tanszékvezetői megbízatását 1991. április végén hosszabbította meg a Főiskolai Tanács öt évre.⁶⁵

A tanszék még 1988-ban bekapcsolódott a tanítóképzés tartalmi megújítása céljából akkor indított négyéves kísérleti képzésbe,⁶⁶ amelyet 100 hallgató bevonásával folytattak.⁶⁷ A képzés egyrészt – mondhatjuk természetesen – a szakmai képzési funkciókat helyezte előtérbe, másrészt az értelmiségi képzés funkcióira helyezte a hangsúlyt. Az elmélet és a gyakorlat összhangját kiemelten érvényesítette, a tanítói tevékenység egészére fokozott figyelmet fordított, továbbá az 5. és a 6. iskolaév egy választott területére is felkészített – az első négy év tanítói munkájának minden területére való felkészítés mellett. Jellemző volt a kísérletre a széles körű társadalomtudományi alapozás, amelynek keretében a szakmai szempontú filozófia, a nemzeti szempontokra hangsúlyt helyező történeti, művelődéstörténeti és a társadalom, művelődés folyamatait a középpontba helyező szociológiai és a szakmai etikának is megágyazó általános etikai tárgyak kaptak helyet.⁶⁸ A Társadalomtudományi Tanszék ezért – tanszékközi együttműködéssel – kidolgozta *A XX. századi ember* című integrált kurzus koncepcióját.⁶⁹

Ahogy az előző fejezetben már utaltunk rá, 1990 májusában a hallgatói óraszám csökkentése érdekében a Főiskolai Tanács eltörölte a kötelezően választható társadalomtudományi tárgyakat, aminek következtében radikálisan visszaesett az immár fakultatívvá vált kurzusok száma, s a tanszék tárgyainak összórászáma további 22 órával csökkent, így immár 210 óra maradt.⁷⁰ Az ezzel a döntéssel a szabadon választható kategóriába került kurzusok közül évente csupán három-négy maradt működőképes. A hallgatók választhattak történeti

⁶¹ ELTE EL 30. a. 16. d., 17. d.; Évkönyv, 1989/90–1993/94: 107.

⁶² ELTE EL 30. a. 19. d.

⁶³ ELTE EL 30. a. 16. d.

⁶⁴ ELTE EL 30. a. 19. d., 20. d., 21. d.

⁶⁵ ELTE EL 30. a. 18. d.

⁶⁶ A tartalmilag megújított, négyéves tanítóképzés megalapozó kutatásai és a kísérlet előkészítése 1986 őszén kezdődött a BTF-en. Ennek eredményeiről ld.: Magyarfalvi 1988.

⁶⁷ Panyik 1991: 130–131.

⁶⁸ Panyik 1991: 131.

⁶⁹ ELTE EL 30. a. 16. d., 17. d; Panyik 1991: 134; Évkönyv, 1989/90–1993/94: 106.

⁷⁰ ELTE EL 30. a. 16. d., 17. d; Évkönyv, 1989/90–1993/94: 104.

indíttatású vallásismeretet, amit Gecse Gusztáv, az MTA Filozófiai Intézetének munkatársa tartott, katolikus vallásismeretet – hittant, ezt Pákozdi István szerzetestanár vezette, valamint református vallásismeretet-hittant, amit Pungurné Császár Judit lelkész-tanár tartott. A hallgatók kezdeményezésére alapozva indította el a szervezet a magyarországi cigányság helyzetével foglalkozó kurzust⁷¹ Zsigó Jenő és Csongor Anna közreműködésével, illetve Száva Eszter és Pál Tamás vezetésével az iskolai demokrácia lehetőségeit, mechanizmusait vázoló, valamint a hatékony vizuális kultúra fejlesztését szolgáló programot. 1991 szeptemberétől a tanszék kezelésébe került a *Művelődéstörténet* című kurzus, amelyet Bánki László és Hont Iván tanítottak.⁷²

Az új tantárgyi struktúrának megfelelően s a korszerűsítés igényével a tanszék oktatói 1994-ig tíz tankönyvpótló, kiegészítő szöveggyűjteményt állítottak össze a hallgatók számára, s a tárgyalt időszakban is folyamatosan keresték az intenzív együttműködés lehetőségét a hallgatókkal: ilyen program volt a négyéves képzési kísérletben a filozófiai olvasónapló bevezetése, majd a történelem iránt mélyebben érdeklődő, s így a III. szemesztert és referátumok sorát önként vállaló körülbelül 80 hallgató számára indított kiscsoportos oktatási program is.⁷³ A tanórán kívüli együttműködésnek, az oktatók és hallgatók közös programjainak szép példái a klubrendezvények és a különböző, éppen aktuális témáknak szentelt előadások, illetve múzeumlátogatások. A társadalom- és történettudományokhoz kapcsolódó programok szervezése évtizedeken átívelő hagyomány, amit a tanszék a továbbiakban is követni törekszik. A tanszék munkatársai mindig megőrizték a tanítás gyakorlatával való kapcsolatukat, amit az is mutat, hogy a hallgatók a zárótanítások elnöki tisztének betöltésére gyakran kértek fel társadalomtudomány oktatókat

A tárgyalt időszakban a szervezeti egység oktatói évente eleinte három-négy, majd hét-tíz szakdolgozat témavezetését vállalták. A legkiválóbbak közül tizenegy munkát mutattak be a házi TDK-konferencián, amelyek közül a bíráló bizottság egyet, Balogh Csaba *Etikai és vallástörténeti kérdések a „Karamazov testvérek”-ben* című dolgozatát – témavezetője Donáth Péter volt – I., négyet pedig II. díjjal jutalmazott.

A hallgatók és a tanszék oktatói között kialakult jó kapcsolatot támasztja alá a Hallgatói Tanács véleménye, amelyet beszámolójában Donáth Péter tanszékvezető is idézett a tárgyalt időszak végén:

⁷¹ Ilyen témájú órát az 1990 májusában eltörölt választható társadalomtudományi tárgyak keretén belül is kínált a tanszék.

⁷² Évkönyv, 1989/90–1993/94: 34, 104–105.

⁷³ Évkönyv, 1989/90–1993/94: 106.

„A főiskolán működő tanszékek közül a Társadalomtudományi Tanszéket az egyik legjobbnak tartjuk. A hallgatói kezdeményezésekkel szemben nyitottak, kérdéseinket figyelembe veszik, széles körű kínálatot nyújtanak az egyes tárgyakon belül is. A hallgatókat felnőttként, partnerként kezelik, igényesek egymással, önmagukkal és a hallgatókkal szemben is, ezzel együtt »rugalmasak« [...]»⁷⁴

A tanszék oktatói – természetesen – a főiskolai közéletben is szerepet vállaltak: a Főiskolai Tanácsban, a Statútum Bizottságban, a négyéves képzési kísérlet koordináló bizottságában, a Tudományos, Nevelési, az Oktatási és Kiadói Tanácsban; 1990 tavaszán az ún. oktatói–hallgatói egyeztető bizottságban, s mindvégig a Szakszervezeti Bizottságban, valamint csoportvezető oktatóként segítették az intézmény munkáját.⁷⁵

Rendszeres kapcsolattartás alakult ki az ország tanítóképzőinek társtanszékeivel, különösen a szekszárdi képző kollégáival volt intenzív a kapcsolattartás. Donáth Péter, mint a tanszékvezetői kollégium vezetője különösen szorgalmazta a kapcsolatok továbbfejlesztését, a folyamatos eszmecserét és az intézményközi koordináció kialakítását. A „Philosophy for Children” program lehetőséget adott több hazai és külföldi felsőoktatási intézmény együttműködésére, a program munkálataiban a képző részéről Demeter Katalin vett részt.⁷⁶

A fentiek mellett az oktatók tudományos munkájuk, önképzésük terén is komoly eredményeket mutattak fel. Sor került például két egyetemi doktori disszertáció megvédésére, egy angol és egy német középfokú, egy angol alapkú állami nyelvvizsga megszerzésére, többször szerepeltek nemzetközi tudományos konferenciákon, s több tanulmányuk jelent meg szakmai folyóiratokban, kötetekben.⁷⁷ Külön érdemes kiemelni, hogy saját tanulmánygyűjteményt jelentett meg a tanszék – Kraiciné Szokoly Mária közreműködésével – a Tudományos Közlemények VII. köteteként (Donáth 1990), s ezzel a szervezeti egység tudományos élete területén indult el egy olyan hagyomány, amelynek folytatása napjainkig él.

6. A Nemzeti alaptanterv bevezetésétől az ELTE-integrációig (1995–2000)

A rendszerváltás időszakától a Budai Képző újra a tartalmi, szakmai fejlesztések jelentős műhelye és az országos szakmai viták központja lett.⁷⁸ A négyéves kísér-

⁷⁴ Évkönyv, 1989/90–1993/94: 108.

⁷⁵ Évkönyv, 1989/90–1993/94: 108.

⁷⁶ Évkönyv, 1989/90–1993/94: 107.

⁷⁷ ELTE EL 30. a. 18. d.

⁷⁸ A Kar története. <http://www.tok.elte.hu/tortenet> (A letöltés ideje: 2017. 7. 10.)

let eredményeként 1994-től kormányrendelet⁷⁹ tette általánossá a képzési idő megemelését. E rendelet, valamint az 1993. évi LXXX., a felsőoktatásról szóló törvény⁸⁰ és az 1995-ben bevezetett Nemzeti alaptanterv alapvetően határozták meg a hazai tanító- és óvóképzést, így a Budai Képző, s benne a Társadalomtudományi Tanszék életét is az elkövetkező években. Szervezeti egységünk pedig nemcsak passzív alanya volt ezen változásoknak, hanem a kompetenciájába eső területeken aktív résztvevője, alakítója is. Ezt támasztja alá a négyéves képzési kísérletben vállalt szerepe, s az új képzési követelmények, tantárgyi, óra- és vizsgaterv kidolgozása is, amelyek megfogalmazása az Országos Tantervfejlesztő Bizottság Társadalomtudományi Szakbizottságának tetszését is elnyerte, így azok átkerültek az országos dokumentumokba.⁸¹ A művelődésszervező szak és az ifjúságsegítő szakképzés programjait szintén a tanszék munkatársai, Kraiciné Szokoly Mária és Bauer Béla dolgozták ki, s a szervezeti egység oktatói részt vettek a fotóriporter szak – amely végül nem indult el – és a kisgyermek-gondozó és -nevelő program előkészítésében is. Kraiciné Szokoly Mária és Demeter Katalin a gyakorlóiskola helyi tantervének kidolgozásába kapcsolódtak be. Demeter Katalin és Farkas Mária pedig a NAT műveltségterületi programjainak előkészítésében vettek részt az Országos Köznevelési Intézettel.⁸²

A műveltségterületek szerint rendezett, kimeneti szabályozást megfogalmazó Nemzeti alaptantervben az ember és társadalom műveltségterület követelményei az első négy iskolaévben kerettantervként, az ötödik és hatodik iskolaévben önállóan is megjelentek, tanszékünk így közvetlenül is szerepet kapott a módszertani és a gyakorlati felkészítésben. A műveltségterületet választó hallgatók számára az általános társadalomtudományi tartalmakon túl a magyar és egyetemes történelem, a helytörténet és művelődéstörténet; a vallástörténet, az etika, a gyermekfilozófia; az állampolgári ismeretek, a szociológia és egyéb fakultatív tárgyak köreiből további ismereteket és gyakorlati képzést nyújtott

⁷⁹ 158/1994. (XI.17.) Korm. rendelet a tanító, a konduktor-tanító és az óvodapedagógus alapképzésben a képesítés követelményeiről.

⁸⁰ 1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról. <https://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99300080.TV> (A letöltés ideje: 2017. 7. 04.)

⁸¹ *A társadalomismereti és az ember és társadalom műveltségterületek koordinálására létrehozott szakmai bizottság javaslatai, ajánlásai.* Kézirat, Budapest. 1995. A Társadalomtudományi Tanszék irattára, jelzet nélkül. A társadalomtudományi programot Donáth Péter, a filozófia szigorlat követelményeit Demeter Katalin, az önálló tanulási formák alkalmazását Farkas Mária, az országos program NAT-kompatibilitásra vonatkozó elképzeléseit Demeter Katalin és Farkas Mária dolgozták ki. Évkönyv, 1994–1999: 112, 116.

⁸² Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 784; Évkönyv, 1994–1999: 116.

a tanszék.⁸³ Ehhez a tanszék tárgyainak egy részét át kellett alakítani, tantárgy-pedagógiai vonatkozásokkal kiegészíteni, tanításmódszertani kurzust indítani és a gyakorlati képzési rendszert is ki kellett alakítani. Utóbbit külső iskolában – ami egyedinek számított a karon – a Kontyfa utcai iskolában végezhettk az ember és társadalom műveltségterületet választó hallgatók. Az ember és társadalom műveltségterületi képzés beindításában Farkas Mária, Demeter Katalin és Knausz Imre erőfeszítései meghozták a gyümölcsüket.⁸⁴

1998 őszén indult a nappali tagozatos főiskolai szintű művelődésszervező szak, a BTF első nem pedagógusképző szakja, amelynek létrehozása egy sor újfajta szakmai kihívást rótt az intézmény és a tanszék munkatársaira is. Ahogy fentebb már bemutattuk, a szak programjának kidolgozásában meghatározó szerepet vállalt a tanszék, s a művelődésszervező szakos képzésben érintett tanszéki munkacsoport országosan is elismert műhellyé vált a képzés megindulását követően: elsősorban a kultúrák közvetítés elmélete és intézményrendszere, a művelődésszociológia, a szociokulturális animáció és a felnőttoktatás módszertana területein nyújtottak kiemelkedő teljesítményt a képzésben részt vállaló tanszéki oktatók.⁸⁵ A Főiskolai Tanács 1999. június 24-én hagyta jóvá a művelődéstudományi munkacsoport létrehozását a Társadalomtudományi Tanszéken belül.⁸⁶ A 2003–2004-es tanévtől kommunikáció–művelődésszervező társított szakokon folyt oktatás a Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszékkal közösen.⁸⁷

Ami a szervezeti egység személyi állományát illeti, az 1995. évi kormányzati intézkedések miatt egy fő (Pajorné Tóth Ilona) és két mellékállású oktatóval, majd Vigh Gyula főiskolai tanár nyugdíjba vonulásával további egy fővel csökkent az oktatók száma, azonban a Továbbképző Központ⁸⁸ révén két munkatárs

⁸³ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 782; Évkönyv, 1994–1999: 113.

⁸⁴ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 785; Évkönyv, 1994–1999: 118.

⁸⁵ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 782–783; Évkönyv, 1994–1999: 113.

⁸⁶ ELTE EL 30. a, 27. d, 28. d; Évkönyv, 1994–1999: 37.

⁸⁷ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2001–2006. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2005–2006. tanév 425.

⁸⁸ A Továbbképző és Szabadművelődési Központot az egykori Közművelődési Tanszék felszámolása után, 1991. július 1-jei hatállyal, Kraiciné Szokoly Mária vezetésével hozták létre. A szervezeti változás következtében Művelődéstörténet tantárgy a Társadalomtudományi Tanszékhez került. (Így került szervezeti egységünkhöz Bánki László és Hont Iván.) Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 785; Évkönyv, 1989/90–1993/94: 34; Évkönyv, 1994–1999: 117. A közművelődési szakképzésről bővebben ld.: Kraiciné Szokoly 2001.

(Kraiciné Szokoly Mária és Bauer Béla) érkezett a tanszéki közösségbe.⁸⁹ Donáth Péter főiskolai tanár tanszékvezetői megbízatását 1996 januárjában – 1996. július 1-jei hatállyal – hosszabbították meg újabb öt évre.⁹⁰ A tanszékvezető 1997-ben habilitált a Janus Pannonius Tudományegyetemen, s egyetemi tanári kinevezését 1998. december 17-én fogadta el a Főiskolai Tanács 1999. március 16-i hatállyal.⁹¹ Demeter Katalin 1996-ban lett a filozófiatudomány kandidátusa,⁹² s ugyanezen év július 1-jével főiskolai tanár.⁹³ Bauer Béla, 1998. szeptember 1-jétől főiskolai adjunktus⁹⁴ – tanítói és általános iskolai tanári oklevele mellé – egyetemi diplomát szerzett szociológiából, 1998-ban pedig a JPTE-en kezdte meg doktori tanulmányait.⁹⁵ 1998. október 1-jén Knausz Imre egyetemi docens – egyéb közalkalmazotti jogviszonyban – lépett a tanszék munkatársai közé.⁹⁶ Knausz neveléstudományi kandidátusi fokozata mellett a közoktatás tantervfejlesztési munkálataival és a műveltségterületi, illetve az általános tanítóképzés szakmai és módszertani kérdéseivel kapcsolatban rendelkezett rendkívül komoly ismeretekkel és tapasztalatokkal.⁹⁷ A tanszék erre az időszakra már stabilnak mondható óraadói állománnyal rendelkezett. Az elődszervezet egykori tanszékvezetője, Szőnyi Tibor ny. főiskolai tanár immár óraadóként segítette tanácsaival és tapasztalataival a tanszéki közösség életét. Az óraadók között további tapasztalt és szakmájukban elismert nevekket (Ripp Zoltán, Sipos András, Gecse Gusztáv, Kálmán Gyula, Farkas Géza, Kézdi György, Szeszler Anna, Tóth Mária) és ígéretes fiatal tehetségekkel (Argejő Éva, Lehmann Miklós, Szabó Csaba, Szalai Miklós) egyaránt találkozhatunk az időszakban.⁹⁸ Utóbbiak közül Lehmann Miklós 1999-től főiskolai tanársegédként lett a szervezeti egység mellékállású munkatársa.⁹⁹

⁸⁹ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 783; Évkönyv, 1994–1999: 29, 47–48, 114.

⁹⁰ ELTE EL 30. a, 24. d; Évkönyv, 1994–1999: 37.

⁹¹ ELTE EL 30. a, 26. d.; Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 783; Évkönyv, 1994–1999: 43, 114.

⁹² ELTE EL 30. a, 24. d; Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 783; Évkönyv, 1994–1999: 114–115.

⁹³ Évkönyv, 1994–1999: 42.

⁹⁴ Évkönyv, 1994–1999: 42.

⁹⁵ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 783; Évkönyv, 1994–1999: 114.

⁹⁶ ELTE EL 30. a, 26. d; Évkönyv, 1994–1999: 41, 43.

⁹⁷ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 783; Évkönyv, 1994–1999: 114.

⁹⁸ Évkönyv, 1994–1999: 114.

⁹⁹ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 783.

A tanító szakon a négyéves képzésre való áttérés jelentős óraszámcsökkenést vont maga után: a tanszék összóraszám 270-ről 230 órára redukálódott. Ez az előadások 30 órás és a szemináriumok szerényebb, 10 órás csökkenését jelentette. A változást minőségileg az 1–4. osztályos műveltségterületi tartalmak megjelenése jellemezte. A nappali óvodapedagógus képzés esetében a korábbi 190 óra helyett 195 órára emelkedett az óraszám, azonban ezen belül 83%-ról 61,5-ra csökkent a szemináriumok aránya, ami a hallgatók és az oktatók személyes kapcsolatteremtését nehezítette.¹⁰⁰ Bauer Béla, Demeter Katalin, Donáth Péter, Farkas Mária és Sipos Péter az új képzési követelményeknek megfelelő szöveggyűjteményeket és bibliográfiákat állítottak össze a már meglévők mellé, amelyek kiemelkedő segítséget jelentettek a hallgatók számára a kurzusok elvégzésében.¹⁰¹

Az átalakuló képzésből a tanszék választható tárgyai – főként gazdaságossági megfontolások miatt – kiszorultak, a csökkenő óraszámok ellenére is sikerült azonban megőrizni a hallgatókkal való jó kapcsolatot, amit a tanszékvezető és két tanszéki oktató „Diákokért” kitüntetése igazolt: 1994-ben Demeter Katalin, 1998-ban Donáth Péter, tanszékvezető, 2000-ben pedig Farkas Mária kapott „Diákokért” kitüntetést a HÖK kezdeményezésére.¹⁰²

A tanszék munkatársai ebben az időszakban is kiemelt figyelmet fordítottak a hallgatók tudományos tevékenységének támogatására, ösztönzésére. Ennek eredményeként az 1996., 1997. és 1998. évi házi TDK-konferenciára anynyi dolgozatot nyújtottak be a tanszékhez kötődő hallgatók, hogy ezekben az években önálló társadalomtudományi szekció szervezésére nyílt lehetőség, egy hallgató pedig 1996-ban II. díjat hozott el az idegen nyelvi szekcióban felekezeti, nemzetiségi iskolatörténeti témával. Az 1997. évi OTDK politológia szekciójában Donáth Péter témavezetésével Lencz Adrienn munkáját könyvtalommal díjazták és publikálásra érdemesnek találták. Az 1999. évi OTDK-n a pedagógiai szekcióban II. helyezést ért el Répásiné Pethő Melinda (témavezetője: Farkas Mária), a társadalomtudományi szekcióban pedig III. díjat kapott Miskolczi Éva (témavezetője: Donáth Péter).¹⁰³

¹⁰⁰ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 786; Évkönyv, 1994–1999: 119.

¹⁰¹ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 785; Évkönyv, 1994–1999: 117.

¹⁰² Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 786–787; Évkönyv, 1994–1999: 55, 58, 118–119.

¹⁰³ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 784; Évkönyv, 1994–1999: 115–116.

A tanszéki kollégák tudományos tevékenysége, kutatási területeik egyre jobban kötődtek, közelítettek a BTF profiljához és a főiskola középtávú kutatási és fejlesztési terveihez. A viszonylag magas óraterhelés mellett a tanszék munkatársainak publikációs tevékenysége növekedett. A téma részleteinek feltárására azonban területi korlátok miatt nincs lehetőségünk kitérni, csak a legkiemelkedőbb eredmények bemutatására szorítkozunk. Demeter Katalin 1996-ban védte meg a magyar századforduló eszméletörténetéről szóló – az oktatásügyhöz is kapcsolódó – kandidátusi disszertációját, s számos további tanulmányt jelentetett meg a témakörben.¹⁰⁴ Donáth Péter a magyarországi német nemzetiségi tanítóképzés 1919 és 1944 közötti történetét feldolgozó monográfiáját és egyéb, az „állam–ideológia–iskola a XX. századi Magyarországon” témakörben publikált tanulmányokat jelentetett meg a tárgyalt időszakban.¹⁰⁵ Knausz Imre 1998-ban adta közre *Történelem és oktatás* című kötetét, ami mellett számos egyéb – a történelem és a társadalomismeret oktatásával, illetve a NAT-tal kapcsolatos publikációja, tankönyve látott napvilágot.¹⁰⁶ 1997-ben és 1999-ben jelentkeztek a tanszék munkatársai a *Filozófia – Művelődés – Történet* című sorozat tanulmánykötetivel, amelyben a tanszék oktatói – és más szerzők is – lektorált tanulmányokat publikáltak a magyar társadalom-, művelődés- és iskolatörténet fejezeteiből. A tanszékhez köthető rendezvények közül „A hon- és népismeret, néphagyomány az oktató-nevelő munkában” tematikával Kraiciné Szokoly Mária által, a Néprajzi Múzeum együttműködésével 1996 októberében és 1998 novemberében megrendezett konferenciák emelhetők ki.¹⁰⁷ A tanszék munkatársai – természetesen – számos pályázatban részt vettek,¹⁰⁸ továbbá országos és nemzetközi konferenciákon, valamint szakmait tanácskozásokon képviselték az intézményt és a szervezeti egységet.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 783; Évkönyv, 1994–1999: 115; Demeter Katalin tudományos életrajza. <http://old.tok.elte.hu/tarstud/demeter.htm> (A letöltés ideje: 2017. 7. 10.)

¹⁰⁵ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 783; Évkönyv, 1994–1999: 115; Donáth Péter tudományos életrajza. <http://old.tok.elte.hu/tarstud/donath.htm> (A letöltés ideje: 2017. 7. 10.)

¹⁰⁶ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 783–784; Évkönyv, 1994–1999: 115.

¹⁰⁷ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 784; Évkönyv, 1994–1999: 115.

¹⁰⁸ Kraiciné Szokoly Mária a FEFA, a KOMA, az NKA és a Leonardo; Donáth Péter a Pro Renovanda, a Soros Alapítvány, az NKA, az OTKA és a Magyarország Nemzeti és Etnikai Kisebbségeiért Alapítvány pályázatain nyertek támogatásokat. Évkönyv, 1994–1999: 115.

¹⁰⁹ Összesen 41 alkalommal 1994 és 1999 között. Évkönyv, 1994–1999: 115.

Mindemellett a tanszék a főiskolai közéletben tevékenykedve is segítette a képző munkáját: Demeter Katalin és Donáth Péter a Főiskolai Tanács tagjai voltak; Donáth Péter a Stratégiai és Minőségbiztosítási Bizottság tagja, Demeter Katalin az Oktatási Bizottság tanítói albizottságának vezetője, Vigh Gyula az óvodai albizottság tagja, Donáth Péter a Tudományos Bizottság elnökhelyettese, majd 1997-től elnöke, Demeter Katalin pedig tagja; ugyanő a Statútum Bizottság, a TDK Tanács s a Közalkalmazotti Bizottság tagja is volt.¹¹⁰

7. Az ezredfordulótól a bolognai rendszer bevezetéséig

Az ezredforduló tulajdonképpen nem hozott a rendszerváltást megelőző, s a rendszerváltás idején kibontakozó alapítási folyamathoz vagy a NAT bevezetéséhez hasonló változást a tanszék életébe, azonban a Budai Képző története szempontjából mindenképp fordulópontot jelentett. A magyar felsőoktatás átalakításáról szóló 1999. évi LII. törvény megszüntette a főiskola önállóságát,¹¹¹ s 2000. január 1-jétől az ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Karaként integrálta az intézményt.

A tanszék munkatársai továbbra is törekedtek a tanító- és óvodapedagógus-, illetve népművelőképzés hagyományainak megőrzésére, egyúttal a 21. századi igényeknek megfelelő alkalmazására. A tanszék általános célkitűzéseit az új évezred kihívásaihoz igazítva így fogalmazta meg Donáth Péter tanszékvezető:

„Célunk, hogy segítsük a hallgatókat a globális problémák megértésében s a 21. század társadalmi jelrendszereiben megnyilvánuló jellegzetes világnézetek, értékrendek, életfelfogások elemzésében; saját nézeteiknek filozófiai fogalmak segítségével történő árnyalt megfogalmazásában, esztétörténeti ismeretekre épülő értelmezésében; a különböző humánus – kommunikációra nyitott – nézetekhez való toleráns viszonyulásban s ennek a kisgyermek-nevelő, ifjúságsegítő munkában való érvényesítésében. Tárgyaink révén, a nehezülő feltételek között is, őrizni próbáljuk a szakjainkra hagyományosan jellemző holisztikus jelleget/szemléletet, ugyanakkor korszerű ismeretek és kommunikációs technikák felkínálásával segítjük ifjú kollégáink felkészülését a pályájukon való – kreatív, kezdeményező – helytállásra.”¹¹²

¹¹⁰ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 1996–2001. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2000–2001. tanév 784; Évkönyv, 1994–1999: 19, 21–24, 116.

¹¹¹ 1999. évi LII. törvény a felsőoktatási intézményhálózat átalakításáról, továbbá a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény módosításáról. <https://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99900052.TV> (A letöltés ideje: 2017. 7. 12.)

¹¹² Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2001–2006. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2005–2006. tanév 424.

Az ezredfordulót követő időszakban a bolognai rendszerű képzésre való felkészülés rányomta a bélyegét a tanszék életére, munkájára is. Emellett – többéves szünet után – 2001 őszén indult újra az azóta is folyamatosan működő ember és társadalom műveltségterületi képzés, 2005 és 2015 között több évben esti tagozattal is. Az előző fejezetben már tárgyalt művelődésszervező szakos, majd 2003–2004-től művelődésszervező–kommunikáció szakos képzés mellett a 2004–2005. tanévtől ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés is indult, amelynek programját Kraiciné Szokoly Mária, Bauer Béla, Donáth Péter, Demeter Katalin, Farkas Mária és Ladáné Dauda Györgyi (aki 2003-ban lett a tanszék munkatársa) dolgozták ki.¹¹³

A tanszék oktatói valamennyien részt vettek a kar és a tanszék tanterv- és tananyagfejlesztő tevékenységében, s a bolognai képzésre történő áttérés előkészítő munkáiban, amelyekből e helyütt csak – a fenti, ifjúságsegítő szakos példa mellett – a legfontosabbakat emeljük ki. Donáth Péter írta az országos Humán-erőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) pályázat albizottsága számára a négyéves tanítóképzés társadalomismeret tárgyhoz kapcsolódó dokumentumot, és ő fogalmazta meg az ember és társadalom műveltségterület tárgyleírását és a szigorlati követelményeket. Donáth Péter, Demeter Katalin, Farkas Mária, Hajdu András, Knausz Imre és Lehmann Miklós állították össze az országos tervezet „B” változataként szereplő tantárgyi programot, s miután kilenc intézmény oktatóinak közös munkájaként megszülettek a tantárgyelemek programjavaslatai, azokból Donáth Péter, Demeter Katalin és Farkas Mária szerkesztették meg az intézményi képviselők által elfogadott „A” variációt.¹¹⁴ Szintén Donáth Péter fogalmazta meg az óvodapedagógus-képzés társadalomismereti tárgyának és tantárgyelemeinek leírásait és – Demeter Katalinnal, Farkas Máriával, Hajdu Andrással és Lehmann Miklóssal közösen – az óvodapedagógus- és a tanítószakokon meghirdetendő kötelezően és szabadon választható tantárgyak leírásait. Donáth Péter, Demeter Katalin és Farkas Mária dolgozták ki a másoddiplomás tanító- és óvodapedagógus-képzés tantárgyi programjait. Donáth Péter, Demeter Katalin és Kraiciné Szokoly Mária a tanszék keretein túlmutató oktatási programokat koordináló, fejlesztő intézmények munkájában is részt vettek. Donáth Péter az Óvó- és Tanítóképzők Egyesülete Társadalomtudományi Tagozata és a HEFOP Társadalomismereti és Ember és Társadalom Albizottságának vezetőjeként kiemelt szerepet vállalt a társadalomtudományi és műveltségterületi képzés korszerűsítése terén, továbbá a Kari Tanács tagjaként részt vett

¹¹³ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2001–2006. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2005–2006. tanév 424, 426.

¹¹⁴ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2001–2006. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2005–2006. tanév 425–426.

a kar egészét érintők kérdések megvitatásában és a döntések meghozásában. Demeter Katalin az Oktatási Bizottság elnökhelyetteseként, a Kreditátviteli Bizottság elnökeként, az EU-konform ELTE-stratégia kidolgozásáért felelős egyetemi bizottság és a Kari Tanács tagjaként és HEFOP-albizottságok vezetőjeként munkálkodott a kari és országos programok megújításáért. Kraiciné Szokoly Mária pedig a Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztérium által létrehozott Országos Ifjúsági Szakképzési Bizottság és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának felkérésére a „Művelődésszervező Bologna Bizottság BA Albizottságának” vezetője. Külön kiemelkedik a tanszéki oktatók és a műveltségterületi csoportok részvétele a „Roma programok a pedagógusképzésben” című projektben és az azokat kiteljesítő PHARE-pályázatokon.¹¹⁵

A tanszék, valamint a tanító- és óvodapedagógus-képzés hagyományaihoz hűen a szervezeti egység munkatársai a hallgatókhoz fűződő kiegyensúlyozott, jó viszony ápolására továbbra is törekedtek, ugyanakkor a kapcsolatok elmélyítését, a tanórákon kívüli személyes kapcsolattartást nehezítette mind a csökkenő óraszám (ld. előző fejezet), mind a növekvő hallgatói lélekszám, s az oktatók növekvő óraterhelése is. A szakok programjai emellett közeledtek egymáshoz – segítve ezzel az átjárhatóságot –, s az esti és nappali képzés színvonala is konvergált. Az oktatók nagy hangsúlyt fektettek az önálló tanulás módszereinek fejlesztésére. A filozófiai kurzusok esetében már korábban bevezetett interaktív munkaformák mellett, a „Magyarország művelődés- és társadalomtörténete” elnevezésű kurzus esetében is önálló vagy csoportos – elsősorban tantárgy-pedagógiai jellegű – feladatokat vállalhattak a diákok, a „Magyarország a XX. században” és a „Helytörténeti alapismeretek” kurzusok során évfolyamdolgozat készítésére, referátum tartására és könyvtári, levéltári kutatások folytatására is lehetőséget kaptak a hallgatók. A 2006 márciusában készült tanszékvezetői beszámoló külön kiemelte: a III. és IV. évfolyamosok számára kínált lehetőség, hogy interjút készítsenek a középfokú tanítóképzőben végzett tapasztalt kollégáikkal, több szempontból is rendkívül hasznosnak bizonyult. Az interjúk egy része kiemelkedően jól sikerült, így az intézménytörténeti vonatkozások sem elhanyagolhatóak; azonban talán még fontosabb hozadéka volt a beszélgetéseknek, hogy a hallgatók pályaválasztási, -megtartási és általában a pedagógusi hivatáshoz kapcsolódó kérdéseikre segítették a válaszok megtalálását.¹¹⁶

A legintenzívebb kapcsolatok ápolására – objektív okokból kifolyólag – természetesen az ember és társadalom műveltségterületet választó, illetve a TDK-

¹¹⁵ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2001–2006. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2005–2006. tanév 426.

¹¹⁶ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2001–2006. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2005–2006. tanév 429.

szerreplésre vállalkozó hallgatókkal nyílt lehetőség, előbbiek esetében a kari HÖK és a már említett PHARE- pályázatok által támogatott közös programok, a roma gyerekek nevelésének tanulmányozását elősegítő többnapos ki-
rándulások is sokat segítettek.

A 2002. és 2004. évi kari TDK-konferenciákon önálló társadalomtudományi szekciókat szervezett a tanszék, amelyeken összesen 20 dolgozat került díjazásra. Közülük öten méretették meg magukat OTDK-versenyeken. Liebhadt András 2005-ben Humán Szekcióban I. (témavezetője Donáth Péter volt), Horváth Katalin és Kovács Szilvia 2003-ban a Pedagógia, Pszichológia, Közművelődési és Könyvtartudományi Szekcióban külön-külön II. helyezést értek el (témavezetőik Demeter Katalin és Bauer Béla voltak). Plop Andrea 2003-ban a Tantárgy-pedagógiai, Joó Adrien pedig 2005-ben a Pedagógia, Pszichológia, Közművelődési és Könyvtartudományi Szekcióban emléklapot kaptak (témavezetőik Lehmann Miklós és Donáth Péter voltak). Donáth Péter diákkörvezetői munkáját az OTDT 2005-ben „Mestertanár Aranyérem” kitüntetéssel értékelte.

A tanszék munkatársai 2000 után is folytatták az aktuális oktatási programok igényeihez igazodó, a hallgatók munkáját, tájékozódását segítő oktatási segédanyagok összeállítását és publikálását, nyomtatott és elektronikus formában egyaránt.¹¹⁷

Mindemellett 2001 ősze és 2006 tavasza között a tanszék oktatói 68 alkalommal vettek részt hazai és nemzetközi konferenciákon előadóként, s ugyanebben az időszakban 151 publikációt adtak közre. Kraiciné Szokoly Mária 2005 decemberében védte meg PhD-értekezését az ELTE PPK-n, ugyanebben az évben választották a Magyar Pedagógiai Társaság elnökségi tagjává. A tanszék oktatói közül hárman (Farkas Mária, Lehmann Miklós és Bauer Béla) PhD-tanulmányaik végéhez közeledtek. Farkas Mária a tanszéki OTKA-kutatásokba kapcsolódott be, Lehmann Miklóst a Magyar Wittgenstein Társaság titkárává választották, Bauer Béla pedig a Nemzeti Ifjúságkutató Intézet igazgatója volt 2001 és 2004 között, majd a Mobilitás Ifjúságkutató Intézet projektvezetője 2004 és 2006 között.¹¹⁸ Demeter Katalin folytatta korábbi szakterületein a kutatásait és társszerkesztője volt a 2002-ben és 2006-ban publikált *Ember – Környezet – Egészség* című köteteknek. Donáth Péter OTKA-projektek vezetőjeként folytatta a magyar tanítóképzés politika- és társadalomtörténetével kapcsolatos kutatásait, amelynek eredményeként 2004-ben megjelent a *KÖZszolgálat – pe-*

¹¹⁷ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2001–2006. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2005–2006. tanév 427.

¹¹⁸ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2001–2006. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2005–2006. tanév 430–431; Bauer Béla tudományos életrajza. http://old.tok.elte.hu/tarstud/bauer_cv.pdf (A letöltés ideje: 2017. 8. 30.)

dagógushivatás című kötete, s 2006-ban jött ki az *Állam – ideológia – iskola a 20. századi Magyarországon* című tanulmánygyűjteménye. Donáth 2003-tól az MTA Neveléstörténeti Albizottságának tagja. Knausz Imrét 2005-ben a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Tanszékének vezetőjéül választották. Bauer Béla és Farkas Mária az Új Mandátum Könyvkiadó Magyar Panteon című sorozatának szerkesztői, Bauer Béla az Új Ifjúsági Szemle társszerkesztője, Kraiciné Szokoly Mária pedig a Továbbképzőfüzetek sorozatszerkesztője volt. A tárgyalt időszakban jelentek meg a *Filozófia – Művelődés – Történet* 2004. és 2006. évi kötetei Donáth Péter és Farkas Mária szerkesztésében.¹¹⁹ Donáth Péter a kari Tudományos Bizottság tagjaként, majd 2005-től újra elnökeként,¹²⁰ Lehmann Miklós a TDK Tanács tanszéki képviselőjeként segítette a tanszéki oktatók és a tanszékhez kötődő hallgatók tudományos-művészeti alkotó tevékenységét.¹²¹

8. 2006 és 2016 között

2006 szeptemberében indult a bolognai rendszerű BA-szintű képzés a tanító és az óvodapedagógus szakokon. Az alapszakokat végzett hallgatók pedig ettől kezdve az ELTE neveléstudományi MA szakján, a „kora gyermekkor pedagógiai szakirányon” folytathatták tanulmányaikat.

A tanszék által a BA-képzésekben gondozott tárgyak fontosságát fokozottan hangsúlyoznunk kell: a BA-szakokkal szemben támasztott akkreditációs követelmények között az MA-szakokon való továbbtanulás kritériumainak való megfelelés miatt is nélkülözhetetlenek a tanszék tantárgyai, s az is ki kell emelni, hogy az Európai Unió valamennyi tagországának egyetemén tanítanak olyan általános műveltségi alapismereteket, amelyek az egyetemet végzett európai polgárok számára szükségesek, s amelyeket a Társadalomtudományi Tanszék által gondozott tárgyak keretein belül kiemelten megjelennek. Ezek a következők:

- a nemzeti identitást megalapozó történelmi-társadalmi ismeretek tanulása;
- az európai identitást megalapozó műveltségelemek tanulása (eszmetörténet: vallástörténet, filozófiatörténet, az etika alapelvei); ezek egyúttal az interkulturális társadalmi kapcsolatok alapját is képezik;

¹¹⁹ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2001–2006. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2005–2006. tanév 431, 433–442.

¹²⁰ Korábban 1997 és 2000 között volt a bizottság elnöke.

¹²¹ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2001–2006. ELTE TÓK Irattár Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet 2005–2006. tanév 431–432.

- a szociális kompetenciákat megalapozó ismeretek és képességek (kritikai gondolkodás – a világháló alkalmazásában is; az álláspontok argumentált kifejtésének képessége; az erkölcsi ítéletalkotás gyakorlása esettanulmányokon).¹²²

Röviden tekintsük át milyen változások következtek be a bolognai rendszer bevezetése nyomán a tanszék tantárgyi struktúrájában! A Társadalomtudományi Tanszék óraszámai a tanítói szakon, a bolognai rendszerre való átállás során tovább csökkentek, s a négyéves képzéskor történt óraszámcsökkenés után 180 órára (a korábbi 230-210-ről) és 14-ről 11 kreditre mérséklődött. A nappali tagozatos műveltségterületi képzés társadalomismereti óraszámja a bolognai rendszerben 555-ről 480-ra (a kreditszám 37-ről 31-re) csökkent. Jelentős csökkenés következett be a bolognai rendszerre való átállással a hároméves óvodapedagógus-képzésben is: az óraszámok a korábbi 195-ről 130-ra (a kreditszám 12-ről 8-ra) esett. Elkerült a tanszékről a művelődésszervező, illetve a kommunikáció–művelődésszervező szakos képzés is. Mindennek következtében a szervezeti egység oktatói létszáma a 2006. évi 6 főállású és 2 mellékfoglalkozású oktatóról 5 főállású oktatóra apadt, akik közül Ladáné Dauda Györgyi mestertanár első sorban az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés ügyeivel foglalkozott.¹²³

A társadalomtudományi tárgyak óraszámcsökkenése az oktatott tárgyak tartalmi átstrukturálásával járt. A megszüntetett önálló kurzusok főbb tartalmi elemeit azonban sikerült átmenteni más tárgyakba, annak ellenére, hogy a tananyag terjedelme az óraszámcsökkenéssel nagyjából arányosan csökkent minden tárgy esetében, mind a tanítói alap- és műveltségterületi képzésben, mind az óvodapedagógus szakon, ami hangsúly-átrendeződéseket is eredményezett. Például a „Filozófia-, etika-, vallás- és művelődéstörténet” óraszámcsökkenése miatt a tantárgy teljes átstrukturálására volt szükség. A korábban a teljes filozófiatörténetet áttekintő tárgy helyét egy, a filozófiatörténet legjelentősebb csomópontjaira koncentráló kurzus vette át valamennyi szakon és képzési formában. A legnagyobb hangsúlyt az igényes (kritikai) gondolkodás és a vitakészség fejlesztése kapta, az elsajátítandó tárgyi tudás pedig ezek megalapozásához volt szükséges. Hasonló helyzettel találkozhatunk a „Fejezetek Magyarország történetéből” tárgy esetében is: csak azokat a történelmi „fejezeteket” maradtak meg, amelyek az általános iskola 1–4. osztályos tananyagának ember és társadalom műveltségterületi vonatkozásaihoz szorosan és közvetlenül kapcsolódtak,

¹²² Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2006–2011. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2010–2011. tanév 424–425.

¹²³ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2006–2011. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2010–2011. tanév 425.

s jelentősen csökkent az európai történeti vonatkozások megismertetése. A programot Farkas Mária úgy állította össze, hogy a szűk időkeretben is lehetőség nyíljon minden, a tananyagban szereplő történelmi olvasmány és a bennük foglalt történelmi és erkölcsi tartalmak minél teljesebb kibontására, a mondák, legendák, mesék, szépirodalmi szövegrészek esetében a valós és mesés, csodás, kitalált elemek szétválasztására, az ehhez a szükséges munkaforma és eszköztár megtalálására, s eszközök készítésére. A „Magyarország társadalom- és művelődéstörténete a 20. században I–II.” (NTK) és „A Magyarország a 20. században” (NÓK) című tantárgyak oktatásának céljai kevésbé változtak, tematikája ellenben – a „Szociológia” mint önálló tárgy megszűnése okán – szociológiai elemekkel bővült. Hangsúlyosabbá váltak bizonyos demográfiai, társadalmi, gazdasági folyamatok, állampolgári-jogi ismeretek, a fenntartható fejlődéssel, az EU-val kapcsolatos kérdések vizsgálata, s a hallgatói érdeklődésnek eleget téve rendszeres témákká váltak Magyarország közelmúltbeli és aktuális problémái is. Általánosan megállapítható, hogy a csökkent óraszámok ellenére a mindennapi tanítói munkában való hasznosíthatóság elvének érvényesülését szem előtt tartották az oktatók.¹²⁴

Az Ifjúságsegítő szakképzés a 2008–2009. tanévben indulhatott utoljára eredeti formájában. 2009-től indult az újfajta képzés: az egységes Európai Felsőoktatási Térség kialakításának folyamatában az ifjúságsegítő képzés rendszerbe illesztése érdekében. Az ifjúságsegítő szakma átkerült a szociális szolgáltatások szakmacsoportjába, s az új követelményeknek és tartalmaknak megfelelően rövid időn belül akkreditáltatni kellett az új képzési programot 2008 novemberében. Demeter Katalin és Ladáné Dauda Györgyi munkájának köszönhetően készült el az új program, s 2009 januárjától már csak az új követelményeknek megfelelő ifjúságsegítő képzés indulhatott.¹²⁵ Demeter Katalin és Ladáné Dauda Györgyi mellett 2011-től Déri András vállalt komoly szerepet a képzés gondozásában előbb óraadóként, majd tanársegédként. A képzés erőteljes gyakorlati orientációja – némi változtatással – megmaradt, ami továbbra is komoly szervezési munkát kíván. Az oktatási formák kiválasztásában praktikusnak bizonyult a nem formális tanítási-tanulási formák és módszerek alkalmazása, ezek ugyanis a tudás közvetítésén kívül olyan módszerkompetenciákhoz is juttatják a hallgatókat, amelyek elengedhetetlenek későbbi hivatásuk gyakorlása során (ifjúságpolitika, kultúrákövetítés, andragógia).¹²⁶

¹²⁴ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2006–2011. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2010–2011. tanév 429.

¹²⁵ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2006–2011. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2010–2011. tanév 442–443.

¹²⁶ Lehmann Miklós tanszékvezetői beszámolója, 2011–2016. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2015–2016. tanév 684.

A tárgyalt időszakban jelentős változások következtek be az oktatók tudományos előmenetelében, a tanszéki vezetés életében és az utóbbi pár évben komolyabb változások történtek a tanszék oktatói állományában is. Az oktatók tudományos tevékenysége azonban töretlenül folytatódott, s a tanszék oktatói tudományos tevékenységükről, eredményeikről kötetekben és különböző szakfolyóiratokban megjelent publikációkban, valamint hazai és nemzetközi konferenciákon számoltak be.

Farkas Mária és Lehmann Miklós 2008-ban PhD-fokozatot szereztek, mindketten „summa cum laude” minősítéssel az ELTE BTK Történettudományi és a PPK Pszichológiai Doktori Iskoláiban.¹²⁷ Donáth Péter 2009 decemberében 96%-os pontszámmal megvédte *Az alapfokú közoktatás »kulcsa«: a magyarországi tanítóképzés politikai és társadalomtörténetéhez 1868–1958* című MTA-doktori disszertációját, s témavezetőként, illetve oktatóként bekapcsolódott az ELTE Neveléstudományi Doktori Iskolájának Pedagógia-történeti Programjába. 2010-ben kurzust vezetett a Pécsi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskolája Oktatás és Társadalom/Oktatástörténet Doktori Programjában. 2011-től témavezetőként regisztrálták a Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskolája Nevelés- és Művelődéstörténeti Programjában. Emellett két alkalommal PhD-eljárásban bizottsági tag, egyszer opponens volt (az ELTE Neveléstudományi és Történettudományi Doktori Iskoláiban, valamint a Debreceni Egyetem BTK felkérésére). Egy-egy alkalommal MTA doktori eljárásban habitusvizsgálóként (a Pedagógiai Szakbizottság felkérésére), s habilitációs eljárásban bizottsági tagként szerepelt (történelemtudományi eljárásban az ELTE BTK-n).¹²⁸ Demeter Katalin 2008 óta rendszeresen tanít a PPK-val közös MA-szakunkon.¹²⁹ Az említett oktatók valamennyien részt vállaltak a karon 2010-ben indult Kisgyermek-nevelési Doktori Program kialakításában is.¹³⁰

Demeter Katalint 2007-ben oktatási és gyakorlati képzésért felelős főigazgató-helyettesé neveztek ki a karon, 2009-től dékánhelyettes, majd 2014. évi nyugdíjba vonulását követően, 2015-től dékáni megbízott. 2013-ban változás történt a tanszék vezetésében: Donáth Péter ebben az évben nyugdíjba ment, s ezt követően Lehmann Miklós adjunktus lett a tanszék megbízott vezetője.

¹²⁷ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2006–2011. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2010–2011. tanév 446.

¹²⁸ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2006–2011. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2010–2011. tanév 445–446; Donáth Péter tudományos életrajza. <http://old.tok.elte.hu/tarstud/donath.htm> (A letöltés ideje: 2017. 7. 10.)

¹²⁹ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2006–2011. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2010–2011. tanév 446.

¹³⁰ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2006–2011. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2010–2011. tanév 446–447.

Ugyanebben az évben Ladáné Dauda Györgyi mestertanár és Farkas Mária főiskolai docens is nyugdíjba vonultak. Déri András 2011-től óraadóként, majd tanársegédként, Dúzs Miklós 2008 és 2012 között, majd 2014–2015-ben óraadóként, 2012 és 2014 között, illetve 2015-től tanársegédként, Cúthné Gyóni Eszter 2014-től tanársegédi, majd a PhD-fokozat megszerzése után, 2015-től adjunktusi beosztásban oktatnak a tanszéken.¹³¹

A változások mellett a folytonosságot biztosítja, hogy a nyugdíjba vonult oktatók szerződéssel továbbra is a tanszéken oktatnak, s közben tapasztalataik átadásával segítik a frissen érkezett kollégák munkáját. Donáth Péter professor emeritus (aki 2016-ig maradt a karon) széles körű és mély ismeretei a történelemoktatás magas színvonalát biztosították, tudományos és tudományszervezési munkája pedig hozzájárult a kar érdekeinek érvényesítéséhez az egyetemi bizottságokban. Demeter Katalin az erkölcsstan tárgyhoz kapcsolódó gyakorlati oktatás szervezésével, dékáni megbízottként pedig a kar érdekeinek képviselésével, a közelmúltban lezajlott sikeres akkreditációs munkában vállalt meghatározó szerepet. Farkas Mária a történelemoktatás tantárgy-pedagógiájában, Ladáné Dauda Györgyi pedig – ahogy már utaltunk rá – az ifjúságsegítő képzés szervezésében jelent komoly támogatást.¹³²

A tanszék oktatói állománya jelenleg négy főállású oktatót (két adjunktus, két tanársegéd), valamint három, a nyugállomány mellett oktatást vállaló kollégából áll, akik közül Demeter Katalin professzor emerita címmel rendelkezik.

¹³¹ Lehmann Miklós tanszékvezetői beszámolója, 2011–2016. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2015–2016. tanév 678.

A tárgyalt időszakban számos óraadó is részt vett az oktatásban. Terjedelmi korlátok miatt ehelyütt csak a nevüket közöljük: Ágoston Csilla, Árendás Péter, Argejő Éva, Banai Angéla, Balázsné Tóbiás Ildikó, Bauer Béla, Bánhidai Csilla, Bányai Sándor, Beke Márton Zoltán, Benczik Vilmos, Belényesi Emese Békési Ágnes, Bodnár Ilona, Bodor Tamás, Czippan Katalin, Csikvári Gábor, Debreczy Márta, Dévényi László, Ditzendy Károly Arisztid, Dóczy Emilné, Fehér Anikó, Fülöp Attiláné, Gagy Ágnes, Gellért Kiss Gábor, Glauber Anna, Gönczöl Andrea, Gyebnár László, Gyenese Györgyi, H. Major Rita, Hajdu András, Hajdú Péter, Halák László, Hellebrandtné Pirityi Katalin, Hegedűs Judit, Hegyi-Halmos Nóra, Hegyi László, Jásper András, Jólsvai András, Karácsonyné Molnár Erika, Katona Csaba, Kézdi György, Kirschner Zita, Kiss Lilla, Klausmann Viktor Csaba, Knausz Imre, Kóhalmi Dezső, Koncz Mária, Kósa András, Korányiné Csősz Anna, Kraiciné Szokoly Mária, Kubesch Mária, Laki Ildikó, Mátyás Győző, Mikonya György, Módy Júlia, Molnár Aranka, Monoriné Papp Sarolta, Nagy Erika, Neuirth Annamária, Németh Ildikó, Németh István, Németh Richárd, Orosz Judit Csilla, Palócz István, Polai Bernadett, Rapi István, Sándor Ildikó, Sári-Szabó Katalin, Stemler Gyula, Szabó András, Szabó Gábor, Szabó Szilárd, Szakonyi Péter, Szeles Péter, Szécsényi Mihály, Szomor Tamás, Szumayné Hortobágyi Gyöngyvér, Tóth Ákos, Tóth Mária, Valcsicsák Imre, Vedovatti Anildo, Végső Miklós, Újvári Miklós, Zoltai Márta.

¹³² Lehmann Miklós tanszékvezetői beszámolója, 2011–2016. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2015–2016. tanév 678–679.

A tanszéken jelenleg folyó kutatásoknak két fő területe van: egyrészt a történeti kutatások, másrészt a filozófiai kutatások területén dolgoznak az oktatók. A történettudományi kutatások a 20. század történelmére vonatkoznak, a filozófiai-szociológiai kutatások pedig a modern médiumok nyomán bekövetkező társadalmi és gondolkodásbeli változásokat vizsgálják, illetve a távol-keleti gondolkodás, tudatosság és oktatás sajátosságaira fókuszálnak.

2007-ben „Kiváló” minősítéssel zárult a Donáth Péter vezetésével, Farkas Mária és két egykori hallgató közreműködésével folytatott „Oktatáspolitikai és tanítóképzés. Preparandiák, prepák és tanáraik a 20. századi Magyarországon” című OTKA-kutatás, s a Demeter Katalin által vezetett, a Pro Renovanda Cultura „Tudomány az Oktatásban” kuratóriuma által finanszírozott pályázati projekt is. Demeter Katalin a gyermekfilozófia (Philosophy for Children) hazai szakértőivel és tanítványaival együtt elsősorban a szociális kompetenciák fejlesztését célzó kutatásokat folytatott, 2010-ben kapcsolatba lépett a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem gyermekfilozófia műhelyével. Farkas Mária előadóként bekapcsolódott az OPKM Benedek Elek-évfordulóval kapcsolatos konferenciájába. Donáth Péter az MTA Neveléstörténeti Albizottságának megbízásából 2007-ben megszervezte a karon a Nagy László születésének 150. évfordulója alkalmából rendezett országos konferenciát, amelyen előadóként is szerepelt.¹³³ 2015-ben jelent meg a *Filozófia – Művelődés – Történet* című tanulmánygyűjtemény legújabb kötete Donáth Péter és Farkas Mária szerkesztésében, amelyben a tanszék több oktatója (Donáth Péter, Lehmann Miklós, Déri András, Cúthné Gyóni Eszter) közölt tanulmányt.

Lehmann Miklós a Magyar Wittgenstein Társaság titkára, majd 2015-től elnöke; tagja a Magyar Filozófiai Társaságnak, Kelemen Jánossal, Neumer Katalinnal, Bárány Tiborral részt vett a „Nyelvek között konferencia” szervezésében (ELTE BTK Filozófiai Intézet 2011. november 24–25.). Részt vett a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen 2009 óta folyó „Fogalom és kép” című több éves projekt munkálataiban, amelyek keretében a tudományos kutatás mellett két alkalommal a projekt eredményeit publikáló kötetek budapesti bemutatóit is megszervezte (Fogalom és kép 3. kötet bemutatója, ELTE BTK Filozófiai Intézet, 2013. április 25.; Fogalom és kép 4. kötet bemutatója, ELTE TTK, 2015. november 16.). Erasmus oktatói mobilitás keretében 2012-ben – Pädagogische Hochschule Tirolon (Innsbruck, Ausztria), 2013-ban a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen (Kolozsvár, Románia), 2014-ben pedig az Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre-én (Nyitra, Szlovákia) tartott kurzus-

¹³³ Donáth Péter tanszékvezetői beszámolója, 2006–2011. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2010–2011. tanév 447.

kat. 2011–2013 között alprojektvezetője volt az „Önálló lépések a tudomány területén” TÁMOP-pályázatnak.¹³⁴

Cúthné Gyóni Eszter 2012-től társszerkesztője a Modern Magyarország folyóiratnak (az ELTE BTK Új- és Jelenkori Magyar Történeti Doktori Programja folyóiratának), tagja a doktori iskola posztdoktori műhelyének (Új- és Jelenkori Magyar Történeti Posztdoktori Műhely) és egyháztörténeti kutatócsoportjának. 2016–2017-ben – Farkas Máriával közösen – részt vett a Zirci Ciszterci Apátság által koordinált, s az ’56-os Emlékbizottság által finanszírozott „Ciszterciek a pártállami diktatúrában” című pályázatban, amelynek keretében megjelent első monográfiája „»Nem harcolunk, de nem is búcsúzunk...« – A Ciszterci Rend Zirci Apátságának története a második világháború végétől Endrédy Vendel apát haláláig” címmel. Részt vesz a Pannonhalmi Bencés Főapátság, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára és a Magyar Nemzeti Levéltár közös projektjében, amely a Pannonhalmi Szent Benedek Rend 1945 után történetének feltárásával foglalkozik. A Tübingeni Egyetem egyháztörténeti kutatócsoportja, az *Institut für Kirchen- und Kulturgeschichte der Deutschen in Ostmittel- und Südosteuropa* számára pedig két angol nyelvű tanulmányon dolgozik magyar egyháztörténeti témában.

Déri András kutatóként részt vett 2011-ben az Ifjúsági szervezet-kutatásban, az NCSSZI keretei között az ifjúsági szervezetek kvantitatív kutatásának megtervezésében és kivitelezésében, a 2011-es MOZAIK 2011 kutatásban, a határon túli magyar fiatalok fókuszcsoportos kutatásában az NCSSZI keretei között. 2011 és 2015 között a tagja volt a közlekedésbiztonsági kutatócsoportnak a Nemzeti Közlekedési Hatóság és a Közlekedéstudományi Intézet megbízásából folytatott felmérés során. 2011-ben az NCSSZI keretein belül kombinált módszertannal átfogó közlekedésbiztonsági kutatást folytatott. 2012 és 2015 között feladata volt a szakmai anyagok véleményezése szakirodalmi áttekintésekkel, kisebb volumenű kvalitatív és nem reprezentatív kvantitatív kutatások a gyerekek közlekedésbiztonságával kapcsolatban. 2014-ben közreműködött a határontúli fiatalok fókuszcsoportos kutatásában a Nemzetstratégiai Kutatóintézet részére. Szakértőként részt vett az Ifjúsági Munka Második Európai Konventjén, 2015. április 27–30. között Brüsszelben, valamint 2015. szeptemberében az Erasmus oktatói mobilitás keretében kurzust tartott Finnországban a University of Lapland-on, „Online practices and inequalities” címmel.¹³⁵

¹³⁴ Lehmann Miklós tanszékvezetői beszámolója, 2011–2016. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2015–2016. tanév 687.

¹³⁵ Lehmann Miklós tanszékvezetői beszámolója, 2011–2016. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2015–2016. tanév 687.

Továbbra is a tanszéki oktatók munkájának fontos részét jelentette a tehetséges hallgatók fejlődésének ösztönzése, a tehetséggondozás. E munka gyümölcseként 2006 és 2016 között kari Tudományos Diákköri Konferenciákra összesen 45 dolgozat született az oktatók témavezetése alatt. A dolgozatok közül 7 első, 12 második, 11 harmadik helyezést ért el, továbbá 11 különdíj került kiosztásra a szerzők között. A kari fordulón indulók közül 20 esetben javasolta a bizottság az országos konferencián történő megmérettetést, ám a jelentkezettek közül a részvételt végül csak kevesen vállalták.

A 2009-es OTDK Tantárgy-pedagógiai és Oktatástechnológiai Szekciójában Kléber Eszter (Farkas Mária tanítványa) *Mítoszok, teremtéstörténetek tanításának lehetőségei az 1–6. évfolyamon* című dolgozatával ért el III. helyezést és kapott érte különdíjat, 2011 tavaszán pedig Ladencsics Tünde (Demeter Katalin tanítványa) *A barátság témakörének megjelenése olvasmányokban* című dolgozatáért kapott III. díjat a Tanulás- és Tanításmódszertani – Tudástechnológiai szekcióban.¹³⁶

A tanszék a fejezetben tárgyalt időszakban is folyamatosan törekedett a hallgatókkal való együttműködésre, közös programok szervezésével az együttes gondolkodást segítő közvetlen viszonyra. A tehetséggondozáshoz, valamint az egyetemi tudományos és közösségi élet szervezéséhez egyaránt kapcsolódnak a tanszék által rendezett események, amelyeken számos esetben szakmai meghívottak is részt vettek. A tehetséggondozó feladatok része volt a Proscenion Drámaszínpad munkájának koordinálása és segítése. A társulat 2016 őszén ünnepelte fennállásának 10. évfordulóját. 2006 és 2016 között hét színdarabot, egy improvizációs műsort, két tantermi drámafoglalkozást, számtalan megemlékezést és a kar sokszínűségét támogató kisebb-nagyobb rendezvényeket és az ELTE-n működő más szervezetekkel is együttműködve különböző programokat valósított meg. A társulat rendszeresen tartott és tart megemlékezéseket az ELTE TÓK épületében, évente két alkalommal a nemzeti ünnepekhez kapcsolódva.¹³⁷

9. Kitekintés a jelenre és jövőre

A Társadalomtudományi Tanszék továbbra is kiemelten kezeli a tantárgyak tartalmának naprakész frissítését, a társadalmi változásokat jól követő témák kidolgozását, a magas szintű oktató-nevelőmunkát biztosító korszerű módszertan alkalmazását. A szervezeti egység oktatói gárdája 2017 tavaszán készítette

¹³⁶ TDK hallgatók. <http://old.tok.elte.hu/tarstud/tdk.htm> (A letöltés ideje: 2017. 8. 31.)

¹³⁷ Lehmann Miklós tanszékvezetői beszámolója, 2011–2016. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2015–2016. tanév 686.

a tanszék új tantervi hálóját, amelyet 2017 szeptemberétől felmenői rendszerben kerül bevezetésre. A kurzusok tartalmi-módszertani frissítésében a tanszék törekszik az értelmiség képzéshez szükséges elméleti és a hivatását gyakorló pedagógus számára nélkülözhetetlen gyakorlati aspektusok kiegyensúlyozására.¹³⁸

A bekövetkezett személyi változások ellenére megmaradt az oktatás szokott színvonala és folytatódik a tudományos tevékenység is. Az új munkatársak sikerrel kapcsolódtak be a kar tudományos és oktatásszervezési feladataiba is. Ehhez a folytonossághoz, s a minőség fenntartásához nem kis mértékben hozzájárul a már nyugdíjba vonult oktatók további jelenléte a tanszék életében, munkájában, bár Donáth Péter 2016. évi távozása komoly veszteséget jelent e területen: mind az oktatásban, mind a tudományos életben szerzett tapasztalatának hiánya érezhető. A tanszék alkalmazkodott a köznevelés feladatainak változásához, a társadalmi folyamatokhoz és igényekhez; a közeljövőben várható változások pedig hasonló rugalmasságot várnak el a tanszék oktatóitól. A következő időszak fejlesztési területei és feladatai a következőkben foglalhatók össze:

- nemzetközi kapcsolatok szélesítése,
- kutatási együttműködések kiépítése és megerősítése a karon belül, valamint az egyetem más karaival,
- a kutatóegyetem intézményének elvárásaihoz való igazodás,
- a képzési struktúra karon várható szélesítéséhez való hozzájárulás.

Az oktatás és nevelés feladatai közül a Társadalomtudományi Tanszék egyet különösen sajátjának érez: a gondolkodás fejlesztése mind kutatási területként, mind a pedagógiai felkészítés feladataként is kiemelten a közeljövő kihívását jelenti.¹³⁹

10. A Társadalomtudományi Tanszék ügyintézői

Tanszékünk mindennapi életében és gördülékeny működésében kiemelten fontos szerepet játszottak a tanszéki ügyintézők, ezért elengedhetetlennek tartottuk, hogy – ha már a munkájukról, tevékenységükről történő beszámoló meg is haladja jelen tanulmány kereteit – ők is megjelenjenek az írásban.

¹³⁸ Lehmann Miklós tanszékvezetői beszámolója, 2011–2016. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2015–2016. tanév 683.

¹³⁹ Lehmann Miklós tanszékvezetői beszámolója, 2011–2016. ELTE TÓK Irattár Dékáni Gyűjtemény II. kötet 2015–2016. tanév 689.

A Társadalomtudományi Tanszéken a következő ügyintézők dolgoztak a rendszerváltástól napjainkig (a neveket alfabetikus sorrendben közöljük): Besze Barbara, Bob Babett, Gömöri Edit, Göröcs Dorottya, Meggyes Istvánné, Molnár Anna, Nagyné Bartuska Erzsébet, Pálfalvi Judit, Pintér Edit, Sárkány Annamária, Szabó Ferencné Katalin, Szabó Lejla.

Irodalom

- Békési Lajos 1975: A tanítóképzés fejlődése hazánkban a felszabadulás óta. In: Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Fodor József (szerk.): *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve, 1975–1976.* 33–44. Interpress, Budapest.
- Borsodi Csaba – Tüskés Anna 2010: *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának története képekben 1635–2010.* ELTE BTK, Budapest. <http://real.mtak.hu/7590/1/1.1.3.pdf> (A letöltés ideje: 2018. 7. 26.)
- Donáth Péter (szerk.) 1990: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola Tudományos Közleményei VII.* BTF, Budapest.
- Donáth Péter 2000: A felsőfokú tanítóképzés megteremtésének oktatáspolitikai előzményei, ideológiai motívumai (1953–1959). In: Kovátsné Németh Mária (szerk.): *Óvó- és tanítóképzés az ezredfordulón.* 49–58. Tanító- és Óvóképző Főiskolák, Karok Kollégiuma, Óvó- és Tanítóképzők Egyesülete, Kaposvár.
- Donáth Péter 2001: A tanítóképzés a legfelső döntéshozó fórumok előtt. http://old.tok.elte.hu/tarstud/filmuvtort_2001/donath.htm#_ftn1 (A letöltés ideje: 2018. 7. 26.)
- Donáth Péter 2008: *A magyar művelődés és tanítóképzés történetéből 1868–1958.* Trezor Kiadó, Budapest.
- Eötvös József 1854/1981: *A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az államra. II.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. (Az újabb, kétkötetes kiadványt Oltványi Ambrus rendezte sajtó alá [az első kötet 1851-ben, Bécsben, a második kötet 1854-ben Pesten jelent meg először] http://mek.oszk.hu/06600/06619/pdf/19_szazad2.pdf (A letöltés ideje: 2018. 7. 23.))
- Finácz Ernő 1919: Négy hónap a magyar közoktatás történetéből. *Magyar Paedagogia* XXVIII. 92–114. http://digit.bibl.u-szeged.hu/00400/00415/00028/mp_1919.pdf (A letöltés ideje: 2018. 07. 26.)
- Hegedűs János 1910: A mai tanítóképzés a nemzeti egység szolgálatában. *Magyar Tanítóképző* XXV. 7. füzet. 377–382. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/21563> (A letöltés ideje: 2018. 7. 26.)
- Kelemen Elemér (2003): A Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar története. In: Szögi László (szerk.): *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Története 1635–2002.* 383–394. ELTE, Budapest.
- Kolléga-Társoly István (szerk.) 1996–2000: *Magyarország a XX. században.* Babits Kiadó, Szekszárd. V. 475. <http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/1369.html> (A letöltés ideje: 2018. 7. 26.)
- Kraiciné Szokoly Mária 2001: *A közművelődési szakemberképzés 25 éve a Tanítóképző Főiskolán.* http://old.tok.elte.hu/tarstud/filmuvtort_2001/szokoly.htm (A letöltés ideje: 2017. 7. 10.)

- Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1988: *A tartalmilag megújított, négyéves tanítóképzés – Helyzetfeltáró tanulmányok és javaslatok*. Kézirat, Budapest.
- Magyarfalvi Lajos – Farkas Domonkos – O. Nagy Gáborné 1981: *A Budapesti Tanítóképző Intézet száz éve, 1869–1969*. BTF, Budapest.
- Padányi-Frank Antal 1938: Vezérgondolatok a líceum részére. *Magyar Tanítóképző* LI: 6. 253–261. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/21935> (A letöltés ideje: 2018. 7. 26.)
- Panyik Ilona 1991: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola*. Tankönyvkiadó – BTF, Budapest.
- Prohászka Lajos 1937: *Az oktatás elmélete*. Az Országos Középiskolai Tanáregyesület, Budapest. <http://mek.oszk.hu/09700/09775/09775.htm> (A letöltés ideje: 2018. 7. 26.)
- Schopenhauer, Arthur 1991: *A világ mint akarat és képzet*. [Ford.: Tandori Ágnes és Tandori Dezső] Európa Könyvkiadó, Budapest.
- Szakál János 1934: *A magyar tanítóképzés története*. Hollóssy János Könyvnyomtató, Budapest. http://mtdportal.extra.hu/books/szakal_janos_a_magyar_tanitokepzes_tortenete.pdf (A letöltés ideje: 2018. 7. 26.)
- Végh Ferenc 1915: A pedagógia keretei a tanítóképzőben. *Magyar Tanítóképző* XXX. 6. füzet. 202–218. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/21643> (A letöltés ideje: 2018. 7. 26.)

Nyomtatásban megjelent források

- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Fodor József (szerk.) é. n.: *A Budapesti Tanítóképző Intézet évkönyve, 1970–1975*. Interpress, Budapest. (Évkönyv, 1970–1975) <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11365> (A letöltés ideje: 2018. 8. 17.)
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Fodor József (szerk.) é. n.: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve, 1975–1976*. Interpress, Budapest. (Évkönyv, 1975–1976)
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1978: *A Budapesti Tanítóképző főiskola évkönyve, 1976–1977*. Interpress, Budapest. (Évkönyv, 1976–1977) <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11379> (A letöltés ideje: 2018. 8. 17.)
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1980: *A Budapesti Tanítóképző főiskola évkönyve, 1978–1979*. BTF, Budapest. (Évkönyv, 1978–1979) <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11381> (A letöltés ideje: 2018. 8. 17.)
- Balatonfüredi pedagóguskonferencia – 1956. október 1–6. Rövidített jegyzőkönyv. 1957: Kézirat. PTI, Budapest. <http://mek.oszk.hu/04200/04283/04283.pdf> (A letöltés ideje: 2018. 7. 26.)
- Baló József (szerk.) 1912: *A Budapesti Állami Elemi Tanítóképző Intézet Értesítője az 1911–1912-iki iskolai évről*. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/10602> (A letöltés ideje: 2018. 7. 23.)
- Balogh Margit – Gergely Jenő (szerk.) 2005: *Állam, egyházak, vallásgyakorlás Magyarországon, 1790–2005. II. História – MTA Történettudományi Intézete*, Budapest.
- Bollókné Panyik Ilona – Székely Árpád (szerk.) 1990: *A Budapesti Tanítóképző főiskola évkönyve, 1984/85–1988/89. I–II*. BTF, Budapest. (Évkönyv, 1984/85–1988/89)
- Csikvári Gábor – Hangay Zoltán – Székely Árpád – Véghelyi Józsefné (szerk.) 1999: *A Budapesti Tanítóképző főiskola évkönyve, 1994–1999*. Trezor, Budapest. (Évkönyv, 1994–1999) <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11391> (A letöltés ideje: 2018. 8. 18.)

- Hangay Zoltán – Korányiné Csősz Anna – Sárosdyné Szabó Judit (szerk.) 1994: *Budapesti Tanítóképző Főiskola – Évkönyv, 1989/90–1993/94*. BTF, Budapest. (Évkönyv, 1989/90–1993/94) <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11390> (A letöltés ideje: 2018. 8. 18.)
- Kunfi Zsigmond 1919: A magyar közoktatásügyi miniszternek 1919. évi 22 025. számú rendelete. *Magyar Tanítóképző XXXIV*: 1. füzet. 1–3. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/21684> (A letöltés ideje: 2018. 7. 26.)
- Quint József (szerk.) 1927: *Budapesti M. Kir. Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző Intézet 1926–27. évi Értesítője*. Ábrahám és Sugár, Bagó M. és Fia Utóda, Budapest.
- Szabó Béla (szerk.) 1947: *A Budapesti XII. Ker. Áll. Líceum és Tanítóképző Intézet évkönyve az 1946–47. tanévről*. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11339> (A letöltés ideje: 2018. 7. 26.)
- Szabó Béla (szerk.) 1949: *A Budapesti XII. Ker. Áll. Líceum és Tanítóképző Intézet évkönyve az 1947–48. tanévről*. Az intézet igazgatósága, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11340> (A letöltés ideje: 2018. 8. 26.)
- Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye*. 1951: Budapest.
- Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye. I. Törvények és törvényerejű rendeletek 1949*. 1950: Minisztertanács Elnökének Hivatala, Budapest.

Levéltári források

Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Levéltár

30. Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar

a. Tanácsülési jegyzőkönyvek

- Főiskolai-, Főigazgatói Tanács jegyzőkönyvei 1988. 14. d.
- Főiskolai-, Főigazgatói Tanács jegyzőkönyvei 1989. 15. d.
- Főiskolai-, Főigazgatói Tanács jegyzőkönyvei 1990. I. 16. d.
- Főiskolai-, Főigazgatói Tanács jegyzőkönyvei 1990. II. 17. d.
- Főiskolai-, Főigazgatói Tanács jegyzőkönyvei 1991. 18. d.
- Főiskolai-, Főigazgatói Tanács jegyzőkönyvei 1992. I. 19. d.
- Főiskolai-, Főigazgatói Tanács jegyzőkönyvei 1992. II. 1993. I. 20. d.
- Főiskolai-, Főigazgatói Tanács jegyzőkönyvei 1993. II. 1994. 21. d.
- Főiskolai-, Főigazgatói Tanács jegyzőkönyvei 1996. II. 24. d.
- Főiskolai-, Főigazgatói Tanács jegyzőkönyvei 1998. 26. d.
- Főiskolai-, Főigazgatói Tanács jegyzőkönyvei 1999. I. 27. d.
- Főiskolai-, Főigazgatói Tanács jegyzőkönyvei 1999. II. 28. d.

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar Irattár

Főigazgatói Gyűjtemény II. kötet

2000–2001. tanév

2005–2006. tanév A Kari Tanács ülései 2006. 04. 06. – 2006. 07. 20.

Dékáni Gyűjtemény II. kötet

2010–2011. tanév Kari Tanács ülései 2011. 04. 07-től 2011. 06. 09-ig, Vezetői

Értekezlet ülései 2010. 09. 02-től 2011. 05. 19-ig

2015–2016. tanév Kari Tanács ülései 2016. 01. 21-től 2016. 05. 05-ig

Az interneten elérhető források

AZ ELTE TÓK Társadalomtudományi Tanszék honlapja. <http://old.tok.elte.hu/tarstud>
(A letöltés ideje: 2017. 8. 30.)

A levele tizparancsolat. <http://nemnemsoha.gportal.hu/gindex.php?pg=34373286> (A letöltés ideje: 2018. 7. 26.)

Ezer év törvényei. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torvenyei> (A letöltés ideje: 2018. 7. 26.)

Törvények és OGY határozatok. <https://mkogy.jogtar.hu> (A letöltés ideje: 2017. 7. 04.)

AZ ELTE TÓK honlapja. <http://www.tok.elte.hu/tortenet> (A letöltés ideje: 2017. 7. 10.)

„Hej, óvoda, óvoda!”¹

A Budai Képző gyakorlóóvodájának keretezett története

1. Bevezetés

Fennállásának századik esztendeje idején fogadott először a Budai Képző óvójelelteket, saját gyakorlóóvodát az óvóképzés pedig csak 1975-ben kapott. A történetről – a 2006. évi hirtelen költözést követően – kevés dokumentum maradt elérhető, így krónikánk az óvoda életében közreműködők elbeszéléseit: az oral history módszerét is segítségül hívta.

A címben idézett verssor az iskola óvodára vetülő árnyékát idézi. A képző gyakorlóóvodájának történetét azért foglaltuk tágabb keretbe, mert azt reméljük, hogy a budai és pesti, majd a budapesti óvodáztatás és óvóképzés múltjába való betekintés hozzájárulhat a sötét árnyak oszlatásához.² A korai történet bőséges forrásanyaga azt mutatja, hogy az óvodaügy a kezdetekben a köz- és tudományos élet nagyjait foglalkoztatta. Sem az óvóképzés sem pedig a gyakorlóóvoda budai/budapesti jogfolytonosságáról természetesen nincs szó, hiszen a Budai Képzőbe az óvóképzést egy 1968-ban kelt állami utasítás *a kecskeméti* óvóképzés kihelyezett tagozataként telepítette, maga a gyakorlóóvoda pedig újonnan épült és új testülettel kezdte meg munkáját.

Az óvodáztatás, azaz a csecsemőkorból kinőtt kisgyermekек közösségi gondozása-nevelése hazánkban a vagyonos birtokosok vállalásaként kezdődött, igazi közügygé az egyesületalapító buzgalmát tekintve is kiemelkedő jelentőségű tizenkilencedik században vált. Állami fenntartású óvodák ugyan a tizenkilencedik század második felétől kezdve már egyre gyarapodó számban működtek, de az óvodáztatást egészen a harmincas évek közepéig a sokszínűség jellemezte – mind a fenntartás, mind pedig a tartalom és működtetés terén. Az óvodáz-

¹ A verssor Kormos István: *Vackor elbúcsúzik az óvodától, és iskolába megy* című verséből való, amint a következő sorok is: „Holnap mi már nemcsak játszunk, fogócskázunk, bújócskázunk: hív a komoly kötelesség, hív minket az iskola.”

² Az óvoda-iskola átmenet lehet problémamentes is, hazánkban azonban gyakran törésként jelentkezik a kisgyermek életében. Ld. erről: Golyán 2013.

tatás és az óvóképzés szervezeti, tartalmi, ideológiai központosítása a második világháborút közvetlenül megelőző és az azt követő, összesen két évtized időszakát leszámítva a hazai óvodatörténetben nem jellemző, a politika az óvodát eddigi története során kevésbé igyekezett jármába fogni, mint az iskolát. Ennek okai közt szerepet játszhat, hogy a legfeljebb három-négy évig tartó óvodáztatás hatóköre a közelmúltig nem terjedt ki az egyes korosztályok teljes népességére.

2. Az óvodaügy a tizenkilencedik századi Pesten, Budán, Budapesten

A történet elbeszéléséhez Végh József: *A Budapesti Magyar Királyi Állami Óvónőképző Intézet százéves története* című, 1937-ben megjelent munkáját választottuk vezetőnek. A szerző a budapesti állami óvónőképző igazgatójaként maga is részese a történéseknek.

Brunszvik Teréz Angyalkertjének említése egy magyar óvodatörténet elbeszéléséből nem maradhat ki, budai gyakorlóóvodánktól rövid sétányi távolságra ma

1. kép Emléktábla a Krisztinavárosban

is látható emléktábla őrzi az első magyarországi óvoda emlékeztetét. A magyar nép gyermekeinek művelődése iránt elkötelezett, a kor pedagógiai elméleteit, közöttük Pestalozzi és Fröbel műveit alaposan ismerő Brunszvik Teréz grófnő utazásai során tanulmányozott mintegy 200 különféle nevelőintézetet³, így felvértez-

ve tudással és tetterővel, 1828 későtavaszán megnyitotta Budán, a Krisztinavárosban, édesanyja házában, saját költségén az első hazai kisdédóvót. Nevelőként tanítókat, segítőként pedig fiatal leányokat alkalmazott itt (Hornyák, 2000). A következő évben további két, az elsőhöz hasonlóan német nyelvű budai, valamint egy, magyar nyelvű, pesti „angyalkertet” létesített. A budai és a pesti, valamint az ország más térségeiben sorra nyílt kisdédóvókat főként magánadományokból létesítették és tartották fenn, ez pedig már a nagylelkűség terén érdemdús 19. század elején sem adott kellően biztos alapot az intézmények működésének.

³ Erről maga számol be később Wesselényi Miklóshoz írott levelében. A megismert intézmények között nagy hatást gyakorolt rá Samuel Wilderspin és felesége londoni, spitalfieldi kisdédóvója, aminek elméletéről Wilderspin *On the Importance of educating the Infant Poor* című, 1824-ben megjelent művében olvasható.

Ezért a „koldulgatás megszüntetése” és a kisdedóvás terjesztése érdekében Brunsvik Teréz az ügy rangos támogatóival összefogva egyesület létrehozását határozta el.

A Kisdedóvó-intézeteket Magyarországon Terjesztő Egyesület 1836. március 5-én jött létre. Az alakuló ülésen gróf Festetics Leó, a megalakult egyesület későbbi elnöke mondott beszédet, amiből hosszasan idézünk:

„Születik a gyermek és valamint terhben járt vele az anya, úgy terhükre marad a szülőknek, midőn kenyerük után járnak a szegény ártatlant csak akadályozó súlynak nézik (...) Amidőn 4-ik esztendejét elérné a gyermek, szülői elküldik az iskolába. Hazánknak legnagyobb részében ott milyen tanító fogadja? (...) aki korántsem szeretettel és nemes lelkű vonzódással munkálkodik e szent ügyben, hanem undorral és unalommal, haraggal s mintegy Isten átkozta komoran úzi kenyerét, a gyermek-fenyíték kontár mesterségét. (...) Ily bánásmódból következik, hogy a gyermek elkerüli az iskolát, melyet kínháznak tekint. (...) Mindez nem történne, ha már gyenge kisdedkorában, tudniillik másodiktól 7-ik évéig, védőket és védhelyet találna a testi és lelki rossz ellen, ha már akkor munkásságra, éreNyre, istenfélésre vezettetnék, és ha a felebaráti szeretetnek magva gyenge, hajlékony lelkébe elhintetnék, és örökre gyökeret verne (...). Tudom, hogy van honfiaink között nem egy, ki a nép képeztetésétől fél, s így szól: »ne nyissuk ki szeméit, hiszen kiver majd a világból«. Ezek elfelejtik, hogy a korszellem halad előbbre, annak ellenállni álmodozás; a korszellemnek megfelelően a népben rejlő erőt, már gyenge korában, oly irányban kell vezetni, hogy csak a jót, az igazat, a törvényt védelmezni tanulja. A nemzetnek legnagyobb boldogsága annak műveltsége” (Végh 1937: 9–10).⁴

Az idézetből, amiben felismerni vélhetjük a mai közgondolkodás egyes elemeit, kitűnik, hogy Festetics gróf a családi gondozás-nevelés hiányosságaiban, az iskola-előkészítés, és – nem mellesleg – az iskolai nevelés elégtelen színvonalában, valamint a test és lélek kiművelésének szilárd megalapozásában találta meg a szegényebb néprétegek gyermekeinek óvodáztatása, mint nemzetépítő feladat mellett szóló, főbb érveket.

2. kép A tolnai óvóképző emléktáblája

⁴ A kisdedóvók felállításáról Széchenyi István a *Kelet népében* némi szarkazmussal kifejti: nem időszerű a feladat, szerinte sürgősebb a nemzet korosabb „kisdedeinek” sorsáról gondoskodni, egyebekre később is sor kerülhet. Kossuth nem halogatná a feladatot, a *Pesti Napló* 1841. febr. 24-i számában vezércikket szentel a kisdedóvás ügyének, a tehetős magyarok azonnali támogatását kérve (Végh 1937a: 394).

Az óvodáztatás ügyében a következő, meghatározó feladatot a kisdiednevelőket képző intézet létesítése jelentette, amint ez egyesületi alapszabályban is szerepel. Festetics Leó gróf adománya tette lehetővé, hogy birtokán, Tolnán, 1837. október 7-én megnyílhatott az első képző. Az intézethez „példány-óvoda”, azaz gyakorlóóvoda is tartozott. A képző első igazgatójának a tudós Wargha Istvánt⁵ választották, aki a képzés tartalmát és az óvodai munka lényegét gyerekközpontú alapokra építette. Óvodapedagógiai munkái, köztük egy tízkötetesre tervezett – befejezetlenül maradt – enciklopédia elkészült részei évtizedekig meghatározták az óvóképzés tartalmát. Gyakorlatban megvalósított nevelési elvei:

„a gyermeket az intézetben úgy veszik, amint van, s nem úgy, amint ezt lenni óhajtanók”; „itt a gyermeket más akarata sohasem kényszeríti, hanem őt olyan körülmények és viszonyok közé helyezi, hogy azt önindulatából teszi, amit tőle kívánunk” (Végh 1937: 27).

Az első gyakorlóóvoda, ahogyan akkor nevezték: a „példány-óvoda” előszobából, téli játszobából és az egész napi tartózkodás, foglalkozások helyszínéül szolgáló, nagyobb helyiségből állt. A képző tágas udvarának kétharmada a gyerekekkel közösen művelt kert volt, egyharmada a testgyakorlás és játék helye maradt. A hatvan személyes tolnai óvoda 2-6 éves korú fiúkat és leányokat fogadott be, három korosztályba csoportosítva napi elfoglaltságaikat.

Reggel az óvodai megjelenés ideje nem volt meghatározva, a szülők a számukra megfelelő időben hozták gyerekeiket. A rendetlen, mosdatlan, fésületlen gyerekeket a dajka rendbe hozta (Végh 1937: 27). Délben a gyerekek hazamentek ebédelni, majd visszajöttek. Akiknek otthon nem főztek, az óvodában ehették meg magukkal hozott ennivalójukat. Alkonyatkor mindenki hazament. Csak a vasárnapok és az ünnepek idején volt szünet. A „példány-óvoda” felszerelése sok olyan tárgyból is állt, amelyeket – ahogyan Végh József megállapítja – 1937-ben az óvodákból már száműztek, például Európa és Magyarország nagy falitérképe, fali olvasóablák, betűlapocskák, fekete íróablák, számoló esz-

⁵ Wargha István – a Magyar Tudós Társaság levelező tagja – sikerrel pályázott az intézetigazgatói tisztségre. Sorsának fordulatai óvodapedagógiai munkásságához nem kapcsolódnak, inkább azért említjük, mert képet rajzol a vagyontalan tudós hazai életpályájának buktatóiról. Wargha – az 1848-as magyar külügyminisztérium titkáráként – részt vállalt a szabadságharcban, annak bukása után fogságba vetették, majd büntetéséből szabadulva egyes források szerint besúgó, mások szerint „kettős ügynök” lett. Londoni tartózkodása során emigráns magyar szabadságharcosokkal is kapcsolatot tartott. 1853-ban (hatvanezer forintért) elárulta a korona rejtékhelyét az osztrák rendőrminiszternek. Wargha az 1870-es években, immár Nagyváradon, közeleti tisztségeket betöltő, köztisztviselőként álló polgárként élethetett, jóllehet sokan ismerhették korábbi életfordulatait. Ld. erről pl. Deák 2010 és Hermann 2011: 1. 27–29.

közök, természetrajzi képek, az udvaron pedig testgyakorló eszközök: négyes körhinta, kötélletra, gerenda, kúszólétra.⁶

A tolnai óvóképző 1843 októberében Pestre költözött, itt Ney Ferenc vette át az igazgatást, aki új képzős tervezetet készített, amiben igen nagy hangsúlyt kapott, hogy az óvoda (ezt a megnevezést ő honosította meg) semmiképpen nem iskola, de nem is csupán őrző- és mulattatóhely. Ezzel utalt arra, hogy más egyesületek óvodái⁷ – erősen hajaztak az iskolára, míg egyes gyermekkertek szórakoztató időtöltésnél többet nem biztosítottak a kisgyermekeknek (Draskovics 1940). Az induló évben a pesti gyakorlóóvodába felvett 2-4 éves gyerekek többsége német anyanyelvű volt, de az óvodában magyarul beszéltek, így mindenki megtanult magyarul. A „példányóvodákban” a gyerekekért – a nincsteleneket kivéve –, „óvásdíjat” fizettek.⁸

Az óvóképzőben egy évig tanultak a jelöltek, a felvétel feltétele az első időszakban a magyar és német nyelvismeret mellett az egészséges testalkat, jó zenei hallás, a látó- és beszélszervek hibátlansága volt, valamint előtanulmányok, 1875-től legalább négy polgári vagy gimnáziumi osztály elvégzése. Minden felvett képzős növendék az első hónapban saját költségén tanult, aki pedig nem felelt meg az elvárásoknak, elbocsátották, hogy „elméjének és indulatjának inkább megfelelő pályára lépjen”, későbbi tanulmányaik során a jelöltek rendszeres lakhelyet és „segélydíjat” kaphattak.

A képző növendékei közül az előképzettséggel rendelkezők és a gyorsan haladók ennél hamarabb is tehettek elméleti és gyakorlati „végvizsgálatot”, ezután, 1845-től egyesületi pecséttel ellátott bizonyítványt kaptak. „Hogy ezek a végvizsgálatok csakugyan nagyon szigorúak lehettek, bizonyítja az, hogy 1847-ben egy bölcsészetest végzett növendék és egy hites ügyvéd nem tudott sikeres végvizsgálatot tenni” (Végh 1937: 29).

Az első óvóképzős növendékek férfiak voltak, 1862-ben iratkozhatott be az első nő, 1874-től már főként, később sokáig kizárólag nők jártak óvóképzőbe. Hetenként ketten-ketten reggeltől estig vezettek óvodai gyakorlatokat az igazgató felügyelete alatt, a tandíjfizetők tanulmányaikat szabadabban szervezhatték.

⁶ Az első óvodák működéséről olvashatunk az idézett Végh-mű mellett például a következő munkákban is: Rapos 1868 és Draskovics 1940.

⁷ A Fröbel nőegyletek pesti óvodái – bár maga Fröbel a gyermeki személyiség kiteljesítésében, a kisgyermek játékának biztosításában látta a nevelés lényegét – a vitapartnerek szerint a napi gyakorlatban kötött, tanóraszerű óvodai foglalkozásokat tartottak. A másik szélsőségre példa Clair Ignác vívómester testgyakorló „gyermekmulatóhelye a pesti Beleznay-kertben” (Fehér 2005).

⁸ Tolnán az óvásdíj havi 10, Pesten havi 20 pengőkrajaár volt. Tolnán 20-30, Pesten 10-19 nem fizető, ingyen ellátott, szegény gyermek volt.

A sokszínű óvodáztatás ugyan gazdagította a hazai nevelésügyet, azonban csak ott és úgy valósulhatott meg óvoda, ahol erre áldozatvállaló kezdeményezés született, ezért egyre többen szorgalmazták az óvodáztatás törvénybe foglalását. Báró Eötvös Józsefnek az 1868-ban benyújtott népoktatási törvényjavaslatában szerepeltek ugyan a kisdedóvás törvényes rendezésére vonatkozó cikkelyek is, de ő maga ebben az ügyben sem ekkor, sem később nem járt sikerrel. Csak Csáky Albin minisztersége idején született meg az 1891. XV. törvénycikk, ami szerint

„a kisdedóvás feladata a 3–6 éves gyermekeket egyfelől ápolás és gondozás által a szülők távollétében érhető veszélyektől óvni, másfelől rendre és tisztaságra a szoktatás, valamint ügyességöknek, értelmüknek és kedélyöknek korukhoz mért fejlesztése által őket testi és erkölcsi fejlődésükben elősegíteni” (Draskovics 1940: 33–34).

A törvény azt is kimondja, hogy az óvodákban az elemi népiskolai tanításnak helye nincs. Az 1891. évi törvény a népnevelés intézményei közé sorolta a az óvodát, az állandó és az ideiglenes menhelyeket, rendelkezett az óvónők kétféves képzéséről, a felvétel feltételeiről, valamint a tananyagról (Draskovics 1940). A társadalmi támogatás a kisdedóvási törvény életbelépését követően egyre kisebb szerepet kapott, az óvodaügyet a törvény a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, azaz az állam felügyeletére és – legalább részben – az állam anyagi támogatására bízta.

A törvény életbelépését követően felgyorsult az óvodák fejlődése. 1895-ben 983 kisdedóvoda működött az országban 1071 vezetővel, akik közül 976 volt okleveles óvó és óvónő. Ezekben az óvodákban 99.781 gyermeket neveltek, akik közül 47.201 fiú és 52.500 leány volt. (Draskovics, 1940) Az óvónőképző-intézetekben az 1894/95. tanévben 633 növendék tanult és 410 fő nyert óvónői oklevelet (Végh 1937: 79).

3. A Budapesti Magyar Királyi Állami Óvónőképző Intézet

A Tolnáról áttelepült első óvóképző 1843 októberében Pesten folytatta munkáját, egy évig bérelt helyen. 1844-ben Pollack Ágoston tervei alapján a terézvárosi Valero (Király) utcában felépült az új képző – a tolnai képző épületeinek árából és egyesületi támogatásból. Természetesen ehhez is tartozott gyakorlóóvoda. Az óvóképzés és az óvodáztatás ügyével foglalkozó Országos Kisdedvédő Egyesület a Kisdedóvó-intézeteket Magyarországon Terjesztő Egyesülettel összeolvadt és 1874-től Országos Kisdedóvó Egyesületként működött. Támogatásával a kép-

ző 1877-ben a Szegényház téren (Rózsák terén) kapott Budapest városától telket, ahol állami hozzájárulásból, a terézvárosi ház árából és az egyesületi vagyonból épült fel egy, a korábbinál nagyobb, tágas udvarral rendelkező, tíz évvel később tovább bővített épületegyüttes, benne gyakorló-óvodával. A harmincas években az óvónőképzőt gróf Brunszvik Terézzről nevezték el. 1949-től pedagógiai gimnáziumként, majd 1950-től óvónőképzőként működött.⁹ 1952-ben az intézet a II. Lorántffy Zsuzsanna út 3. sz. alá költözött, 1960-ban, az óvóképzés felsőfokúvá válását követően meg is szűnt.

3. kép Az Országos Kisdédóvó Egyesület új épülete

A budapesti óvóképző működtetését a Kisdédóvó Egyesület a „nagy háború” idején már nem tudta vállalni, segítségért fordult ezért az államhoz. Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter 1917-ben a képzőt állami tulajdonba vette: ettől kezdve a neve: *Budapesti Magyar Királyi Állami Óvónőképző Intézet*. Az Országos Kisdédóvó Egyesület 44 év után, 1918-ban megszűnt. Az képzés tanárait, óvónőit ettől kezdve a minisztérium nevezte ki, és a minisztérium gondoskodott – jól-rosszul – az épület karbantartásáról is.

1919-től tanított a budapesti állami óvóképzőben az óvodapedagógia rangjának emeléséhez nagyban hozzájáruló jeles tudós, a Montessori-pedagógia hazai terjesztésén is sokat fáradozó Kenyeres Elemér, a Kisdédnevelők Országos Egyesületének titkára, aki 1933-ban bekövetkezett haláláig szerkesztője volt a *Kisdédnevelés* című folyóiratnak.

1919-ben Végh József igazgató vezetésével a budapesti állami óvóképző tantesülete új szemléletű óvónőképző-intézeti tantervet készített. A gyakorlati képzést megerősítették, az irányított megfigyelés, a naplózás, bekapcsolódás a gyerekek óvodai gondozásába és játékába, az óvodai foglalkozások tervezése, a „próba foglalkozások” előkészítése, a módszertani, pedagógiai tanárok, mintaóvónők és társak előtt tartott foglalkozások közös megbeszélése is fontos része volt ennek a munkának. Magánúton is lehetett tanulni, az ilyen növendékek számára külön a gyakorlatokra is súlyt helyező kézikönyvet állítottak össze, hogy vizsgázni tudjanak.

⁹ Az épületben ma a szerb óvoda, iskola, gimnázium és kollégium mellett az Erzsébetvárosi Brunszvik Teréz Óvoda működik.

A budapesti tantestület tagjai kidolgozták az óvónőképzők tantárgyainak célját, részletes tanmenetét és módszereit. Az alaki torna helyett bevezették a „svéd-tornát”, azaz amit az elnevezés alatt értettek: egy-egy mese keretében a gyerekek számára is élvezhető, játékos mozgást. A gyerekek egyéni munkájának teret adó rajzolással váltották fel a korábbi mintarajz-tanítást. Útmutatást adtak az ének és a hegedülés pedagógiai követelményeknek megfelelő tanításához (Végh 1937: 97–98).

Az igazgató végezetül kiemeli, hogy a tanulmányaik befejezésekor általában csak tizenhat esztendőös leányok felkészüléséhez több időre van szükség, „már régen hangoztattuk, megfelelő helyen memorandumban többször kifejtettük, hogy az óvónőképzésre elégtelen a két esztendő” (Végh 1937: 98).

A Kisdednevelők Országos Egyesülete és a Tanítóképző Tanárok Egyesülete is támogatta az óvóképzés időtartamának növelését. A hathatós érvelés eredményeként Klebelsberg Kunó miniszter 78066/1926 sz. rendeletében az óvóképzés idejét négy évre emelte. Az 1928/29. évben lépett életbe az négyéves óvóképzés, annak első három évében a növendékek rendszeres elméleti és gyakorlati képzésben részesültek, az utolsó év pedig gyakorlatuk elmélyítésére és kiegészítésére, valamint egészségügyi ismeretek elsajátítására szolgált (Végh 1937: 111). A négyéves óvóképzéshez új tanterv is készült, aminek „legfőbb elve, hogy a növendékeket a kisdednevelés odaadó, lelkiismeretes munkásaivá, hivatásukat és a kisgyermekeket szerető nevelőkké formálja. (...) Ez a munka minden részletében alapos tudatosságot, folytonos önbírálatot, önnevelést követel” (Végh 1937: 114).

A négyéves képzés ideje alatt a növendékek a gyakorlóóvoda mellett a főváros más óvodáiban, valamint gyermekotthonban is teljesítettek gyakorlatot, hogy sokféle tapasztalatot szerezzenek a nevelés és a gondozás minden területén. A jelöltek az anya-, csecsemő- és kisdedvédelemben való jártasság megszerzése érdekében egészségügyi gyakorlaton is részt vettek, 1935-től pedig háztartási gyakorlatokat is folytattak.

Két naplót kellett a növendékeknek vezetniük, az egyiket a foglalkozásaikról, a másikat pedig minden tevékenységükről – ahogyan ma neveznénk – portfólió jelleggel. Két ízben kellett bizottság előtti képesítő vizsgát tenniük: az első, szó-

4. kép Kisdednevelés

beli és írásbeli „rostavizsgát” a harmadik év végén, a második, gyakorlati és elméleti részből álló vizsgát a negyedik évben.

A gyakorlatokat vezető óvónők munkáját komoly elismertség övezte. 1936-tól csak „mintaóvónői” vizsgát tett óvónő vállalhatott gyakorlatvezetést.

Az 1936. évi XXIII. törvénycikk a kisdé-
óvás igazgatását, felügyeletét és költségvetés-
ét a belügyminisztérium hatáskörébe utalta,
csak az intézmények nevelési tevékenységét
hagyta a VKM hatáskörében. Az óvónőkép-
zős növendékeknek az eddigi egészségügyi
képzést kiegészítve tanulniuk kellett beteg-
ápolást, csecsemőgondozást, hetenként kel-
lett egészségügyi és gyógypedagógiai intéz-
ményeket látogatniuk, az óvodások orvosi
vizsgálataiban is közre kellett működniük.

A központosított felügyeleti rendszer és az erősödő ideológiai-politikai befolyás a köz-
oktatás minden területén éreztette hatását.
A középiskolai képzést szabályozó 1938. évi
XIII. törvénycikk arról rendelkezett, hogy az
alsófokú pedagógusképzést a gyakorlatköz-
pontú, vallásos, nemzeti nevelésre hivatott
líceumnak kell megalapoznia, a líceumi és az arra épülő, kétéves akadémiai
rendszer kiépülését azonban a háború megakadályozta.

5. kép Jelentés

4. Jogszabályok, rendszabályok, szervezeti átalakítások a második világháború után

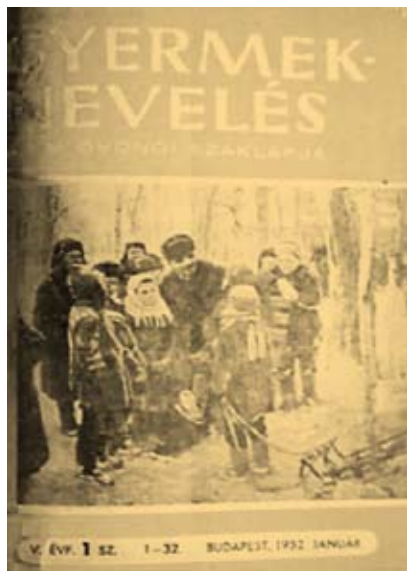
A második világháború után az óvodáztatás hullámvölgybe került, ami összefüggött a háború okozta súlyos károkkal, a koalíciós évek gazdasági és kormányzati nehézségeivel, és az 1948. évi XXXIII. törvény által elrendelt államosítással, ami az összes óvodák harmadát kitevő magán- és egyházi fenntartású intézmények működését lehetetlennítette el (Aczél 2012).

Az óvodaügy 1949-ig a Népjóléti Minisztérium hatáskörébe tartozott, ekkor az óvodák a VKM-hez kerültek vissza, majd pedig a változó neveken, hol szélesebb, hol szűkebb hatásköröket átfogó közoktatási tárcához tartoztak.

Az óvóképzés szervezését az 1949 évi /1210/57/1949. /IX.6./ VKM rendelet a létesítendő pedagógiai gimnáziumok hatáskörébe utalta. A rövid életű, sikerte-

len formációt váltotta fel az 1950. évi 42. sz. törvényerejű rendelet előírása, ami szerint óvónőképzőket kell létrehozni, azok feladata az óvodák részére a szocialista társadalom elvárásainak megfelelő, általánosan művelt pedagógusok elméleti és gyakorlati képzése. A képző sikeres elvégzése után képesítővizsgát kellett tenni. Az óvónőképzésnek ez a rendszere hosszú időn át állt fenn (Herczeg 1961).

1951-ben jelent meg a *Rendtartás az óvodák számára*, két év múltán pedig a *Kisdedovársról* szóló 1953. évi III. törvény. A szabályozás szerint az állam feladata a dolgozó anyák védelme, a család intézményének további megszilárdítása, a gyermekek fejlődésének és nevelésének biztosítása érdekében a 3-6 éves gyermekek óvodai gondozásának, nevelésének megszervezése. Az óvoda fenntartója lehetett tanács, hivatal, munkahely, állami gazdaság, termelőszövetkezet, társadalmi szervezet is. Az óvónőknek szakirányú végzettséggel kellett rendelkezniük.

6. kép Gyermeknevelés

A koalíciós időkben az óvóképzők többnyire a régi, gyermekközpontú elvek szerint kidolgozott Bardócz-féle vezérkönyvre építették a képzést, jobbra ez szolgált az óvodák számára is iránymutatással (Bardócz 1928). A politika azonban csakhamar ismét rátelepedett az óvoda szakmai munkájára. 1953-ban adta közre a Tankönyvkiadó *Módszertani levelek* címen azt az iránymutatást, amelyben kötelező foglalkozásokat írtak elő, elvárva szocialista jelképek, ünnepek, ideológiai elkötelezettséget kifejező történetek beépítését az óvodai tevékenységekbe. A „levelek” valamivel barátságosabb útmutatása, hogy a felváltva szervezett foglalkozások (beszélgetés, ábrázolás, mese, didaktikus játék, testnevelés, ének, vers) egy óvodai napnak legfeljebb

összesen fél, vagy nagyobbaknál egy óráját vehették igénybe. A nap többi része játékkal, evéssel, pihenéssel, gondozással, higiéniai tennivalókkal, szabadban való játékkal, sétákkal telhetett.

Az ötvenes, hatvanas, hetvenes években az óvodák folyamatos, egyre fokozódó férőhely-hiánya mellett állandósult, sőt, egyes időszakokban egyenesen kritikussá vált az óvónőhiány is. A férőhelyhiány számos oka közül fontos a nők munkavállalási arányának növekedése, az óvoda presztízsének emelkedése, a gyermeküket óvodába járató nők kevésbé kedvezőtlen társadalmi megítélése, és persze jelentős a szerepe a demográfiai trendek alakulásának is. Az állami intézményrendszer az esti képzés volumenének növelésével törekedett a probléma megoldására.

1957-ben a művelődésügyi miniszter 851-17/1957. III. 4. sz. utasítása szerint megjelent a *Nevelőmunka az óvodában. Útmutatás óvónők számára* című kiadvány, röviden a *Kézikönyv*. Az útmutatás a kor szellemének megfelelően a legnagyobb figyelmet a kötött tartalmú foglalkozásoknak, a tanulásnak szenteli, de szerepel benne, hogy a játék, a szabad játék az óvodás fő tevékenysége.

Az 1958. évi 26. sz. törvényerejű rendelet, valamint a 187/1958. sz. miniszteri utasítás alapján 1959 nyarán megszűntek a középfokú óvónőképzők, szeptembertől létrejöttek az érettségire épülő, kétéves képzési idejű, felsőfokú óvónőképző intézetek. A központilag szabályozott tanterv szerint folytatott tanulmányokat államvizsga zárta. A képzőkhöz gyakorlóóvodának kellett tartoznia. A képzés magasabb szintre emelése a szakmai tartalom gazdagítását, a pályaszocializáció elmélyítését volt hivatva szolgálni.

1971-ben látott napvilágot *Az óvodai nevelés programja*, ami felsorolja az óvoda feladatait, a foglalkozások típusait, a gondozás és nevelés főbb tennivalóit, és egyre nagyobb teret enged a gyerekek érdeklődésének megfelelő tevékenységek szervezésének.

Az 1974. évi 13. számú törvényerejű rendelet kimondja, hogy nyolc tanítóképző intézetet, közöttük a budapestit, változatlan képzési céllal tanítóképző főiskolává kell szervezni, ettől kezdve a Budapesti Tanítóképző Intézet neve Budapesti Tanítóképző Főiskolára változik.

Az 1985. évi I. sz. törvény, az óvodapedagógus képzést főiskolai szintre emelte, időtartamát három évben határozta meg, ennek megvalósítása az 1048/1990. sz. minisztertanácsi határozat szerint történt meg. Ez a törvény az oktatás nagyobb fokú szabadságáról is rendelkezik.

Az óvodai nevelés programját 1989-ben a szabadabb szellemiségű törvény jegyében megújították, sorra születtek a helyi igényeknek és jellegzetességeknek megfelelő nevelési formák, egyre több óvodában vezették be a folyamatos napi-rendet, a kötetlen foglalkozásokat, engedélyezték a különféle reformpedagógiai programokat (Bakonyi 2013)

A rendszerváltás után az 1993. évi LXXIX. törvény szabályozta a közoktatást, ami előírta a kötelező óvodáztatást – ötéves kortól. A törvény az óvodai nevelés szakemberét már nem óvónőként, hanem óvodapedagógusként nevezi meg. Hosszú szakmai előkészítést követően jelent meg az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramját közreadó 137/1996. (VIII. 28.) kormányrendelet. Ez a program a kétszintű szabályozás elve szerint készült, rögzíti az alapelveket a gyerekek egyéni fejlődésének támogatásáról, az óvodai nevelés feladatairól. A megvalósítás részletes kidolgozását az óvodák közösségeire, a helyi programalkotásra bízta.

A 2011. évi CXCV. nemzeti köznevelési törvény előírta a hároméves kortól kötelező óvodáztatást. A törvény szükségessé tette az Óvodai Nevelés Országos

Alapprogramjának módosítását, amire a 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelettel, és legutóbb a 137/2018 (VII. 25.) Korm. rendelettel került sor. Az óvodai nevelőközösség helyi programalkotási szabadsága elmúlt években sok változtatáson átesett nemzeti köznevelési rendszerben továbbra is megmaradt. Az óvodapedagógus-hiány a hároméves kortól kötelező óvodáztatás előírását követően ismét krónikussá vált.

Az óvodapedagógus-képzést a rendszerváltás után először az 1993. évi LXXX. felsőoktatási törvény, azután az európai felsőoktatási térséggel összhangban álló 2005. évi CXXXIX. törvény, majd pedig a kihirdetése óta többször módosított 2011. évi CCIV. nemzeti felsőoktatási törvény, valamint az egyes törvényekhez készült rendeletek szabályozzák. A képesítési követelményeket a 158/1994. (XI. 17.) Korm. rendelet, a képzési és kimeneti követelményeket 15/2006 (IV. 3.) OM rendelet, majd a 18/2016. évi EMMI-rendelet határozta meg. Ezek nem változtatták gyökeresen meg a korábbi főiskolai óvóképzés jellegét, ugyanakkor a tartalmi, módszerbeli jellemzők sokat fejlődtek. A rendeletek alapján sorra készült óvóképzős tantervek az óvodai gyakorlatokat is befolyásolták.

1999. évi LII. törvény alapján 2000. január 1-jétől a Budai Képző az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Főiskolai Karaként, óvodánk az ELTE Gyakorló Óvodájaként folytatta munkáját.

5. A Budapesti Tanítóképző gyakorlóóvodája és az óvóképzés az első két évtizedben

A fővárosi óvónőhiány enyhítése érdekében az 1968/69. tanévvel kezdődően az állami irányítás elrendelte a Budapesti Tanítóképző Intézetben az 1958-tól működő Kecskeméti Óvónőképző Intézet kihelyezett tagozataként az óvóképzést. Az első évben a Fillér utcai óvodát jelölte ki a tanács az egy csoportnyi óvójelölt gyakorlatának befogadására, később további óvodák kapcsolódtak be a képzésbe. A kétéves felsőfokú óvóképzés esti tagozata 1971 februárjában, kereszt-félévben indult a budapesti képzőben. Az ide felvett hallgatók többsége óvónőként dolgozott tanácsi, üzemi óvodákban, vagy más gyermekintézményben. Az óvónőhiány mellett a tanítóhiány is gondot okozott a közoktatásban, ezt a hatóságok óriási hallgatói létszámnöveléssel igyekeztek enyhíteni, ami főként az esti tagozatokat érintette. Az évről-évre növekvő létszámú esti óvóképzésre tekintettel a főváros ideiglenes képzési helyszínekként különböző iskolaépületek részleges használatát rendelte el.

A fennállásának századik évfordulóját követő évtizedben – jobbra az esti, levelezős létszámok növekedése miatt – megtízszereződött a Budai Képző hall-

gatói létszáma. Az óvó szakon 1977 és 1979 között kilencszáz feletti értékkel érte el a képzési létszám a maximumot. Az 1977-ben indult a részben nappali, részben levelező tanítóképzés, a „speciális” tagozat, ezzel a tanítóképzés létszáma felzárkózott, majd el is hagyta az óvóképzés létszámát. 1982-ben felépült a képző új gyakorló iskolája. A speciális tagozat székhelyeként a Budapesti Tanítóképző Főiskola a fővárosi hatóságtól Pesten a Bezerédj utcában egy régi, emeletes iskolaépületet kapott, ami a speciális tanítóképzés megszűnését követően, egészen 2007-ig az óvóképzés otthona lett. 1990-ben a Kiss János altábornagy utcai épület új szárnnal bővült. A képzésbe bevont pesti épület, a gyakorló iskola átköltözése miatt felszabadult termék, majd az új épületrész helyiségei biztosították a működés helyét.

Az 1975. évi tanévkezdet akár varázslatosnak is mondható fordulata, hogy a Budai Képző közvetlen szomszédságában, az oktatási épület udvarán át megközelíthető Csörsz utca 53/a szám alatt felépült egy új, az óvóképzés szükségleteire tekintettel kialakított gyakorlóóvoda, ami a főiskola részeként folytatta a hallgatók gyakorlati képzését.

1975 szeptemberétől így a nappali tagozatos óvójelöltek az új gyakorlóóvodában kezdhették meg gyakorlatukat. Az óvodások nevelését és a hallgatók gyakorlati képzését a nevelőtestület együttműködésével teljes összhangban sikerült kialakítani. Az óvóképzés akkori résztvevői szerint minden feltétel adott volt az óvoda és az óvóképzés ideális működéséhez.

A kétszintes, 4 csoportszobás, 120 férőhelyes, modern épület tervezői figyelembe vették a korszerű óvoda követelményei mellett az óvóképzés speciális hely- és eszközigényeit is. A gyerekek foglalkoztatására teret adó szobák mérete tágas, 65 m² volt, így a munkába bekapcsolódó hallgatók a gyerekekkel együtt kényelmesen elfértek. Két-két csoportszoba közé egyik oldalról átlátszó, másik oldalról „tükrös”, harmonikaszzerűen eltolható falú megfigyelő helyiséget építettek, ahonnan a gyerekek megzavarása nélkül, egyszerre akár 30 hallgató is figyelemmel kísérhette a gyerekek óvodai életét, s itt kerülhetett sor a megfigyeléseket követő, elemző megbeszélésekre is. Kiépítettek egy olyan kamerás rendszert, aminek segítségével az emeleten kialakított 25 fős tanteremben követhették a hallgatók a gyerekcsoportokban folyó tevékenységeket, pedagógiai munkát. A kiszolgáló helyiségek száma és mérete is alkalmazkodott a hallgatók

7. kép A gyakorlóóvoda épülete

fogadásához, így a hétköznapiak során nem jelentett problémát – a 120 óvadás mellett – akár 40 felnőtt fogadása sem.

Az épület egy ezer négyzetméternél valamivel nagyobb telken kialakított játszóudvaron helyezkedett el. A megnyitás idején korszerűnek számító játszóudvar elegendő teret biztosított a nagymozgásos játékokhoz, a kisméretű medence pedig a vízhez szoktatáshoz, a nyári pancsoláshoz. A biztonságosan körbekerített, virágvályúkkal körbevett tetőterasz az esős időszakban is alkalmas volt a levegőzésre, játékra, a mindennapos testnevelésre.

A csoportszobák berendezése, a különböző játékok és fejlesztő eszközök is megfelelték a korszerű óvodapedagógia igényeinek, biztosították az óvadás gyerekek fejlődését és a hallgatók képzését.

A nevelőtestület fiatal, lelkes óvónőkből állt, akik számára többnyire új feladatot jelentett a hallgatók gyakorlatának irányítása, ezért a kezdeti években a főiskola tanszékeinek oktatói aktív, napi rendszerességgű közreműködésével dolgozták ki az óvodai gyakorlati képzés rendszerét.

A hallgatók – hasonlóan a mai rendszerhez – egyéni és csoportos gyakorlatokat teljesítettek, tanulmányaik teljes ideje alatt egy óvodai csoportban, két mentor irányítása mellett gyakorolták az óvónői tevékenységet. A három szemeszter során fokozatosan bővülő feladataik az utolsó, negyedik félévben gyakorlati vizsgával zárultak.

A főiskola 1976–77. évi évkönyve szerint az első gyakorlóóvodai nevelőtestületben a vezető óvónő Ujhegyi Ilona volt, csoportvezető óvónők pedig Farkasné Egyed Zsuzsa, Hajnal Sándorné, Hámori Judit, Holló Sarolta, Karakas Zsuzsanna, Lánzosné Zamaróczy Mariann. Reményi Dezsőné és Várkonyi Ágnes (Adamikné et al. 1978: 12).

Az 1978–79-es tanévről beszámoló évkönyv szól az óvodai gyakorlatokhoz készült útmutatóról, a képző oktatói és az óvónők eredményes együttműködéséről, és arról is tanúskodik, hogy a kéthetes, külső gyakorlatot követő zárófoglalkozások osztályzása meglehetősen szigorú lehetett, az 1979-ben oklevelet szerzett tizenhét nappali tagozatos hallgató közepes átlagot ért el. A gyakorlóóvoda ekkor Reményi Dezsőné vezetésével működött. A kezdeti évek óvónői közül többen évtizedeken át meghatározó személyiségeivé váltak a gyerekek és a hallgatókkal közös, színvonalas munkának, így Hajnal Sándorné – később főiskolai oktatóként, Karakas Zsuzsa, Kuruczlekiné Hámori Judit, Oszás Éva, Thernesz Éva (Adamikné et al. 1980:13–14), hozzájuk csatlakozott 1983-tól Párdányi Zsuzsa (Bognár et al. 1984: 21).

Az évek során lassan kialakult a gyakorlóóvoda egyéni arculata, megszilárdult a képzésben betöltött szerepe, a sikeres pedagógiai munka eredményeként pedig fokozatosan erősödött szakmai hírneve is.

Az óvóképzés főiskolai szintre emeléséig a nappali képzés létszáma – szemben az esti képzésével – alig emelkedett. A külső gyakorlók helyek bevonására azonban, különösen az esti tagozatra tekintettel, folyamatosan szükség mutatkozott. Tartalmi segítséget adott, hogy 1982-ben az óvoda pedagógusai az oktatókkal közösen összeállították a foglalkozások tervezetgyűjteményét, az esti tagozaton tanulók számára félévenként megküldték a bemutatók programját és lehetővé tették az érdeklődő hallgatók részvételét a bemutatókon.

8. kép Óvodai foglalkozás

A szakmai gyakorlat külső szakvezetőivel évente megbeszéléseket tartottak. A gyakorlóóvoda ebben az időben is gyakran fogadott az óvodai foglalkozásokon szovjet, bolgár, dán, finn, norvég és japán vendégeket, elismerő szavaikat az óvoda vendégkönyve őrzi (Bognár 1984: 63).

6. A sokszínűség évtizedei a gyakorlóóvodában

Az óvoda történetében szakmai, stratégiai jellegű változást hozott a heterogén csoportszervezés bevezetése. Korábban, mint másutt, a gyakorlóóvodában is három „homogén” életkori csoport szerint szerveztük az óvodai munkát. A nevelőtestület 1987-ben úgy határozott, hogy a vegyes életkorú, heterogén csoportszervezés életszerűbb, fejlesztőbb hatású az óvodás korosztály számára, kedvezőbb feltételeket biztosít a differenciálásra, az egyéni bánásmód alkalmazására is. A hallgatók az óvodai gyakorlatokon így figyelemmel tudják kísérni az egyes gyerekek fejlődését, ugyanakkor tapasztalatokat szereznek valamennyi korosztály neveléséről. A heterogén csoportszervezés szükségessé tette az óvodai életet meghatározó napirend módosítását is. Az addigi – kissé iskolás jellegű – részletesen szabályozott időszakokra tagolt, a szervezet praktikus működését kiszolgáló napirend helyébe egy kötetlenebb, folyamatos napirend került. Igazán csak ez a fajta rugalmasabb, kötetlenebb működés alkalmas a vegyes csoportokban együtt élő, különböző korosztályok, illetve a különböző fejlettségű gyerekek egyéni igényeihez, tempójához való igazodásra, azaz a valódi egyéni bánásmód megvalósítására. Kööttséget egyedül a gyakorlati képzés órarendi korlátai jelentettek a mindennapok során.

Az 1989-ben nyilvánosságra hozott, majd 1990-ben ténylegesen bevezetett új *Óvodai nevelési program* az óvodáskorú gyermekkel foglalkozó pedagógusok

szemléletében változást hozott. A program lehetőséget biztosított a sokféleségre, különböző arculatú óvodák létrehozására. Kialakult a gyakorlóóvoda sajátos arculata, melynek fő jellemzői a családias légkör, a családokkal való együttműködés, a gyermekközpontúság és természetesen a gyakorlati képzés.

Az óvóképzés főiskolai szintűvé, háromévvessé válásának és a nappali tagozatos hallgatók létszámának emelkedése miatt már ekkor egye bővült a gyakorlati képzésbe bevont külső óvodák köre.

1992-ben vette át az óvoda vezetését a nyugdíjba vonuló Reményi Dezsőnéől Nevigyánszky (korábban Osztas) Éva. Ezt követően kezdte meg munkáját az óvoda meghatározó szerepű pedagógusai közül Antalné Pál Katalin és Szerdahelyi Katalin (Hangay et al. 1994: 35).

A következő jelentős változást az 1993. évi LXXIX. törvény hozta, amihez a központi szabályozás irányelveit 137/1996 sz. rendelet: az *Óvodai nevelés országos alapprogramja* adta meg, amihez az óvodáknak kellett *helyi óvodai programot készíteni* az adott óvodai közösség által megfogalmazott értékek megvalósítási módjainak kidolgozásával. A közoktatási törvény hatással volt a gyermekcsoportok létszámára is. Az 1975-ben jellemző 30–32 fős létszámok fokozatosan csökkentek le a mai 25 főre. Ezzel fordított irányban emelkedtek a hallgatói létszámok.

A nevelőtestület az előkészületi munkálatok során is szem előtt tartotta a gyakorlóóvoda kettős feladatát. Az elemző, összehasonlító munkák után született meg a tényleges döntés, ami a szerint

„nem akartunk kidobni és megváltoztatni mindent, amit eddig csináltunk. Éppen ellenkezőleg. Arra törekedtünk, hogy a stabil alapok megmaradjanak, és ott változtassunk, finomítsunk, ahol erre szükség van. A saját program írásának legnagyobb előnyét abban láttuk, hogy abban tükröződhetnek a nevelőtestület elképzelései, valamint a szülői igények. Szándékaink szerint a program nem lesz kőbe véssett, változtathatatlan dokumentum, hanem egy olyan alpmű, melyen a gyakorlati megvalósítás tapasztalatai alapján folyamatosan finomítunk, változtatunk a minél hatékonyabb nevelés érdekében” (Csíkvári et al. 1999: 172).

A *Helyi nevelési programot* 1999 szeptemberétől vezette be az óvoda. Ezzel egyidőben jelentősen javultak a tárgyi feltételek: pályázati összegekből egy kisebb méretű tornaterem kialakítására, az udvar felújítására, taneszközök gyarapítására került sor. A megújulást szolgálta, hogy a szakvezető óvodapedagógusok többsége továbbképzéseken vett részt.

A Gyakorló Óvoda az ezredfordulón ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját. Az óvoda szerepét nem, nevét és irányítási rendjét azonban átalakította a Budapesti Tanítóképző 2000-ben bekövetkezett egyetemi integrációja. Az in-

tézmény működéséhez szükséges személyi, dologi és felhalmozási keretek, az Eötvös Loránd Tudományegyetem éves költségvetésében kerülnek meghatározására, amellyel az intézmény decentralizált egységként gazdálkodik. Az ELTE TÓFK Gyakorló Óvodája, majd ELTE Gyakorló Óvoda néven működött az integráció után az óvoda, szakmai felügyeletét a Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar, 2009-től a Tanító- és Óvóképző Kar látja el.

Vidámnak nem mondható színnel festette át a 2006-os évet, hogy az Egyetem értékesítette az óvodának harminc évig otthont adó Csörsz utcai telket és épületet. A nyár folyamán az ELTE megállapodott a Hegyvidéki Önkormányzattal, hogy az addig Aprajafalva óvoda néven, a Kiss János altábornagy utca 29-es szám alatt működő 6 csoportos, önkormányzati óvodát 25 évre haszonbérlet formájában gyakorlóóvodaként az ELTE üzemeltetheti. A nyár folyamán a képzési célokra is tekintettel négy csoportosra alakították át az épületet, rendezték a hozzá tartozó keretet. Az elhúzódnak munkálatok miatt csak a szorgalmi időszakban történhetett meg a költözés.

9. kép: A gyakorlóóvoda épülete

A szülők és pedagógusok áldozatos munkájának köszönhetően a gyerekek életének és a gyakorlatok folytatásának komolyabb megzavarása nélkül, rekordidő alatt sikerült a költöztetés. A környezet változása rontott a képzési körülményeken, a használatra átvett óvodában kevesebb a képzést szolgáló helyiség és berendezés, de az óvodapedagógusoknak a gyerekekkel és a hallgatókkal együtt lassan-lassan sikerült otthonossá tenni az új helyet. Kicsit szűkösebben, de egy teljesen felújított épületben és korszerűen átépített udvaron zajlik azóta is a mindennapi élet.

2007-ben az Egyetem kiürítette és eladta az óvodapedagógus képzésnek otthont adó Bezerédj utcai épületet, így az óvóképzés éppen ekkor ugrásszerűen megnőtt népességű, 200 fő körüli létszámú nappali tagozatos hallgatóit is a Kiss János altábornagy utcai épületnek kellett befogadnia. A hallgatók gyakorlati képzésének biztosításához egyre több külső óvodai helyszín és munkatárs bevonására volt szükség. A bővülés időszakában következett be az oktatói kar létszámának – központi előírás szerinti – csökkentése. Érkeztek ugyan új, fiatal oktatók, de a korábbinál összességében kevesebben vettek részt az óvóképzésben. Ezek a folyamatok tették szükségessé az óvodai gyakorlatok rendszerének átszervezését.

A kari oktatók – a korábbiaktól eltérően – nem vettek részt minden héten minden hallgatói csoport óvodai gyakorlatán, helyette tanácsadói–tutori rendszer épült ki, a tutorok problémaelemző, összekötő feladatokat látnak el. A külső gyakorlati színterek képzésbe bevont óvodapedagógusait a kar tapasztalt oktatói és gyakorlóóvodánk mentor pedagógusai gyakorlatvezetői továbbképzésen készítették fel a hallgatók képzésében való közreműködésre. A gyakorlóintézményekben így sokkal nagyobb önállósággal kell a hallgatók munkáját a mentor pedagógusoknak irányítaniuk, ami a nagyobb felelősséget és sokkal több feladatot jelent a képzésben résztvevők számára. A gyakorlóóvoda mentor pedagógusai az évek során valamennyien szakvizsgát tettek, így az új kihívások, a teljesen önállóan végzett vezetőtanári feladatok számukra nem jelentenek problémát. A külső gyakorlati képzés kari támogatásának átalakításában a gyakorlóóvoda tapasztalt munkatársai nélkülözhetetlen segítséget adtak és adnak folyamatosan.

Az ELTE Gyakorló Óvoda programját a nevelőtestület időről időre megújítja, megtartva az alapértékek szerint megfogalmazott elveket, követve az új pedagógiai eredményeket, hasznosítva a tapasztalatokat.

A pedagógiai munka megújulásának jegyében a 2013/14-es nevelési évtől a TÁMOP 3.4.2. A-11/1-2012-0006 *Együttműködés – Együttnevelés* című projekt keretében az óvoda, mint többségi intézmény felkészült arra, hogy sajátos nevelési igényű gyermekek¹⁰ nevelésében vegyen részt, és mint gyakorlóhely, hozzájáruljon ahhoz is, hogy a leendő pedagógusok már a képzés ideje alatt, a gyakorlóhelyeiken találkozzanak az integrált oktatás-nevelésben részt vevő, sajátos nevelési igényű gyermekekkel. A munka célja, hogy a sajátos nevelési igényű gyermek családi nevelését, közösségbe való beilleszkedését elősegítő, a többi gyermekkel részben vagy teljesen együtt történő inkluzív nevelése.

A felkészítő továbbképzés jó alkalom volt arra, hogy találkozhassanak más, speciálisan eltérő nevelési módszerekkel dolgozó intézménnyel, kollégával. Különösen tanulságosak voltak azok az alkalmak: az érzékenyítő napok, amikor óvodaisaikkal együtt szerveztek programot az ELTE Speciális Gyakorló Óvoda és Korai Fejlesztő Módszertani Központ gyermekeivel és pedagógusaival. Az új élmények és feladatok kapcsán ismerkedhettek meg mélyebben az inkluzív pedagógia haladó értelmezésével, az integrált nevelés korszerű módszereivel, melynek legfőbb tanulságait új felismerésként adaptálhatták a többségi óvodai gyakorlatba.

A sajátos nevelési igényű gyermekek integrált nevelésének intézményi előkészítésében jelentős, a befogadás elméleti alapját megteremtő feladat volt a Pedagógiai Program átdolgozása, mely végleges formájában 2014-re készült el.

¹⁰ A 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 47.§(1)-(11) bekezdése rendelkezik a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek neveléséről.

A pedagógus életpályamodell adta lehetőséget szinte minden gyakorlatvezető kihasználta, így többségük részt vett minősítő eljáráson. Az óvoda mester-pedagógusának programja a csoportos gyakorlati képzés megújítását tűzte ki célul.

A magyar köznevelési rendszer minőségének, az oktatás színvonalának javítása érdekében a köznevelés irányítói új szakmai irányítási, ellenőrzési modellt dolgoztak ki. Ennek egyik lényeges eleme az országos pedagógiai-szakmai (tanfelügyeleti) ellenőrzés bevezetése volt, amelynek elsődleges célja, hogy az általános pedagógiai szempontok alapján történő értékeléssel az oktatás sikerességében kulcsszerepet játszó pedagógusok jó gyakorlatát megerősítse, a fejlesztendő területeket beazonosítsa, hozzájáruljon a pedagógiai kompetenciák fejlesztéséhez.¹¹

A 2014/15-ös tanévben a gyakorlóóvoda azon kiválasztottak közé került, akik a Tanfelügyeleti rendszer bevezetését megelőző, ún. pilot program keretében az elsők között vehettek részt annak gyakorlati kipróbálásában, s a tapasztalatok alapján módosítási javaslatokkal segítették a véglegesítést. 2016-2017-ben sikeresen lezajlott az intézményvezető, majd az egész intézmény tanfelügyeleti ellenőrzése a pilot program után módosított hivatalos eljárás keretében is.

A sok-sok év alatt a gyakorlóóvodában több ezer óvodás gyerek játszott, nevetett, barátkozott, szerzett sok szép élményt, növekedett, erősödött, tapasztalt meg és tanult a világról fontos és jó dolgokat. Közülük sokan visszatérnek, visszahozzák saját gyerekeiket is abba az óvodába, amiről szép emlékeket őriznek, ahol szeretetnek érezték magukat, mert tudják, hogy itt az óvónőkre nyugodtan rábízhatják legféltettebb kincseiket: saját gyerekeiket. Itt az óvójelölt hallgatók olyan példát követhetnek, ami a jó hagyományok továbbviteléhez, újabb jó gyakorlatokhoz vezet.

A gyakorlóóvoda vezetői

Ujhegyi Ilona	1976–1978
Reményi Dezsőné	1978–1988
Navigyánszky Éva	1988–2018

¹¹ A 2011. évi CXCV. törvény 78.§ (1) (f) bekezdése szerint az oktatásért felelős miniszter „működteti az országos pedagógiai-szakmai ellenőrzés rendszerét, gondoskodik az ebben részt vevő szakértők képzéséről és továbbképzéséről, tapasztalatainak feldolgozásáról és nyilvánosságra hozataláról.” A 20/2012. (VIII. 31.) sz. EMMI-rendelet 22/ 2015 (2015. IV. 21.) sz. EMMI-rendeletben történt módosításának 145. § (1) bekezdése rendelkezik az ellenőrzés céljáról. „Az országos pedagógiai-szakmai ellenőrzés a nevelési-oktatási intézmények szakmai tevékenységét a pedagógusok munkájának általános pedagógiai szempontok alapján történő értékelésére, az intézményvezetők általános pedagógiai és vezetéselméleti szempontok szerint történő értékelésére, az intézmények saját céljainak megvalósulására, továbbá az intézményi önértékelés eredményeire alapozva értékeli, és ezzel az intézmény szakmai fejlődéséhez támogatást ad.”

Óvodapedagógusok

Antalné Pál Katalin	1986–
Bovári-Éva	1989–1999
Breier Katalin	1980–1984
Demeter Ilona	2004–
Farkasné Egyed Zsuzsa	1976–1988
Hajnal Sándorné	1976–1987 – oktató: 1987-től
Herczeg Margit	1989– 1999
Holló Sarolta	1976–1980
Karakas Zsuzsa/Kárászné	1976–1989
Kövesiné Schmidt Krisztina	2007–
Kristófné Lósits Krisztina	1995–
Kulcsár Éva/Róbertné	1990–
Kurucklekiné Hámori Judit	1976–2012
Lánczosné Zamaróczy Mariann	1976–1984
Nagy Andrea	1998–2002
Osztás Éva/Nevigyánszky Éva	1978–1988 – vezető: 2018-tól
Párdányi Zsuzsanna	1983–2018
Patyi Erika	1994–1998
Reményi Dezsőné	1976–1978 – vezető: 1988-tól
Szabadi Márta	1984–1988
Szerdahelyi Katalin	1992–
Therneszt Éva/ Doroginé	1977–2018
Várkonyi Ágnes /Léderéné	1976–1980
Vóna Éva	1983–1987

Irodalom

- Aczél Zsófia 2012: Üzemi óvodák 1945 és 1975 között. *Iskolakultúra* 12: 5. 37–55.
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Fodor József (szerk.) 1977: *Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve 1970–1975*. BTF, Budapest.
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Fodor József (szerk.) 1978: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve 1976–1977*. BTF, Budapest.

- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1979: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve 1977–1978*. BTF, Budapest.
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1980: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve 1978–1979*. BTF, Budapest.
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1981: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve 1979–1980*. BTF, Budapest.
- Bakonyi Anna 2013: Értékkövető gondolatok az óvodai nevelés programjaiban. A magyar óvodai nevelés íve 1971–2013 – Szabadi Ilona emlékére. *Neveléstudomány* 4. 34–42.
- Bardócz Pál 1928: *A magyar kisdednevelés vezérkönyve*. Székesfőváros Házinyomdája, Budapest.
- Bognár Tas – Magyarfalvi Lajos – Székely Árpád (szerk.) 1984: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve 1980/81.–1983/84.* BTF, Budapest.
- Csíkvári Gábor – Hangay Zoltán – Székely Árpád – Véghegyi, Józsefné (szerk.) 1999: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve 1994–1999*. BTF, Budapest.
- Deák Ágnes 2010: *A koronás Wargha*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Draskovics Pál 1940: *A magyar kisdednevelés és kisdedóvónő-képzés története és jelen állapota*. Közlemények a Szegedi Ferenc József Tudományegyetem Pedagógiai Lélektani Intézetéből, Szeged.
- Fehér Katalin 2005: *Sajtó és nevelés Magyarországon*. Eötvös József Könyv- és Lapkiadó, Budapest.
- Golyán Szilvia 2013 Válogatás az óvoda-iskola átmenet európai tapasztalataiból. *Gyermekevelés* I: 1. 106–128.
- Hangay Zoltán – Korányiné Csász Anna é– Sárosdyné Szabó Judit (szerk.) 1994: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve 1989/90–1993/94*. BTF, Budapest.
- Herczeg Etelka 1961: Fővárosi Levéltár (volt Budapesti 1. sz. Állami Levéltár) 3. *A budapesti iskolák I. kötet – Levéltári alapelemlékek II. Kézirat*. Művelődésügyi Minisztérium Levéltári Osztály.
- Hermann Róbert 2011: A korona kálváriája 1848–1853. *Rubicon* 1. 27–29.
- Hornyák Márta (szerk.) 2000: *Brunszvik Teréz: Versek, cikkek, levelek*. Martonvásár.
- Kelemen Elemér 2000: Az óvoda a magyar társadalom történetében. *Problématörténeti vázlat I–II–III. Óvodai Nevelés* 53: 4. 5. 6., 138–141. 216–220. 252–256.
- Módszertani levelek. Óvodai foglalkozások az oktatásügyi miniszter rendeletére*. 1953. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Nábrádi István (szerk.) 1970: *A Budapesti Tanítóképző Intézet jubileumi évkönyve 1968–70*. BTI, Budapest.
- Nevelőmunka az óvodában, Útmutatás óvónők számára* 1957. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Rapos József 1868: *Brunszvik Teréz grófhölgynek, a legnagyobb magyar honleánynak élete és műve, vagyis a köz-alapnevelésügy múltja és jelene*. Kunossy és Réthy Könyvnyomdája, Pest.
- Végh József 1937a: *A Budapesti Magyar Királyi Állami Óvónőképző Intézet százéves története (1837–1937)*. Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda, Pécs.
- Végh József 1937b: A százéves óvónőképzés. *Magyar Tanítóképző* I: 9. (november) 394.

150 év zenei nevelése a Budai Képzőben Az Ének-zenei Tanszék története

1. Szemelvények a régmúltból

Jóleső érzéssel olvassa a mai képzők ének-zene tanára az 1869-es tanterv heti óratervét, amelyben – minden mást, még a „neveléstani tárgyakat” is meghaladó mennyiségben – az ének- zenetan 14 órával (5+5+4) szerepel. Mellette, szintén előkelő helyen, 9 órával áll a „Művészeti tárgyak” másik tagja, a „Rajzolás és szépírás” (Panyik 1991: 15). Az akkor még kis létszámú hallgatóság zenei felszerelési eszközeinek felsorolása is imponáló: 5 zongora, 5 néma zongora, 1 orgona, 50 hegedű (Panyik 1991: 16). A tanítókkal szembeni új igények 1881-ben már az állami képzőkben is a kántori teendők ellátását is tartalmazták (Panyik 1991: 19).

Szintén jóleső érzéssel tölti el a tanárt, karnagyot, hogy „a tanítójelöltek (!) 1878/79-ben előbb énekkart, majd 1880/81-ben zenekart szerveztek, ettől kezdve az intézetben folyamatosan működött az *Iffúsági ének- és zenekar*. Első nagy sikerű hangversenyüket Bartalus István tanár vezetésével tartották, melyen Trefort Ágoston miniszter is megjelent.” (Panyik 1991: 22). 1881-től az – akkor már Paedagogium néven működő – intézet képzési idejét három évre emelték. A tanterv előírásai a négy szakcsoportból a „c”, az úgynevezett „Zenészeti” szakcsoportra vonatkozóan (Panyik 1991: 22).

A zenetanítás módszere és tanítási gyakorlatok: ének; orgona; zongora; hegedű; összhangzattan; zeneköltészet; zenetörténet.

1911-ben még mindig „vezet” az ének-zene: a tanítóképzőben 16 (4+4+4+4), a tanítónőképzőben 12 (3+3+3+3) heti órával szerepel a tantervben.

A következő évtizedekben sok hullámhegy-hullámvölgy jellemezte a tanítóképzést, s benne az ének-zene oktatását is. A '20-as, '30-as, '40-es évek szakmai történetének fontos pontja volt az Apponyi Kollégium budapesti tagozatának működése, amelynek zene szakán tanítóképző intézeti tanári oklevelet szerzett például: Andor Ilona (1936), Fasang Árpád (1940), Csenki Imre (1941)

¹ ORCID: 0000-0003-4790-0199

(Panyik 1991: 56). Az intézmény jeles növendékei közé tartozott Ádám Jenő és Volly István is. Az ötvenes évektől itt folyt a Zeneművészeti Főiskola tanár szakos hallgatóinak szakmai gyakorlata, a szakvezetést Kishonti Barna végezte (Panyik 1991: 89). Azonban az idő előrehaladtával a gondok is szaporodtak. Kodály Zoltán a zenei képzés fontosságát hangsúlyozva többször kiállt a tanítóképzés ügye mellett is. 1937-ben, a *Bicinia Hungarica* írásában olvashatjuk:

„Az iskolában pár éve nekipezsdült az élet [...] Tanítóink hitétől és buzgalmától függ. Övék az eddigi eredmény érdeme, hisszük, nem fognak lankadni a legrosszabb viszonyok közt sem, s majd csak kivívják tárgyuk és munkájuk méltóbb megbecsülését” (Kodály 1937: 64–65).

De 1956-ban már ezt olvashatjuk:

„A tanítóképzőben egyre zsugorítják a zenei tárgyakat. Már pedig ki vezesse a népet a zene felé, ha az egyetlen ember, akitől ez várható, még annyit sem tanul, mint eddig. A régi öt éves képző szinte zenei szakembereket nevelt a maihoz képest. Ha már nem lehet visszaállítani az öt éves képzőt, legalább ne csonkítsák állandóan a négy év zenetanulást. Négy év alatt is lehet kellő órászámmal megfelelő énektanítást nevelni abból, aki a felvételnél igazolja, hogy a nyolc általános előírt zenei anyagát megtanulta és még tudja” (Kodály 1956).

1.1. Kiemelkedő zeneoktatók a kezdeti időkből²

Az első évtizedekben tehát sok változás történt, névváltozások, órászámok csökkenése, növekedése, melyek a történeti forrásokban – évkönyvek, évenkénti értesítők – végig követhetők, legfőképp a már eddig is idézett Panyik Ilona: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola* (1991) című művéből. A korszak zenei jellemzéséhez az ének-zene oktatásban meghatározó szerepet betöltő egyéniségek – főként a képzőhöz kötődő – tevékenységének rövid bemutatását látom leginkább megfelelőnek.

Bartalus István (1821–1899) a 19. századi magyar zenepedagógia egyik meghatározó alakja, a hazai zenetörténeti kutatás egyik megindítója. Széleskörű tudományos képzettsége révén (jogi, bölcsészeti, teológiai tanulmányai mellett zongoraművész, zenepedagógus és népzene kutató) a 19. század második felében kibontakozó, az oktatás teljes szerkezetét átformáló törekvés jeles képviselőjévé

² Az itt szereplő tanárok esetében nehézséget jelentett az adatok összegyűjtése, ezért egyenetlenek, hiányosak a leírások. Munkásságuk ismertetésénél a lexikonokban sokszor elkallódik, illetve pontatlan tanítóképzői tevékenységük, vagy nem is említik. Közéjük tartozott Peskó Zoltán.

vált. Tudományos (zenetörténeti, zenepedagógiai) publikációi 1858-tól folyamatosan jelennek meg. Munkássága által a hazai értelmiségi elit legnagyobbjai között tarthatjuk számon (1867-ben a Kisfaludy Társaság, majd 1875-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja). Pályájának egyik vezérvonala a kormányzati szintű, népoktatás teljes átalakítását célzó törekvésben való részvétel: az 1868. évi XXXVIII. törvény – amely hazánk első népoktatási törvénye megjelenését követően, Eötvös József miniszter felkérésére az ének tantárgy tervezeteinek kidolgozásában, valamint a tan- és szakkönyvek elkészítésében segédkezett, s ezzel a hazai ének-zeneoktatás egyik megalapozójává, úttörőjévé vált (Daragó 2014: 1).

Gyertyánffy István (1834–1930) a budai tanítóképző egykori igazgatója volt. 1873-tól 1898-ig vezette az intézményt, s munkásságának ideje alatt a tanítóképző komoly fejlődésnek indult. Pedagógiai munkái mellett Bartalussal együtt kiadták a Négyes dalok gyűjteményét, illetve a Női karénekek gyűjteményét. A több kiadást is megélt utóbbi kötet a „tanítóképezdek, polgári leányiskolák és felsőbb nőképző intézetek” számára készült. A gyűjtemény korábbi híres zeneszerzők művein kívül Egressy, Erkel, Káldy Gyula, és főként Bartalus műveit tartalmazza (Fazekas 2007: 105).

A századforduló előtti nagy zenész egyéniségei között Bartalus István mellett fontos szerepet töltött be **Kiss Áron** (1845–1908), aki 1875-től volt a Budai Képző tanára, majd 1899 és 1904 között igazgatója is. Alapvető tevékenységet fejtett ki a magyar állami népiskolai tanítóképzés megreformálásában. Új módszertani elképzeléseket vezetett be és honosított meg a hazai pedagógusképzésben. Az általa szerkesztett, 1891-ben kiadott „Magyar gyermekjátékkönyv” (a dallamokat Bartalus István nézte át, sajtó alá rendezte Sztankó Béla) máig megállja a helyét, sok későbbi tankönyv anyagának fontos forrása (Kozák 2015).

1. kép: A Kiss Áron által szerkesztett *Magyar gyermekjátékkönyv* első kiadásának (1891) borítója

Sztankó Béláról (1866–1939), aki évtizedekig meghatározó alakja volt az intézménynek (neve az 1911-ben átadott új épület emléktábláján is szerepel), a Budai Tanítóképző Intézet 1926–1927-es értesítőjében szeretetteljes hangvétellel írnak:

„Sztankó Béla nagy értékünk, mert nevelői hatásokban gazdag élete folyamán a nemes iránt mindig fogékony lelkét megtöltötte a jó ember legszebb erényeivel. Nevelő hatása állandóan nőtt és ma is napról-napra fokozódik. Tőle várjuk, hogy intézetünk valamennyi volt tanítványát összegyűjtse és visszahozza az emlékezés legszebb ünnepére, az általános találkozóra. Sztankó Béla nem mint adminisztratív vezető, nem mint igazgató, főigazgató vagy az ügyosztály referense fogja ideszólítani elszéledt volt tanítványainkat, bár ő egyszemélyben képviselhetné mindhárom hatáskört; nem is mint a magyar nyelv, a földrajz, az ének és a zene szaktanára fogja hazahozni az élet különféle hivatásában dolgozókat, bár szívesen gondolkat valamennyien, a gyengébbek is, mesterien felépített, szép tanításaira; de még mint az énekek vezetője és az ifjúsági ünnepélyeket jó ízléssel rendező tanárelnök sem fogja idecsalogatni volt munkatársait, bár ezen a téren is példaképe és eszménye volt tanítványainak, kik ma is emlegetik nagy nevelői tapintatát; mert mindezeknél hatalmasabb vonzó erő az a napsugaras derű, mely szeméből felénk csillog, mely egész lényéből kisugárzik s mely zamatossá teszi minden szavában cseng; nagyobb hatást vált ki kedves egyéniségének csodás varázsa, mely az intézet, a tanárok és a tanítványok iránt táplált mélységes szeretetéből fakad és maradandóbb hatással lesz a hazakívánczókra meleg családi érzése és a múltnak az a nagy tisztelete, mely Őt az intézeti tradíciók őrzőjévé és rokonszenves regélőjévé avatta.

Adja a jó Isten, hogy még sokáig élvezze a nyugalmat családja kedves körében, ami Sztankó Bélánál a kedve szerint való munkát jelenti és hogy megvalósítsa amellett valamennyiünk óhaját, neki is legszebb vágyát: a Budán végzett tanítók szövetségét!” (Quint 1927: 13)

A Magyar Katolikus Lexikonban található adatok róla, de sokkal meggyőzőbb, amiket Csillag Lászlóné írt *A Budapesti Tanítóképző Intézet száz éve (1869–1969)* című munkában:

„Szinte egész életét a Budai Paedagogiumban töltötte, tevékenysége a tanítóképzővel és a tanítóképzés feladataival forrt össze. 1881-ben került ide, meghatározó tanárai: Gyertyánffy István, Kiss Áron és Bartalus István voltak. Tanulmányai befejezését követően segédtanárként működött. 1891-től kezdve foglalkozott az énektanítás anyagát érintő kérdésekkel, ekkor dolgozta ki a népiskolai tanterv ének-zene anyagát. A következő évtizedekben szövegekgyűjteményeket, daloskönyveket, énekeskönyveket írt a népiskolák, tanítóképzők, a polgári iskolák, vezérkönyvet és dalgyűjteményt a tanítók számára. Tevékeny tagja lett a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesületének, megszervezte a Budapesti Állami Tanítóképzőintézeti Iskolatársak Egyesületét, haláláig elnöke volt. Tanári munkáját nyugdíjba vonulása után is folytatta az Apponyi Kollégiumban. Csukás Zoltán így méltatta nyugdíjazásakor a Magyar Tanítóképző 1927. számában: »A magyar tanítóképzőintézeti zenepedagógia

hat évtizedes határkövére Sztankó Béla neve van felírva. Elődei nem voltak, úttörő volt. Úgyiszlóván a semmiből teremtette meg a lassanként fogalommal váló énekiskoláját.« A népdal pedagógiai jelentőségét felismerte, bár népdal-fogalma nem egyezett meg mostani felfogásunkkal. Legfontosabbnak az éneklést tartotta.”

Padányi-Frank Antal igazgató 1939-ben, Sztankó Béla temetésén (amelyen „részt vett intézetünk ifjúsága és tanártestülete teljes számban”) elmondott gyászbeszédében hangsúlyozta: „Nemcsak tanításai, hanem az ifjúság lelki gondozása terén is ritka, kedves, kellemes kapcsolatot teremtett tanár és tanítvány között.” Majd Gyertyánffy István (Sztankó Béla volt tanára, igazgatója, majd bensőséges barátja) szavait idézi, mely szerint „Sztankó Béla mintája volt az ilyen hatványra emelt népiskolai tanítónak” (Padányi-Frank 1939: 6). Megbecsültségét jelzi a „címzetes királyi főigazgató” cím.

Kishonti Barna (*1890 – ?): zeneíró, tanítóképzőintézeti zenetanár. Polgári iskolai tanárképzőt és Zeneakadémiát végzett Déván, 1919-től 1958-ig intézményünk zenetanára. 1933-ban a „Búza, búza” című dalával megnyerte az Országos Magyar Dalosszövetség népdalpályázatának első díját.³ Sok dal, kórusmű magyar szövegét köszönhetjük neki, módszertani tanulmányai és A zenei ötfokúság természettudományi alapjai (Magyar Kórus 1939) című könyve mellett Száll az ének címmel szerkesztett Bárdos Lajossal négykötetes énekeskönyvet a líceumok és leánylíceumok 1–3. osztálya számára 1940–42-ben. Szabó Csaba egyik tanulmányában Kodály zenepedagógiai rendszerének kidolgozásában résztvevő legkiválóbb magyar pedagógusok körében (többek között Bárdos Lajos, Ádám Jenő mellett) említi (Szabó 1974: 1070).

Kapi-Králik Jenő (1906–1978) zeneszerző, zenepedagógus, orgonaművész. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán 1929-ben zeneszerzési, 1930-ban tanítóképzői zenetanári oklevelet szerzett (az Apponyi Kollégiumot intézményünkben végezte), és 1933-ban fejezte be az orgona tanszakot. 1943-ban helyezték intézményünkbe a VII. kerületi tanítóképzőből, 1958-ig tanított itt. 1958 és 1962 között Soroksáron az ének-zene tagozatú általános iskola tanára volt nyugdíjazásáig. Zenetanítással kapcsolatos tankönyvek írásában is közreműködött.⁴

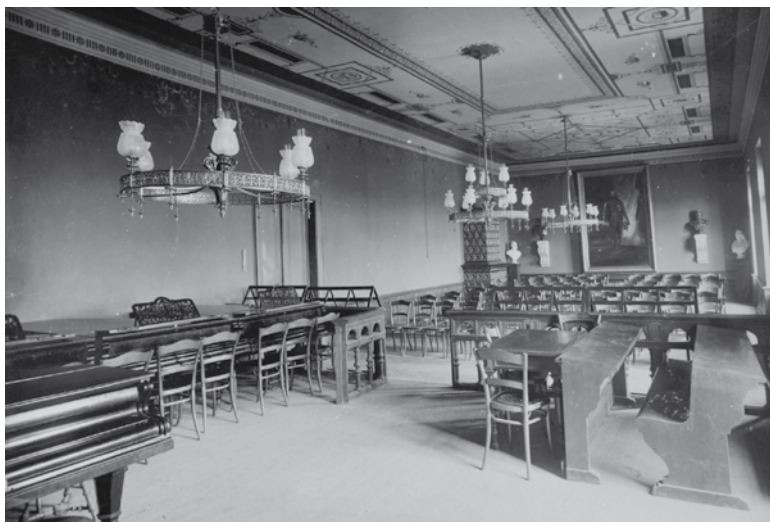
³ *Magyar Katolikus Lexikon*. <http://lexikon.katolikus.hu/K/Kishonti.html> (A letöltés ideje: 2018. 8. 13.) – kis pontosítással az évkönyvek, értesítők adatai szerint.

⁴ *Magyar Életrajzi Lexikon*. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/k-760F2/kapi-kralik-jeno-761B3/> (A letöltés ideje: 2018. 8. 13.) – részben hibás adatok, a tanítóképzéssel kapcsolatos részeket az évkönyvekből, értesítőkből pontosítottam.

Székely Endre (1912–1989) zeneszerző, karnagy, főiskolai tanár, Erkel-díjas (1954, 1980). A budapesti Zeneművészeti Főiskolán 1937-ben zeneszerzői diplomát szerzett. Különböző kórusok élén karnagyként működött, az összes magyar kórust összefogó Bartók Szövetség főtitkára volt. 1950-tól 1952-ig a Magyar Rádió kórusának vezetője. 1959 és 1972 között a budapesti Felsőfokú Tanítóképző Intézet tanára volt. Vokális és színpadi műveket, zenekari és versenyműveket, kamarazenei és szólódarabokat írt (Brockhaus–Riemann 1983).

2. kép A Győri úti épület Díszterme az 1907-es londoni magyar kiállításra készült fotókból (az ELTE TÓK Irattár fotógyűjteményéből)

3. kép A Győri úti épület Díszterme az 1907-es londoni magyar kiállításra készült fotókból (az ELTE TÓK Irattár fotógyűjteményéből)

2. Felsőfokúvá válás (1959)

Az intézmény életében – a Budai Képző fennállásának 90. évében – jelentős fordulatot jelentett az érettségire épülő hároméves tanítóképzés és kétéves óvónőképzés. Ekkor kapott tanári kinevezést Csillag Lászlóné, Kerecsényi László, Kovács Ferencné (az újonnan alakult ének szakcsoport vezetője), Szederkényi Nándor, 1960-ban Székely Endre és Timár Imre, 1970-ben Gerenday Endre (1962–1968-ig gyakorlóiskolai énektanár, 1968–1970-ig Jászberényben oktató). A felvételi vizsga számunkra fontos elemeként ekkor került be a zenei hallásvizsgálat is. Az 5 félév (1 félév összefüggő szakmai gyakorlat is volt) 2145 órájából 240 jutott ének-zenére és módszertanra az 1964-es tanterv szerint. Megalakultak az intézeti szakkörök (színjátszó, népi tánc), melyek 1963-ban diákkörökké alakultak (Panyik 1991: 100). A korábbihoz képest szép számok mellé ismét egy kodályi gondolat, egy kis számadást készít 1962-ben Kodály, mely írásában kifejti, hogy a zenei nevelés rendszerében mennyire fontos a tanító szerepe. Ezért is sürgeti szaktudásuk megemelését.

„A zenei nevelés rendszerében alapvető és döntő láncszem a tanító. Ha a tanító képzett zenész és hivatását szereti, jól megy a munka, a gyermekek szépen énekelnek, szívesen látogatják az órákat, és ami a legfontosabb: ránevelődnek a zene szeretetére [...] nem a tantervet kell redukálni – a rossz tanító a redukált tantervet sem tudja teljesíteni – hanem a tanítók szaktudását emelni [...] már 1945-ben kimondtuk a Köznevelési Tanácsban, hogy a tanítók egyetemi végzettsége kívánatos” (Kodály 1962: 106–107).

Az 1970-es tantervben kötelezően választott kollégiumok is szerepelnek a tantervben, az ének-zene az utolsó két félévben 60+44 órával szerepel. „A budai intézet tanárai nagy létszámmal kapcsolódtak be a felsőfokú tanítóképzés tantárgyi programjainak a kidolgozásába, és a programhoz kapcsolódó jegyzeteket is ők írták” (Panyik 1991: 107). Ének-zenéből Kerecsényi László készített jegyzetet, énekmódszertanhoz Kerecsényi László és Csillag Lászlóné (ld. publikációk). Ezeket mind a mai napig használjuk, alapjai tantárgy-pedagógiai és módszertani képzésünknek. Egyre több tanulmány született módszertani témákban. A Kulturális Bizottság elnöke 1969-től Kovács Ferencné volt. Nagyon sok előadást, verseny rendezett, hangverseny- ésínházlátogatást kezdeményezett, irányította a diákkörök munkáját, fő feladatának tekintette az ünnepélyek, megemlékezések megszervezését. A hallgatók – intézményi támogatással – évente kb. 30 hangverseny- és operabérletet váltottak (Panyik 1991: 109). A kor sajátossága volt, hogy mindent átszöött a politika, a kulturális megjelenések fő témája az ünnepélyeken való részvétel, a mozgalmi dalok kötelező előadása, tanítása. Az iskolai dalok szövegeit át kel-

lett írni, kihagyni belőlük a vallásra vagy egyéb „reakciós” témákra utaló kifejezéseket (Isten, templom, király stb.) Új tandalok születtek, melyek szövegének meg kellett felelni az előírásoknak, pozitív életszemléletet kellett sugalmazni. Ennek ellenére mégis ekkor indult nagy változás az együttesek repertoárjában, néhány, a mozgalomnak megfelelő mű megszólaltatásával kivédtek a támadást, s a zenetörténet különböző korszakainak remekműveit adták elő. Kerülték az idegen nyelvű éneklést, az egyházi művekhez amúgy is készültek világi magyar szövegek. Az énekkar Kerecsényi László, majd Timár Imre vezetésével ekkortól vált országosan is ismertté.

4. kép Gerenday Endre furulyát oktat, 1970-es évek
(az ELTE TÓK Irattár fotógyűjteményéből)

3. Főiskolai rendszerű képzés (1975-től)

3.1. Budapesti Tanítóképző Főiskola

1975 is fontos állomás volt a képzés számára, szeptembertől kezdődően főiskolai rendszerben folyt az oktatás. Az eddigi szakcsoportokból tanszékek alakultak, közöttük a Művészeti Nevelési Tanszék a korábbi szakcsoportvezető, Kovács Ferencné, 1976-os nyugdíjba vonulását követően Kerecsényi László vezetésével, de az énekzeneoktatást tekintve mélypontra süllyedtünk. 1973-ban még 180 óra jutott a tantárgyra és módszertanára, 1976-ra elérték azt, hogy csak a tanító szakos hallgatók ötöde (a szakkollégisták) részesült ének és rajzképzésben. Oklevelükben

ennek ellenére az állt: „okleveles általános iskolai tanító”. Az említett mélypont súlyát – vélhetően a robbanásszerű létszámemelkedés okán – növelte az alkalmassági vizsga megszűnése, amely 1986-ig negatív meghatározó szereppel járt. A 15 óra társaséneket – melyen legfőképp a mozgalmi dalokat kellett átismételni, elsajátítani néhány népdal és műdal valamelyes „megtanulása” mellett, alkalmassági vizsga nélkül – követő 30 óra tantárgy-pedagógia nem emelte a zenei nevelés presztízsét. Szabó Helga megfogalmazza a szakma keserű véleményét tanulmányában (Szabó 1980). Ezt az ellentmondást 1980-ban új tanterv kiadásával próbálták feloldani. Ekkor 75 lett az óraszám, majd 1986-ra érte el a 120-at. A szakkollégiumokról is elmondható, hogy az első időkben nem volt szerencsés a szervezésük. Minden hallgató köteles volt a kettőből egyet választani, az ének a II-nak volt a része az orosz nyelv, rajz, technika, testnevelés mellett. De legalább az megállapítható volt, hogy ez a terület (köztük Szarka Júlia későbbi kollégánkkal) sikerrel működött. Az 1980-as új tanterv már csak egy szakkollégiumot írt elő, s a felszabaduló óraszámot a „késztségtárgyak” oktatására és a gyakorlati képzésre fordították (Panyik 1991: 118). Ez azt jelentette, hogy 1988-ra ért el az óraszám a 120 alapóra mellé 227-et a szakkollégiumra. Az időközben beindult óvóképzés 168 órával bővítette az énekes óraszámokat. A pedagógushiány miatt 1976-ban létrehozott speciális tagozat és a megduplázott nappalis hallgatói létszám is nehezítette a zenei nevelés színvonalának tartását. Ekkor indult a főiskolai rendszerű esti tagozat is. 1983-ban a tanszék énekes oktatóinak száma 10 fő- és 3 félállású oktató volt, 1993-ra 12 fő- és 4 félállású kollégára bővült a létszám. 1989-től a hároméves óvodapedagógus szak 240 órájával az ország élvonalába emelkedett az ének-zenei képzés a Budai Képzőben.

Oktatóink száma tehát gyarapodott, Kerecsényi László tanszékvezető, Csillagné dr. Gál Judit, Gerenday Endre, Rudolf Péter és Timár Imre mellé ezekben az években került Póczonyi Mária, Pintérné Kollár Éva, Réti Anna, Rudolf Péter, Szalainé Hartványi Judit a tanszékre, valamint a speciális tagozaton Anker Antal dolgozott félállásban. A tanszékvezetői székben Kerecsényi Lászlót 1980–1985-ig Csillagné dr. Gál Judit, 1985–1988-ig Rudolf Péter követte.

Az oktatók létszámának öröndetes gyarapodása nem csupán az „énekeseknél”, hanem a „rajzosoknál” is bekövetkezett. Külön munkacsoportként működtek, tagjaik közé egyre több jónevű művész került, más-más művészeti ágak képviselői. 1988-ra megérett a helyzet, hogy – jóllehet szoros munkakapcsolat és baráti szálak is összekötötték a kollégákat – „saját” lábra álljanak, s arcukat mindkét fél saját magának alakítsa ki, hiszen mindenki a sajátjához ért a legjobban, azt tudja sikeresen képviselni. Grafné Forrai Magdolna ezzel a feltétellel vállalta el a tanszékvezetést, így elindulhatott önálló, markáns arculatot kialakító munkájára Bálványos Huba nagyszerű irányításával a Vizuális Nevelési Tanszék 1988-ban. A két tanszék azóta is tartja jó kapcsolatát.

1988-ban Grafné Forrai Magdolna vezetésével így megalakult az Ének-zenei Tanszék azzal a vonzó szemlélettel, hogy minden oktató lehetőleg azt tegye a lehetőségeken belül, amihez a legjobban ért. Tanszékünk híres volt mindig is a kollégák közti jó kapcsolatról, hangulatról, ezt a kisugárzást próbáltuk tovább fokozni, sikerrel. Ennek az időszaknak feladatait szaporította a kísérleti négyéves képzés és a hároméves óvóképzés. Mindkettőben nagy lendülettel részt vettünk. A feladatok oly módon is megoszlottak a tanszéken belül, hogy, mivel az óvóképzés külön épületben folyt, így ott is kialakult egy „csapat”, akik főleg az óvosok tanításával foglalkoztak. Úgy érezzük, hogy a főiskolai rendszerrel együtt járó tudományos és művészeti tevékenységek területén nemcsak intézményünk, hanem ezen belül tanszékünk is messzemenően sok munkát végzett. Az évkönyvek beszámolóinak is csak töredékét tudjuk itt megemlíteni. A 90-es években, a rendszerváltozást követően szabadabban lehetett kimozdulni az országból. Oktatóink egy része nemcsak az országos, hanem több nemzetközi szervezetnek is tagja volt, az ISME (International Society of Music Education), az EAS (European Association of Schoolmusic) konferenciáira jártak (2000-ben intézményünkben mi rendeztük az éves konferenciát), a British Kodaly Academy továbbképzéseit tartották. A Yehudi Menuhin által alapított Music–Europe (Mus-e) magyarországi kísérletében Grafné Forrai Magdolna szaktanácsadóként, Kismartony Katalin oktatóként vett részt, a magyarországi tagszervezet alelnöke Döbrössy János.

A tanítóképzés 125 és a felsőfokú óvóképzés 25 éves évfordulója (1994) után első esztendőnkben a tanszék tevékenységét meghatározták – a hagyományos „házi” és „házon kívüli” kulturális szerepvállalás mellett – azok a feladatok, amelyek a sikeres kísérleti képzést követő a négyéves tanítóképzés elindításával (1995), a hároméves óvodapedagógus szakon bevezetett új képesítési követelményekkel, illetve a tanszékünk teljes tevékenységének és feladatainak átgon-dolását jelentő akkreditációra való felkészüléssel jártak. 1995 óta a tanszék vezetője Döbrössy János.

Az énekoktatás történetének áttekintésére és újra gondolására hatással volt az „1000 éves a magyar iskola” országos rendezvénysorozata, amely az ebben az időszakban kezdődő NAT implementációval és az „Óvodai Nevelés Programja” (ÓNP) bevezetésével együtt megtermékenyítő hatást gyakorolt az új zenei tárgyú kiadványok (könyvek, CD-k, CD-ROM-ok) megjelentetésére is. Negatív tényezőként járult mindehhez a főiskola anyagi helyzetének egyre nehezebbé válása, majd csúcspontként 1995 márciusában a „Bokros-csomag”, amelynek eredményeként több évtizedes tapasztalattal rendelkező, nagynevű kollégáinktól kellett búcsút vennünk az óra- és vizsgatervben jelentkező „megszorító intézkedések” miatt.

A tanítói és az óvodapedagógus szakon bevezetett új képesítési követelményekhez kapcsolódó (a megszorító intézkedésekkel nehezített) óra- és vizsgaterv, s ezzel együtt a tantárgyi programok átalakítását, újra gondolását hosszú előkészítő munka előzte meg. A NAT-implementáció és az ÓNP bevezetése a zeneoktatás területén is számos új típusú pályázat, valamint hazai és nemzetközi konferencia témáját határozta meg. Az új feladatokra való felkészülést mindkét szakon tovább nehezítette az előző és az új képzési forma párhuzamos oktatása. A tanítóképzésben a kezdetekhez képest jócskán megváltozott szakkollégiumi képzést – amelyet az utolsó években a hallgatóknak nem is volt már kötelező választani – felváltotta a négyéves képzésben kötelezően választandó műveltségi terület. Ezen a területen történt – legfőképp az 1–6. osztályok énekoktatására való felkészítés okán – érezhető javulás az órák számában. A megújított óvodapedagógus képzésben viszont az 1990-ben elért, óraszámokat érintő eredmények csaknem 25%-kal csökkentek, kiegészítve azzal, hogy – a nehezedő anyagi helyzet miatt mind az óvó-, mind az általános tanítóképzésben – a csoportbontások számán is csökkentenünk kellett. Pedig fontosnak tartjuk, hogy – főként a képzés elején – minél tovább fél csoportos órák legyenek, különben az egyéni megfelelő fejlettségi szintet a gyakorlati képzés indulásáig nem tudjuk elérni, mivel az alkalmassági vizsga nagyon sok jelöltnél csak a képezhetőség lehetőségét jelenti.

Tanítói szakon az elmúlt évtizedek egyik nagy eredménye volt az ének-zene órák félcsoportos bontásának lehetősége, s az alkalmassági vizsgák ismételt bevezetésével (1986) legalább a legreménytelenebb réteg kiszűrése. Ennek ára azonban a szakkollégium óráinak csökkentése volt. 1992-ben 150-re emelkedett az összóraszám, (bár két félév csoportbontása megszűnt), s ezzel a tanítói szakon túlléptük az óvodapedagógus óraszám felét (!). Ez az óraszám megmaradt a négyéves alapképzésben. Azonban a különböző takarékosági intézkedések kapcsán (1995 és 1999) sok kompromisszumos döntést kellett hoznunk, egyre több engedményre kényszerültünk. További csoportbontásokat kellett feláldoznunk, s az 5. félévben évfolyamelőadás formájában történik a tantárgy-pedagógia elméleti részének oktatása.

A négyéves képzés egyik nagy előnye, hogy a hároméveshez képest megnövekedett az iskolai tanítási gyakorlat ideje. Ennek pozitív hatása jól tükröződött az első záróvizsga-sorozat feleletein, 1999-ben adtuk ki az első négyéves diplomát.

A tanszék oktatómunkájában a legnagyobb zenei-szakmai lehetőséget korábban a szakkollégium jelentette, jelenleg a műveltségterületi képzés az. Az 1–6. osztályok ének-zene óráinak megfelelő színvonalú vezetésére való felkészítés azonban nem képzelhető el az ebben résztvevők zenei előképzettsége nélkül.

Mivel az egyéni hangszeroktatásra és hangképzésre – sajnos – nincs mód intézményünkben, ezen tárgyakat kis csoportos (5–7 fő) formában oktatjuk, ez azonban elég oktató-igényessé teszi a műveltségi területet. A többi tárgy szakmai szintjét is sikerült megemelni a szakkollégiumhoz képest, de az 5–6. osztály követelményeihez ez az emelkedés éppen csak elegendő, nincs mód alább adni. A hangszerjáték oktatásba beleszőttük a partitúraolvasás alapjait, a karvezetésbe a kórushangképzést, a tantárgy-pedagógia, zeneirodalom, ének-szolfézs-zeneelmélet óraszámra nőtt valamelyest. Eredményül említem, hogy a legutóbbi két évtized egyre szebb kulturális eredményei is leginkább a műveltségi területhez kötődnek. Műveltségterületen csoportunk legtöbb tagjának a záróvizsgára elkészített és ott kifejtett oktatási tématerve méltónak bizonyult négyéves nagyszerű teljesítményükhöz nemcsak az ének-zenét, hanem a teljes tanítói tevékenységi kört tekintve is.

3.2. ELTE TÓ(F)K – 2000

Az ezredforduló a tanítóképzés számára a kötelező integrációt jelentette. Az ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kara lettünk, 2009-től egyetemi kar-ként (TÓK) működünk. Felmerülhet a kérdés, hogy az akkor még a Tanárképző Főiskolai Karon 1984-ben létrejött Zenei Tanszékkal, mely 2000-ben a BTK-ra került, miért nincs közvetlen kapcsolatunk, vagy miért nem történt velük valamilyen formában egyesülés? Nem könnyű a válasz, valamennyire ismerni kell mindkettőt. Bár az ott dolgozó jelenlegi vagy korábbi kollégákat ismerjük, igazából munkánk és talán mondhatjuk, céljaink mások. A mi tanszékünkön is vannak ugyanolyan végzettségű és minősítésű kollégák, de az ő céljuk a szakoktatás, az énektanárok és hivatásos karvezetők egyedi képzése. A mi célunk nem énektanítók, hanem éneket is tanítók képzése, nem csupán zenei szakembereké, hanem az alsó tagozat teljes egészén és emellett ének-zenéből 5–6. osztályban is tanítani tudó tanítóké. Karunk és elődintézményei fő sajátossága, hogy nem egyedi műveltségterületre, hanem az alsó tagozaton szükséges összes műveltségterületre adjon képesítést, mert ennek a korosztálynak ilyen pedagógusokra van szükségük, akik megalapozott pedagógiai, pszichológiai és minden terület módszertanához, tantárgy-pedagógiájához értő tudással rendelkeznek. A mi tanszékeink nem tudnak a többi nélkül létezni a képzés egésze szempontjából. A karunkon kidolgozott művészeti mesterszak is hasonló szemlélettel készült, reméljük, sikerül engedélyeztetnünk. Ez a szemlélet a tanszékek közötti folyamatos együttműködést, közös kutatást, anyagok kidolgozását igényli, rivalizálás nélkül, bár szükség szerint bizonyos hangsúlyeltolódásokkal (ld. tudományos tevékenységek).

Az integrációt követően izgalmas volt számunkra, meg tudjuk-e tartani a nemrég kivívott négyéves tanítóképzést, de – az egyetem összefogásával sikerült orvosolni a problémát.

A négyéves esti tanítóképzésben az 1995-ös óra- és vizsgatervben a korábbi rendkívül alacsony óraszám (50) valamelyest emelkedett (68), de ez még mindig kevés a képzés megfelelő színvonalának biztosításához. Ennek ellenére, a nehezedő helyzet miatt a 2000-ben még 68 óra 2004-re 50-re, 2008-ra 44-re, 2009-re 40-re olvadt. A 2012-ben induló levelező képzésben is maradt ez a rendkívül alacsony óraszám.

Az óvóképzésben hagyományosan (1990-től) magas volt az ének-zene órák száma, úgy is mondható, hogy a kisgyermekkori nevelésben, személyiségfejlesztésben betöltött fontos szerepének megfelelő súllyal szerepelt a képzésben. A takarékossági hullám azonban az óvóképzést is elérte, főként a gyakorlati jellegű tantárgyakban. Az óra- és vizsgatervben a nemrégiben még 240 óra helyett csak nagy küzdelmek árán sikerült megtartani 200 órát az országos 180-as ajánláshoz képest, de csakhamar elértük azt is. Mivel a középfokú óvóképzés is megszűnt, a veszteség nagysága jobban látszik. A megújított óvóképzésben próbálkozásképp az 5. és 6. félévben kötelező fakultáció gyanánt négyféle lehetőséget kínáltunk, speciálisabb irányokban való tájékozódás céljából, ugyanakkor a még hiányzó ismeretek pótlását szem előtt tartva: vokális többszólamúság, hangszeres többszólamúság, zeneirodalom, alternatív zenei anyagok az óvodában. Az oktatók és a hallgatók véleménye szerint érdekes megoldás, de nem tudják pótolni az elveszített órákat, időközben a kapacitásunk is kevés lett hozzá. Az esti, majd levelező képzésben 78-tól 48-ig jutottunk a csökkenésben.

Oktatói tevékenységeinkre, lehetőségeire az elmúlt évtizedben az alábbi változások gyakoroltak erőteljes hatást: bevezetésre került a csecsemő- és kisgyermek-nevelő-gondozó felsőfokú szakképzés (2008), majd a BA szintű szak (2010, nappali és levelező) és az óvodapedagógus szak hirtelen megnövekedett létszáma.

A kisgyermeknevelő szak indítása új szint jelentett a tanszéki munkában, főleg úgy, hogy mindezt nem növekvő, hanem csökkenő oktatói gárdával kellett – kell elvégeznünk. A terület nem mindenkinek jelentett újdonságot, Hegedűsné Tóth Zsuzsanna baba-mama foglalkozásai és nyári táborai a zenei anyag biztonságos ismeretét jelenthették, s más oktatóknak is volt-van kapcsolata az óvoda előtti korosztállyal. A tanszék oktatói állományának átrendeződése (eltávozás, nyugdíjba menetel, szülési szabadság, újabb óraadó kollégák) szükségessé tette, hogy a korábban főként tanítós vagy óvos órákat ellátó kollégák mindkét, sőt mindhárom szak oktatásában egyaránt biztonságot szerezzenek.

Ezt a legfontosabb tevékenységünket, az oktatói munkát minden erőnkkal és meggyőződésünkkel próbáljuk végezni. A kodályi gondolat, amely szerint

a gyerekeknek – és ezért a hallgatóknak is – a legértékesebb is csak éppen jó, változatlanul fontos számunkra. De kérdés, hogy amikor az esztétikai, zenei értékek a silányság, a felszínesség, a gyorsan fogyaszthatóság irányába haladnak, hogyan vegyük fel a harcot az egyre magasabb óraszámban és egyre nagyobb csoportlétszámokkal végzett munkánk során? Továbbra is hisszük, hogy – legfeljebb bizonyos módszerek és az eszközrendszer kisebb-nagyobb módosítása, korszerűsítése által – hallgatóink fogékonyak mindarra az értékre, szemléletre, amit közvetíteni próbálunk, s amit nekik is tenniük kell majd. Mindezt azonban óriási erőfeszítések árán tehetjük csak meg. Az oktatók leterheltségét az ellátandó fontos feladatok teljesítésében nehezíti, hogy továbbra is túl széles skálán mozog hallgatóink előzetes zenei felkészültségének szintje. Sok örömmünk van azokban a jó képességű hallgatóinkban (nem csupán az ének-zene műveltségterületen), akik ténylegesen a pedagógus pályára készülnek, ők képviselik karunkat az (egyre ritkább) országos rendezvényeken, illetve házi rendezvényeink színvonalát is ezért tudjuk megtartani. Nehéz feladatot és sokszor majdnem reménytelen küzdelmet jelent az alkalmassági vizsgán csak éppen átjutottakkal, illetve a társintézményekből érkezők egy részével való foglalkozás. Ezen demonstrátoraink is próbálnak segíteni, de az időegyeztetés nehézségeit is le kell győzniük.

A kar vezetése küzd az oktatói állomány csökkenésének fékezésével. Hogy az óra- és vizsgatervet minél kisebb mértékben kelljen változtatni, bevezetésre került az úgynevezett „tömbösítés”, ez indítja az őszi félévet, s mivel tanszékünk ebben csak minimálisan tud részt venni, a fennmaradó hetek tanítási programját nagyon át kell gondolni.

A tanítási és főleg az óvodai gyakorlatok csökkenő tanszéki jelenléte érezteti hatását. Szakvezetőink képzettsége és megbízhatósága miatt a tanítói szakon kevésbé érezhető a probléma, az óvodai gyakorlatnál (külső helyszíneink egy részén) jelentősebb.

A korábban megrövidült műveltségterületi képzés (II. félévben indul, s a szigorlat a VII. szemeszterből a VI. félévbe került át) ellensúlyozásához valamelyes sikerrel alkalmazzuk 2010 óta az augusztus végi előzetes meghallgatást. Így már az első félévben nagyjából azonos „csapat” próbálja ki magát, fenntartva a lehetőséget, hogy a félév végén azok, akik mégsem bírják, „kiszállhassanak”, a más-hol kedvet kapók viszont bekerülhessenek. Eddigi tapasztalataink szerint megéri a meghallgatással, beosztási javaslattal járó többletmunka, s kisebb a félév végi vándorlás.

Szintén fontos új elemét képezték a kötelezően választható kurzusok, amelyekből mi is működtettünk egy darabig hármat, ezek a tanító- és óvó szak mindkét tagozatára kínálatot biztosítottak, ráadásul gazdaságosan szervezhetők

és működtethetők voltak. Azonban az utóbbi évek átrendeződései miatt nincs kapacitás működtetésükre.

Annak ellenére, hogy tanszékünk sok hallgatónak biztosít kreditszerzési lehetőséget a szabadon választható tárgyak rendszerében (s korábban a kötelezően választandók között), továbbra is kérdéses, tudjuk-e pótolni ezekkel a csökkenő óraszám miatt kieső, a tanítói és óvodapedagógusi munkához szükséges zenei alapkompenciák kialakítását? Régóta meglévő hiányt pótlunk részben azzal, hogy a „Csodálatos népzene” kurzust kis átalakítással, s nagyon jól bevált, volt hallgatói vezérrelssel, a néptánc oktatására fordítjuk.

A nappali tanító- és óvóképzésben az általunk nagyon fontosnak tartott tantárgy-pedagógia/módszertan előadását, azaz évfolyam/félévfolyam-szinten oktatandóvá változott évekkel ezelőtt. De elsők között jeleztük, amikor erre lehetőség nyílt, hogy előadásaink látogatása kötelező, hiszen hallgatóink egy része mindkét szakon érezhetően tart az énekórától/foglalkozásoktól, érzik hiányosságait. Egy másik bevált módszer, hogy felhasználjuk az oktatók érdeklődési körét: témakörönként más-más oktató tartja az órákat. Ennek előnyeire is kényszerhelyzetben kellett rádöbbenünk. 2012-ben, hosszú előkészület után megjelent tantárgy-pedagógiai jegyzetünkben is ezt alkalmaztuk. Az eltelt évek bizonyították ennek eredményességét, a hallgatók is szívesen fogadják a változatos megoldást.

Egyre több korszerű eszközzel igyekszünk segíteni hallgatóink munkáját, így egyre nagyobb részben bekapcsoljuk a folyamatba az elektronikus felületet, a honlapon sok hangzó és szöveges anyagot teszünk elérhetővé. A Neptun hasonló lehetőségeit is alkalmazzuk. A 2016–2017. tanév újra változást hozott: az átalakított KKK-k miatt az összes óra- és vizsgatervet, tantárgyat gőrcső alá kellett venni, s elvégezni a módosításokat. Ez általában csökkentést jelent, de tanszékünk a csecsemő- és kisgyermeknevelő énekóráit tekintve jobban járt, mivel pluszórákat kaptunk az eddigi minimálisnak nevezhető mellé. E szakon amúgy is küzdünk azzal, hogy nincs alkalmassági vizsga.

A gyakorlati képzés feltételeit jónak mondhatjuk. A ELTE Gyertyánffy István Gyakorló Általános Iskola minden szempontból kiváló, a tanszékkel és egymással jól együttműködő alsó- és felső tagozatos kollégákkal dolgozhatunk együtt. Az külső iskolai szakvezetők általában jók, a legtöbb helyen igénylik a kollégák segítségét, tanácsait a további munkához.

Az óvodai gyakorló helyekkel és az óvónők felkészültségével elégedettek vagyunk, számukra időről időre továbbképzéseket szerveznek az óvos kollégák.

4. Tudományos és művészeti tevékenység

A különféle neveken működő „zenészeti”, zenei szakcsoport, majd tanszék oktatói mindig neves szakemberek voltak. Zeneszerzők, zenekritikusok, de leginkább elismert karnagyok, akik a gyerekek oktatásában is sokéves tapasztalattal bírtak, nevük a lexikonokban is fellelhető. Intézeti, majd főiskolai munkájuk jelentős részét képezte iskolai és képzős tankönyvek szerkesztése összeállítása, módszertani „vezérkönyvek” írása, kottakiadványok szerkesztése. Énekkar, zenekar, népi táncsoport mindig működött, az évkönyvek beszámolóiban tisztelettel említik fellépéseiket:

„Február elsején szokásos évi (megismételtük 4-én) műsoros estünket tartottuk, ez alkalommal az április végére tervezett kassai kirándulás céljaira. ... A készséggel közreműködő tanítónő-képzős növendékek, s a többi vendéglány, fiaink szórakoztatása mellett, egészen az éjfélig órákig ropták a magyar csárdást s a kétféle keringőt. Modern táncot még ízelítőül sem kívántak.

Az intézeti épületben ismét minden munkára fordult. Orgonabúgás, hegedűszó, a gyakorlósok zsisbongása jelentette a hétköznapiak váltakozását. Lassan azonban elkezdtük a március 15-i nemzeti ünnepre való készülést. [...] Kimagasló zenei teljesítménye volt ifjúságunknak a budapesti tanító, tanítónő, óvónőképző-intézetek és líceumok hangversenyén való részvétel, melyet a zsűfólasig megtelt Zeneművészeti Főiskola nagytermében, febr. 12-én rendeztünk” (Padányi-Frank 1939: 15. 18).

Beszámoló ugyanebben a kiadványba a zenei életről: „Ifjúságunk az idén is örömmel megragadott minden alkalmat arra, hogy vallásos és hazafias érzését, a magyar dalművészet iránt táplált lelkesedését kifejezésre juttassa s az intézeti életet ezen a téren is hangulatossá tegye. Az intézet férfikara, melyben a növendékeknek több mint fele részt vett, a heti 1 karénekkóra keretében a következő karokat gyakorolta és adta elő” (hosszú felsorolás következik) (Padányi-Frank 1939: 30–31).

A tanszék tudományos tevékenysége részben szorosan kapcsolódik az oktatómunkához, a különféle változások mindig elegendő feladatot biztosítottak mindhárom szakon a tantárgyak folyamatos kontrollját, korszerűsítését, fejlesztését illetően. Oktatóink képzős munkájuk mellett bel- és külföldi konferenciákon adnak elő, továbbképzéseket tartanak, zeneóvodai vagy baba-mama foglalkozásokat tartanak.

Nemrég elhunyt egykori oktatónk, L. Nagy Katalin jelentős hazai és nemzetközi tudományos tevékenységet folytatott, s 1996-tól az OKI Program- és Tantervfejlesztési Központjának tudományos főmunkatársaként is dolgozott. Kutatómunkája az ének-zenei tanterv és programfejlesztés és az erre építhető korszerű iskolai énektanítás és tanárképzés tartalmi és módszertani moderni-

zációjának elméleti alapozására vonatkozott. Továbbképzéseket, előadásokat tartott megyei, országos és nemzetközi fórumokon, konferenciákon, világkonferenciákon. Tudományos eredményeit rendszeresen publikálta.

Tanszékünk publikációs tevékenységét jellemzi, hogy mindig is az oktatók készítették az oktatási segédanyagokat, jegyzeteket, kézikönyveket. Több jelenlegi, közelmúltbéli kollégánk (a „régiekhez” hasonlóan) dolgozott ilyen anyagokon (Mélykútiné Dietrich Helga, Grafné Forrai Magdolna, Réti Anna, Tardyné Tarkó Magda, Katonáné Malmos Edit, Ungár Istvánné, Kismartony Katalin, Hegedűsné Tóth Zsuzsanna, Döbrössy János). Tantárgy-pedagógia jegyzetünk is (2012) ilyen együttműködés eredménye. Bánki Vera és Kismartony Katalin általános iskolai tankönyvsorozatot szerkesztettek (Zene-játék I–II), majd Kismartony Katalin külső kolléga társaként angol–magyar kéttannyelvű sorozatot készített négy osztályra. A képző Tudományos közlemények sorozataiban, ha a téma engedte, sok tanulmány jelent meg oktatóink tollából. 2004-ben és 2011-ben saját kötetet állítottunk össze. Rendszeresen jelennek meg szakfolyóiratokban publikációink, Hegedűsné Tóth Zsuzsanna és Turmezeyné Heller Erika több önálló vagy társszerzős könyvet, könyvfejezetet írt. Konferenciakötetekben is több kolléga tanulmánya olvasható.

A 2000-es évektől egyre inkább megnőtt a szerepe a tudományos fokozatok megszerzésének. Tanszékünk megtette a szükséges lépéseket, és előbb a PhD-/DLA-fokozatokat kaphatta meg egyre több oktatónk, majd mostanra az egyetem által előírt habilitációval is – a karon egyedülálló mennyiségben – 4 fő rendelkezik. Folyamatos munkát végeznek a doktoranduszok, védelem előtt állók.

Nagyon fontos intézményünkben a tanszékek együttműködése tudományos téren is. Sok olyan, több (vagy minden) tanszéket érintő kutatás, pályázat volt, mely tanszékek összefogásával készült, s amelyeknek eredménye kötetekben jelent meg.

Egyik legfontosabb a Step by Step – Lépésről lépésre amerikai program adaptálása (1994–2000), illetve annak hazai igények szerinti módosítása, kiegészítése 4 osztályra (szerk. Hunyadyné, 1998 és 2003).

Szintén fontosak és hasznosak az együttműködés terén a következők:

- A helyi tanterv készítésétől a tanítási óráig (Hunyadyné 1996);
- Differenciált fejlesztés – kooperatív tanulás (Hunyadyné 2003);
- Tanítási vázlatok gyűjteménye (Kálmánné 2004);
- Osztályozás? Szöveges értékelés? (Hunyadyné – M. Nádas 2004);
- Roma gyerekekre vonatkozó kompetencia fejlesztése a tanító- és óvóképzés tantárgyi programjában (Hunyadyné–Kereszty–Véghelyiné 2005).

A művészeti tevékenységi formáknak mind az óvodapedagógus, mind a tanítói, illetve néhány éve a csecsemő- és kisgyermeknevelő szakon is rendkívüli fontosságot tulajdonítunk. Ezek nem egyszerűen „hasznos szabadidő-eltöltő” tevékenységek, hanem a hallgatók számára egyrészt a későbbi pedagógusi munkájuk művészeti irányú beállítódását alapozzák meg, akik az oktatásban ennek fontosságát belátva alkalmazzák is, másrészt az ebben részesülők személyiségének jóval teljesebb fejlődést biztosít. Kár, hogy erre az esti tagozatokon csak korlátozottan van mód.

A tanszék oktatóinak művészeti tevékenysége egyrészt szorosan kapcsolódik az oktatómunkához, a tanórák anyagához, másrészt a rendezvényekre, versenyekre felkészítést, kamarakórusok, hangszeres kamaraegyüttesek irányítását, az énekkar, Zenés Színpad vezetését (művészeti diákkörök), hangversenyek és versenyek szervezését és lebonyolítását a tanszék tudományos kötelezettségeivel egyenértékűnek tekintjük. Mai világunkban a közvetlen emberi kapcsolat, az aktív művészeti tevékenység egyre fontosabbnak bizonyul. Feladatunknak érezzük, hogy hallgatóinknak lehetőséget biztosítsunk legalább alapfokú művészeti tevékenység végzésére. Ezt leginkább a műveltségterületesek veszik igénybe, de egyre szélesebb hallgatói kör kapcsolódik be. A szabadon választható kurzusok is nagyrészt erre teremtenek lehetőséget.

Sajnos, a pénz- és emberhiány rányomja bélyegét erre a területre is, hiszen a közelmúlthoz képest is csökken a bemutatkozás lehetőségeinek száma, azaz alig vannak országos találkozók, versenyek, nem tudjuk oktatói lehetőség hiányában a korábbi színvonalon működtetni a nagyon fontos kamarazenét, megszűnt a Magyar Rádió Kóruspódium műsora, amelyben évtizedeken keresztül évente szerepelt énekkarunk. Ennek ellenére egyre több, nagyobb szervezést igénylő feladatra is vállalkozunk. Eddig is sokszor adtunk helyet jó elérhetőségünk miatt országos értekezleteknek (szakbizottság, ÓTE-vezetőség stb.). 1997-ben rendezői voltunk a Tanító- és Óvóképző Főiskolák VI. Országos Kórustalálkozójának, amelyen 14 intézmény 650 fővel vett részt. 1999-ben megszerveztük a Tanító- és Óvóképző Főiskolák IV. Országos Zenepedagógiai Találkozóját és Énektanítói Versenyét. Többször társrendezői és házigazdái voltunk a Művelődési/Oktatási Minisztérium és az OKSZI Országos Népdaléneklési Versenyének. 2000 májusában háromnapos nemzetközi zenepedagógiai konferenciát rendeztünk az EAS (Európai Iskolai Zenei Nevelési Szervezet) felkérésére. Évente rendezünk házi népzenei, kamarazenei versenyt, de most, hogy kevés az országos szervezésű, 2015 óta negyedik alkalommal magunk látjuk el ezt a feladatot, s a tanító- és óvóképző intézményeknek – a határon túliakat is beleértve – országos népdaléneklési versenyt szerveztünk, nagy sikerrel. 2010 óta hagyománynak tekinthető, hogy január végén zenepedagógiai konferenciát rendezünk minél változatosabb és hasznosabbnak tartott témákban.

Az utóbbi évek eredménye a „Mindennapos éneklés” mozgalom, amely – bár nem zökkenőmentesen, de mozdulni látszik – felgyorsítása céljából immáron két alkalommal (főként a 10 év alatti korosztályra koncentráltan) országos konferenciát rendeztünk.

4.1. Zenés Színpad

Az énekkarok mellett rendszeresen említik az évkönyvek, értesítők a színjátszó csoportokat is, akik „gyakran felléptek az intézet és a kerület állami és társadalmi ünnepélyein” (Panyik 1991: 91). Ennél többet akart és ért is el a Zenés Színpad, mely 1981-ben alakult azzal a szándékkal, hogy a hallgatók számára a főiskolai alapkötelezettségek mellett a művészeti alkotótevékenységhez fórumot biztosítson. Az önmagukban zenei és színjátszási tehetséget, képességet érzők számára önmegvalósítási lehetőséget, a fenti készségek szakszerű továbbfejlesztését tűzte ki célul, de akik a hozzá tartozó „háttérmunkálatokban” tudnak és akarnak segíteni (szervezési, ügyelési feladatok, jelmezek, kellékek készítése, kezelése), azok számára is biztosít működési teret. A megalakulás óta a legkülönbözőbb műfajú és játékgényű darabokat mutatta be a társulat, mindenkori összetételének függvényében, a minőségi megvalósulást, a professzionizmust célozva.

Az alapító Gerenday Endre főiskolai tanár volt, aki Zenés Színpad néven fakultációs képzési programként indította el. Ezen a néven 2006, azaz a bolognai rendszer bevezetése óta szabadon választható, 2017-től kötelezően választható tantárgyként működik.

A színpad jelenlegi vezetője Frigyesi Tibor, aki három évtizede a Magyar Állami Operaház rendezője, az alapító meghívására került a színpadhoz, 1981 óta folyamatosan végzi tevékenységét előbb főiskolai óraadóként, 2002 szeptembere óta az Ének-zenei Tanszék félállású oktatójaként. A darabok kiválasztása, a szerepek kiosztása legnagyobbbrészt az ő szakmai tapasztalatain nyugszik. A produkcióknak nem csupán színpadra állítója, hanem egy személyben dramaturgja, a szcenika, díszlet tervezője, építője, világosító, sűgő. Az évek során azért kialakult egy stáb, hogy a munkák egy részét átvegye.

A zenei vezető Döbrössy János, az Ének-zenei Tanszék jelenlegi vezetője. 1987-ben vette át a zenei vezetést az akkor nyugállományba vonuló alapítótól, Gerenday Endrétől. Ő az előadások zenei anyagának felelőse, betanítója, hangszeres közreműködője, kísérője.

A Zenés Színpad eddigi tevékenységét mutatja, hogy évenként, vagy a darab nehézségi szintjétől függően kétévenként sikeres bemutatókat tartott:

Mozart: A színigazgató (opera – 1982)
Donizetti: A csengő (opera – 1983)
Paisiello: Az iskolamester (komikus kantáta – 1985)
Kodály: Hány János (daljáték – 1986)
Hubay – Ránki – Vass: Egy szerelem három éjszakája (tragikus musical – 1987)
Wasserman – Leigh – Darion: La Mancha lovagja (musical – 1988, 1997, majd 2016)
Brecht – Weill: Koldusopera (zenés dráma – 1990)
Loewe – Lerner: My Fair Lady (musical – 1991)
10 év diaDallamai (jubileumi est a korábbi darabokból – 1992)
Petőfi – Kacsóh – Heltay: János vitéz (daljáték – 1993)
Kander – Ebb: Cabaret (musical – 1995)
Fényes – Békeffi: A kutya, akit Bozzi úrnak hívtak (musical – 1996)
Stein – Harnick – Bock: Hegedűs a háztetőn (musical – 1998)

A „hazai pálya” mellé felsorakoztak vidéki helyszínek, 1993-tól kezdődően napjainkig két erdélyi helyszín: előbb Szentegyháza, 1998-tól Margitta is. Ezeket megelőzően, 1991-ben a németországi Karlsruhe-ban, a Theater der Käuze-ban tartottunk két előadást. Az 1993-as esztendőől kezdődően az addigi 5–6 előadás helyett 15–20, sőt 30 előadást is játszottunk „hazai”, vidéki és erdélyi helyszíneken.

Schönberg: A nyomorultak (musical – 2000, 20., jubileumi bemutató és 24 előadás)
Bernstein: West Side Story (musical – 2002, 20 előadás)
Webber: Jézus Krisztus Szupersztár (rockopera – 2003, 22 előadás)
Negyed Század Színház (25 éves jubileum, a régi tagok közreműködésével – 2005, 5 hazai és 1 erdélyi gálaest múlt és jelen párhuzamával)
Szörényi – Bródy: István a király [szándékosan vessző nélkül] (rockopera – 2006, több szereposztással 30 előadás)
Rogers – Hammerstein: A muzsika hangja (musical – 2008, 24 előadás)
Stein – Harnick – Bock: Hegedűs a háztetőn (ismét, a 30. jubileumi szezonra – 2009–2010, 22 előadás)
Kocsák – Miklós – Frigyesi: Abigél (musical – 2012, 24 előadás)
Schönberg: A nyomorultak (ismét – 2014, 27 előadás).
35 év, 35 dal (születésnap gálaest 5 alkalommal – 2015)
és Wasserman – Leigh – Darion: La Mancha lovagja (felújítás – 2016, 21 előadás)

Kocsák – Miklós: Utazás (musical – 2017, 17 előadás)
 2019-ben ismét Webber: Jézus Krisztus Szupersztárját mutatjuk be.
 Előadásaink száma 2018. áprilisig összesen 380 volt.

Az eredmények közül kiemelendőnek tartjuk, hogy a végzett hallgatók, akik a Színpad tagjai voltak (vagy most is azok), saját iskolájukban, osztályukban rendszeresen létrehoznak az itt tapasztaltak alapján hasonlóan igényes gyermekprodukciókat. Büszkéek vagyunk azokra, akik professzionális színházakba kerültek itteni tanulmányaikat követően! Többen vannak, akik évtizedek óta a Társulat tagjai. Szép hagyomány, hogy aki legalább 10 évet tartalmasan itt töltött, az „Örökös tagok” sorába kerülhet (jelenleg 26 fő).

Az előadásokat rendszeresen látogatják a magyar színjátszás prominens személyiségei. A „nagyság” átka mind létszámban, mind felszerelésben, hogy egyre nehezebben tudunk az épületből kimozdulni, teljes színpados vendégszerepléseket teljesíteni.

2014. április 28-án elhunyt alapítónk, Gerenday Endre nyugalmazott főiskolai tanár, akinek emlékét nagy tisztelettel őrizzük.

4.2. Énekkarok

Az értesítők, évkönyvek a kezdetektől minden évben említik, hogy az intézményben énekkar (időnként több is, sőt zenekar is) működik, felsorolják a hangversenyeket, rendezvényeken, ünnepségeken való közreműködést.

1959-ben, a felsőfokúvá válással kezdődően azonban már konkrétabb adataink vannak az énekkarok működéséről, illetve hivatalos működésükről, hol két, hol három együttessel. Ezek mellett kisebb kamarakórusok is alakultak és alakulnak a szakkollégiumi, majd műveltségterületi csoportokból.

A Budai Képző női kara jelenlegi formájában a felsőfokúvá válás óta (1959) működik. Kerecsényi László előbb egyedül, majd 1965-ig Timár Imrével közösen vezette, aki 1965-től 1990-ig már egyedül irányította a női kar munkáját nagy szakmai sikerekkel. A tagok az ének szakkollégista hallgatók voltak. Széles repertoárt alakítottak ki, intézményi, vidéki rendezvények, versenyek, fesztiválok, külföldi utak és rádiófelvételek fémjelezték munkájukat. Emellett még működött egy vegyeskar Pintérné Kollár Éva, illetve egy óvós női kar Szalainé Hartványi Judit vezetésével. 1990-től 17 évig Grafné Forrai Magdolna és Tardyné Tarkó Magda irányították, az első három évben harmadikként Bánki Vera is a karnagyok sorát bővítette. Évenkénti két nagyszabású intézményi hangversenyük mellett rendszeresen felléptek külső helyszíneken, énekkari találkozók, ahonnan díjakkal tértek haza. Rendszeres résztvevői voltak a kép-

zők három évenkénti országos kórustalálkozóinak is, melyek közül az utolsónak 1997-ben mi voltunk – nagy sikerrel – a rendezői. A Magyar Rádió évente készített felvételt a Kóruspódium számára a műsor 2006-os megszűntéig. Itt is többször kaptak kitüntetéseket, egyenes adásban való szereplést.

2007 szeptemberétől a kórus karnagya Döbrössy János. Tagjai elsősorban az ének-zenei műveltségterületet végző hallgatók (nekik kötelező), de szabadon választott tárgyként felvehetik más műveltségterületen nappali, levelező tagozatos tanítók, óvodapedagógusok, csecsemő- és kisgyermeknevelő szakosok. Számuk és arányuk így félévente változik. A 90-es évektől kezdődően lehetőségük van a kórusoknak a KÓTA és a múzeumok szervezésében évente fellépni a Magyar Nemzeti Galériában vagy a Budapest Történeti Múzeumban. Ezzel a lehetőséggel minden évben élnek. 2017 óta kötelezően választható tárgyként működik.

Fontos, hogy a leendő tanítók, óvodapedagógusok, csecsemő- és kisgyermeknevelők megismerkedjenek az énekkari irodalom szép műveivel, magyar és más szerzők darabjaival, az együtténeklés örömeivel, ezzel is készülve eljövendő pályájukra. Ezért is szorgalmazzuk, hogy a „nagy kórus” mellett a műveltségterületen hallgatók kamarakórusokat alakítsanak. A 90-es évektől kezdődően egyre nagyobb szerepet vállaltak a kamarakórusok mind az intézményi koncerteken, rendezvényeken, mind a különböző találkozók, fesztiválokon. Mivel színvonalasan működtek, s létszámukból adódóan mozgékonyabbak voltak, előszeretettel kapták a meghívásokat. Bánki Vera, Döbrössy János, Grafné Forrai Magdolna a tanító szakon, Cserné Kincses Éva, L. Nagy Katalin, Szarka Júlia az óvodapedagógus szakon. Az egyik tanító szakos együttes olyan népszerű lett, hogy állandósult, s azóta is a Vegyes Kamarakórus nevet viseli (most már csak nevében), így az énekes fiúk is teljesíthetik énekkari kötelezettségüket. Vezetőjük először Grafné Forrai Magdolna volt, 2007-től Sirákné Kemény Kinga, 2008-tól Dévai Adrienn, 2012-től Deákné Kecskés Mónika, 2018-ban Kismartony Katalin vette át.

4.3. Külső énekkarok, művészeti tevékenységek

Elmondhatjuk, hogy a tanszék oktatói mindig is foglalkoztak aktív külső (sokszor nemzetközileg is ismert) művészeti tevékenységgel ugyanúgy, mint ahogy tudományos tevékenységük sem kizárólag az intézményhez kötődött. Ha csak az utolsó öt-hat évtizedet tekintjük, kiemelhetjük Kerecsényi László (orgonista, korrepetitor, a Budapesti Gázművek Kórusának vezetője, a Budapesti Kórus másodkarnagya), Timár Imre (Kanizsay Dorottya Gimnázium énekkara, Siófoki Dalkör, Siófoki Gyermekkar, Siófoki Bányász Nőiakar), Gerenday Endre (iskolai

énekkarok, színtársulatok, zenekarok; férfikarai közül kiemelkedik a BKV Egri Ferenc, a Volánbusz Liszt Ferenc és a Láng Művelődési Ház Férfikara, a Solymári Férfikar, Solymári Hagyományőrző Asszonykórus, Kalevala Kórus), Pintérné Kollár Éva (a nemzetközi hírű Monteverdi Kórus), Anker Antal (Szerb Antal Gimnázium kórusa, HVDSZ Liszt Ferenc Férfikara, Fővárosi Pedagógiai Intézet Vegyeskara, Újpesti Munkásotthon Férfikara), Klausz Róbert (iskolai énekkarok és a kaposvári képző karnagya volt, 1993-tól Vásárhelyi Zoltán Férfikar) Tardyné Tarkó Magda (a Filharmónia és a Mátyás templom szólistája, a kórus másodkarnagya) nevét. Jelenlegi oktatóink tevékenységéről közlünk egy rövid összefoglalást.

Asztalos Bence	operaénekes hegedűművész, a Budapesti Fesztiválzenekar művésze
Deákné Kecskés Mónika	Greccio Kamarakórus
	orgona- és csembalóművészként folyamatos koncertezés bel- és külföldön
Döbrössy János	Vox Hungarica Nőiakar Nyitnikék Gondozónői Kamarakórus (alapító Grafné Forrai Magda)
Kismartony Katalin	Rómaifürdői Szent Cecília Kórus Weber István Nőiakar

5. A tanszék oktatói

5.1. A már nem dolgozó oktatók

(életüknek, munkásságuknak a Budai Képzőhöz kapcsolódó része)

Dr. Kovács Ferencné (*1920.)

1959. szeptember 1-jétől megindult a felsőfokú tanító- és óvónőképzés. Először szakcsoportvezető, majd tanszékvezető lett. 1976-ig, nyugdíjba meneteléig, mint főiskolai docens dolgozott. Feladata volt az Ének-zene Szakcsoport/Művészeti Nevelési Tanszék személyi és szakmai kiépítése.

Csillagné dr. Gál Judit (1928–1987) karnagy, nyugalmazott tanszékvezető főiskolai tanár. 1959-től, a felsőfokú tanítóképzés elindulásától 1987-ben bekövetkezett haláláig a Budapesti Tanítóképző Főiskola oktatója volt. A tanítóképzésben eltöltött 28 tanév alatt számtalan tanító- és óvónőképzős csoport vezetője volt. Első tanulmányait az intézmény történeke kiemelkedő muzsikusan tanáraitól, Bartalus Istvánról, illetve Sztankó Béláról írta. Nevéhez fűződik az

azóta is használatos tantárgy-pedagógiai munka, amelyet először házi jegyzetként állított össze, majd Kerecsényi Lászlóval tankönyvvé alakították. A '60-as évek végétől foglalkozott a gyermekek zenehallgatási szokásaival, feladatsort állított össze, méréseket végzett, s ízlésvizsgálataival új szintet hozott a pszichológia tudományába. Kandidátusi értekezését is erről írta és védte meg 1977-ben. 1980 és 1985 között a Művészeti Nevelési Tanszék vezetője volt.

Kerecsényi László (1917–2011) karnagy, nyugalmazott tanszékvezető főiskolai tanár. 1959-ben kinevezték a Felsőfokú Tanítóképző Intézet tanárává. Az akkor felsőfokúvá vált tanító- és óvónőképzésbe fektette szinte minden energiáját. Tantervek, tematikák ki- és átdolgozásától kezdve újabb képzési formák kísérletezésén és kipróbálásán keresztül a tanító- és óvóképzős jegyzeteket is ő írta előbb egymagában, majd az átdolgozások során társszerzőként. Csillag Lászlónéval megírták az ének-zene tanítás módszertanát, amely ma is nélkülözhetetlen forrás a tanszék oktatói számára. Egy évig egyedül, majd még öt éven keresztül Timár Imrével az intézet énekkarát igen szép eredménnyel vezette. 1975-ban emelkedett a tanító- és óvóképzés főiskolai rangra. 1976-ban őt nevezték ki az akkor már Budapesti Tanítóképző Főiskola Művészeti Nevelési Tanszékének vezetőjévé, amely pozíciót 1980-as nyugdíjba vonulásáig betöltötte. Ebben az időszakban is sok szakmai nehézséget kellett megélni, az ének-zene tárgya egyik mélypontjának idején, amikor tanítói alkalmassági vizsga nélkül, a nem ének szakkollégistáknak minimális órában lehetett csak tanítani. A tanítást a nyugdíjjal sem tudta (akarta) abbahagyni, 1994 júniusáig dolgozott félállású tanárként.

Timár Imre (1929–2007) karnagy, nyugalmazott főiskolai tanár. 1960–1995-ig a Budapesti Tanítóképző Főiskola tanáraként dolgozott. A főiskola női kara keze alatt rövid idő alatt országos hírnévre tett szert (1965 és 1990 között vezette). Sikeresen szerepelt az egyetemi és főiskolai zenei fesztiválokon. Emlékezetes szereplésük volt a berlini Humboldt Egyetemen. A BBC „Énekeljenek a Népek” című rádiós versenyén második helyezést értek el. A Magyar Rádió Kóruspódiumában évről évre kiváló minősítést kaptak, többször szerepeltek élő adásban is.

Gerenday Endre (1926–2014) karnagy, nyugalmazott főiskolai tanár. 1962-től a Budapesti Tanítóképző Intézet Gyakorló Iskolájának énektanára lett. 1968-tól két évet tanított Jászberényben a Tanítóképző Intézetben intézeti tanárként, 1970-ben Budapestre került a Tanítóképző Intézetbe, majd Főiskolára, ahol főiskolai tanárként működött 1988-as nyugállományba vonulásáig. A Főiskolán

elsősorban az ének-szakkollégiumon tanított ének-zenét, tanítás-módszertant, zenetörténetet és hangszerjátékot. Megalapította a Főiskola Zenés Színpadát, amelynek zenei vezetője volt 1987-ig.

Rudolf Péter (1925–2006) karnagy, nyugalmazott tanszékvezető főiskolai tanár. Az iskolai énektanárból a Budapesti Tanítóképző Intézet Gyakorló Általános Iskolájának szaktanára lett négy évre, majd 1972-től intézeti, később főiskolai oktató docensi, majd főiskolai tanári beosztásban, majd három éven át (1985–1988) az akkori Művészeti Nevelési Tanszék vezetője volt. Ő szorgalmazta a tanszék kettéosztását a hatékonyabb munka érdekében, így lett Ének-zenei, illetve Vizuális Nevelési Tanszék.

Póczonyi Mária (1930–2017) karnagy, főiskolai docens. 1977–1984-ig tanított a főiskolán, főképp zeneirodalom, zeneelmélet oktatással foglalkozott, kutatóként Bárdos Lajos munkatársa volt.

5.2. A tanszék oktatói 1971-től

Cserné Kincses Éva (*1960): 1983–1999 – főként óvóképzős tárgyak és zongora oktatása

Dr. Fehér Anikó DLA (*1957): 2005–2009 – tanítós tárgyak és népzene oktatása

Grafné Forrai Magdolna (*1940): 1984–2007 – tanítós tárgyak és szolfézs oktatása, 17 évig énekkarok sikeres vezetése; sok szakmai anyag készítője, 1988–1995-ig az Ének-zenei Tanszék vezetője

Katonáné Malmos Edit (*1960): 1996–2005 – tanítós-óvós tárgyak és zongora oktatása

Klausz Róbert (*1937): 1987–2007 – tanítós tárgyak, szolfézs, zongora, karvezetés és a kamarazene nagy sikerű oktatása

†**Dr. L. Nagy Katalin** PhD (1951–2012): 1989–2008 – főként óvós tárgyak oktatása, nagy tudományos életmű

Mélykútiné Dietrich Helga (*1950): 1986–2008 – az óvóképzés Forrai Katalint követő legismertebb képviselője országosan

Pintéerné Kollár Éva (*1945): 1980–1986 – tanító szakos tárgyak oktatása és a vegyes kar vezetése

Réti Anna (*1947): 1971–2010 – tanítós tárgyak, szolfézs és zongora oktatása, az ének tantárgy-pedagógia Csillagné Gál Judit utáni fő felelőse

Sirákné Kemény Kinga (*1964): 2007–2009 – tanítós-óvós tárgyak oktatása, a kamarakórus vezetése

Szalaiiné Hartványi Judit (*1948): 1978–1988 – főként az óvóképzésben oktatott, sikerrel vezette az óvodapedagógusok kórusát.

Dr. Szarka Júlia PhD (*1957): 1987–2016 – az óvóképzés országosan elismert képviselője, jelentős publikációs tevékenység, óvodai szakfelelősség, kamarakórusok vezetése

Tardyné Tarkó Magda (*1942): 1986–2007 – tanítós tárgyak és a hangképzés oktatása, 17 évig a női kar egyik vezetője, nyugdíjasként óraadó (hangképzés)

Ungár Istvánné (*1944): 1992–2005 – tanítós-óvos tárgyak oktatása, a módszeres oktatás tudora, a Dalgyűjteményjegyzet szerkesztője

5.3. Jelenleg is oktató főállású kollégák

Dr. Asztalos Bence DLA: 2017-től

Bánki Veronika: 1982–2012 (nyugdíj óta óraadóként)

Dévai Adrienn: 2007-től (doktorandusz)

Deákné dr. habil. Kecskés Mónika DLA: 2013–2017-ig

Dr. habil. Döbrössy János DLA: 1985-től

Frigyesi Tibor: (1981-től óraadó) 2002-től félállás

Hegedűsné Tóth Zsuzsanna: 2005-től

Dr. habil. Kismartony Katalin DLA: 1994-től

Szabadi Magdolna PhD: 2015-től

Dr. Szesztay Zsuzsa DLA: 2015-től

Turmezeyné dr. habil. Heller Erika PhD: 2003-tól

5.4. Tanszéki ügyintézők

Tasnádi Olga (1928–2012): 1983–2005

Gyapay Judit: 2005–2013

Borbély Beáta: 2013–2018 (Vizuális Nevelési Tanszékkal közösen)

Borbély Erika: 2018-tól

5.5. Tanszékvezetők

Kovács Ferencné Zdeborsky Mária (ének szakcsoportvezető): 1959–1975

Művészeti Nevelési Tanszék:

Kovács Ferencné Zdeborsky Mária 1975–1976

Kerecsényi László: 1976–1980

Csillagné dr. Gál Judit: 1980–1985

Rudolf Péter 1985–1988

Ének-zenei Tanszék:

Grafné Forrai Magdolna: 1988–1995

Döbrössy János: 1995-től

6. Publikációk**6.1. Az 1950-es és 1960-as évek néhány fontosabb publikációja⁵**

Kovács Ferencné 1959: Gimnáziumi énekoktatásunk helyzete a fővárosban.

Énekoktatás 3.Kovács Ferencné – Vadászy Béláné 1960: A gyakorlati kiképzés tapasztalatai a Budapesti Tanítóképző Intézetben. *Énekoktatás* 6.Kovács Ferencné 1962: A Felsőfokú Tanító- és Óvónőképző Intézetek énekeskönyvéről és módszertanáról. *Énekoktatás* 1.Kovács Ferencné 1963: A tanítóképzés ének-zenei feladatai. *Énekoktatás* 4.Kerecsényi László 1960, 1961: *Ének és tanításának módszertana a tanítóképző intézetek I., II. és III. évfolyama számára*. Tankönyvkiadó, Budapest.Kerecsényi László 1959: *Énekjegyzet az óvónőképző Intézetek I. és II. évfolyama számára*. Tankönyvkiadó, Budapest.Kerecsényi László 1961: *Az „ének-zene az óvodában”* c. kiadvány társszerzője.Kerecsényi László 1962: *Ének, zene a tanítóképző intézetek számára. I–II.* Tankönyvkiadó, Budapest.Kerecsényi László – Csillag Lászlóné 1966: *Módszertan tanítóképzők számára – ének*. Tankönyvkiadó, Budapest.Kerecsényi László 1966: *Ének-zene jegyzet tanítóképzők számára*. Tankönyvkiadó, Budapest.Csillag Lászlóné 1963: *Kísérleti módszertani jegyzet a Budapesti Tanítóképző Intézet egyes csoportjai részére*. Kézirat.Csillag Lászlóné 1963: Az általános iskolai énektanítás módszertana (1–4. osztály) korszerűsítésének néhány kérdése. *Pedagógiai Szemle* 7–8.Csillag Lászlóné 1964: Néhány közismert tény. *Pedagógiai Szemle* 3.Csillag Lászlóné 1964: Változatok egy témára. *Pedagógiai Szemle* 10.Csillag Lászlóné – Vadászy Béláné 1962: Daltanítás hallás után kánonban, *Szegedi Tanárképző Főiskola Módszertani Közleményei* 4. 13–18.Csillag Lászlóné – Vadászy Béláné: Énekóra a IV. osztályban. *Köznevelés – Alsó tagozati melléklet* 1.

⁵ Ennek a fejezetnek adatait a Budapesti Tanítóképző Intézet Évkönyveiből gyűjtöttem (Évkönyv, 1959–1965: 37; Évkönyv, 1965–1968: 79, 85).

Csillag Lászlóné 1966: *Módszertani jegyzet tanítóképzők számára*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Csillag Lászlóné 1967: Zenei ízlésvizsgálat az alsó tagozatban. *Pedagógiai Szemle* 10.

6.2. Jelenlegi eredményeinkből

6.2.1. TDK – művészeti diákköri eredmények, versenyek

2009. OTDK II. díj: **Kulcsár Bettina**

Az ének-zene tantárgy motivációs hátterének vizsgálata

témavezető: Turmezeyné Heller Erika

2010. OTDK I. díj és különdíj: **Szelei Nikolett**

A zenei preferenciákat befolyásoló egyes háttértényezők vizsgálata

témavezető: Turmezeyné Heller Erika

Felkértük 2011. januári zenepedagógiai konferenciánk előadójának

2013. TDK házi konferencia:

I. díj: Bíró Judit: Kisgyermek zenei megnyilvánulásainak megfigyelése 20 órában. – OTDK-ra javasolt

II. díj: Varga Anikó: A zene mint emberformáló erő
mindkettejük témavezetője Hegedűsné Tóth Zsuzsanna

2014. TDK Házi konferencia:

III. díj: Korda Ágnes

Karácsony ünnepe a népi emlékezetben, a tradíciók ápolásának gyakorlata az általános iskolában, iskolarendszerünkben

Témavezető: Deákné Kecskés Mónika

2010. október 15.: váci Apor Vilmos Katolikus Főiskola: **Magyarországi és határon túli tanító- és óvodapedagógus-képző intézmények népdalversenye.**

Lőrinczi Zsuzsanna: arany minősítés

Pásztor Andrea: ezüst minősítés

2011. április 11.: Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kara: **IV. Országos Házimuzsikáló Nap**

Három hallgatóval vettünk részt, helyezések nem voltak, a zsűri különdíjat adott produkciójukra.

Bokor Edit (ének)

Torgyik Bettina (ének)

Mészöly Viktória (zongora)

2016. április 14-én a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kara Kodály Szimpóziumot és **Házimuzsikáló Napot** rendezett az ország tanító- és óvo-

képzői számára. Intézményünket **Vura Emese és Bíró Zsófia** II. éves ének műveltségterületes hallgató képviselte, akiknek a nemzetközi zsűri kiváló teljesítményükért Kiemelt Nívódíjat adott.

2015. április 16.: Országos Népdaléneklési Verseny Tanító- és Óvóképzős hallgatók számára.

9 képző intézményből érkezett 14 hallgató (Szabadkáról is). Az országosan elismert szaktekintélyű zsűri döntése alapján mindkét saját hallgatónk a helyezett közé került:

I.: Kőrösy-Szabó Eszter (NTK I/2.)

III.: Papp Marcella (NTK III/2.).

2016. április 7.: II. Országos Népdaléneklési Verseny Tanító- és Óvóképzős hallgatók számára

I.: Manninger Katica (NTK I/2.)

2017. április 6.: III. Országos Népdaléneklési Verseny Tanító- és Óvóképzős hallgatók számára

III.: Sergő Sára (NTK III/2.)

III.: Tánczos Fanni (NTK I/2)

2018. április 12.: IV. Országos Népdaléneklési Verseny Tanító- és Óvóképzős hallgatók számára (Kárpátaljáról is)

I.: Horváth Éva (NTK I/2.)

6.2.2. Saját szervezésű zenepedagógiai konferenciák

2010. január 21.: „Hozzon a gyermeknek mindenki, amit tud: játékot, zenét, örömet!” (Kodály)

A felkért előadók között a tanszék néhány oktatója is szerepelt, előadásaik címe:

Zene-játék. Játsszunk zenével. Bánki Vera és Dr. Kismartony Katalin;

Vissza- és kitekintés az EAS (Iskolai Zenei Nevelés Társasága) európai projektje alapján. Döbrössy János

A zenei tehetség fogalma, megjelenése híres zenészek életrajzaiban. Turmezeyné dr. Heller Erika és Divényi Piroska, végzett hallgató;

Óvóképzős hallgatók ének-zene szakmódszertani fejlődésének támogatása reflektív technikákkal. Hegedűsné Tóth Zsuzsanna;

Ovi–suli, átmenetek az óvoda és iskola között. Az óvodai alapprogram újdonságai. Dr. Szarka Júlia

2011. január 27.: „Mi ez a gyönyörű?” (Kodály) – zenehallgatóvá nevelés.

A felkért előadók között a tanszék néhány oktatója is szerepelt, előadásaik címe:

Lord Menuhintől Dave Brubeckig (MUS-E program és utóhatásai): Dr. Kismartony Katalin;

„A zene nem tud nem hatni...” A hangzó élmény befogadására nevelés kihívásai napjainkban: Mélykútiné Dietrich Helga.

2013. január 24.: „Zenepedagógia – innovatíván!”

A felkért előadók között a tanszék oktatói is szerepeltek, előadásaik címe:

Mindenben zene: Hegedűsné Tóth Zsuzsanna

Intarzia. Zene a zenében: Bánki Vera

Zenei nevelés a kéttannyelvű iskolákban: Kismartony Katalin

Egy óvodai zenei tehetségfejlesztő program bemutatása: Turmezeyné Heller Erika

Zenés színjátszás a tanító- és óvóképzésben – az ELTE TÓK 32 éves Zenés Szín-pada: Döbrössy János

Zenehallgatási bemutató a Gyakorlóiskola tanulóival: Mihalovics Csilla

2014. január 23.: Sípbal, dobbal ... a magyar zenei nevelés hagyományai és a hangszerek

Saját oktatóink:

...és muzsikálni kezdenek a képek: Bánki Vera

Bartók gyermekképe: Deákné Kecskés Mónika

Zenehallgatás – hangszínhallás: Kiss Henriett

Finnországi tapasztalatok – magyar módszer: Kismartony Katalin

Dallamhangszerekkel az iskolában. Előadás és bemutató a Gyakorlóiskola tanulóival: Mihalovics Csilla

2015. január 29.: Forrai Katalin Emlékkonferencia (országos zenepedagógiai konferencia).

Szakmai műhelymunkák is kapcsolódtak hozzá. A felkért hazai és külföldi előadók előadásokkal vagy zenei produkciókkal szerepeltek. A tanszék jelenlegi és volt oktatói közül Deákné Kecskés Mónika kamarapartnerként, Mélykútiné Dietrich Helga szakmai műhely vezetőjeként, zeneóvodai bemutatóval, valamint előadóként működött közre.

2016. január 28.: Kultúrák találkozása és Bartók.

A konferenciát követően konferencia-előkészítő kerekasztal beszélgetés a zeneoktatás minden területéről meghívott szakemberek közreműködésével „Mindennapos éneklés a hétköznapiakban” címmel, Kismartony Katalin irányításával.

Saját előadóink:

Bartók, az apa – ez az út is Bartókhoz vezet: Bánki Vera,

„Játék az egész világ” – a tanítók tanítója: Kiss Áron: Deákné Kecskés Mónika,

Dalok kölcsönhatásai. „...jól asszimilált idegen hatások lehetőséget adnak a gazdagodásra.” Bartók, 1942.: Kismartony Katalin

Kultúrák találkozása zeneterápiában: Szabadi Magdolna,
Furulya- és dudamuzsika – zongorán: Szesztay Zsuzsa,
Az ausztrál őslakosok zenéje: Szilágyi Zsuzsa.

Az ELTE Gyertyánffy István Gyakorló Általános Iskola oktatói közül Mihalovics Csilla gyakorlóiskolai szakvezető és Lázárné Szanádi Csilla gyakorlóiskolai könyvtáros magas színvonalú bemutatójukkal járultak a program értelmezéséhez.

2016. április 15-én az Ének-zenei Tanszék a Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetségével (KÓTA) nagyszabású országos konferenciát rendezett „*Mindennapos éneklés*” címmel. A fő szervező Kismartony Katalin (egyben levezető elnök is) és Döbrössy János volt, aki a megnyitó beszédet és az egyik előadást is tartotta „A tanító- és óvóképzés helyzete az éneklés szempontjából” címmel. A plenáris előadásokat öt szekció munkája követte, vezetői a tanszék oktatói voltak: Deákné Kecskés Mónika, Szesztay Zsuzsa, Turmezeyné Heller Erika, Kismartony Katalin, Döbrössy János. Ők (és részben Szabadi Magdolna) írták meg hangfelvétel segítségével a jegyzőkönyveket és összefoglalókat, melyek a tanszék honlapján olvashatók. A konferencia összefoglalója Kismartony Katalin munkája, melyet a honlapon kívül a Mindennapos Éneklés Bizottsága, a fővédnök Szőnyi Erzsébet, a Dékáni Kollégium tagjai is megkaptak.

2017. január 26. „Kodály és a XXI. század – Zeneiség a digitalizált világban” Saját oktatóink:

Zene-játék – módszertani ötletek: Bánki Vera,
Digitális világ a zenetanár szemével: Deákné Kecskés Mónika,
Mindennapos éneklés: Döbrössy János,
Tesz-vesz muzsika: Hegedűsné Tóth Zsuzsanna,
Zene-játék bölcsődében, óvodában: Kismartony Katalin,
A kodályi elvek és a zeneterápia kapcsolata: Szabadi Magdolna,
A népzene gyűjtés integrálódása Kodály hangszeres zenéjében: Szesztay Zsuzsa,
Zenehallgatás a XXI. sz. óvodájában: Szilágyi Zsuzsa.

A konferenciát élő muzsika (oktatóink közül: Szesztay Zsuzsa, Deákné Kecskés Mónika, Szabadi Magdolna) és közös éneklés is színesítette Kismartony Katalin és Döbrössy János irányításával.

Az ELTE Gyertyánffy István Gyakorló Általános Iskola ének-zene szakvezetője, Mihalovics Csilla magas színvonalú bemutatójával és előadásával járult a program értelmezéséhez.

2017. május 12-én rendezte az Ének-zenei Tanszék a „*Mindennapos éneklés*” II. Országos konferenciáját. A fő szervező Kismartony Katalin (egyben levezető elnök is) és Döbrössy János volt, aki köszöntő beszédet tartott Csíkos Csa-

ba dékánhelyettes megnyitóját követően. A plenáris előadásokat kerekasztal beszélgetés követte szintén Kismartony Katalin irányításával.

A fő előadók között szerepelt tanszékünkéről Deákné Kecskés Mónika „Ének-zene módszertani adatbank – születőben” címmel. A további előadók: Falus András, Konrád Ágnes, Nevigyánszky Éva, Petrás Mária, Vásáry Tamás, és Winkler Márta voltak (ld. tanszéki honlap).

2018. január 25. „Zenés ötletek”.

Saját oktatóink:

Performance kísérletek egy negyedikes osztályban: Asztalos Bence,

Humor, játékoság, rejtélyek – nagy mesterek műveiben: Bánki Vera,

Deák-Bárdos György: Döbrössy János,

Babaszínház: Hegedűsné Tóth Zsuzsanna,

Dohnányi Ernő és Sárosi László a Zene-játék c. könyvben: Kismartony Katalin,

Játék a zenével: Sapszon Borbála

Zeneterápiás pszichodráma: Szabadi Magdolna,

Kurtág: Játékok: Mihalovics Csilla tanítványaival: Szesztay Zsuzsa,

A konferenciát élő muzsika és közös éneklés is színesítette Kismartony Katalin, Turmezeyné Heller Erika és Döbrössy János irányításával.

Az ELTE Gyertyánffy István Gyakorló Általános Iskola tanulói Szesztay Zsuzsa irányításával magas színvonalú bemutatójukkal járultak a program sikeréhez.

6.2.3. Fontosabb publikációk, művészeti tevékenység

a) Tankönyvek, jegyzetek, tanulmányok (tudományos közlemények)

Bánki Vera – Döbrössy János 1992: *Szemelvénygyűjtemény a másodéves szakkollégisták (műveltségterületes hallgatók) számára.*

Bánki Vera – Döbrössy János 1992: *Szemelvénygyűjtemény a harmadéves szakkollégisták (műveltségterületes hallgatók) számára.*

Döbrössy János 2003: *Dalkísérek az iskolai énekes anyaghoz (1–6. osztály). Szemelvény-gyűjtemény tanítóképzős hallgatók számára.* ELTE TÓFK, Budapest.

Döbrössy János (szerk.) 2004: *Ének – zene – nevelés. Az ELTE TÓFK Tudományos közleményei XXV.* Trezor Kiadó, Budapest.

Döbrössy János (szerk.) 2011: *Ének – zene – nevelés 2011. Az ELTE Tanító-és Óvóképző Karának Tudományos Közleményei, XXXIII. Az ELTE TÓK Tudományos Bizottsága, Budapest.*

E kötetben a következő tanulmányokat publikálták a tanszék oktatói:

Dévai Adrienn: *Értékeink: Bartók népdalfeldolgozásai.* 103–124.

Döbrössy János: *Példaképeink: Deák-Bárdos György.* 125–154.

Hegedűsné Tóth Zsuzsanna: *Adaptivitás az óvodai zenei nevelésben.* 87–94.

- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna: A portfólió a leendő óvodapedagógusok ének-zenei képzésében. 95–102.
- Kismartony Katalin: Tizenkét évvel a mus-e program budapesti kísérleti szakaszának befejezése után – milyen eredményeket hozott a „tanítóknak, tanároknak” a program? 51–72.
- Szarka Júlia: Az Óvodai Nevelés módosított Alapprogramjának „áthangszerelése”. 73–86.
- Turmezeyné Heller Erika: A zenei tehetség. 9–24.
- Turmezeyné Heller Erika: Az ének-zene tantárgy motivációs hátterének vizsgálata. 24–50.
- Döbrössy János (szerk.) 2011: *„Mi ez a gyönyörű” (Kodály) – zenehallgatóvá nevelés – konferenciakötet 2011*. ELTE TÓK, Budapest.
- Oktatóink, hallgatóink fejezetei ebben a kiadványban:*
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna: Zenével/zenélve a kisgyermekek között. 15–22.
- Kismartony Katalin: Menuhintól Dave Brubeckig. 37–48.
- Mélykútiné Dietrich Helga: „A zene nem tud nem hatni...” (Kierkegard). A hangzó élmény befogadására nevelés kihívásai napjainkban. 83–90.
- Mihalovics Csilla (gyakorlóiskolai szakvezető): „Hozzon a gyermeknek mindenki, amit tud: játékot, zenét, örömet” (Kodály Zoltán). Zenehallgatás. 99–110.
- Szelei Nikolett (hallgató): Zenei preferenciák. 67–78.
- Kálmánné Bors Irén (szerk.) 2004: *Tanítási vázlatok gyűjteménye*. Az ének-zene vázlatsorozatát összeállították: Bánki Vera, Katona Gáborné, Kismartony Katalin, Klausz Róbert, Réti Anna.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna 2015: A zenei nevelés hatásai. In: Gyöngy Kinga (szerk.): *Első lépések a művészetek felé II. Az ének-zenei nevelés lehetőségei kisgyermekkorban*. Dialóg Campus, Budapest–Pécs.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna 2015: Hangszerekkel a kisgyermekek között. In: Gyöngy Kinga (szerk.): *Első lépések a művészetek felé II. Az ének-zenei nevelés lehetőségei kisgyermekkorban*. Dialóg Campus. Budapest–Pécs.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna 2015: Zenei gyűjtemény. In: Gyöngy Kinga (szerk.): *Első lépések a művészetek felé II. Az ének-zenei nevelés lehetőségei kisgyermekkorban*. Dialóg Campus, Budapest–Pécs.
- Mélykútiné Dietrich Helga (szerk.) 1989: *Szöveggyűjtemény az ének-zene és módszertana tantárgyhoz* – jegyzet. BTF, Budapest.
- Mélykútiné Dietrich Helga (szerk.) 1989: *Évszaklapozó. Magyar népi mondókák tavaszeltől télutóig*. Marczibányi Téri Művelődési Központ, Budapest.

- Mélykútiné Dietrich Helga (szerk.) 1999: *Fishy, Fishy in the Brook. Rhymes, Mother Goose. Angol nyelvű mondókák, dajkarímek*. DOL Kulturális Kiadó Bt., Budapest.
- Mélykútiné Dietrich Helga 2001: *A magyar népi gyermekmondókák sajátosságai* – jegyzet. ELTE TÓFK.
- Mélykútiné Dietrich Helga 2002: *A magyar népi gyermekdalok sajátosságai* – jegyzet. ELTE TÓFK.
- Réti Anna – Döbrössy János (szerk.) 2012: *Az ének-zene tantárgy-pedagógiája* – jegyzet. ELTE EÖTVÖS Kiadó, Budapest. (A szerzők a tanszék jelenlegi és volt oktatói: Bánki Vera, Katonáné Malmos Edit, Klausz Róbert, Graf Gáborné, Réti Anna, Tardy Lászlóné, Turmezeyné Heller Erika, Ungár Istvánné.)
- Katona Gáborné–Tardy Lászlóné (szerk.) 2003: *Énekeljünk kétszólamban – bicíniumgyűjtemény* – jegyzet. ELTE TÓFK.
- Ungár Istvánné (szerk.) 2003: *Dalgyűjtemény tanítóképzős hallgatók számára* – jegyzet. ELTE TÓFK.

b) Könyvek, tanulmányok

- Bánki Vera 2002: Hogyan muzsikálhat együtt az egykedvű a zenekedvelővel? A differenciálás lehetőségei az énekórákon. In: Bánki Vera – Bálványos Huba (szerk.): *Differenciálás a művészeti nevelésben*. OKKER, Budapest.
- Bánki Vera 2005: Az ének-zene tantárgy-pedagógiai programjának kiegészítése. In: Hunyady Györgyné – Kereszty Zsuzsa – Véghelyi Józsefné (szerk.): *Roma gyerekekre vonatkozó kompetencia fejlesztése a tanító- és óvóképzés tantárgyi programjában*. ELTE TÓFK.
- Döbrössy János 2003: A hátrányos helyzet kezelését hatékonyan szolgáló pedagógiai lehetőségek – Ének-zene. In: Ronkoviczné Faragó Eszter (szerk.): *Hátrányok és stratégiák, szöveggyűjtemény*. 75–91. ELTE TÓFK Neveléstudományi Tanszéke – Trezor Kiadó, Budapest.
- Döbrössy János 2006: Deák-Bárdos György (1905–1991). In: *Apáczai Napok 2005. tanulmánykötet – Testvérműzsák, művészetek és a nevelés*. 298–308. Győr.
- Döbrössy János 2007: Deák-Bárdos György írásai, pedagógiai művei. In: Lőrincz Ildikó (szerk.): *Apáczai-Napok 2006. Hagyomány és fejlődés, tanulmánykötet II*. 377–385. NYME ACsJK, Győr.
- Döbrössy János 2008: Deák-Bárdos György (1905–1991) munkássága, zeneszerzői életműve. In: Lőrincz Ildikó (szerk.): *Apáczai-Napok 2007. Értékkörzés és értékkeremtés, tanulmánykötet*. 444–452. NYME ACsJK, Győr. <https://lib.sze.hu/apaczai-napok-tanulmanykotetei> (A letöltés ideje: 2018. 8. 13.)

- Gráfné Forrai Magda 1996: Felkészülés az énekórára. In: Hunyady Györgyné – M. Nádaszi Mária (szerk.): *A helyi tanterv készítésétől a tanítási óráig*. BTF, Budapest.
- Gráfné Forrai Magda 1998: Művészetek, B) Ének-zene. In: Hunyady Györgyné (szerk.) *Lépésről lépésre iskolai program I.* 208–228. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Soksorozósító Üzeme, Budapest.
- Gráfné Forrai Magda 2003: Ének-zene. In: Hunyady Györgyné (szerk.) *Lépésről lépésre iskolai program.* 255–285. Lépésről lépésre Országos Szakmai Egyesület, Budapest.
- Gráfné Forrai Magda 2003: A szöveges értékelés helyi, iskolai rendszerének kidolgozása. Ének-zene. In: Hunyady Györgyné (szerk.): *Osztályozás? Szöveges értékelés?* Dinasztia Kiadó, Budapest.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna (szerk.) 2008: *Okosfüzet 1–2. Énekes-verses foglalkoztató könyv 4–7 éveseknek.* Comenius Kiadó, Karád.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna (szerk.) 2008: *Okosfüzet 2. Énekes-verses foglalkoztató könyv 4–7 éveseknek.* Comenius Kiadó, Karád.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna (szerk.) 2002/2008: *Okosfüzet 1. Énekes-verses foglalkoztató könyv 4–7 éveseknek.* Comenius, Karád.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna (szerk.) 2002/2008: *Okosfüzet 2. Énekes-verses foglalkoztatókönyv 4–7 éveseknek.* Comenius, Karád.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna 2010: A portfólió a leendő óvodapedagógusok ének-zenei képzésében. In: Székely Tünde (szerk.): *XI. RODOSZ konferenciakötet.* Metaforma Kft., Kolozsvár.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna 2010: A portfólió a leendő óvodapedagógusok ének-zenei képzésében. In: Hajdicsné Varga Katalin (szerk.): *Célok és módszerek a tudáslapú társadalom nevelési intézményeiben.* 70–77. Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kara, Kaposvár.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna 2011: Zenével/zenélve a kisgyermek között In: Döbrössy János (szerk.): *„Mi ez a gyönyörű” (Kodály) –zenehallgatóvá nevelés– konferenciakötet.* 15–23. LTE TÓK Tudományos Bizottság, Budapest. http://old.tok.elte.hu/kutatokozpont/upload/publikacio/Mi_ez_a_gyonyoru_2011.pdf (A letöltés ideje: 2018. 8. 13.)
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna 2012: Portfólió azt oktatás szolgálatában. In: Podráczky Judit (szerk.): *Hatékonyabban, élményszerűbben, színesebben. Korszerű tanulásirányítási módszerek a tanító- és óvóképzésben.* 35–52. ötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna 2013: Challenges in the musical training and practical support of future preschool teachers with portfolio. In: Grujić, Tamara (szerk.): *Methodical Days 2013, International Scientific Conference,*

- Competences of Preschool Teachers for the Knowledge Society*. 80–85. re-school Teachers' Training College in Kikinda.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna 2014: Óvodapedagógus-képzés új utakon: a port-fólióval támogatott ének-zene képzés. In: Szabolcs Éva – Garai Imre (szerk.): *Neveléstudományi kutatások közben – válogatás doktori hallgatók munkáiból – a pedagógusképzés megújítása: alapozó tanulmányok*. 123–128. LTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna 2015: A családból bölcsődébe érkező gyerme-kek beszoktatásának megkönnyítése zenei módszerekkel In: Golyán Szil-via (szerk.): *Gyengéd átmenetek: A család és intézményes nevelés forduló-pontjainak támogatása – Országos Tudományos Konferencia – Program és előadás kivonatok*. 83–91. ötvös József Főiskolai Kiadó, Baja.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna 2016: *Mindenben zene. A Tesz-vesz muzsika program játékötleteinek gyűjteménye a 3–9 évesek zenei önkibontakozásá-nak támogatására*. Raabe Klett Kiadó, Budapest.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna 2016: Mozgásra hangoló – Gondolatok a böl-csődések mozgásfejlődéséről, ötletek mozgással teli játékokra. In: *Böl-csödevezetők kézikönyve, A bölcsődei nevelés alternatívái*. 1–30. aabe Klett Kiadó, Budapest.
- Kecskés Mónika 2006: *A négy időszi Mária antifóna (Alma redemptoris mater, Ave regina coelorum, Regina coeli, Salve Regina)*. 15–17. századi orgonás feldolgozásai a liturgikus gyakorlat tükrében. LFZE Egyházzenei Kutatócsoport, Budapest.
- Kecskés Mónika 2000–2001: Négy Mária-antifóna liturgikus alkalmazásá-nak történetéből I. *Magyar Egyházzene* 2–3. 175–186.
- Kecskés Mónika 2003: A liturgikus orgonajáték XVI–XVII. századi lengyel forrásai. In: Kovács Andrea (szerk.): *Socia exultatione (A Rajeczky Benjá-min születésének centenáriuma tartott egyházzenei tudományos konferencia előadásai)*. 331–335. MTA–TKI Egyházzenei Kutatócsoport, Budapest.
- Kecskés Mónika 2006: Marcel Dupré: „Versets sur les vèpres de la vierge”. In: Kovács Andrea (szerk.): *Inter sollicitudines (A X. Piusz motu propriója kiadásának centenáriuma tartott egyházzenei tudományos konferencia elő-adásai)*. MTA–TKI Egyházzenei Kutatócsoport, Budapest.
- Kecskés Mónika 2011: Ferences imádságos könyvek magyar nyelvű ének-szövegei (1616–1941). In: Kovács Andrea (szerk.) *„A keresztyéni gyüle-kezetben való isteni dicséretet” – népénektáraink tegnap és ma*. 165–199. MTA–TKI LFZE Egyházzenei Kutatócsoport, Budapest.
- Kecskés Mónika 2011: „Il glorioso poverello di Cristo” Szent Ferenc leg-tehetségesebb szolgálja, a Pesti ferencesek barátja: Liszt Ferenc.– Liszt és

- a Pesti ferences templom. A 19. század egyházi zenéje a Pesti ferences templomban. In: Szávay László (szerk.): *Vidimus enim stellam eius*. 85–92. Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- Kecskés Mónika 2013: „Szent Ferenc napjaink zenéjében.” In: Medgyesy S. Norbert – Ötvös István – Őze Sándor. (szerk.): *Nyolcszáz esztendő a ferences rend. Tanulmányok a Rend lelkiségéről, történeti hivatásáról és kulturális-művészeti szerepéről*. 640–664. Írott Szó Alapítvány – Magyar Napló, Budapest.
- Kecskés Mónika 2005–2006: A négy időszaki Mária-antifóna XV–XVII. századi orgonás feldolgozása a liturgikus gyakorlat tükrében (Mesterművek bemutatása). *Magyar Egyházzene* 13: 3. 395–397.
- Kecskés Mónika 2012: Liszt és a pesti ferences templom – a XIX. század egyházi zenéje a pesti ferences templomban. *Magyar Egyházzene: Egyházzene Liturgika Organológia* 20. 281–288.
- Kecskés Mónika 2014: “Music and it’s Education in Franciscan Monastery of Pest in the 18th Century”. In: Fehér, Ágota – Fülöpné, Erdő Mária – Mészáros, László (szerk.): „*Caritate Preficias*” A keresztény nevelés feladatai és kihívásai a harmadik évezred elején. 98–109.
- Kismartony Katalin 2010: Első kéttannyelvű énekkönyvem – My first bilingual songbook (Énekkönyvsorozat az 1–4. osztály számára). In: Lőrincz Ildikó (szerk.): *XIII. Apáczai-napok Nemzetközi Tudományos Konferencia 2009*. 535–542. Tanulmánykötet. NYME ACsJK, Győr.
- Kismartony Katalin 2011: Differenciálás lehetőségei az iskolai zenehallgatások során. In: Varjú Potrebic Tatjana – Lapes, Josip (szerk) *A tehetségek szolgálatában, III. Nemzetközi tudományos tehetséggondozó konferencia, Tanulmány gyűjtemény*. 135–144. Regionális Szakmai Pedagógus-továbbképző Központ, Magyarokanizsa.
- Kismartony Katalin – Bánki Vera 1999: *Zene-játék 1. Tankönyv az általános iskola 1–2. osztálya számára, útmutatóval*. Kyrios Kiadó, Kecskemét.
- Kismartony Katalin – Bánki Vera 2001: *Zene-játék 2. Tankönyv az általános iskola 3–4. osztálya számára, útmutatóval*. Aura Kiadó, Budapest.
- Kismartony Katalin 2003: Kooperatív tanulás az ének-zene órákon a tanítóképzés és az általános iskolai énektanítás keretében. In: Hunyady Györgyné (szerk.): *Differenciált fejlesztés – kooperatív tanulás*. ELTE TÓFK, Budapest.
- Kismartony Katalin – Bánki Vera 2004: *Zene-játék 1. Tankönyv az általános iskolák 1–2. osztálya számára, útmutatóval*. (átdolgozás) Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Kismartony Katalin – Gállné Gróh Ilona 2006: *My First Bilingual Songbook – Első kétnyelvű énekkönyvem kézikönyvvel*. Konsept-H Kiadó, Piliscsaba.

- Kismartony Katalin – Gállné Gróh Ilona 2006: *My Second Bilingual Songbook – Második kétnyelvű énekkönyvem kézikönyvvvel*. Konsept-H Kiadó, Piliscsaba.
- Kismartony Katalin – dr. Gállné Gróh Ilona 2006: *My Third Bilingual Songbook – Harmadik kétnyelvű énekkönyvem kézikönyvvvel*. Konsept-H Kiadó, Piliscsaba.
- Kismartony Katalin – dr. Gállné Gróh Ilona 2007: *My Fourth Bilingual Songbook – Negyedik kétnyelvű énekkönyvem*. Konsept-H Kiadó, Piliscsaba.
- Szabadi Magdolna 2011: Different aspect of music therapy. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, series Musica* 56: 1. 141–163.
- Szabadi Magdolna 2010: A segítés fogalmának értelmezése a különböző terápiás eljárásokban és a professzionális segítő kapcsolatban. *Új Kép* 12: 3–4. 10–17.
- Szabadi Magdolna 2012: Zenei tesztek alkalmazhatósága a zeneterápiában. *Parlando Online* 2012: 4. <http://www.parlando.hu/2012/2012-4/2012-4-06-Szabadi.htm> (A letöltés ideje: 2018. 8. 16.)
- Szabadi Magdolna 2014: A szociális és az érzelmi kompetencia összetevőinek, fejlődésének és fejlesztésének vizsgálata zeneterápiás keretben. *Magyar Pedagógia* 114: 3. 149–188.
- Szabadi Magdolna 2016: Alsó tagozatos gyermekek interperszonális kapcsolatainak fejlesztése speciális zenei programmal. *Fejlesztő Pedagógia* 27: 1. 20–30.
- Szabadi Magdolna 2016: Exploring the elements of attitude to music among students of teacher training. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* 61: 1. 183–210.
- Nagyné Szarka Júlia 1997: Minden program magában hordozza egy következő születésének előfeltételeit. In: Hangay Zoltán (szerk.): *A BTF Tudományos Közleményei XVI.* 59–70. BTF, Budapest.
- (Nagyné) Szarka Júlia: 1996 és 2011 között 27 cikk az Óvodai Nevelés folyóiratban.
- (Nagyné) Szarka Júlia 1999: Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjának „megzenésítése”. In: Bollókné Panyik Ilona (szerk.): *A BTF Tudományos Közleményei XVII.* Trezor Kiadó, Budapest,
- (Nagyné) Szarka Júlia (2001): Kutatások-mérések az óvodai zenepedagógiában. In: *Ezredforduló, műveltségkép, kisgyermekkori nevelés. Az ELTE TÓFK 1999-es Tudomány napi konferencia előadásai.* 177–187. Trezor Kiadó, Budapest. 200–204.
- (Nagyné) Szarka Júlia 2002: Ének-zenei nevelés az óvodák helyi programjában. *Kisgyermeknevelés* 4: 20–30.

- (Nagyné) Szarka Júlia 2003: Az óvónők szakmai elkötelezettsége. Az elkötelezettség modellezésének lehetőségei a szakirodalmak tükrében. In: *A pedagógiai kutatások folyamatában*. 177–187. ELTE Pedagógiai Intézet kiadványa, Budapest.
- (Nagyné) Szarka Júlia 2004: Az óvodapedagógus szakmai elkötelezettsége. In: *Az óvodapedagógus szerep kihívásai*. 59–75. Trezor Kiadó, Budapest.
- (Nagyné) Szarka Júlia 2004: Az elkötelezett óvónő 2003-ban. In: Bollókné Panyik Ilona (szerk.): *Gyermek – Nevelés – Pedagógusképzés. Az ELTE TÓFK Tudományos Közleményei XXVII*. 153–172. Trezor Kiadó, Budapest. <http://mek.oszk.hu/08900/08977/08977.pdf> (A letöltés ideje: 2019. 11. 04.)
- Szarka Júlia 2004: Hipp, hopp, haja hopp, merre van a ZENE, HOP? In: Döbrössy János (szerk.): *Ének – Zene – Nevelés*. 45–58. Trezor Kiadó, Budapest. <http://mek.oszk.hu/08800/08890/08890.pdf>
- Szarka Júlia – Urbánné Varga Katalin 2006: A művészeti nevelés a paradigmaváltás küszöbén. In: *Projektpedagógia VII*. 102–114. Kecskeméti Főiskola TFK kiadó, Kecskemét.
- Szarka Júlia 2007: Zenei elkötelezettségünk az óvodában. *Studia Caroliensia* II. 51–68.
- Szarka Júlia 2010: Szociális kompetenciák az óvodában. In: *Magyar Református Nevelés* (Szociális kompetencia) X: 4. 8–13.
- Szarka Júlia 2011: Az Óvodai Nevelés módosított Alapprogramjának „áthangszerelése”. In: Döbrössy János (szerk.): *Ének – zene – nevelés. Az ELTE TÓK Tudományos közleményei XXXIII*. 102–114. ELTE TÓK, Budapest. http://www.tofk.elte.hu/kutatokozpont/upload/publikacio/Enek_zene_nevelés_2011.pdf (A letöltés ideje: 2018. 8. 13.)
- Szarka Júlia 2011: „Új esztendő, vígságszerző, most kezd újulni, újulása víg örömet most kezd hirdetni. *Óvodai Nevelés* 64: 1. 2–4.
- Turmezeyné Heller Erika 2004: A kooperatív tanulás alkalmazásának vizsgálata a kisiskolások zenei nevelésében. In: Döbrössy János (szerk.): *Ének – Zene – Nevelés*. 161–172. Trezor Kiadó, Budapest.
- Turmezeyné Heller Erika 2006: A zenei képességek fejlődésének vizsgálata. In: Győrik Ferenc (szerk.): *A tehetséggondozás 15 éve a Bolyaiban*. 60–71. Bolyai János Tehetségfejlesztő és Informatikai Általános Iskola, Szerencs.
- Turmezeyné Heller Erika 2008: Integráció és differenciálás egyszerre a tehetséggondozásban – kooperatív tanulás. In: Balogh László – Koncz István (szerk.): *Kiterjesztett tehetséggondozás. PEM Tanulmányok/VIII*. 67–77. Professzorok az Európai Magyarorszáért, Budapest.

- Turmezeyné Heller Erika 2011: A zenei tehetség. In: Döbrössy János (szerk.): *Ének – zene – nevelés. Az ELTE TÓK Tudományos közleményei XXXIII.* 9–24. ELTE TÓK, Budapest.
- Turmezeyné Heller Erika 2011: Az ének-zene tantárgy motivációs hátterének vizsgálata. In: Döbrössy János (szerk.): *Ének – zene – nevelés. Az ELTE TÓK Tudományos közleményei XXXIII.* 25–50. ELTE TÓK, Budapest.
- Szelei Nikolett – Turmezeyné Heller Erika 2011: Zenei preferenciavizsgálat. In: Koósné Sinkó Judit (szerk.): *Mester és tanítvány I.* 11–24. ELTE Eötvös Kiadó, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest. http://old.tok.elte.hu/kutatokozpont/upload/publikacio/mester_es_tanitvany.pdf (A letöltés ideje: 2018. 8. 13.)
- Turmezeyné Heller Erika 2012: A zenei tehetség felfedezése és fejlesztése. In: Balogh László (szerk.): *Komplex tehetségfejlesztő programok.* 343–359. Didakt Kiadó, Debrecen.
- Turmezeyné Heller Erika 2012: A tehetséggondozás és a kooperatív tanulás kapcsolata. *Parlando* 54: 3. 20.
- Turmezeyné Heller Erika – Szendrey Julianna 2012: Kooperatív munkaformák támogatása a pedagógusképzésben. In: Podráczky Judit (szerk.): *Hatékonyabban, élményszerűbben, szívesebben. Korszerű tanulásirányítási módszerek.* 53–70. ELTE, Budapest.
- Turmezeyné Heller Erika 2012: A dallami észlelés fejlődése. *Parlando* 5. <http://www.parlando.hu/2012/2012-5/2012-5-03-Turmezeyne.htm> (A letöltés ideje: 2018. 8. 13.)
- Turmezeyné Heller Erika 2012: Hogyan gazdagíthatjuk újabb tartalmakkal a tehetségígéretek műhelyeit úgy, hogy a kodályi alapelveket ne sértjük meg? *Parlando* 6. <http://www.parlando.hu/2012/2012-6/2012-6-01-Turmezey.htm> (A letöltés ideje: 2018. 8. 13.)
- Turmezeyné Heller Erika 2013: Developmental changes in the structure of musical abilities. *The Changing Face of Music and Art Education* 5: 1. 59–78.
- Turmezeyné Heller Erika 2014: A kooperatív tanulás alkalmazásának lehetőségei az ének-zene órákon. *Parlando* 6. <https://www.parlando.hu/2014/2014-6/Turmezeyne.htm> (A letöltés ideje: 2018. 8. 13.)
- Turmezeyné Heller Erika – Máth János 2014: A zenei írás-olvasási képesség fejlődésének longitudinális vizsgálata 2–8. osztályosok körében. *Génius Műhely* 9. *MATEHETSZ* 36.
- Turmezeyné Heller Erika 2015: Zenei nevelésünk erősségei és gyengeségei az utóbbi évtizedek kutatási eredményeinek tükrében; A zenei élmény befogadása; A zenei nevelés hatása más fejlesztési területekre; A popu-

lárís kultúra mint kihívás az iskolai nevelés számára. In: S. Szabó Márta (szerk.): *Szolfézs- és zeneismeret-tanárok, ének-zene tanárok és karvezetők továbbképzése, IV. fejezet: Zenepedagógia: elmélet és gyakorlat, Szaktanárnet-könyvek 30.* Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

Irodalom

- Árpássy Gyula (szerk.): *A Budapesti Tanítóképző Intézet évkönyve 1965–1968.* Budapesti Tanítóképző Intézet, Budapest. (Évkönyv, 1965–1968)
- Békési Lajos – Árpássy Gyula – Piry József – Bihari János 1966: *A Budapesti Tanítóképző Intézet évkönyve 1959–1965.* Budapesti Tanítóképző Intézet, Budapest. (Évkönyv, 1959–1965)
- Breuer János 1975: *30 év magyar zenekultúrája.* Zeneműkiadó, Budapest.
- Daragó Rita Laura 2014: *Bartalus István a 19. századi magyar zenetörténeti kutatás és zenepedagógia tükrében.* ELTE PPK, Neveléstudományi Doktori Iskola http://www.academia.edu/21780794/Bartalus_Istv%C3%A1n_a_19._sz%C3%A1zadi_magyar_zenet%C3%B6rt%C3%A9neti_kutat%C3%A1s_%C3%A9s_zenepedag%C3%B3gia_%C3%BCkr%C3%A9ben (A letöltés ideje: 2018. 8. 13.)
- Fazekas Ágnes 2007: *Magyar zeneszerzők világi kórusművei a 20. század nagy zenei változásai előtt.* Doktori értekezés. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Budapest. http://docs.lfze.hu/netfolder/public/PublicNet/Doktori%20dolgozatok/fazekas_agnes/disszertacio.pdf (A letöltés ideje: 2018. 8. 13.)
- Heinz Alfred Brockhaus – Hugo Riemann 1983: *Zenei lexikon.* Zeneműkiadó, Budapest.
- Kodály Zoltán 1937: Bicinia Hungarica. In: Kodály Zoltán: *Visszatekintés I.* 64–65. Szerk.: Bónis Ferenc. (1982) Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
- Kodály Zoltán 1956: Tanügyi bácsik! Engedjétek énekelni a gyermekeket! In: Kodály Zoltán: *Visszatekintés I.* 304–308. Szerk.: Bónis Ferenc. (1982) Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
- Kodály Zoltán 1962: Egy kis számadás. In: Kodály Zoltán: *Visszatekintés III.* 106–107. Szerk.: Bónis Ferenc. (1982) Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
- Kozák Péter 2015: Kiss Áron. *Névpont*, <http://nevpont.hu/view/11294> (A letöltés ideje: 2019. 3. 22.)
- Króó György 1975: *A magyar zeneszerzés 30 éve.* Zeneműkiadó, Budapest.
- Padányi-Frank Antal 1939: *A Budapesti I. kerületi Magyar Királyi Állami Líceum és Tanítóképző-Intézet évkönyve az 1938–39. iskolai évről.* Az intézet igazgatósága, Budapest.
- Panyik Ilona 1991: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola.* Tankönyvkiadó – Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.
- Quint József (szerk.) 1927: *A Budapesti Magyar Királyi Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző-Intézet 1926–27. évi értesítője.* Ábrahám és Sugár, Bagó M. és Fia Utóda Könyvkiadó, Budapest.
- Szabó Csaba 1974: A Kodály-módszer nemzetközi térhódítása. *Korunk* 10. 1070–1074. https://epa.oszk.hu/00400/00458/00448/pdf/EPA00458_Korunk_1974_10_1070-1074.pdf (A letöltés ideje: 2019. 8. 31.)

- Szabó Helga 1980: Torzulások a kodályi zenei nevelés általános iskolai alkalmazásában. In: Breuer János (szerk.): *Kodály-mérleg. Tanulmányok*. 1982. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Szőnyei Tibor – Vágó Elemér – Bihari János – Nábrádi István (szerk.) 1969: *A Budapesti Tanítóképző Intézet száz éve (1869–1969)*. Tanítóképző Intézet Igazgatósága, Budapest.
- Szőnyei Tibor – Vágó Elemér – Bihari János – Nábrády István (szerk.) 1969: *A Budapesti Tanítóképző Intézet száz éve (1869–1969)*. Tanítóképző Intézet Igazgatósága, Budapest.
- Varga Bálint András 1986: *3 kérdés 82 zeneszerző*. Zeneműkiadó, Budapest.
- Varga Bálint András 1989: *Hullámhegyek és hullámvölgyek*. Székely Endre pályaképe. *Muzsika* 32.
- Várnai Péter 1967: *Székely Endre*. Zeneműkiadó, Budapest.

Melléklet

A nappali óvodapedagógus BA-szak hallgatóinak 2012-es tantervi hálójája (2017-től a kódok változtak, az óraszámok megmaradtak)

ÉNEK-ZENE ÉS MÓDSZERTANA heti 12 óra	Kredit Σ 11	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév
ÓN02A01 Ének-zene és módszertana I.	2	0+2Δ gyj					
ÓN02A02 Ének-zene és módszertana II.	2		0+2Δ gyj				
ÓN02A03 ☒ Ének-zene és módszertana III.	4			2+2Δ k			
ÓN02A04 Ének-zene és módszertana IV.	2				0+2Δ gyj		
ÓN02A05 Ének-zene és módszertana V.	1					0+2Δ k	

Δ csoportonként szervezett oktatás, a létszám a szervezési lehetőségektől függ

☒ az előadás látogatása kötelező

A nappali tanító BA-szak hallgatóinak 2012-es tantervi hálója

(2017-től kismértékben módosult, a kreditek kissé átrendeződtek, az Ének-zene és tantárgy-pedagógiája V. helyett Énekes-zenés játékok néven a több tanszékre vonatkozó „Játék a tanításban és a nevelésben” tantárgycsoport tagjaként heti 1 órában a VI. félévben)

ÉNEK-ZENE ÉS TANTÁRGY- PEDAGÓGIÁJA heti 9 óra	Kredit Σ10	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII. félév
TN02A01 Ének-zene és tantárgy- pedagógiája I.	2	0+2Δ gyj							
TN02A02 Ének-zene és tantárgy- pedagógiája II.	2		0+2Δ k						
TN02A03 Ének-zene és tantárgy- pedagógiája III.	1			0+1Δ gyj					
TN02A04 Ének-zene és tantárgy- pedagógiája IV.	1				0+1Δ gyj				
TN02A05 ☒ Ének tantárgy-pedagógia	2					1+1Δ k			
TN02A06 Ének-zene és tantárgy- pedagógiája V.	2						0+1Δ m		

Δ csoportonként szervezett oktatás, a létszám a szervezési lehetőségektől függ

☒ az előadás látogatása kötelező

**A nappali tanító szak ének-zene műveltségterületes hallgatóinak
2012-es tantervi hálójá**

(2017-től új kódokkal, a tárgyak más csoportosításával, de lényegileg megmaradt)

ÉNEK-ZENE MŰVELTSÉGI TERÜLET heti 25 óra	Kredit Σ 31	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII. félév
TN02M01 Ének, szolfézs zeneelmélet I.	3		0+3Δ k						
TN02M02 Ének, szolfézs, zeneelmélet II.	3			0+3Δ k					
TN02M03 Ének, szolfézs, zeneelmélet III.	2				0+2Δ gyj				
TN02M04 Ének, szolfézs, zeneelmélet IV.	2					0+2Δ gyj			
TN02M05 Ének, szolfézs, zeneelmélet V.	3						0+3Δ sz		
TN02M06 Ének-zene tp. I.	2				0+2Δ gyj				
TN02M07 Ének-zene tp. II.	2					0+1Δ k			
TN02M08 Karvezetés, kórushangképzés I.	1					0+1Δ m			
TN02M09 Karvezetés, kórushangképzés II.	1						0+1Δ gyj		
TN02M10 Karvezetés, kórushangképzés III.	2							0+1Δ k	
TN02M11 Zongora, partitúraolvasás I.	1		0,5Δ gyj						
TN02M12 Zongora, partitúraolvasás II.	1			0,5Δ gyj					
TN02M13 Zongora, partitúraolvasás III.	1				0,5Δ gyj				

TN02M14 Zongora, partitúraolvasás IV.	1					0,5Δ gyj			
TN02M15 Hangképzés I.	1		0,5Δ gyj						
TN02M16 Hangképzés II.	1			0,5Δ gyj					
TN02M17 ☒ Zeneirodalom I.	1						1+0Δ gyj		
TN02M18 ☒ Zeneirodalom II.	1							1+0Δ gyj	
TN02M19 ☒ Zeneirodalom III.	2								1+0Δ k

Δ csoportonként szervezett oktatás, a létszám a szervezési lehetőségektől függ

☒ az előadás látogatása kötelező

**A nappali csecsemő- és kisgyermeknevelő BA-szak hallgatóinak
2012-es tantervi hálójája**

ÉNEK-ZENEI NEVELÉS heti 4 óra	Kredit Σ 8	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév
CBN02A01 Ének-zenei nevelés és módszertana I.	2	0+1Δ gyj					
CBN02A02 Ének-zenei nevelés és módszertana II.	2		0+1Δ gyj				
CBN02A03 Ének-zenei nevelés és módszertana III.	2			0+1Δ k			
CBN02A04 Zenei játékok az első életévekben	2				0+1Δ gyj		

**A nappali csecsemő- és kisgyermeknevelő BA-szak hallgatóinak
2017-es tantervi hálójá**

ÉNEK-ZENEI NEVELÉS	Kredit Σ 12	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév
<i>Művészeti nevelés 2. Ének-zenei nevelés. A fejlődés támogatása zenével</i>							
CS17NA02A01 Ének-zenei nevelés alapjai I.	2	0+1 gyj					
CS17NA02A02 Ének-zenei nevelés alapjai II.	2		0+1 gyj				
CS17NA02A03 Fejlődés támogatása zenével I.	2			0+2 k			
CS17NA02A04 Fejlődés támogatása zenével II.	3				0+2 gyj		
CS17NA02A05 Fejlődés támogatása zenével III.	3					0+1 k	

5. kép: Bihari János születésnapjára köszöntés – tanszéki tanári kórus:
Bánki Vera, Réti Anna, Hartyányi Judit, Szarka Júlia, L. Nagy Katalin, Udvardy
Lászlóné, (mögötte) Döbrössy János, Grafné Forrai Magdolna, Gerenday Endre, Rudolf
Péter, Kerecsényi László, Timár Imre (Tanszéki fotóanyag, 1987)

6. kép: Terasz a '90-es évek elején:
Réti Anna, Rudolf Péter, Tardyné Tarkó Magda, Grafné Forrai Magdolna,
Klausz Róbert, Tasnádi Olga tanszéki ügyintéző (Tanszéki fotóanyag)

7. kép: Az Országos Kazinczy-verseny döntője alkalmából a képzők oktatóiból verbuvált
kórus (Tanszéki fotóanyag, 2005)

8. kép: Zenés Színpad: A muzsika hangja – egykori, visszajáró hallgatóink
(Tanszéki fotóanyag, 2008)

A 150 éves tanítóképzés a testnevelés-tanítás szemszögéből

A Testnevelési Tanszék múltja visszavezethető az 1860-as évekig, amikor állami intézkedések történtek az ifjúság egészségének javítása érdekében. Minden felelős tornaoktatás-vezető, tanszékvezető nagy egyéniség volt. Kollégáikkal együtt példamutató lelkiismeretességgel végezték oktatómunkájukat. Nem mellesleg méltányolni kell az intézményvezetők támogatását, amit az ifjúság testedzése érdekében adtak a tanároknak.

1. Az első lépések

„A pedagógus szakma kialakulásának kezdetét a felvilágosult abszolutizmus 18. század végi modernizációs intézkedései, *Mária Terézia 1777. évi Ratio Educationis* tanügyi rendelkezései jelentették, amelyek először fogalmaztak meg általános érvényű képesítési követelményeket és képzési előírásokat a különböző intézménytípusokban foglalkoztatott szakemberek számára” (Kelemen 2007: 10).

A kor egészségügyi problémáinak megoldására és a fiatalok fizikai erejének javítására Bakody Tivadar orvos az Orvosi Hetilap 1861. évi 15. számában *Országos testgyakorlat* címen írt cikkében a rendszeres testgyakorlásra hívta fel a közönség figyelmét:

„Ha a testgyakorlat az iskolai tervbe felvétetik és ennek rendszerével célszerű összefüggésbe hozatik, a legjótékonyabb eredmények következendek be a fiatal ivadék képzésében, viseletében és jellemében. De a testgyakorlat csak úgy hozathatik hathatós összefüggésbe a tanintézeti tervvel, ha nemcsak egyesek, de maga az állam venné pártolása alá ez eszmét és biztosítaná annak állását és irányát. Hogy ez lehetségesse váljék, szükséges, hogy minden ezen eszme létesítésére nézve felmerülő pénzkérdések lehető legkönnyebben fejthetessenek meg, ez pedig csak úgy történhet, ha a terv kivitelére szükséges eszközök fokankint állítatnak elő. Mindenekelőtt az országnak egy olynemű középponti testgyakorlóintézettel kell bírnia, melyben a gyakorlatot télen és nyáron folytatni lehessen. Ezen intézet szolgálna először a fővárosi fiatalság testgyakorló-iskolájául, *másodszor ez lenne azon középponti tanoda, melyben eleintén a nagyobb, később pedig, ha az állam ez eszmét nagyobb kiterjesztésre méltat-*

ná, a középszerű helységek és falvak számára is képezettnének a testgyakorlótanítók” (Bakody 1861: 292–293). [Kiemelések a szerzőtől – G. I.]

Fontos eszmei-szakmai előkészítő szerepe volt Bakody Tivadar cikkének az állami tanítóképzés, és ezen belül a testnevelésre vonatkozó rendszabályok megalkotásában.

Eötvös József, az első magyar vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelete szerint, az 1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában:

„A népiskolákban a 64. § Tantárgyak Fiúk számára: a) hit és erkölcsan; b) szépírás és rajz; c) anyanyelv; d) a mely iskolában a tanítási nyelv nem a magyar, ott a magyar nyelv; e) számtan és mértan, alkalmazási gyakorlatokkal; f) természettan és természetrajz, különös tekintettel a földművelésre és iparra; g) földrajz és történet (átalános és hazai); h) mezői gazdaságtan alapvonalai; i) hazai alkotmánytan; k) egyszerű könyvvitel; l) testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorlatokra; m) ének; Leányok számára: a) a hit- és erkölcsan; b) szépírás és rajz; c) számtan; d) anyanyelv; e) a mely iskolában a tanítási nyelv nem a magyar, ott a magyar nyelv; f) földrajz és történet; g) természettan és természetrajz, (különös tekintettel a kertészetre és női foglalkozásra); h) ének; i) női kézi munkák”¹ [Kiemelések a szerzőtől – G. I.]

2. Az első állami miniszteri tanterv (1869)

Az első miniszteri tanterv a tanítóképző-intézetek számára 1869-től 1877-ig volt érvényben. Ez többek közt az alábbiakat tartalmazta a testgyakorlással kapcsolatban: „81. § Az állam az ország különböző vidékein 20 tanítóképezdét állít fel. 82. § A képezdének egy gyakorló iskolával kell összekötve lenni, melyben a növendék-tanítók gyakorlatilag képezthessenek.”² Létrejött a Budai Képző, ahol a képzési idő 3 év volt.

A kezdeti nehézségeket követően 1868-ban törvény írta elő, *hogy a testgyakorlás a tanítóképzők „köteles” tantárgya legyen.* Az 1869-es első tantervben a testgyakorlati órák jellegét a *német tornarendszer* határozta meg, *a bevezető részben rend- és szabadgyakorlatokat, a fő részben támasz- és függőgyakorlatokat írtak elő.* „Az első tantervben heti két órában volt elvárás a testgyakorlás, amely kidolgozásában, tartalmában és módszertanában meglehetősen szegényes volt, amit a szakemberek és a létesítmények hiánya csak tovább rontott” (Kiss–Szabó 2017: 63–64).

¹ 1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=86800038.TV&targetdate=&printTitle=1868.+%C3%A9vi+XXXVIII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev> (A letöltés ideje: 2019. 1. 3.)

² 1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=86800038.TV&targetdate=&printTitle=1868.+%C3%A9vi+XXXVIII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev> (A letöltés ideje: 2019. 1. 3.)

Tornatanár: Oheroly János

Az első ismert tornatanárunk Oheroly János³ a torna rendes tanára, amerikai (Chicago) és nemzeti tornaegyleti képesített tornatanár, az arany érdemkereszt tulajdonosa, az Országos Felső Nép- és Polgári Iskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság rendes tagja, középiskolai testgyakorlási szakfelügyelő.

„1862-ben Amerikában Wisconsin állam Milwaukee városában *tornatanári* állást nyert és ugyanitt két év múlva kerületi *tornafelügyelővé* lépett elő. 1869-ben hazajött és amerikai oklevelének nostrifikálása után Békés-Gyulán kezdette meg tornatanári pályáját, a hol a *vívómesteri állást* is betöltötte s az *önkéntes tűzoltó-egyesület szervezése után annak főparancsnoka* lett. 1871-ben a *budai tornaegylet művezetőjének* hívta meg, és e minőségében vállalta el a II. ker. egyetemi kath. főgymnásiumban, valamint a *budai tanítóképzőben a tornatanítást*. 1872-ben a *női tornaszat tárgyában* a vallás- és közoktatási miniszterhez emlékiratot nyújtott be s ennek eredménye volt, hogy a *budapesti II. kerületi elemi tanítónőképzőhöz* is kinevezték tornatanárnak. Az ezen évben alakult budapesti *korcsolyázóegylet igazgatósági tagjává* választotta meg. Az ezen időben Rudolf főherceg trónörökös védnöksége alatt szervezkedett *ifjúsági véderő parancsnoka* is volt. 1875-ben tevékeny részt vett a *magyar athletikai club szervezésében* és ennek első művezetője lett. Mint az »Egyetértés csónakázó-egyesület« *evezőmestere* az 1876. árvízveszély idején szervezte az önkéntes mentőegyesületet; ezen buzgalmaért a király a Ferencz József-rend arany érdemjelével tüntette ki. 1879-ben mint a *Pannonia csónakázóegyesület igazgatóját* Kammermayer Károly polgármester a szegedi árvízveszély első hírére mentőcsapat toborzásával bízta meg, és ő csapatával egyike volt az elsőeknek, akik a vész helyén megjelentek. *Saját tervei szerint készített tornaszerei* tíz különböző kiállításon nyertek elsőrendű érmekeket, okiratokat és egyéb kitüntetést. 1896-ban az országos sportbizottság az Athenben rendezett *nemzetközi olympiai játékok tanulmányozására* küldötte ki, ahonnan visszatérve az *ezredéves országos ifjúsági tornaünnepély főrendezője* volt. A budapesti athletikai club 1902-ben alelnökévé választotta meg. Mint a budapesti I. ker. állami elemi és polgári tanítóképző rendes tanára s a tornaszakcsoport vezetője, a II. kerületi elemi tanítónőképző tornatanára s az »Erzsébet nőiskola« polgári tanítónőképző tornatanára, egyszersmind a három intézetnél a képesítő vizsgáló bizottság tagja.

Czikkei a Néptanítók Lapjában: 1881. Fontos kérdések a tornázás köréből. 1884. A téli és nyári tornahelyiségekről s az azokhoz tartozó tornaszerekről, 1886. Könyvismertető.

Munkái:

1. *A tornázás elméleti és egészségtani alapelvei*. Budapest, 1878. és 1881.
2. *Torna-Zsebkönyv*. Budapest, 1888. (2. kiadás 1891., 3. bővített kiadás 1896., 4. bővített kiadás 1900. Budapest. Ism. *Néptanítók Lapja* 1892: 4.).
3. *A tornajátékok zsebkönyve*. Budapest, 1896.”⁴

³ Életről és munkásságáról lásd: *Magyar írók élete és munkái*. <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-irok-elete-es-munkai-szinnyei-jozsef-7891B/o-9DACB/oheroly-janos-9DD31/> (A letöltés ideje: 2019. 1. 3.)

⁴ *Magyar írók élete és munkái*. <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-irok-elete-es-munkai-szinnyei-jozsef-7891B/o-9DACB/oheroly-janos-9DD31/> (A letöltés ideje: 2019. 1. 3.)

1. kép Vezérkönyv a testgyakorlás tanításához. Pest, 1871.

A Testgyakorlatok tanításához a feltételezhetően Markó Lajos által összeállított könyv adott támpontot.

Törvény írta elő, hogy a felső nép- és polgári iskolákban levő lányosztályok számára az ország különböző vidékein tanítónőket képező *tanítónőképezdéket* állítsanak fel. A tanterv szerint a növendékek tanításában és nevelésében hármas célt kellett elérni: 1. önzéstelen ember-szeretetet, 2. szükséges tudományokat és azok tanítási módját és 3. szellemi és testi ügyességet. A testgyakorlás külön nem szerepelt a tárgyak közt.⁵

3. A második tanterv (1877)

A tanítóképző-intézetek második tanterve 1877 és 1882-ig volt érvényben (Szakál 1934: 70). A második tanterv változatlanul meghagyta a vezérelveket, de úgy a szak-, mint az általános műveltséget biztosító tárgyaknak megadta a kellő jelentőséget anélkül, hogy egyiket a másikkal elhomályosította volna. Nagy különbség volt azonban az előzővel szemben, hogy a második tanterv minden tantárgy esetében meghatározta a tárgy tanításának célját. Általánosságban elmondható, hogy a tárgyak felsorolása és részletezése a racionalizáltabb felfogást juttatja érvényre. Csupán a testgyakorlás és a kézimunka esetében tért el a tanterv a férfi- és a nőtanítók képzésében, egyébként mindkét intézetre azonos tanterv volt irányadó. Heti 8 óra

2. kép Napnyugati játékok (Szerkesztette: Doby Ida)

⁵ 1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában. 106. § és 111. § <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=86800038.TV&targetdate=&printTitle=1868.+%C3%A9vi+XXXVIII.+tr%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev> (A letöltés ideje: 2019. 1. 3.)

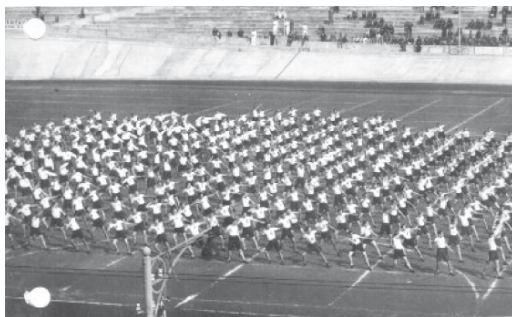
tornaórát írt elő, s a képzés ideje 4 évre emelkedett. Pauler Tivadar igazságügy- és Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszterek javaslatára pedig a tanítók képzettségét „tornászati”, kertészeti és ipari tanfolyamokkal próbálták mélyíteni. Legnagyobb sikere ezek közül a torna tanfolyamoknak volt.

Egy budai tanítóképző udvarán zajló tanfolyam ihlette meg Doby Idát, a tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesületének tagját (Molnár 1931), hogy összeállítsa *Napnyugati játékok* című könyvét.

„Az első amerikai játéktanfolyam vezetése bő alkalmat nyújtott a játéknak a felnőttekre gyakorolt hatásának tanulmányozására. Kedves emlékek azok a szép, verőfényes, reggeli órák, melyekben a budai tanítóképző udvarán összesereglett férfi és nő, fiatal és javakorabeli, világi és egyházi vezetők vidám játékszaját hallottam, fiatalos mozgását láttam [...] vidám jókedvvel kergetőztek a virágos réten. Mintha erdei tündéreket űztek volna tréfás manók a lenyugvó nap sugaraiban. Lelkem visszaszállt a tündérek és manók mesebeli korszakába, magam előtt láttam az emberiség gyermekkorát élő, naiv ősembert, aki minden külső cél nélkül, tisztán a tevékenységgel járó örömréstől sarkalva játszik, kinek egész testét és egész lelkét a pillanatnyi cselekvés foglalja le, s akinek minden gyönyörűsége ez a pillanat. Megvillant a lelkemben az a gondolat, hogy a játék bizonyára a paradicsomban született és hogy az ember, mikor a verejtékes munka földjére lépett, örök emlékül a játékot vitte magával” (Doby 1925: 3).

4. Az 1882-es tanterv és az 1890-es évek

Az 1882-es tantervi anyagban⁶ heti 2 órában a rend- és szabadgyakorlatok kiegészültek katonai fegyvergyakorlatokkal és szergyakorlatokkal is. Egyre nagyobb hangsúlyt kaptak a módszertani utasítások, és megkövetelték a tornatanítási tervezetek készítését (Kiss–Szabó 2017: 64). A német tornarendszer jellemzője és célkitűzése, hogy bármikor fegyverbe szólítható ifjúságot neveljen. Ütemes gyakorlatokkal nagy tömegeket mozgattak. Menet-, terep-, rendgyakorlatokat, akadályleküzdő képességet növelő gyakorlatokat, mászásokat, korlát-, lógyakorlatokat, emeléseket, hordásokat sajátítottak el a diákok.

3. kép Német tornarendszer bemutató

⁶ 1881. évi 655. és 15 369. sz. miniszteri rendelet.

A testgyakorlás céljait a következőkben jelölte ki a dokumentum:

„A testi erő edzése és azon jártasság elsajátítása, hogy *a növendékek a tornázást tudják helyesen tanítani*. I. és II. Osztály: Hetenkint 2–2 órán. a) A rendgyakorlatokból tanulják a katonai nyílt és zárt sorok képzését, ezeknek menésközlésben való felbontását, átalakítását, a sorfordulatokat, sorkanyarulatokat, a sorok mozdulatának, összeállításának és kifejtésének különféle neveit. b) A szabadgyakorlatokból: az állások és menetek különféle neveit és módjait, továbbá fej, kar, kéz, váll, törzs, csipő és láb, egyszerű és összetett, csukló gyakorlatait szökkenéssel, futással, ugrással, fordulattal, fekvésben és társulva. c) A katonai és fegyvergyakorlatokból különböző menetek és fejlődések, rendszoralakítások és fegyverfogások (botokkal). d) A szorgyakorlatokból: a könnyebb függő és támgyakorlatok. III. és IV. Osztály: Hetenkint 2–2 órán. a) Összetett szabad- és rendgyakorlatok. b) *A népiskolai tanítás tárgyának részletes feldolgozása, módszertani utasításokkal. Tornatanítási tervezetek készítése.* c) *A testgyakorló terek berendezésének módja, a szükséges eszközök elkészítésére és használatára vonatkozó részletes utasításokkal.*”⁷ [Kiemelések a szerzőtől – G. I.]

Tornatanárok: Oheroly János, Szabó Gábor

Oheroly János mellé 1884-ben Szabó Gábort nevezték ki az intézethez. Addig a gyakorló polgári iskola tanári karának tagja, rajzra, tornára, slöjd⁸ és ipari tárgyakra képesített tanára, a kézügyességi szertár őre volt. Heti 18 órában tanított tornát, mintázást és a kézügyességi tárgyakat (Baló 1905: 240–241).

5. Az 1890-es évektől 1902-ig

Irányelvként fogalmazták meg, hogy gyakorlati orientáltságú legyen a képzés, ami által megnövekedett az óraterhelés is. A testgyakorlat minden képzőben, intézetben minden hallgatóra nézve kötelező volt (Baló 1905).

Tornatanárok: Oheroly János, Oleják Károly, Szabó Gábor

Ezekben és az ezt következő években a IV. éves tanítónövendékek szakszerű tűzoltói kiképzésben is részesültek. E tárgyból az osztály októbertől május közepéig heti 2 órát kapott. A tárgy előadója, úgy az elméletben, mint a gyakorlatban **Oleják Károly**, iskolai tanító, polgári iskolai tornatanár és önkéntes tűzoltó-egyesületi szakaszparancsnok volt, aki e tisztét nagy buzgalommal teljesítette (Baló 1906). Ez időben a tornatanári és tűzoltó képzés egybeolvadt.

⁷ *Népoktatási törvények, tantervek és vizsgálati szabályrendeletek.* Eggenberger-féle Könyvkereskedés (Hoffmann és Molnár), Budapest. 1884. 240–241. http://misc.bibl.u-szeged.hu/22791/1/02468_001-304.pdf (A letöltés ideje: 2019. 1. 3.)

⁸ (svéd) a. m. kézi munka, eredetileg minden oly munka, amely gépek nélkül végezhető. Bővebben lásd: *Kislexikon*. <http://www.kislexikon.hu/slojd.html#ixzz5VnQk7Y60> (A letöltés ideje: 2019. 1. 3.)

4. kép A Nemzeti Torna- és Tornaegylet
1868-ban kiállított tornatanítói oklevele

6. 1903-tól az 1910-es évekig

Tornatanárok: Oheroly János, Kún Alajos, Quint József, Szabó Gábor, Kmetykó József

Az új tanárok munkásságáról álljon itt néhány gondolat: Kún Alajos gyakorlóiskolai tanító, 1879-től rendes tanár, továbbá képesítése szerint középiskolai tornatanár. Az osztatlan hatosztályú gyakorló-iskolában, a hittan kivételével, az összes tárgyat taníthatta, s részt vett a tanítási gyakorlatok előkészítésében és bírálatokban, szóval az egész gyakorlási kiképzésben (Baló 1906).

Quint József 1901-ben Kiskunfélegyházán szerzett tanítói oklevelet. 1904-től polgári iskolában, majd 1906-tól tanítóképzőben tanított. Pedagógiai tárgyakat és a tornát tanította minden osztályban. Az ifjúsági alkoholelles egyesület tanárelnökeként segítette a diákok önszerveződését (Baló 1908). Későbbiekben, 1916-tól pedig a Budapesti Állami Tanítóképző Intézet igazgatója volt. Az 1925-ben megnyílt Magyar Királyi Testnevelési Főiskolán a pedagógia első tanára. Pedagógiai cikkeket és tankönyveket írt.⁹

⁹ *Magyar életrajzi lexikon*. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/k-760F2/kmetyko-janos-7649D/> (A letöltés ideje: 2019. 3. 5.)

Oheroly János intézeti tornatanár egészsége helyreállítása végett 1910. április 1-től május 15-éig tartó szabadságot kapott, ez idő alatt **Kmetykó János** tornatanár helyettesítette. Az ügy érdekessége leginkább abban állt, hogy Kmetykó Jánost 1925-ben a Testnevelési Főiskola megalapításakor egyből főiskolai tanárává nevezték ki, és már 1924-ben felkérték a leendő TF tantervének megalkotására.¹⁰ Előtte azonban még a képző torna munkacsoportjában is dolgozott 1911-től.¹¹

Az új tantervben a tanárképzés csíráit igyekeztek visszaszorítani a tanítóképzőben: „A tanítóképző-intézet nem lehet más, mint szakiskola, amely kizárólag és teljesen a népiskolai tanítói hivatásra készíti elő tanítványait s mint ilyen, a népiskolának áll szolgálatában” (Molnár 1914: 121).

Az 1903-ban kiadott tantervben a testnevelési képzéshez kapcsolódóan megjelentek a svéd tornaszerek, a bordásfalak, a tornapad, a tornagerenda, és kezdték felismerni a játék jelentőségét is (Kiss–Szabó 2017).

5. kép Svéd gimnasztikakönyv

Ezáltal a korábbi német torna rendszer kiegészült a svéd tornarendszerrel. Ez utóbbi jellemzően Pehr Henrik Ling (1776–1839) nevéhez fűződik. A tornát élettani alapokra helyezték, a test arányos fejlesztése volt a kitűzött cél. A káros hatásokat gyógytornával javították, sőt, preventív tornára is gondoltak. Egy testnevelés órát zárt egységnek képzeltek, ahol volt bevezető-, fő- és befejező rész. Pehr Henrik Ling fia, Hjalmar Ling (1799–1881) tervezte a ma is használatos svéd tornaszereket, a bordásfalat, gerendát, ugrószekrényt, nyerges gerendát, padot. 1860-ban az első svéd iskolai tantervet is elkészítette.

Az akkori igazgató, Baló József (1904–1916) vezetése alatt költözött a képző a most is használt épületbe, amelyben megfelelő helyet kapott a tornaterem, egy szabadtéri tornatér és a játszókert (Kelemen, 2003). Tornaszekrények beszerzésére is engedélyt kaptak.¹²

¹⁰ *Magyar életrajzi lexikon*. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/k-760F2/kmetyko-janos-7649D/> (A letöltés ideje: 2019. 3. 5.)

¹¹ *A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet (Paedagogium) almanachja az 1909–1910. tanévről*. Az első Váci Sajtó nyomtatása, Budapest. 1910. 9. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22010> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)

¹² *A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet (Paedagogium) almanachja az 1912–1913. tanévről*. Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest. 1913. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22015> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)

Ekkor minden évfolyamnak heti 2 tornaórája volt. Oheroly János *Tornazsebkönyv* című munkája szolgált tankönyvként, a gyakorlati tanítások tételeit a *Torna: Egyszerű szabadgyakorlatok* 1907-es kiadású gyűjtemény tartalmazta.

Az egri kerületi tornaversenyen 1907. május 26-án az intézet Oheroly János tornatanár, Radnai Ottó és Quint József tanárok vezetése mellett 50 fős csapattal vett részt. E kirándulás majd 800 korona

6. kép Társas törzsfeszítő gyakorlatok

7. kép Bordásfal használata gerincferdülés prevenciójára

költségeiből 200 koronát állami segélyként nyert az intézet; de majd 600 koronát maguk a növendékek gyűjtöttek össze, ezzel is bizonyítva, hogy a testi nevelés gyakorlatait buzgón űzik és azokért lelkesülnek. Viszont ki kell emelnünk, hogy a tornázás által okozott kisebb sérülések száma ebben az évben lényegesen kisebb volt, mint az előbbi években (Baló 1907).

Október 5-én testületi gyülekezés volt a tornateremben, amikor az igazgató buzdító beszéd kíséretében nyújtotta át az egri tornaversenyen szereplő győzteseknek

az érmeket: Makó Bertalannak, Mészáros Jánosnak, Krenkó Jánosnak, Follát Ferencnek és Bera Nándornak (Baló 1908).

Az iskolaév végén, június 13-án tartott házi tornaverseny a testi nevelés szép eredményeiről tett tanúságot, amelyen az intézet egész tanári kara és ifjúsága részt vett. A verseny programját a következőképp rekonstruálhatjuk:

1. Az egész ifjúság felvonulása és felállása nyolcas arcsor oszlopba.
2. Szabadgyakorlatok. Különösen a svéd gyakorlatok arattak nagy tetszést.
3. Összetett verseny magasugrásból és bakmagasugrásból.

8. kép Torna-zsebkönyv (Szerk.: Oheroly János)

4. Összetett verseny, szergyakorlatok a magasnyújtón és magaskorláton.
5. Összetett verseny távolugrásból és ablakugrásból.

9. kép Tornaünnepély

Végül az ifjúság az igazgató buzdító szavai után szétszórt. Másnap az évzáró ünnepélyen a nyertesek szép jutalomkönyveket kaptak (Baló 1908).

Visszatekintve rendkívül izgalmas, hogy az évkönyvek beszámolóiból betekintést nyerhetünk például az 1909. évi háziversenyek versenyszámaiba is:

„Intézetünk ifjúsága nagy buzgalommal készült az országos tornaversenyre, melyre szép számmal (70 fő) jelentkeztek. De nemcsak a versenyre való előkészülés idején, hanem évközben is nagy szeretettel művelték a tornát és sportot: s miután a verseny elmaradt, lecsillapult ugyan a tornaláz, de nem szűnt meg a tornászás, mert ifjúságunk azon tudattal, hogy a mai tanító csak úgy, felelhet meg teljesen hivatalának, ha tornász és a tornát lelkesedéssel helyesen tudja tanítani, tovább dolgozott. Az ifjúság munkájában nemes versengés fejlődött ki, s a három alsó osztály tanulói közösen vettek egy szép *versenyrugólabdát*, melyért június hó 9-én délután összetett osztályversenyben mérkőztek.

Az összetettverseny staféta-futás, távolugrás, magasugrás és gólrúgásból állott. A versenyzők számát 20-ban kellett megállapítani” (Baló, 1909: 20).

Az 1907–1908. tanévben polgáriskolai tanítói oklevelet nyertek névsora a torna szakcsoporton, akik magasabb tornaképzésben részesültek: Znojemszky Gyula, Polacsek András, Révész Jenő, Sándor Lajos, Szeifart Vilmos Ferenc, Bene Brunó, ifj. Bogár Lajos, Gilde József, Mittl Ferenc.¹³

Az 1909–1910. tanévben polgáriskolai tanítói oklevelet a torna szakcsoporton következő hallgatók kaptak: Blickling Antal, Moczár Miklós, Fligler Iván, Nézbeda János, Jacovich Márió, Orzescu Illés, Kovács Albert, Pörrie István, Makó József, Schneider Dezső, Mesterházy Jenő, Vuia Romuluszsy.¹⁴

¹³ *A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet (Paedagogium) almanachja az 1907–1908. tanévről.* Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest. 1908. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22008> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)

¹⁴ *A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet (Paedagogium) almanachja az 1909–1910. tanévről.* Az első Váci Sajtó nyomtatása, Budapest. 1910. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22010> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)

Lehetőség volt magánúton való végzésre is a polgári iskolai tanítóképzőintézetben olyanoknak, akik már korábbi oklevelükre, kiegészítő oklevelet szerettek volna. „Énekből és testgyakorlásból csak oly egyének bocsáthatók vizsgálatra, a kiknek a fentebb említett két tudomány csoport valamelyikéből már van képesítő oklevelök, s emellett igazolják, hogy a testgyakorlatban, illetőleg az énekben szakszerű kiképzést nyertek”.¹⁵

A tárgyalt időszakban a korábbi évekhez hasonlóan elsősorban Oheroly János könyveit használták tankönyvként:

- *A tornázás elméleti és egészségtani alapelvei*. Budapest, 1878. és 1881.
- *Torna-Zsebkönyv*. Budapest, 1888. (2. kiadás 1891., 3. bőv. k. 1896., 4. bőv. k. 1900. Budapest.)
- *A tornajátékok zsebkönyve*. Budapest, 1896.¹⁶

A vizsga gyakorlati tanítások tételei közt találjuk a tornát és az egyszerű szabadgyakorlatokat (Baló 1906).

10. kép Oheroly János: A tornajátékok könyve

Stepanko Albert fő- és székvárosi tanár *Vezérkönyv a testgyakorlatokhoz* című könyve feltételezhetően szakkönyvként volt használatos (Stepanko 1904). Eb-

15 *A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet (Paedagogium) almanachja az 1908–1909. tanévről*. Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest. 1909. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22008> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)

16 *Magyar írók élete és munkái*. <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-irok-elete-es-munkai-szinnyei-jozsef-7891B/o-9DACB/oheroly-janos-9DD31/> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)

ből megismerhetjük ennek a történelmi időszaknak a testnevelésben használt mozgásanyagát:

„A népiskolai testgyakorlás célja a tanuló testi erejének és ügyességének fejlesztése, s a test ellenállási és teljesítési képességének folytonos erősítése. Az ezen szempontok szerint fejlesztett egészséges testű emberben a lélek biztosabban számíthat a test (izom- és idegrendszer stb.) készséges szolgálatára és segítségére, mint elhanyagolt testben. A test illetően fejlesztése nemcsak egyéni, hanem családi, társadalmi és nemzeti szempontból is szükséges. A népiskolai testgyakorlat ezen célt el nem érheti, mert ahhoz rövid az idő, de a cél eléréséhez szükséges alapot megteremtheti s a testet alkalmassá teheti bármely foglalkozás megkezdésére. A túlzásoktól mentes testgyakorlás nemcsak a testet teszi munkaképesebbé, hanem a tanuló kedélyére, önérzetére is jótékony hatású. Hat a mozgások szépségével és rhythmikus ismétlésével, a testgyakorláshoz szükséges közösséggel, a vérkeringés (oxydatio) élénkítésével, a legyőzött nehézségek örömeivel s végre a költészettel és zenével, párosulva a játékokkal, felvonulásokkal és füzerekkel. A nem magyar ajkú népiskolákban a testgyakorlás vezényszavaival, versikéivel és dalaival a magyar nyelv tanítását is elősegíti.

A népiskolai testgyakorlás anyaga az úgynevezett rendgyakorlatok, szabadgyakorlatok, szergyakorlatok és játékok azon része, mely a tanulókórának, kedélyének, teljesítési képességének és a tornászásra szánható időnek megfelel. A szergyakorlatok közül az ugrás, rúdmászás, fekvő gerenda és a létra egyszerűbb gyakorlatai vétettek fel, s ez helyes. Más szer nem is igen való a népiskolába, mert részben nagyobb erő-kifejtést kíván a rajtok való tornászás, mint amennyi a 6-12 éves gyermeknek javára válhatnék, részben veszélyeztetik a tanuló testi épségét. A kézi szerekből a tanterv csak a fabot- és rúdgyakorlatokat említi meg, de ahol beszerezhető, jó szolgálatot tesznek a hosszú- és rövid kötél, s a 1/2 kgr.-os vassúlyzók is” (Stepanko 1904).

A könyv tartalomjegyzéke jól mutatja az akkori tananyagot (*lásd a mellékletben*).

7. Az 1911 és 1914 közötti évek

1911. évi tanterv utasított a tanítás anyagának pontosabb meghatározására és célszerűbb csoportosítására vagy módszerének helyesbítésére. Megfogalmazta, hogy minden tanárnak vezető gondolata legyen, hogy miképp vezesse be növendékeit a népiskolai tanítás gyakorlatába. A tanítás a tanár és az egész osztály közös munkája kell, hogy legyen, s a tanár főképp csak irányító szerepet vállaljon, amiért így fog tanítani növendéke, a leendő tanító is.

Az egyébként kiválóan felépített tanterv nem tudott megbirkózni két nagy szakmai problémával. Az egyik, hogy a módszertan kedvéért csökönyösen ragaszkodott minden tantárgynak az elejétől való tanításához. Nem vette figyelembe, hogy a növendékek mit hoztak magukkal, pedig az első három évfolyamú képzők növendékei és az 1900-as évek növendékei között nagy különbség

volt. Az ismétlés jellegű tanítás egyrészt unalmassá vált, másrészt pedig a közműveltségi tárgyakból, amelyek főleg a tanítót érintették, mint a magyar történelem és irodalomtörténet, nem tudott annyit nyújtani, mint a középiskola. A másik probléma a szervezetéből következett: nem tudta megoldani, hogy a közműveltségi és pedagógiai tárgyakat időben egymás után tanítsák (Quint 1927).

Ebben az időszakban pezsgő diákélet jellemezte a képző életét, amely során a sportélet is jelentős aktivitást mutatott. Az 1911-es tanterv célkitűzése a testnevelés tanítására való felkészítés, a fizikai képességek fejlesztése és az egészség megőrzése volt. A tanterv része maradt a torna, de már jelentősebb szerepet kapott a fokozatosság elvének érvényesülésével a játék, az atlétika gyakorlatok, az úszás, a korcsolyázás és a kirándulás is heti két torna-, és két játékkóra keretében (Kiss–Szabó 2017).

Tornatanárok: Kmetykó János, Szabó Gábor, Nagy Ferenc

Kmetykó János a tornászat rendes tanára, a nemzeti Tornaegyletben képesített tornatanár, az Országos Testnevelési Tanács előadó tanácsosa, a Tanítóképző-intézeti tanárjelöltek „Apponyi”-Kollégiumának szakvezető tanára, az Országos Tanítóképző-intézeti Tornatanárvizsgáló Bizottság rendes tagja és jegyzője. az Országos Felső Nép- és Polgári iskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság rendes tagja, a Magyarországi Testedző Egyletek Szövetségének művezetője és választmányi tagja, a Torna Klub művezetője és választmányi tagja, a Magyarországi Torna-tanárok Egyletének rendes választmányi tagja, az Országos Középiskolai Tanáregylet rendes tagja. Az intézethez rendes tanárrá kineveztetett 1911. április 18-án. Heti 15 órában tanított tornát.

Nagy Ferenc rendes tanár. Képesítve van elemi, nyelvtörténelem tudományi tárgyakból polgári iskolákra és magyarból, történelemből, földrajzból tanítóképző-intézetekre. Tanított 1909, ennél az intézetnél 1911 óta. Tanította a tornát az összes osztályokban, magyart a III. osztályban és vezette a játék-délutánt. Heti óráinak száma a hospitálással 17. A III. osztály főnöke, a sportkör vezetője (Quint 1927).

Megalakult a sportszakosztály. Az alapszabályokat Kmetykó János tanárkari biztos támogatásával a szakosztály elnöke Vajda Emil, jegyzője Csánky Adorján dolgozták ki. A szakosztály kebelében az egyes sportágak gyakorlásának vezetésével a következő alosztályok alakultak: atlétika, futball, tenisz, turisztika, téli sport, továbbá úszás. Egy őszi és egy tavaszi versenyt rendezett a szakosztály. Nagy érdeme volt és hálás köszönettel adóztak báró Semsey Andor úr öméltóságának, ki anyagi támogatásával lehetővé tette sport-szakosztály kialakulását és így nagy mértékben való fellendülését. Május hó 11-én a sport osztály avat-

ta fel intézetünk új, modernül berendezett tornacsarnokát atlétika versennyel egybekötött sportünnepélyen. 1911. október hó 22-én Tatatóvárosra, a Sport osztály tagjai győzelmes football mérkőzést tartottak a tata-tóvárosi sportegyesület tagjaival (Quint 1927).

1912. és 13. évi 56776. számú rendelet által szervezett szüneti tanfolyamon előadásokat tartottak:

Perényi István

- *Kik menthetők fel a tornázás alól a) véglegesen? b) ideiglenesen?*
- *A gyenge szervezetű tanulók a testgyakorlatoknak melyik nemében vehetnek részt*
- *A túlhajtott fizikai munkának (tornának, atletikának) káros következménye*

Kmetykó János

- *Tornaelmélet*
- *Tornaelmélet különös tekintettel a szakkifejezésekre*
- *A tornázás és vezetés*
- *Saját tornázás német és svéd rendszer szerint*
- *Tanítás és vezérlés*
- *A svéd torna módszertana*

Ujhelyi Sándor

- *A nők gyakorlati tornázásának vezetése*
- *Játékok. A mozgásos játékok ismertetése és játszása*

Szemző Lajos

- *Módszertan*
- *A 6–20 éves korig terjedő tornatanítási anyagnak feldolgozása korok és évszakok szerint: berendezett tornatermekben b) tornatermek nélkül való iskolákban*
- *A szakirodalom ismertetése*¹⁷

Pischl Iduna (Erzsébet-nőiskolai tanár):

- *Svéd torna testgyakorló órák és játékdélutánok témában.*¹⁸

¹⁷ *A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet almanachja az 1911–1912. tanévről.* Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest. 1912. file:///D:/Let%C3%B6lt%C3%A9sek/4893_Paedagogium_Almanach_1911-1912.pdf (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)

¹⁸ *A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet (Paedagogium) almanachja az 1912–1913. tanévről.* Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest. 1913. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22015> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)

Jól felismerhető, hogy a képző oktatói mennyire igyekeztek „korszerű” ismeretekhez hozzájutni, és aztán a gyakorlatban aszerint tanítani.

Külföldi tanulmányi kiküldetésen volt Kmetykó János, ahol dán-torna tanfolyamon vett részt. Ennek azért volt kiemelt jelentősége, mert a dán rendszerű tornában a gyermekek fejlődését segítő gyakorlatokat vezettek be: a gyerek játszani szeret, játszva is megtanulhatja az önuralmat, a fegyelmezettséget, s fejlesztheti akaraterejét, miközben testét is megfelelően edzi, amennyiben sportol. A tornaórákon megjelent a lazítás, erősítés, és a bemelegítő gimnasztika is.

8. Az 1914 és 1922 közötti „viharos évek”

Tornatanárok: Kmetykó János, Nagy Ferencz, Szabó Gábor

Még a világháború kirobbanása előtt, 1914 márciusában a tornaszakos hallgatók tornaünnepélyt rendeztek a svéd és dán gimnasztika bemutatására. 1914 májusában pedig a Paedagogium ifjúsága által az intézet sporttelepén rendezett atlétikai és játéktorna zajlott. A versenyszámok 60 yardos síkfutás, súlydobás, gerelydobás, diszkoszvetés, magasugrás, távolugrás, rúdugrás, teniszverseny és futball voltak.¹⁹

Quint József tornatanárból a képző igazgatója lett, amely tisztséget 1916 és 1929 között töltötte be, így elmondhatjuk, hogy az intézmény történetének egyik legviharosabb időszakában vezette azt. Az első világháborúban a képző számos tanára és diákja elesett, s a háborút követő forradalmak sem kímélték az intézményt, a Tanácsköztársaság idején még ki is költöztették az épületből az iskolát.

Publikációik és konferencia előadások, melyek mutatják az akkori iránymutató oktatási tartalmakat:

Kmetykó János

1. A svéd torna tanítása az elemi iskolákban. (Gyakorló-iskola 1914.)
2. Elemi iskola I. tanterv és utasítás reformja. (Közükt. Tanács 1914.)
3. Testnevelés a dán tanítóképző intézetekben. 10 óratan elemi iskolák számára. (Tornaügy 1914.)
4. Az iskolai testi nevelés reformja tárgyában készült előadói jelentésre írásban beküldött szakvélemények kivonata és megjegyzésekkel való ellátása, valamint az eredeti javaslat módosítása. Kiadta az Országos Testnevelési Tanács. Budapest, Egyetemi nyomda, 1915.

¹⁹ *A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet (Paedagogium) almanachja az 1913–1914. tanévről.* Fritz Ármán Könyvnyomdája, Budapest. 1914. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22023> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)

5. *A középiskolai testnevelés új tanterve.* Kiadta az Országos Testnevelési Tanács. Budapest, Fritz-nyomda, 1916.
6. *A felső kereskedelmi iskolai testnevelés új tanterve.* Kiadta az Országos Testnevelési Tanács. Bpest, Fritz-nyomda. 1916.
7. *A tornatanár-képzés reformja.* Különlenyomat a Magyar Tanítóképző 1916. évi április havi számából.
8. *A tornaszerek valódi értékéről.* Az Országos Paedagogiai Könyvtár és Tantermúzeum Hivatalos Értesítője, 1915. 9. szám.

Váangel Jenő

1. Hivatalos tankönyvbírálatok
2. Vélemények a testi nevelési a tornatanár-képzés stb. tárgyában.²⁰

Konferenciák:

Előadók: Bábel Rezső polgári iskolai, Pogány Iduna Erzsébet-nőiskolai és Kmetykó János paedagógiumi tanárok. Az előadások anyaga:

- A svéd tornarendszerről általában. Egy rationális tornaóra beosztása és hatása. A gyakorlati anyag ismertetése (osztályonként).
- A svéd torna módszertana, elmélete, gyakorló órái és a játékok anyaga.
- Az iskolai élettel együtt járó káros hatások ellensúlyozására szolgáló gyakorlatok ismertetése.
- Az egész szervezetnek, úgy a belső nemesebb szerveknek valamint a csontszalag- és izom rendszernek harmonikus foglalkoztatására szolgáló útmutatások megadása.
- A testi fogyatkozásokban szenvedők tornája.
- Az óraterv. Az óraterv összeállítására vonatkozó szabályok.
- Órközi gyakorlatok. Az oktatás menete és a tanító magatartása.
- A testnevelő anyag kezelésére szolgáló egyéb utasítások. A vezénylés.
- A játékok és nevelő szabadtéri gyakorlatok. A leányok tornája.
- A tornaterem és felszerelése. A játszótér és felszerelése.²¹

²⁰ *A magyar királyi állami polgári iskola tanítóképző-intézet (paedagogium) almanachja az 1915–1916. tanévről.* Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest. 1916. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22024> (A letöltés ideje: 2019. 11. 9.)

²¹ *A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet (Paedagogium) almanachja az 1913–1914. tanévről.* Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest. 1914. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22023> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)

9. 1923 és 1945 között: új lendület és a háborús vég

Az 1923-as testnevelési tanterv egészen a második világháborúig meghatározta a képzést, amely sokkal részletesebben foglalta magába az oktatási tananyagot elődeinél. Mozgásanyagában általános és különleges hatású, valamint gyakorlati életre előkészítő és munkára nevelő gyakorlatok szerepeltek, az elméleti oktatás pedig a tanterv, a tanmenet és a tananyag módszeres feldolgozásával is foglalkozott (Kiss–Szabó 2017).

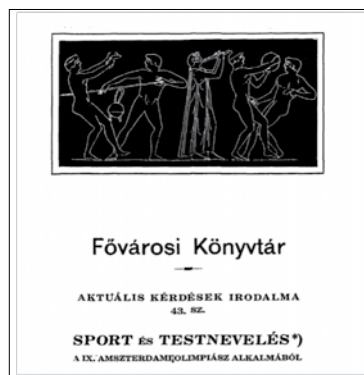
Tornatanárok: Mesterházy Jenő, Nagy Ferencz

Mesterházy Jenő Nezsideren született 1888. július 24-én. Képesítést szerzett elemi iskolában való tanításra, nyelvtörténettudományi tárgyakból polgári iskolákra, valamint történelemből, magyarból, földrajzból és tornából tanítóképző intézetekre. 1912-től tanított, a Budai Képzőben 1919-től. Tanítóképző-intézeti tornaszakfelügyelő és népfőiskolai tanfolyam vezetője volt (Quint 1927).

Az akkori testneveléssel, sporttal kapcsolatos szakirodalmak köre megtalálható a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár honlapján.

1923-ban új tanítóképzős tanterv kidolgozásában Quint József, a képző igazgatója és Drozdy Gyula, a gyakorlóiskola igazgatója játszottak vezető szerepet. Továbbképzésekkel emelték a tanítók munkájának színvonalát. Népiskolai vezérkönyvekben található elméleti és módszertani anyagok segítették az oktatást. 15 kötet jelent meg 1926 és 1941 között. Nép-tanítók lapja szakcikkekkel, és sokféle egyéb szakirodalommal támogatta a tanulni vágyókat. Országsszerte továbbképző tanfolyamokat szerveztek a képző tanáraival. Így ekkor már a tanítás teljesen az új tanítóképző intézeti, tanterv és utasítás, valamint az új népiskolai tanterv szerint folyt. Testgyakorlat ekkorra már minden osztályban előírányzott volt (Szakál 1934).

„Legyünk testben és lélekben erős magyarok!” jeligével megalakult a *Wesselényi Sportegyesület*, amely későbbiekben a sportolási lehetőségek széles skáláját biztosította az iskola tanulói számára. A tanítóképzőbe való felvétel akkor a 15. életévhez volt kötve. Az ereje teljében lévő ifjúság iskolai nagy leterheltségét a testnevelés és sport segítségével kívánták feloldani. Az Egyesületnek rögtön 40 tagja volt. Hosszú Lajos ifjúsági elnök és Vágner Kálmán gondnok buzgolkodása mellett torna-, játék- és atlétikai szakosztály működött.

11. kép Fővárosi Könyvtár:
Aktuális kérdések irodalma,
43. szám: Sport és nevelés

Az intézet ifjúságának testi nevelését kiegészítette, mélyítette a levontekiképzés. Az 1921. évi LIII. törvénycikk, a testnevelési törvénynek nevezett levontekitörvény értelmében minden olyan 12 és 21 év közötti magyar fiatal fiú, aki nem járt iskolába – ahol kötelező volt a testnevelés – köteles volt hetente egy bizonyos óraszámot gimnasztikai gyakorlatokkal tölteni. A levontekoktatás fő célja, a katonai újonckiképzés anyagának súlykolása volt (Király 1944). A képzőben Vitéz Luby Pál őrnagy és Pozsonyi Artilla főhadnagy vezetésével a II–V. osztály tanulói a játékdélután felhasználásával rendszeres levontekiképzésben részesültek. Rendgyakorlatokat végeztek, lökiképzésben vettek részt, tanultak hibaháromszögelést, te-reptant, térképismertetést, iránytant és végrehajtási utasítást. Az V. éves hallgatók levontekoktató bizonyítványt is kaptak (Quint 1927).

Nagy Ferenc tanár 1926–1927. év végi jelentése nyújt informatív tájékoztatást a testnevelés állapotáról:

„A testi nevelésben sok új eszköz állott rendelkezésünkre, mellyel derekabbá tettük ifjainkat. Fokozott mértékben használtuk fel a játékdélután és a sportkört. Egyetemesebb hatású volt a *mindenkire kötelező mindennapi reggeli tornagyakorlat*. Jö-vendő tanító nemzedék szempontjából a testnevelés terén különösen arra töreked-tünk, hogy a képzés egységes és harmonikus legyen s ebben mindenki egyformán részesüljön. Nem az egyéni kiválóságok versenyképességének túltengő hajszolása volt tehát a cél, hanem az, hogy az osztályok és megfelelő korú csoportok között mutassunk fel példás eredményeket. Ennek az u. n. tömegnevelésnek az atlétikában elért átlagos eredményeiről a tanügyi kiállítás számára a következő kimutatást ké-szítettük” (Quint 1927: 29–30).

A tanulók osztályonként heti 2 órában rendszeresen svéd tornát, szertornát és ritmikus szabadgyakorlatokat végeztek. A mozgásanyagot ősszel és tavasszal igen gyakran élénk játékokkal tették izgalmasabbá. Mindezeket igen megkönnyítette a tágas udvar, szép tornaterem s a kitűnő felszerelés. A tanulók testi fejlettségét, magasságát és súlyát egy tanévben három alkalommal (szeptemberben, februárban és júniusban) mérték meg.

Nagyon büszkéek voltak arra, hogy a Testnevelési Főiskola tanárai Kmetykó János, Misángyi Ottó és Záborszky Sándor a tanítóképző intézet tanítványai-val mutatták be mintatanításaikat tornából, atlétikából és játékból, ami által az inté-zet közvetlenül bekapcsolódott az újabb testnevelési irányokba (Quint 1927).

Továbbképző tanfolyam óvónőknek: A V. K. M. 38.554j1927-XIII. számú rendeletével óvónők részére testnevelési továbbképző tanfolyamot szervezett. A tanfolyamon Quint József pedagógiát 10 órában, Szukováthy Imre egészségtant 6 órában, Kmetykó János játékos tornát 14 órában, Doby Ida játékos svéd tornát 16 órában, Papp Mária pedig dalos játékokat tartott 10 órában (Quint 1927).

Az 1930-as években komoly mozgalom indult a mindennapos testnevelés bevezetése érdekében. A továbbképzések anyagában az alábbi gondolatokkal találkozhattunk:

„Teljesen megakadt és megrekedt azonban az iskolai testgyakorlás heti időmértékének korszerű fejlesztése. Az 1868-ban megállapított heti 2 tanóra tulajdonképpen még most, 67 esztendő múlva is fennáll, sőt egyes iskolákban csak heti másfél óra vagy egyáltalán semmi sem jut a testgyakorlásnak. Azonban elfogultság nélkül és tárgyilagos szemlélettel meg kell állapítanunk azt is, hogy Eötvösnek az iskolai testnevelés terén elfoglalt álláspontja éppúgy, mint egy évszázaddal előbb a Ratio Educationis is, megelőzte korát és népünk közfelfogását és hogy a heti 2 óra iskolai testgyakorlás közel 4 évtizeden át tényleg megfelelt annak a mérsékelt szerepnek, melyet az akkori közfelfogás még eléggé homályos elgondolása, az iskolai testgyakorláshoz és az arra szánt heti óraszámhoz fűződött.

A gyermeksereg és az ifjúság edzésével és mélyebb hatott testi megnevelésével, mely egyúttal jellemnevelés célját is szolgálja” (Csurik 1939).

„Az 1925-ben Bonnban tartott orvos-kongresszuson dr. Schnell, Halle város tisztii főorvosa, egészségügyi tanácsos a következő pontokba foglalta össze érveit a mindennapos testnevelés mellett:

1. Amennyiben a nevelés célja a harmonikus személyiség kifejlesztése, úgy azon szoros kapcsolatok következtében, melynek a testi és lelki folyamatok között fennállnak, a testnevelés az erkölcsi és a szellemi nevelés nagyjelentőségű tényezője.
2. A test fejlődését belső ingerek hozzák létre. A test tömegének fejlődését nem kíséri oly rendszeres és intenzív testi foglalkoztatások, melyek az erőt és az ellenálló képességet is biztosítják, úgy a test fejlődése aránytalanná és egyoldalúvá válik.
3. Az izommunka egyik legnagyobb fontossága éppen az, hogy ezzel nemcsak az izomzatot fejlesztjük, hanem közvetve az életre nézve nagy jelentőségű belső szervek gyakorlását, erősítését és helyes fejlődését is elérjük. Emellett az izommunka öncélként az izmot erősíti, ügyesíti, és kitartóvá teszi és a jó testtartást biztosítja.
4. A test és a szellem fejlődésének legkritikusabb időszakában, a pubertáskorban és a pubertás utáni években a testgyakorlásnak a személyiség kialakítása szempontjából különös jelentősége van. A legtágabb értelemben vett testgyakorlások, beleértve a nap sugarainak és az időjárás változásainak a külhámra okozott edző hatásait is- az iskolai testgyakorlások mindennaposságát kívánják. Az úgynevezett 10 perces gyakorlatok ezek hatását egyáltalában nem pótolják.
5. Amennyiben a heti 6 testnevelési órát nem naponkénti 1-1 órára osztjuk fel, hanem tetszés szerint vonjuk össze egy vagy több napon, akár több órára is, ezzel a kérdés helyes megoldását nem biztosítjuk, mivel a lényeg ott van, hogy a tanulókkal mindennap és legalább 1-1 óra testgyakorlást kell végeztetnünk.

Ezekben voltam bátor röviden orvosi szempontból a mindennapos testnevelés kérdését megvilágítani. Az előadottak alapján joggal állapíthatom meg azt, hogy az orvosi társadalom a mindennapos testnevelés mellett egységesen és határozottan foglal állást és pedig helyeseli azt, egészségügyi szempontból előnyösnek és fontosnak tartja és ennek bevezetését határozottan kívánja.²²

Szinte megszámlálhatatlan sok írás született a témában, tanszéki könyvtárunkban ezekből ma is sok fellelhető. Mondanivalóik a mai időkben is újból előtérbe kerültek. Szinte mozgalom született a testmozgás érdekében. Játsszóterek, iskolai sportudvarok épültek, sok sok szakmai kiadvány, útmutató készült a tanítók, tanárok részére.

Az 1938. évi XVI. törvénycikk a négyéves líceumra épülő kétéves tanítóképző akadémiák szervezését rendelte el. De a második világháború kirobbanása levette évekre napirendről a tanítóképzés ügyét (Kelemen 2003).

10. 1945-től, a helyreállítás éve

1945. augusztus 18-án napvilágot látott az Ideiglenes Nemzeti Kormány 6650/1945. M.E. számú rendelete, amely kimondta, hogy „a népiskola I–VIII. és a gimnázium, illetőleg a polgári iskola I–IV. osztálya helyett »általános iskola« elnevezéssel új iskolát kell szervezni.” A 13–14 éveseknek is kötelezővé vált az iskola.

Az 1946-ban elfogadott első teljes tanterv mértéktartóan, a politikai-világnezetű semlegesség jegyében megfogalmazott célrendszerrel, humánus és demokratikus társadalomszemlélettel, korszerű, szociológiai és pszichológiai megalapozottságú pedagógiai elvekkel társult. Mindez jól tükröződött a tanterv belső, tantárgyi szerkezetében és az egyes tantárgyak korszerűnek mondható tananyagában is. Kiemelkedő volt az óratervek 20 százalékos fakultációs célokat szolgáló szabad időkerete, amely a tanulók differenciált nevelését, képzését szolgálhatta volna az általános iskolát eltorzító későbbi, uniformizáló törekvések ellenében, a működés alapvető intézményi, tárgyi és személyi feltételeinek kezdeti súlyos hiányai ellenére (Kelemen 2003).

Tanárok: Okruczky András, dr. Szakáts Ödön

Új tanárok gyakorló iskolában: **Arday László, Merkhof Jenőné, Patay József,** helyettesi időszakban **Patay Gyula**

Sportkör munkatársa: Szíjj Zoltán

²² Szukováthy Imre: *A mindennapi iskolai testnevelés kérdése orvosi szempontból. A magyar pedagógiai társaság 1935. február 16-i ülésén tartott előadások és következtetések kapcsolatos testtani mérésekről.* 31.

Okruczky András a torna tanítása mellett egészségtant tanított, az Ifjúsági sportkör vezetője, a sportszertár őre, gyakorlati kiképzés egyik vezetője, s a MOM szakosztályának egyik oktatója is volt. **Szakács Ödön** tornát és kézimunkát tanított.

A háborús károk helyreállítása végett a tornatermet a testnevelő tanárok a növendékek bevonásával tovább javították, a szereket használható állapotba helyezték, illetve folytatták az előző évi munkát. Elkészült a testnevelő tanárok irányításával az atlétikai pálya és játszóterület.

A sportkör igazolási száma 300 fő volt, akik az I–IV. osztályból kerültek ki. *Szakosztályai:* játék, torna, úszó- és télisportok. Utóbbi 25 tagja intenzíven gyakorolt a budai hegyekben és egy tagja vasjelvényt szerzett a Kőbányai Ifjúsági Sportegyesület (továbbiakban KISE) versenyén, egy növendék pedig a lesikló és ugró bajnokságban III., illetve V. helyezést ért el. Az úszó szakosztály minden csütörtökön délután gyakorolt a Sportuszodában. A tornaszakosztály gyakorlóórát hetenként kétszer tartották, 25–30 volt az átlaglétszám. A gimnasztikára, a tornára és a szerugrásokra fektették a hangsúlyt, aminek eredményeképpen az Országos Tornaszövetség, valamint a Kőbányai Ifjúsági Sportegyesület (KISE) által kiírt gimnasztikai országos ifjúsági bajnokságot megnyerték, sőt a 2., 3., és 4. helyezést is a képző tanulói töltötték be. Az elsőosztályú lóugrásban az országos bajnokságot nyerték meg. Egy új szakosztály, a néptánc kezdte el működését, amely számos sikert aratott iskolai és külső szerepléseken egyaránt (Szabó 1949).

Az intézet minden tanulója részt vett a 48-as Bizottság által 1948 június 1-jén, valamint a KISE által június 13-án rendezett nagy tömegeket vonzó torna ünnepélyeken. Tornavizsgájukat 1948 június 22-én tartották, amelyen bemutatták a testnevelés fokozatos anyagát (Szabó 1949).

1950-től aztán a tanítóképzés is visszatért a régi kerékvágásba, azzal a különbséggel, hogy a korábban ötéves képzési idő egy négyéves, érettségivel és – nyilvánvalóan munkaerő-gazdálkodási kényszerből eredően is – egy egyéves, iskolai gyakorlatban töltendő és képesítő vizsgával befejeződő szakaszra tagolódott (Kelemen 2015). A gyakorlóiskola egyben a Testnevelési Főiskola és Zene-művészeti Főiskola tanár szakos hallgatóinak szakmai gyakorló helyszíne lett. A gyakorló sportköri munkáját Szíjj Zoltán tanár és társai, Merkhof Jenőné, Arday László, Patay József és helyettesi időszak alatt Patay Gyula testnevelő tanárok irányították (Árpády é. n.).

11. 1958 és 1975 között: átállás a felsőfokú tanítóképzésre

1956-tól elkezdődött a felsőfokú tanítóképzésre történő átállás. 1958-ban megszüntették a középfokú képzést, és az érettségire épülő hároméves tanítóképző

intézet felállítását rendelték el. Békési Lajos igazgató keze alatt új típusú képzés indult, az 1959-ben a felsőfokúvá vált tanítóképzés idején a szakmai és gyakorlati, az elméleti-módszertani és a módszertani gyakorlati képzésben is megmutatkozott változás. Amellett, hogy a tanterv öt féléven keresztül heti két órában általános testnevelést írt elő, a hallgatók az első félévben testnevelés-elméletet, a harmadik félévben testnevelés módszertant tanultak, valamint hospitáltak, tanítási tervezeteket és óravázlatokat készítettek, illetve bemutató tanításokon is részt vettek (Kiss–Szabó 2017).

Testnevelés szakos intézeti tanárok: Szíjj Zoltán, Becsy Zoltánné (1963-tól), **Lukovich Istvánné** (1971-től)

Gyakorló iskolai testnevelő tanár: **Sebestyén Ildikó**(1959-től)

A képző testnevelő tanárai a Természettudományi szakcsoporthoz tartoztak.

1959-től az addig kizárólag fiúk számára fenntartott képzőben megjelentek a lány tanulók is. A 249 jelentkezőből 9 fiú és 240 lány volt (Békési és mtsai 1966). A testnevelés tanítását ez a tény nagyban befolyásolta: az alsó tagozatos gyermekek testnevelésének megoldása a zömében már nem férfi tanítók képzését átírta. Szíjj Zoltán továbbra is megkapta a kinevezését, és „szakcsoporton kívüli” tanárként tanított. Publikációival segítette a tankönyv ellátottságot is. Ugyanekkor gyakorlóiskolánkban Sebestyén Ildikó kezdhette meg munkáját. 1963-ban felvették Becsy Zoltánnét, aki elsősorban az óvónők képzésére ügyelt, és részükre dolgozott ki testnevelés elméleti módszereket, amit aztán később főiskolai jegyzetekben is tökéletesített. 1967-ben NDK-ban járt, a tanulmányúton lehetősége nyílt ismerkedni az ottani gyermeksporttal (Árpássy 1969).

1968-tól – még párhuzamosan a középfokú képzéssel – a felsőfokú óvóképzés is elindult. Ebben az időszakban jelentősen megváltozott az oktatott tárgyak tartalma. Szíjj Zoltán és Becsy Zoltánné országos szakbizottságokban is dolgoztak a korszerűsítés munkálataiban (Adamik–Bollók–Fodor 1977).

Az órákon kívül szakkörök, tudományos diákkörök keretében foglalkoztatták az érdeklődő hallgatókat. Az óvónőképzős testnevelés szakkör vezetője Becsy Zoltánné volt. Részt vállaltak a gyakorlóiskolai és -óvodai pedagógusok továbbképzésében is. Az óvónőknek Becsy Zoltánné „Az óvodai testnevelés és módszertana” tárgyában tartott előadást (Adamik–Bollók–Fodor 1977).

A Természettudományi Szakcsoporton belül a Testnevelési Munkacsoport országosan elsőként vállalkozott a kezdetben fakultatív testnevelési speciális kollégium megszervezésére, tartalmának és munkaformáinak kimunkálására. Tapasztalataikat a testvérintézmények testnevelő tanárai eredményesen hasznosították (Adamik–Bollók–Fodor 1977).

1973-ban az Intézeti Tanács megtárgyalta a testnevelés intézeti oktatásának pozitív és negatív jelenségeit, és a tizenkét pozitív tendencia erősítése, valamint a negatív jelenségek megszüntetése, de legalábbis csökkentése céljából a következő határozatot hozta:

„Az intézet tanári és hallgatói kollektívája tekintse alapvetően fontos feladatának az intézeti testnevelés és sport színvonalának lényeges emelését. Ennek biztosítása érdekében széleskörű közvéleményformáló tevékenységet kell folytatni” (Adamik–Bollók–Fodor 1977: 13).

Az 1973-as év a testnevelés gyakorlati képzésben is komoly változást generált. A tantárgy-pedagógia végre kollokviummal zárulhatott és tantervi rendelkezés született az 5. és 6. félévben a speciálkollégium bevezetéséről. A hallgatók hat féléven keresztül tanultak testnevelés-elméleti és gyakorlati tárgyakat, illetve bővebb ismereteket szerezhettek az atlétika, torna és sportjátékok elméleti és gyakorlati alkalmazásából (Kiss–Szabó 2017). A testnevelési munkacsoport elsőként vállalkozott a kezdetben fakultatív testnevelési speciális kollégium megszervezésére, tartalmának és munkaformáinak kimunkálására. Tapasztalataikat a testvérintézmények testnevelő tanárai eredményesen hasznosították.

A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetséggel (KISZ) együttműködve a testnevelő tanárok szervezték és irányították az ifjúság tömegsport rendezvényeit. A tornaterem és korszerűsödő sportudvar lehetőséget biztosított a rendszeres sportolásra. A hallgatók rendszeresen éltek is a lehetőségekkel. A jubileumi év tiszteletére rendezett házi versenyek az ifjúság jelentős hányadát ösztönözték aktív mozgásra, nemes versengésre atlétikai „Gólya”-verseny, csoportok közötti kosárlabda-bajnokság, röplabda villámtorna, termi atlétikai csapat- és egyéni verseny, tornaverseny keretein belül.

A honvédelmi nevelés keretében a hallgatóság lövészetben is részt vett. A legjobb eredményeket elérő, legtehetségesebb hallgatók bekapcsolódtak a kerületi MSZ Lövész Klub munkájába, 1975 tavaszán a hallgatók szerezték meg a XII. kerületi lövészverseny női számában az 1., 2. és 3. helyet. A Pedagógusjelöltek 1. Országos lövészversenyét Győrben rendezték, a képző csapata – 27 induló közül – a VI. helyet szerezte meg. Bár a minőségi sportnak az intézetben ekkor még nem voltak meg a feltételei, elmondhatjuk, hogy a rendszeres sportmunka dicséretes helyezéseket eredményezett. A kosárlabdacsapat 1972 óta rendszeresen részt vett a Pedagógusjelöltek Országos Találkozója sportrendezvényein, amelyek során egy alkalommal 1974-ben Szombathelyen első, 1975 áprilisában Győrben negyedik helyezést ért el (Adamik–Bollók–Fodor 1977).

Publikációk ezekben az években

Sziji Zoltán

- Testnevelés a tanítóképző intézetek számára. (Tankönyvkiadó, 1960.)
- Kézikönyv az általános iskolák testnevelési tanító nevelői számára V–VI. osztály. (Tankönyvkiadó, 1961.)
- Testnevelési kézikönyv a középiskolai tanárok számára (a fiú osztályok részére). (Tankönyvkiadó, 1963.)
- Gimnasztika az általános iskola I–VIII. o. számára. (Orsz. Pedagógiai Intézet, 1963.)
- Segédanyag az általános iskola 1–4 osztályában testnevelést tanító nevelők számára (Orsz. Pedagógiai Intézet, 1936.)
- Képes módszertan. (Sport és Tudomány, V. évf. 11. sz.)
- Testnevelési kézikönyv ált. isk. 1., 2., 3., 4., 5., 6. osztálya számára (Tankönyvkiadó, 1966.)

Becsy Zoltánné

- Új utakon az NDK iskolai testnevelés I–IV. rész. 1967.
- Testnevelés Tanítása, 1968 (Árpássy 1969).

Kitüntetés: 1972. Becsy Zoltánné intézeti tanár „Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója”.

1974–1975-től még három évfolyamú, de már főiskola jellegű képzés indult a továbbfejlesztések következtében. Az új szerepben a képző neve: Budapesti Tanítóképző Főiskola (Kelemen 2003).

Következőekben a tanszékvezetők munkássága alapján kerül ismertetésre a tanszék története.

12. Az 1975 és 1984 közötti évek

Tanszékvezető: **Sziji Zoltán** főiskolai docens (A Főiskolai Tanács tagja)

Főállású oktatók: **Perjésiné Brenner Erika** tanársegéd (1975-től), **Jánosi Éva** adjunktus (1975-től), **Lukovich Istvánné** adjunktus (1975-től), **Buttás Pál** tanársegéd (1977-től), adjunktus (1983-tól), **Szabolcs Imréné** tanársegéd (1980-tól), adjunktus (1983-tól), **Tarnóczai Istvánné** főiskolai adjunktus (1980-tól), **Császi Sándor** főiskolai docens (1981-től), **Tihanyiné Hős Ágnes** főiskolai tanársegéd (1983-tól), **Gács Éva** főiskolai tanársegéd (1983-tól)

Másodállású oktatók a speciális tagozaton: **Csiszér István** docens, **dr. Oszeckzy Támásné** docens

Gyakorlóiskola: **Esküdtné Sebestyén Ildikó** szaktanár (testnevelés), **Vörös Veronika** szaktanár

A Sportbizottság elnöke: Nábrádi István (a Természettudományi szakcsoport vezetője)

A tanszékvezető **Szíjj Zoltánról** a kari honlapon ma is olvasható egy méltatás, amely lényegretörően összegzi pályáját és érdemeit: „A testnevelés tanításának, a hazai tornasportnak, a tanító-és óvodapedagógus képzésnek kiváló szakembere volt. A szó igazi értelmében harcolt a testnevelés nagyobb megbecsüléséért, a hatékonyabb pedagógusképzésért. 1946-ban felvételt nyert a Testnevelési Főiskolára, ahol 1950-ben a legjobbak között végzett. A Budapesti Testnevelési Gimnázium, az Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium és a Petőfi Sándor Gimnázium testnevelő tanára volt. 1955-ben került a Táncsics Mihály Gyakorló Tanítóképzőbe, mely előbb felsőfokú tanítóképző és 1975-től Budai Tanítóképző Főiskola lett. Itt tanított testnevelés módszertant, tornát, anatómiát, testnevelés-elméletet, élete végéig. A magyar tornasport kiváló szakembere volt. Edzőként dolgozott egyesületben és a válogatottnál. A Torna Szövetség nemzetközi bírója volt. Jegyzetei, dolgozatai gazdagítják a testnevelési szakirodalmat. A legtöbb azonban, amit tanítványai, kollégái megtanulhattak Tőle, a tanítói pálya és a kisgyermek testnevelése iránti szakmai alázata, igényessége. Ebben felejthetetlen példát mutatott.”²³

A testnevelés 1978-tól önálló tanszékként kezdett működni, már nem a természettudományi szakcsoportéhoz tartozott (Adamik–Bollók–Fodor 1977).

A főiskolává alakulás utáni évek központi feladata a tananyag korszerűsítése és az egységes követelményrendszer kialakítása volt. A tematikák átdolgozása során a tanszék nagy súlyt fektetett az alsó tagozatos tantervi anyag módszeres felépítésére és feldolgozására. Új oktatási módszerek kerültek kidolgozásra. A kollégák összegyűjtötték a napközis foglalkozások anyagát és foglalkoztak a napközi napi-rendjébe beépíthető testnevelési foglalkozások kérdésével is. Különösen a speciális tagozat hallgatói számára bírt ez nagy jelentőséggel.

Az 1976-ban bevezetett központi új tantervben a speciálkollégiumi képzést a szakkollégiumi képzés váltotta fel, amely az általános iskola igényeihez már racionálisabban viszonyult. A testnevelés is a választható tárgyak közé tartozott, amelyet magasabb óraszámban tanulhattak a hallgatók. Az alaptantárgyak közé tartozott a testnevelés-elmélet, a tantárgy-pedagógia, az anatómia és élettan, a torna, a modern gimnasztika, az atlétika, testnevelési játékok, a sportjátékok, az úszás, a sportszervezés, a gyakorlati képzés (Kiss–Szabó 2017). A megnövekedett feladatok megoldása érdekében a tanszék oktatói létszáma folyamatosan bővült. Elsősorban a tagozatok oktatóira nehezedtek a plusz terhek.

²³ Szíjj Zoltán (1925–1984) méltatása: <https://www.tok.elte.hu/kepzes/szijj> (A letöltés ideje: 2019. 1. 23.)

Az oktató-nevelő munka során szerzett tapasztalatokat összegezve 1979-ben elkészült egy javaslat a testnevelés szakkollégiumi képzés tantervének módosítására, figyelemmel a heti hallgatói terhelés csökkentésére.

A képzés valamennyi szakaszában a figyelem központjába az iskolai gyakorlatokra való felkészítést, a gyakorlatvezetői készség alapjainak lerakását helyezték a tanszék oktatói. A gyakorlattervezés és vezetés elsajátítása érdekében rendszeresen kaptak a hallgatók ilyen feladatokat és lehetőségeket. Hatására öröndes fejlődés volt tapasztalható a tanítási gyakorlatok színvonalában (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984).

1976-tól szorosabbá vált a kapcsolat a kerületben működő Magyar Testnevelési Főiskolával. Októberben együttműködési megállapodást született, amely a pedagógusképzés színvonalának emelését és a két felsőoktatási intézmény hallgatóinak baráti kapcsolatát egyaránt erősíti. A Magyar Testnevelési Főiskola szakmai segítséget (szakirodalom, különböző dokumentációs anyagok, konzultációs beszélgetések) nyújtott a főiskola testnevelési szakkollégistáinak képzéséhez. Uszodájában lehetőséget biztosított a szakkollégisták kötelező úszótanfolyamának megtartására és a főiskolai hallgatók úszásoktatására. A főiskola pedig a Testnevelési Főiskola hallgatói részére tartott a gyakorlóóvodában és a gyakorlóiskolában bemutatófoglalkozásokat. Biztosította számukra az óvodai és alsó tagozati hospitálások, valamint gyakorlótanítások lehetőségét. A két főiskola összehangolta közművelődési munkatervét, és a kulturális rendezvényeken az egyes intézmények különböző együttesei (énekkar, irodalmi színpad, néptáncsoport stb.) kölcsönösen szerepeltek (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1978).

Az óvodapedagógus képzés 1975-től külön épületben, a Bezerédj utcában folytatódott. A testnevelés mozgásanyagát és oktatás módszertanát segítették Becsy Zoltánné (Becsy Bertalan Sarolta néven továbbiakban) tankönyvei. Rendkívül nagy előrelépést jelentett, hogy 1975-től új gyakorlóóvodával bővült az intézmény. Azoknak a hallgatóknak, akár óvodapedagógus, vagy tanító szakon, akik vonzódást éreztek a 3-6 éves korú gyermekek iránt, óvodás gyermek-torna órákat biztosított a tanszék.

A hallgatók a sok feladatnak, úgy tűnt eleget tudtak tenni. Az iskolai gyakorlat, valamint a zárótanítások jó támpontul szolgáltak ehhez. Nem volt megnyugtató azonban a hallgatók négyötödének a képzése. Ekkor már az iskolai gyakorlatok bemutatótanításai is a technika eszközeivel történtek (TV, film), nélkülözve a gyermekközelség élő valóságát.

Az infrastruktúra változása: A fent említett okok miatt fokozott figyelmet fordított a tanszék az oktatási segédeszközök bővítésére és alkalmazására. Színes diasorozatokat, oktató falitáblákat készítettek, amelyek – aktualitásuknak megfelelően – valamennyi hallgató rendelkezésére álltak (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980).

A hallgatók tanulmányi munkájának megkönnyítésére segédanyagokat, anatómia–élettan óravázlatmintákat adott ki a tanszék. Film és TV-felvételeket készítettek és használtak fel bemutató tanításainkról a 3. osztályos és óvodai foglalkozásokról. Az ellenőrzések objektivitásának fokozása érdekében bevezették több szaktárgyban a munka- és feladatlapok alkalmazását.

Publikációk: Az 1980-as években a testnevelés szakmai irodalmak ellátottsága az alsó tagozat területén még nem volt megfelelő. Ezért a tanszék tanárai összefogtak és négy házi-jegyzetet készítettek el kéziratban. Kiadásra elkészült továbbá Szíjj Zoltán, Esküdtné Sebestyén Ildikó, Jánosi Éva, Szabolcs Imréné újabb három munkája is. Ebben az időszakban Esküdtné és Becsy Bertalan Sarolta korábbi kolléganőnk, társszerzővel írott egységes jegyzete már megjelent. Elkészült a valamennyi szaktárgyat magába foglaló főiskolai jegyzet is, amelyben a gimnasztika és a testnevelési játékok, valamint a sport játékok anyagát Szíjj Zoltán, illetve Császi Sándor állította össze.

Akkoriban készült, de még mai aktualitásuk miatt ezeket külön kiemeljük és felsoroljuk e tanulmányban is:

Becsy Bertalan Sarolta 1974: *Az óvodai testnevelési foglalkozások módszertana*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Becsy Bertalan Sarolta 1979: *Az óvodai testnevelés mozgásrendszere és feldolgozása*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Becsy Bertalan Sarolta – Esküdtné Sebestyén Ildikó 1983: *Mozgásos játékminták, játékgyűjtemény óvodák és alsó tagozat részére*. Tankönyv kiadó, Budapest.

Esküdtné Sebestyén Ildikó 1984: *Segédkönyv az alsó tagozatos testnevelés tervezéséhez, oktatásához*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Esküdtné Sebestyén Ildikó 1984: *Segédkönyv az alsó tagozatos testnevelés tervezéséhez és oktatásához*. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, Budapest.

Esküdtné Sebestyén Ildikó 1991: *Tanítói kézikönyv a 6–10 éves korosztály testnevelési és sportfoglalkoztatásához*. OTSH, Budapest.

Esküdtné Sebestyén Ildikó 1981: *Mozgásos játékok és oktatásuk*. Tanítóképző főiskolák Tankönyvkiadó, Budapest.

Becsy Bertalan Sarolta – Esküdtné Sebestyén Ildikó: *Testnevelés 1–4. osztály Tanítói kézikönyv*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Nábrádi Istvánnak, a Természettudományi szakcsoport vezetőjének és a Sportbizottság elnökének köszönjük a beszámolóját idézzük:

„A bizottság ez évi munkáját számottevően befolyásolta az a döntés, amely szerint *a sportudvart a gyakorlóiskola építkezéseihez kellett átadnunk*, a két tornaterem pedig – amelyek mintegy 900 nappali és speciális tagozati hallgató oktatását szolgálják – kora reggeltől késő estig zsúfolt. Mindez az anyagi eszközök felhasználását is megszabta. A reális helyzetből kiindulva a tömegsport támogatására biztosított összeg zömét sátrak és más, *kiránduláshoz szükséges eszközök* vásárlására fordítottuk. Erre alapozva 1979 júniusában – Buttás Pál tanársegéd vezetésével – Fadd-Domboriban *kajaktábort szerveztünk*.

A *tömegsport*hoz vásárolt felszerelést hallgatóink és oktatóink térítésmentesen vehetik igénybe. Ennek alapján azt reméljük, hogy hallgatói csoportjaink (és kisebb kollektívák is) a jövőben mind több alkalommal szerveznek túrákat, kirándulásokat, amelyek az ország (és egymás) megismerésének jó alkalmat lehetnek.

A *tömegsport*ról így írt az 1979–1980-as főiskolai évkönyv: Az elmúlt tanév során főiskola hallgatói az előző évekhez hasonlóan jó eredménnyel szerepeltek a más szervezetek által rendezett sportrendezvényeken, és megfelelő számban vettek részt a *tömegsport megmozdulásokon*. Az elmúlt idő alatt torna, röplabda, úszás, kosárlabda, atlétika, labdarúgás, lövészet (MHSZ), vívás, asztalitenisz, sakk és tájfutás sportágakban voltak különböző versenyek (*29 verseny*), amelyek során – a főiskola tanulói ilyen irányú versenyekre történő felkészítési lehetőségeit figyelembe véve – megfelelően szerepeltek.

A *növekvő hallgatói létszám* a sportmozgalom és az ebből táplálkozó versenysport alapjait teremti meg. Azon kell munkálkodnunk, hogy átmenetileg a fővárosi sportolási lehetőségeket is felkutassuk, és *ne engedjük romlani a hallgatók sportmozgalmában eddig elért eredményeket*” (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980: 98).

Jelentős esemény volt a Pedagógusjelöltek Országos Találkozója (PJOT) alkalmából rendezett verseny sorozat.

„*Nehézségek adódtak a házi tömegsport-megmozdulások rendezése és lebonyolítása terén. A sportudvar megszűnése*, továbbá a nem eléggé szerencsés terembeosztás (az »Edzett Ifjúságért« mozgalom próbáinak teljesítéséhez) hozzájárult ahhoz, hogy több ilyen rendezvény látogatottsága elmaradt a kívánatostól. A hallgatók aktivizálására jobban oda kell figyelni. Gondok vannak az MHSZ lövész klub területén is, hiszen sem *a lőtér jelenlegi helyzete*, sem *a fegyverek állapota nem teszi lehetővé az eredményes munkát*. A sakkozók technikai felszerelését is bővíteni kell” (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980: 102–103).

„Hallgatóink a testnevelők irányításával részt vettek az *országos egyetemi és főiskolai bajnokságokon* kosárlabda, röplabda, tollaslabda, tenisz, tájfutás, atlétika sportágakban, ahol több I. helyezést értek el. A Pedagógusjelöltek Szpartakiádján minden évben ott voltunk, ahol kosár- és röplabdában elsőkké lettünk, atlétikában és úszásban több első és érmes helyezést szereztünk. Rendszeresen indultunk változó helyezésekkel összetett Honvédelmi Versenyeken. A budapesti felsőfokú Intézmények Szpartakiádján egyre több sportágban indultak csapataink, már fiú csapatok is. Az 1983. évin már úszásban is ott voltak versenyzőink.

A képzéshez szorosan kapcsolódó, a hallgatókat iskolai munkájukra előkészítő úszótanfolyamot rendszeresen tábor keretben valósítottuk meg, igen kiemelkedő szakmai és nevelési eredményekkel. Hagyománnyá vált már a Fadd-Domboriban megrendezett vízi táborunk is, amelyen 1983-ban negyven hallgató vett részt. A táborok köre a téli sítáborral bővült, ahol az idén már harminc fő részére felszerelést is tudtunk biztosítani. A táborokban résztvevők körét tovább szeretnénk bővíteni, ezzel is minél több hallgatónak lehetővé tenni az élményt adó, vonzó testmozgási lehetőségek megismerését. Dr. Császi Sándor főiskolai docens” (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984: 51–52).

A képzés feltételei 1983-ban jelentős mértékben javultak a két teremmel alakítható új gyakorlóiskolai csarnok használatbavételével. További lehetőségek nyíltak meg a szabadterei pályák elkészülésével. A létesítményhelyzet javulása lehetővé tette a testnevelési órák bevezetését a III. évfolyamon is.

Továbbképzések: A tanszék tanárai szakmai továbbképzésére és önképzésére szervezett és alkalomszerű formában került sor. Ketten a szakedzői képesítéért tanultak tovább, a többiek valamennyien továbbképzésben részesültek. Évente két-három alkalommal hívtak neves előadókat egy-egy szakkérdés megvitatására. A tantárgyfelelősök az aktuális kérdéseket tanszéken belül rendszeresen megbeszéltek a tárgyat tanítókkal. Rendszeresen részt vettek szakmai konferenciákon, előadásokon. A szombathelyi II. Testnevelés Tudományos Konferencián **Lukovich Istvánné, Szabolcs Imréné és Császi Sándor** tartott előadást szakmódszertani kérdésekről. Többen rendszeresen továbbképzési előadásokat tartottak szakfelügyelők, tanítók, óvónők részére, és pedagógiai, biológiai, pszichológiai társaságok különböző szakosztályaiban aktívan tevékenykedtek.

Az 1974 és 1985 közötti időszakban Császi Sándor külföldi tanulmányúton volt, az NDK-ba látogatott egy tudományos konferenciára, Oszetzky Tamásné félállású oktató pedig Tokióban járt, ahol tanfolyamot is tartott alsó tagozatos korúakat tanító nevelőknek.

A tudományos kutatómunka jelentősen szélesedett ebben az időszakban. A hallgatók edzettségi állapota és alkati mutatói kerültek a vizsgálatok fókuszába. E kutatást a Testnevelési Főiskola Kutatási Intézetével közösen végezte a tanszék, csakúgy, mint a Műszaki Egyetem Testnevelési Tanszéken folytatott figyelemvizsgálatokat is. Az intelligencia-kreativitás kutatási téma a KGST (Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa) 6. kutatási főirányába tartozott, amelynek állásáról, a budapesti tanácskozáson a külföldi résztvevők előtt számolt be Bíróné Nagy Edit a TF részéről és Császi Sándor a Budapest Tanítóképző Főiskola (továbbiakban BTF) részéről. Többen megkezdték a doktori értekezésük előkészítését. A hallgatók tudományos kutató munkája négy oktató vezetésével zajlott. Az Or-

szágos Tudományos Diákköri Konferencián (OTDK) Lukovich Istvánné hallgatói kiemelkedő eredményt értek el.

Buttás Pál 2018 folyamán lejegyzett visszaemlékezése az akkori időkre személyes élményeket is bemutat:

„Külön kell szólnom Szíjj Zoltánról, aki országos hírnév pedagógus volt, és hihetetlen érzékkel irányította a tanszék munkáját. Azonnal bedobott a mély vízbe, rám bízta az atlétika és sportjátékok tanítását (testnevelés műveltségi terület). Testnevelés és tantárgypedagógiát is tanítottam a »civil« csoportokban. Zoli bácsi (mindenki így hívta) bejárt az óráimra, segített, bízott. Aztán amikor elindult a speciális képzés (egy év nappali, majd már tanítás mellett esti tagozat) kinevezett felelősnek és rám bízta az egész képzés megszervezését, programok összeállítását. Ez igen sokat jelentett a fejlődésemben, mert nagyon sok olyan dologban is bele kellett néznem, amivel beosztott tanárként nem találkoztam volna. Itt megint szerencsém volt, mert Schottner Ede volt a tagozatvezető – kiváló pedagógus és vezető – aki imádta a sportot, és rövid idő alatt kitűnő munkakapcsolat és barátság alakult ki közöttünk. (Később rendszeres résztvevője volt a sítáborainknak.)

Első év végén Zoli bácsi beleegyezésével meghirdettem az első vízitábort. 8 hallgató jött el Fadd-Domboriba és érezte magát jól. A második táborunkban már 30 hallgató vett részt. Egyébként összesen 28 tábor tartottunk, mindig Fadd-Domboriban. Nyolc fővel kezdtük és a legtöbb 118 fő volt! A hallgatók megismerkedtek a táborok szervezésével, vezetésével, a kajakozás, kenuzás rejtelmével, sátor állítással (végig sátorban laktak), a bográcsos főzés nehézségeivel. Jellemző, hogy volt olyan hallgatónk, aki itt tisztított életében először krumplit és zöldségeket. Néhány év elteltével elindítottam a szlovákiai sítábort. Több évi keresgélés után kikötöttünk Rózsahegyen és ez lett a végleges bázisunk. 50–80 fő között vettek részt a hallgatók és a kollégák a táborozáson.

Mindhárom tábor az első időszakban önkéntes alapon szerveződött. A hallgatók hozzájárulást fizettek, a Sportklub és a KISZ, illetve a HÖK²⁴ fizette a nagyobbik részt. Később bekerültek a tanrendbe a testnevelés műveltségi terület hallgatóknál kötelező tárgyként, a többiek szabadon választott tantárgyként (később plusz kreditként) vehették fel. Az indulásnál csak a mi főiskolánknak voltak ilyen táborai, később az összes képző átvette tőlünk a kezdeményezést. Kár, hogy később (2013) az ombudsman megszüntette a táborok szervezését, azzal az indokkal, hogy a hallgatóktól nem lehet pénzt kérni az oktatásért.”²⁵

13. Az 1984 és 1989 közötti évek

Tanszékvezető: dr. Császi Sándor főiskolai docens

Főállású oktatók: Buttás Pál adjunktus, **Esküdtné Sebestyén Ildikó** docens (1985), **Fodorné Földi Rita** tanársegéd (1985), **Gács Éva** tanársegéd, **Jánosi**

²⁴ Hallgatói Önkormányzat.

²⁵ Buttás Pál visszaemlékezés (2018), kézirat.

Éva adjunktus, **Machalik József** docens (1985), **dr. Perjésiné Brenner Erika** adjunktus, **Szabolcs Imréné** adjunktus, **Szíjj Zoltán** tanár, **Tihanyiné Hős Ágnes** tanársegéd (1983), **Puhrné Antalffy Zsuzsa** adjunktus (1987), **Ozsváth Károly** docens (1989)

Másodállású oktatók: **dr. Nagy Sándor** főiskolai tanársegéd, **dr. Oszetszky Tamásné** főiskolai adjunktus

Császi Sándor Bajáról jött Budapestre. Dolgozott a TF-en. Kosárlabda szakedző, hosszú éveken keresztül volt az ifi válogatott edzője. Négy évig vezet-te a tanszék munkáját.

Ezekben az években előtérbe kerültek a gyakorlati tanítás minőségi követelményei, az oktatók és hallgatók tudományos munkája, az intézmény tudományos közléte és nemzetközi kapcsolatai.

Oktatás: Az ebben az időszakban bevezetett 1986-os tanterv szélesebb oktatói szabadságot biztosított a tananyag meghatározásában. A szakkollégiumi képzésben óra- és vizsgatervi korrekció történt: a testnevelésre és a sportjátékokra fordított óraszámok növekedtek, viszont a testnevelés-elmélet, torna és tantárgy-pedagógia óraszámok csökkentek (Kiss–Szabó 2017). 1987-től a képzés tartalmi meghatározása a testnevelés tantárgy-pedagógia esetében átfogta az általános iskola 1–4. osztályának tananyagát az ahhoz kapcsolódó ismeretrendszerrel együtt (Kiss–Szabó 2017).

Az új tanterv rugalmasabb, szabadabb tervezésre adott lehetőséget. Hunyady Györgyné, aki a főiskola vezetése élén állt 1984 és 1992 között meghatározója volt az új szellemű képzésnek. A képzős tanterv és az alsó tagozatos tanterv elvárásai közt nem volt jó az összhang, s emiatt indokolt volt az új négyéves képzésben az oktatás tartalmának átfarmálása. Fontos feladat volt a hallgatók képzettségét növelni, hogy képessé váljanak a testnevelés tanítására.

„Feladatok:

1. A hallgatók: mozgás – játék és sportműveltségének kiszélesítése; edzettségének, erőnlétének fokozása, a keringési – légzési és izomrendszer működésének következetes fejlesztésével; teljesítőképségének és munkabírásiának fokozása, az egyoldalú szellemi túlterhelés ellensúlyozása, a szabadidő kulturált eltöltése igényének kialakítása.
2. A testnevelés órák keretében folyó tantárgypedagógiai képzés során: az alsó tagozatos tantervi anyag gyakorlati elsajátítása, oktatási menetük, módszertani lépéseik megismerése; a hallgatók alapvető gyakorlatvezetői készségének kialakítása.
3. A testnevelés munka tervezése /óra és gyakorlatvezetés/ alapjainak megismerése.
4. A testneveléssel kapcsolatos kedvező állásfoglalás és szemléletmód, nevelői magatartás kialakítása” (Magyarfalvi 1988: 114).

„A tantárgypedagógia oktatására öt félév szükséges. Elméleti 2 félév, 3 gyakorlati félév. A tantárgyak egymásra épülésének logikai sorrendjét az alábbiak szerint alakult: funkcionális anatómia és élettan / 1–2. félév; testnevelés és tantárgypedagógia elmélet és gyakorlat / 3–4–5. félév; az alsó tagozatos mozgásanyag elsajátítása / 1–8. félév; csoportos iskolai gyakorlat / 5–6. félév; összefüggő iskolai gyakorlat / 7–8. félév.

Az új tanterv a gyakorlati tárgyak időtartamát helytelenül 3 félévre csökkentette. Ezt feltétlenül meg kell változtatni” (Magyarfalvi 1988: 116).

„Közösen álmodtuk meg és hoztuk létre az *úszó és sportjáték előkészítő tábort*. A szekszárdi főiskola volt a bázisunk, hihetetlen sokat jelentett a hallgatók felkészítésében. Négy éven át sikerült megoldani az egész napos, több kollégával közösen szervezett, oktatott táborunkat.”²⁶

Infrastruktúra: Az önálló szakirodalom tanulmányozása elengedhetetlen volt a hallgatók részéről. Ennek érdekében a tanárok egy olyan szakkönyvet állítottak össze, amely témánként a legfontosabb szakanyagokat tartalmazta. A kötetben rendszerezett, módszeresen felépített háttér irodalmat kaptak a hallgatók. Meggyőződése volt a tanszéknek, hogy segítségével könnyebbé válik a témák megközelítése és feldolgozása. Tanári irányítással a szakanyagból a hallgatók könnyen kiválogathatták azokat a korszerű tananyag részeket, melyek segítik a testnevelés tantárgy-pedagógiai vizsgakövetelmények értelmezését és elsajátítását.²⁷

Konferencia: Esküdné Sebestyén Ildikó előadást tartott általános iskolai igazgatóhelyetteseknek a Fővárosi Pedagógiai Intézetben az alsó tagozatos testnevelés oktatásról.

Sportklub: Kitűnően szerepeltek hallgatóink az Egyetemi és Főiskolai bajnokságokon, továbbá atlétika, torna, röplabda, kosárlabda sportágakban. Országos Honvédelmi többtusa versenyen csapataink több helyezést is elértek párbajlövészetben, akadályváltó, terepfutás számokban. Kísérő tanárunk Jánosi Éva volt (Hangay és mtsai 1994).

14. Az 1990 és 2003 közötti évek

Tanszékvezető: dr. Osváth Károly főiskolai docens

Főállású oktatók: Buttás Pál docens (1993-tól), Fodorné dr. Földi Rita docens (1994-től), Jánosi Éva adjunktus, Machalik József docens, Patayné Gergely Ildikó adjunktus (1994-től), dr. Perjésiné Brenner Erika adjunktus, Tihanyiné Hős Ágnes adjunktus(1992-től), Vörös Veronika adjunktus.

²⁶ Buttás Pál visszaemlékezése (2018), kézirat.

²⁷ Császi Sándor 1999. éves beszámolója, tanszéki kézirat

Nyugdíjba vonult, vagy munkahely váltás miatt elment: dr. Császi Sándor, Esküdné Sebestyén Ildikó, Fodorné dr. Földi Rita (1999).

A Sportkör elnök: Buttás Pál

Ozsváth Károly: 1975-ben végzett a Magyar Testnevelési Főiskola tanári szakán és gyógytestnevelés szakirányon. 1980-ban vívó szakedzői diplomát szerzett. TF egyetemi doktor lett 1981-ben, 1989 és 1992 között MTA-aspirantúra következett a pályáján, majd 1994-ben szerezte meg a neveléstudomány kandidátusa fokozatot, 1995-ben kinevezték főiskolai tanárnak, 2000-ben habilitált neveléstudomány szakterületen a Semmelweis Egyetem Testnevelési- és Sporttudományi Karán.

Pályafutása teljes egészében a sportszakemberképzéshez, a hallgatók testnevelés tanítására való felkészítéséhez, és az ezekhez kapcsolódó tudományos, közéleti és közigazgatási szerepvállaláshoz kapcsolódott. Sajátosan sikerült az elmélet és napi gyakorlat egyfajta összhangját megteremtenie. A vívás, a sízés és a bűvár sport élete egyes szakaszaiban meghatározó jelentőségű volt. Dolgozott a vívó válogatott mellett. Magas nemzetközi minősítésű bűvárként is ismert.

Pályáját a Testnevelési Főiskola Kutató Intézetében kezdte tudományos segédmunkatársként 1975-ben. Egyúttal bekapcsolódott a TF-en folyó oktatásba. Kezdetként a turisztikai tárgyakat, majd edzéselméletet, testnevelélméletet és a kutatás-módszertani tárgyakat oktatott az intézmény minden képzési szintjén. 1982-ben tudományos munkatársi státuszban a TF Testnevelélméleti Tanszéke-re került. Tanulmányaival 1977 és 1984 között nyolc TF rektori tudományos pályadíjat nyert. A Sportképességek mérése című könyv társszerzőjeként 1984-ben „Ezüstgerely” szakmai I. díjat, és 1985-ben a Medicina Kiadó nívódíját kapta. 1985-ben az Innsbrucki Egyetem Sporttudományos Intézetében a teljesítménydiagnosztika témakörében végzett féléves kutatómunkát. 1986-tól 4 évig az Országos Testnevelési és Sporthivatalban dolgozott a Testnevelési Egyetem és a sportszakember képzés szakmai referenseként, az utolsó két évben osztályvezetői beosztásban. Eközben a kutatás-módszertani tantárgyakat továbbra is tanította a TF-en. Az 1996-ban alakult Magyar Sporttudományi Társaságnak alapító tagja, 10 évig részt vett a társaság elnökségének munkájában.

Az oktatás mellett kiemelten kezelte a tanszéken folyó tudományos jellegű tevékenység kérdését, e téren messzemenően támogatta kollégáit. Erőteljes volt a tanszéken a pályázati munka is. Egyéni kutatási területén a tesztelmélet és a teljesítménydiagnosztika, az „Eurofit” tesztrendszer hazai bevezetésének kezdeményezői között tartják számon. Publikációinak száma meghaladja a 130-at. Ma is tagja az Iskolai Testnevelés szerkesztő bizottságának, a European College of Sport Science társaságnak, valamint a Budapesti Egyetemi Atlétikai Club elnökségének.

Négyéves tanítóképzés: 1989-ben kísérleti jelleggel négyéves tanítóképzés-tantervet dolgoztak ki. Ebben a munkában a tanszék tanára, Buttás Pál is részt vett. Később, a rendszerváltást követően, 1990-ben megszűnt a minisztérium által kiadott tantervi irányelvi rendszer, majd az 1995–1996-os tanévben bevezetésre került a négy évfolyamos képzés, amelyhez új képesítési követelmények társultak. A tanszéket ez hátrányosan érintette, mivel a hároméves képzésben 195 órája volt tanítói szakon, a négyéves képzésben pedig már csupán 165 óra állt rendelkezésre. A csoportlétszámok növekedése sem volt kedvező a sok gyakorlatot kívánó tárgyak esetében (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999). A szakterület jellemzője, hogy az általános tanítói képzésben nem tantárgycsoportban, hanem egy komplex tantárgyban kellett a tanszéknek gondolkodnia. A differenciálódás a tantárgyi programban, a tematikában jelentkezett. A *Testnevelés és tantárgypedagógiája*, illetve a négyéves képzésben a *Testnevelés tantárgypedagógia*, valamint a kapcsolódó *Testnevelés-elmélet* alapvetően gyakorlati órákat és egy kollokviummal záródó 15 órás elméleti blokkot foglalt magába. A félévek többsége gyakorlati jeggyel zárultak, aminek mindig volt tervezési, gyakorlatvezetési és mozgásanyag bemutatási összetevője is. A gyakorlati órák a szakterület sajátosságainak megfelelően fizikai terheléssel járnak. A hallgatók „saját testnevelése” az új rendszerben már nem fért bele az időkeretbe, az órák így kizárólag tantárgypedagógiának, oktatásmódszertannak tekintendők lettek.

Az új hallgatói generáció előképzettsége és kondicionális állapota változékony lett. Természetesen minden csoportban akadtak kiváló előképzettségű és adottságú hallgatók. A négyéves képzésben a szabadidősport, rekreáció blokkja zárta a testnevelés tantárgy-pedagógiai képzést. E blokkok hármassal bírtak. Egyrészt itt nyílt a legtöbb lehetőségünk a hallgatókat leginkább érdeklő tényleges „testnevelésre”. Másrészt az érdeklődési területnek megfelelően több sportágra, mozgásos tevékenységre is betekintést kívántunk nyújtani, korcsolyázás, lovaglás, barlangászat, görkorcsolya, gördeszka stb.. Harmadrészt a testnevelés „szabadon választható kiegészítő anyagához” és a „tanórán kívüli testneveléshez” kívántunk támpontot és ötleteket adni.

A kibővült képzési rendszer a 6–10 éves korosztályra irányuló képzés mellett a 11–12 évesek tanítására való képesítés megszerzését is lehetővé tette a *Testnevelés és sport műveltségterületen*, az 1994-ben életbe lépett *Nemzeti alaptanterv* (NAT) műveltségterületeihez kapcsolódóan (Gönczöl 2008; Kiss–Szabó 2017). A tanszék oktatói mindannyian rendelkeztek egy-egy sportág ismereteinek átnyújtásához szükséges magasabb fokú tudással, s ezáltal ellátásra került az atlétika, a labdajátékok, a gimnasztika-torna és rekreációs sportok oktatása egyaránt.

A tanítói szak esti tagozatán gyakorlati órákra nem nyílt lehetőség sem az időkeret, sem a tornatermi lehetőségek miatt (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

Óvóképzés: A nappali képzés időtartama 1989-ben a korábbi kettőről háromévre emelkedett. A 4 féléves gyakorlati órák mellett magába foglalt egy 30 órás elméleti-módszertani blokkot is. Tudásuk növekedésével párhuzamosan a gyakorlóóvodai testnevelés lehetőségeinek a kipróbálásával emelkedett oktatásuk színvonala. Félévenként: játék és gimnasztika, rajzírás; oktatás módszertan; testnevelés elmélet és mikrótanítás; rekreációs sportok.

Emelkedett az estis képzés ideje is, s egyben a testnevelés módszertan órák száma is. Két félév 8–8 órája 11–11, majd 17–17, később 24–24, 29²⁸–24, majd végül 24–24 órára állt be. 1996 óta az új Óvodai nevelés országos alapprogramja (ONOAP) a képesítési követelményeket is meghatározta. Az esti tagozatosoknak is volt gyakorlati órájuk, 80% a teljes óraszámhoz képest. A szak sajátossága a középfokú végzettségű óvónők főiskolai szintű átképzése volt. Kedvezőek voltak tapasztalataink, a jó előképzettségnek köszönhetően. A gyakorlati képzés jól bevált szisztéma szerint, tapasztalt gyakorlóóvodákban, lényeges szakmai problémák nélkül zajlott (Csíkvári és mtsai 1999).

A tanszék tudományos munkája: A tanszéken foglalkoztatott oktatók közül ebben az időszakban öten rendelkeztek legalább két diplomával, hat állami nyelvvizsgálóval, három egyetemi doktori címmel, egy kandidátusi fokozattal és egy PhD-fokozattal. Ez az aktivitás öröndetes módon jelentkezett a tudományos munka és szakmai továbbképzés terén is. Továbbképzéseken és konferenciákon rendszeres és aktív részvétel, hazai és idegennyelvű publikációk sora fémjelzte a tevékenységeket.

Sikeres regionális konferencia megszervezésére került sor óvoda pedagógusok és tanítók részére. A főiskola cserekapcsolatain belül a Maribori Egyetemmel és a Helmondi Pedagógiai Főiskolával élő szakmai és sportkapcsolatunk alakult ki (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984).

A tanszék oktatói nem csupán a Főiskolán végezték oktatói tevékenységüket, hanem a szakmai közéletben is igen fontos szerepeket vállaltak.

„A »sportszakmai teljesítmény« fogalma megítélésünk szerint magába foglalja a szakmai közéletben való szerepvállalást is. A tanszék oktatói az alábbi társaságokban és bizottságokban vállaltak szerepet: Fodorné dr. Földi Rita a *Magyar Pszichológiai Társaság* tagja; dr. Ozsváth Károly a *Magyar Testnevelési és Sporttudományos Tanács* tagja, a *Magyar Sporttudományi Társaság* elnökségi tagja, a *MTA Köztisztviselők Társasága* tagja, az *Amphora Búvár Klub* vezetőségi tagja; Tihanyiné dr. Hős Ágnes a *Magyar Sporttudományi Társaság* tagja, a *Magyar Aerobik Szövetség Szakmai Bizottság* vezetője, a *Nemzetközi Aerobik Szövetség* tagja; Buttás Pál a *Magyar Kosárlabda Szövetség Szakmai Bizottság* vezetője, a *BTF Sportegyesület* elnöke; Machalik József a *Ma-*

²⁸ Ebből 5 óra videógyakorlattal egészült ki.

gyar Országos Torna Egyletek Szövetsége (MOTESZ) Szervezeti Bizottság vezetőségi tagja és a *Magyar Országos Torna Egyletek Szövetsége Bíró Bizottság* tagja. Itt kell arra utalni, hogy az 1996-ban alakult *Magyar Sporttudományi Társaság* alapítótagjai közé tartozik intézményi szinten a Budapesti Tanítóképző Főiskola, egyénileg pedig Tihanyiné dr. Hős Ágnes és dr. Ozsváth Károly. Utóbbi az 1999-ben rendezett *III. Sporttudományos Kongresszus* tudományos bizottságának is tagja volt” (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999: 137).

Kutatási pályázatok: Számos sikeres kutatási pályázat valósult meg a tanszéki kollégák közreműködésével ezen időszakban, melyek a következők voltak:

- Ozsváth Károly: Tipikus differenciálódási jelenségek a motorikum vizsgálatánál. OTSH tárcaszintű kutatás 1994–1996
- Tihanyiné Hős Ágnes: A fitness és a verseny aerobik hatása a kardiorespiratorikus rendszerre. Országos Testnevelési és Sporthivatal (OTSH) tárcaszintű kutatás 1994–1995
- Ozsváth Károly – Fodorné Földi Rita – Tihanyiné Hős Ágnes: A motorikum struktúrájának differenciálódása különös tekintettel a koordinációs képességekre – hyperaktiv és normál óvodás korúaknál, főiskolás felnőtteknél, valamint élsportolóknál. MKM–FKFP 1997–1998
- Ozsváth Károly – Fodorné Földi Rita – Tihanyiné Hős Ágnes: A motorikum struktúrájának differenciálódása különös tekintettel a koordinációs képességekre – hyperaktiv és normál óvodáskorúaknál, főiskolás felnőtteknél, valamint élsportolóknál. OTSH tárcaszintű kutatás 1997–1999.

Publikációk: A tanszéki kollégák munkájának gyümölcseként szakcikkék és szakkönyvek – természetesen – nagy számban jelentek meg Ozsváth tanszékvezetősége alatt is.

Szakdolgozatok: Az 1994 és 1999 közti évek alatt 107 szakdolgozat készült a tanszéken. Érdekes jelenség, hogy ezekben az években az esti tagozatokon és az óvodapedagógusi szakon volt a legtöbb témaválasztás.

Tanítói versenyek: A tanszék munkájának sajátos tükrének tekinthetjük a testnevelés tanítási versenyeken való szereplést. Házi versenyeinke jól szoktunk szerepelni. Hagyománnyá nemesedett az országos testnevelés tanítási versenyeken való indulás. Az országos versenyeken általában Vörös Veronika volt a konzulens tanár. Szép sikereket könyvelhetett el a tanszék. Jó alkalom volt ez arra is, hogy ilyenkor a többi képzővel élő kapcsolatainkat ápoltuk.

TDK: A tanszéken folyó TDK-munka gyakorlatilag előzmény a szakdolgozat-készítéshez, a legtöbb esetben alapja annak. A TDK az egyéni érdeklődés és ambíciók függvényében csak néhány hallgatót érintett. A házi TDK-

konferenciákon évente 3-5 hallgató indult, többnyire önálló szekcióban. A tanszék a legjobbakat az OTDK-n és a TF Nemzetközi TDK-ján is indította (Csíkvári és mtsai 1999).

Sportkör: Elnöke Buttás Pál főiskolai docens.

„A tanszék és hallgatóink szempontjából jelentős, hogy a főiskola rekonstrukciója során *új sportudvar és kondicionálóterem* is készült. Az új idők követelményeinek megfelelően pályázatok sorával próbáljuk javítani munkánk körülményeit és feltételeit. Sí és vízi táboraink változatlanul nagyon népszerűek, sok volt hallgatónk évek óta visszajár ezekre. A pályázati támogatások e téren bővítésre is lehetőséget nyújtottak, és remélhetően a vizitúrázás is hagyománnyá nemesedik főiskolánkon.

Hallgatóink között mindig található néhány *kiváló sportoló*. A Művelődési és Köznevelési Minisztérium *»jó sportoló, jó tanuló«* címét majd minden évben megkapja egy hallgatónk.

A BTF sportélete azonban alapján nem élsportcentrikus. Rendszeresen és eredményesen veszünk részt az egyetemi-főiskolai bajnokságon, diáksportrendezvényeken. E téren a BTF Sport Club hatékonyan elősegíti a hallgatói igények kielégítését. Az SC hagyományosan működteti kosárlabda és röplabda szakosztályát. Sajnos, a torna szakosztály megszűnt, viszont atlétikában harmadik éve tartjuk az edzéseket” (Csíkvári és mtsai, 1999: 127).

Kitüntetések a tárgyalt időszakban:

1993. Fodorné dr. Földi Rita docens – Főigazgatói Dicséret

1994. Jánosi Éva adjunktus – Főigazgatói Dicséret

1996. Fodorné dr. Földi Rita főigazgató-helyettes – Diákokért Emlékérem

1998. Buttás Pál adjunktus – Főigazgatói Dicséret

1998. Vörös Vera – Főigazgatói Dicséret

2000. Buttás Pál docens – Diákokért Emlékérem

2002. Machalik József docens – Pedagógus Szolgálati Emlékérem

A 1999. évi LII. törvény a magyar felsőoktatás átalakításáról megszüntette a főiskola önállóságát és 2000. január 1-től az ELTE Tanító-és Óvóképző Főiskolai Karaként integrálta az intézményt.²⁹ A következő évek alatt sok új feladat hárult a tanszékre.

²⁹ *A Kar története.* <https://www.tok.elte.hu/tortenet>; 1999. évi LII. törvény a felsőoktatási intézményhálózat átalakításáról, továbbá a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény módosításáról. <https://mkogy.jogtar.hu> (A letöltés ideje: 2019. 3. 6.)

15. A 2003 és 2006 közötti évek

Tanszékvezető: Buttás Pál főiskolai docens

Főállású oktatók: **Tihanyiné Hős Ágnes** főiskolai docens, **Gergely Ildikó** főiskolai adjunktus, **Vörös Veronika** főiskolai adjunktus, **Vári Péter** főiskolai tanársegéd, **Csányi Tamás** főiskolai tanársegéd

Óraadó: **Bokor Gábor** testnevelő tanár, **Machalik József** főiskolai docens, **Arday László** egyetemi tanár (a TF-ről ment nyugdíjba), **Pécsi Andrea** testnevelő tanár.

A Sportkör elnök: Buttás Pál

Buttás Pál: 1967-ben a Magyar Testnevelési Főiskola tanári szakán végzett. Szekszárdon a IV. sz. Általános Iskolában kezdte tanári pályafutását. Innen 1977-ben került a Főiskolánkra. 2003–2006-ig tanszékvezető. A tanszék életének meghatározó személyisége volt első pillanattól kezdve. Nyugdíjazása után is szívéigye a Sportkör, melynek elnöke 1984-től. Tanszéki munkája mellett kimagasló eredményeket ért el a kosárlabdasporthoz. Három cikluson át a Magyar Kosárlabdázók Országos Szövetségében elnökségi tag. 12 évig MKOSZ Női Szakmai bizottság elnöke. A Magyar Egyetemi és Főiskolai Sportszövetség elnökségi tagja kettő cikluson keresztül. 2002-től a BEAC Női Kosárlabda Szakosztály Szakosztály elnöke. 2002–12-ig Sport TV kosárlabda szakkomentátor. Kosárlabda edzőként NB I. -es csapatai bajnoki címeket értek el. 1989–90. válogatott edző, 1994–95. szövetségi kapitány. 1999–2000. Női Ifjúsági Válogatott szövetségi kapitány, 2000–2003. Universiade Válogatott szövetségi kapitány. Kitüntetései: 1974. Testnevelés és sport érdemes dolgozója; 1986. Kiváló munkáért; 1990. Az Év kosárlabda edzője; 2017. Életmű díj (Magyar Egyetemi és Főiskolai Sportszövetség); 2018. Yolland Arthur – életmű díj (BEAC).

A tanszék oktatói saját szakterületükön országos szinten is elismert szakembernek számítottak. Mindannyian több diplomával vagy plusz szakirányú végzettséggel rendelkeztek (szakedző, gyógytestnevelő stb.).³⁰ Két tanársegéd, Csányi Tamás és Vári Péter megkezdtek doktori tanulmányaikat a fejezetben tárgyalt időszak alatt.

„Tanszék munkája meghatározó a tanító és óvodapedagógus képzés terén. Ezt bizonyítják az elmúlt évben számos konferencián előadóként, továbbképzéseken és előadásokon való részvételek, meghívások.

³⁰ Beszámoló a Testnevelési Tanszék 2003–2006. évi munkájáról. Testnevelési Tanszék archívum, jelzet nélkül.

Hasonlóan a többi tanszékhez, mi is aktív részesei voltunk, vagyunk *a bolognai folyamatra való áttéréstől* adódó szakmai munkának. Az új óratervek megfelelően újra gondoltuk és átdolgoztuk óra és vizsgatervünket. Tantárgyainkat sajnos negatívan érintették az elmúlt évek változásai, tanító szakon bekövetkezett óraszám csökkentései. *Ma már olyan alacsony órászámmal dolgozunk*, ami igen nehéz feladatok elé állítja a tanszék oktatóit. Kikerülő hallgatóinkról igen elismerően nyilatkoznak az igazgatók és testnevelő kollégák. Információnk van róla, hogy volt hallgatóink egy része kimondottan a testnevelés műveltségterületi végzettségük miatt kaptak állást. A színvonal megtartása, esetleges emelése nehéz lesz, de ismerve a tanszék oktatóit biztosítottak látom.³¹

A tárgyi feltételek változása, és azok megoldásaira tett törekvések, sorozatos újításokra adott lehetőséget. Az igen magas csoport létszámok (30–45 fő/csoport) nem csak a tanításban okoztak nehézséget, de a teremméretek miatt balesetveszélyes helyzeteket is teremtettek. Sportköri segítséggel DVD-lejátszó, tévé és nyomtató került a tanszékre. Felújításra kerültek a szertárak, a tanári öltöző, fürdő és az egyik tanári szoba. A sportudvar fejlesztése, felújítása elengedhetetlen lett a tanszék számára. Műanyag kosárpalánkok, és a távolugró gödör nekifutójának rekortánnal való ellátása égetően sürgős és fontos feladattá vált.

Esti képzés: Ezen periódus alatt a két esti tagozaton is főállású oktatók kezdtek tanítani. Ezzel a két rendszer jobb összehangolását oldotta meg a tanszék. Következő lépés, hogy az óvodapedagógus órákhoz hasonlóan a tanítóknál is megoldódjon a gyakorlati képzés.

Szakedolgozatok: Sok hallgató írja testnevelés területén a szakdolgozatát. Önálló ötleteiket is örömmel fogadják a tanárok.

A minőségbiztosítást szolgálta a fokozatosan bővülő DVD-, CD-, video- és szakkönyvgyűjtemény. A tanszéken szabad olvasói tér kialakítására került sor a hallgatók részére.

A tanszék minden kollégája tagja volt a Magyar Edzők Társaságának, amely minden negyedévben a Magyar Sporttudományi Társasággal közösen ingyenes szakmai konferenciát rendezett, melyen a tanszék oktatói úgy, mint szervezők és mint előadók részt vettek.

1995 után a nehezebb költségvetés új alapszakok, szakirányú továbbképzési szakok indítását szorgalmazta. A Testnevelési Tanszék a Gyógytestnevelés szakirányú képzés (2005) kidolgozása, majd később kétévenkénti indításával 105 végzést Gyógytestnevelő Tanító szakirányon, és Óvodapedagógus szakirányon engedett útjára. Ehhez a képzéshez kapcsolódóan kétévenként konferenciák kerültek megrendezésre, mindegyik igen nagy érdeklődés miatt mindig telt-

³¹ Buttás Pál: Beszámoló a Testnevelési Tanszék 2003–2006. évi munkájáról. Testnevelési Tanszék archívum, jelzet nélkül. 3.

házzal. Ezidőben a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) Gyógytestnevelési programjának kidolgozásában is részt vállalt a tanszék.

Publikációk: Ozsváth Károly szerkesztésében főiskolai tankönyvként 2005-ben megjelent a *Testnevelés tantárgypedagógia a szaktárgyi elmélet alapjai* címmel. Ebben több eredeti szakmai fejezettel, például a *Táborszervezés és vezetés* elméleti anyagot Buttás Pál írta meg. Tanszéki oktatói számos szakmai írást adtak közre. Szakirodalmi publikációinak címlistája megtalálható a Magyar Tudományos Művek Tárában (www.mtmt.hu).

Belső kapcsolattartás: A főiskolai közéletben aktívan részt vettek a kollégák (Kari Tanács, Oktatási Bizottság, Tanulmányi Bizottság, Kari Kreditárviteli Bizottság), s országos szervezetekben is többen tagságot vállaltak.

Sportklub: Érdemes ehelyütt néhány szót szentelni a tanszék keretei között működő Sportklubnak, e célból Buttás Pál visszaemlékezését idézzük:

„Sok hallgatót érdekelt, főleg a táborok révén, és volt időszak, amikor 800 volt a taglétszám. Röplabdában, kosárlabdában, tornában, atlétikában és tömegsportban hosszú éveken keresztül volt a szakosztályunk és indultunk különböző szintű versenyeken. Később megcsappant az érdeklődés, és ebben közrejátszott a táborok megszüntetése is. Ma már csak vegetál, most kezdünk néhány tanszéki kollégával összefogva a felélesztésébe. Remélem sikerülni fog.”³²

A Sportklub létszámának visszaesését többek között az is előidézte, hogy a hallgatói csoportszám nagyon megemelkedett ezekben az években, és a tanórák reggeltől estig lefoglalták a tornatermeket. Amikor a Bezerédj épületet elhagyta a képző, és csak a Kiss János épületre szűkült az összes óra megtartása, végleg *kiszorult a Sportklub a tornateremből*. Egy-egy edzéslehetőség maradt a röplabdások részére, és a kondicionáló terem állt még rendelkezésre. Ráadásul a gyakorlóiskola tornatermének leterheltsége a mindennapos testnevelés bevezetése után számunkra, természetes módon megszakadt. *A hallgatók épületen belüli sportolási lehetőségei egyszerűen megszűntek*. Az ELTE központi edzései váltak népszerűvé. De a távolság és a hallgatók óraelosztása miatt ez nehézkesnek bizonyult, és nem helyettesítette a helyi lehetőségeket.

Kitüntetések:

2006. Buttás Pál – Pro Universitate Emlékérem ezüst fokozat

2006. Gergely Ildikó adjunktus – Diákokért Emlékérem

³² Buttás Pál visszaemlékezése (2018), kézirat.

16. A 2006 és 2014 közötti évek

Tanszékvezető: Tihanyiné Hős Ágnes főiskolai docens

Főállású oktatók: **Csányi Tamás** adjunktus, **Gergely Ildikó** mestertanár, **Rácz Katalin** tanársegéd-doktorjelölt (2007), **Vári Péter** tanársegéd-doktorjelölt, **Kiszela Kinga** tanársegéd-doktorjelölt (2012-től **Csányi Tamás** helyettesítésére).

Óraadó: Wapler Katalin testnevelőtanár, **Nemere János** ny. testnevelőtanár, **Szántó Szilárd** testnevelőtanár /gyakorlóiskola, **Farkas László** testnevelőtanár /gyakorlóiskola, **Nagy Attila** testnevelőtanár /gyakorlóiskola.

A Sportkör elnök: Buttás Pál

Tihanyiné Hős Ágnes: a Magyar Testnevelési Főiskolán 1975-ben testnevelő tanári diplomát, ugyanitt 1994-ben summa cum laude minősítéssel egyetemi doktori címet kapott. 2005-ben az ELTE Neveléstudományi Doktori Iskolában – szintén summa cum laude minősítéssel – PhD-fokozatot szerzett. Ritmikus sportgimnasztika középfokú edzői, aerobik sportágban középfokú edző és sportmenedzser oklevelet kapott 1993-ban. A nemzetközi Aerobik Szövetségnél (IAF) nemzetközi versenybírói vizsgát tett. 1995-ben Nemzetközi Torna Szövetség (FIG) Sportaerobik nemzetközi versenybírói oklevelet, 1997-ben Nemzetközi fitness – és aerobik oktatói, 1998-ben Nemzetközi Aquafitness oktatói oklevelet, 1999-ben Nemzetközi Aerobik Szövetségek (IAF, ANAC) egységesített szabálya szerinti versenybírói oklevelet szerzett. 2004 és 2005 között a Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztérium az Oktatási Minisztériummal közösen indított Fogyatékkal élők esélyegyenlőségének elősegítése című PHARE projekt Twinning képzési programjában vett részt. Ahogy a jelen tanulmány XIII. fejezetéből is kiderült már, 1983 óta tanított a képzőben. Közben két évet töltött Kuvaitban aerobik, gyógytestnevelés és úszás oktatóként. 2006-tól tanszékvezető volt, majd – emellett – 2011-től a tudományos és nemzetközi ügyekért felelős dékánhelyettes lett. A Magyar Aerobik Szövetség Elnökségének, a Magyar Sporttudományi Társaságnak valamint a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Pedagógiai Bizottságának Szakmódszertani Albizottság tagja volt. A Testnevelési Egyetem Továbbképző Intézetében az Aerobik Edzőképzés Szakvezetője, a Magyar Aerobik Szövetség Bíróbizottságának, valamint a Magyar Pedagógiai Társaság Szomatikus Nevelési Bizottságának vezetője volt. A Magyar Aerobik Szövetség képviselőjeként sportdiplomáciai feladatkört látott el a Japán központú Nemzetközi Aerobik Szövetségben (IAF) és a US központú Nemzeti

Aerobik Szövetségek Nemzetközi Szövetségében (ANAC) Szakmai Bizottságának tagja volt. A Magyar Testnevelési Egyetem (MTE) óraadó tanár.³³

Oktatás: „A közösen kidolgozott tantárgy-pedagógia, illetve testnevelés-módszer-tan tematikáink (tanítói és óvos) tükrözik a tanszék által képviselt és oktatott egységes szemléletet.”³⁴

Jelentős változás volt a képző életében a tárgyalt időszakban, hogy a Bezerédj épület megszűnt, illetve átköltözésre került sor.

Az óvodapedagógus képzés esti tagozatán a hallgatók a *Testnevelés és módszertana I. és II.* tantárgyat az első képzési évükben tanulták, így az első félév az elméleti előkészítést szolgálta, a második félév anyaga pedig a gyakorlati ismereteket tartalmazta. Ez jelentősen emelte az esti tagozat képzési minőségét.³⁵

A kötelezően választható kurzusokat az alábbi gondolatok mentén alakította ki a tanszék:

- Tanító szakon a tantárgy-pedagógia óraszámcsökkenéséből adódó hiányt pótolta a *Motivációs eszközök és technikák a testnevelés tanításában* és az *Aerobik gyakorlatvezetés*, amelyek a modern igényeket kielégítő, korszerű módszerekkel és tartalommal rendelkező kurzusok lettek. Az óvodapedagógusoknak *Mozgás a komplexitás jegyében* és *Gyermektorna* címmel indítottunk tárgyakat. Utóbbi sajátossága, hogy „élő” környezetben történt a képzés Vörös Vera kolléganőnek köszönhetően.
- A *Gyógytestnevelés* és a *Helytelen testtartások kezelése* kurzusok indítása azért volt fontos, hogy felhívják a hallgatók figyelmét a preventív gyógytestnevelés szemlélet iránt. Másrészt a gyógytestnevelés szakirányú továbbképzésbe is bevezetést jelentett, s az érdeklődés felkeltésével biztosította a szakirányú továbbképzésbe való bekapcsolódás lehetőségét is.
- Kiemelten fontos volt a hallgatók figyelmének felhívása arra, hogy hogyan lehet a különböző tudományterületeken tanultakat integrálva alkalmazni a gyakorlatban (nem szorítkozva csak a testnevelés tanítására). Ennek megfelelően, Vári Péter vezetésével a *Tanulási- és részképesség zavarok kezelése labdagyakorlatokkal* kurzust dolgozta ki és indította el a tanszék. Itt a hallgatók pedagógiai, pszichológiai ismereteiket felhasználva olyan

³³ Tihanyiné dr. Hős Ágnes szakmai életrajza. <https://sites.google.com/site/eltetoktesi/munkatarsak/tihanyine-dr-hos-agnes-1> (A letöltés ideje: 2019. 1. 26.)

³⁴ Beszámoló a Testnevelési Tanszék 2006–2014. évi munkájáról. Testnevelési Tanszék archívum, jelzet nélkül.

³⁵ Beszámoló a Testnevelési Tanszék 2006–2009. évi munkájáról. Testnevelési Tanszék archívum, jelzet nélkül.

mozgásos anyagot sajátíthattak el, amellyel hatékonyan tudták kezelni a problémás eseteket.³⁶

Elkészült a tanítók számára az új 5–6. osztályos, és az óvodapedagógus hallgatóknak és szakvezetőknek szánt három mintatervezet. Ezeket egészített ki Rácz Katalin egy rajzírásos gyakorlatanyag segédlettel, valamint egy korszerűsített foglalkozások, tanítások értékelését segítő szempontrendszerrel Vörös Vera és Gergely Ildikó. Két új testnevelés tantárgy-pedagógiához kapcsolódó testnevelés órát vettek videóra a gyakorlóiskolában a tanszéki módszertani anyag bővítése céljából, ami Szántó Szilárd testnevelőtanár kiváló munkájának köszönhető.

A gyakorlóiskola testnevelés munkaközösségével a szakmai együttműködés kifejezetten előremutató volt ezen időszak alatt, s óraadóként történt alkalmazásuk közelebb hozta szakmailag a két intézményt egymáshoz.

2007-ben újította meg a tanszék a honlapját, amelyre folyamatosan kerültek fel a szakmai anyagok és az éppen aktuális tanszéki események, s azok dokumentációja.

A kollégák nagyobb hangsúlyt fektettek a tudományos eredmények gyakorlati felhasználásának bemutatására, illetve a tanórai pozitív tanulási környezet megteremtésének hangsúlyozására, innovatív tananyag feldolgozási módszerek, értékelési eljárások bevezetésére. A tanszéknek – elsősorban Gergely Ildikónak és Csányi Tamásnak – jelentős szerepe volt az ONOAP „mozgás” részének kidolgozásában és éveken át tartó kemény munkájával annak minisztériumi befogadásában.

Elmondhatjuk, hogy erre az időszakra igen hatékonyra vált a műveltségterületi hallgatók felkészítése a 6–12 éves gyermekek testnevelésének oktatására és az egészséges életmód szokásrendszerének kialakítására. A tanítási gyakorlatok nagyon jó eredménnyel zárultak, s a műveltségterületes hallgatók 90%-ban a tanszéken választottak szakdolgozati témát, továbbá sokan közülük jelentkeztek versenytanításra és TDK-munkára.

A tutorálási rendszer kialakítása, szervezése, oktatói segédanyagok biztosítása, a személyes látogatások, a rendszer fenntartása jól működött, s az óvodákban dolgozó pedagógusok szívesen fordultak szakmai és hallgatói kérdésekben hozzánk. Több sikeres szakmai napot rendeztünk gyakorlóóvodában.

A hallgatók a testneveléshez kapcsolódó óvodai megmértetéseiben mindig jól szerepeltek. Maguk is jelezték, hogy a testnevelés foglalkozások megtartása számukra öröm és nem jelent különösebb nehézséget. Ezt a véleményt jelentősen befolyásolhatta az a tény, hogy óvodapedagógia szakon a négy félév

³⁶ Beszámoló a Testnevelési Tanszék 2006–2009. évi munkájáról. Testnevelési Tanszék archívum, jelzet nélkül.

módszertana mellett egy félév testnevelés-elmélet előadás is volt, amely nagymértékben elősegítette az elmélyültebb szakmai felkészülést.

Konferenciák: A Gyógytestnevelés szakirányú képzés keretében újabb konferenciákat rendezett a tanszék. *A 3-10 éves korú gyermekeket érintő problémákról, Edzéselméleti és módszertani kérdések* és *Hitek és tévhitek a testnevelésben* címmel. Az összes konferencia teltházas érdeklődés mellett zajlott le. A képzés vezetője Gergely Ildikó, a terület elhivatott képviselője volt.

A 2008–2009. tanévben dolgoztuk ki a *Szabadidős sportszervező óvodapedagógusi, tanítói szakirányú továbbképzés* alapítási és indítási programját Csányi Tamás vezetésével.

Tantárgyfejlesztések: A Művészeti nevelés MA-szak³⁷ kidolgozásában a tanszék részéről Rácz Katalin vett részt. Kettő mozgással kapcsolatos kurzust dolgozott ki és egy tanulmányt írt a Kisgyermeknevelés online folyóirat számára a témával kapcsolatosan.

A tanszék oktatói részt vettek a *Családgondozó tanító/óvodapedagógus, az Egészségfejlesztő tanító/óvodapedagógus modulok*, valamint a Neveléstudományi Tanszék által gondozott 32 kredités óvodapedagógusok számára kötelezően választható blokk kidolgozásában három tantárggyal.

Az ELTE Pedagógia Pszichológia Kar Neveléstudományi Doktori Iskola *Kisgyermeknevelési Doktori Modulban A rendszeres testmozgás pedagógiai hatásrendszere 3–12 éves korban* című tantárggyal vettek rész a tanszék munkatársai. A tantárgy keretében bemutattuk a 3–12 éves korú gyermekek kognitív, emocionális, szociális és motoros személyiség összetevőit, valamint a témához kapcsolódó legújabb kutatási eredményeket.

Az oktatók szakmai elismertségét fémjelzi, hogy Vörös Verát és Csányi Tamást felkérték a NAT 2012 testnevelés műveltségterület kidolgozásában való részvételre, valamint a testnevelés kerettanterv elkészítésére 1–4. osztályosok számára.

Doktori tanulmányok: A tárgyalt időszakban két oktató rendelkezett tudományos fokozattal. A tanszékvezetőn kívül Csányi Tamás *summa cum laude* eredménnyel védte meg *Az iskolai egészségnevelési programok hatékonyság-vizsgálata 9–11 évesek egyes életmódelemeinek és testösszetételének változása tükrében* című disszertációját. Két oktató az ELTE Neveléstudományi Doktori Iskolájában doktorjelölt és műhelyvita előtt állt. Tudományos kutatómunkájuk szorosan kötődött a kar profiljához: Rácz Katalin dolgozatának címe *Az Alapozó*

³⁷ Magyarországon 2005-ben, a bolognai rendszer bevezetését követően az alapvető képzérendszer három szintre tagolódott, három egymásra épülő oklevéllel (diplomával), amelyek bachelor (BA, alapképzés), masters (MA, mesterképzés) és doktori (PhD) fokozathoz vezetnek. https://www.felvi.hu/diploman_tul/munkaadoknak/szolgaltatas_cikk_bolognai (A letöltés ideje: 2019. 3. 22.)

Terápia hatásvizsgálata iskolaéretlenség jeleit mutató óvodás gyermekek körében, Vári Péter dolgozatának címe pedig *9–11 éves gyermekek egyes életmódelemeinek alakulása és testösszetételének változása a család egészségtudatos viselkedésformái alapján* volt. A tanszék Csányi Tamás helyettesítésére alkalmazta Kiszela Kingát, aki a Semmelweis Egyetem Doktori Iskolájában, 2014 januárjában summa cum laude teljesítette doktori szigorlatát. Disszertációjának címe: *Intervenciók program hatása az iskolaérettségre a tanulási és motoros képességek tükrében*.

TDK: A hallgatók tudományos tevékenységének irányítása továbbra is a tanszék kiemelt feladata maradt. 2006-tól minden évben február végén megtartottuk a *Tanszéki Tudományos Diákköri Konferenciát*, amely sokat segített a hallgatóknak a Kari TDK-ra való felkészülésben. Kari TDK Sporttudományi Szekciójában a jelen fejezetben tárgyalt időszakban évente átlag 8–10 fő mutatta be kutatásait.

Kutatómunka: Az ELTE 2010-ben kutatóegyetemi címet kapott.³⁸ A Testnevelési Tanszék is részt vett az ELTE kutatóegyetemi pályázatán. Ennek keretében egy kutatásnak köszönhetően kiváló lehetőség adódott az *egyetemen* belüli együttműködések kialakítására valamint más tanszékek és egyetemi karok kutató-fejlesztő tevékenységének megismerésére és a kutatási téma iránt érdeklődő hallgatók bevonására.

A Tihanyiné Hős Ágnes által vezetett, *A 3–7 éves korú gyermekek egészségfejlesztésében a viselkedés faktorok longitudinális vizsgálata* elnevezésű elemi projekt kutatási eredményei közvetlenül hasznosultak az óvodapedagógus- és a tanítóképzés testnevelés módszertan oktatásában. A pályázat húsz mozgásszenzor beszerzését és 600 000 forint értékben szakkönyvek megvásárlását biztosította, amelyek az oktatásban és a kutatásban is hasznosnak bizonyultak a későbbiek folyamán a karon, továbbá a projekt során öt konferencia-előadást tartottak a tanszék oktatói, két publikációt jelentettek meg absztrakt kötetben, illetve két BA szakdolgozat készült el a projekthez kapcsolódóan.

A megvalósult kutatás vizsgálta a 3–6 éves korú gyermekek habituális fizikai aktivitását az óvoda pedagógiai hatásrendszere tükrében. A kutatás az egyik legmodernebb, úgynevezett triaxiális mozgásszenzort használta, amivel objektíven követhető volt az egyének legkisebb téri elmozdulása is, s amit hazai kutatások során korábban egyáltalán nem használtak. A vizsgálat főbb eredményei szerint meghatározhatóvá vált egyrészt az egyes óvodai csoportok aktivitási szintje közötti különbségek, másrészt valós információkhoz jutottak az óvodások fizikai aktivitással és inaktivitással összefüggő viselkedésével kapcsolatban. Továbbá pontosan meghatározhatóvá váltak azok az aktivitáskülönbségek, amelyek az

³⁸ *A Kar története*. <https://www.elte.hu/tortenet> (A letöltés ideje: 2019. 3. 6.)

egyes óvodapedagógusok mozgásos tevékenységrendszerrel kapcsolatos döntéseivel álltak összefüggésben. Az óvodáskorú gyermekek fizikai aktivitását mérő mozgásszenzoros kutatás (objektív adatok alapján) Magyarországon egyedülálló volt. Az óvodapedagógus- és tanítóképzés, valamint továbbképzés vonatkozásában az objektív adatokkal alátámasztott új szemléletű testnevelés módszertant igazolta. Hasznosulása tanévenként közvetlenül érintett 1500 óvodapedagógus és tanító szakos hallgatót és közvetve a folyamatos továbbképzésben résztvevő több ezer óvodapedagógust és tanítót. A kutatást Csányi Tamás vezette.³⁹

Publikációk: A tanszék minden oktatója regisztrált az Magyar Tudományos Művek Tárába (MTMT)⁴⁰ és feltöltött publikációkkal rendelkezik. Szakcikkek, és szakkönyvek egyaránt nagy számban készültek az évek alatt. Ezek megtalálhatóak a weboldalon.

2011 során a TÓK is csatlakozott az ELTE Kutatók Éjszakája rendezvényhez. Ezt a tanszék *Mozgással az egészségért – A tánc csodálatos világa* címmel vállalta és nagy érdeklődés mellett sikeresen bonyolította le a rendezvényt. A rendezvény szervezője, szakmai felelőse Rácz Katalin volt.

Nemzetközi kapcsolatok: Az Erasmus Oktatói Mobilitás Program keretében több vendéget fogadott a tanszék: Szlovákiából az Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre Közép-európai Tanulmányok Karról, illetve Törökországból a Doküz Eylüli Egyetemről érkezett oktató kolléga. Erasmus Oktatói Mobilitás Program keretében és Európai Bizottság Tempus Közalapítvány szakértői tanulmányúton Törökországban jártak a tanszéki kollégák közül Csányi Tamás és Rácz Katalin. Továbbá Kanadába, Dániába, Franciaországba és Spanyolországba látogatott Csányi Tamás. 2013-tól – szintén Csányi révén – kutatói együttműködést folytat a Testnevelési Tanszék az amerikai Cooper Intézettel.

Infrastruktúra: Az oktatáshoz szükséges új eszközök, szerek kari beszerzés és pályázat révén a tanszék rendelkezésére álltak. A tornaterem át lett festve, a világítást javították és kicserélték az ablakokat, valamint a tornaterem melletti öltöző felújítására és korszerűsítésére is sor került. Sajnos a tárgyalt időszakban a sportudvar állaga tovább romlott, s korszerűsítésre ekkor nem került sor. A kondicionáló terem 2007-ben újították fel pályázati forrásból, azonban a felújítást követő időszakban több eszköz használhatatlanná vált a nagy igénybevétel miatt. Szerencsére szponzori támogatással a 2007/2008-as tanévben – elsősorban női hallgatóink számára – új eszközök beszerzésére került sor.⁴¹ Ebben az időszak-

³⁹ Beszámoló a Testnevelési Tanszék 2006–2014. évi munkájáról. Testnevelési Tanszék archívum, jelzet nélkül.

⁴⁰ Magyar Tudományos Művek Tára. <https://www.mtmt.hu/>

⁴¹ Beszámoló a Testnevelési Tanszék 2006–2014. évi munkájáról. Testnevelési Tanszék archívum, jelzet nélkül.

ban hallgatóink csupán röplabda- és aerobikedzéseken sportolhattak, valamint a kondicionáló termet vehették igénybe a tanszék szervezésében. Szabad tornaterem hiányában másra nem volt lehetőség.

A kutatásokhoz és az elméleti oktatáshoz a pályázatok segítségével jelentősen javultak feltételeink az utóbbi években.⁴²

Kapcsolat a hallgatókkal: A Testnevelési Tanszék 2006-ban vezette be, s azóta minden év áprilisában megtartotta a Műveltségterületi Délutánt, amelyen a testnevelés műveltségterületes hallgatók vettek részt. A tanszék a közös programot a sportolás hatása a személyiségre, hivatás és közösségformálás témák köré szervezte. Meghívott előadóink azóta is (élsportoló, edző, nyugdíjas oktatók) mindig nagy sikert aratnak az évek folyamán. A délután további haszna, hogy az elsősök és a felsőbb éves műveltségterületes hallgatók megismerkedhetnek egymással, kapcsolatokat építhetnek ki és tapasztalatot cserélhetnek egymással.

A tanszék 2007-ben létrehozta egykori neves munkatársa és első tanszékvezetője emlékére a róla elnevezett Szíjj Zoltán-díjat, amelyre végzős hallgatók pályázhatnak a kiírás feltételeinek megfelelően.

Sportolási, rekreációs lehetőségek: A szabadon választható kurzuskínálat segítségével fél évente körülbelül 100 hallgató sportolási igényének tudtunk eleget tenni. Táborainkat egy ombudsmani rendelet következtében 2013-ben meg kellett szüntetni.

A Sportklub mintegy huszonöt sportágban biztosította az Egyetemi Bajnokságban való részvételt, rendszeresen indított a kar amatőr versenyzőket tollaslabda, vívás, asztalitenisz, atlétika, sí, birkózás, súlyemelés sportágakban. Eredményesen szerepelt Vári Péter vezetésével a röplabda csapat, s az Országos Egyetemi Bajnokságon a kosarasok, akik az ELTE csapatával közösen indultak.⁴³ A hagyományosan megrendezésre kerülő Óvókupa és az első éves tanító szakos hallgatóknak a Gólyakupa 2013-ig minden évben nagy örömet és jó versenyzési lehetőséget szolgált a diákoknak. A HÖK sportnapján kaptak lehetőséget a főiskolások hasonló típusú versengésre. A Gólyakupa és az Óvókupa szervezésében és feladatainak összeállításában demonstrátoraink segítettek. Ugyancsak a Kari Sportnapokon került megrendezésre a röplabda és kosárlabda évfolyam bajnokság, valamint a tanár–diák kosár- és röplabda meccs.

Kitüntetések:

2011 Vári Péter tanársegéd – Az Év Fiatallabda Játékvezetője díj

2013. Gergely Ildikó mestertanár – Brunsvik Teréz-díj

⁴² Beszámoló a Testnevelési Tanszék 2006–2014. évi munkájáról. Testnevelési Tanszék archívum, jelzet nélkül.

⁴³ Beszámoló a Testnevelési Tanszék 2006–2014. évi munkájáról. Testnevelési Tanszék archívum, jelzet nélkül.

2015. Tihanyiné dr. Hős Ágnes – Pro Universitate Emlékérem arany fokozata

2015. Vári Péter mestertanár – Diákokért Emlékérem.

17. A 2014 és 2016 közötti évek

Tanszékvezető: Csányi Tamás adjunktus

Főállású oktatók: Gergely Ildikó mestertanár, **Vári Péter** mestertanár, **Wapler Katalin** testnevelőtanár. **Rácz Katalin**

Óraadó: Szántó Szilárd testnevelőtanár/gyakorlóiskola, **Farkas László** testnevelőtanár/gyakorlóiskola, **Nagy Attila** testnevelőtanár/gyakorlóiskola.

A Sportkör elnök: Buttás Pál

Csányi Tamás: 2004-ben a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Karán (TF) szerzett testnevelő tanár és labdarúgó szakedző diplomát. Egyetemi tanulmányai után testnevelő tanárként és edzőként dolgozott. 2005-től a Testnevelési Tanszék oktatója. Neveléstudományi doktori fokozatát az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán szerezte 2011-ben. Fő kutatási és érdeklődési területe az iskolai testnevelés módszertanához, a fiatalok fizikai aktivitási és fitességi állapotának vizsgálatához kapcsolódik. Számos akkreditált pedagógus-továbbképzés kidolgozója, oktatója. Tantervfejlesztőként részt vett a NAT 2012 kidolgozásában, valamint az arra épülő kerettantervek fejlesztésében. Szerkesztője és szerzője a RAABE kiadó gondozásában megjelenő Testnevelés, testmozgás című kötetnek. 2013-tól a Magyar Diáksport Szövetség Iskolai testnevelés osztályának vezetője, a TÁMOP (Társadalmi Megújulás Operatív Program) 3.1.13-12-2013-0001 jelű kiemelt projekt szakmai vezetője. Jelenleg is a Szövetség Szakmai Főtanácsadója. Az iskolai testneveléssel kapcsolatos nemzetközi tapasztalatait – ahogy korábban már utaltunk rá – Kanadában, Franciaországban, Spanyolországban, Törökországban, Dániában, Hollandiában, Angliában és az Egyesült Államokban szerezte. A FIEP magyarországi delegált képviselője, az Európai Testnevelés Szövetség (EUPEA) vezető testületének tagja. Tagja továbbá a Magyar Edzők Társaságának, a Magyar Sporttudományi Társaságnak és az Iskolai Síoktatók Egyesületének.

Oktatás: A tanszék – az előző évekhez hasonlóan – a 2014 és 2016 közötti időszakban is számos újszerű, a hatékony oktatást segítő módszertani megoldást és tartalmat épített be a hallgatók képzésébe (például: a kooperatív tanulás egyes variációit). A 2014-es tanévben készült el a *Testnevelés műveltségterület* részis-

mereti képzésének és az óvodai specializációk bővítéséhez a *Komplex motorikus fejlesztés* anyagát, s mindkettő el is indult.⁴⁴

Publikáció: A tanszék tanárai továbbra is igyekeztek írásaikkal – nem csak hallgatóik számára –, hanem a pedagógus szakma részére új, korszerű tartalmakat átadni. Ebben Csányi Tamás különösen kiemelkedett. Szakirodalmi publikációinak címlistája megtalálható itt: <https://www.mtmt.hu/>.

Óvodapedagógiai szak: Az óvodapedagógia szakos hallgatók jól szerepeltek a gyakorlatban a testnevelés területén. A hallgatói visszajelzések azt mutatták, hogy gyakorlóóvodánként másként értelmezték az ONOAP testnevelésre vonatkozó részét. Ez sajnálatos. Ugyanakkor jelzi az országos szintű törvényértelmezési problémákat is. A tanszéknek ezen a területen sok munkája maradt még. A gyakorlati foglalkozások tartalmában többségében megfeleltek a tanszék által tanított ismereteknek. Fontos kihangsúlyozni, hogy a gyakorlati képzést vezető óvodapedagógusok igen sok segítséget adtak a hallgatóknak.

Doktori tanulmányok: Rácz Katalin tanársegéd 2015-ben sikeresen megvédte doktori disszertációját.

Sportkör: A kar az Egyetemi-Főiskolai Bajnokságban is képviseltette magát. Nyíri Milán immár harmadik éve nyerte meg súlycsoportjában a birkózók versenyt. Az ELTE közös női röplabda csapata pedig tizenhárom év után állhatott fel újra a dobogó legmagasabb fokára, mégpedig három TÓK-os hallgatóval soraiban.⁴⁵

Kitüntetés:

2014. Buttás Pál – Újbuda kiváló edzője elismerés.

18. A 2016 és 2018 közötti évek, kitekintés a jelenre

Tanszékvezető: Vári Péter mestertanár, megbízott tanszékvezető

Főállású oktatók: Csányi Tamás adjunktus (fizetés nélküli szabadságon 2016-tól), Rácz Katalin adjunktus, Gergely Ildikó mestertanár, Öry Eszter (óraadó 2017-ben, főállásban 2018-tól), Oláh Zsolt (2018-tól), Wapler Katalin testnevelőtanár (2018. májusig, később a Gyakorló iskola testnevelője)

Óraadó: Szántó Szilárd testnevelőtanár/gyakorlóiskola (2018. májusig), Pappné Gazdag Zsuzsa testnevelőtanár (2018. májusig), Vass Zoltán

⁴⁴ Beszámoló a Testnevelési Tanszék 2015–2016. évi munkájáról. Testnevelési Tanszék archívum, jelzet nélkül.

⁴⁵ Beszámoló a Testnevelési Tanszék 2015–2016. évi munkájáról. Testnevelési Tanszék archívum, jelzet nélkül.

testnevelőtanár (2018. májusig), **Öry Ágnes** (2018. szeptembertől), **Bokor Gábor** (2018. szeptembertől).

A Sportkör elnök: Buttás Pál

Vári Péter 1997-ben végzett a Magyar Testnevelési Egyetemen. Tanított a Budapest XVIII. kerületi Pogány Frigyes Építőipari Szakközépiskola és Gimnáziumban. 1999 óta a Testnevelési Tanszék oktatója. Egészségfejlesztéssel és a 3–12 éves korosztály kapcsolatos pályázatokban dolgozik. Publikációiban az egészségnevelés hatékonyságával, a fizikai aktivitással kapcsolatos kutatásokkal foglalkozik.

Évek óta részt vesz a kari, egyetemi bizottságok munkájában. Tagja volt, majd alelnöke lett a Tudományos Diákköri Tanácsnak. Tagja a Magyar Röplabda Szövetség Játékvezető Testületének, Magyar Edzők Társaságának, Magyar Röplabda Szövetség Versenybizottságának, Magyar Sporttudományi Társaságának, Magyar Pedagógiai Társaság Szomatikus Nevelési Tagozatának, Magyar Röplabda Szövetség Játékvezető Testület Oktatási Bizottságának.

A Magyar Röplabda Szövetség versenyein magas szinten lát el versenybírói feladatokat. Az ELTE röplabda csapatát a Magyar Egyetemi és Főiskolai Országos Bajnokságon vezeti eredményesen évek óta (6 arany, 2 ezüst, 1 bronz).

Oktatók: Az oktatási tevékenységben jelenleg négy fő teljes állásban foglalkoztatott kolléga vesz részt, amely létszám igen alacsony, hiszen ennyi oktató nem képes ellátni az összes kötelező tanórát (nemhogy szabadon-, de főleg kötelezően választható tantárgyak meghirdetésére lenne lehetőség). Ezért négy fő óraadó oktató foglalkoztatása szükséges. Sajnos az igazság az, hogy a felsőoktatás fizetés szempontjából nem jelent versenyképes alternatívát jelenleg a köznevelési szférával szemben, így meglehetősen nehéz akár az óraadók, akár a nyugállományba vonuló kollégák pótlása.

A Képzési Kimeneti Követelmények (KKK) jelentős változása miatt 2017 szeptemberétől újra komoly változáson ment keresztül a tanítóképzés.

Oktatás: A hallgatói visszajelzések alapján tapasztalható, hogy oktatási tevékenységünket magas színvonalon végezzük. Tanszékünk törekszik arra, hogy hallgatóink a kurzusok során korszerű tudáshoz jussanak, új szemléletet és módszertani megoldásokat sajátítsanak el. Ennek egyik fontos eleme volt az elmúlt évben, hogy az új KKK kapcsán végzett tantárgyi átgondolás során igyekeztünk tananyagunkat még inkább harmonizálni a jelenleg hatályos NAT és Kerettantervvel, valamint az Óvodai nevelés országos alapprogramjával.

Tanulmányi munka: A hallgatói csoportok létszámának csökkenése érezteti kedvező hatását. A 25–30 fő közötti létszám hatékonyabb munkát tesz lehetővé a korábbi negyvenegynéhány fővel szemben, amely a hallgatók teljesítményé-

ben is pozitív módon jelentkezik. A főiskolások túlnyomó többsége érdeklődő és hajlandó is tenni fejlődése érdekében. A diákok tudása, saját bevallásuk szerint az egyik legjobban megalapozott a testnevelés terén, és a mentor pedagógusok is felkészültnek tartják őket, akik jó ötletekkel, színes mozgásanyaggal és megoldásokkal rukkolnak elő.

Nehézséget leginkább a gördülékeny és hatékony szervezés megvalósítása jelent, amelyre megoldás lehet, hogy a kurzusok során erről több személyes tapasztalatot szerezzenek (csoport előtti tanítás, mikrók, helyzetgyakorlatok stb).

Tárgyi feltételek: A főiskola udvarán 2015-ben megépült rekortán borítású sportpálya és az arra 2017-ben végre ősztől-tavaszig rákerülő sátor-fedés hatalmas segítséget jelentett a tanév során. A bővülő oktatási helyszín a tornaterem mellett újra lehetővé teszi a sportköri élet feltámasztását. A korábban kialakított elméleti óráinkhoz használt testnevelési szaktantermünk elvétele, egyetemi karhoz méltatlan helyzetet teremtett számunkra és hallgatóink számára.

Tudományos tevékenység: A hallgatók részéről nagy igény mutatkozott a testnevelés és sport témájú szakdolgozatok írására. Évek óta 40-50 körüli a szakdolgozatosok száma. Ez öröndetes, miként az is, hogy sokan kapcsolódtak be a sporttudományi diákkör tevékenységébe (számos esetben mintegy a szakdolgozatok megalapozásaként).⁴⁶

Kitüntetések:

2017. Tihanyiné Hős Ágnes ny. dékánhelyettes – Gyertyánffy István Emlékérem

2017. Buttás Pál – MEFS Életműdíj

2018. Gergely Ildikó mestertanár – Quint József Emléklap

2018. Buttás Pál – BEAC Yolland Arthur-életműdíj

19. Zárszó

E 150 év áttekintése nem csupán adatok felsorakoztatása, hanem testneveléstörténet, sőt sporttörténet is egyben. Példamutató egyéniségek munkásságára is fény derült a szöveg összeállítása során. Nem könnyű felnőni ehhez a nagyszerű történelemhez, a sok nagysághoz. „A labdát jó magasra feldobták nekünk!”

⁴⁶ Beszámoló a Testnevelési Tanszék 2015–2016. évi munkájáról. Testnevelési Tanszék archívum, jelzet nélkül.

Irodalom

- A magyar királyi állami polgári iskola tanítóképző-intézet (paedagogium) almanachja az 1915–1916. tanévről.* Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest. 1916. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22024> (A letöltés ideje: 2019. 11. 9.)
- A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet (Paedagogium) almanachja az 1912–1913. tanévről.* Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest. 1913. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22015> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)
- A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet (Paedagogium) almanachja az 1913–1914. tanévről.* Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest. 1914. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22023> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)
- A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet (Paedagogium) almanachja az 1907–1908. tanévről.* Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest. 1908. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22008> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)
- A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet (Paedagogium) almanachja az 1909–1910. tanévről.* Az első Váci Sajtó nyomtatása, Budapest. 1910. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22010> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)
- A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet (Paedagogium) almanachja az 1908–1909. tanévről.* Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest. 1909. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22008> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)
- A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-intézet (Paedagogium) almanachja az 1913–1914. tanévről.* Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest. 1914. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22023> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)
- A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-Intézet almanachja az 1911–1912. tanévről.* Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest. 1912. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/22014> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)
- A Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző-Intézet almanachja az 1909–1910. tanévről.*
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Fodor József (szerk.) 1977: *A Budapesti Tanítóképző Intézet évkönyve 1970–1975.* Budapesti Tanítóképző Intézet, Budapest.
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1978: *A Budapesti Tanítóképző főiskola évkönyve, 1976–1977.* Interpress, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11379> (A letöltés ideje: 2019. 1. 17.)
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1980: *A Budapesti Tanítóképző főiskola évkönyve, 1978–1979.* BTF, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11381> (A letöltés ideje: 2019. 1. 17.)
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1981: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve, 1979–1980.* BTF, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11382> (A letöltés ideje: 2019. 1. 17.)
- Árpássy Gyula 1969: *A Budapesti Tanítóképző Intézet évkönyve 1965–1968.* Budapesti Tanítóképző Intézet, Budapest.
- Árpássy Gyula (szerk.) é. n.: *A Budapesti XII. kerületi Táncsics Mihály Gyakorló Tanítóképző, Általános Gimnázium és Gyakorló Általános Iskola értesítője az 1957–58-as tanévre.* Budapest. https://library.hungaricana.hu/hu/view/Budapest_B2245_BudaiTanitokepzo_B2296_1957/?pg=0&layout=s (A letöltés ideje: 2019. 1. 17.)
- Bakody Tivadar 1861: Országos testgyakorlat. *Orvosi Hetilap* 5: 15. 291–293. <http://real-j.mtak.hu/11115/4/650.1861.04.07.pdf> (A letöltés ideje: 2019. 1. 3.)

- Baló József (szerk.) 1905: *A Budapesti Állami Elemi Tanítóképző-Intézet értesítője az 1904–1905. iskolai évről*. Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság, Budapest.
- Baló József (szerk.) 1906: *A Budapesti Állami Elemi Tanítóképző-Intézet értesítője az 1905–1906. iskolai évről*. Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság, Budapest. https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/18279/4189_Ertesito_1905-1906.pdf?sequence=1&isAllowed=y (A letöltés ideje: 2019. 1. 3.)
- Baló József (szerk.) 1907: *A Budapesti Állami Elemi Tanítóképző Intézet értesítője az 1906–1907. iskolai évről*. Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság, Budapest.
- Baló József (szerk.) 1908: *A Budapesti Állami Elemi Tanítóképző Intézet értesítője az 1907–1908. iskolai évről*. Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság, Budapest. [file:///D:/Let%C3%B6lt%C3%A9sek/4189_Ertesito_1907-1908%20\(1\).pdf](file:///D:/Let%C3%B6lt%C3%A9sek/4189_Ertesito_1907-1908%20(1).pdf) (A letöltés ideje: 2019. 1. 4.)
- Baló József (szerk.) 1909: *A Budapesti Állami Elemi Tanítóképző Intézet értesítője az 1908–1909. iskolai évről*. Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság, Budapest.
- Békési Lajos – Árpássy Gyula – Piry József – Bihari János 1966: *A Budapesti Tanítóképző Intézet évkönyve 1959–1965*. Budapesti Tanítóképző Intézet, Budapest.
- Bognár Tas – Magyarfalvi Lajos – Székely Árpád (szerk.) 1984: *A Budapesti Tanítóképző Intézet évkönyve, 1980/81–1983/84*. BTF, Budapest. (Évkönyv, 1980/81–1983/84) <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11384> (A letöltés ideje: 2018. 8. 18.)
- Bollókné Panyik Ilona – Székely Árpád (szerk.) 1990: *A Budapesti Tanítóképző főiskola évkönyve, 1984/85–1988/89. I–II*. BTF, Budapest.
- Csíkvári Gábor – Hangay Zoltán – Székely Árpád – Véghelyi Józsefné (szerk.) 1999: *A Budapesti Tanítóképző főiskola évkönyve, 1994–1999*. Trezor, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11391> (A letöltés ideje: 2018. 8. 18.)
- Csurik Dénes 1939: *A testnevelés szellemi hatásai*. Közlemények a szegedi Ferencz József Tudományegyetem Pedagógiai Lélektani intézetéből, 33. szám. Budapest.
- Doby Ida (szerk.) 1925: *Napnyugati játékok*. Magyar Ifjúsági Vöröskereszt, Budapest.
- Hangay Zoltán – Korányiné Csósz Anna – Sárosdyné Szabó Judit (szerk.) 1994: *Budapesti Tanítóképző Főiskola – Évkönyv, 1989/90–1993/94*. BTF, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11390> (A letöltés ideje: 2019. 1. 23.)
- Hangay Zoltán – Korányiné Csósz Anna – Sárosdyné Szabó Judit 1994: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyv 1989/90–1993/94*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest, <http://hdl.handle.net/10831/11390>, (A letöltés ideje: 2019. 3. 7.)
- Kelemen Elemér 2003: A Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar története. In: Szögi László (szerk.): *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Története 1635–2002*. 383–394. ELTE, Budapest.
- Kelemen Elemér 2007: *A tanító a történelem sodrában*. Iskolakultúra, Pécs. http://misc.bibl.u-szeged.hu/45498/1/iskolakultura_konyvek_032.pdf (A letöltés ideje: 2019. 1. 3.)
- Kelemen Elemér 2015: Fordulópont a magyar oktatás történetében. 70 éves az általános iskola. *Educatio* 24: 4. 35–47. http://epa.oszk.hu/01500/01551/00094/pdf/EPA01551_educatio_2015_4_036-047.pdf (A letöltés ideje: 2019. 1. 17.)
- Király Dezső 1944: *Ifjúsági testnevelés vezérkönyve*. Budapest.
- Kiss Zoltán – Szabó Eszter 2017: A testi nevelés múltja és jelene a tanítóképzésben. *Képzés és gyakorlat* 15: 4. 63–68. http://publicatio.nyme.hu/1475/1/06_Kiss_Szabo_tanulmany_2017_04_u.pdf (A letöltés ideje: 2019. 1. 3.)

- Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1988: *A tartalmilag megújított, négyéves tanítóképzés – Helyzetfeltáró tanulmányok és javaslatok*. Kézirat, Budapest.
- Molnár József 1914: Tanítóképzés. *Magyar Tanítóképző* XXIX: 3. 121–132. https://en.mandadb.hu/common/file-servlet/document/838953/default/doc_url/Magyar_Tanitokepzo_1914_III.pdf (A letöltés ideje: 2019. 3. 5.)
- Molnár Oszkár (szerk.) 1931: *Magyar Tanítóképző, a tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesületének közlönye*. A tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesülete, Budapest. https://mandadb.hu/common/file-servlet/document/845561/default/doc_url/Magyar_Tanitokepzo_1931_tartalomjegyzek.pdf (A letöltés ideje: 2019. 1. 3.)
- Népoktatási törvények, tantervek és vizsgálati szabályrendeletek*. 1884. Eggenberger-féle Könyvkereskedés (Hoffmann és Molnár), Budapest. http://misc.bibl.u-szeged.hu/22791/1/02468_001-304.pdf (A letöltés ideje: 2019. 1. 3.)
- Quint József (szerk.) 1927: *A Budapesti Magyar Királyi Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző-Intézet 1926–27. évi értesítője*. Ábrahám és Sugár, Bagó M. és Fia Utóda Könyvkiadó, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/18285> (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)
- Stepanko Albert 1904: *Vezérkönyv a testgyakorlathoz*. Magyar Könyvészet, Budapest.
- Szabó Béla (szerk.) 1949: *A Budapesti XII. Ker. Áll. Líceum és Tanítóképző Intézet évkönyve az 1947–48. tanévről*. Az Intézet igazgatósága, Budapest.
- Szakál János 1934: *A magyar tanítóképzés története*. mtdportal.extra.hu/books/szakai_janos_a_magyar_tanitokepzes_tortenete.pdf (A letöltés ideje: 2018. 2. 2.)

A képek forrásai

1. kép: Vezérkönyv a testgyakorlás tanításához. Tanítók és tanítójelöltek számára. Pest, 1871. Forrás: <http://virtualis.sk-szeged.hu/kiallitas/neveles3/vezerkonyv1.jpg> (A letöltés ideje: 2019. 1. 3.)
2. kép: Napnyugati játékok (Szerkesztette: Doby Ida) <https://moly.hu/konyvek/doby-ida-szerk-napnyugati-jatekok> (Letöltés: 2019. 11. 01.)
3. kép: Német tornarendszer bemutató Forrás: [https://hu.wikipedia.org/wiki/Torna_\(sport\)#/media/File:Velodrom,_torna_-_1928.10.07_\(14\).tif](https://hu.wikipedia.org/wiki/Torna_(sport)#/media/File:Velodrom,_torna_-_1928.10.07_(14).tif) (A letöltés ideje: 2019. 11. 01.)
4. kép: a Nemzeti Torna- és Tornaegylet 1868-ban kiállított tornatanítói oklevele. Forrás: http://www.wikiwand.com/hu/Nemzeti_Torna_Egylet (A letöltés ideje: 2019. 11. 2.)
5. kép: Svéd gimnasztikakönyv. Forrás: <https://www.antikvarium.hu/konyv/baro-proff-kocsardne-a-sved-gimnasztika-612584> (A letöltés ideje: 2019. 11. 02.)
6. kép: Társas törzsfeszítő gyakorlatok. Forrás: Hodászi Miklós: Budapest Székesfőváros iskolai és iskolán kívüli testnevelésügyének történeti fejlődése 1890–1930. 45.
7. kép: Bordásfal használata gerincferdülés prevenciójára Forrás: Hodászi Miklós: Budapest Székesfőváros iskolai és iskolán kívüli testnevelésügyének történeti fejlődése 1890–1930. 46.
8. kép: Torna-zsebkönyv (Szerk.: Oheroly János). Forrás: <https://www.antikvarium.hu/konyv/torna-zsebkonyv-145938> (A letöltés ideje: 2019. 11. 2.)
9. kép: Tornaünnepély. Forrás: Hodászi Miklós: Budapest Székesfőváros iskolai és iskolán kívüli testnevelésügyének történeti fejlődése 1890–1930. 117.

10. kép: Oheroly János: A tornajátékok könyve. Forrás: <https://www.antikvarium.hu/konyv/oheroly-janos-torna-zsebkonyv-841853> (A letöltés ideje: 2019. 11. 2.)
11. kép: Fővárosi Könyvtár: Aktuális kérdések irodalma, 43. szám: Sport és nevelés. Forrás: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár honlapja. http://www.fszek.hu/?tPath=/view/&documentview_type=open&documentview_site=5481&documentview_id=6225&_articleedit_site=5481&_articlemodify_site=5481 (A letöltés ideje: 2019. 1. 6.)

Melléklet

Stepanko Albert.: *Vezérkönyv a testgyakorlathoz*. Budapest, 1904.
(Népnevelők Könyvtára 20., 21.) *M. Könyvészet* 1903.

Bevezetés	3	gyakorlat egymásután	83
Használati utasítás	11	Két elem- és három elemből álló	
II. RÉSZ.		gyakorlat egymásután	90
Rendgyakorlatok.		Járás	93
Sorképzés	15	Szökkenés	98
Fordulatok	17	Futás	100
Sornytítás és zárás	18	Vonulások	100
Sorbontás	20	Fekvő-támaszok	102
Fejlődések	22	Társas gyakorlatok	104
Rendek	25	Versenyek	109
Kettős rendek	26	3. Szabadgyakorlatok kézi szerekkel.	
Menet	28	Botgyakorlatok	110
Ellenvonulás	30	Rúdgyakorlatok	115
Kanyarodások	32	Súlyzó gyakorlatok	119
Köralakítás	33	Rövid kötél	110
Rendgyakorlatok az I és II. osztály		Szergyakorlatok.	
számára	34	Ugrás	121
Szabadgyakorlatok.		Fekvő gerenda	126
1. Egyszerű szabadgyakorlatok.		Mászás	131
Állások	36	Létra	133
Fej- és nyakgyakorlatok	39	Hosszú kötél	138
Vállgyakorlatok	40	Felvonulások	140
Törzsgyakorlatok	40	Füzérek	152
Csípőgyakorlatok	41	Játékok.	
Kargyakorlatok	41	1. Futással és eszközzel.	
Kézgyakorlatok	43	Lovaglás	169
Ujjgyakorlatok	43	A gazda	170
Lábgyakorlatok	44	Vak vadászat	170
Lábfej gyakorlatok	45	Bot-lopás	170
2. Összetett szabadgyakorlatok.		Üsd a harmadikat	170
Két elemi gyakorlat időben		Kendő-rablás	170
egymásután	47	Fej-írás	171
Két elemi gyakorlat időben egyszerre	50	A rossz szomszédok	171
Három elemi gyakorlat időben		Tűzet visznek	171
egyszerre	62	Abroncs-kergetés	171
Egy elem- és két elemből álló		Három ajándék	171
gyakorlat egymásután	74	Zsákban futás	172
Egy elem- és három elemből álló		Összefont zsebkendő elrejtése	172
gyakorlat egymásután	79		
Két elem- és két elemből álló		2. Futással és eszköz nélkül.	

Böm-böm-bika	172	Határsértés	179
Szoba-kiadás	172	Kakasviadal	179
Hogy tetszik szomszédod?	173	Kitörés a fogságból	179
Legyintés	173	A körben levő mozdulatait utánozni	179
Legyintés menhellyel	173	a) Kis labdával.	
Farkasverem	173	Előgyakorlatok kis labdával	180
Héja és a fiastyúk	173	Díjlabdázás	180
Incselkedés	173	Vándorlabda	180
Féllábon legyintés	174	Megállító játék	180
Nyulvadászat	174	Labdagurítás	181
Az ikrek	174	Keresztben járó labdák	181
Halászat	174	Dobás labdával	181
Örök és tolvajok	174	Labda-dobás ívalakban	181
Kihívás	175	Körben járó labdák	182
Hátulsó pár előre	175	Ki dobott meg?	182
Hogy adja a cserepet?	175	Labda-feldobás hívással	182
Lánc-szakítás	175	Körróta	182
Mit csinálsz a kertemben?	175	Cikkázás (Kótya)	182
A macska nincs itthon	175	Kettős róta	183
Legyek	176	Labdakapó-játék bot nélkül v. bottal	183
Cicák és egerek	176	Kis méta	183
Lepkevadász	176	A falhoz csapott labdát elfogni	184
Futás féllábon	176	b) Nagy labdával.	
Futás páros lábbal	176	Labdahajszolás	184
Futás három lábon	176	Labda-kergető	184
Versenyfutás körvonalon	176	Labdaugrató	184
Farkas és bárány	176	Játékok dallal vagy versikével.	
Sáncostromlás	177	a) Tánccal.	
Lovas küzdelem	177	Mari, Jóska	185
3. Futás nélkül és eszközzel.		Erdő mellett	185
Feltámasztás	177	Hej szénája, szénája	185
Fazéktörés	177	Fonóka	186
Pista, hol vagy?	177	b) Tánc nélkül.	
Erre csörög a dió	177	Katonásdi	187
Gyűrű-szöktetés	178	Jertek haza ludaim	187
Éjjeli őr	178	Juhász-játék	188
Találósdi	178	Saskergető	189
Zálogos játék	178	Kis kertemben ugorka	189
Zálogos játék karikával	178	A pulyka kertje	190
Tekézés	178	A véres lábu gólya	190
Tallérkeresés	178	A gólya és a békák	191
Hol a csörgős?	179	Aranykapu	191
Karika dobás	179	Szent Erzsébet hídja	191
A kis horgász	179	Selyemsátor	193
		A csikós	193
		Lóvásár	194
		Dalok.	
4. Futás nélkül és eszköz nélkül.			

A Neveléstudományi Tanszék története (1959–2019)

Preambulum

2019-ben a magyar tanítóképzés 150. tanévét ünnepelhetjük, a magyar tanítóképzés felsőfokúvá válásának, az ELTE Tanító- és Óvóképző Karon³ folyó tanítóképzés megalakulásának 60. évfordulójával. Munkánk e jubileumi tiszteletadás része.

Amikor a Neveléstudományi Tanszék történetét írtuk, akkor a jelenlegi értelemben vett neveléstudomány diszciplináris, tantervi, valamint tantárgyi tartalmakban fellelhető múltját, a kiadott évkönyvek szövegeinek, a tanszékvezetők által leírt beszámolók adatainak felhasználásával rekonstruáltuk. Izgalmas végigkövetni azokat a lépéseket, melyek segítségével a pedagógia és a pszichológia diszciplináris tartalmai összeadódva kialakították, életre hívták az ELTE TÓK Neveléstudományi Tanszékének oktatási tartalmait, mindennapi oktatói és pedagógiai munkáját.

A közelmúlt vizsgálata egyaránt jelenti a jelenbe és a jövőbe való betekintést. Ez a nézőpont adhat új jelentéseket a következőkben olvasható szövegnek. A Neveléstudományi Tanszék történetével való foglalkozás szorosan összefonódik a tanítóképzés ügyével, ezért felhasználtuk Panyik Ilona kiváló munkáját is, elsősorban a Bevezető gondolatainak megírásához. A pedagógiai és pszichológiai tárgyak oktatásával kapcsolatos kérdésekről a Tanítóképző Intézet évkönyveiben 1959-től⁴ találunk adatokat, így ebben az együttgondolkodásban 1959-től tudjuk megmutatni a tanszék alakulásának és munkájának több mint 70 éves történetét.

¹ ORCID: 0000-0003-2170-3314

² ORCID: 0000-0001-7932-4443

³ Valamint jogelődjeiben.

⁴ Ekkortól 1959-től működnek a jelenlegi szervezeti, tanszéki rendszernek megfelelően az intézmény egyes tudományterületeket és művészeti területeket képviselő egységei.

1. Bevezetés

Eötvös Józseftől származik a Budai Képző központi minta néptanító képezde elnevezése, amellyel azonnal meghatározta az 1869-ben életre hívott intézmény küldetését (Panyik 1991: 13), amely az első volt a minisztersége alatt létrehozott állami tanítóképzők között (Nábrádi 1970). A 150. évforduló alkalmával írott fejezetben fontos kiemelnünk már a kezdetekkor azt a tényt, hogy az intézmény és a tanszék a címben megjelölt évtizedekben is – a mindenkori megváltozott körülmények között –, megőrizte „mintaképezde”, normaiskola jellegét és országos hatást fejtett ki a tanítóképzés alakulására. A magyar oktatási rendszer alapját jelentő közoktatással kölcsönös egymásraható viszonyban, a társintézmények számára mintául szolgáló Budai Képző, a neveléstudomány legújabb tartamainak oktatásával, egyik szellemi központja volt a tanítóképzés megújításának, folyamatosan formálta a nevelés szemléletét, korszerűsítette az oktatás módszereit (Bollókné 1996; Kelemen 2002). Így volt ez többek között 1959 után a szakkollégiumi rendszer bevezetésével, amely a tanítóképzés felsőfokúvá válásának előkészítése volt, a csoportos képességfejlesztő stúdium hazai kidolgozásával és tantervi meggyökereztetésével (1978–1979-től napjainkig), a pályaalkalmassági vizsgálat kiépítésével és működtetésével (1973 és 2001 között), valamint azzal a ténnyel, hogy az intézmény felsőoktatási gyakorló helye volt pedagógia szakos hallgatóknak már az 1960-as évektől. Mind az intézmény, mind a tanszék mindvégig tartotta magát az eötvösi megfogalmazás adta küldetéshez, a Neveléstudományi Tanszék vezető munkatársait adta a szakterület országos koordinációjához és irányításához: Bollókné Panyik Ilonát, aki 10 éven át a minisztérium szakreferense, majd főigazgató-helyettes volt az intézményben és Hunyady Györgynét, aki 1984-től volt az intézmény főigazgatója, és 1986-tól másfél évtizeden át az Országos Tantervfejlesztő Bizottság elnöke. Közreműködésükkel, vezetésükkel, valamint számos tanszéki munkatárs aktív munkájával születtek meg a tanítóképzés szempontjából korszakos jelentőségű dokumentumok: a tantervi irányelvek és a ráépülő tanterv (1994); a négyéves tanító képzés kísérleti dokumentációja, a vonatkozó (158/1994) kormányrendelet, az 1–6. osztályra kiterjedő műveltségterületi képzés koncepciója és tanterve, valamint a négyéves képzés monitorozásának rendszere, a tanító-, óvóképzés első képesítési követelményei, a kreditrendszerű képzés kidolgozása, a BA-képzés első, 2006. évi akkreditációja; a Neveléstudomány mesterszak Kora gyermekkor pedagógiája szakirányának kidolgozása, bevezetése, mely feloldotta a tanító-, óvodapedagógus-, és kisgyermeknevelő képzés addigi tradicionálisan zsákutcás jellegét (Hunyady 2012). A képző és a tanszék innovatív szemléletét, országosan meghatározó, a szakterületen nemzetközileg is jelentős szerepét bevezetőnkben még

csupán felvillantottuk. Ennek a központi szerepnek a háttérén szeretnénk a továbbiakban a Neveléstudományi Tanszék munkáját részletesen bemutatni.

2. A neveléstudomány helye a központi minta néptanító képezdében: a kezdetek

A legelső tanterv a tanítandó tárgyakon túl, a következőkben határozta meg a tanítóképző intézetek feladatát:

„Hivatásuk iránt lelkesülő, foglalatosságaikban jártas oly munkás és ügyes tanítókat képezni, akik az emberiség szeretetének érzésétől áthatva alapos ismereteik segítségével és kiváltképpen jó példaadással vezessék a gondviselésükre bízott növénydekeket: önmunkásságra, az ismeretek gyűjtésére, az erkölcsi nemesebb érzésre és általában a felvilágosodásra” (Panyik 1991: 14).

Izgalmas meglátni, milyen közel áll Eötvös József szemlélete a neveléstudományi képzés jelenlegi céljaihoz, valamint módszeresen megvizsgálni, hogyan igyekezett megvalósítani az elmúlt 150 évben, adott társadalmi kontextusban a Budai Képző valamint a benne formálódó Neveléstudományi Tanszék az eötvösi koncepció haladó törekvéseit.

Az első tanterv alapvetően előképként,⁵ azaz a népiskola tantárgyaira épülve, a tanító képezdében a tantárgyak kilenc nagy csoportját írta elő. Természetesen a két iskola tantárgysora közti eltérést,⁶ alapvetően a neveléstudományi, neveléstani tantárgyak adták. Ezek a következők voltak: *Nevelés- és oktatástan*, *Oktatási módszertan és Tanítási gyakorlat*. Ezek összesen az első félévben heti 4, a másodikban heti 4, a harmadik félévben heti 5 órában oktatott tantárgyak voltak (Panyik 1991).

A tanítóképzés mindig reflektált az adott kor társadalmi, történeti kihívásaira. Megjelent a tanító „országépítő”, „országmentő”, „lámpás”, később „ezermester”, „polihisztor” szerepben és elvárásrendszerben, amelyhez igazodott a képzés tantervének tartalma (Panyik 1991).

A mai értelemben vett neveléstudomány, pedagógiai-pszichológiai gondolkodásmód, egyben ennek hiánya érdekesen jelenik meg a kezdeti években a minta néptanítóképezde intézkedésiben. Elgondolkodtató adat, hogy 1873

⁵ Ezt a kifejezést az első, 1869-ben megjelenő miniszteri tanterv elvei között olvashatjuk. „A tanítóképző intézeti oktatásnak a népiskolai tanterv előképének kell lennie” (Panyik 1991: 15).

⁶ A német nyelven kívül.

és 1881 között az intézetbe belépőknek⁷ csupán 16%-a szerzett tanítói oklevelet. Gyertyánffy István igazgató által összeállított statisztikákból több fontos összefüggés és tény derült ki.⁸ A növendékek testi és lelki egészségének védelmében a statisztikai adatok értelmezése után, több olyan intézkedés született, amelyek Gyertyánffy István megfelelő pedagógiai, neveléstani – mondhatjuk, pszichológiai – kulturáltságát mutatják. A Budai Képzőbe iskolaorvost nevezett ki a miniszter, valamint létrejött a hallgatók egészségmegőrzése érdekében az 1876–1877-es tanévben egy internátus, amelyben egy-egy tanár is lakott (Panyik 1991: 20), hogy felügveljen a diákokra. Arról, hogy a Budai Képző kiugróan magas képesítési követelményeit csökkenteni szándékozott volna Gyertyánffy István, nem található adat (Panyik 1991: 18). A mai értelemben vett neveléstudomány csírái megjelennek még a növendékek által 1872 és 1876 között szervezett vasárnapi Ifjúsági Önképzőkör tevékenységeiben is több helyen.⁹ 1873-tól a budai tanítóképző intézetben elkezdődött a polgári iskolai tanítók képzése is az elemi iskolai tanítóképzés mellett. A kétféle képzésben a polgári iskolák számára szakos hallgatókat képeztek, a tanterv mind a négy kialakított szakcsoport számára előírta a neveléstudományi, pedagógiai tárgyak oktatását. Ezek a *Neveléstan*, az *Oktatástan*, valamint a *Tanítási gyakorlatok* tárgyak voltak (Panyik 1991).

A népiskolai tanítóképzés második tanterve 1877-ben jelent meg, a tanterv már tartalmazta a tantárgyak tanításának célját (Panyik 1991: 17). A pedagógiai, neveléstudományi tárgyak elrendezése évtizedekig követte az 1877-es tantervi elrendezésnek logikáját, ebben az értelemben sokáig érvényben maradt. I. osztályban *Embertant* tanultak a növendékek, amely magában foglalta a *Test- és Lélektant*, a II. osztályban *Nevelés- és Oktatástan*, iskolai hospitálást, majd a III. osztályban *Neveléstörténet*, *Iskolaszervezés*, valamint a *Gyakorlati tanítások* követték egymást (Panyik 1991).

A jelenlegi értelemben vett neveléstudomány diszciplináris, tantervi és tantárgyi tartalmakban fellelhető múltját kutatva, ahogyan erre a bevezetőben utaltunk, a kiadott évkönyvek szövegeit és adatait, valamint a tanszékvezetők beszámolóit tudjuk kiindulópontnak tekinteni.¹⁰ A pedagógiai és pszichológiai tárgyak oktatásával kapcsolatos kérdésekről a Tanítóképző Intézet évkönyveiben 1959-től találunk adatokat, így 1959-től tudjuk megmutatni tanszékünk alakulásának és munkájának több mint 70 éves történetét.

⁷ 333 fő kezdte meg tanulmányait és képesítési vizsga előtt 215-en elhagyták az intézetet.

⁸ A szegénység mellett megdöbbentően magas volt az elhalálozások száma, valamint az itt tanuló diákok nagy számban mentek vidéki intézetekbe tanítóképesítő vizsgálatokra.

⁹ Például az *önmunkásság szerepe a nevelésben* című témában.

¹⁰ Természetesen kiegészítve néhány, a témában később megjelent szakirodalmi forrással. Általában az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar irattárában és könyvtárában 2017-ben megtalálható évkönyvekkel dolgoztunk.

3. A Pedagógiai szakcsoport munkája az 1959 és 1965 közötti években

A Pedagógiai szakcsoport vezetője Piry József, a szakcsoport vezető helyettese: Biró Viktorné, a Pedagógiai szakcsoport tagjai: Farkas Domonkos, Gál Györgyné, Gáspár Kálmánné, Kaschinsky Györgyné, Komoly Judit, O. Nagy Gáborné és Vágó Elemér voltak (Békési–Árpássy–Piry–Bihari 1965: 13). 1959-ben Békési Lajos, a képző igazgatója, javaslatára és támogatásával elkezdődött a pszichológia oktatása. Komoly Judit intézeti tanár kezdte el a pszichológia tárgy oktatói munkáját Kardos Lajos pszichológiai publikációi alapján.¹¹

A Tanítóképző Intézet gyakorló általános iskolája nyolcosztályos alsó és négyosztályos felső tagozattal működött 1959 júniusáig. 1959 őszétől az általános iskola alsó tagozata megmaradt, a felsős tanulókat a kerület más iskolái átvették. 1959. augusztus 28-án tartotta első, alakuló értekezletét a gyakorlóiskola.

A tantestületnek sok nehéz kérdéssel kellett szembenéznie ekkor, többek között a gyakorlóiskola és a tanítóképző intézet közös munkaterületeinek megtervezésével. A Budapesti Tanítóképző Intézet Évkönyvének tanúsága szerint a Pedagógiai szakcsoport alapvetően fontosnak tartotta a pedagógiai, pszichológiai tartalmú elméleti tárgyak valamint a gyakorlati tanítóképzés módszeres összehangolását. Ennek érdekében az 1961–1962. tanévben a gyakorlati kiképzés eredményesebb munkája érdekében megbeszélte és írásban is elkészítette a gyakorlati tanítások, valamint a hospitálások rendjét, tudnivalóit (Békési–Árpássy–Piry–Bihari 1965: 13). 1959 és 1965 között alapvetően fontos kérdés volt a gyakorló tanítások megszervezése. A Tanítóképző Intézet gyakorló általános iskolája mellett, a Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem gyakorló iskoláiban is végeztek hospitálási feladatokat bizonyos hallgatók.

Az 1962–1963-as tanévben a Pedagógiai szakcsoport a didaktika és neveléstudomány elméleti kérdéseit beszélte meg, amelyen a gyakorlóiskola tanítói is részt vettek. A következő tanévben 1963–1964-ben a módszertan tanító tanárokkal tartott megbeszéléseket egyes módszertani kérdésekről, annak érdekében, hogy ezzel biztosítsa az elméletnek a gyakorlattal való összekapcsolását, valamint a pedagógiai elméletet és módszertan tanító oktatók pedagógiai összhangját (Békési–Árpássy–Piry–Bihari 1965: 13). Az új tanterv anyagát feldolgozó jegyzetek elkészítésére a Pedagógiai szakcsoport tanárai közül Biró Viktorné, O. Nagy Gáborné valamint Piry József is megbízást kapott.

A Pedagógiai szakcsoport tevékenységi köréhez tartoztak – de természetesen nem kizárólag az övékhez – a hallgatók tantárgyi oktatásán túlmutatóan, a leendő tanítók nevelésére alkalmazott pedagógiai módszerek és színterek a Budapesti Tanítóképző Intézetben 1959 és 1964 között.

¹¹ Személyes interjú Ungárné Komoly Judittal (2017. április).

„A tanító akkor képes kora társadalmi normáit és értékeit továbbadni, amennyiben maga is rendelkezik azokkal, ennek az eszménynek az elérése pedig az összes tárgyak együttes feladata” (Békési–Árpássy–Piry–Bihari 1965: 17). Alapvető pedagógiai célként fogalmazódik meg a hallgatók pedagógiai formálásában az aktivitás ösztönzése, az önállóság kibontakoztatása, a problémaérzékenység fejlesztése, a hallgatók felkészítése a társadalmi valóságban tapasztalható ellentmondásokra (Békési–Árpássy–Piry–Bihari 1965: 17). Fellelhetjük a tanítók felkészítésében a ma élménypedagógiának nevezhető oktatás módszereit. Az 1960–1961-es tanévben készült a tanítóképzős hallgatók számára egy három éves kirándulási terv, amellyel az volt a cél hogy a hallgatók három esztendő alatt, minden tanévben négy-négy napos kirándulás keretében ismerjék meg hazájukat. „A kirándulásokat leginkább autóbuszokon tették meg, és sok ismeretet, élményt szereztek” (Békési–Árpássy–Piry–Bihari 1965: 12).

1963-ban alakultak meg az első (tudományos) diákkörök. A körök egy része tudományos, kulturális, művészeti, más részük gyakorlati jellegű. A Budapesti Tanítóképző Intézetben a diákkörök kezdetekor az alábbi diákkörök működtek: pedagógiai, lélektani, marxista, irodalmi, képzőművészeti, zenei diákkör, valamint sport- és fotókör. A Pedagógiai munkacsoport szakmai irányításához tartozó *Lélektani diákkör* bevezette tagjait a pszichológiai vizsgáldás módszereibe, tovább fejlesztette az intézeti tanulmányokat. A kollégiumi élet során arra törekedett a képzés, hogy személyes, közvetlen nevelői ráhatással, rendszeres támogatással közösségeket formáljanak a kollégista hallgatókból. Egyben tantárgyi tartalmakon keresztül is próbálták érvényesíteni azt a nevelési eszményt, hogy a hallgatókat megismertessék a művelt tanító viselkedésével, életmódjával (Békési–Árpássy–Piry–Bihari 1965: 12).

4. A Pedagógiai szakcsoport munkája az 1965 és 1968 közötti években

Az 1966–1967. tanévben a Pedagógiai szakcsoport Békési Lajos vezetésével Pedagógiai Kabinetet szervezett egyben megkezdte, a kabinet szakmai anyagának összegyűjtését. A pszichológiai szakmai anyagokat az 1967–1968-as tanévben el is rendezte. A kabinetben a következő szakmai anyagokat helyezték el: 1) a hallgatók pedagógiai témájú szakdolgozatait, 2) tanmeneteket, 3) órarendeket, 4) naplókat, 5) anyakönyveket, 6) iskolai és házi füzeteket, 7) tanulókról készített feljegyzéseket, 8) munkatervet. A szakmai anyagokat és dokumentumokat a gyakorló iskola tanítóinak segítségével gyűjtötték össze, azokra a dokumentumokra koncentrálva, melyek segítségével a gyakorlati képzést szakmailag segíthetik. A Pedagógiai szakcsoport összeállította az ifjúsági szervezetek munkaanyagát is (Árpássy 1969).

Az évkönyv tanúsága szerint a Budapesti Tanítóképző Intézet szakcsoportjai az 1965–1968. tanévekben igen nagy gondot fordítottak a tanítási módszer fejlesztésére, amelyet ma a minőségbiztosítás egyik formájának neveznénk. A Pedagógiai szakcsoportban a *Lélektan* tárgy szaktanára növelte a szemináriumi foglalkozások számát. A folyamatos tanulást zárthelyi dolgozatok íratásával és azok értékelésével igyekezett biztosítani. A hallgatók hospitálási megfigyeléseit az előadások során felhasználta, s ezzel az előadásokat érdekesebbé tette. A *Neveléstudomány* tárgy tanárai az egyes témákat a hallgatókkal önállóan dolgoztatták fel. Folyamatos tanuláshoz számon kérő dolgozatok íratásával, valamint a kötelező irodalom feldolgozásának ellenőrzésével igyekeztek biztosítani. A szakcsoport az 1967–1968-as tanévben a pedagógiai tárgyak, módszertanok és gyakorlati kiképzés eredményes oktatásához szükséges terminológiai egység kialakítása céljából összeállította a *Pedagógiában*, a *Lélektanban* valamint a *Logikában* leggyakrabban használt fogalmakat. Az elkészített anyagot valamennyi intézeti oktató és gyakorlóiskolai tanító megkapta (Árpássy 1969).

A hallgatók tanítási gyakorlatán a tanítási órára való *előkészületi vázlatokat* a pedagógia szakos oktatók az előkészületi órákon rendszeresen ellenőrizték, havonta osztályozták a hallgatók vázlatfüzeteit. A hospitálási napon történő tanításokat az osztálytanítók értékelték. Az elméleti tételekre vonatkozó írásbeli beszámolókat, a tanítási módszertant az elméletet tanító oktató bírálta el. A kiképzés során felmerülő lélektani, didaktikai, logikai és neveléstudományi fogalmak egységes használata érdekében dolgozta ki a Pedagógiai szakcsoport a már említett *Pedagógiai terminológiai gyűjteményt*. Ezt megvitatás után véglegesítették, és a Budapesti Tanítóképző Intézetben egységesen használták. A tanítási gyakorlatban felmerülő problémákat, tapasztalatokat a szakcsoport munkatársai félévenként megbeszélték a képzésben résztvevő intézeti oktatókkal valamint a gyakorlóiskolai tanítókkal, és a megbeszélések fényében jelölték ki a soron következő feladatokat (Árpássy 1969).

Az 1968–1969-es tanévben a Pedagógiai szakcsoport kidolgozta a tanítási gyakorlatba beszámítható különböző érdemjegyek arányos érvényesítésének számítási módját, amely szerint a pedagógia szakos csoportvezető tanárok a félévi érdemjegyet megállapították.

4.1. A Pedagógiai szakcsoport külföldi tanulmányútjai és látogatásai 1965 és 1968 között

A Pedagógia szakcsoport kiemelt figyelmet fordított arra, hogy a tanítóképzés pedagógiai megalapozottsága naprakész, a nemzetközi térben is helytálló tartalmú legyen. 1965-ben Ungár Péterné Jugoszláviában, 1966-ban Biró Viktorné

a Szovjetunióban, 1967-ben Békési Lajos Jugoszláviában majd 1968-ban Bulgáriában, Ungár Péterné Lengyelországban, Gál Györgyné Romániában tanulmányozta a tanítóképzéssel, valamint a tanítóképző intézetekben tanított szaktárgyakkal kapcsolatos fejlődést, tanítási módszereket, amelyeket azután felhasználtak az intézet korszerűbb munkájának kialakításához is (Árpássy 1969).

Az 1965–1968-as tanévben a Művelődésügyi Minisztérium, a Nemzetközi Kultúrkapcsolatok Intézete és a Pedagógusok Szakszervezete által vendégül látott pedagógusok közül igen sokan meglátogatták a Budapesti Tanítóképző Intézetet. Voltak német, lengyel, jugoszláv, szovjet, bolgár, csehszlovák, amerikai, angol, francia, holland, finn, dán és arab vendégek egyaránt. Oktatásszervezési kérdésekről, valamint nevelési és módszertani kérdésekre kerestek megoldási módokat (Árpássy 1969).

4.2. A Pedagógiai szakcsoport által elindított hagyományok (1965–1968)

Az 1965 és 1968 közötti években minden év május hónapjában *Az intézet legjobb tanítója* címért versenyt rendezett a Budapesti Tanítóképző Intézet Pedagógiai szakcsoportja. A jelentkezők először versenyen vettek részt az intézeti tanárokból és gyakorlóiskolai tanítókból álló bizottság előtt, majd a három legjobb versenyző tanítójelölt az intézet tanárai és összes hallgatói előtt tanított a díszteremben. Ezen a tanításon dőlt el az első, második és harmadik helyezés. A legjobban tanító hallgatókat díjakkal jutalmazták, s számukra, az elért eredményt feltüntetve, oklevelet állítottak ki.

Szintén a Pedagógiai szakcsoport által szervezett hagyománnyá vált a hallgatók számára évenként kiírt *Pedagógiai pályázat*. Meghatározott tételeket, témákat írt ki a szakcsoport és a legjobb dolgozatokat pénzjutalomban részesíttek, egyben oklevéllel tüntették ki (Árpássy 1969).

4.3. A Pedagógiai szakcsoport munkatársainak kitüntetései 1965 és 1968 között

1966-ban Piry József Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója kitüntetésben részesült, 1968-ban Békési Lajos a Munka Érdemrend arany fokozata kitüntetést kapta meg.

4.4. Tudományos minősítések, oklevelek 1965–1968

Békési Lajos 1968-ban bölcsésztudományi doktori oklevelet szerzett. Ugyanabban az évben a Pedagógiai szakcsoportnak két aspiránsa volt: Bíró Viktorné neveléstudományi, Ungár Péterné Komoly Judit lélektani aspiráns.

1969. november 20-án a MOM Szakasits Árpád Művelődési Házának színháztermében centenáriumi ünnepséggel emlékeztek meg a Budapesti Tanítóképző Intézetben és jogelődjeiben folytatott tanítóképzés 100., valamint a felsőfokú tanítóképzés létrehozásának 10. évfordulójáról.

„Múltunk, jelenünk és jövőnk szorosan egymásra épül, s az évfordulókon, a számvetés ünnepi alkalmain még inkább érezzük felelősségünket a munkáért, amelyet végzünk, a jelenért és a jövőendőért, amelynek formálásának részesei vagyunk. Mai ünnepi megemlékezésünknek különös jelentőséget ad az, hogy két eseményre emlékezünk. Ünnepeljük intézetünk fennállásának 100. és felsőoktatási intézménnyé alakulásunk 10. esztendejét. Tízéves jubileumunk a tanítóképzés országos ünnepe is. Intézetünk örömmel vállalta a házigazda megtisztelő szerepét a tízéves évforduló megrendezésében.” – mondta Nábrádi István¹² ünnepi beszédében (Nábrádi 1970: 4).

A centenárium tiszteletére színes fotó- és dokumentumkiállítás idézte a Budapesti Tanítóképző múltját és jelenét. A hallgatókkal együttműködve O. Nagy Gáborné intézeti tanár, Kun Jánosné könyvtáros és Vágó Elemér intézeti tanár gyűjtötte össze és rendezte tárlókba és táblókra a képanyagot, valamint 1970-ig a tanítóképző intézeti tanárok tudományos tevékenységét bemutató könyvkiállítást (Nábrádi 1970).

5. A Neveléstudományi Szakcsoport megalakulása (1971)

1971-ben jelenik meg az évkönyvben (Adamik–Bollók–Fodor é. n.) először a Pedagógiai szakcsoport megnevezés helyett, valamint amellet egyrészt a Neveléstudományi Szakcsoport kifejezés, mint a hallgatók neveltségi szintjének mérését végző egyik munkacsoport, már nagybetűkkel írva, másrészt az 1973–1974-es tanévtől az évkönyvekben a szakcsoport kifejezés mellett zárójelben egyaránt megjelent a „tanszék” megnevezés (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

1970–1971-es tanévben a tanítóképző és óvónőképző intézetekben életbe lépett az új tanterv. 1971-ben megkezdődött a Budapesti Tanítóképző Intézet alapidokumentumainak összeállítása, ezeknek létrehozásában is meghatározó szerepet vállalt a tanszék. Elkészült a Budapesti Tanítóképző Intézet Szervezeti és Működési Szabályzata, megnevezésre kerültek a Budapesti Tanítóképző Intézet szakcsoportjai, pontosan leírták azok szervezetének és működésének alapvető elveit. Kijelölték a Budapesti Tanítóképző Intézet állandó bizottságait, leírták azok szervezetét és feladatait, megállapították a Budapesti Tanítóképző

¹² 1969-ben Nábrádi István az intézeti igazgatóhelyettes, Békési Lajos az intézet igazgatója volt.

Intézet Igazgatói Hivatalának szervezetét, ügyrendjét és ügyviteli szabályzatát, a Budapesti Tanítóképző Intézet Gazdasági Hivatalának szervezeti szabályzatát, a Budapesti Tanítóképző Intézet Tanulmányi és Vizsgaszabályzatát (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

A Neveléstudományi Szakcsoport 1970-ben jelentést készített a Művelődésügyi Minisztérium Pedagógusképző Osztálya részére az intézetben már korábbi években megindított pedagógiai alkalmassági vizsgálatok tapasztalatairól, eredményeiről. A vizsgálatokat Ungár Péterné Komoly Judit és Gáspár Kálmánné irányították. Az eredményesen végzett pályalkalmassági vizsgálatokat értékelve a Művelődésügyi Minisztérium Pedagógusképző Osztálya 1972-ben intézetünket bízta meg *A pedagógus pályára való alkalmasság vizsgálata* című kutatási téma irányításával (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

A Neveléstudományi Szakcsoport részt vett az Intézeti Tanács 1971. június 4-i ülésén megvitatásra került intézeti tanítóképzős és óvónőképzős *Nevelési Programok* elkészítésében. Gál Györgyné szerkesztésében, a Neveléstudományi Szakcsoport oktatóinak aktív részvételével, elkészült *A pedagógiában és a logikában leggyakrabban használt alapfogalmak gyűjteménye* című anyag. Ezzel a munkával a Neveléstudományi Szakcsoport tagjai az intézet oktatói által leggyakrabban használt fogalmak esetében a terminológiai egység kialakulását kívánták elősegíteni. Bársony Magdolna és Gyóni Lajosné irányításával behatóan foglalkozott a Neveléstudományi Szakcsoport a világnézeti nevelőmunka hatékonyságának vizsgálatával. E munka eredményeképpen készült el *A pedagógiai gyakorlat folyamatában érvényesülő világnézeti nevelőmunka hatékonysága* című írásos összesítés, amely a szakcsoport értékelése szerint segítséget nyújtott az intézetben folyó világnézeti nevelőmunka hatékonyságának fokozásához (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

A Neveléstudományi Szakcsoport által gondozott, szakmailag megvitatott témák a következők voltak ezekben az években: 1) 1970-ben az intézet tanárainak hallgatókkal szemben támasztott követelményei kerültek megvitatásra a szakcsoport vezetőjének írásos feljegyzései alapján, 2) Vágó Elemér javaslatot tett, az 1965-ben indult, *Az évfolyam legjobb tanítója* elnevezésű tanítási verseny szervezésének részleteire, 3) Ungár Péterné Komoly Judit javaslatot tett a kollégium szervezeti és működési szabályzatára, házirendjére, leírta a kollégiumi nevelő munka tapasztalatait, 4) Békési Lajos feltárta a hallgatók 1966 és 1971 közötti időben történő lemorzsolódásának lehetséges okait, 5) Perlai Rezsőné pedig összeállította a pedagógiai rátermettségi vizsgálat tervét az intézeti óvónői tagozatra felvételüket kérők számára. (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

1971–1972-ben a Neveléstudományi Szakcsoportban Békési Lajos jelenésében kifejtette az 1969. évi ellenőrző vizsgálat ajánlásainak, javaslatainak

végrehajtását, Göndöcs László és Vágó Elemér együttesen szóbeli tájékoztatást adott a gyakorlóiskolában a számtan és mértan oktatásának, valamint a napközi otthoni nevelőmunka szakfelügyeleti tapasztalatairól. 1972–1973-ban Gál Györgyné összegyűjtötte a csoportvezető tanárok munkaközösségének beszámolóját a csoportvezető tanári munkáról. 1973–1974-ben Békési Lajos értékelte az intézeti élet demokratizmusát, kijelölte a további feladatokat, Gál Györgyné és Vágó Elemér tájékoztató jelentést adott az országjáró és egyéb pedagógiai tanulmányi kirándulásokról, Gáspár Kálmánné pedig bemutatta a Neveléstudományi Szakcsoportban végzett tudományos diákköri munka helyzetét, leírta annak feladatait (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

A Neveléstudományi Szakcsoport munkáiban az 1972–1973-as tanévben került sor a neveltségi szint vizsgálatára a hallgatók körében. A nevelés realisabb tervezése, a hallgatók öntevékenységének kibontakoztatása, célkitűzéseink eredményes megvalósítása érdekében szükséges volt megismerni a hallgatók neveltségi szintjét, eszmei-politikai arculatát, igényeit. Ennek megtervezése, felmérése, az adatok értékelése a Neveléstudományi Szakcsoport részvételével egy időszakosan létrehozott munkacsoport végezte el a Nevelési Bizottsággal kooperációban. A munkacsoport az Ének-zenei Szakcsoportból, a KISZ tagjaiból, valamint a Marxizmus-Leninizmus Szakcsoportból delegált tagokból tevődött össze. A vizsgálat valamennyi évfolyamra kiterjedt (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

Az 1973–1974-es tanévben részben a Neveléstudományi Szakcsoport feladata volt az intézet főiskolává fejlesztésének szakmai előkészítése. A megnövekedett feladatok megoldását, az intenzívebb munkát azzal könnyítették meg, hogy ajánló jegyzéket állítottak elő *A szakcsoporti (tanszéki) nevelőmunka formái és módszerei* címmel. A Budapesti Tanítóképző Intézet profiljának megfelelően a pedagógiai, pszichológiai és tantárgy-pedagógiai kutatások álltak a kutatási terv középpontjában (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

A Budapesti Tanítóképző Intézet tervtémája volt egy igen nagy horderejű kérdés kidolgozása, nevezetesen *A pedagógus személyiségével kapcsolatos kutatás* olyan megtervezése, amely elvezethet a pedagógus pályaalakulási folyamatának megállapításához, a szükséges módszerek kidolgozásához. Ezt a kutatást Ungárné Komoly Judit irányította. Az így kialakult hármas vizsgálati rendszerből kettőt a kutatás vezetője maga, egyet pedig Gáspárné Zauner Éva dolgozott ki. Részben ezeknek a kutatásoknak a felhasználásával készült el Ungárné Komoly Judit kandidátusi disszertációja, amelyet 1974-ben sikeresen megvédett (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

A tanítói pályaalakulás egyik próbája a mondváltás módszere, amelyet szélesebb körű személyiségvizsgálatokra alkalmazott és kandidátusi disszertációjában megvédett 1972-ben Gáspárné Zauner Éva. Ungárné és Gáspárné

kutatásainak eredményét és felhasználásának gyakorlati lehetőségét vizsgálta meg 1973 novemberében egy tudományos ülés Szopronban, amely elhatározta a pályakezdeményezés vizsgálati rendszer átvételét és kipróbálását a vidéki tanítóképzőkben egyaránt (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

Az általános iskola alsó tagozatában folyó oktatás és nevelés szintén téma volt ezekben az években. Ennek a kutatási témának a keretében foglalkozott Bíró Viktorné a tanulók erkölcsi tudatosságának vizsgálatával és alakíthatóságának kérdésével. A kutatások eredményeképp készült el kandidátusi disszertációja *Az általános iskolai 4. osztályos tanulók erkölcsi tudatosságának vizsgálata és alakíthatósága az oktató-nevelő munka során* címmel. Disszertációját Bíró Viktorné 1971-ben védte meg, és elnyerte a neveléstudományok kandidátusa fokozatot (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

A Neveléstudományi Szakcsoport igen jelentős részt vállalt a hallgatók számára készülő főiskolai jegyzetek megírásában a tanító, valamint az óvodapedagógia szakon egyaránt (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

Az intézet és a Neveléstudományi Szakcsoport tudományos életének évente visszatérő színfoltját jelentették a tudományos felolvasó ülések, illetve az ilyeneken való részvétel. Évente átlagosan két ilyen házi összejövetelt rendeztek. Hagyományosan ápolták a Magyar Pszichológiai Társaság Pedagógiai Pszichológiai Szekciójával a kapcsolatokat. Egy ilyen összejövetel alkalmával 1974 májusában a társaság több tagja tartott előadást Lénárd Ferenc, a pszichológiai tudományok doktora szervezésében. A Neveléstudományi Szakcsoport egyik oktatóját, Ungárné Komoly Juditot érte az a megtiszteltetés, hogy a szekció új titkára lett (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

A Neveléstudományi Szakcsoport oktatói részt vettek több tudományos gyűlésen, így Hajdúböszörményben az óvodapedagógiai napokon, ahol az intézetből Gáspárné Zauner Éva tartott korreferátumot. A Tudományos Bizottság javasolta és hasznosította –többek között– az intézeti tanárok külföldi utazásait. Ennek keretében a Neveléstudományi Szakcsoport oktatói számos tanulmányutat tettek a szocialista országokban, s a jelentésekből publikációk is születtek. Kéthónapos angol tanulmányútja tapasztalatairól Gáspárné Zauner Éva a *Köznevelés* folyóirat hasábjain számolt be, s a szerzett tapasztalatokat későbbi kutatásaiba messzemenően beépítette (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

1970 és 1975 között az iskolai gyakorlatok munkáját Bíró Viktorné, Vágó Elemér és Halas Józsefné irányította. 1972-től kezdődően az iskolai gyakorlat irányítása intézeti igazgatóhelyettesi munkakörbe tartozott. Az iskolai gyakorlatok országos szakbizottságában Vágó Elemér mint bizottsági tag, Halas Józsefné mint szakbizottsági titkár tevékenykedett (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

Tudományos diákkörök működtek az 1972–1975-ös periódusban, a Neveléstudományi Szakcsoporton belül működött 1) Ungárné Komoly Judit diákköre, amely a pedagógus személyiség vizsgálatával foglalkozott, 2) Gáspárné Zauner Éva diákköre, amely személyiséglélektani vizsgálatokat végzett hallgatókon és nehezen nevelhető gyerekeken. Ez utóbbi diákkör elérte a speciális kollégium szintjét, jogi helyzetét (Adamik–Bollók–Fodor é. n.).

6. A Neveléstudományi Szakcsoport története a tanítóképzés főiskolai szintűvé válásának idején

A tanítóképzés főiskolai rangra emelése a magyar oktatás történetében kiemelkedő jelentőségű esemény, amellyel a sok érdemet szerzett magyar tanítóság régi kívánsága teljesült, egyben egy sok évtizedes vágyat, sokfelől elhangzott igényt, jogos kívánságot elégített ki: azt, hogy végre megszűnjék a tanár és tanító közötti, valóban anakronisztikus különbség (Miklósvári 1976: 3). A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1974. évi 13. számú törvényerejű rendelete kimondta, hogy a nyolc tanítóképző intézetet változatlan képzési céllal tanítóképző főiskolává kell szervezni. A minisztertanács határozata alapján a budapesti, a győri, a jászberényi és a kaposvári tanítóképző főiskola 1975. szeptemberében, a bajai, a debreceni, az esztergomi és a sárospataki tanítóképző főiskola pedig 1976. szeptemberében kezdte meg működését (Miklósvári 1976: 3).

A főiskolai rangra emelkedés azt eredményezte, hogy a Neveléstudományi Szakcsoport Neveléstudományi Tanszékként működött tovább 1975 szeptemberétől. A tanszékvezetői megbízást Ungárné Komoly Judit főiskolai tanár, kandidátus kapta (Panyik 1991). A tanítóképző intézetek főiskolákká fejlesztésével egyidejűleg, a társadalmi igények miatt, a felvett hallgatók és természetesen az oktatók száma is nőtt: az 1974–1975-ös tanévben országosan 1200 első éves hallgatót vettek fel a tanítóképzőkbe, s ezt a keretet az 5. ötéves terv végéig megközelítőleg 1600-ra kívánták növelni (Miklósvári 1976: 3).

„A művelődés és a műveltség egyéniséget formáló és közösségteremtő erő.” 1975-ben, tanévényitó beszédében Békési Lajos főigazgató ebben a gondolatban látta egyfajta tartalmi kifejeződését a főiskolai rangra emelkedésnek. „Aki ennek a gondolatnak jelentőségét nem érti, az nem tudja értékelni azt sem, ami ma a tanítóképzés korszerűsítése terén történik, az a főiskola szóban csak névváltoztatást lát, vagy egyszerűen örül annak, hogy emelkedett a tanítóképző társadalmi rangja” (Békési 1976: 13).

Az új tanterv fontos újítása volt, hogy a képzési rendszerben a tanítóképző főiskolák hallgatói a tanítói munka mellett közművelődési feladatokra is felkészültek. Kötelezően választható speciálkollégiumokon népművelő vagy könyvtárosi oklevelet szerezhettek. Ettől a lehetőségtől a kor elvárásaihoz igazodó, adekvátabb, magasabb színvonalú tanítóképzést vártak (Miklósvári 1976: 7). Az 1975-ben bevezetett képzési rendszerben a hallgatók az anyanyelvi és matematikai alapismeretek mellett az *Ének-zene*, a *Rajz*, a *Testnevelés*, az *Orosz nyelv* és a *Pedagógia* tárgyak közül egyet választhattak, a választott szaktárgyban jobban elmélyültek, magasabb fokú tárgyi tudást, készséget szerezhettek (Adamik–Bollók–Fodor 1975).

Az új képzési rendszer módot biztosított arra, hogy a *Pedagógia speciálkollégiumot* hallgatók jobban felkészüljenek a napközi otthoni, az osztálytanítói, valamint a kollégiumi nevelőmunkára. Az új képzési rendszertől és az alkalmassági vizsga módosításától, nem titkoltan, azt is remélték, hogy növekszik majd a férfi hallgatók aránya (Miklósvári 1976: 7). Szintén nem titkolt cél volt, hogy az 1975-ben bevezetésre kerülő új tantervek által módosult képzés a közoktatásban megoldja az általános iskolában a szakrendszerű oktatás alsó határának kiterjesztését, egyben megkönnyíti az alsó és felső tagozat közötti átmenetet.¹³

Békési Lajos 1975 szeptemberében elmondott ünnepi beszédében úgy fogalmazott: „a főváros számára olyan lelkes, felkészült tanítókat és óvónőket képezzünk, akik vállalják és akarják a közoktatás területén előttünk álló szép, de nehéz feladatok eredményes megvalósítását”. A főigazgató szólt a megemelkedett hallgatói létszámok nehézségeiről, a pedagógusok erkölcsi és anyagi megbecsülésének problémáiról is. Az 1975–1976-os tanév a gyermekek éve volt. Ekkor ünnepelték az általános iskola létrehozásának, az úttörőmozgalom kezdetének 30. évfordulóját (Békési 1976: 14).

6.1. A megalakult Neveléstudományi Tanszék tudományos témái

A Neveléstudományi Tanszék munkatársai az 1975-ös évben a következő témákban vettek részt a tudományos felolvasó üléseken:

1. Békési Lajos bemutatta a tanítóképzés fejlődését hazánkban a felszabadulás óta,
2. Bollók Jánosné Panyik Ilona feltárta a századforduló idején a tanítóképzés reformjára irányuló törekvéseket,
3. Ungárné Komoly Judit azt kutatta, vajon a tanító véleményének elfogadása vagy elutasítása hogyan mutatja a tanító hatékonyságát,

¹³ Érdekesen tért vissza a 2000-es években újra ugyanez a kérdéskör.

4. Gál Györgyné pedig a Budapesti Tanítóképző Intézetben végzett hallgatók társadalmi beilleszkedését vizsgálta meg tudományos igényességgel (Békési 1976).

7. A Neveléstudományi Tanszék munkája 1978 és 1979 között

Az 1978–1979-es tanévben tökéletesedett a Budapesti Tanítóképző Főiskola szervezeti rendje, tovább javult az oktatómunka színvonala. Kialakultak *a tanszéki munkacsoportok, valamint a tantárgyfelelősi rendszer*. A Neveléstudományi Tanszék oktatói öt munkacsoportban dolgoztak, a tantárgyfelelősi rendszer megszilárdult. A Neveléstudományi Tanszéken működő munkacsoportok a tárgyévben először működtek önálló munkaterv szerint, és tartottak rendszeresen havonként, illetve kéthetenként munkamegbeszéléseket. Mindegyik munkacsoportnak volt olyan megbeszélése, amelyen részt vettek a speciális tagozat, az esti tanító- és az esti óvodapedagógia tagozat oktatói. Itt elsősorban az oktatómunka gyakorlati problémáit vitatták meg. Eredményes volt a Pedagógiai- és az Oktatástechnológiai munkacsoport közös megbeszélése, amelyen az információhordozók készítésének elvi és gyakorlati kérdéseiről tanácskoztak. Az elkészült anyagok, főiskolai kiadványok, amelyeket oktatóink készítettek hozzájárultak az oktatómunka tökéletesítéséhez és a tantárgyi koncentráció fokozásához (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980).

Az 1978–1979-es évben a hallgatói létszámnövekedés jelentős mértékben fokozta az oktatók vizsgaterhelését és az ellenőrző-értékelő-számonkérő munka mennyiségét. Az egy oktatóra eső vizsgázók száma a Neveléstudományi Tanszéken volt a legmagasabb ebben a tanévben Mindezek mellett a Neveléstudományi Tanszék oktatói teljesítették a főiskola munkatervében megjelölt feladatokat, valamennyi tagozaton és évfolyamon sokoldalú, intenzív nevelő és oktató munkát végeztek 1978–1979-es tanévben is (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980).

Az 1978–1979-es tanévben megfigyelhető egy törekvés arra, hogy csökkenjen a tanszéki értekezletek információs jellege és elsősorban az oktatás-nevelés kérdéseiről essen szó ezeken az értekezleteken, ennek nyomán is emelkedett a tanszéki értekezletek színvonala (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980).

A Neveléstudományi Tanszék oktató-nevelő munkájában egyre többször került sor a különböző oktatástechnikai eszközök pedagógiaileg helyes alkalmazására és előrehaladás történt az információhordozók készítésében. A hallgatók oktatási segédanyagokkal való ellátása, a jegyzethiány csökkentése érdekében a főiskola több tanszéke belső jegyzetet, különböző kiadványokat állított össze

(Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980). Sokrétű volt a publikációs megjelenése a Neveléstudományi Tanszéknek: valamennyi oktatójának együttes munkájával 1) átdolgozta a *Terminológiai jegyzéket* és kiadta annak javított, bővített kiadását. 2) Gyóni Lajosné szöveggyűjteményt állított össze Marx, Engels és Lenin nevelésről írt munkáiból, valamint 3) egy szemelvénygyűjteményt Anton Szemjonovics Makarenko műveiből, 4) Keményné Pálffy Katalin megírta a Szociálpszichológiai alapismeretek jegyzetét, 5) Békési Lajos és Gyóni Lajosné szerkesztésében megjelent a Feladatok pedagógiából, 6) Bársony Magda készített jegyzetet Óvodatörténeti szemelvények címmel, valamint 7) Füle Sándor tudományos diákkörének munkájaként elkészült egy 500 címszavas tanulmánytörténeti témabibliográfia (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980).

7.1. Tudományos élet és nemzetközi kapcsolatok a Neveléstudományi Tanszéken 1978 és 1979 között

1978 októberében a Budapesti Tanítóképző Főiskola vendégül látta a Prágai Károly Egyetem tanszékvezető professzorát, Miroslav Kohneket, aki hat napos hivatalos tanulmányútra érkezett Magyarországra, valamint az öt-öt napos tanulmányútra érkező Heinz Grassel tanszékvezető professzort és E. Klinker docent, a Rostocki Wilhelm Pick Egyetem oktatóit. A vendégek megismerkedtek a főiskolai nevelőmunka helyzetével. Találkoztak főiskolánk oktatóival és hallgatóival, a Neveléstudományi Tanszék és a Tudományos Bizottság szervezésében előadásokat tartottak oktatóink és hallgatóink részére, nyilatkoztak a *Tanít-tani* című főiskolai lapnak (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980). Grassel, Klinker és Kohenek professzorok előadásai, a velük folytatott szakmai beszélgetések hozzájárultak a tanszékek közötti kapcsolatok elmélyítéséhez, egyben jelentős szerepet játszottak az oktatók szakmai tájékozottságának fokozásában. A Neveléstudományi Tanszék vendége volt A. Pejjev, a blagojevgradi tanítóképző oktatója is. A Neveléstudományi Tanszék kapcsolatai az 1978–1979-es tanévben tovább fejlődtek többi hasonló feladatot végző intézménnyel és társadalmi szervezettel (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980).

1979 májusában főiskolánk vendégül látta Sz. Pejjev docent, a szófiai egyetem blagojevgradi karának oktatóját, aki három hetes tanulmányútja keretében megismerkedett a főiskolánkon folyó pszichológia oktatás és pszichológiai kutatások helyzetével. A fenti hivatalos látogatásokon kívül az 1978–1979-es tanévben igen sok egyéni és csoportos látogatót fogadott főiskolánk a következő országokból: Bulgária, Csehszlovákia, Dél-Jemen, Dánia, Finnország, Irak, Kuba, Laosz, NDK, Svédország, Szovjetunió, Törökország és Zaire (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980). A tanszéken az audiovizuális eszközök fokozott al-

kalmazása érdekében igen sok jól használható fólia, transzparens, diakép, magnószalag készült el. Közülük két videoszalagot érdemes kiemelnünk: az egyik értékes mikrotanítási anyagot tartalmaz, ez Gádor Anna munkája; a másik a Tanulás tanítása címmel Gáspárné Zauner Éva szakanyaga alapján készült el az Országos Oktatástechnikai Központban (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980).

Az 1978–1979-es tanévben a Neveléstudományi Tanszék oktatói nagy gondot fordítottak az oktató-hallgató viszony fejlesztésére, a hallgatók tanítói hivatástudatának kialakítására. Ennek érdekében tanszéki értekezleten a következő kérdések kerültek megvitatásra: a nevelési gyakorlatok oktatásának problémái, a felsőoktatás pedagógia módszertani problémái, a hivatástudat fejlesztésének lehetőségei a főiskolán az összes tanszék képviselőinek és a speciális tagozat oktatóinak részvételével. A tanév első félévében a nevelési gyakorlatok négy csoportban kísérleti metodikával folytak. Képmagnó használatával olyan foglalkozási sort alakítottak össze tanszéki oktatók (Szövényi Zsolt és Gádor Anna), ahol a fő cél a hallgatók kommunikációjának és metakommunikációjának megfigyelése és hatékonyságának vizsgálata volt, így a hallgatók jobb képet kaptak saját személyiségükről. Mind az oktatók, mind a hallgatók rendkívül pozitívan értékelték e foglalkozások hatékonyságát (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980).

7.2. A Tudományos Diákkörök helyzete 1978-ban a Neveléstudományi Tanszéken

A Tudományos Diákköri munkának a hallgatók nevelése szempontjából fontos szerepet tulajdonított a Neveléstudományi Tanszék. Fejlődött a tanszék órán kívüli foglalkozásainak színvonala, a korábbi éveknél több tudományos szakkör, diákkör működött. Ebben az évben a Neveléstudományi Tanszék kapcsolata a neveléstudományok iránt érdeklődő hallgatókkal érezhetően javult. Sokat jelentett az OTDK-n részt vevő hallgatókkal kialakult szorosabb szakmai kapcsolat. Az 1978–1979. tanévben a Neveléstudományi Tanszéken hat diákkör működött: Bársony Magda vezetésével a Cigánytanulók nevelésének problémái elnevezésű kör kilenc fővel, Gádor Anna és Halmai Júlia vezetésével az Önismereti diákkör I–II. tizenöt fővel, Lázár Tibor vezetésével a Makarenko diákkör tíz fővel, Füle Sándor vezetésével Tanulásmódszertani diákkör tizenkilenc fővel. A Neveléstudományi Tanszék oktatói eredményesen irányították az OTDK-ra pályázó hallgatók munkáját. A színvonalas házi vita után a zsűri négy dolgozatot továbbított. Ezek közül kettő első, egy dolgozat pedig második díjat nyert a pszichológiai szekcióban Kaposvárott (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980).

7.3. Neveléstudományi tanszék közéleti tevékenységei az 1978–1979-es tanévben

Az 1978–1979-es tanévben a Neveléstudományi Tanszék oktatói részt vettek a BTF ünnepélyeinek, valamint az Ifjúsági Parlament előkészítésében és szervezésében, a mezőgazdasági munka lebonyolításában. A Neveléstudományi Tanszék oktatóinak többsége csoportvezető tanárként is működött. A főiskolai diákélet kialakítása érdekében az oktatók részt vettek a *Tani-tani* folyóirat szerkesztésében, a *KÖRKÉP* különböző előadásain és vitáin, a ballagási vidám műsorban (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980).

7.4. Tudományos tevékenység és továbbképzéseken való részvétel az 1978–1979. tanév folyamán

Az oktatók pedagógiai továbbképzési tervének megfelelően két előadást szerveztünk a főiskola valamennyi oktatója számára. Az első félévben Pataki Ferenc pszichológus érdekes előadást tartott Makarenko pedagógiájáról. A második félévben Zsolnai József számolt be a tantárgy-pedagógiák tudományelméleti problémáiról. Keményné Pálffy Katalin és Gombos József szociálpszichológiából, illetve oktatástechnológiából indítottak az oktatók számára tanfolyamot. A Neveléstudományi Tanszék oktatói rendszeresen foglalkoztak a gyakorlóiskola és óvoda pedagógusainak továbbképzésével. Az 1978–1979-es tanévben Bollók Jánosné, Füle Sándor, Bársony Magda és Kovácsné Hegyi Ildikó tartottak különböző témájú pedagógiai, illetve pszichológiai előadásokat (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980).

Az 1978–1979-es tanévben az MTA Pedagógiai Kutatócsoportjának több munkatársa is részt vállalt a tanszéki oktató-nevelő munkában, a továbbképzésben. Oktatóink vezető funkciókat láttak el az Oktatástechnológiai Tárcaközi Tudományos Tanácsban, a Magyar Pszichológiai Társaságban Füle Sándor titkári, Ungárné Komoly Judit főtitkárhelyettesi pozíciót töltött be (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980). A Tudományos Ismeretterjesztő Társaság Pedagógiai és Pszichológiai Választmányában munkálkodott Füle Sándor és Ungárné Komoly Judit. A Neveléstudományi Tanszék oktatói az 1978–1979-es tanévben számos előadást tartottak külföldön és hazai tudományos intézményekben, szervezeteknél. Bársony Magda az óvodai családi nevelésről tartott előadást 1978 decemberében Vácott a Pest megyei Pedagógus Továbbképző Kabinet megbízásából. Füle Sándor a munkások üzemi képzésének módszertani problémáiról tartott előadást a Tudományos Ifjúsági Találkozó Pedagógiai választmányának előadói konferenciáján 1978. november 22-én. A TIT által szervezett

előadókörúton Lengyelország több városában tartott előadást a neveléssel kapcsolatos témákról 1979. március 5. és 9. között. Előadásokat tartott a Magyar Honvédség Központi Tiszti Klubban valamint a Fáklya Klubban (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980).

A Neveléstudományi Tanszék tudományos kutatómunkájának témáit mutatja azoknak az előadásoknak a színes sora, melyeket az 1978–1979-es tanévben tartottak az ország különböző helyszínein. Gáspárné Zauner Éva a Klagenfurti Egyetem Pszichológiai Intézetének meghívására 1979. május 8-án és 9-én Klagenfurtban előadást tartott *Tanítójelöltek értékválasztásai* címmel. Gyóni Lajosné előadást tartott a Zeneakadémián norvég óvodapedagógusoknak a magyar óvodai nevelés és óvónőképzés helyzetéről 1979. március 7-én. Keményné Pálffy Katalin *A problematikus gyermek* címmel a Fáklya Klubban tartott előadást 1978. november 13-án. Perlai Rezsőné az 1978–1979. tanévben öt előadásból álló előadássorozatot tartott az Fővárosi Pedagógiai Intézet Óvodai Osztályának szervezésében *A matematikai gondolkodás fejlesztésének lehetőségei az óvodában* címmel V., a XI., a XII. kerületi vezető óvónők számára. Romankovics András előadásokat tartott az új általános iskolai tantervek bevezetéséről. Az előadásokban tapasztalatait az ország több pontján ismertette tanítókkal: Tapolcán, Győrben, Emődön, Kaposvárott, Vácott és Nógrád megyében. A Neveléstudományi Tanszék ezekben a szakmai tapasztalatcserékben mindig szoros, gyümölcsöző kapcsolatban volt a mindennapi pedagógiai gyakorlattal, a közoktatással.

Bevezető előadást tartott a Magyar Pedagógiai Társaság Olvasástanítási Munkabizottsága 1979. januári vitaülésén az új tankönyvek bevezetésének első félévi tapasztalatairól (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980). Ungárné Komoly Judit *A pedagógiai pszichológia fő kérdései* címmel az Oktatásügyi Minisztérium Vezetőképző Központjában 1978. december 8-án tartott előadást. A Klagenfurti Egyetem Pszichológiai Intézetének meghívására 1979. május 8-án és 9-én Klagenfurtban adott elő *Tanítónők nevelési stílusának vizsgálata tanulók projiciált nevelési helyzetmegoldásaiban* címmel. *Milyen pedagógust igényel az oktató-nevelő munka új terve és az óvodai program?* címmel a Pedagógiai Társaságban és a Fáklya Klub továbbképző tanfolyamán hangzott el előadása 1979 januárjában. Hasonló című előadás hangzott el Fáklya Klub továbbképző tanfolyamán 1978 decemberében (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980).

7.5. A Neveléstudományi Tanszék közművelődési munkája 1978–1979 folyamán

Az 1978–1979-es tanévben nagy érdeklődés kísérte a pedagógiai tárgyú filmek vetítését. Ebben az évben került sor az *Ékezet* című magyar film vetítésére a Film-

tudományi Intézet szervezésében valamint a film vitájára, valamint ebben az évben történt a Magyar Rádió *Égtájak* című műsorának első rádiófelvétele a Budapesti Tanítóképző Főiskolán (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980).

Az 1979 tavaszán tartott Főiskolai Napok megrendezése új színfoltnak számított a BTF kulturális életében. Az évkönyv tanúsága szerint a program beváltotta az előzetes elvárásokat, „mert sajátosságaiknak megfelelően szolgálta a korszerű tanító- és óvónőképzést, és bővítette annak lehetőségét, annak érdekében, hogy az intézmény oktatói, hallgatói több oldalról is megismerjék egymást” (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980: 55). A Főiskolai Napok keretében, a különféle területen végzett sokirányú tevékenység eredményei, a létrehozott alkotások gazdagították mind az oktatókat, mind a hallgatókat, örömet szereztek, erősítették az összetartozás érzését, neveltek egymás munkájának megbecsülésére (Adamik–Bollók–Magyarfalvi 1980, 1981).

8. A Neveléstudományi Tanszék munkája 1980 és 1984 között

Az 1980–1981-es és 1983–1984-es tanév időszakában a Neveléstudományi Tanszék oktatói messzemenően teljesítették a főiskola munkatervében megjelölt feladatokat: a Tanítóképző Főiskola valamennyi tagozatán és évfolyamán igen sokoldalú és intenzív nevelő- és oktató munkát végeztek (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984). Ebben a periódusban, a tanszékvezető Ungárné Komoly Judit tanszékvezetői beszámolója alapján a hallgatói létszám megint jelentős mértékben fokozta az oktatók vizsgaterhelését és az ellenőrző-, értékelő- és számonkérő munka mennyiségét, ez azt eredményezte, hogy a BTF tanszékei között az egy oktatóra eső vizsgázók száma a Neveléstudományi Tanszéken volt a legmagasabb (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984).

A Neveléstudományi Tanszéken a következő lépések történtek 1980 és 1984 között az oktatói munka korszerűsítése, az audio-vizuális eszközök fokozott alkalmazása érdekében: a tanszék munkatársai készítettek szakmai diakép sorozatokat, transzparenszeket, több, jól használható fóliát, valamint az oktatásban felhasználható magnószalagokat. Az elkészített oktatási segédletek közül három videoanyagot emel ki a korabeli évkönyv: a *Kreatív foglalkozás a napköziotthonban* Békési Ágnes, a *Korrekciós nevelés* Szöllősné Szeszler Anna, az *Iskola- érettségi vizsgálatok* pedig Hegyi Ildikó munkái voltak. 1984-re a Neveléstudományi Tanszék megvalósította azt a célját, hogy a tanszéken szakdolgozatot író, mintegy száz nappali tagozatos hallgatóval tartott konzultációs kapcsolat módszereit, formáit korszerűsítse, tökéletesítse (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984).

8.1. A tanszék által vezetett TDK-kutatások 1980 és 1984 között

A tudományos diákköri tevékenység négy munkacsoportban működött, amelyek a következők voltak: 1) *Gyermek és ifjúságvédelem*, 2-3) *Tanulásmódszertan I–II.*, valamint 4) *Logika*. A hallgatók szívesen dolgoztak ezekben a diákköri műhelyekben, kedvező folyamatnak tekinthető, egyben választott kutatási témájukban való elmélyülésüket mutatja, az a tény, hogy a tanszék diákköreinek tagjai harmadéves korukban többnyire hasonló tárgyú és témájú, a Neveléstudományi Tanszék által meghirdetett fakultációs tárgyat, sőt tárgyakat választottak, például: *Családszociológia*, *Gyermekvédelem*, *Tanulásmódszertan* (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984).

A tanszék oktatói eredményesen irányították az OTDK-ra pályázó, oda továbbjutó hallgatók munkáját. A színvonalas házi vita után a zsűri tizennégy dolgozatot továbbított 1980 és 1984 között az országos versenyre. Ezek közül az OTDK-n a pszichológiai szekciókban négy hallgató munkáját minősítették kiemelkedőnek, témavezetőjük Keményné Pálffy Katalin volt (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984).

1984-ben a tanszék kapcsolatai tovább fejlődtek a hasonló feladatokat végző intézményekkel és társadalmi szervezetekkel. 1984-ben fontos feladatunk volt a tanítóképző főiskolai új tanterv neveléstudományi programjainak kidolgozása. Az új programokat mindegyik vitafórum korszerűnek és célrátörőnek minősítette. 1980 és 1984 között a Neveléstudományi Tanszék szervezte a tanítóképző főiskolák pszichológiát, korrekciós nevelést és pedagógiai gyakorlatot oktatóinak továbbképzéseit is. Oktatóink vezető funkciókat láttak el a Tudományos Ismeretterjesztő Társaság Pedagógiai és Pszichológiai Választmányában, valamint a Magyar Pszichológiai Társaságban főtitkári feladatként. A Neveléstudományi Tanszék oktatói tagjai az Művelődési Minisztérium Tudományegyetemi és Tanárképző Főiskolai Főosztálya mellett működő Pedagógiai Szakbizottságnak, a Pszichológiai, a Tanítóképzős Szakbizottságnak, valamint az Óvónőképzős Szakbizottságnak (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984).

8.2. Személyi kérdések 1980 és 1984 között

A Neveléstudományi Tanszéken Bollókné Panyik Ilona 1983-ban főiskolai docensi, Gádor Anna 1982-ben főiskolai adjunktusi, Kovácsné Hegyi Ildikó 1983-ban főiskolai docensi, Lázár Tibor 1981-ben főiskolai docensi, Perlai Rezsőné 1981-ben főiskolai docensi, Romankovics András 1982-ben főiskolai adjunktusi kinevezést kapott. A tanszék új munkatársa 1981. augusztus 16-tól Szöllősné Szeszler Anna főiskolai tanársegéd. Az Oktatástechnikai munkacso-

port tagjai 1981. január 1-jétől a Természettudományi Tanszékhez kerültek át: Barta Klára főiskolai tanársegéd, Fekete Lászlóné főiskolai adjunktus, Gombos József főiskolai adjunktus, Rudas Tamás főiskolai adjunktus. Az oktatás-technikai munkacsoport vezetője Székely Róbertné Keményn Judit, jó szakmai kapcsolatban, folyamatosan támogatta a Neveléstudományi Tanszék munkáját (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984).

8.3. A Neveléstudományi Tanszék munkacsoportjai 1980 és 1984 között

8.3.1. A Pedagógiai munkacsoport

A Neveléstudományi Tanszék pedagógiai munkacsoportja az 1980–1981. és az 1983–1984. közötti tanévekben Füle Sándor munkacsoport vezető irányításával a hallgatók pedagógiai képzésének színvonalas végzésére törekedett. Jól működtek az azonos pedagógiai tantárgyakat oktatók kisebb csoportjai a tantárgy-felelősök (Bollókné Panyik Ilona, Gyóni Lajosné, Torda Miklósné, Lázár Tibor, Romankovics András) irányításával (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984).

Az 1980–1981. és 1983–1984. tanévek között a Pedagógiai munkacsoport igyekezett összehangolni a nappali, a speciális és az esti tagozaton oktatók tematikáit, követelményeit. A most tárgyalt négy évben fő törekvése volt a tanszék munkatársainak, hogy az elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazásának képességét, más pedagógiai képességekkel együtt, minden hallgató esetében jó szintre fejlesszék. Jól bevált az egymás közötti „vendégelőadói” rendszer. A tanszék munkatársai egymástól átvették a gyakorlatban bevált kezdeményezéseket és saját tevékenységükben azokat beépítették, továbbfejlesztették. Ennek jó példái az évfolyamdolgozatok szakdolgozattá, TDK-munkává fejlesztése, a hallgatók bevonása az audio-vizuális anyagok elkészítésébe. A munkacsoport rendszeres értekezletein – a speciális problémákon kívül – mindig szerepelt egy-egy tantárgy helyzetéről, az egyéni kutatási, publikációs tevékenységről valamint a szaktudomány legújabb eredményeiről szóló beszámoló (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984).

8.3.2. A Pszichológiai munkacsoport

Az 1980–1981. és 1983–1984. tanévek között a Pszichológiai munkacsoportot a Neveléstudományi Tanszéken oktató főállású, félállású és óraadó pszichológusok alkották a munkacsoportot vezetője Keményné Pálffy Katalin volt. A munkacsoport kidolgozta a pszichológiai tárgyak tematikáját, oktatási segédleteit, egysegősítette a követelményeket, közösen kialakítva és állandóan továbbfejlesztve valamennyi tagozaton érvényesítette, céltudatosan használta az eszközöket, a szempontokat, módszereket. A munkacsoport tagjai rendszeresen referáltak az aktuális szakirodalmakról, a hazai és nemzetközi szakmai rendezvényekről,

oktatási tapasztalataikról, egyéni kutatómunkájukról. Általános- és fejlődés pszichológiából éveken át tartó próbálkozásokkal kialakították a teszt-vizsga lehetőségét, feladatbattériáját, értékelési rendszerét. A pszichológiai kabinetben az oktatáshoz szükséges pszichológiai módszerek, eszközök, tesztek állandó használata, felújítása mellett, ezek kölcsönzése is folyt a hallgatók számára.

Az 1980–1981. és 1983–1984. közötti tanévekben folyt a tanítói alkalmassági vizsgálatok, lehetőségeivel, módszereivel foglalkozó közös kutatás a Zsámbéki Tanítóképző Főiskola pszichológusaival együttműködve. Egy nagy létszámú mintán történt ekkor a vizsgálati módszerek kipróbálása (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984).

8.3.3. Az Óvodapedagógiai munkacsoport

A Neveléstudományi Tanszéken belül működő Óvodapedagógiai munkacsoport Perlai Rezsőné vezetésével, kis létszáma ellenére, jelentős feladatokat oldott meg a főiskolán folyó nappali és esti óvónőképzés eredményessége érdekében az 1980–1981. és 1983–1984. közötti tanévekben. Az *Óvodapedagógia* tantárgy alapozó és centrális szerepet töltött be az óvónőképzésben. A munkacsoport törekedett arra, hogy a nem eléggé korszerű tantervek és jegyzetek ellenére is a képzés megfeleljen a legmagasabb követelményeknek, ennek érdekében több jegyzetkiegészítő anyagot készítettek el és bocsátottak a hallgatók rendelkezésére (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984).

A nappali tagozatos hallgatók teljesítményét jónak minősítette az Óvodapedagógiai munkacsoport 1984-ben, szemben az esti tagozatosok felkészültségével, a két tagozaton tapasztalható különbségek kiküszöböléséhez az esti tagozaton oktató óraadókat bekapcsolták az Óvodapedagógiai munkacsoport életébe. 1984-ben már folytak az óvónőképzős tantervek átdolgozásának munkálatai, a tantervek alakulásába az Óvodapedagógiai munkacsoport keretei között ugyan, de kifejtette véleményét. Fontos szakmai feladatuk volt a kiegészítő óvónői tagozat új tantervének kidolgozása. A BTF óvodapedagógiai munkacsoportja 1983-ban az Országos Pedagógiai Intézet felkérésére elemző tanulmányt készített az Óvodai Nevelési Programról, melyben kifejtette korszerűsítési javaslatait (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984).

A Neveléstudományi Tanszéknek igen jó, rendszeres együttműködése alakult ki a Gyakorló Óvodával. Tanácsadással, előadásokkal, dokumentumok készítésével, szakfelügyelettel segítette a tanszék a szakmai együttműködést, az óvónők szakmai fejlődését és a gyakorlati képzést. Az óvodapedagógiai tudományos üléseken a tanszéki munkacsoport tagjai rendszeresen szerepeltek tudományos előadásokkal. 1984 decemberében Bársony Magda főiskolai docens, aki sok éven át nagyon koncepciózusan, tevékenyen, eredményesen ve-

zette az Óvodapedagógiai munkacsoportot, nyugállományba vonult (Bognár–Magyarfalvi–Székely 1984).

9. Rendszerváltás a Neveléstudományi Tanszék munkájában, rendszerváltás a tanítóképzésben (1986 és 1994 között)

Az intézmény és a tanszék – a mindenkori megváltozott körülmények között – megőrizte „mintaképezde” jellegét és országos hatást fejtett ki a tanítóképzés alakulására. 1984-től Hunyady Györgyné lett a Budapesti Tanítóképző Főiskola főigazgatója, aki az ELTE TTK-ról jött, és a vezetés mellett – képzettségének megfelelően – bekapcsolódott a Neveléstudományi Tanszék munkájába is. Hunyady Györgyné 1986-tól másfél évtizeden át az Országos Tantervfejlesztő Bizottság elnökeként is nagy hatással volt a szakterületre.

Bollókné Panyik Ilona a tanszék munkatársaként 10 éven át mint a minisztérium szakreferense, majd mint az intézmény főigazgató-helyettese dolgozott. Hunyady Györgyné és Bollókné Panyik Ilona révén a tanszék jelentősen hozzájárult a szakterület *országos koordinációjához és irányításához*. Hunyady Györgyné és Bollókné Panyik Ilona vezetésével, számos tanszéki munkatárs aktív közreműködésével születtek meg ebben az időszakban olyan korszakos jelentőségű dokumentumok, amelyekre fejezetünkben még részletesen visszatérünk. Ide tartoznak többek között: 1) új tantervi irányelvek és a ráépülő tanterv; 2) a négyéves tanítóképzés kísérleti dokumentációja, 3) az 1-6. osztályra kiterjedő műveltségterületi képzés koncepciója és tanterve, 4) a négyéves képzés monitorozásának rendszere és eredményei, valamint 5) a tanító-, óvóképzés első képesítési követelményei. Az akkor született dokumentumok a mai napig meghatározóak a tanítóképzés alakulására (Hunyady 1988; 2012; Jávorné Kolozsváry 1995; Kelemen 2007; Hunyady–Panyik 1989).

9.1. A Neveléstudományi Tanszék céljai és feladatai 1989-ben

„A Neveléstudományi Tanszék végzi a főiskola valamennyi szakán és tagozatán a hallgatók pedagógiai-pszichológiai képzését. Feladatának tekinti a hallgatók pedagógiai-pszichológiai attitűdjének alakítását, illetve fejlesztését. Célkitűzései egyre fokozódó mértékben arra irányulnak, hogy a hallgatók megismerjék és megértsék az oktatási rendszer – különösen az óvoda és az alsó tagozat – kialakulásának és működésének társadalmi és történelmi feltételeit, eligazodjanak a mai iskola, óvoda gyakorlati életében, legyenek képesek az óvodás és kisiskoláskorú gyerekek megismerésére, fejlettségi szintjük meghatározására, és az ahhoz mért

fejlesztő foglalkozások megtervezésére, vezetésére. Ennek megfelelően az elmúlt években (1989–1994 közötti időszakban¹⁴) az alaptúdiumok szemléletében, tartalmában és rendszerében jelentős változások következtek be: „az oktatás – megőrizve a klasszikus teleologikus megközelítésmód erőnyeit – törekedett a gyermekcentrikus szemlélet kialakítására, az iskolai és óvodai gyakorlatban jelentkező nevelési konfliktushelyzetek megoldási képességének fejlesztésére, a pluralizmus elvi és gyakorlati konzekvenciáinak érvényesítésére” (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

9.2. A tanszék 1989 és 1994 között végzett oktatómunkájáról

1992 októberétől a Neveléstudományi Tanszék vezetője Hunyady Györgyné lett. Ungárné Komoly Judit munkáját vette át. Az 1989 és 1994 évek közötti időszakban próbálta ki a Neveléstudományi Tanszék a Pszichológia tantárgycsoport új programját, amely a tapasztalatok szerint kedvező változásokat eredményezett a hallgatók pszichológiai felkészültségében. A pszichológia szemináriumok tananyagának közös kidolgozásával az órák gyakorlatiasabbá váltak, lehetővé vált a pszichológia szempontjainak erőteljesebb transzferálása az óvodai és az iskolai gyakorlatra is. A Pszichológia stúdium szempontjából fontos állomás volt Keményné Pálffy Katalin *Bevezetés a pszichológiába* című, országosan használt tankönyvének megjelenése, amely lehetővé tette a diákok elmélyültebb felkészülését (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

1989 és 1994 között a Pedagógia tantárgycsoport oktatásában folyamatosan korszerűsödött a didaktika tantárgyi törzsanyaga. Határozottan kitekintett a hagyományos osztály- és tanórarendszertől eltérő szervezeti formákra, tárgyalta a tananyag elrendezésének hagyományos és újszerű módjait, szempontokat adott a helyi programok és tantervek értelmezéséhez.

A *Nevelélmélet* tanítása során nyújtotta a tanszék a legnagyobb választási kínálatot a hallgatók számára: a neveléstudomány alapjaival való megismerkedés után a következő félévben ötféle nevelélméleti stúdium közül választhattak a hallgatók. 1989 és 1994 között kidolgozásra került egy, az alternatív iskolákat bemutató tantárgy is, amely hasznosan kapcsolódott össze az intézménylátogatások gyakorlatával (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

Az 1989 és 1994 közötti időszakban oktatóink sokat tettek a pedagógia és a pszichológia ismeretanyagának integrálásáért, az átfedések kiiktatásáért: elkészült a tanítói szükségletekre épülő új, integrált neveléstudományi program, amelynek hatásvizsgálatát is elvégezte Gyóni Lajosné, valamint Romankovics András. 1989 és 1994 között rendkívül hatékonynak bizonyult az a tevékenység, amely a harmadik féléves *Pedagógia–pszichológia összevont szigorlat* köve-

¹⁴ Beszúrá a tanulmány szerzőitől.

telményrendszerének, szakanyagának kialakítására irányult. Az *Óvodapedagógia* oktatásának új tantárgyi rendszere a kiegészítő óvodapedagógus képzésben szintén integrált pedagógiai-pszichológiai tartalmú lett amennyiben a játék, a tanulás, a nevelés pszichológiáját összevontan tárgyalta (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

1989 és 1994 között a tanszék építve a korábbi években kialakított módszer-tanra, továbbfejlesztette a speciális pedagógiai képesség- és személyiségfejlesztő programokkal működő kurzusait. A *Csoportos pedagógiai gyakorlat I–V.* kurzusok egy, a felsőoktatásban, a hazai pedagógusképzésben originális szemléletet képviseltek, egyben képviselnek jelenleg is.

A 10-15 fős kiscsoportokban a hallgatók az általuk választott, az ebben a módszerben speciálisan képzett oktatóval dolgoztak együtt. A csoportmódszer és a videotechnika alkalmazása a képzés folyamatában egyedülálló megközelítési módot tett lehetővé, a személyes és intim szféra elemzését, a pedagógiai hatékonyság gyakorlati fejlesztését eredményezte (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

9.3. Gyakorlati képzés 1989 és 1994 között

Az 1989–1994-es időszak fontos jellemzője, hogy tanszékünk fokozott mértékben kapcsolódott be a hallgatók gyakorlati képzésébe. Ez azt jelentette, hogy elméleti stúdiumaink gyakorlati vonatkozásai életszerűbbekké, aktuálisabbakká váltak, ugyanakkor segíthettük hallgatóinkat pedagógiai-pszichológiai ismereteik gyakorlati alkalmazásában is. Elsősorban a második évfolyam *Csoport előtti tanításain*, illetve a zárótanításokon vettünk részt, így lehetőségünk nyílt a hallgatók tanítóvá érésének folyamatos követésére. A Neveléstudományi Tanszéknek az 1989–1994-es időszakban határozott törekvése volt, hogy az oktatók az iskolai gyakorlati csoportok pedagógiai vezetőivé váljanak (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

9.4. 1990–1991: a hároméves óvodapedagógus képzés indulása

Az 1990–1991-es tanévben indult a hároméves főiskolai szintű óvodapedagógus képzés. A tanszék számára nagy erőfeszítést jelentett valamennyi ott oktatott tárgy programjának átdolgozása, az új óvodai nevelési szemlélethez igazodóan új ismerettömbök beiktatása az oktatásba, s a gyakorlati képzés új szisztémájának kialakítása. Az első lezárt hároméves képzési szakasz tanulságainak elemzése is megtörtént 1995-ben (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

9.5. Képzésfejlesztés 1989 és 1994 között

Az 1989–1994-es időszakban a tanszék két szakkollégium programját dolgozta ki és indította el oktatásukat. A hallgatók körében nagy népszerűségnek örvendett a *Differenciáló szakkollégium* (Gereben Ferencné, Szöllősné Szeszler Anna, Jávorné Kolozsváry Judit), amely összehangolt oktatói team-munka eredményeként, a hallgatókat a tanulási nehézségekkel, magatartási zavarokkal küzdő gyerekek fejlesztésére, illetve a tehetség felismerésére és gondozására készítette fel. A *Romológiai szakkollégiumot*, Kereszty Zsuzsa vezetésével azoknak a hallgatóknak indította a Neveléstudományi Tanszék az 1993–1994-es tanévben, akik a cigányság problémái iránt érdeklődnek, oktatásukra, nevelésükre jobban fel akarnak készülni. Az óvodapedagógus képzés területén jelentett választékbővülést a *Fejlesztő óvodapedagógus* című két féléves stúdium Hegyi Ildikó vezetésével (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

9.6. Minőségfejlesztés (1989–1994)

1989 és 1994 között a Neveléstudományi Tanszék folyamatosan figyelemmel kísérte, elemezte az oktatás, az oktatói tevékenység eredményeit. Kérdőíves vizsgálat segítségével mérte fel a hallgatók véleményét (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

9.7. Kapcsolattartás a hallgatókkal (1989–1994)

Tanszékünknek a hallgatókkal fenntartott intenzív és hatékony személyes kapcsolatát mutatta az 1989 és 1994 éves periódusban, hogy sok oktatónk folyamatosan végzett csoportvezető tanári munkát. Ez a szoros kapcsolat megmutatkozott a szakdolgozati témaválasztásban: az összes végzős hallgató több mint harmada pedagógiai, pszichológiai vagy nevelésszociológiai témát dolgozott fel diplomamunkájában az 1989 és 1994 időszakban (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

9.8. A Neveléstudományi Tanszék Tudományos Diákköri tevékenysége az 1989–1994 közötti időszakban

Az elmélyült konzultációs tevékenység eredményeként hallgatóink jelentős létszámban és igen jó eredménnyel vettek részt a 1989 és 1994 között a két Országos Tudományos Diákköri Konferencián. Az 1990. évi intézményi konferencián 12 pedagógiai, pszichológiai, nevelésszociológiai dolgozat került bemutatásra.

Az ezt követő XX. Országos Konferencia Pedagógia-Pszichológia-Közművelődés Szekciójában hét hallgatónk ért el helyezést. Négy hallgatónk II. díjat, három hallgatónk III. díjat nyert. (Témavezető oktatók: Keményné Pálffy Katalin, Kereszty Zsuzsa, Romankovics András, Szöllősné Szeszler Anna.) Az 1992. évi intézményi konferencián hét pedagógiai, pszichológiai és tantárgy-pedagógiai témájú dolgozat került bemutatásra. Az ezt követő XXI. szegedi országos konferencián hallgatónk a Pedagógia-Pszichológia-Közművelődés Szekcióban két III. helyezést és az egri Tantárgy-pedagógiai Szekcióban egy V. díjat nyertek. (Témavezető oktatók: Bódi Andrásné, Hunyady Györgyné, Romankovics András.) Az 1989–1994-es időszakban a tanszék pszichológiai tanácsadást működtetett, hallgatónk személyes problémáikkal is felkereshették pszichológusainkat (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

9.9. Tanszéki kutatások 1989–1994

A tanszéki kutatások, a tanítóképzés jellegének megfelelően kettős kötődésűek voltak az 1989–1994-es periódusban is: 1) egyfelől a felsőoktatáshoz, azon belül elsősorban a tanító- és óvodapedagógus képzéshez kapcsolódtak, másfelől 2) a közoktatás megújításával fonódtak össze.

9.10. A négyéves kísérleti képzés kutatásalapú felépítése (1986–1994)

A pedagógusképzés rendszerét is érintette az a négyéves kísérleti képzés, amelyet a főiskola 1990 és 1994 között bonyolított le, s amelynek kezdeményezői és vezetői a Neveléstudományi Tanszék munkatársai voltak: Hunyady Györgyné, Bollókné Panyik Ilona és Keményné Pálffy Katalin. A két évfolyamban kipróbált program az 1–4. osztály valamennyi tantárgyának oktatási és nevelési feladatainak ellátására készítette fel a tanító szakos hallgatókat, illetve egy csoport egy műveltségi területen (matematikából) felkészült az 5–6. osztályokban való tanításra is (Keményné Pálffy 1993; Hunyadyné–Magyarfalvi 1990).

A négyéves kísérleti képzés célja egyfelől az volt, hogy tartalmi megújítást nyújtson a közoktatás változó igényeihez alkalmazkodva a tanítóképzésben, másfelől a tanítóképzés helyzetének megújítása, annak megteremtése, hogy a tanítóképzés egyenrangúan tagozódhasson be a pedagógusképzés rendszerébe (Hunyadyné 2017, 1988; Adamikné Jászó 1988; Bollókné Panyik 2003; Bollókné Panyik–Hunyadyné, 1995).

A négyéves kísérleti képzés előzményeként (1986–1989) a közreműködő munkatársak feltárták 1) a nemzetközi felsőoktatási fejlesztési tendenciákat, 2) a tanítóképzés hazai történeti előzményeit, 3) újraértelmezték a tanítóképzés

közoktatási és értelmiségi képző funkcióit, 4) kritikailag elemezték a tanítóképzés gyakorlatát, valamint 5) beválás vizsgálatot végeztek tanítók körében (Hunyadyné 2017; Hunyadyné–Magyarfalvi, 1990).

A négyéves tanítóképzés előkészítése, a kísérlet lebonyolítása, az empirikus tapasztalatok szisztematikus összegyűjtése és elemzése tette lehetővé, hogy Hunyady Györgyné – az intézmény főigazgatójának, a Neveléstudományi Tanszék munkatársának – koordinálásával és irányításával olyan rendszerszintű változást eszközöljön az oktatásügyben az intézmény, ezen belül a tanszék, amely azóta is meghatározó jelentőségű a szakterületen.

A négyéves kísérleti tanítóképzés az az 1989/1990-es tanévben indult két hallgatói csoportban, összesen 50 fővel. A kísérleti képzés az általános iskola 1–4. osztályában folyó nevelő-oktató munka teljes körű ellátására készítette fel a hallgatókat, valamint kiegészült az 5–6. osztályban egy szakterületen végzendő feladatokra való felkészítéssel. A képzési idő mintegy 20%-át fordította a kísérleti tanterv a gyakorlati képzésre. Minden tantárgy oktatása megújult tanterv alapján zajlott (Hunyadyné 2017: 43).

Az új négyéves képzés hatásvizsgálatok révén is regisztrált sikere (Keményné Pálffy 1993) mindenekelőtt az intenzív gyakorlati képzésnek és az új módon szervezett tantárgy-pedagógiai oktatásnak köszönhető, de egyaránt jelentős tantárgyi fejlesztések születtek az általánosan művelő tárgyakban. A kísérlet eredményei beépültek a tanítói szakon országosan érvényesülő képesítési rendszer feltételeibe, amely – az óvodai szakok hasonló dokumentumaival együtt – szintén a Neveléstudományi Tanszék munkatársainak vezetésével került kidolgozásra (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

A tanítóképzés négy évvé válásának életre hívása együtt járt további országos hatókörű innovációkkal. Hunyady Györgyné és Bollókné Panyik Ilo-na koordinálásával elkészült és leírásra került 1) a tantervi irányelvek és a ráépülő tanterv; 2) a négyéves képzés kísérleti dokumentációja; 3) a vonatkozó (158/1994) kormányrendelet; 4) az 1-6. osztályra kiterjedő műveltségterületi képzés koncepciója és tanterve; 5) a négyéves tanítóképzés monitorozásának rendszere és eredményei; valamint 6) a tanító-, és óvóképzés első képesítési követelményei (Hunyadyné 2017; Podráczky 2012a).

9.11. A pályaalkalmassági vizsga bevezetése

Más módon, de szintén a képzés rendszerét érinti a pályaalkalmassági vizsga bevezetése a főiskolán. Korábbi kutatások (Ungárné Komoly Judit, Keményné Pálffy Katalin, Hegyi Ildikó) – és más intézmények alkalmazási tapasztalatai alapján az 1991–1992-es évben próbajelleggel, a következő évtől kötelezően

épült be a főiskolai felvételi rendszerbe a pályaalkalmassági vizsgálat (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

9.12. Kutatások 1989 és 1994 között: felsőoktatási projektek

Az 1989 és 1994 közötti időszakban fontos neveléstörténeti kutatások zajlottak: 1) a tanszék oktatói, Bollókné Panyik Ilona és Gyóni Lajosné feldolgozták a magyarországi tanítóképzés történetét és összehasonlító pedagógiai elemzést végeztek a magyar és külföldi pedagógusképzés területén, valamint elkészült a Németh László pedagógiai nézeteit bemutató tudományos értekezés is Torda Miklósné munkájával. A Neveléstudományi Tanszék kutatásai az 1989 és 1994 közötti időszakban pályázati keretben folytak. A tanszék 1993-ban sikerrel vett részt az Magyar Köznevelési Minisztérium pályázatán: a pedagógiai-pszichológiai tárgyak új tantervének kidolgozására. Új jegyzet készítésére és kabinetfejlesztésre jelentős összegű pályázatot nyert el, amely forrás felhasználására a Neveléstudományi Tanszék szakmai műhelyt szervezett más tanszékek bevonásával (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

Az 1989 és 1994 közötti időszakban indult meg a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolával közös Tempus pályázat realizálása is,¹⁵ amelynek keretében oktatóink valamint a pályázat révén kiválasztott hallgatóink Angliába, Németországba utaztak társintézményeinkbe, hogy a helyszínen tanulmányozzák az integrált nevelés elméletét és gyakorlatát (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

A csoportos pedagógiai képességfejlesztő gyakorlatok tantárgycsoport már a 80-as években megszületett, korszerű, újító felsőoktatáspedagógiai gondolkodást közvetítve a pedagógusképzésben. Ennek a tantárgycsoportnak a vezetői számára a Pedagógus Szakma Megújítása Projekt támogatásával országos képzési program készült el a tanszéken 1989-1994 között Gádor Anna, Békési Ágnes, Kereszty Zsuzsa és Ungárné Komoly Judit kollégák szakmai közreműködésével (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994; Kereszty 2017).

9.13. Kutatások 1989 és 1994 között: a Köznevelés megújításáért projekt

Az 1989 és 1994 közötti időszakban a köznevelés megújításához kapcsolódó tanszéki kutatómunka többirányú volt. Egyrészt oktatóink foglalkoztak a reformpedagógiai gyökerű alternatív iskolák pedagógiai gyakorlatának elemzésé-

¹⁵ Lásd később részletesen is *A Neveléstudományi Tanszék által koordinált roma integrációs programok szakmai munkálatai 1994–2004* című alfejezetben.

vel (M. Nádasi Mária, Békési Ágnes, Cziike Bernadett, Kereszty Zsuzsa). Ennek az úttörő munkának az alapját képezte, hogy a tanszék munkatársai külföldi tanulmányutakra mentek a reformpedagógiai iskolák tanulmányozására. Élményeiket, tudásukat így azonnal és hitelesen tudták közvetíteni a képző hallgatói számára. Oktatóink közül többen maguk is iskolaalapítók váltak, valamint elvitathatatlan hatással voltak az akkor alakuló iskolák új, gyermekközpontú szemléletére.

Az óvoda-iskola átmenet és beilleszkedési folyamat megkönnyítését szolgáló pedagógiai pszichológiai kutatást folytatott Hegyi Ildikó.

Jelentős, többéves fejlesztő-kutató munka folyt az alsó tagozatos taneszközök témakörében, ahol 1989 és 1994 között négy új munkafüzet, hat új tankönyv és munkafüzet, valamint hat tankönyv-átdolgozás készült el (Romankovics András).

1989 és 1994 között a tanszék oktatói élénk publikációs tevékenységet folytattak, elkészült több, országosan is használt tankönyv és segédanyag. Több kiadást élt meg Keményné Pálffy Katalin *Bevezetés a pszichológiába* című tankönyve, jól segítette a hallgatók felkészülését a pedagógiából, neveléstörténetből elkészült jegyzetek (Lázár Tibor), valamint az alternatív iskolai irányzatokat bemutató szöveggyűjtemény (Kereszty Zsuzsa, Torda Miklósné), (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994; Kereszty 2017).

9.14. A Neveléstudományi Tanszék kapcsolatrendszere 1989 és 1994 között – tanszékközi együttműködések

1989 és 1994 között is a tanszék tudatosan törekedett a főiskolán belüli kapcsolatokat ápolni, abból a meggyőződésből kiindulva, hogy az összehangolt remélhetőleg rokonszemléletű oktatás sikeresebbé teheti a hallgatók felkészítését. Kutatási együttműködést alakítottunk ki a társtanszékek képviselőivel, és közös tantárgyfejlesztésbe kezdtünk. Tanszékközi együttműködésben részt vettünk az anyanyelvi tantárgy-pedagógiai (Romankovics András) a nevelésszociológia (Békési Ágnes), illetve a matematika tantárgy-pedagógia (Körmöci Katalin) oktatásában (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

9.15. A Neveléstudományi Tanszék kapcsolatrendszere 1989 és 1994 között – nemzetközi kapcsolatok

A Neveléstudományi Tanszék nemzetközi kapcsolatai az 1989 és 1994 között gazdagodtak. Pályázatok elnyerésével jutottak el munkatársaink Angliába, Dániába, Hollandiába, az Egyesült Államokba, Kanadába, Japánba, Izraelbe,

Németországba, Ausztriába, Lengyelországba, Szlovéniába és Csehországba. Állandó és hatékony kapcsolat alakult ki az amsterdami Algemene Hogeschool-lal, a lancasteri St. Martin's College-val, valamint egy tokiói óvoda pedagógusok és tanítók továbbképzését szervező csoporttal. Oktatóink rendszeresen részt vettek nemzetközi konferenciákon, ahol referáltak kutatásaik eredményeiről. Az EFFE munkájában Békési Ágnes, a prágai EFFE és a soproni ISE konferencián Bollókné Panyik Ilona, a PSO továbbképző tanfolyamán Gyóni Lajosné vettek részt. Ungárné Komoly Judit az Európa Tanács mellett működő állandó Pedagógiai Bizottság szemináriumán számolt be a pedagógiai alkalmassági vizsgálatok eredményeiről (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

9.16. A Neveléstudományi Tanszék kapcsolatrendszere 1989 és 1994 között – hazai kapcsolatok, közélet

Főiskolán kívüli hazai kapcsolataink széleskörűek voltak 1989 és 1994 között is. A tanszék valamennyi munkatársa tanfolyamokat vezetett, eladásokat tartott a pedagógusok továbbképzésének különböző szinterein, az ország szinte valamennyi régiójában. A tanszék oktatói részt vettek a tanítóképzés és általában a hazai pedagógusképzés reformját szolgáló koncepciók és törvények kidolgozásában, szakmai konferenciákon. Tevékenységükre több fontos szakmai szervezet, illetve bizottság is igényt tartott. Ezek a következők: 1. Magyar Tudományos Akadémia Tudományos Minősítő Bizottsága – Hunyady Györgyné, 2. Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottsága – Hunyady Györgyné, 3. Az Országos Köznevelési Tanács - Hunyady Györgyné, Szöllősné Szesler Anna, Ungárné Komoly Judit, 4. Országos Közoktatási Intézet, Pedagógusképzési és Fejlesztési Központ – Gyóni Lajosné, 5. Pedagógus Szakma Megújítása Projekt Kuratóriuma – Kereszty Zsuzsa, Romankovics András, 6. Magyar Pedagógiai Társaság – Hunyady Györgyné alelnök, 7. Magyar Pszichológiai Társaság – Keményné Pálffy Katalin Neveléslélektani Szekció vezetőségi tagja, 8. A TANOSZ vezetősége – Romankovics András, 9. Tanárképzők Szövetsége Pedagógiai Szakosztály – Gyóni Lajosné, 10. A Comenius Társaság, 11. Németh László Társaság, 12. Nemzetközi Janus Korczak Társaság – Gyóni Lajosné főtítkárs, 13. Magyar–Japán Baráti Társaság – Torda Miklósné, 14. HANI Alapítvány – Torda Miklósné.

1989 és 1994 között a Neveléstudományi Tanszéken szerkesztették a *Pedagógusképzés* című folyóiratot (Bollókné Panyik Ilona), illetve a *Tanítók kiskönyvtára* című kézikönyv-sorozatot Hunyady Györgyné és Kereszty Zsuzsa kollégák (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

9.17. A Neveléstudományi Tanszék munkatársai 1989 és 1994 között

A tanszék a széleskörű szakmai tevékenységét tizenkilenc főállású, három félállású munkatárssal, változó létszámú óraadó kollégával látta el. Közülük három fő kandidátus, tizenegy fő doktori fokozatot szerzett, amely eredmények jelentős része a korábbi években született, de hatásuk az előléptetésekből, illetve a munka minőségében ebben a periódusban érlelődött meg. A tanszék tudományos és szakmai profiljának kialakításában nagy szerepe volt Ungámé Komoly Juditnak, aki mintegy két évtizedig irányította a tanszéket, utódja Hunyady Györgyné lett. Az 1992-es tanszékvezető váltás zökkenőmentesen zajlott le (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

9.18. A Neveléstudományi Tanszék nemzetközi kapcsolatai 1989 és 1994 között

Az 1989 és 1994 közötti időszakban a Neveléstudományi Tanszéknek sikerült több eredményes pályázatot benyújtania.

1992-től a tanszék vezetője Hunyady Györgyné koordinálta a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolával közösen nyert Tempus pályázatot, melynek tárgya a tanítóképzés és a gyógypedagógus képzés olyan tantervének elkészítése volt, amely képessé tette a tanítójelölteket arra, hogy olyan osztályokban tanítsanak, amelyekben ép gyerekeken kívül egy-két értelmi, érzelmi, érzékszervi, illetve mozgássérült gyermek is tanul. A Tempus Program három tanéven keresztül, 1993 szeptemberétől 1996 júniusáig egy-egy angol, német, holland szakértőt fizetett e módszerek oktatásáért. E projekt nyújtott lehetőséget hat hallgatónk és két oktatónk manchesteri látogatására 1994. február 28-tól március 14-ig (Kereszty 2017; Hunyadyne–Kereszty–Véghelyi 2005).

1992-től szintén a Neveléstudományi Tanszék vezetője Hunyady Györgyné koordinálta a Hogeschool von Amsterdam és az IPABO, amsterdami intézményekkel együttműködésben létrejövő, szakmailag rendkívül jelentős három szakaszos magyar–holland projektet. 1993. május 24-től 30-ig mintegy 100 fő magyar tanítóképzős oktató számára továbbképző szemináriumot tartottak főiskolánkon, amelynek célja a holland oktatási módszerek megismertetése volt a magyar kollégákkal. A résztvevők elvárták ezen módszerek széleskörű alkalmazását Magyarországon. A második szakaszra Amsterdamban került sor, mintegy 40 magyar résztvevővel 1993. szeptember 19-től két héten keresztül. A harmadik szakasz 1994. május 29-től 31-ig tartott szintén 40 résztvevővel Budapesten, amely szakasz célja a visszacsatolás volt, a két előző szakaszban elsajátított oktatási tapasztalatok eredményeinek szisztematikus elemzése. A Neve-

léstudományi Tanszék egy Waldorf szemináriumot szervezett 1994. május 11. és 13. között osztrák kollégák részvételével (Hangay–Korányi Csősz–Sárosdyné Szabó 1994).

10. A Neveléstudományi Tanszék szerepe, szemlélete, országos hatása felsőoktatáspedagógiai és közoktatási kérdésekben 1994 és 1999

A periódusban a főiskola, benne a Neveléstudományi Tanszék erős regionális, sőt szakmai-közületi szerepét illetően több vonatkozásban országos és nemzetközi funkciókkal is rendelkezett, s ezeket a szakmai funkcióit magas színvonalon látta el. Az 1993-ban elfogadott, illetve 1996-ban módosított Felsőoktatási Törvény a szükséges változásoknak csupán az átfogó jogi kereteit teremtette meg, a fejlesztés elengedhetetlen garanciái nélkül (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

A nehézségek mellett az 1994 és 1999 közötti öt év a Neveléstudományi Tanszék munkájában is kitüntetett periódus volt: a 154/1994-es kormányrendelettel kiadott képesítési követelményeknek megfelelően gyökeresen megváltozott mind a tanító, mind az óvodapedagógia szak tartalma, a tanító szakon meghosszabbodott a képzési idő is (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

A hároméves tanítóképzés gyakorlati tapasztalatai, valamint a négyéves tanítóképzés párhuzamosan folyó kísérlete megalapozta egyben kijelölte a képzés továbbfejlesztésének fő irányait. A Neveléstudományi Tanszék számára a négyéves tanítóképzés új tanterve az általános és a műveltségterületi képzés összhangjának 1) tartalmi, 2) óratervi, 3) óraszervezési szempontból egyaránt átgondolt egyensúlyára épült. Az új típusú képzés első, 1999-ben zárult teljes, négyéves ciklusának szisztematikusan feldolgozott gyakorlati tapasztalatai igazolták, a tanítóképzés tartalmi és időbeli kiterjesztését (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

Mindennek megfelelően valamennyi tantárgyunk programjának átdolgozásával fokozatosan megújítottuk a képzés tartalmát. Részben a szaktudományok újabb fejleményeire tekintettel, részben a közoktatás-politikai változások hatásaként, a tanszéken kiegészült az oktatott tananyag. Többek között a *Neveléstörténet* tárgyban nagyobb hangsúlyt kaptak a 20. századi magyar és egyetemes iskolamegújító törekvések, valamint az oktatáspolitikai döntések történeti háttere, a szakmai identitással összefüggésben a pedagógusképzés története. A *Didaktikában* átrendeződött a tantervi ismeretek blokkja: az új tananyag már igyekezett megismertetni a hallgatókkal az iskola önállóságából szükségszerűen következő, újszerű feladatokat.

A *Nevelélmélet* tantárgyban, a megújult tantárgyi tartalmak miatt többféle pedagógiai felfogással találkozhattak a diákok, ugyanakkor a Neveléstudományi Tanszék szemléletében az értékorientációjú nevelési koncepció mellett kötelezte el magát.

A *Pszichológia tantárgycsoport* tárgyaiban sikerült egyensúlyt teremteni az egyes szakágak képzésbeli arányait tekintve. A négyéves tanítóképzés programjában kiteljesedett és meggyökeresedett a személyiségfejlesztő és helyzetelemző *Csoportos pedagógiai gyakorlatok* egymásra épülő kurzusainak programja. Mind ezen változásokon túl az óvodapedagógus képzésben kiemelt szerepet kapott a *Játékpedagógia* és a *Játéksz pszichológia* tárgyak megújult tartalmak szerinti oktatása (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

Az 1980-as évektől kezdődően, követve a nemzetközi neveléstudományi kutatási-fejlesztési trendeket, a speciális gyógypedagógiai képzést folytató Bárczi Gusztáv Főiskola mellett, a hazai felsőoktatásban a BTF és benne a Neveléstudományi Tanszék kezdett el először foglalkozni a differenciális vagy más, szintén használt terminológia szerint: *differenciáló pedagógia* kérdéskörével: 1) kutatási, 2) fejlesztési, 3) oktatási szinten. 1994-ben már mintegy másfél évtizede folytak a tanszék kutatásokra alapozott több szempontból is úttörő képzés fejlesztései a témakörben.

10.1. Az alapképzésre épülő továbbképzési szakok 1994 és 1999 között

Alapképzésre épülő továbbképzési szakon először 1997-ben indított képzést a tanszék. 1997-ben még két csoporttal indult az oktatás, az 1999–2000-es tanévben pedig már óvodapedagógusoknak és tanítóknak meghirdetve, együttesen 13 csoportnak nyújtott továbbképzési lehetőséget a tanszék.

Az 1998–1999-es tanévben a tanszék gondozásába került egy további szakirányú továbbképzési szak is: a vezető óvodapedagógus program, amelyet szintén 1997-ben akkreditáltak.

A 4 féléves levelező képzés nagyon népszerű volt az óvodapedagógusok körében, az 1998–1999-es tanévben már 17 csoport oktatása zajlott. Az itt tanulók olyan jogi, gazdasági és vezetélméleti ismereteket, valamint gyakorlatot szerezhettek, amelyek az alapképzésből szinte teljes egészében hiányoztak, viszont a gyakorlati életben egyes feladatkörök ellátásához nélkülözhetetlenek bizonyultak. A képzésért kapott oklevél egyenértékű volt a pedagógus szakvizsgával.

Az első képzési ciklus tapasztalatainak összegyűjtése után megindította a tanszék a továbbképzési szakokhoz kapcsolódó jegyzetsorozat kiadását is, valamint megtörtént az alapszakok és a szakirányú továbbképzési szakok programjainak szorosabb összehangolása (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

10.2. Alternatív pedagógiák (1994–1999)

A tanítóképzés, valamint a magyar közoktatás szempontjából hosszú távon rendkívül fontos, országosan meghatározó, az a Neveléstudományi Tanszék munkatársaihoz és kutatásaihoz kapcsolódó innovatív törekvés, amely az alternatív pedagógiák hatását elemezte az úgynevezett hagyományos pedagógiákra és a hagyományos pedagógiával működő intézményekre.

Az alternatív és reformpedagógiai koncepcióval működő iskolák és óvodák intézményeinek közvetítésével számos reformpedagógiai gyökerű koncepcionális, metodikai elem került át az akkor (1999-ben) úgynevezett önkormányzati iskolák hagyományos iskolai és óvodai mindennapi pedagógiai gyakorlatába. Az alternatív és reformpedagógiai koncepciók és gyakorlatok hatása ezen az úton jelentősebb, mint azt az iskoláikban, óvodáikban oktatott gyerekek száma alapján képzelhetnénk.

Erre a jelenségre viszonylag frissen reagált a tanszék. A megújított tantárgyi programokban jelen volt, helyet kapott az alternatív pedagógiai megközelítési módok ismertetése is. Bekerült például a nyílt oktatás kérdése és fogalma, az értékelés funkcióinak és eljárásainak továbbfejlesztése, az egyéni érdeklődés, az egyéni haladási ütem figyelembe vételének, hatékonyabb módjainak megközelítése. Az alternatív pedagógiákkal kapcsolatos kutatási és oktatásfejlesztési munkák miatt, e hatások révén is vált egyértelműen gyermekcentrikussá a Neveléstudományi Tanszéken oktatott pedagógia.

10.3. Gyakorlati képzés 1994 és 1999 között

A tanszék által is irányított négyéves kísérleti képzés nyomán kialakított új képesítési követelmények alapján meghatározott tantervek, már új gyakorlati képzési formákat is tartalmaztak.

Ezért az 1994–1999 közötti időszakban, mindkét szakon különös figyelmet fordított a Neveléstudományi Tanszék a gyakorlati képzésre. A ciklus elejétől félévenkénti rendszerességgel kerültek áttekintésre a tanszék megújuló feladatai a gyakorlati képzésben.

Kidolgozásra kerültek az egyéni iskolai, óvodai gyakorlatok új programjai, ezekhez azonnal segédesszközöket is készítettek a tanszék munkatársai.

A *Differenciálás pszichológiája és pedagógiája* tantárgyakhoz az új struktúrában már kétféle gyakorlat is kapcsolódott.

Az egyik a *Két napos intézménylátogatás*. Ennek célja volt, hogy a hallgatók tájékozottságot szerezzenek arról, hogy a differenciáló-fejlesztő pedagógiai szakismereteket a közoktatás, a gyermekvédelem, a pedagógiai szakszolgálatok

stb., mely területein és hogyan alkalmazzák a gyakorlatban. Ennek a gyakorlatnak a helye a képzés elején, vagy annak folyamatában, először még nem volt végleges, többféle szervezési módot is kipróbált a tanszék.

A másik, újonnan kialakított gyakorlattípus, az úgynevezett *Egyhetes differenciáló nevelési gyakorlat* volt. A hozzá kapcsolódó elméleti tárgyakat tanító oktatók előkészítették a gyakorlatot, valamint, a pedagógiai naplók, illetve a hallgatói-oktatói személyes beszámolók alapján, feldolgozták a tapasztalatokat. Mindezen elméleti, kutatási és gyakorlati pedagógiai tapasztalatok nyomán elkészült az *Egyhetes differenciáló nevelési gyakorlat* részletes útmutatója.

Mivel 1994-ben az iskolákban még nem volt általános a differenciálás, ehhez a gyakorlati képzési formához nehéz volt megfelelő gyakorlólhelyeket találni a hallgatók számára. A minőség javítása érdekében azokat a tanítókat kereste meg a tanszék a nappali tagozatos hallgatók gyakorlati oktatásához, akik a posztgraduális képzésben speciálisan ezen a szakon végeztek és iskoláikban differenciáló-fejlesztő gyakorlatot folytattak.

Az 1994 és 1999 közötti időszakban rendszeressé vált a Neveléstudományi Tanszék részvétele a Gyakorló Iskolában történő *Csoportos tanítási gyakorlatokon*, s kialakult a neveléstudomány helye, szerepe az iskolai gyakorlatok segítésében, valamint az együttműködés technikája.

Az óvodapedagógus képzés gyakorlati képzési részében a Neveléstudományi Tanszék oktatói természetesen¹⁶ mindig is jelen voltak a hallgatókkal a gyakorlatokon, 1994 és 1999 között inkább ennek a már kialakult, meggyökeresedett jó gyakorlatnak a megőrzése volt a tanszék feladata (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999: 101).

A negyedéves, tanító szakos hallgatók utolsó félévében az *Összefüggő*, úgynevezett tízhetes *iskolai gyakorlat* az új képzés egyik leglényegesebb elemévé vált. Tanszékünk – a tartalmi előkészítő munkálatokon túl –, folyamatosan is segítséget nyújtott a hallgatóknak: a tanszék és az általunk felkért más tanszékek oktatói minden héten két órában találkoztak a hallgatókkal azzal a céllal, hogy közösen megbeszéljék az elmúlt egy hét szakmai gondjait, az előttük álló feladatokat, tanuljanak egymás tapasztalataiból, s oktatói, szakmai segítséggel, tudatosan elemezzék saját tevékenységüket. Ebben a munkában az oktató főként a facilitátor szerepét vállalja, a hallgatók maguk keresnek, és találnak jó pedagógiai megoldásokat, adnak tanácsokat önmaguk és egymás számára. Ezt a fajta, úgynevezett *reflektív pedagógusképzést* a Neveléstudományi Tanszék igyekezett minél több területen meghonosítani az oktatásban.

¹⁶ Fontos lehet a szóhasználat, kiváltképpen annak fényében, hogy néhány év múlva, 2008-ban az óvodapedagógus képzés gyakorlati képzésének drasztikus átalakítása történik meg.

10.4. Segédanyagok (1994–1999)

Ahogy erre a megfelelő tartalmak esetében utaltunk, a gyakorlati képzésben 1) gyakorlófüzeteket adott ki a tanszék, az óvodapedagógus képzésben, 2) foglalkozásgyűjtemény készült, a fogalomhasználat szükséges mértékű egy-egyesülését pedig öt tantárgy tartalmaihoz összeállított, 3) terminológiai szótár segítette, valamint egy, később más intézményekben is használt, 4) házi jegyzet került megírásra ebben az időszakban.

10.5. Minőségfejlesztés (1994–1999)

A tanszék az oktatás jó minőségének biztosítása érdekében kidolgozta a folyamatos hallgatói, illetve az egyéb felhasználói visszajelzések eszközrendszerét. Előbb egy kaliforniai egyetem mérőeszközét próbáltuk adaptálni, majd a hazai kezdeményezéseket is figyelembe véve valamennyi tantárgyunk és vizsgaformánk értékelésére alkalmas, visszajelző lapokat, kérdőíveket szerkesztettünk (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

10.6. Személyi kérdések (1994–1999)

Ennek a periódusnak az első felében változatlan összetételű volt a Neveléstudományi Tanszék személyi összetétele. Általában a tanító-, és az óvodapedagógus képzésben nagy tapasztalatú, az intézményben is már huzamos ideje dolgozó kollégák alkották a tanszék személyi állományának gerincét. Jóllehet az intézmény egyik legnagyobb létszámú tanszéke voltunk, az ellátandó feladatok mennyisége egyaránt szükségessé tette egy viszonylag állandó külső óraadói testület kapcsolódását.

A létszám, és a feladatok közötti feszültséget nálunk is, mint valamennyi szervezeti egységben, növelte az 1995-ös kényszerű létszámcsökkentés. A periódus második szakaszában lassú változások indultak meg, ha kisebb mértékben is, de sikerült azt a szándékunkat megvalósítani, hogy az esti képzéseinkben is oktassanak főállású kollégák, ezáltal is csökkentve a távolságot a két tagozat között.

Munkájukat nyugdíjazás miatt befejező kollégáink helyére fiatalabb munkatársak kerültek. Erre a stratégiai gondolkodásra, a tanszék jövője szempontjából nagy szükség volt. 1999. június 30-án a Neveléstudományi Tanszéknek tizen-nyolc teljes, valamint két részmunkaidőben foglalkoztatott munkatársa volt. Közülük ketten az intézmény vezetői voltak: Hunyady Györgyné főigazgató, Bollókné Panyik Ilona főigazgató-helyettes. Doktori fokozattal rendelkező kilenc tanszéki munkatárs, hat fő kandidátus, négy fő szakpszichológus, egy

fő szakvizsgázott pedagógus. 1994 és 1999 között nyolc fő tett nyelvvizsgát, két fő volt éppen PhD-hallgató, két fő letette a doktori szigorlatot. Hunyady Györgyné az intézmény vezetője Széchenyi professzori ösztöndíjas oktató volt (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

10.7. Szakmai közéleti tevékenység 1994 és 1999 között

A tanszék oktatói jelen voltak, sok esetben vezető tisztségeket viselve, a neveléstudomány akadémiai bizottságában, albizottságaiban, a pedagógia és a pszichológia szakmai testületeiben. Például: Magyar Pedagógiai Társaság, Magyar Pszichológiai Társaság, Tanárképzők Szövetsége Pedagógiai Szakosztály, ÓTE, Nyitott Pedagógiai Műhely stb.

A tanszék oktatói részt vettek a köz- és felsőoktatás vezető testületeiben egyaránt: 1997-ig a tanszék munkatársai közül ketten Hunyady Györgyné és Bollókné Panyik Ilona, később pedig a főigazgató Hunyady Györgyné tagja volt az Országos Közoktatási Tanácsnak. Egy tanszéki munkatárs a Magyar Ösztöndíj Bizottságnak, egy pedig a Magyar Akkreditációs Bizottságnak volt a tagja (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

Értelemszerűen szűkebb körűek, s némiképpen alkalmasszerűek voltak a tanszék külföldi kapcsolatai. Sok tanszéki munkatárs ápolt személyes, külföldi szakmai kapcsolatot, ezek a munkakapcsolatok gyakran kamatoztak a tanszék, illetve a hallgatók számára egyaránt. A Neveléstudományi Tanszéknek huzamosabb nemzetközi munkakapcsolata az 1994 és 1999 közötti időszakban az amszterdami tanítóképző főiskolával (Hogeschool van Amsterdam) volt, rendszeressé vált egyik oktatónk munkája Japánban (évenként több hét, hónap), valamint munkatársunk rendszeres résztvevője, előadója volt az évenként ülésező Szabadiskolák Európai Fórumának. 1997–1998-tól a TEMPUS-pályázat keretében, a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola irányításával bontakozott ki tartós együttműködés angol, német egyetemekkel és szakemberekkel.

A magyarországi tanító- és óvodapedagógus képzők oktatóival, főként az Országos Tantervfejlesztő Bizottság és a Pedagógiai Szakbizottság vezetőiként – Hunyady Györgyné és Bollókné Panyik Ilona személyében –, illetve a bizottságokban végzett munka révén állt kapcsolatban a tanszék. 1995-ig a tanszékünkéről irányították a Pszichológiai Szakbizottságot is, amelyben az 1994–1999-es periódusban részt vettek a tanárképző főiskolák pszichológus munkatársai is. Ugyancsak országos feladatokat láttak el óvodapedagógus szakembereink az új pedagógiai programok készítésében. A Neveléstudományi Tanszék élénk kapcsolatait jelezték, munkatársainak nagy számú záróvizsga elnöki felkérései is (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999: 108).

A Neveléstudományi Tanszék helyzete a hazai szakmai közéletben – mint oktatási szervezeti egysége, s mint szakembereké – kifejezetten jónak volt mondható az 1994 és 1999 közötti időszakban. 1994-ben legfontosabb fejlesztési elképzelései között fogalmazta meg a tanszék a főiskolán belüli, tanszékközi kapcsolatok erősítését. Ennek érdekében – különösen a ciklus első felében – több tanszékkal tartottunk közös tanácskozást, szorgalmaztuk, lehetővé tettük, hogy oktatóink más tanszékeken is tanítsanak.

Segítették a tanszéki munkatársak kölcsönös megismerését, különösen a tantergypedagógusok felfogásának, munkájának megismerését, a gyakorlati képzés közös foglalkozásai, illetve a pedagógiai alkalmassági vizsga együttes feladatai. Ugyanakkor a tanszékek közötti kapcsolatok erősítésében legfontosabbnak a közös kutatásokat és fejlesztő munkákat jelölte meg a tanszékvezető Hunyady Györgyné. A *Differenciáló nevelés* felsőoktatási képzési, valamint közoktatási, iskolai programjainak kidolgozásában, fejlesztésében, az amerikai Step by Step¹⁷ program magyarországi adaptálásában, az óvodai gyakorlati képzési segédletek elkészítésében, az intenzív továbbképzési tanfolyamokon kialakuló közös munka kölcsönös tanulságokkal, egyben hasznos eredményekkel járt (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999: 108).

10.8. TDK- és OTDK-eredmények, tehetséggondozás (1994–1999)

A tanszék a tehetséges hallgatókat igyekezett bevonni kutatómunkájába is: elsősorban a diákköri dolgozatok révén, ezek témája gyakran a vezető tanár kutatási témájához illeszkedett. Az Országos Tudományos Diákköri Konferenciákon diákjaink mindig sikerrel szerepeltek. 1999 előtti három konferencián tizenkilenc hallgatónk indult el neveléstudományi témákkal, közülük nyolc fő ért el helyezést. Pontosan két hallgatónk I. díjat, két hallgatónk II. díjat és négy hallgatónk III. díjat szerzett.

A tanszéki tehetséggondozás részeként a fogyatékosok és épek együttnevelésére felkészítő tanítóképzés kialakítását célzó fejlesztési kutatásban két év alatt, az 1994–1995-ös tanévben huszonnyolc hallgató vett részt angliai, valamint németországi 2-8 hetes kurzusokon, egyben iskolai gyakorlatokon. Tapasztalataikat tanulmányokban, szakdolgozatokban elemezték (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

Az 1994–1999-es időszakban a tanszéki ösztöndíjasok, a demonstrátorok feladatkörébe tudományos részmunkák végzése is beletartozott. Tanító szakos demonstrátorunk részt vett a *Differenciáló pedagógia* oktatásának hatáselemzé-

¹⁷ Lásd bővebben ebben a fejezetben, a tudományos munka és pályázatok ismertetésekor.

sében, a hatosztályos gimnáziumi felvételi vizsga pedagógiai hatásairól folytatott kutatásban. Óvodapedagógus demonstrátorunk *A viselkedés és tanulási zavarokkal küzdő gyerekek fejlesztése mozgásterápia révén* című tanszéki fejlesztő kutatásba, tudományos segéd munkák elvégzésével kapcsolódott be (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

10.9. A hallgatókkal való kapcsolattartás (1994–1999)

A Neveléstudományi Tanszéken munkatársaink mindig igyekeztek partneri kapcsolatokat kialakítani a hallgatókkal. Ez a törekvés természetesen időszakonként és oktatóként eltérő mértékben sikerült, de általában nem voltak éles konfliktusok az oktatók és a diákok között.

Az igényes, komoly követelmények támasztása és a hallgatói érdekek figyelembe vétele, valamint a barátságos kapcsolat, barátságos hangvétel nem mondtak ellent egymásnak. egymással párhuzamosan is megvalósítható célnak bizonyultak. Az oktatáson kívül több közös tevékenységi forma is kialakult a hallgatók és a tanszék oktatói között (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

Az 1994 és 1999 közötti időszakban rendszeresen szervezett bemutatókat, kiállításokat a Neveléstudományi Tanszék. Ilyen volt többek között a *Játék-készítő* fakultációs hallgatók bemutatkozása egy kiállítással az intézmény 125. évfordulóján. A tanszék szervezésében híres, nagy tudású pszichológusokkal, neveléssel foglalkozó szakemberekkel találkozhattak hallgatóink, 1994 és 1999 között eljött előadást, szakmai eszmecserét tartani Vekerdy Tamás, Popper Péter, valamint Buda Béla is (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

Több évig átgondoltan, tervszerűen működött az az egyedülálló tanszéki programunk, melynek keretében hallgatóink, valamint a Neveléstudományi Tanszék oktatói közös szakmai „kirándulás” keretében külföldön tanulmányozták egy-egy reformpedagógiai eredetű vagy ihletésű iskola működését. Ennek a tanszéki programnak a keretében utazást szervezett a tanszék egy Waldorf pedagógiával működő iskolába – Bécsbe, egy Montessori pedagógiáját alkalmazó iskolába – Milánóba, meglátogattak szabad iskolákat és óvodákat – Holstebroban, tanulmányozták a kooperatív tanulási formákat és az inkluzív osztályok működését – Tagliamentoban (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999: 107).

10.10. Tanszéki kutatások, tudományos munka, pályázatok 1994 és 1999 között

A tanszéki kutatások – igazodva a tanszék kettős funkciójához – 1994 és 1999 között is kettős kötődésűek voltak. Egyfelől a felsőoktatáshoz, azon belül el-

sősorban a tanító- és az óvodapedagógus képzéshez kapcsolódtak, másfelől a közoktatás megújításával fonódtak szorosan össze. Felsorolásszerűen a következő kutatási témákkal foglalkoztak a Neveléstudományi Tanszék munkatársai a 90-es éve közepétől kezdődően a 2000-es évek elejéig:

1) *A XIX–XX. század oktatáspolitikájának neveléstörténeti hatása – Kelemen Elemér*

A kutatás feltárta a XIX–XX. század pedagógiai-szellemi áramlatainak és oktatás politikájának összefüggéseit, valamint intenzíven foglalkozott az oktatási törvénykezés hazai történetével. A munka keretei között megtörtént az *Ezeréves iskola* programsorozatának, szakmai eseményeinek kutatásokkal történő megalapozása, országos szintű koordinálása is (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999: 103).

2) *A magyarországi tanítóképzés története és összehasonlító pedagógiai elemzések a magyar és külföldi pedagógusképzés területén – Bollókné Panyik Ilona*

A magyar tanítóképzés történetének kutatása elsősorban az állami tanítóképzés tartalmi és szervezeti változásainak feltárására, az alsó fokú oktatás, valamint az állami tanítóképzés összefüggéseinek vizsgálatára irányult. Az általános, minden állami intézményben közös oktatáspolitikai elvek érvényesülése mellett feltárta a kutatás a Budai Képző történetének sajátosságait, bizonyította az Eötvös alapította intézmény „mintaképző” szerepét 1869-től napjainkig. A tanszék, a kutatás keretein belül, felújította az állandó intézettörténeti kiállítását a Budai Képző fennállásának 125. évfordulójára.

A kelet-közép-európai országok tanítóképzésének összehasonlító vizsgálatával a kutatás feltárta a közös és az eltérő szakmai jellemzőket, valamint a hasonló történelmi múltból eredeztethető szakmai hagyományokat. A téma folytatásaként 1995-től *Tanítóképzés az Európai Unió országaiban* címmel összehasonlító vizsgálat kezdődött egyéni kutatás keretében.

3) *A pedagógusképzés neveléstudományi komponense: emberi kapcsolatok a nevelésben (OTKA-pályázat) – Hunyady Györgyné*

A kutatás általános képet vázolt fel a neveléstudományi ismeretek szerepéről a pedagógusképzésben, különös tekintettel a tanítóképzésre. A kutatás eredményei szerint a tanítóképzés a pedagógusképzés minden más ágához képest tágabb teret biztosít a neveléstudomány oktatásának, mind az elméleti képzésben, mind pedig a gyakorlati felkészítésben, ez a tény a tanítóképzés alapvető karakterisztikumai közé tartozik. A ku-

tatás vizsgálta az irodalmi alkotásokban megjelenő emberi kapcsolatokat pedagógiai hasznosításának lehetőségeit. Olyan irodalmi művek tartalmi elemzésére és pedagógiai értékeinek egyidejű kiaknázására törekedett, amelyek a pedagógus és a tanuló kapcsolatát (is) érintik, ezáltal támpontot nyújt(hat)nak arra, hogy a pedagógus hallgatók tudatosítsák a pedagógus hatékonyságát a személyiség formálásában és nevelésében. Ennek a nevelődési folyamatnak a tétjét és veszélyeit, a szerep lehetséges belső konfliktusait vizsgálta a kutatás.

A program keretében elvégzett, kiterjedt empirikus vizsgálat azokat a megfogalmazott elvárásokat és tapasztalatokat gyűjtötte össze, amelyek a neveléssel, sőt a szocializáció egész folyamatával és egyes alkotó elemeivel egyaránt kapcsolatban élnek a társadalom különböző csoportjaiban. Ennek nyomán feltárhatók a mai magyar társadalomban élő laikus pedagógiai nézetrendszerek. A kutatás folytatásának feltételei egy újabb OTKA-pályázattal biztosítottak voltak.

- 4) *A Pedagógiai credo és az iskolai szervezet fejlődése, valamint a társadalmi kapcsolatrendszerbe ágyazott iskola – MKM pályázat; Imázs-szolgáltatás-kontroll címmel FKFP pályázatok keretében folytattunk kutatásokat az iskola mint szervezettel kapcsolatban – M. Nádas Mária, Hunyady Györgyné, Serfőző Mónika*

A kutatás célja volt feltárni a közoktatásban jelenlévő különböző típusú iskolák szervezeti működését, az intézmények alapvető értékrendszerét, társadalmi kapcsolatrendszerét és egymásrahatását. A kutatás eredményei hozzájárultak a hazai, különösen az iskolára vonatkozó szervezetkutatások gyarapításához, s bázisát jelentették az e vonatkozásban hiányos pedagógusképzés kiegészítésének. A kutatás eredményei megmutatták, hogy a hallgatókat minél pontosabban szükséges felkészíteni arra, hogy mint fiatal és kezdő munkavállalók, milyen iskolai, szervezeti körülmények közé kerülnek. Milyen feltételei vannak sikeres beilleszkedésüknek, illetve szervezetfejlesztési törekvéseinek melyek a lehetséges tartalmai.

További fejlesztő kutatások, fejlesztő tanszéki munkálatok 1994 és 1999 között:

- 5) *A pedagógiai-pszichológiai tárgyak új rendszere (MKM K+Fpályázat 1993-95.) – Hunyady Györgyné, Glauber Anna, Gyóni Lajosné, Jávorné Kolozsváry Judit, Keményné Pálffy Katalin, Kereszty Zsuzsa, M. Nádas Mária, Torda Miklósné, Ungárné Komoly Judit*

A kutatás célja volt, hogy a tanítóképzés megújult képesítési követelményeinek kidolgozásával párhuzamosan, szakterületünkön megújítsuk

a képzés tartalmait is. A fejlesztő kutatás során figyelembe véve 1) az érintett tudományterületek fejlődését, 2) a változó közoktatás által keltett új képzési igényeket s 3) a tanítóképzés napi praxisából fakadó megfontolásokat, a tanszék munkatársai kialakították a pszichológiai és pedagógiai tárgyak új rendszerét. A fejlesztés további eredményeként a programokban megtervezésre került az oktatás szervezeti formáinak megújítása, a gyakorlati feladatokra épülő tanulási módok terjesztése. Készültek oktatási segédeszközök az új programokhoz, valamint úgynevezett nyitott programok, azaz többféle tantervi struktúrában eredménnyel felhasználható programok is kidolgozásra kerültek.

A neveléstudományi tárgyak programjainak megújítása az óvodapedagógus képzésben is megtörtént. A fejlesztő munka célja az volt, hogy az óvodapedagógus képzés képesítési követelményeinek kidolgozását követően – a szakterületen – a tanszék megújítsa a képzés tartalmát is, figyelembe véve a pedagógia és a pszichológia fejlődését, illetve a közoktatás változásait, kialakítsa a tantárgyak új rendszerét. A megújult tantárgyi programokban megterveztük az oktatás tartalmát, szervezeti formáit, valamint a gyakorlati feladatokra épülő tanulási módokat egyaránt. A program készítésének országos koordinálását szintén a tanszék munkatársai végezték (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghegyi 1999).

- 6) *A pedagógusjelöltek felkészítése a sajátos nevelési szükségletű gyerekeket is befogadó, úgynevezett inkluzív osztályok vezetésére (TEMPUS pályázat 1993–1996., a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolával közös kutatás – Kereszty Zsuzsa, Jávorné Kolozsváry Judit*

A kutatásban a tanszék munkatársai feltárták a speciális pedagógiának azokat a tartalmi elemeit, amelyek a graduális képzés tantervébe beilleszthetők. Tanszékünk erre vonatkozó javaslatokat dolgozott ki. A differenciálás és az integrálás elméleti és gyakorlati aspektusait különböző, többféle kurzuson oktatta világossá vált, hogy ebben a tekintetben a szükséges kompetencia kialakítására, kifejlesztésére akkor van idő, ha nem, vagy ha nem csak külön stúdiumként, hanem pedagógiai és pszichológiai tantárgy-pedagógiai kurzusok, valamint a gyakorlati képzés részeként tanítjuk őket. A kutatás eredménye az elkészült tantervi modell is. A TEMPUS brüsszeli központja, értékelve a kutatás eredményeit, javaslatot tett új pályázat benyújtására.

- 7) *Az 1–6. osztályt egységes pedagógiai szakaszként kezelő tanítóképzés programja (034. KOMA pályázat)*

A kutatás keretében a tanszék munkatársai azt vizsgálták, hogy a tanítói kompetencia növekedése, annak kiterjesztése a 10–12 éves életkorra is,

milyen új tartalmak megjelenését követelte a képzésben, valamint egy főiskola pedagógiai gyakorlatában milyen megoldásmódok születtek. A kutatást és elemzést sikeres tudományos konferencia keretében tárta a tanszék a nyilvánosság elé.

- 8) *A reformpedagógiai gyökerű alternatív iskolák és óvodák pedagógiai gyakorlatának elemzése – Tómor Lajosné, Torda Miklósné*

Az alternatív iskolák alakulásának időszakában a tanszék oktatói közül többen iskolaalapítókká váltak. Hamarosan két kutatói, illetve fejlesztési feladat jelentkezett: fel kellett tárni a reformpedagógiai koncepciók közös jegyeit, amelyek összessége megkülönbözteti őket a hagyományosnak nevezett oktatástól, iskoláktól és óvodáktól. A kutatás és fejlesztés célja volt megtalálni az alternatív nevelési rendszerekről szerzett tudás helyét a tanszéki tantárgyi struktúrákban, valamint megismertetésének módszereit az alapképzésben. A fejlesztés megvalósítása a *Neveléstörténet* és a *Neveléstudomány* tantárgyak tananyagának átstrukturálását igényelte (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999: 105).

- 9) *A Step by Step amerikai alternatív program iskolai változatának hazai adaptációja – a Köznevelési Modernizációs Közalapítvány és a Soros Alapítvány pályázata alapján – Glauber Anna, Hunyady Györgyné*

A tanszék, kapcsolódva a reformpedagógiai gyökerű, alternatív intézmények pedagógiájának összehasonlító elemzéséhez, az 1997–1998-as tanévben kidolgozta a program hazai, a magyar köznevelési rendszeréhez, követelményeihez igazodó adaptációját. Kilenc iskolában folyó kipróbálással, a program szelleméhez igazodó, interaktív munkamódszerrel készült el a nevében (Lépésről lépésre Iskolai Program) és tartalmában egyaránt magyarított iskolai programvariáns (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999: 106).

A Lépésről lépésre Iskolai Program úgynevezett nyitott oktatási modell, amely alapvetően fontosnak tartja a gyermek korábbi ismereteire, tapasztalataira építő tanítást, illetve érdekeltté, motiválttá akarja őt tenni saját nevelődési, tanulási folyamataiban. Ennek érdekében a tananyag megválasztásában, feldolgozásában egyaránt szerepet kapnak maguk a tanulók is. Kezdetektől épít az önálló gondolkodásra, a mérlegelésre, a gyermek saját döntéseire, számos választási lehetőség felkínálásával függetlenséget biztosít. A Lépésről lépésre Iskolai Program egymással kölcsönhatásban fejleszti az individuumot és a közösséget. A korábbi merev, zárt rendszerű oktatással szemben kínált (és kínál jelenleg is) alternatív mintákat a program, ezzel az 1990-es évek végére a gyermekközpontú pedagógiai koncepciók és gyakorlatok irányába fordította a pedagógusok és az isko-

lák jelentős részét. A program megjelenésére lehetőséget teremtett, sőt kedvezett a magyarországi társadalmi-történeti kontextus. A személyiség kibontakoztatását közvetlenül a társakkal való együttműködésben képzelet el, valamint a gyermeket körülvevő szűkebb-tágabb társadalom kulturális értékeivel való találkozást is facilitálja a program, egyben azt a felismerést is tükrözi, hogy a közösen végzett tevékenységek, az „együttes élmények” megalapozzák a gyermek érzelmi és morális fejlődését (Hunyadyné 2003: 11).

Azért lényeges a program tartalmáról leírni ezt a néhány tömör mondatot, mert egyszerre tükrözi a Neveléstudományi Tanszék pedagógiai, neveléstudományi szemléletét és a naprakész, a korszellem legújabb áramlatait nyitottan befogadó szemléletét.

A program tartalmait az Egyesült Államokban a Nyitott Társadalom Intézet¹⁸ támogatásával alakította ki, és társadalmi célja volt az óvodás- és kisiskoláskorú gyermekeket lépésről lépésre bevezetni a demokratikus gondolkodás és magatartás világába (Hunyadyné 2003: 12). A fejlesztő munka eredményeként megszületett az alábbi kötet: Bálványos Huba, Farkasné Hámos Gabriella, Glauber Anna, Gráfné Forrai Magdolna, Hunyady Györgyné, Kálmánné Bors Irén, Nagyné Bárdos Edina, Palotásné Víg Marianna, Sidi Lászlóné, Szombathy Teodóra, Véghelyi Józsefné (2003) *Lépésről lépésre iskolai program. – Children's Resources International 1996. magyarországi adaptált változata*. ELTE TÓFK, Budapest.

A kötet tömör formában tartalmazta 1) az eredeti amerikai program elveit és sajátosságait, valamint 2) az adaptációt végző főiskolai csapat újításaként az érintett gyerekkorosztályok pszichológiai sajátosságainak leírását és 3) a különböző műveltségterületek tartalmi és módszertani ajánlásait. A szakmai munka értéke volt a tanszékek közötti együttműködések erősítésén túlmenően, hogy a műveltségterületekhez kapcsolódó tartalmi és módszertani ajánlások megfeleltek az aktuális Nemzeti alaptanterv fejlesztési követelményeinek és a kerettanterv tartalmi elvárásainak. A programajánlatok beépíthetőek lettek a helyi tantervekbe (Hunyady 2003: 14).

- 10) *Az új rendszerű négyéves tanítóképzés szigorlati tematikájának, kereteinek kialakítása és országos koordinálása (MKM pályázat 429. sz.) – Bollókné Panyik Ilona, Glauber Anna, Gyóni Lajosné, Hunyady Györgyné*

A tanítóképző főiskolák Pedagógiai és Pszichológiai Szakmai Bizottságai 1995 őszén – közös munka eredményeként ajánlást készítettek,

¹⁸ Children's Resources Internationalban az Open Society Institute, New York.

és fogadtak el az integrált pedagógiai és pszichológiai szigorlattal kapcsolatban. A pályázat keretében a tanszék munkatársai a társ képzőintézményekkel kialakították a szigorlati témaköröket, követelményeket, a témakörhöz kapcsolódó irodalomjegyzéket, egyben a szigorlat lebonyolítására vonatkozó szervezeti kereteket is meghatározták. Az elkészült dokumentumot az Országos Tantervfejlesztő Bizottság elé terjesztették.

- 11) *A roma tanulók speciális szükségleteinek megjelenítése az alap- és továbbképzésben (MKM céltámogatás és Soros Alapítvány) – Kereszty Zsuzsa, Hunyady Györgyné)*

A fejlesztés során körvonalazódott az a tematika, kialakultak azok a tevékenységformák, amelyek önálló graduális és posztgraduális kurzusok tartalmát képezhetik, illetve azok a téma- és tevékenységelemek, amelyek nem önálló kurzusként, hanem a graduális képzés meglévő tantárgyi programjainak részeként jelenhetnek meg az alapképzésben. Kapcsolatot alakított ki a tanszék azokkal a szakértőkkel, akik a jövőbeni kurzusok előadói lehetnek, s a tanítóképző főiskolák oktatóit felkészíthetik arra, hogy a kérdéskörrel összefüggő tartalmakat saját kompetenciájuk részévé tehessék. A munkálatok eredménye – többek között – a következő, jelentős szakmai visszhangot kiváltott kötet: Kereszty Zsuzsa, Hunyady Györgyné és Kovalcsik Katalin (1998): *Tanulmányok a cigány társadalom és kultúra köréből. Tanítók kiskönyvtára 9.* BTF–IFA–MKM, Budapest.

- 12) *A Neveléstudományi Tanszék 1994 és 1999 között szerteágazó fejlesztő munkálatokat végzett a Differenciáló nevelés megalapozásához.*

Ezt a szakmai munkát segítették a következő pályázatok:

- *A gyermekek egyéni különbségeit figyelembe vevő tantárgypedagógiák kifejlesztése* című Soros-pályázat (PFP-2646/ 1998);
- *Fejlesztő pedagógus szakirányú továbbképzés oktatási segédanyagának elkészítése* című pályázat;
- *A differenciáló nevelés megalapozását szolgáló fejlesztések 80/3022/95. sz. pályázat;*
- valamint a 1637 m. számú *Differenciált nevelésre és tanulásirányításra felkészítő tanítóképzés programja és eszközrendszere* című KOMA pályázat (Kereszty Zsuzsa, Jávorné Kolzsváry Judit, Hunyady Györgyné).

Ezek a szakmai munkák a differenciált fejlesztés, a *Differenciáló nevelés* kurzus segédanyagainak kidolgozását célozták. Eredményük 1) a kisiskolások számára készített, a differenciált fejlesztést segítő tantárgyi feladatrendszerek elkészítése, 2) hallgatók, szülők, szakembereke számára ké-

szült jegyzetek, könyvek megírásában manifesztálódott. Többek között a következő szakkönyvek születtek meg a témában:

- Jávorné Kolozsváry Judit 2002: *Más gyerek- más szülő – más pedagógus*. OKKER, Budapest.
- Gereben Ferencné és Kereszty Zsuzsa (szerk.) 1996: *Különböznek. Differenciálás kisiskoláskorban*. BTF, Budapest.
- Jávorné Kolozsváry Judit 1999: *A sajátos ember*. OKKER, Budapest
- Hunyady Györgyné (szerk.) 1999: *Differenciált fejlesztés - kooperatív tanulás*. ELTE TÓFK, Budapest.

13) *A tanulók értékrendjének az iskolához és a tanuláshoz való viszonyulásának változásai (MKM pályázat) – Orosz Judit, Serfőző Mónika*

14) *A fejlődéslelektani megalapozottságú tantárgypedagógiák szerepe a 6–12 éves korú gyermekek tanítási-tanulási folyamatában (MTA, MKM pályázat) – Jávorné Kolozsváry Judit*

A kutatásból, fejlesztésből készült tanulmánykötet a 6–12 éves korú gyermek legjellemzőbb fejlődési folyamataira összpontosít az iskolai nevelés és oktatás perspektívájából. Originalitása a tanulmánygyűjteménynek, hogy az intézmény tanszékeinek módszertani munkájának közös nevezőjét az életkorból fakadó neveléstudományi, fejlődéslelektani kiindulópont szolgáltatta. A kötet a gyermekből kiinduló, a fejlődéslelektan törvényszerűségein átszűrt tanulmányok csokrában fejt ki egy-egy műveltségi terület iskolai közvetítésének módját. Ezzel a tanszéknek azt a törekvését is szolgálta az elkészült anyag, hogy facilitálja, erősítse és koordinálja a tanszékközi szakmai együttműködéseket a karon. Az elkészült könyv adatai: Kolozsváry Judit, Graf Gáborné, Kismartony Katalin, Sárosdyné Szabó Judit, Bodó Sándorné, Adamikné Jászó Anna, Makara Ágnes, Demeter Katalin, Farkas Mária, Pákozdi Erika, Bálványos Huba, Bakos Tamás (1999): *A fejlődéslelektani megalapozottságú tantárgypedagógia szerepe a 6–12 éves korú gyermekek tanítási-tanulási folyamatában*. BTF, Budapest.

11. Perspektívák a Neveléstudományi Tanszék életében 1999 és 2002 között

1999-ben a magyar tanítóképzés 130. évfordulóját ünnepeltük, a magyar tanítóképzés felsőfokúvá válásának, s a budapesti Tanítóképző Intézet megalakulásának 40. évfordulójával egyetemben.

Ekkor a Neveléstudományi Tanszék jövőjét, távlati terveit, az intézményhez kötötten, a 2000. január 1-jével hatályos szervezeti változás szabta meg. Ennek értelmében a Budapesti Tanító- és Óvóképző Főiskola az Eötvös Loránd Tudományegyetem egyik karaként működött tovább (ELTE TÓFK) (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

Az integrált intézmény szervezeti keretei és az új egységek tartalmi együttműködésének formái ekkor kerültek kialakításra. A Neveléstudományi Tanszék fejlődési perspektívái megfogalmazásakor tekintettel volt erre az új helyzetre (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999: 110).

Ahogy azt már leírtuk, az új típusú, négyéves tanítóképzés első, 1999-ben zárult teljes ciklusának szisztematikusan feldolgozott gyakorlati tapasztalatai, igazolták a tanítóképzés tartalmi és időbeli kiterjesztését. Ezt a tényt a Stratégiai és Minőségbiztosítási Bizottság 1999-ben megvitatott jelentése is tanúsította, ugyanakkor a bizottság jelezte a konstrukció kritikus pontjait: például 1) a hallgatói szabadság és az óratervi szempontok egyeztetéséből, illetve 2) az általános és a műveltségterületi képzés egyes elemeinek szoros összefonódásából eredő oktatásszervezési nehézségeket (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999). Ezeket, a közoktatás tartalmi szabályozásban, valamint a tanítóképzés megújítás során felmerülő új szempontokat figyelembevéve, ezekhez alkalmazkodva alakította ki a Neveléstudományi Tanszék az 1999 és 2002 közötti periódus szakmai feladatait.

Érdemes a jelenből visszatekintve röviden áttekinteni, melyek voltak a Neveléstudományi Tanszék tervei, fejlődési perspektívái tekintettel az új helyzetre, mindannak ismeretében is, vajon a tervekből melyek valósultak meg.

1999-ben Hunyady Györgyné tanszékvezető főiskolai tanár az intézményi szervezeti változásai előtt a következőkben összegezte ezeket a célokat. Elsődleges cél a tanító- és óvóképzésben elért eddigi eredmények, bevált elméleti és gyakorlati képzési formák őrzése és továbbfejlesztése (Hunyadyné 2017). Ennek érdekében a Neveléstudományi tanszék megjelentette az alapképzéshez készített jegyzeteinek utolsó kiadványait is. Fontos célként fogalmazódott meg az elmúlt években már többoldalúan kipróbált minőségellenőrzési rendszer formáinak rendszeressé tétele, a tanszék által 1999-ben gondozott három szakirányú továbbképzési szak tematikáinak további gondozása, fejlesztése, valamint a *Differenciáló nevelés* könyv-sorozat kiadásának folytatása. (Kereszty 2017; Hunyadyné 2017; Hunyadyné–Kereszty–Véghelyi 2005).

1999-ben a Neveléstudományi Tanszék megkezdte, kutatásokkal megalapozottan az alap- és továbbképzés tematikus és szervezeti összeépítését. A tanszék szakirányú továbbképzésben szerzett tapasztalatait jól tudta kamatoztatni a pedagógus szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzések tartalmának kidol-

gozásában, a képzés megszervezésében. Ezeknek a munkáknak szakmai koordinátora Hunyady Györgyné volt (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

A tanítóképzés új rendszere azt is eredményezte, hogy a hallgatók szorosan kötődtek/kötődnek azokhoz a tanszékekhez, amelyek az úgynevezett műveltségterületi, szakmai specializálódási képzést szervezték/szervezik számunkra. Mivel a pedagógia, pszichológia nem ilyen szakterület, meg kellett találni azokat a tanórán túli szakmai kereteket, amelyekben a tudományterületeink iránt érdeklődő hallgatókkal lehetőség nyílik intenzívebben foglalkozni. Ennek érdekében fogalmazódott meg 1999-ben annak kívánsága, hogy nagyobb hangsúlyt helyezzen a tanszék a folyamatos tudományos diákköri munkára, illetve kötetlen, de rendszeres szakmai- és vita fórumot hozzon létre, ahol külső-belső szakemberek és hallgatók prezentálásában beszélgethetnek a közoktatás, a képzés és a kutatások aktuális kérdéseiről, eredményeiről (Hunyady 2007; Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

1999-ben az ELTE-hez való csatlakozás elején az oktatók ön- és továbbképzését különböző formákban tervezte a Neveléstudományi Tanszék. A fiatalabb kollégák PhD-képzésben vettek részt, mások újabb szakpszichológusi diplomát szereztek. A közeli évek feladatául ismét felmerült újabb fiatal oktatók bekapcsolása a tanszék munkájába. A Neveléstudományi Tanszék határozott céljaként szerepelt 1999-ben az ELTE-hez integrálódó intézmények társtanszékeivel való együttműködés rendszeresebbé tétele. Ennek voltak előzményei mind a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolával, mind az ELTE pedagógiai tanszékeivel való kapcsolatkiépítés (Hunyady 2007; Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

A képzésben folytatódott a gyógypedagógus szakemberekkel az együttműködés a *Differenciáló nevelés* alap- és posztgraduális oktatásában; meghívott oktató révén az *Általános pedagógia* és *Didaktika* oktatásában részt vett az egyetemi pedagógia tanszék. A Neveléstudományi Tanszék oktatói korábban is szerepeltek az ELTE kurzus kínálatában, megfogalmazódott ennek a gyakorlatoknak az intézményesítése, valamint a tanszék és az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar szakmai kooperációjának folytatása az alternatív iskolák hazai gyakorlatának feltárásában (Hunyady 2007).

Fontos szakmai célként fogalmazódott meg a tanszék oktatóinak részvétele, az egyetemi alap- és posztgraduális (doktori) képzésekben, együttműködési szerződések alapján speciálisan a kisgyermekkorra vonatkozó pszichológiai és pedagógiai ismeretek oktatásában (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

További fontos célként fogalmazódott meg a pedagógia, illetve pszichológia tanár szakos hallgatók gyakorlati képzésének segítése, az ELTE BTK Neveléstudományi Tanszékéről és Pszichológiai Intézetéből már több alkalommal ér-

keztek hozzánk gyakorlatra hallgatók 1999 előtt. Mivel a közoktatásban csak igen epizodikus lehetőség volt a szakok tanításának gyakorlására, mindkét fél érdekét szolgálta, hogy az új intézmény keretei között a pedagógia és pszichológia szakos tanárképzésnek mintegy hivatalos gyakorló helyévé váljon a Neveléstudományi Tanszék (Hunyady 2007; Csíkvári–Hangay–Székely–Véghegyi 1999).

11.1. A Neveléstudományi Tanszék által koordinált roma integrációs programok szakmai munkálatai 1994 és 2004 között

1999-ben megfogalmazott terv szerint a tanszéknek szándéka volt szerepet vállalni a halmozottan hátrányos helyzetűekkel foglalkozó Phare-program roma fiatalok oktatására vonatkozó projektjében (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghegyi 1999). Ez a terv maximálisan megvalósult a gyakorlatban. A Neveléstudományi Tanszék koordinálásában az ELTE TÓK tanszékein elindított munka arra a megfontolásra épült, hogy az alapképzésben, különösen a tanító- és óvodapedagógus képzésben mindenki számára szükséges a roma fiatalok hatékony nevelését integráló elméleti és gyakorlati tudás megszerzése (Hunyady 2005: 8). A többéves projektekben megszülető eredmények alapján átdolgozásra került az alapképzés teljes programja, mindegyik szakon valamennyi tantárgyban. A Phare-projekt munkálatainak az alapképzési programok kidolgozása, fejlesztése adta a gerincét, ezzel párhuzamosan megtörtént a gyakorlati képzés programjainak újjászervezése néhány budapesti és sárospataki csoportban, valamint az oktatók képzése és önképzése. Részt képezte a programnak a tanítók és óvodapedagógusok számára kidolgozott továbbképzési programok elkészítése és akkreditálása (Hunyady 2005: 9). A Phare I–II. projektek: a tapasztalatcsere és pedagógiai kompetenciák növelése roma többségű közoktatási intézményekben címen futó közös munka egyik elgondolkodtató eredménye és tanulsága, hogy általában az iskolai munka hatékonyságát növelő, általában is kívánatos módszertani kultúra, nevezetesen a differenciált tanítás és a kooperatív tanulás meghonosítását is facilitálta a munka (Hunyady 2005: 7; Bódi–Kereszty–Kovalcsik 2005: 251). A programok tartalma vázlatoszerűen:

1) TEMPUS II. projekt, 1994–1997

A Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola és a Budapesti Tanítóképző Főiskola oktatói és hallgatói, valamint a Gyermek Ház alapítványi program négy pedagógusa három éven keresztül tanulmányozta Manchester, Cambridge és Saarbrücken körzetében az integrált nevelés helyi rendszerét, tentervfejlesztési gyakorlatát, iskolai praxisát,

valamint az integrált osztályok vezetésére felkészítő pedagógusképzés és továbbképzés szervezeti kereteit, tartalmát, módszereit. Az iskolákban szerzett tapasztalatokat a három város egyetemén a BTF oktatóinak és hallgatóinak számára szervezett kurzusok, műhelybeszélgetések egészítették ki. Az oktatók kurzusokon és iskolalátogatásokon vettek részt, a gyógypedagógus- és tanítójelöltek egy- vagy három hónapos tanítási gyakorlatot is vezettek angol, illetve német nyelvterületen. A cél világos volt: kísérjük meg felgyorsítani azt a folyamatot, amely Magyarországon is egyesítheti a többségi és a speciális pedagógiában felhalmozódott tudást, természetessé teszi a sajátos nevelési igényű gyerekek együttnevelését a többiekkel (Kereszty 2017; Hunyadyné–Véghelyi–Kereszty 2005).

- 2) *PHARE-LIEN program, Európai Fórum projekt (Brno, Losonc, Sopron, Vác, 1995–1997)*

Cseh, magyar és szlovák tanítók, gyógypedagógusok vettek részt kurzusokon és konferenciákon. A kurzusok két, tizenkét fős, állandó összetételű csoportban, az integráció és a tanácsadás tárgykörében folytak, kettős vezetéssel. A vezetők egyike mindkét csoportban érdemi integrációs tapasztalattal rendelkező, társa az integrációt bevezetni kívánó ország szakembere volt. A kurzus kiemelt tárgyai a különböző képességű gyerekek individualizált, differenciált tanulását és tanítását, a tanulás szerevezti kereteit, mukaformáit, valamint a tanulási teljesítmény mérésének a kérdéseit érintették.

- 3) *PHARE I–II. projekt, tapasztalatcsere és pedagógiai kompetenciák növelése roma többségű közoktatási intézményekben 2001–2004*

Tizennégy magyar felsőoktatási intézmény huszonnyolc képviselője dán–magyar közös projekt keretében koppenhágai óvodákat, iskolákat, szakértői központokat, valamint egy pedagógusképző intézményt és egy nép főiskolát látogatott meg. A projekt célja egy együttneveléssel foglalkozó tanegység kidolgozása a hazai pedagógusképzés számára, majd a huszonnyolc oktató elméleti és gyakorlati felkészítése ennek a témakörnek az oktatására. A projekt eredménye ennél nagyobb ívű lett: megszületett a dán–magyar szakértői csoport közös munkájaként az „*Inklúziós tanterv és útmutató a magyarországi pedagógusképzés számára*” (PHARE-Twinning projekt, 2004). Ennek anyaga és tartalma épült be a képzés tantárgyaiba, elsősorban a Neveléstudományi Tanszék óráiba (*Differenciálás pszichológiája és pedagógiája, Családszociológia, Inter- és multikulturális nevelés*). Ezekben a kutatási és oktatásfejlesztési programokban a Neveléstudományi Tanszék munkatársai aktívan közreműködtek (Kereszty 2017; Hunyadyné–Véghelyi–Kereszty 2005).

11.2. A Neveléstudományi Tanszék személyi kérdései (1999)

Ahogy a fejezet bevezetőjében már leírtuk 1999-ben a Neveléstudományi Tanszék jövőjét, távlati terveit az a 2000. január 1-jével hatályos szervezeti változás szabta meg, melynek értelmében a Budapesti Tanító- és Óvóképző Főiskola az Eötvös Loránd Tudományegyetem egyik karaként működött tovább, mint ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999). Ekkor tehát még intézményünk megtartotta főiskolai jellegét a képzés profiljában a nagyarányú gyakorlati képzési óraszámban, valamint az intézmény nevében. Néhány év múlva vált egyetemi karrá (ELTE TÓK). Az egyetemi karrá válás több olyan változást jelentett az oktatókkal szemben állított tudományos életpályában meghatározott követelményekben, melyek nyomán sor került oktatók átszorgolására, átminősítésére vagy megemelte egyes oktatók óraszámát. Ez a tényező, mind az oktatási feladatokban, mind a tudományos teljesítmény elvárásainak való megfelelés miatt nagyon nagy terheket rakott a tanszék munkatársaira, újabb kihívásokat jelentett a tanszék munkájának megszervezésében.

11.3. A Neveléstudományi Tanszék nemzetközi kapcsolatai (1999)

1999-ben a Neveléstudományi Tanszék perspektivikus, távlati céljai között szerepelt egy, a DIECEC által koordinált, háromévesre tervezett pályázat,¹⁹ amelynek célja a kognitív fejlődés és pedagógiai módszertan területén jártas nemzetközi szakértői gárda kialakítása, a neurológiai kutatási eredmények nemzetközi összesítése, majd ezek alapján nemzetközi tanártovábbképző szemináriumok megszervezése, s rendszeres oktatócsere kialakítása a partnerintézményekkel. A munkába a Neveléstudományi Tanszék révén kapcsolódott be intézményünk. A tanszék partnerei a következő intézmények voltak: a brit oktatási központ (Bradford Education), egy norvég középiskola (Elvebakken UpperSchool, Oslo), a svéd nyelvi és kulturális központ (Linkopings Kommun Enheten Sprak och Kultur), valamint a brit oktatási szolgáltató (Sheffield Education Services). (Csíkvári–Hangay–Székely–Véghelyi 1999).

12. Oktatómunka a tanszéken a 2002 és 2007 közötti időszakban

„A Neveléstudományi Tanszék az ELTE TÓK valamennyi szakán és tagozatán végzi a hallgatók pedagógiai-pszichológiai képzését. Ez egyfelől szakképzést jelent, azaz

¹⁹ Comenius 3.1. Learn 2 Learn, 1999–2002.

felkészítést a 3–12 éves gyermekek nevelésére és oktatására, valamint a nem pedagógusnak készülő, más pályán elhelyezkedő hallgatók felruházását pszichológailag megalapozott emberismerettel, bizonyos szakpszichológiai (például: művészetpszichológiai), illetve a felnőttnevelés pedagógiai alapismereteivel” (Hunyadyné 2007: 1).

A feladat nagyságát mutatja egy kiragadott adat: a 2006–2007-es tanévben 7683 kontaktórát láttak el a tanszék munkatársai.

A 2002–2007-es periódusban a Neveléstudományi Tanszék oktató munkája három nagyobb szakaszra osztható, ekkor történt meg az áttérés a kreditrendszerű oktatásra, felkészült a tanszék a bachelor képzésre, valamint ekkor került sor ennek bevezetésére is (Hunyadyné 2007).

A kreditrendszerre való áttérés miatt 2003–2004-ben módosításra kerültek a tantervek mindhárom szakon. A módosítás tartalmilag a neveléstudományi tárgyak esetében az óvodapedagógus szakon jelentett jelentős változást, a szakmai meggyőződés ellenére, 2003–2004-es tanévtől külön kellett szervezni a pedagógia és a pszichológia szigorlatot (Hunyadyné 2007: 1). Mind a tanító mind az óvodapedagógus szakon átdolgozásra kerültek a szigorlatok írásbeli kérdéssorai és szóbeli tételei, az átdolgozás során a tanulási folyamatra is történt rátekintés, abból az aspektusból, vajon megtesz-e mindent a tanszék annak érdekében, hogy felkészítse a hallgatókat ezekre, a számukra legtöbb nehézséget okozó megmérettetésekre. A kreditrendszerre való áttérés fontos tapasztalata volt, hogy az elhalasztott vizsgák miatt kialakult a vizsgakurzusok rendszere, mely tovább növelte a tanszéki oktatók vizsgaterheit (Hunyadyné 2007: 1).

A Neveléstudományi Tanszéken 2004-ben a nevelés- és a pszichológia tudományának újabb eredményeit valamint a képzés funkcionalitását középpontba állítva sor került az összes pedagógiai és pszichológiai tárgy programjának átdolgozására. A követelmények szttenderdizálását segítette a pszichológus oktatók új típusú vizsgáztatási módszere, amely szerint valamennyien valamennyi tárgyból vizsgáztattak, így átlátták a teljes tananyagot. Ebben az évben a tanszék munkatársai összegyűjtötték, leírták sikeres oktatási módszereiket, eljárásaikat, valamint oktatási segédanyagokat készítettek a hallgatók számára a tantárgyakat tekintve teljes körűen, ezzel is segítve a hallgatók tanulását támogatását (Hunyadyné 2007: 2).

A tanító, később az óvodapedagógia szakképzési és kimeneti követelményeit tartalmazó jogszabály szakmai anyaga a tanszék két oktatójának irányításával készült el. A tanszék tevékenyen részt vállalt a pedagógusszakma megújítását célzó HEFOP-pályázat koncepcióálásában, amelynek keretében készült az országos programajánlat is. A tanszék vezetőjének Hunyady Györgynének az irányításával elkészült a tanító és óvodapedagógus BA-szakok mester szintű folytatásának lehetőségét biztosító MA-szak speciális szakiránya (Hunyadyné 2007: 2).

A 2006–2007-es tanévben elkezdődött az átdolgozott tantervű alapképzési szakok bevezetése. Ekkor került első félévre a hallgatók egyetemi polgárrá válását segítő, önismereti, társismereti, pályaszocializációs feladatokat egyaránt megcélzó tantárgy, amely hosszútávon hozzájárult a hallgatói elégedettség emelkedéséhez, a sikeres kezdéshez. A 2006–2007-es tanévben az MA-szakra előkészítő programokat is elindított a tanszék, amelyek felkeltették a hallgatók érdeklődését (Hunyadyné 2007).

A 2002–2007-es időszakot végigkísérte a Neveléstudományi Tanszék oktatómunkája a pedagógustovábbképzésben. Az 1997-ben megalapított fejlesztő- és vezető óvodapedagógus képző szakokon folyamatos a képzés, eddig 1090 fő vett részt ezeken a képzéseinken a pécsi és szombathelyi szakokkal együtt. A tanszék kidolgozott 2006–2007 fordulóján egy rugalmasabb, modulrendszerű kínálatot (Hunyadyné 2007).

12.1. Kapcsolat a hallgatókkal 2002 és 2007 között

A Neveléstudományi Tanszéken nem folyik műveltségterületi képzés, ami lehetőséget biztosít a többi tanszék számára a hallgatókkal való közvetlenebb munkára, az együttes élményekre, mégis a hallgatókkal szoros, jó kapcsolatot alakítottak ki a tanszék munkatársai a 2002 és 2007 közti időszak beszámolójának tanúsága szerint (Hunyadyné 2007). A szakdolgozati témavezetések mellett, szakmai kirándulásokat, konferencialátogatásokat is szervezett a Neveléstudományi Tanszék a hallgatóknak. Ösztöndíjas hallgatóink bekapcsolódtak az oktatók tudományos tevékenységébe. A 2002–2007-es periódusban felélénkült a Neveléstudományi Tanszéken a tudományos diákköri tevékenység is (Hunyadyné 2007: 4). A kari diákköri versenyről 2002-ben négy hallgatót, 2004-ben hét hallgatót, 2005-ben egy hallgatót, 2006-ban pedig két hallgatót javasolt a szakmai zsűri OTDK-ra. Az országos konferenciákon számos jó helyezést értek el hallgatóink. A *Pedagógiai, pszichológiai, közművelődési és könyvtár-tudományi* szekcióban a XXVI. OTDK-n egy 2. és egy 3. helyezést, a XXVII. OTDK-n kettő első helyezést, a XXVIII. OTDK-n egy 3. helyezést és egy különdíjat nyertek el (Hunyadyné 2007).

A Neveléstudományi Tanszék munkájához, feladataihoz tartozott a szakképzett pszichológus kollégák által önkéntes munkával az úgynevezett *pszichológiai tanácsadás*. Ezt a lehetőséget bármely hallgató igénybe vehette, aktuális életvezetési problémáihoz mentális egészségét őrző beszélgetésekben vehetett részt (Hunyadyné 2007).

Az oktatói munka eredményességének javítására ebben az időszakban sokrétűen használta a tanszék a hallgatói visszajelzések akkor alakuló rendszerét,

többféle módszer került kipróbálásra. Bizonyos kurzusokon úgynevezett „ki-lépő cédulákat” írtak a hallgatók minden egyes óra után, a közvetlen reflexió a hallgatókat az óra átgondolására készítette, az oktatóknak azonnali visszajel-zést nyújtott, amit már az oktatási folyamat során felhasználhattak (Hunyadyné 2007).

12.2. Minősegbiztosítás, minősegefjlesztés 2002 és 2005 között

A 2005–2006-os tanévben a minősegbiztosítás érdekében átfogó értékelésre vállalkozott a Neveléstudományi Tanszék: minden oktatóját, minden oktatott tantárgyra vonatkozóan az ELTE Pedagógiai- és Pszichológiai Karán kidolgo-zott kérdőív alapján mért. A kérdőív adaptációját követően 2339 darab kur-zusértékelő lap gyűlt össze, amelyekből kiderült, a hallgatók megnyugtatóan pozitívan értékelik a tanszéki oktatók és a hallgatók kapcsolatát. A tartós jó viszonyt jelzi az a tény is, hogy a 2005–2006-os tanévig bezárólag hat okta-tónk kapta meg a Diákokért Emlékérmet (Hunyadyné 2007: 4). Ugyanakkor a 2006–2007-es tanévben több esemény mutatott rá a mindennapi oktatási, pedagógiai munkánkban a tömeges hallgatói létszámból adódó nehézségekre mind az oktatás, a vizsgák szervezésében.

12.3. A Neveléstudományi Tanszék tudományos munkája 2002 és 2005 között

Ebben a periódusban négy tanszéki oktató védte meg doktori értekezését, ket-ten neveléstörténeti témában, egy fő szervezetpszichológiai témában, egy fő nevelésszociológiából. A tanszéki kutatások közül jelenleg a cigány családokban folyó szocializáció kutatása a legélénkebb, a különböző pályázatokon sikerrel indítható kutatási téma. A tanszékre érkező, doktori fokozattal rendelkező ok-tatók témái is kapcsolódnak a tanszék érdekköréhez. A tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek nevelése, valamint a társas kapcsolatok és a nemek közötti eltérések vizsgálata ilyen témák. Folytatódott a XX. század oktatáspolitikájának neveléstörténeti szempontú kutatása, Imre Sándor munkásságának feltárása, valamint a szépirodalom és a neveléstörténet lehetséges kapcsolódási pontjai-nak keresése. Termékeny irányt képviseltek az iskolaszervezeti illetve az iskola diszfunkcionális működését feltáró kutatások (Hunyadyné 2007).

Alapvetően minden kutatási téma, fejlesztő tevékenység a tanító- és az óvo-dapedagógus képzésre irányult ezekben az években. Kiemelést igényel az úgy-nevezett romaprogram folytatása, amelynek célja a pedagógusképzés e szintje-in megismertetni a hallgatókat sikeres roma nevelési programokkal, valamint

a cigányság kultúrájával. A törekvés 2006-ig több részeredménnyel járt, a Neveléstudományi Tanszék oktatási tartalmai bővültek, egyben kezdeményezte a tanszék, hogy az új tartalmak integrálódjanak a képzés egészébe (Hunyadyné 2007: 5).

A tanszék tudományos és oktatásfejlesztési tevékenységeit támogatták azok a tudományos, szakmai konferenciák, amelyeknek kialakult egy szabályozott rendszere. 2002 és 2007 között több mint húsz tanszéki konferenciát szerveztünk, rendszeressé vált a *Személyes iskola* rendezvénysorozata, a *Gyermek – Nevelés – Pedagógusképzés Tudományos Felolvasóülés*, a *Roma integráció* rendezvényei, *A gyermek mindennek felett álló érdeke – Óvodapedagógiai Konferencia*, a *Szakmai műhelybeszélgetések* rendezvénye, valamint a *Szakmai napok* rendszeres szervezése (Hunyadyné 2007).

A tudományos munka feltételei romlottak a karon, szinte alig található olyan pályázati forrás, amely fedezné a kutatások feltételeit, a jövőt a nemzetközi kutatásokba való bekapcsolódás jelentheti (lásd: 3. melléklet). Ezekben az években a tanszék két nemzetközi tanár–diák csere keretében megvalósuló együttműködésbe kapcsolódott be (Hunyadyné 2007).

12.4. Személyi kérdések 2002 és 2005 között

A tanszék tízéves munkaterve volt már ekkor a tanszék korfájának megfiatalítása, a tanítás és tanítóképzés valamint az óvodapedagógusképzés iránt elkötelezett, ahhoz értő, jól képzett fiatal szakemberek felvétele a Neveléstudományi Tanszékre. Az intézményvezetés méltányos és támogató hozzáállása ellenére is többször került a tanszék olyan helyzetbe, amikor le kellett mondani bizonyos munkatársi helyekről (Hunyadyné 2007: 6), ez nehezítette a tudatos tervezést, végül a 2002 és 2007 közötti periódusban két fő pszichológus, valamint három fiatal pedagógia szakos oktatót sikerült felvenni, akik 30 és 40 év közöttiek. A tudatos kiválasztást mutatja, hogy hárman már rendelkeztek PhD-fokozattal, ketten tanítói és óvodapedagógusi képzettséggel. A tapasztalatok szerint az oktatói munka szemléletében és a munka lendületében, kreatív ötletekben egyaránt felfrissülést jelentettek a fiatalok (Hunyadyné 2007).

Ugyanakkor nem várt nehézségekkel is szembenézett ekkor a tanszék: tizenöt állandó munkatársából nyolcan voltak távol gyermeknevelési szabadság, tartós betegség vagy külföldi tartózkodás miatt. Fontos ezeket a részletkérdésnek tűnő tényeket számba venni, mert a vizsgáztatás terhei, a témavezetések, a kontaktórához nem kötődő gyakorlati képzési feladatok duplázva nehezedtek a tanszék munkatársaira, amelynek következtében korábban nem látott mértékben betegedtek meg a fiatal munkatársak is. Ennek jövőbeni elkerülése érdekében,

a tanszéki beszámoló tanúsága szerint, racionálisabb munkaszervezéssel tesz a tanszék (Hunyadyné 2007: 6).

A 2002 és 2007 közötti időszakban tehát intenzív személyi változások zajlottak a tanszéken, 2007. május 31-én a távollévőkkel együtt tizenöt fő teljes munkaidőben, és egy fő részmunkaidőben foglalkoztatott oktatója volt a tanszéknek, egy fő az intézmény vezetői közé tartozott. Két fő rendelkezett Dr. univ. címmel, egy fő a neveléstudományok kandidátusa, hatan pedig PhD-fokozatot szereztek, tíz fő tett összesen tizenhat nyelvvizsgát, öt szakpszichológus és egy fő szakvizsgázott pedagógus dolgozott a tanszéken, egy fő folytatott éppen PhD-tanulmányokat (Hunyadyné 2007: 6).

12.5. A tanszék szerepe, helyzete az egyetemen és a szakmai-pedagógiai közéletben 2002 és 2005 között

Ebben az időszakban 2006-ban Hunyady Györgyné koordinálásával megtörtént a BA-képzés akkreditációja. A 2002 és 2007 közötti időszakban megerősödtek a Neveléstudományi Tanszék kapcsolatai az egyetem társkaraival, szerződéses alapon rendszeresen fogadtak pedagógia és pszichológia szakos hallgatókat gyakorlatra a tanszék munkatársai. Kialakultak együttműködések a továbbképzések rendszerében, a Neveléstudományi Tanszék munkatársai oktattak a PPK-n, a BTK-n és a PPK Doktori Iskolájában, az áttanítások révén pedig rendszeres és intenzív szakmai kapcsolatok alakultak.

12.6. A Neveléstudomány mesterszak *Kora gyermekkor pedagógiája* szakirány megszületése

A tanszék fent leírt szakmai kapcsolatai hozzájárultak ahhoz a szakmailag jelentős tényhez, hogy az ELTE PPK-n induló mesterszakon elindult a tanító- és óvodapedagógia alapszakon végzetek számára egy speciális szakirány. A Neveléstudomány MA *Kora gyermekkor pedagógiája* szakirányának kidolgozása és elindítása a tanszék több kollégájának munkájával, valamint a karközi kapcsolatok adta szoros együttműködésekben, elsősorban Hunyady Györgyné elhivatott szakmai munkája, széleskörű tapasztalatai és koordinációs tevékenysége nyomán született meg. Az alapképzésre épülő Neveléstudomány mesterszak koncepciójának kidolgozása, egy hét egyetemet magában foglaló konzorciumban történt. Ennek a konzorciumnak volt társelnöke M. Nádasi Mária, aki már 1984-től segítette a Neveléstudományi Tanszék munkáját, képviselte a képző érdekeit az egyetemen, 2005-től pedig több mint két éves munka eredményeképpen segítette a tanszékot, a tanító- és óvodapedagógus képzést, abban hogy a hallgató-

inkább továbbtanulhassanak mesterszakon, valamint a doktori képzésben. Ebben a folyamatban, az egyetemek közötti konzorciumi partnerségben, megszületett a Neveléstudomány mesterszakon belül, az ELTE TÖK-hoz is tartozó Kora gyermekkor pedagógiája szakirány, amely 2007-ben el is indult. A karközi együttműködés keretében 10 éven keresztül (2016-ig), a mesterképzési szakirány felelőse Hunyady Györgyné volt (Serfőző 2019). Az ELTE írásban is vállalta, hogy a tanító- és óvóképzők alapképzési szakjainak hallgatóit, a kötelező belépési feltételek teljesítésével befogadja a mesterszakra (Hunyady 2007).

A kar tanszékeivel a pedagógus-továbbképzésekben, valamint a tanító- és óvóképző intézmények oktatóival kooperációban dolgozott a Neveléstudományi Tanszék. A tanszék oktatói aktívan jelen voltak, sok esetben tisztséget viselve a szakmai közélet egyéb színhelyein is: a neveléstudomány akadémiai bizottságában, pedagógiai- és pszichológiai szakmai testületekben, szakmai folyóiratok szerkesztői munkálataiban (Magyar Pedagógiai Társaság, Magyar Pszichológiai Társaság, Tanárképzők Szövetsége Pedagógiai Szakosztálya, ÓTE, Fejlesztő Pedagógusok Egyesülete, Magyar Pedagógia, Pedagógusképzés, Új Pedagógiai Szemle szerkesztősége) (Hunyady 2007). A tanszékről folyamatosan, immár a harmadik ciklusban van tagja az Országos Köznevelési Tanácsnak, a tanszékvezető, Hunyady Györgyné több évig folyamatosan tagja a Magyar Akkreditációs Bizottságnak, 2007-ig az MTA Bolyai Ösztöndíj Bizottságának. Az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Neveléstudományi Tanszékének vezetői feladatait Hunyady Györgyné a 2007–2008-as tanévben átadta Podráczky Juditnak.

13. Az oktatás tartalma, módszerei, oktatásfejlesztés 2007 és 2012 között

A Neveléstudományi Tanszék a 2007–2012-es periódusban a kar minden szakán és tagozatán, a tanító, az óvodapedagógia, valamint az Ifjúságsegítő és a Csecsemő- és kisgyermeknevelő-gondozó felsőfokú szakképzésben és a szakirányú továbbképzésekben gondozta a hallgatók pedagógiai és pszichológiai képzését szolgáló tárgyakat, továbbá jelentős részt vállalt a Neveléstudományi MA-képzés kora gyermekkor pedagógiája szakirányának oktatásában (Podráczky 2012).

A 2007 és 2009 közötti időszakban a Neveléstudományi Tanszék oktatói munkájában a régi és az új tantervi tartalmak egyidejű oktatása, 2008-tól a csecsemő- és kisgyermeknevelő-gondozó felsőfokú szakképzés indítása, a következő évtől a csecsemő- és kisgyermeknevelő BA-szak belépése, valamint az óvodapedagógus szakon megemelkedett hallgatói létszám okozott jelentős oktatási többlet terhet, amit évről évre fogyatkozó főállású oktatóval és óraadók bevonásával kellett megoldani (Podráczky 2012).

A személyi feltételek változásából adódó, többnyire évközben jelentkező oktatási és vizsgáztatási nehézségeken a tanszék az erőforrások legésszerűbb koncentrálásával tudott rugalmasan úrrá lenni. Oktatásszervezési és vizsgáztatási feladataink megoldásában, valamint az óraadókkal való kapcsolattartásban egyaránt nagy segítséget jelentett a tanszéki adminisztrátor munkája, aki esetenként negyven emberrel tartott folyamatosan kapcsolatot, segítette munkájukat (Podráczky 2012).

2007-ben a tanszék munkatársai elkészítették: 1) a tanító szak záróvizsgájának részét képező tématerv egységesebb, a formai szempontokra és az értékelési kritériumokra vonatkozó ajánlását, 2) 2008-ban az óvodapedagógus szak záróvizsga tételeit korszerűsítő tervezetet, 3) 2009-ben a szakdolgozatok bírálati szempontrendszerét. A 2007–2008-as tanévtől törekedett arra a tanszék, hogy a kötelezően választható tárgyak köre egymásra épülő, koherens tartalomként jelenjen meg a képzésben. További specializációk kidolgozásához is mintául szolgált az óvodáskort megelőző életkori szakaszra és intézményes nevelésre, valamint az óvoda-iskola átmenet kérdéseire koncentráló specializáció programja. A 2009–2010-es tanévben az újonnan induló csecsemő- és kisgyermeknevelő alapszak képzési programjának kidolgozásában jelentős részt vállaltak a tanszék munkatársai (Podráczky 2012).

A 2009–2010-es tanévben a Pszichológiai munkacsoport oktatói a pszichológia tantárgycsoporthoz tartozó tárgyak esetében elvégezték a tantárgyi tematikák összehangolását, egymásra építését, a szigorlati tételsor szakirodalmának korszerűsítését, javaslatot fogalmaztak meg az egyes tételek korrekciójával kapcsolatban, a tartalmi komplexitás szempontjának erőteljesebb érvényesítésével. A 2010–2011-es tanévben ezeket a tartalmi átalakításokat a Pedagógia munkacsoport is elvégezte. A 2010–2011-es tanévben sor került az alapszakok tanterveinek módosítására is. A tantervmódosítás a legfontosabb szakmai szempontok érvényesítése mellett leginkább a kontakt óraszámok csökkentésében, a feldolgozás módszereinek korszerűsítésében nyilvánult meg (Podráczky 2012). A tantervmódosítás részeként, a mesterképzésre felkészítő program keretében, a TDK-tevékenység ösztönzésének és oktatói támogatásának céljával bevezette és kurzussá szervezte a tanszék a *Neveléstudományi kutatószeminárium*²⁰ című tárgyat (Podráczky 2012).

A 2007 és 2012 között a Neveléstudományi Tanszék több oktatója jelentős részt vállalt a Neveléstudomány mesterszak Kora gyermekkor pedagógiája szakirányának oktatásában (B. Lakatos Margit, F. Lassú Zsuzsa, Podráczky Judit,

²⁰ A kurzus első tapasztalatai kedvezőek voltak, létrejött egy heti rendszerességű találkozási lehetőség a hallgatókkal, jutott elegendő idő egy-egy probléma alapos megbeszélésére, a hallgatók kis csoportokban dolgozhattak az őket leginkább érdeklő témákon, így ezen a módon jutott energia a motivált hallgatók tehetséggondozására.

Serfőző Mónika). Az időszakban a szakirány felelős vezetője, Hunyady Györgyné jóvoltából rendszeressé vált a szakirány monitorozása, valamint a képzésfejlesztési tevékenység. A szakirány felelősség növelte a kar, s egyben a tanszék presztízsét, hozzájárult a kar akkreditációs követelményeinek teljesítéséhez, ezért különösen fontos célként fogalmazódott meg 2012-ben, hogy a feladat a jövőben is a karhoz és a tanszékhez kötődjön (Podráczky 2012).

A 2011–2012-es tanévben az ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola Kisgyermeknevelési doktori modul programjának kidolgozásához alkotó módon járult hozzá a tanszék több munkatársa (Mikonya György, Hunyady Györgyné, Podráczky Judit, F. Lassú Zsuzsa, Serfőző Mónika), s terv született a modul tárgyainak részletes kimunkálásáról (Podráczky 2012).

A 2011–2012-es tanévtől a tanszéki oktatók és Podráczky Judit tanszékvezető az oktatás körülményeit különösen kedvezőtlennek ítélte a magas oktatói óraszámok, a sok óraadó kényszerű bevonása, valamint a nagy létszámú szemináriumi csoportok kialakítása miatt. Ugyanakkor a tapasztalatok és a hallgatói visszajelzések alapján az oktatási feladatok ellátásának színvonala egyenletes és kielégítő maradt (Podráczky 2012). Az oktatásban jelentkező nehézségek leküzdésében segítséget jelentett az oktatási módszerek megújítását, az oktatók módszertani repertoárjának bővítését szolgáló kezdeményezések facilitálása. Ennek a munkának első lépéseként még a 2006–2007. tanév végén elkészült egy kiadvány Bollókné Panyik Ilona szerkesztésében, amely a tanszéken folyó innovatív oktatási módszereket gyűjtötte össze. A 2007–2012-es periódusban hatékonyabb tanulásiirányítási módszereket rendszeresített a tanszék a Moodle keretrendszer aktív használatával, a tananyagok, oktatási segédanyagok elektronikus továbbításával, a hallgatói feladatok elektronikus felületre történő feltöltésével (Podráczky 2012).

A 2008–2009-es tanévtől került megrendezésre a Kari Napok rendezvényisorozat keretében a Projekt Napok, egy, a felsőoktatáspedagógiát megújító módszertani kezdeményezés.²¹ A Neveléstudományi Tanszék felelősségi körébe tartozott a kar egészét megmozgató pedagógiai projekt előkészítésének és kivitelezésének koordinálása. A szakmai és szervezési munkákat Glauber Anna, majd Rádi Orolya kolléganők látták el. A Neveléstudományi Tanszék büszkesége, hogy a program az oktatási dékánhelyettes, Véghelyi Józsefné támogatásával az oktatási struktúrába rendszerszerűen beépült, s mára a tanulásnak ez a formája kredittel elismert kurzusként van jelen a pedagógusképzésekben (Podráczky 2012).

²¹ A módszertani megújítást a Kar egésze vonatkozásában hatékonyan támogatta a kutatóegyetemi pályázati forrás. A pályázati forrás *Képzők továbbképzése* elemi projektjének koordinálása a tanszékhez kötődött (Podráczky 2012).

13.1. Tantárgyfejlesztések 2007 és 2012 között

Az oktatás tartalmi fejlesztéséhez járultak hozzá továbbá a 2007 és 2012 közötti periódusban zajlott és lezárult nemzetközi és hazai pályázatok, amelyeknek eredményei önálló kurzusként vagy a meglévő tantárgyakat gazdagító tartalmakként tananyagga transzformálódtak (Podráczky 2012).

A *FACE IT! – Fókuszban a nemzetközi tanár* című nemzetközi projekt (szakmai felelőse: Ronkovicsné Faragó Eszter) eredményei az *Összehasonlító pedagógia* kötelezően választható kurzust gazdagítják. A *KIDS STRENGTHS* nemzetközi projekt (szakmai felelőse: F. Lassú Zsuzsa) eredményeként a szakirányú továbbképzések számára és az alapképzések kötelezően választható tárgyaként önálló kurzust dolgoztunk ki *Család-gyermek-pedagógus a mentális sérülékenységek kontextusában* címmel, továbbá az alapképzések *Fejlődéslélektan I.* tantárgya korai kötődés témakörébe beépült az anya mentális sérülékenysége témája. A témakör feldolgozásához a szakirodalmi bázist a projekt keretében készült, pedagógusoknak szerkesztett kötet²² adta. További, az oktatásban is felhasználható kötet jött létre *Szövetségben* címmel,²³ amely támogatta a *Család és intézményes nevelés*, illetve *Család-óvoda-iskola kapcsolata* című kurzusokat. Ez a pályázati téma tanító szakon a *Pedagógiai szociálpszichológia*, óvodapedagógia szakon a *Pedagógiai pszichológia* szemináriumhoz kapcsolódott szorosan (Podráczky 2012).

13.2. Szakirányú továbbképzések 2007 és 2012 között

A 2007 és 2012 között jelentős energiákat fektetett a tanszék szakirányú továbbképzési programok és modulok kidolgozásába is. Az elkészült programok nem mindegyikére volt kereslet, néhány – különböző létszámokkal – folyamatosan indult meg. A pedagógus szakvizsga kari szintű koordinátori, képzésfelelősi, szakmai vezetési feladataira Serfőző Mónika kapott megbízást. A feladat keretében az elmúlt két évben a koordináción túl több tartalmi, egyeztetési kérdést is meg kellett oldani. A pedagógus szakvizsga választható moduljaként a Neveléstudományi Tanszék a 2007–2012-es periódusban a *Játékszakértő* modult (felelős: B. Lakatos Margit), az *Aktív és interaktív tanulási programok* (felelős: Glauber Anna, majd Rádi Orsolya) és a *Gyakorlatvezető óvodapedagógus* (felelős: Podráczky Judit) modult kínálta. A *Fejlesztő pedagógus* szakirányú to-

²² F. Lassú Zsuzsa (szerk.) 2013: *Családok a mentális sérülékenység kontextusában*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

²³ A TÁMOP 4.1.2./KMR-B. 2009–0001. pályázat *Család és intézményes nevelés* alprogramja (szakmai felelőse: Podráczky Judit) eredményeként.

vábbképzést, valamint a *Játékszakértő* modult és a *Játékmentor* szakirányú továbbképzést B. Lakatos Margit gondozta (Podráczky 2012).

13.3. Gyakorlati képzés 2007 és 2012 között

A 2007 és 2012 közötti időszakban a tanító szakon a Neveléstudományi Tanszékhez tartoztak a *Csoportos pedagógiai gyakorlatok*, a *Csoportos folyamatos megfigyelés*, az *Egyéni komplex gyakorlatok*, a *Differenciáló pedagógia* és az *Alkalmazott pedagógia* tárgyakhoz kapcsolódó gyakorlatok, valamint egyes elméleti tárgyakhoz kapcsolódó, csoportszinten szerveződő megfigyelések. Óvodapedagógus szakon minden gyakorlatban érintett volt a tanszék, csecsemő- és kisgyermeknevelő szakon szintén, a szakon a tanszék oktatója, Rózsáné Czigány Enikő volt a gyakorlati képzés felelőse (Podráczky 2012).

A 2007 és 2012 közötti időszakban került sor kari szinten az év eleji tömbösített oktatás bevezetésére, ennek keretében az első évfolyamos tanító és óvodapedagógus hallgatók *Csoportos pedagógiai gyakorlatának* megszervezésére. A tömbösített forma nagyon jól illeszkedik ennek a gyakorlatnak a műfajához. Talán ennek is szerepe van abban, hogy a tréningszerűen kivitelezett gyakorlatról az oktatók és a hallgatók is kifejezetten pozitívan nyilatkoztak. Két éve bevezettük a gyakorlat tartalmi és metodikai kérdéseinek oktatói egyeztetését, tapasztalatainak megbeszélését, amelynek összefogására Kolosai Nedda kapott megbízást (Podráczky 2012).

A 2007 és 2012 közötti időszakban többször sor került a Neveléstudományi Tanszék oktatói és a tantárgy-pedagógiákat oktatók közötti egyeztető megbeszélésre tervezéssel kapcsolatos szemléleti-gyakorlati kérdésekről, hallgatókkal kapcsolatos elvárásokról. Legutóbb, az idei tanév elején, az álláspontok közelítésének céljával szorgalmazta az oktatási dékán-helyettes azt az egyeztetést, ahol az előző kör a gyakorlóiskola szakvezetőivel közösen gondolkodott tervezéssel kapcsolatos szemléleti és gyakorlati kérdésekről, a hallgatókkal kapcsolatos elvárásokról. A tanszék írásos segédanyagot készített, amelynek célja egységesíteni a tervezés logikáját, egységesebbé tenni az egyes évfolyamokon elvárható követelményeket (Podráczky 2012).

A 2007 és 2012 közötti időszakban a gyakorlati képzésben eszközölt legnagyobb változást az óvodapedagógus szakon történt átalakítás hozta, amit a más módon kezelhetetlenné vált hallgatói létszámnövekedés, valamint a gazdasági megfontolások együttesen tettek szükségessé. Az átalakítás a gyakorlati képzés rendszerét megtartotta, a változtatás lényegét az oktatói feladatok szakvezetőkkel történő megosztása jelentette. Az új formában a csoport előtti gyakorlatokat innentől szakvezetők vezetik, a Neveléstudományi Tanszék és a kar oktatói

tutorként, szükség szerinti személyes jelenléttel, valamint alternatív kapcsolattartási módok segítségével támogatják a szakvezetőket a megnövekedett feladatok és felelősség ellátásában (Podráczky 2012). A gyakorlati képzés átalakításához oktatási vállalat kapcsolódott, amelynek keretében a kar a tanszék irányító tevékenysége mellett a szakvezetőket az új feladatra szakmailag felkészítette (Podráczky 2012).

A vállalt feladat kivitelezésében B. Lakatos Margit, Nevigyánszky Éva, az Énekzenei Tanszékről Szarka Júlia és Hegedűsné Tóth Zsuzsanna, a Vizuális nevelési Tanszékről Vastagh Ágnes, a Testnevelés Tanszékről Gergely Ildikó, a Természetudományi Tanszékről Bihariné Krekó Ilona, a Matematika Tanszékről Szitányi Judit (aki a képzésvezetést is elvállalta), a Neveléstudományi Tanszékről Böddi Zsófia, F. Lassú Zsuzsa és Podráczky Judit vettek részt (Podráczky 2012).

Az első ttorral támogatott, a gyakorlatvezető óvodapedagógusok által önállóan vezetett év múltán, a visszajelzések alapján az óvodapedagógus kollégák viszonylag gördülékenyen átvették a gyakorlatvezetői teendőket, pontosan megfogalmazták miben várnak segítséget a képzőtől, valamint mi az, ami nehézséget jelent nekik feladataik bővülésével. Egyebek között a következőket említették: a hallgatók által írt nagyszámú tervezet javítása, kevés idő a felkészítésre, a délutános kollégára háruló megnövekedett teher. A tutorálás új rendszerének kimunkálásában a legtöbb feladatot a tanszékről B. Lakatos Margit végezte, ebbe a munkába kapcsolódott be 2011-től Endrődy-Nagy Orsolya (Podráczky 2012).

2007 és 2012 között a gyakorlati képzés szervezésében és tartalmi vonatkozásokban rendkívüli segítséget jelentett a Neveléstudományi Tanszék számára Hilbert Mátyásné munkája. A gyakorlati képzés gördülékenységét biztosította Józsa Ildikó, a Gyakorló Iskola igazgatóhelyettese és Nevigyánszky Éva, a Gyakorló Óvoda óvodavezetője (Podráczky 2012).

13.4. A hallgatókkal való kapcsolat, tehetséggondozás, az oktatói munka hallgatói megítélése 2007 és 2012 között

2007 és 2012 között nagyon nagy számban kötődnek a tanszékhez szakdolgozók, kisebb részben tanító szakos, nagyobb arányban óvodapedagógus, valamint csecsemő- és kisgyermeknevelő szakos hallgatók. További kapcsolódási felületet jelentett a demonstrátori tevékenység. Ezen a téren jelentősnek értékelhető az az előrelépés, hogy ebben a periódusban a demonstrátorokat az oktatás- és rendezvényszervezési feladatokon kívül kutatási részfeladatokba és adatbázisok létrehozásába is bevonta a tanszék (Podráczky 2012). A megelőző évek TDK-szerepléseihez képest a 2007 és 2012 évek közötti időszakban a TDK-dolgozatok

száma elmaradt a kívánatos aránytól, a választott témák egy része originális, az elkészült dolgozatok többsége jó színvonalú volt (Podráczky 2012). A tanszékhez kapcsolódó KTDK-eredmények a következők voltak 2008: II. helyezett Halász Andrea (NÓK III/3.) – OTDK-ra javasolt, A játék és a nem. Valóban fiús játék az építőkocka? témavezető: Dr. Békésné Lakatos Margit. III. helyezett Góg Csenge (NÓK III/1.) – OTDK-ra javasolt.

A megtevesztő viselkedés elemei a tárgyelrejtő játékokban. témavezető: Dr. Békésné Lakatos Margit. 2009: I. helyezett Bélteczky Eszter (EÓK III/2.) – OTDK-ra javasolt Mumusok, szörnyek, boszorkányok. témavezető: Dr. Békésné Lakatos Margit. II. helyezett Szabó Erika Titanilla (NTK IV/1.a) – OTDK-ra javasolt Lehetne másképpen is? – A differenciálás megvalósulása a hazai- és külföldi tanítási gyakorlatban. témavezető: Podráczky Judit. III. helyezett Kajor Anita (NTK III/5.b) – OTDK-ra javasolt A családdrajz, mint a gyermek önéletrajza. témavezető: Kolosai Nedda. 2010: I. helyezett Grund Helga (NTK III/1. c) – OTDK-ra javasolt A 8–12 éves korosztály megjelenése a közösségi oldalakon, énmegjelenítésük speciális vonásai. témavezető: Lénárd András. II. helyezett Sik Dorottya (NÓK III/2.) – OTDK-ra javasolt „Éva néni szoknyája” – emlékek az óvodapedagógusról. témavezető: Békésné Lakatos Margit. III. helyezett Nász Barbara (NTK III/5.) – OTDK-ra javasolt A férfi tanítók pályaválasztási motivációja és az oktatásban betöltött szerepe. témavezető: F. Lassú Zsuzsa. 2011: I. helyezett Pávlicz Noémi (NTK III/4.) – OTDK-ra javasolt „Kettelnek” – Óvodáskori szerelmek az emlékezés tükrében. témavezető: Kolosai Nedda. 2012 I. helyezett: Mahr Klaudia (EÓK III/1.) – OTDK-ra javasolt A mesék hatása az óvodáskorú gyermekekre. A képen látott és a szóban hallott mesék hatása az óvodáskorú gyermekekre. témavezető: Kolosai Nedda. II. helyezett Vásárhelyi Dorottya Zsófia (NÓK III/2.) – OTDK-ra javasolt A jövő már jelen van – Interaktív tábla az óvodai nevelésben. témavezető: Podráczky Judit. III. helyezett Szücs Piroska és Szalontai Beáta (NTK II/5.) – OTDK-ra javasolt A humor hatása az emlékezőképességre. témavezető: Dr. F. Lassú Zsuzsa. különdíj Varga Mónika (NTK IV/11.) – OTDK-ra javasolt Minden embernek van édesapja. témavezető: Kolosai Nedda. OTDK-eredmények: 2011: Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció, *Pedagógiai alszekció: Összehasonlító pedagógiai tagozat* III. helyezett Spieszné Szabó Krisztina Mária: A magyar és finn szülők iskolával való elégedettségének vizsgálata. témavezető: Hunyady Györgyné. 2011: Tanulás- és Tanításmódszertani – Tudástechnológiai Szekció. *Informatika-pedagógia alszekció* III. helyezett. Grund Helga: A 8–12 éves korosztály megjelenése a közösségi oldalakon, énmegjelenítésük speciális vonásai. Témavezető: Lénárd András.

13.5. Versenytanítások 2007 és 2012 között

A 2007 és 2012 közötti periódusban,²⁴ sor került az elmúlt öt év versenytanításainak újbóli megtekintésére, így a versenytanítások tantárgyak közötti egyenlenségét, módszertani korszerűsítésének szükségességét pontosan meg tudta határozni a tanszék, egyben megtette javaslatait. Az óvodapedagógus szakos hallgatók versenyének szakmai jobbításához szintén hozzájárult megfelelő szakmai lépésekkel a tanszék (Podráczky 2012).

A tanszék oktatói munkájának hallgatói megítélése az OMHV-felmérések²⁵ alapján az elmúlt években egyenletesen jónak mutatkozott, amiből arra következtetünk, hogy a hallgatók elégedettek a tanszék oktatóinak munkájával és emberi magatartásával (Podráczky 2012).

13.6. A tanszéki humán erőforrás alakulása

A tanszék főállású oktatóinak létszáma 2007 és 2012 között folyamatosan csökkent, azonban az Informatikai Csoport 2012. évi tanszékbe történő integrálásával újra nőtt, ez viszont az oktatói terhelést végül nem befolyásolta. 2007 és 2012 között négy oktató vonult nyugdíjba, akik közül hárman, Hunyady Györgyné, Glauber Anna és Orosz Judit továbbra is segítették a tanszék munkáját, amire szaktudásuk, tapasztalatuk, elkötelezettségük, emberi kvalitásaik miatt a tanszéknek nagy szüksége volt (Podráczky 2012).

Egy kolléga (Böddi Zsófia) gyermekvállalási szabadságon volt, egy kolléganő a 2012–2013-as tanévben tért vissza (Kanczné Nagy Katalin). A hiányzó főállású oktatókat határozott idejű alkalmazással pótolta a tanszék. Az összesen négy megüresedett álláshelyből hármat töltött be a tanszék (Mikonya György, Endrődy-Nagy Orsolya és Sándor Mónika belépésével), valamint lehetőség volt egy doktorandusz szerződéssel történő foglalkoztatásra (Banai Angéla). A tanszéki állomány kapacitása így sem volt elégséges az új alapszak felfutásából és az óvodapedagógus szak hallgatói létszámának megduplázódásából adódó óraszám-többlet ellátására, a kötelező oktatási feladatokat ismételten csak jelentős óraadóí igénybevétellel tudta a tanszék megoldani. A tanszék korfája az Informatikai Csoport nélkül 45 év, a fiatalabb generációt képviselő Informatikai Csoporttal együtt 43 év volt ebben az időszakban, ami összességében jónak mondható. 2012-ben tudományos (PhD) fokozattal rendelkezett nyolc oktatónk, közülük három fő (Mikonya György, Ronkoviczné Faragó Eszter és F. Lassú Zsuzsa) habilitált. Közvetlenül a doktori disszertáció védeése előtt állt két fő (Lénárd

²⁴ A TÁMOP képzők képzése pályázat feladataként.

²⁵ Oktatók Munkájának Hallgatói Véleményezése 2007 és 2012 között.

András és Kolosai Nedda), további öt fő doktorandusz (Rádi Orsolya, Böddi Zsófia, Endrődy-Nagy Orsolya, Pasaréti Otilia, Sarbó Gyöngyi). Egy oktatónk (Békésné Lakatos Margit) mestertanári, egy (Rózsáné Czigány Enikő) szaktanári besorolásban dolgozott (Podráczky 2012).

13.7. Tudományos munka, pályázatok, rendezvények 2007 és 2012 között

A 2007 és 2012 közötti időszakban az egyéni tudományos témák túlsúlya csökkent, a Neveléstudományi Tanszék mint szakmai műhely dolgozott együtt kutatásokban. A tanszék kutatási és fejlesztési tevékenységének egy részét pályázatok támogatták. Országos konferencián tudományos munkáját két alkalommal, szimpóziumot alkotva mutatta meg a tanszék. 2009-ben a Magyar Pszichológusok Egyesülete által szervezett, *Az eltűnő gyermekkor nyomában* című konferencián, 2011-ben pedig a XXX. Országos Neveléstudományi Konferencián (Podráczky 2012).

A 2007 és 2012 között elnyert és lezárult hazai pályázatokra méltán büszke a tanszék, mert sok tartalmas szakmai kapcsolatot és megjelent szakmai anyagokat jelentettek. Ezek a pályázatok felsorolásszerűen a következők voltak:

- a) 2009–2011: *TÁMOP 4.1.2-08/2/B/KMR-2009-0001*. – Pedagógusképzést segítő szolgáltató és kutatóhálózatok kialakítása projekt. A Pedagógikum Karainak (ELTE BGGYK, PPK, TÓK) együttműködésében a *Család és intézményes nevelés kapcsolata* című 2.1.1. alprogram. Vezetője: Podráczky Judit, résztvevők: F. Lassú Zsuzsa, Glauber Anna. A téma nemzetközi és hazai áttekintését, pilot-vizsgálatait, a pályázat eredményeit kötetben összegezték a résztvevők.
- b) 2010–2012: *TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003*. – ELTE, Európai Léptékkal a Tudásért című Kutatóegyetemi pályázat Pedagógikum alprojektjében a *Képzők továbbképzése* elemi projekt. Szakmai vezető: Podráczky Judit, résztvevők: Rádi Orsolya, Lénárd András, Hegedűsné Tóth Zsuzsanna, Szendrei Julianna, Szitányi Judit, Pataki Gabriella, Turmezeyné Heller Erika.
- c) 2010–2012: *TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003*. – ELTE, Európai Léptékkal a Tudásért című Kutatóegyetemi pályázat Pedagógikum alprojektjében *Reszocializáció és kultúrák párbeszéde a vallásos mozgalmakban* elemi projekt, szakmai vezetője: Mikonya György.
- d) Hozzájárulás a Kar által elnyert, infrastrukturális fejlesztést és eszközbeszerzést támogató KMOP-pályázathoz, amelynek eredményeképpen lehetővé vált a Kisgyermeknevelési Kutatóműhely és Módszertani Labo-

ratórium felszerelése. Az ezzel kapcsolatos szakmai megfontolások kialakításában és az ügyintézésben *F. Lassú Zsuzsa* működött közre (Podráczky 2012).

A fentiekén túl 2008-ban a Neveléstudományi Tanszék részt vállalt a Pedagógikum Központ stratégiai forrás felhasználására kiírt pályázat egyes elemeinek kimunkálásában.²⁶ A fejlesztés eredményeképpen lehetővé vált a hallgatók folyamatos, megfelelő körülmények között történő mentálhigiénés támogatása, az óvodapedagógus és tanító szakok tartalmi fejlesztése, illetve a Csecsemő- és kisgyermeknevelő BA-képzéshez szükséges demonstrációs terem kialakítása. A jelzett pályázati elemek kidolgozásának felelőse Podráczky Judit volt (Podráczky 2012).

A 2007 és 2012 közötti időszakban a tanszék törekedett megtartani hagyományosan kialakult tudományos és szakmai rendezvényeinek kereteit. 2009-ben Mérei Ferenc életművét bemutató fotókiállítás, valamint Tudományos Felolvasóülés került megszervezésre (szervező: Kolosai Nedda), továbbá a tanszék színvonalas tevékenységgel járult hozzá más, kari szervezésű és pályázatokhoz kötődő programokhoz is. A tudományos munkát segítette, hogy a tanszék három tagja az ELTE Neveléstudományi Doktori Iskolában is érdekelt volt (Mikonya György törzstagként, oktatóként és témavezetőként, Hunyady Györgyné oktatóként és témavezetőként, Podráczky Judit témavezetőként).

A 2007 és 2012 közötti időszakban a tanszék oktatóinak publikációs aktivitása – a tanszékvezető beszámolója alapján –, nem volt egyenletes, az oktatási terhek nehezítették a tudományos publikációs tevékenységet. A pályázati keretben végzett tevékenységek az esetek többségében tanulmánykötetekben összegződtek (Podráczky 2012).

13.8. Szakmai-tudományos közéleti szerepvállalás és kapcsolatrendszer 2007 és 2012 között

A 2007 és 2012 közötti időszakban a tanszék oktatói tagként és tisztségviselőként is jelen voltak a neveléstudomány akadémiai bizottságában, pedagógiai-pszichológiai szakmai testületekben, illetve határterületi szakmai tevékenységhez kapcsolódó egyéb szervezetekben. A tanszék kapcsolatrendszerének alakulását karon belül és kívül is pozitívan stimulálták a pályázatok, amelyek kapcsán szakmai együttműködés alakult ki a társtanszékekkel és a Pedagógikum karainak

²⁶ ELTE PK HF 137/(T-61)/2008. és ELTE PK HF 139(T-61)/2008. – Pályázat az ELTE Pedagógikum Központ stratégiai forrás felhasználására.

oktatóival. A nemzetközi kapcsolatok a nemzetközi pályázatok és az Erasmus oktatási mobilitásban való részvétel segítségével is bővültek. Kapcsolataink a társintézményekkel elsődlegesen szakokhoz kötöttek, az Országos Program-fejlesztő Bizottsági tevékenység keretében épültek tovább (Podráczky 2012).

2007 és 2012 között az ELTE TÓK Neveléstudományi Tanszéke elsősorban az ELTE-n belül, esetenként azon kívülről is fogadott pedagógia-pszichológia szakos hallgatókat tanítási gyakorlatra, amit a doktori képzésben felsőoktatási gyakorlatot teljesítő hallgatókra is kiterjesztett a tanszék. Szakmai kapcsolatoknak köszönhetően egyre több alkalommal voltak jelen doktori szigorlati és védési bizottságokban tagként társintézményekben is a tanszék munkatársai. Új kapcsolatokat generált a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Nemzetpolitikai Államtitkárságának koordinációjában megvalósuló *Külhoni magyar óvodák éve 2012* című program, amely a határon túli magyar óvodapedagógusok módszertani támogatását, benne egy egyhetes nyári továbbképzés megszervezését vállalta. Ebben a programban a tanszék két oktatója (Ronkoviczné Faragó Eszter és Podráczky Judit) dolgozott. A feladatban való részvállalás megalapozta a további szakmai együttműködések a határon túli pedagógusokkal és képzőintézményeikkel (Podráczky 2012).

14. A Neveléstudományi Tanszék munkája 2013 és 2016 között

14.1. Az oktatás tartalma, módszerei – oktatásfejlesztés 2013 és 2016 között

A Neveléstudományi Tanszék 2013 és 2016 között a kar tanító, óvodapedagógus, csecsemő- és kisgyermeknevelő szakán, nappali és levelező tagozatokon, a szociális és ifjúságsegítő felsőoktatási szakképzésben, a szakirányú továbbképzésekben gondozta a hallgatók pedagógiai-pszichológiai képzését szolgáló tárgyakat. Ezeken a feladatin felül jelentős részt vállalt a Neveléstudományi mesterképzés Kora gyermekkor pedagógiája szakirányának oktatásában, és egyes oktatókon keresztül a Neveléstudományi Doktori Iskolában.

A 2012/2013-as tanév őszi félévétől Podráczky Judit tanszékvezetői munkáját F. Lassú Zsuzsa vette át. A 2013 és 2016 közötti időszakban a régi és az új tantervi tartalmak egyidejű oktatása, a megemelkedett hallgatói létszám okozott jelentős oktatási többletterhet, amit részben kompenzált a korábban leépített főállású státuszok egy részének betöltése és megbízható óraadók állandó segítségével. A hatalmas hallgatói létszám állandó problémát jelentett az oktatásszervezésben. Annak érdekében, hogy ne kelljen 30-40 fős szemináriumokkal

dolgoznunk, a kontaktórák csökkentését kellett választanunk (F. Lassú 2016). Ez a megoldás feladatkiadással, az órán kívüli feladatok értékelésével szintén komoly erőforrást igényelt oktatóinktól.

14.2. Szakdolgozatok 2013–2016

A 2013 és 2016 közötti oktatási években a Neveléstudományi Tanszék oktatóinak jelentős erőforrásait vette igénybe a szakdolgozati konzulensi feladatok ellátása, a periódusban minden évben 160 fő körüli volt a tanszék oktatói által gondozott, bírált majd opponált szakdolgozatok száma.

A főállásúakra vonatkozó oktató–hallgató arány a megemelkedett hallgatói létszámmal folyamatosan romlott a beszámolási időszakban (F. Lassú 2016). A megnövekedett terhek az oktatásszervezésben résztvevő kollégákat is jelentősen túlterhelték.

A 2013–2016-os periódusban több tantervfejlesztési módosítást is végzett a tanszék, szem előtt tartva a kari szempontokat valamint a köznevelési igényeket. Megújultak az óvodapedagógus szak specializációi, létrejött egy *Tudomány és kutatás* tantárgycsoportot, a tudományos diákköri munka elősegítése érdekében. Megújultak a tanító szak komplex pedagógia-pszichológia szigorlatának írásbeli feladatsorai, szóbeli tételei, valamint az óvodapedagógus szak záróvizsgájának rendszere.

Egy angol nyelvű tananyag-fejlesztési munka valósult meg 2015-től Golyán Szilvia koordinációjában,²⁷ az idegen nyelvű oktatás feltételei több tárgyból is kialakításra kerültek, noha a meghirdetett órák nem mind indultak el. Az *Erasmus hallgatói mobilitás* keretében hozzánk érkező nemzetközi hallgatók azonban minden félévben tudnak neveléstudományi tárgyat is felvenni. Az idegen nyelvű képzésben Banai-Bajzáth Angéla, Golyán Szilvia, Endrődy-Nagy Orsolya és F. Lassú Zsuzsa vesznek részt (F. Lassú 2016).

A tanszék több oktatója a kezdetektől részt vállalt a Neveléstudomány mesterszak Kora gyermekkor pedagógiája szakirányának oktatásában. A szakirány megbízott vezetője 2016-tól Serfőző Mónika, mellette oktatási feladatot lát el a tanszékről: Mikonya György, Sándor Mónika, F. Lassú Zsuzsa (F. Lassú 2016). A szakirány esetleges átadásával újabb kihívás elé kerülhet a kar. Az önálló MA-szakkal való rendelkezés a szakmai minőség fontos mutatója, ezért nagyon fontosak azok az erőfeszítések, amelyeket ez irányban elindítottunk. Ilyen, az ELTE TÓK minden tanszékének szoros együttműködésével kialakított Művészeti nevelés MA-szak, amelynek koordinálását Kolosai Nedda végezte. A mes-

²⁷ FSA-pályázat keretében.

terszak akkreditációját a tanszék és a kar fontosnak tartja napirenden tartani (F. Lassú 2016).

A 2013 és 2016 közötti időben fontos további eredmény volt a Neveléstudományi Doktori Iskola keretében elindult *Kora gyermekkori nevelés pedagógiája program*, amelynek kialakításában Mikonya György vezetésével a tanszék több munkatársa közreműködött, és a 2015 őszétől meghirdetett kurzus oktatásában is részt vállalt.

Tanszékünk koordinációjában immár komoly hagyományokkal rendelkező felsőoktatás-módszertani kuriózum a Kari Napok keretében megrendezésre kerülő Pedagógiai Projekt, amely az egész kar számára lehetőséget teremt egy alternatív tanulási forma megtapasztalására. A projektek koordinációját 2015-ben Pirka Veronika vette át Rádi Orsolyától. Rádi Orsolya a Waldorf osztálytanítók számára szervezett tanítóképzés koordinációját végezte el. A felsőoktatás módszertanának megújítását más eszközökkel is támogatta a Neveléstudományi Tanszék. Koordinálásunkban valósult meg 2016 februárjában az a belső továbbképzési nap, amely az egymástól tanulás lehetőségét kihasználva fejlesztette munkatársaink felsőoktatás módszertani eszköztárát. Tanszékünkéről Banai-Bajzáth Angéla, Endrődy-Nagy Orsolya, Rádi Orsolya, Serfőző Mónika és Sándor Mónika voltak a műhelyek vezetői (F. Lassú 2016).

2013 és 2015 között további szakmai módszertani fejlesztések is megvalósultak²⁸ a tanszéken, amelyek kari koordinációját a tanszékvezető, F. Lassú Zsuzsa látta el (F. Lassú 2016). Ennek eredményeként megújultak az óvodapedagógus és tanító képzés tantervei, módszertani segédanyagok készültek hallgatók és oktatók számára egyaránt. A projekt keretében kialakított, pilot formában kipróbált *Részképesség fejlesztés* című kurzus az óvodapedagógus szak specializációiba épült bele. Szintén specializációs tárgy lett a korábbi periódusban megvalósult *Kids strengths* projektben létrejött *Mentális sérülékenységi a családban* című oktatási modul. 2015 októberében indult újabb nemzetközi projektünk az *Early Inclusion*, amelynek nyomán újabb specializációs tárgyelemek kerülnek kifejlesztésre (F. Lassú 2016).

A periódusban zajlottak tantervmódosítási munkák, melyek nyomán csökkent a *Fejlesztéstelektan* órák száma, egyúttal a *Családszociológia* valamint az *Inter- és multikulturális nevelés* tárgyak kikerültek a tanszék által oktatott tárgyak köréből.

A 2013 és 2016 közötti periódusban a Neveléstudományi Tanszék komoly erőforrásokkal szervezte és oktatta a szakirányú továbbképzési programok és modulok több képzését. A pedagógus-szakvizsga képzésfelelősi, szakmai felada-

²⁸ A 2013–2015 között folyó TÁMOP 4.1.2.B. projektben.

taít, valamint a tanító gyakorlatvezető szakirányú továbbképzési modul megújítását Serfőző Mónika vezette, s vezeti ma is.²⁹ A Neveléstudományi Tanszék koordinációjában működik a *Gyakorlatvezető óvodapedagógus és kisgyermeknevelő* és a *Játékszaktértő* modul, valamint a *Játékmentor* továbbképzés Golyán Szilvia, Rózsáné Czigány Enikő és B. Lakatos Margit vezetésével. A továbbképzések fellendítésében nagy szerepet kapott H. Nagy Anna szakmai tudása (F. Lassú 2016). 2014 és 2016 között a továbbképzések szervezésében nagy tapasztalattal rendelkező H. Nagy Anna egyetemi docens segítségével új továbbképzési szakok életre hívásában munkálkodott a tanszék. Például a bölcsődés korosztály számára: Művészeti nevelés a legkisebbeknek címmel.

14.3. Gyakorlati képzés 2013–2016

A 2013–2016-os periódusban a tanszék mindhárom alapszak gyakorlati képzésében részt vett. A szakok gyakorlati képzését elsősorban a Dékáni Hivatal koordinálta, a gyakorlatokhoz kapcsolódó feladatok értékelését az óvodapedagógus, valamint a csecsemő- és kisgyermeknevelő szakon alapvetően, a tanító szakon pedig egy-egy tárgyhoz kapcsolódóan kollégáink végezték. Tanító szakon a tanszékhez tartoztak a *Csoportos pedagógiai gyakorlatok*, a *Csoportos folyamatos megfigyelés*, az *Egyéni komplex gyakorlatok*, a *Differenciáló pedagógia* és az *Alkalmazott pedagógia* tárgyakhoz kapcsolódó gyakorlatok. Óvodapedagógus szakon minden gyakorlatban érintett volt a tanszék, tutoraink minden évfolyamon megközelítőleg 200 hallgató gyakorlati képzését segítették, a gyakorlatvezető mentorokat heti rendszerességgel támogatták (F. Lassú 2016).

2015-ben az óvodapedagógus szak szakfelelőse a Neveléstudományi Tanszék munkatársa Golyán Szilvia lett. A csecsemő- és kisgyermeknevelő szakon Rózsáné Czigány Enikő a gyakorlati képzés felelőse. A tanszék munkatársai aktívan részt vettek a gyakorlati képzés megújításában is, az óvodapedagógus szak gyakorlati képzésében újabb gyakorlati lehetőséget alakítottunk ki a specializációk keretében, amelynek bevezetésére felmenő rendszerben került sor. A tanító szak gyakorlati képzésének innovációi tanszékünkön elsősorban Rádi Orsolya és Kolosai Nedda kezdeményezésében valósultak meg, például az *Iskolai rendezvények* tárgy kialakításában és bevezetésében valamint a *Tanító és az óvodapedagógus helye és szerepe* tárgy megújításában, a *Játék az iskolában* és a *Tanító az iskolában* tárgyhoz kapcsolódó újításokban (F. Lassú 2016).

A gyakorlati képzés támogatását nagyban elősegítik³⁰ a 2013 és 2016 között született szakmódszertani tématerv- és tervezetgyűjtemények tanító- és óvo-

²⁹ 2019-ben.

³⁰ TÁMOP 4.1.2.B pályázatban.

dapedagógus szakon egyaránt a pedagógiai tervező munkát. A gyűjtemények kialakításának koordinátorai tanszékünkéről Rádi Orsolya és Golyán Szilvia volt. Megvalósult tantervfejlesztésünk szintén a gyakorlati képzést támogatta a *Pedagógiai tervezés az iskolában* és *Pedagógiai tervezés az óvodában* című tárgyak kialakításával és bevezetésével (F. Lassú 2016).

A Neveléstudományi Tanszék kollégái hagyományosan az őszi félév elején rendszeresen résztvevői voltak a gyakorlatvezető mentorokat felkészítő képzéseknek és tájékoztatóknak, együttműködve más tanszékek munkatársaival. Komoly erőfeszítéseket tett a tanszék annak érdekében, hogy a rendkívül alulfizetett mentorok szakmai továbbképzések keretében kapjanak elismerést munkájukért.

14.4. A hallgatókkal való kapcsolat, tehetséggondozás, az oktatói munka hallgatói megítélése a 2013 és 2016 közti időszak folyamán

A 2013–2016 közötti években a gyakori és intenzív találkozási lehetőség miatt a hallgatók viszonylag széles körével tudunk személyes kapcsolatot kialakítani, ezért a motivált hallgatók szívesen vállalkoztak demonstrátori munkára tanszékünkön. A tanszéki demonstrátorok a tanszéki rendezvények és a vizsgák szervezését is segítették (F. Lassú 2016).

14.5. TDK-dolgozatok 2013 és 2016 között

A 2013 és 2016 közötti periódusban a TDK-tevékenység előmozdítása volt a tanszék legnagyobb kihívása. Hasonlóan a korábbi évekhez, a TDK-dolgozatok száma ebben a három évben is elmaradt a kívánatos aránytól, ugyanakkor az elkészült dolgozatok többsége szakmailag színvonalas munka lett. A 2013–2016-os periódusban a tanszék aktívan vett részt a tanító szakos hallgatók versenytanításában, immár hagyományosan valamint az óvodapedagógus hallgatók versenytémáinak kialakításában és értékelésében. Rádi Orsolya és Golyán Szilvia kolléganők munkájába Janek Noémi doktorandusz is bekapcsolódott (F. Lassú 2016). A tanszék oktatói munkájának hallgatói megítélése az OMHV-felmérések alapján az elmúlt években egyenletesen jónak mutatkozott, amiből arra következtetünk, hogy a hallgatók elégedettek a tanszék oktatóinak munkájával és emberi magatartásával (F. Lassú 2016).

14.6. A tanszéki humán erőforrás alakulása 2013 és 2016 között

A 2013 és 2016 közötti időszakban a Neveléstudományi Tanszék főállású oktatóinak létszáma újra emelkedett, 2016-ban tizenöt fő volt, ami öröndetes

tényt jelentett a munkaterhek elosztására vonatkozóan. A tanszéki állomány kapacitása a 2013 és 2016 közötti periódusban sem volt elégséges, a kötelező oktatási feladatokat csak jelentős óraadói igénybevétellel tudta a tanszék megoldani. 2016-ban a tanszék korfája jónak nevezhető, az átlagos életkor 43,6 év volt. Tudományos (PhD-) fokozattal rendelkezett kilenc oktató, közülük két fő Mikonya György és F. Lassú Zsuzsa habilitált, Kolosai Nedda neveléstudományi PhD-fokozatot szerzett. A fiatal kollégáink PhD-hallgatók, két fő munkahelyi vitán megvédte dolgozatát és 2017-ben benyújtja, két fő letette doktori szigorlatát (F. Lassú 2016).

14.7. Tudományos munka, pályázatok, rendezvények 2013 és 2016 között

A Neveléstudományi Tanszék erős szakmai műhelynek számított a 2013–2016-os időszakban. Ezt a tanszékvezető a munkatársak tudományos munkájának ösztönzésével és a tudományos fórumokon való szereplés támogatásával, adott esetben szervezésével segítette (F. Lassú 2016). Folytatta a tanszék a team-munkák erősítését, több publikáció született csapatmunka eredményeként. A kutatóműhelyek munkájának megerősítését a tanszék egy munkatársa Kolosai Nedda a Tudományos Bizottsági alelnökeként is támogatta (F. Lassú 2016).

2013 és 2016 között a tanszék három tagja az ELTE Neveléstudományi Doktori Iskolában is képviselte tanszékünket, Mikonya György törzstagként, oktatóként és témavezetőként, Hunyady Györgyné, tanszékünk professor emeritusa, oktatóként és témavezetőként, F. Lassú Zsuzsa témavezetőként (F. Lassú 2016). A tanszék jelenléte a doktori programban mindenképpen elősegítette a tanszék tudományos munkájának megerősödését. A tudományos munkákba a hallgatókat is bevontunk, több konferencián szerveztünk hallgatókkal közös kutatásokból vagy önálló hallgatói munkákra építő poszter szekciót, például az Magyar Pszichológiai Társaság Nagygyűlésén 2013-ban, valamint a Gyengéd Átmenetek Konferencián 2015-ben. A kutatási, fejlesztési tevékenységek egy részét pályázatok támogatták (F. Lassú 2016).

A tudományos publikációkat támogatta a kar által kiadott *Gyermekevelés* online tudományos folyóirat, amely felületet teremt a kora gyermekkorral és foglalkozó írások megjelentetésének. A folyóirat szerkesztőbizottságának elnöke Mikonya György, főszerkesztője F. Lassú Zsuzsa volt a tárgyalt időszakban. Hasonlóképpen fontos szakmai felületet jelentett, valamint a szakmai közéleti reprezentáció szempontjából egyaránt fontos, hogy ebben az évben Kolosai Nedda a *Pedagógusképzés* folyóirat rovatvezetője lett (F. Lassú 2016).

A 2013 és 2016 közötti időszakban a Neveléstudományi Tanszék koordinációjában elnyert hazai pályázatok felsorolásszerűen a következők voltak:

- a) 2013–2015: Támop 4.1.2.B.2-13/1-2013-0007 Országos koordinációval a pedagógusképzés megújításáért, a projekt kari koordinátora *F. Lassú Zsuzsa*, asszisztense *Golyán Szilvia* volt. A projekt megvalósításában a tanszék minden munkatársa részt vett.
- b) 2014.04.01-2016.02.29. 3412/08761, NKA pályázat, Könykiadási Kollégium. Kora gyermekkori nevelés- és családtörténet című pályázat témavezetője *Aggné Pirka Veronika*, résztvevő a tanszékről *Mikonya György* volt.
- c) 2014. április–november: ELTE PPK Doktori Iskola Oktatói-kutatói pályázat. Tanítói modellkutatás című pályázat témavezetője *Mikonya György*, résztvevői *Endrődy-Nagy Orsolya* és *Aggné Pirka Veronika* volt.
- d) 2015. április–november: ELTE PPK Doktori Iskola Oktató-kutatói pályázat. Tanító hivatás alakulásának strukturális elemei makro- és mikro szintek kölcsönhatásában című kutatás témavezetője *Mikonya György*, résztvevői *Endrődy-Nagy Orsolya* és *Aggné Pirka Veronika* volt.

2015–2018 közötti periódusban a Neveléstudományi Tanszék koordinációjában elnyert nemzetközi pályázat az Early Inclusion – Erasmus+ projekt, amelynek koordinátora *F. Lassú Zsuzsa*, résztvevők: *Endrődy-Nagy Orsolya*, *Kerekes Valéria*, *Rózsáné Czigány Enikő* a Neveléstudományi Tanszék képviselőiben és *Járai Krisztina*, a PPK Neveléstudományi Doktori Iskola hallgatója. A projekt a koragyermekkori inkluzív neveléssel kapcsolatos tudásmegosztást célozza (F. Lassú 2016).

A 2013–2016-os periódusban a Neveléstudományi Tanszék aktív alakítója volt a kar közéletének, rendezvényei akár pályázatokhoz kapcsolódóan, akár azokon túl is, fontos minőséget képviselnek a kar szakmai életében.

2014-ben került megrendezésre a *Gyermekművelés Konferencia és Kiállítás*, amely a 100 éve, 1914-ben megrendezett *Budapesti Gyermekművészeti Kiállításnak* volt centenáriumi rendezvénye. A *Gyermekművelés Konferencia és Kiállítás* megjelentek az ELTE TÓK tanszékeinek kutatásai, innovációi, valamint a gyermekművelés jeles kutatói országos szinten képviselték témáikat előadásikkal. A konferencia titkára Kolosai Nedda volt, szervezésében Golyán Szilvia vett részt, szakmai- és tudományos bizottságát a kar jeles képviselői biztosították. 2014-ben még egy országos szintű konferenciát szervezett a Neveléstudományi Tanszék *Gyengéd Átmenetek*³¹ címmel. A konferencia titkára F. Lassú Zsuzsa volt, szervezésében Golyán Szilvia vett részt, szakmai- és tudományos bizottságát szintén a kar jeles képviselői biztosították.

³¹ Az országos konferenciákat a Támop 4.1.2.B.2-13/1-2013-0007 Országos koordinációval a pedagógusképzés megújításáért című projekt biztosította.

2014-ben indult az *Együttélés-Együttműködés* napja, amelyet minden évben a *Pázmány Naphoz* kapcsolódva szerveztek Endrődy-Nagy Orsolya, Rózsáné Czigány Enikő és Sándor Mónika kolléganők. A *Légy Képben* rendezvény-sorozat beszélgetéseire a pedagógiai és pszichológia közélet, és egyéb társszakmák neves képviselőit hívtuk meg. A rendezvények koordinációját Banai-Bajzáth Angéla végezte. A 2015-ös évben indult, B. Lakatos Margit kezdeményezésében a *Játékpedagógiai Műhely*, amelyet Kerekes Valéria kolléganő folytat tovább (F. Lassú 2016).

A 2013–2016-os periódusban a tanszék oktatóinak publikációs aktivitása nem volt egyenletes. A publikációs aktivitás támogatását az oktatáshoz kapcsolódó feladatok alóli időszakos mentesítéssel segítette a kollégákat a tanszék habilitáció, illetve disszertáció elkészítése esetén (F. Lassú 2016).

14.8. Szakmai-tudományos közéleti szerepvállalás és kapcsolatrendszer 2013 és 2016 között

A 2013 és 2016 közötti években a tanszék oktatói tagként és tisztségviselőként is jelen voltak a pedagógiai-pszichológiai szakmai testületekben, illetve határterületi szakmai tevékenységhez kapcsolódó egyéb szervezetekben. F. Lassú Zsuzsa (2016) tanszékvezető által gyűjtött adatok szerint: Aggné Pirka Veronika az MTA Neveléstörténeti Szakosztály – tag, Magyar Pedagógiai Társaság Emlékezeti Bizottság – tag, Óvó- és Tanítóképzők Egyesülete – tag, Banai-Bajzáth Angéla: Humanities Education and Research Association – tag, Endrődy-Nagy Orsolya: Magyar Elektronikus Újságírók Szövetsége – tag, Magyar Újságírók Szövetsége – tag, International Federation of Journalists – tag, Magyar-Japán Baráti társaság – tag, INSEA (Nemzetközi Művészeti Oktatási Szövetség) – tag, ICEM (Nemzetközi Oktatási Média Szövetség) – tag, F. Lassú Zsuzsa: Magyar Pszichológiai Társaság – tag, International Association for Relationship Research- tag, ISSBD – tag, Óvó- és Tanítóképzők Egyesülete – tag, Golyán Szilvia: Óvó- és Tanítóképzők Egyesülete – szakosztály vezető, Kerekes Valéria: Népmese Tanácsadó Testület (szakmai testület) – tag, Kolosai Nedda: Magyar Pedagógiai Társaság Ifjúsági Kör – elnök, MTA Köztestületi tag, ISSBD – tag, Mikonya György: MTA Köztestületi tag, MTA Pedagógiai Bizottság Neveléstörténeti Albizottság – tag, MTA Egyetemtörténeti Bizottság – tag, Magyar Pedagógiai Társaság Neveléstörténeti Szakosztály elnöke, Magyar Reformpedagógiai Egyesület –tag, Óvó-és Tanítóképzők Egyesülete – tag, Rádi Orsolya Corbis Egyesület – tag, Rózsáné Czigány Enikő: Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete – tag, Keresztény Pedagógus Társaság- tag, FICE (Nevelő Otthonok Nemzetközi Szövetsége Magyarországi Egyesülete) – tag, Sándor Mónika:

International Society for the Study of Behavioral Development – tag, Serfőző Mónika: MTA Köztudományi tag, Magyar Pszichológiai Társaság – tag, Pro Psychologia Alapítvány kuratóriumának tagja, ISSBD – tag.

A 2013–2016 közötti időszakban a Neveléstudományi Tanszék szakmai és interdiszciplináris kapcsolatait is elősegítette a beszámolási időszakban megvalósult TÁMOP pályázat, amelynek keretében országos koordinációs szerepet vállaltunk a kora gyermekkori nevelés és tanítóképzés megújításában. Emellett megőriztük pozícióinkat az óvó- és tanítóképzés országos szakmai testületeiben, és legújabban a köznevelés megújításában is szerepet vállalhatunk, kihasználva a tanszékvezető meghívását a Köznevelési Kerekasztal Tartalomfejlesztési Munkacsoportjába (F. Lassú 2016).

14.9. Nemzetközi kapcsolataink 2013 és 2016 között

Nemzetközi kapcsolatainkat elsősorban az Erasmus+ programban szerveződő mobilitási és fejlesztési projekteken keresztül valósítottuk meg. Oktatóink egyre nagyobb arányban utaztak partnereinkhez és fogadtak onnan oktatókat. Banai-Bajzáth Angéla közreműködésével részt veszünk a European Doctorate in Teacher Education projektben, F. Lassú Zsuzsa koordinálásában pedig az Early Inclusion projekt valósul meg. Mindkét projekt lehetőséget ad nemzetközi kapcsolatok építésére, közös nemzetközi publikációk elkészítésére (F. Lassú 2016).

14.10. Felsőoktatási gyakorlat 2013 és 2016 között

A 2013 és 2016 közötti időszakban is fogadott a tanszék felsőoktatási gyakorlatra érkező hallgatókat mind az MA- mind a doktori képzésekből. Öröndetes, hogy volt BA-s, majd kora gyermekkori MA-szakirányos hallgatóink doktori iskolában való továbbtanulásuk esetén nálunk végeztek gyakorlatukat, kapcsolódtak a tanszék, valamint a kar oktatói, kutatói, fejlesztői munkájához. Szakmai kapcsolatainknak köszönhetően a fejezetben tárgyalt időszakban is jelen voltunk doktori szigorlati és védési bizottságokban tagként, felkért opponensként (F. Lassú 2016).

15. A Neveléstudományi Tanszék munkája 2017 és 2019 között

Serfőző Mónika 2017. október 1-jétől vette át a tanszék vezetését megbízott tanszékvezetőként. A vezetése alatt elvégzett munkát, a 2017. október és 2019. március közötti másfél éves időszakot foglalja össze az utolsó fejezet.

15.1. Az oktatás tartalma, módszerei, képzésfejlesztés 2017 és 2019 között

A Neveléstudományi Tanszék oktatói 2017 és 2019 között is mindhárom alapszak (csecsemő- és kisgyermeknevelő, óvodapedagógus, tanító) képzésében egyaránt közreműködnek, továbbá néhányan szerepet vállalnak a szakirányú továbbképzésekben, a Neveléstudomány mesterszak Kora Gyermekek Pedagógiája specializáció és eddig egy oktató a Neveléstudományi Doktori Iskola Koragyermekkorai programjához kapcsolódó kurzusok oktatásában. A 2016–2017-es tanévben került sor az alapszakok tantervi átalakítására. 2017–2018-as tanévtől az új tantervek szerint oktatunk a tanszéken, mely egyúttal alkalmat ad a kurzusok megújítására, új kurzusok részletes programjának kidolgozására. Külön odafigyelést igényel a régi és új tantervek párhuzamos oktatása, az állandóan változó oktatói és óraadói gárda egyeztetése és felkészítése (Serfőző 2019).

A képzés jellegéből adódóan, értelemszerűen meghatározó szerepet vállal a Neveléstudományi Tanszék a képzésben, félévente 3200–3500 órát oktatunk. Még mindig jellemző, hogy a törzstárgyakhoz tartozó szemináriumok nagylétszámúak (25–35 fős, levelező tagozaton akár 40–90 fő), az előadásokat 100–180 fővel tartja hosszú évek óta a tanszék. Ebből következően sok időt igényel a hallgatókkal való kapcsolattartás, a kurzusokhoz tartozó feladatok érdemi értékelése, a visszajelzés, a vizsgáztatás (Serfőző 2019). Érezhetők az oktatásszervezési nehézségek: a kari termék nagymértékű leterheltsége, a termék zsúfoltsága a könnyebben mozgatható, de egymással nem kompatibilis asztalokkal és székekkel, az eszközzel nem ellátott termék esetében a technikai felszerelések (laptop, hangszóró) oktatóink által történő szállítása a tantermekbe (Serfőző 2019).

Az Erasmus hallgatói mobilitás keretében hozzánk érkező nemzetközi hallgatók minden félévben tudnak neveléstudományi tárgyat is felvenni. Az idegen nyelvű képzésben az elmúlt két tanévben Endrődy-Nagy Orsolya és F. Laszú Zsuzsa vettek részt. Félévente több kötelezően választható kurzust tartunk, vannak szabadon választható kurzusok is. Az új tantervekhez kidolgoztunk új kötelezően választható kurzusokat, ám ezeknek csak egy részét tudjuk meghirdetni a korlátozott oktatói kapacitások miatt (Serfőző 2019).

Átalakult formában, de továbbra is működik a Projekt Napok program mint alternatív tanulási forma, az elmúlt tanévben Rádi Orsolya korábbi munkáját Kerekes Valéria is segítette.

2017–2018-ban Golyán Szilvia koordinálta az angol nyelvű óvodapedagógus képzés programjának kidolgozását. Ebben a tanévben már készülnek oktatóink az ősszel induló angol nyelvű képzés kurzusainak oktatására (Golyán Szil-

via, Böddi Zsófia, Endrődy-Nagy Orsolya, Kolosai Nedda). Serfőző Mónika tanszékvezető a kar vezetése felé szorgalmazta, hogy az angol nyelvű képzésben részt vállaló, új tantárgyi programokat, hallgatói feladatokat, segédleteket kidolgozó – bármely tanszékhez tartozó – kollégák többlet munkáját nem kizárólag erkölcsi értelemben ismerje el a kar, hanem anyagilag is (Serfőző 2019).

A tanszék oktatói jelentős számú szakdolgozatot vezetnek. A 2017–2018-as tanév végén záróvizsgára jelentkező 645 alapszakos hallgató közül 240 fő szakdolgozata tartozott a Neveléstudományi tanszékhez, az összes dolgozat 37,2%-a. Ezen kívül mindig van több Neveléstudomány Mesterszakon tanuló szakdolgozónk is (Serfőző 2019).

A tanszék több oktatója részt vállal a Neveléstudomány Mesterszak kar által gondozott Kora Gyermekek Pedagógiája specializációjának oktatásában. A specializáció operatív felelőse Serfőző Mónika, oktatói feladatot látott el a tanszékről az elmúlt félévekben: F. Lassú Zsuzsa, Böddi Zsófia, Bajzáth Angéla, Svraka Bernadett, Kolosai Nedda, Serfőző Mónika. Oktatóink kari oktatókkal együttműködésben részt vettek a specializáció angol nyelvű képzési programjának kialakításában, majd ennek megfelelően a magyar nyelvű képzés újabb átdolgozásában, a 2018-2019 2. félévben először megvalósuló szakmai gyakorlat vezetésében (Serfőző 2019).

2017–2018-ban több oktatónk részt vett F. Lassú Zsuzsa koordinálásával a Kora gyermekkori doktori modul program tárgyainak revíziójában is (F. Lassú Zsuzsa, Serfőző Mónika, Mikonya György, Endrődy-Nagy Orsolya, Kolosai Nedda). Két oktató témavezető doktori iskolában (F. Lassú Zsuzsa és Hercz Mária), ők az oktatásban is részt vállalnak az ELTE és az SZTE Neveléstudományi Doktori Iskolájában. (Ősszel egy harmadik oktató – Serfőző Mónika – is be fog kapcsolódni az oktatásba.) Az elmúlt félévekben biztosítottuk a lehetőséget és a szakmai támogatást, hogy doktorandusz hallgatók oktatói tapasztalatot szerezzenek kurzusainkon (Serfőző 2019).

Kari szempontból fontosak a további önálló mesterszak indítása érdekében tett erőfeszítések, bízunk a Kolosai Nedda koordinálásával kidolgozott Gyermekek kultúra mesterszak indításának sikerességében (Serfőző 2019).

A Neveléstudományi Tanszékre jellemzően, a hallgatóközpontú tanítás és tanulás megközelítését alkalmazzuk, több esetben projektorientált szemináriumokat működtetünk, nagyban építünk a diákok aktivitására. A képzésfejlesztés szempontjából lényegesek a reflexiós és tudásmegosztó tevékenységeink is. Havi egy alkalommal és jellemzően a vizsgaidőszakban két napon tartunk tanszéki műhelyt, ahol az aktuális tennivalók mellett előtérbe kerül a tapasztalatok, bevált módszerek, gyakorlatok megosztása. Elkezdjük annak szisztematikus átgondolását is, hogy a különböző kurzusainkon milyen kompetenciák fejlesztése

kerül előtérbe, ehhez milyen tevékenységeket végzünk. Időigényesek, de sokat jelentenek mindannyiunknak ezek a közös gondolkodások. Tapasztalatainkat megosztottuk a 2018. februári dékáni szakmai napon is, Böddi Zsófia, Serfőző Mónika, F. Lassú Zsuzsa, Sándor Mónika tartottak workshopot. 2017. februárban Bajzáth Angéla szervezte a szakmai nap programját. Kutatások és publikációk is kapcsolódnak a képzésfejlesztési munkákhoz a projektorientált szemináriumok, a hallgatóközpontú értékelések, a hallgatói visszajelzések fejlesztése témákban (Serfőző 2019).

A 2018–2019-es tanévben megújította a tanszék a kisgyermeknevelő zárókollokvium tartalmát, az óvodapedagógus szakon a Pedagógia-pszichológia szigorlatot Utóbbinak nem csak a tartalma, hanem a szerkezete is módosításra került egy-egy gyakorlati kérdés beépítésével. Elkezdődött a tanító szakos Pedagógia-pszichológia szigorlat átdolgozása is (Serfőző 2019).

A Neveléstudományi Tanszék oktatói a kar képzési programjának megvalósításában is kiemelt szerepet és felelősséget is vállalnak. 2017–2018-ban Golyán Szilvia volt az óvodapedagógus szak szakfelelős-helyettese, operatív felelőse, a gyakorlati képzés koordinátora. 2018–2019-től Böddi Zsófia vette át az operatív szakfelelősséget, valamint Janek Noémi a gyakorlati képzés koordinálását. A kisgyermeknevelő szakon Rózsáné Czigány Enikő volt több éven keresztül a gyakorlati képzés koordinátora, ezt a szerepet 2018–2019-től mind a nappali, mind a levelező képzésnél Gyöngy Kinga vállalta, aki egyben a szakfelelős-helyettes vagyis az operatív szakfelelős. Ezek a láthatatlan munkák – koordinálási és tartalmi, fejlesztési feladatok – jelentősen hozzájárulnak a szakjaink értékét képviselő gyakorlati képzés minőségéhez, amit nagyban támogat a Gyakorlati képzési iroda munkatársaival kialakított szoros és jó együttműködés (Serfőző 2019).

A Neveléstudományi Tanszék több oktatója felelőse szakirányú továbbképzéseknek vagy azok valamely moduljának, többen rendszeresen oktatnak is különböző kurzusokat. Csecsemő- és kisgyermeknevelő gyakorlatvezető mentora – felelős: Golyán Szilvia; Játékmentor – felelős: Kerekes Valéria; Pedagógus szakvizsga képzés – felelős: Rádi Orsolya; Játékszaktörténet modul – felelős: Kerekes Valéria; Gyakorlatvezető tanító – felelős: Rádi Orsolya; Gyakorlatvezető óvodapedagógus – felelős: Böddi Zsófia; Vezető óvodapedagógus képzés – felelős: Serfőző Mónika (Serfőző 2019).

15.2. Gyakorlati képzés 2017 és 2019 között

A Neveléstudományi Tanszék oktatói mindhárom alapszak gyakorlati képzésében aktívan részt vállaltak. Tanító szakon a tanszékhez tartozik a *Csoportos folyamatos megfigyelés*, az *Egyéni komplex gyakorlatok*, a *Csoportos pedagógi-*

ai gyakorlat, az *Inkluzív neveléshez* (korábban *A differenciálás pszichológiája és pedagógiája*) és az *Alkalmazott pedagógia* tárgyakhoz kapcsolódó gyakorlatok. Óvodapedagógus szakon minden évfolyam gyakorlatában érintettek vagyunk, tutoraink évek óta minden évfolyamon megközelítőleg 180-200 nappali tagozatos hallgató gyakorlati képzését segítik, a gyakorlatvezető mentorokat heti rendszerességgel támogatják, levelező tagozaton évente 60-80 hallgató esetén adják ki a feladatot, válaszolják meg a közben felmerülő kérdéseket, értékelik a portfóliókat. Már két félévben próbálták ki kollégáink az óvodapedagógia alapszak specializációihoz újonnan bevezetett gyakorlatokat, melyekben sikerült kialakítani szakmai fejlődést biztosító új, releváns gyakorlati feladatokat a kollégák szakmai kapcsolatainak jelentős mozgósítása segítségével. Kisgyermeknevelő szakon a gyakorlati képzés koordinátora felügyeli a hozzá tartozó kurzusok hallgatói feladatait, szervezi és koordinálja a portfóliók értékelésébe bevont gyakorló pedagógusokat, illetve jelentős számban maga is értékeli a beadott hallgatói feladatokat. Különösen a levelező tagozat esetében fontos, ahol több gyakorlatnál ez az egyetlen kontrollálási lehetőség, így nem hanyagolható el ez a félév végén, vizsgaidőszakban sok időt igénylő munka. Ezért is örülünk, hogy az elmúlt kettő tanévben ez a munka óraszámokban kifejezve is megjelenhetett az oktatói óraterhelésben. Hálásak vagyunk a gyakorló pedagógusok nagymértékű szerepvállalásáért a gyakorlati képzéshez kapcsolódó kurzusokban, a hallgatói munkák értékelésében (Serfőző 2019).

A Neveléstudományi Tanszék kollégái hagyományosan minden félév elején résztvevői a gyakorlatvezető mentorokat felkészítő képzéseknek és tájékoztatóknak, együttműködve más tanszékek munkatársaival. Komoly erőfeszítéseket teszünk, hogy a rendkívül alulfizetett mentorok szakmai továbbképzések keretében kapjanak elismerést munkájukért (Serfőző 2019).

15.3. A hallgatókkal való kapcsolat, tehetséggondozás, oktatói munka hallgatói megítélése a 2017 és 2019 közötti időszakban

A Neveléstudományi Tanszék sajátos helyzetű abból a szempontból, hogy nem kapcsolódik hozzá tanító szakos műveltségterület, így kevesebb a tanító szakos hallgatókkal való személyes munka lehetősége a többi tanszékhez viszonyítva. Ellenben mivel minden szakon szinte minden évfolyamon tanítunk, így nagyon nagy számban kötődnek hozzánk szakdolgozók, kisebb részben tanító szakos, nagyobb arányban óvodapedagógus, valamint csecsemő- és kisgyermeknevelő szakos hallgatók. A gyakori és intenzív találkozási lehetőség miatt a hallgatók viszonylag széles körével tudnak a tanszéki kollégák személyes kapcsolatot kialakítani, ezért a motivált hallgatók szívesen vállalkoznak demonstrátori munkára.

Demonstrátoraink a tanszéki rendezvényeket támogatják, a vizsgák szervezését segítik, kutatási részfeladatokat végeznek (Serfőző 2019).

A TDK-tevékenység előmozdítása a tanszék egyik nagy kihívása. A 4 év-folyamos képzésben részt vevő tanító szakos hallgatók, a fent említettek okán kevésbé kötődnek a tanszékhez. Az óvodapedagógus és kisgyereknevelő szak rövidebb képzési ideje (3 év) miatt pedig nagyobb kihívás jó szakmai színvonalú munkát elvégezni a motivált hallgatókkal. 2017/2018-ban 3, 2018/2019-ben már 5 TDK-dolgozat született 6 hallgató bevonásával. Többen a következő hónapban vesznek részt az OTDK-konferenciákon. TDK-dolgozatok vezetésében az elmúlt két tanévben az alábbi kollégáink vállaltak szerepet: Böddi Zsófia, Endrődy-Nagy Orsolya, Hercz Mária, Gyöngy Kinga, Kolosai Nedda, Svraka Bernadett (Serfőző 2019).

Tanszékünk aktívan részt vesz a tanító szakosok versenytanításában, immár hagyományosan Rádi Orsolya képviseli az egységes neveléstudományi nézőpontot minden hallgató versenytanítása esetén.

Az óvodapedagógusok versenytémáinak kialakítása és értékelése, óvodai tevékenységének megfigyelése és értékelése a szakfelelős feladata, az elmúlt két évben Golyán Szilvia, Böddi Zsófia végezték, bekapcsolódott még Janek Noémi és az idén Nevigyánszky Éva az évfolyam legjobb óvodapedagógusa verseny értékelésébe (Serfőző 2019).

A tanszék oktatói munkájának hallgatói megítélése a képzés közbeni és képzés végi felmérések, OHV visszajelzések alapján egyenletesen jónak mutatkozik, amiből arra következtetünk, hogy a hallgatók elégedettek a tanszék oktatóinak felkészültségével, munkájával és emberi magatartásával (Serfőző 2019).

15.4. A Neveléstudományi Tanszék humán erőforrásának alakulása 2017 és 2019 között

A Neveléstudományi Tanszék életében nagy változás a korábbi tanszékvezetői beszámolókhöz képest, hogy Tolnai Krisztina tanszéki előadó belépésével megnyugtatóan megoldódott az adminisztratív és háttérfeladatok problémaköre. Megbízhatóan számíthatnak a kollégák a munkájára, szerepe kiemelten fontos a nagy oktatói és óraadói létszám, a kurzusok és a tanszéki vizsgaszervezés jelentős mennyisége miatt (Serfőző 2019).

A tanszék főállású oktatóinak létszáma a 2017–2019 között emelkedett, jelenleg 16 oktató van határozatlan idejű státuszban, átlagéletkoruk 44,4 év. A 2017–2018-as időszak sem volt eseménytelen humán erőforrás szempontból az oktatói státuszokban, a nagyobb változások a következők: 1) Janek Noémi korábbi doktorandusz hallgató, főállású státuszba került, 2) 2017. szeptember

1-jével Hercz Mária félállásban belépett a tanszékre, 2018. február 1-jétől félállásban a kutatóközpont vezetője volt, majd 2019. január 1-jétől a kutatóközpont átszervezése után teljes státuszban a Neveléstudományi Tanszékre került, 3) Mikonya György 2017 novemberében távozott a karról, 4) Aggné Pirka Veronika 2017. október 11-től tartósan távol gyermekszületés miatt, 5) Kanczné Nagy Katalin 2018. szeptember 1-jétől félállásban visszatért szabadságról, 6) F. Lassú Zsuzsa 2019. január 1-jétől félállásban dolgozik (Serfőző 2019).

A tanszéki kollégák tudományos előmenetele szempontjából több előremutató esemény történt a tanszéken. Négy munkatársunk szerzett doktori fokozatot 2017–2018-ban: Bajzáth Angéla, Böddi Zsófia, Gyöngy Kinga, valamint Rádi Orsolya. Habilitációt szerzett 2018-ban Hercz Mária. Habitusvizsgálaton megfelelt 2018-ban: Golyán Szilvia és Serfőző Mónika, 2019-ben Kolosai Nedda. 2018–2019 tanévre, határozott időre felvettük Viktorin Dóra pszichológust, valamint félállásban Takács Nikolettet. Összességében a jelenlegi tizenhat határozatlan idejű státuszban lévő oktatóból tizenhárom munkatárs rendelkezik doktori fokozattal a Neveléstudományi Tanszéken, közülük ketten habilitáltak. További három kolléga doktori fokozatszerzése folyamatban van, Svraka Bernadett 2019. februárban sikeres doktori szigorlatot tett (Serfőző 2019).

A Neveléstudományi Tanszék munkájában jelentős szerepet vállalnak az óraadó kollégák, minden félévben 14-18 óraadóval egészül ki a főállású kollégák munkája, óráink 25-29%-át látják el. Rózsáné Czigány Enikő 2017 szeptemberétől nyugdíjas óraadóként vállalt még jelentős szerepet az oktatásban, nagy segítséget nyújt a gyógypedagógiához kapcsolódó témájú kurzusok oktatásában. Nevigyánszky Éva pedig 2018. szeptembertől jelentősen segíti több évfolyamon is az óvodapedagógus szakos gyakorlati képzést tutorként. Tagja a tanszék óraadóinak Heves Andrea, Szombathelyiné Nyitrai Ágnes, Hilbert Mátyásné, Bavalics Laura, Nemes Takách Erzsébet. Praktikus, köznevelésből származó tapasztalatokkal, a mindennapi pedagógiai munka élményeivel gazdagítják kurzusainkat a gyakorló intézmények pedagógusai: Szerdahelyi Katalin, Kövesiné Schmidt Krisztina, Fejesné Turai Rita, Gyimes Bernadett (Serfőző 2019).

15.5. Tudományos munka, kutatási-fejlesztési pályázatok 2017 és 2019 között

A Neveléstudományi Tanszék hagyományosan erős szakmai műhelye az intézménynek, jelentős számban szerepelnek oktatóink tudományos és szakmai fórumokon, bár a publikációs aktivitás nem egyenletes. Az alacsonyabb aktivitás szinte minden esetben összefügg egyéni élethelyzetekkel és/vagy oktatási terhekkel (Serfőző 2019). A képzéshez kapcsolódó feladataink összetettsége és

számossága, továbbá a nem piacképes fizetés miatt vállalt plusz munkák – akár pályázati projektek keretében is –, háttérbe szorítják a tudományos munkát. Segítő tényező, hogy erős az együttműködés az oktatóink között, több közös kutatási-fejlesztési projektünk van pályázatokhoz kapcsolódóan, de azokon túl is. Folytattuk a team-munkák erősítését, több publikációnk született csapatmunka eredményeként. A tanszék tudományos munkáinak kari ösztönzése, a tudományos fórumokon való szereplések kari támogatása jelentős. Az elmúlt két évben a kari tudományos munkát tanszékünk oktatója, Kolosai Nedda is segíti a Tudományos Bizottság alelnökeként (Serfőző 2019).

15.6. A Neveléstudományi Tanszék pályázatokban való részvétele a 2017–2019 közötti időszakban

- 1) Erasmus+ Stratégiai Partnerség pályázat – „Early Inclusion” (befejezés: 2018. március 30.) F. Lassú Zsuzsa, további bekapcsolódó kollégák: Endrődy-Nagy Orsolya, Kerekes Valéria, Rózsáné Czigány Enikő, Sándor Mónika, Svraka Bernadett, Böddi Zsófia, Serfőző Mónika
- 2) *Erasmus KA2 Stratégiai Partnerség pályázat - „Multicultural Early Childhood Education – MECEC+” project* – Bajzáth Angéla, további bekapcsolódó kolléga
- 3) 3.3.3-VEKOP-16-2016-00001 azonosítószámú projekt: Kulturális játszóterek – Óvodások a múzeumban. Résztevők az ELTE TÓK tanszékeiről: Mészárosné Darvai Sarolta, Lehmann Miklós, Koósé Sinkó Judit, Bereczkiné Záluszi Anna. A Gyermek kultúra kutatócsoport koordinátora, a projekt szakmai vezetője Kolosai Nedda
- 4) *„Youth Start” szociális vállalkozóképesség fejlesztő program gyermekeknek: hétköznapi hősök (UKids)* – Hercz Mária, további bekapcsolódó kollégák: Sándor Mónika, Svraka Bernadett és Takács Nikolett + hallgatók
- 5) *4-5 éves óvodások nyelvi tudatossága és gyermekképe* – orosz–magyar kultúráközi összehasonlító vizsgálat – Alap kutatások Oroszországi Alapja (RFFI) – Endrődy-Nagy Orsolya
- 6) *NKA-pályázat* – „Az Óvodapedagógia Műhely programjainak lebonyolítására” – Janek Noémi
- 7) *MTA Tantárgypedagógiai Kutatási Program – TANTUdSZ (Tanulj, Tanítsd, Tudd!) Ifjúsági Egészségnevelési Program*, akadémiai munkacsoport - kortársoktatás koncepcióján keresztül új pedagógiai megoldások bevezetése, a közoktatás megújítása – kutatócsoport tagja: Kolosai Nedda
- 8) *2018-1.2.1-NKP-2018-00006 – Nemzeti Kiválósági Program* Szorongás helyett élnélküliség – A biztonságérzet összetevőinek megismerése;

- intervenciós eszköz- és programfejlesztés a társadalmi biztonság különböző szegmenseiben működő intézmények és aktorok számára – kutatási alprojekt – Hercz Mária, F. Lassú Zsuzsa
- 9) *EFOP-3.1.2-16-2016-00001 – Mindenki Iskolája* – A köznevelés módszertani megújítása a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése céljából. Rádi Orsolya (kari koordinátor), további bekapcsolódó kollégák: Böddi Zsófia, Kerekes Valéria, Sándor Mónika, Bajzáth Angéla, Hercz Mária, Svraka Bernadett, Kolosai Nedda
 - 10) Új Nemzeti Kiválósági Program pályázat – Endrődy-Nagy Orsolya, Takács Nikolett
 - 11) ÚNKP ösztöndíjas hallgató: Ledniczky Kinga, témavezetője: Hercz Mária
 - 12) ÚNKP ösztöndíjas hallgató 2017-2018: Gács Henrietta, témavezetője: Kolosai Nedda
 - 13) Children's Access to Play in Schools – Játékbárát iskolákat projekt 2018 tavaszától több hazai és nemzetközi pedagógusképző egyetem és közoktatási intézmény együttműködésével. A CAPS projekt nemzetközi Erasmus+ pályázaton alapul, több partnerország együttműködésében dolgozik. A konzorcium a következő tagokból áll: University of Gloucestershire (Egyesült Királyság), Palacky University Olomouc, Faculty of Physical Culture (Csehország), Rogers Személyközpontú Oktatásért Alapítvány (Magyarország), Gesellschaft für Sozialforschung und Bildung (Ausztria), TANDEM n.o. (Szlovákia), Gdania 1992 Association (Lengyelország). Szakmai Tanácsadó testületi tag: Kolosai Nedda
 - 14) *EFOP-3.4.3-16-2016-00011* A felsőoktatás hozzáférhetőségének javítása, komplex, fenntartható tanulástámogatási környezet kialakítása, az oktatás innovatív megújítása az ELTE telephelyein – kari koordinátor: Golyán Szilvia. 2 MOOC kidolgozása – Gyöngy Kinga, Hercz Mária, Böddi Zsófia, Kanczné Nagy Katalin, Takács Nikolett, Pilot képzés gyakorlatvezető óvodapedagógusoknak: „A mentorálás alapismeretei” – Böddi Zsófia, Janek Noémi, Kerekes Valéria.

Erasmus oktatói vagy hallgatói adminisztrációs mobilitás keretében a tanszék oktatói külföldi tanulmányutakat tettek 2017 és 2019 között. Golyán Szilvia New Yorkban és Rómában, MECEC+ projekt keretében Brüsszelben járt, Endrődy-Nagy Orsolya Madridba utazott, Hercz Mária Dublinban járt, Svraka Bernadett és Janek Noémi Kolozsváron jártak az Erasmus KA2 pályázat előkészítése céljából.

A tudományos publikációkat támogatja a kar által kiadott Gyermekeknevelés Online Tudományos Folyóirat, mely felületet teremt a kora gyermekkorral és

a pedagógusképzéssel foglalkozó írások megjelentetésének. A folyóirat jelenlegi főszerkesztője F. Lassú Zsuzsa, 2017/1. szám szerkesztője Endrődy-Nagy Orsolya volt. Hasonlóképpen fontos szakmai felületet jelent, és a szakmai közéleti reprezentáció szempontjából is fontos, hogy Kolosai Nedda a Pedagógusképzés című folyóirat rovatvezetője; valamint, hogy Endrődy-Nagy Orsolya a neveléstudományi kutatásokat, tanulmányokat tartalmazó HERA éves kötet szerkesztője (Serfőző 2019).

2017–2018-ban folytattuk a korábban megkezdett pályázatokat és újakat is indított a tanszék Vannak nemzetközi együttműködésben megvalósuló projektek, továbbá hazai pályázatokhoz kapcsolódóak. Sokrétűek ezek a munkák abból a szempontból is, hogy elsősorban kutatásra vagy fejlesztésre, a köznevelés vagy a felsőoktatás területére irányulnak. Közös jellemzőjük, hogy más tanszékek kollégáival tartósan együttműködünk, sőt gyakorló vagy más partner köznevelési intézmények pedagógusaival is. Több olyan pályázati illetve kutatási projektje van a tanszéknek, amelybe hallgatók is bekapcsolódnak részfeladatokban. Ezekből közös hallgatói-oktatói publikációk is születtek. Nemzetközi kapcsolatainkat elsősorban az Erasmus+ programban szerveződő mobilitási és fejlesztési projekteken keresztül valósítjuk meg. Néhány oktatónk több esetben is utazott partnereinkhez. A tanszék kollégái segítik a karra látogató külföldi oktatókat is egy-egy egyeztetés, szakmai kapcsolatépítést szolgáló beszélgetés formájában, illetve közös órák szervezésével (Serfőző 2019).

15.7. A Neveléstudományi Tanszék rendezvényei 2017 és 2019 között

A 2017–2019-es időszakban a tanszék megtartotta és tovább növelte, minőségileg fejlesztette rendszeres, saját rendezvényeit. 1) Az **Óvodapedagógia Műhely** (program gazdája: Janek Noémi) programjai félévente több alkalommal biztosítanak teret különböző, óvodapedagógiát érintő témák feldolgozására. Ezen alkalmakon célul tűztük ki a gyakorló óvodapedagógusok, egyéb szakemberek mindennapi pedagógiai tapasztalatainak megismertetését, az óvodában felmerülő nevelési helyzetek elemzését és ezek megoldási lehetőségeinek közös megbeszélését. A rendezvények mellett az online teret is felhasználjuk, így az Óvodapedagógia Műhely Facebook oldalán (<https://www.facebook.com/ovodapedagogia.muhelyv>) az érdeklődők minden tervezett programról tájékozódhatnak, valamint figyelemmel kísérhetik a már lezajlott eseményeket a képi és írott beszámolókon keresztül. 2018–2019-ben az Óvodapedagógia Műhely programjait az NKA támogatta. Március 21-én egy nagyobb szabású esemény keretében ügyeri óvodásokat láttunk vendégül. 2) Jelentős a szerepvállalásunk a kari napok kertében bemutatott **hallgatói projektek** koordinálásában és tá-

mogatásában. 2017–2018-ban Rádi Orsolya és Kerekes Valéria voltak a koordinátorok. A projektek során az oktatók és a pedagógusjelöltek saját élményként tapasztalják meg egy, a hagyományostól eltérő tanulásszervezési forma, a projektorientált tervezés alkalmazásának lehetőségeit. 3) 2014 óta állandó rendezvényünk májusban az **Együttélés nap**. Célja a társadalmi érzékenység, az együttműködés és elfogadás fejlesztése, a körülöttünk élő emberek sokszínűségében rejlő értékek elismerése az előítélet-mentes elfogadás attitűdjének megerősítése érdekében. A szakemberek által tartott előadásokban és műhelyekben megismerhető jó gyakorlatok révén a résztvevők közelebb kerülhetnek egy-egy társadalmi csoport vagy az intézményes nevelésben felbukkanó pedagógiai probléma megértéséhez. 4) 2017-ben és 2018-ban is voltak programjaink más kari rendezvények keretében is. Tanszékünk aktívan, több programmal, előadásokkal, műhelyekkel és filmvetítésekkel részt vett a Kutatók Éjszakája, az ELTEfeszt, a kari nyílt nap, valamint a Kari Napok rendezvénysorozatán. 5) 2018–2019-ben szünetelt, előző évben több alkalommal is volt **Játékpedagógia Műhely** (szervezője: Kerekes Valéria). 6) További rendezvények egy-egy kurzushoz kapcsolódóan: 6a) **Pedagógus portrék** (szervező: Kolosai Nedda): elsősorban végzős hallgatóknak szervezett előadás, melyen egy elhivatott, pedagógiai munkáját hivatásnak megélő szakemberrel beszélgetünk, aki összeköti személyes motivációit, akár gyermekkori élményeit a tanítással, az óvodapedagógiával, a hátrányos helyzetű gyermekekkel kapcsolatos feladataival. A beszélgetés végén párbeszéd alakul a hallgatóság és a meghívott pedagógus között, melyben mindig felszínre kerülnek a hallgatók saját pedagógiai élményei és kérdései is. Eddig Winkler Mártával, Lencse Mátéval, Kolláth Erzsébettel, Trencsényi Lászlóval folyt beszélgetés. 6b) **Tolerancia beszélgetések** (szervező: Kolosai Nedda) Filmvetítéssel egybekötött tematikus beszélgetés, az alkalmak célja a társadalmi problémák iránti pedagógiai érzékenyítés, a társadalmi problémák közoktatási relevanciájának vizsgálata. A témát az élet által éppen felvetett pedagógiai problémák szolgáltatják, például hogyan lehet értelmileg akadályozott fiatal felnőtteket önálló életvitelhez segíteni, hátrányos helyzetű gyerekeknek és családjaiknak a művészeti nevelés eszközeivel segíteni, táblás és kártyajátékokon keresztül cigány gyermekeket tanítani számolni (Serfőző 2019).

15.8. Kari és közéleti szerepvállalások 2017 és 2019 között

Oktatóink jelentős szerepet vállaltak 2017–2018-ban is a kari közéletben: Tudományos és nemzetközi ügyekért felelős dékánhelyettes volt F. Lassú Zsuzsa – 2017. november 7. – 2018. június 30.; Oktatási ügyekért felelős dékánhelyettes – Golyán Szilvia – 2018. július 1-jétől kezdődően; Minőségfejlesztési Bizottság – elnök: F. Lassú Zsuzsa 2018. december 31-ig, tagok: Ser-

főző Mónika, Golyán Szilvia majd Böddi Zsófia, Gyöngy Kinga; Tudományos Bizottság alelnök: Kolosai Nedda; Oktatási Bizottság: tanítói albizottság elnökhelyettese: Rádi Orsolya; Kreditátviteli Bizottság tagja: Rádi Orsolya, Kolosai Nedda; Nemzetközi Bizottság tagja: Endrődy-Nagy Orsolya; Óvodapedagógus alapszak szakfelelős-helyettese: Böddi Zsófia; Csecsemő- és kisgyerekekrenevelő alapszak szakfelelős-helyettese: Gyöngy Kinga (Serfőző 2019).

Szerkesztőbizottságokban való részvétel 2017 és 2019 között: F. Lassú Zsuzsa: Gyermeknevelés online tudományos folyóirat főszerkesztője; Endrődy-Nagy Orsolya: HERA Évkönyv szerkesztője (2018, 2019), Gyermeknevelés online tudományos folyóirat szerkesztője; Kolosai Nedda: Pedagógusképzés című folyóirat, Hatékony pedagógusok, közoktatás rovat vezetője; Hercz Mária: GRADUS online folyóirat szerkesztője (Serfőző 2019). A karon kívüli szakmai szerepvállalásokat a 10. melléklet összegzi.

A leírtakon túl is számtalan szakmai együttműködésben vannak jelen a Neveléstudományi Tanszék munkatársai. A karon belül és azon túl jelentősek a szakmai együttműködések más tanszékekkel, más tudományterületekkel egy-egy kolléga munkáján keresztül. Lényeges szemlélet, hogy fontosak a neveléstudományi szempontok, a neveléstudományi tudás és tapasztalatok a szakmai együttműködések során (Serfőző 2019).

16. Összefoglalás

A neveléstudománynak mint diszciplinának – ebből következően a Neveléstudományi Tanszéknek – különleges helye, szerepe van a tanító, az óvodapedagógus és a kisgyermeknevelő képzésben. Az első 12 évben a gyermek nevelésének és oktatásának feladatai megkövetelik, s meg is engedik a pedagógus integratív szemléletmódját: a kisgyermeknevelők, az óvodapedagógusok, a tanítók a gyermek fejlesztéséhez nem egy-két szakterület ismeretanyagának feldolgozása által járulnak hozzá, hanem a személyiséget a maga teljességében ismerik és fejlesztik, olyan folyamatban, amelyben a tantárgyi ismeretek feldolgozásának fontos, de mégis csak eszközszerpe van (Kelemen 1999). E folyamat kibontakoztatásához szükséges neveléstudományi (pszichológiai és pedagógiai) tudás megalapozása, a jelöltek pozitív attitűdjeinek alakítása és fejlesztése, a jövő pedagógusok önismeretének megerősítése a Neveléstudományi Tanszék felvállalt feladata. Ezért a tanító-, az óvodapedagógus-, valamint a kisgyermeknevelőképzés mindig tág teret biztosít a neveléstudomány oktatásának, mind az elméleti képzésben, mind a gyakorlati felkészítésben (Kelemen 1999). Ez a tény az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar (és jogelődjei) képzésének alapvető karakterisztikumai

közé tartozott, ami azonnal meghatározta a Neveléstudományi Tanszék feladatait és központi helyét a tanítóképzés struktúrájában. A vázlatosan áttekintett évek egyértelműen megmutatták, hogy az intézmény, ezen belül a Neveléstudományi Tanszék minden tekintetben erős regionális, sőt – szakmai-közeleti szerepét illetően több vonatkozásban – országos hatókörökkel rendelkezett, s ezeket magas színvonalon látta el (Kelemen 1999). Végigtekintve az évtizedek alatt elvégzett munkákon és eredményeken, immár tényekre alapozottan állíthatjuk: a tanszék munkáján, munkatársain, tanszékvezetőin keresztül beváltotta az Eötvös József által 1869-ben meghatározott küldetését (Panyik 1991: 13) mintaként, vonatkoztatási pontként, zsinórmértékként szolgált és szolgál – a közoktatás igényeire reagáló felsőoktatási, képzésfejlesztési innovációival – a többi tanítóképző, illetve a kora gyermekkorral foglalkozó felsőfokú intézmény számára.

A Neveléstudományi Tanszék kutató- és fejlesztő tevékenységei, a képzés, ezen belül a tanszék funkciójának megfelelően kettős kötődésűek voltak mindig: egyfelől a felsőoktatáshoz, azon belül elsősorban a tanító-, az óvodapedagógus, később a kisgyermeknevelő képzéshez kapcsolódtak (és kapcsolódnak jelenleg is), másfelől a közoktatás megújításával fonódtak mindig (és fonódnak ma is) össze (Kelemen 1999). A Neveléstudományi Tanszék történetét áttekintve egyértelműen kirajzolódik a tanszéknek az az alapvető törekvése, hogy kutatásokkal, tényekre alapozottan folytatta oktatásfejlesztési törekvéseit.

A tanszék felsőoktatáshoz kapcsolódó országos szintű tevékenységei természetesen szervesen, egymást erősítve összefonódtak az intézmény országos hatókörű, európai mércével is korszerű (Kelemen 2007: 40) korszakos jelentőségű lépéseivel.

Tehát a központi minta néptanító képezde (Panyik 1991: 13) elnevezéséhez méltó módon a Budai Képző élen járt a reformok megvalósításában: 1959 után a szakkollégiumi rendszer bevezetése, a tanítóképzés felsőfokúvá válásának előkészítése volt. A tanszék nyitottságát, a képzés magas színvonalát, egyetemi, szakmai környezetbe ágyazottságát mutatja, az a tény is, hogy felsőoktatási gyakorló helye volt pedagógia szakos hallgatóknak már az 1960-as évektől kezdődően. A Neveléstudományi Tanszéken oktatott tárgyak struktúrája egyfelől a tantárgyak társadalmi igényekhez alkalmazkodó, korszerű tartalmaival, másfelől a tantárgyakban és azok megvalósításában tükröződő szemléletben is mintáértéket képviselt. Ide tartozik, hogy már a 70-es évek végétől olyan, egymásra épülő rendszerét hozta létre a tanszék a csoportos pedagógiai stúdiumoknak, amely korát megelőző módon (napjainkig) a pedagógus folyamatos fejlődésére, valamint az önreflektív pedagógia kialakítására neveli, készíti fel a hallgatókat. A tanszék komoly kutatásokra alapozva létrehozta a pályaalakmassági vizsgálat

kiepítését, annak működtetését 1973 és 2001 között, mely tevékenység szintén minta értékű volt a társ képzőintézmények számára.

A Neveléstudományi Tanszék koordinálásával, Hunyady Györgyné vezetésével, az intézményben zajló, fejlesztő kutatás eredményeként született meg az a tanítóképzés számára korszakalkotó koncepció, amelynek eredményeként a tanítóképzés négy évvé vált. A mérőföldkőnek tekinthető változtatásnak egyik célja a képzés tartalmi megújítása volt, másik célja, a tanítóképzés olyan „helyzetbe hozása”, amelyben immár egyenrangú félként tagozódott be a pedagógusképzés rendszerébe (Hunyady 2012).

A Neveléstudományi Tanszék vezető munkatársai (Hunyady Györgyné, valamint Bollókné Panyik Ilona) közreműködésével, országos koordinálásával – a képző intézmények vezető kollégiuma által létrehozott Országos Tantervfejlesztő Bizottság keretében, összesen tizenhét főiskola szoros együttműködésben – dolgozta ki az új tantervi dokumentumokat: a tantervi irányelveket, a ráépülő tantervet, valamint az innovációs folyamat minőségbiztosítását (Bollók–Hunyady 2003). Ebben az országos együttműködésben, a tanszék koordinációjában elkészült a két új szak (tanító és óvodapedagógus) európai színvonalú, korszerű képesítési követelményrendszere is. 1994 novemberében kihírdették a 158/1994. számú kormányrendeletet, így a tanítóképzés valóban betagozódott a felsőoktatásba.

Az új tanítóképzési struktúrában megnőtt a gyakorlatok ideje, kialakult az utolsó félévben az úgynevezett tízhetes gyakorlat. Ezzel párhuzamosan a gyakorlatok jobban kapcsolódtak az elméleti tárgyak struktúrájához, azokkal kölcsönhatásban formáltak a tanító szakos hallgatókat, ez az újragondolt gyakorlati képzési struktúra szintén minta értékű volt más képzők számára. A képzésben meghatározó jelentőségű neveléstudomány megtalálta helyét a tanítási gyakorlatok kísérésében, a gyakorló iskolákban, a gyakorló helyeken, gyakorló tanítások során. A tanszék munkatársai szoros szakmai, partneri, kutatási-fejlesztési kapcsolatokban álltak és állnak a gyakorló intézmények pedagógusaival. A tanszéken mindig kulcskérdés volt a tanítói tevékenységre felkészítő, gyakorlati irányultságú képzési struktúra értékeinek megtartása, egyben megújítása.

A Neveléstudományi Tanszék munkatársainak vezetésével és koordinációjában készült el az 1–6. osztályra kiterjedő műveltségterületi képzés koncepciója és tanterve, amely újabb lehetőségeket nyitott a tanító szakon végzett pedagógusoknak, egyben azonnal reagált az aktuális társadalmi problémára és helyzetre.

Mindezek, a tanszék munkatársainak koordinációjában megszülető innovatív változtatások, a hazai tanítóképzés egészének szerkezetét és tartalmát változtatták, a tanítóképzés fokozatos színvonalemelkedését eredményezték.

A négyéves képzés pedagógiai kísérletre, elméleti és empirikus kutatásra alapozott kialakításának tapasztalata, valamint az új képzés monitorozásának rendszere egyaránt hozzájárult ahhoz, hogy a tanszék úttörő jelleggel kialakított egy minőségbiztosítási rendszert, melynek folyamatos formálódásában, alapvető szerepet kapott a hallgatói visszajelzések szisztematikus elemzése, és a képzés újragondolása, jobbítása a feldolgozott tapasztalatok fényében.

Szintén korszakos jelentőségű volt a tanítóképzésben a kreditrendszerű képzés kidolgozása. A tanszéknek kihívást jelentett az alapképzés (BA-képzés) folyamatos megfeleltetése az akkreditációs követelményeknek. Ugyanakkor a tanítóképzés – a Neveléstudományi Tanszék kiváló munkatársai, vezetői révén megvalósuló – hatékony változtatását, a tanítóképzésben kialakított jelentős innovációkat folytatni kellett.

A tanítói hivatás elismertetése érdekében is, szükséges volt a tanító és óvodapedagógus képzést megnyitni a szakon végzettek számára a mesterképzés irányába, megszüntetni a tanári és tanítói professzió közti hierarchikus viszonyokat, valamint a tanítóképzés tradicionálisan zsákutcás jellegét (Hunyady 2012). A törekvésre a teret és a lehetőséget egy társadalmi változás – Magyarország csatlakozása az európai oktatási térséghez – teremtette meg. Az alapképzésre épülő mesterképzés koncepciójának kialakításában szintén jelentős részt vállaltak a Neveléstudományi Tanszék munkatársai. A hét egyetemet magában foglaló konzorciumi munka koordinálásában M. Nádas Mária a konzorcium társelnökeként vállalt szerepet, és egy 2005-től 2007-ig tartó folyamatban kialakításra került a Neveléstudomány mesterszakon belül egy olyan szakirány, amely kinyitotta az utat az alapszakon végzett tanítók, óvodapedagógusok később a kisgyermeknevelők előtt is, hogy tanulmányaikat mesterképzésben, később doktori képzésben folytathassák. A szintén mérőföldkőnek tekinthető, neveléstörténetileg is jelentős lépésben a Kora gyermekkor pedagógiája szakirány programját a budai tanítóképző jogutódja, az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar dolgozta ki (Hunyady 2012: 46), a fejlesztés alapvetően a Neveléstudományi Tanszék munkájának eredményeként jött létre. A születéstől 12 éves korig tartó periódust öleli fel a Kora gyermekkor pedagógiája szakirány, mely kezdetektől népszerű, sokan jelentkeztek/jelentkeznek rá. A szakirány felelősét az ELTE TÓK Neveléstudományi Tanszéke adta és adja: először Hunyady Györgyné volt 2007 és 2016 között a szakirány kari felelőse, majd 2016-tól Serfőző Mónika.

A tanszék történetének összefoglalásában már említettük, hogy a Neveléstudományi Tanszék felsőoktatásban betöltött meghatározó szerepe mellett folyamatosan reagált a *közoktatásban* megjelenő, aktuális társadalmi-környezeti kihívásokra mind az oktatásban, mind a kutatásban. Alapvetően elmondható, hogy a tanszék mindig szoros kapcsolatban volt a közoktatással.

A magyar iskolaügyben jelentős fejleménynek tekinthető, hogy amikor erre a társadalmi, politikai, oktatáspolitikai tényezők lehetőséget teremtettek a 80-as évek végén, megjelentek Magyarországon az alternatív és reformpedagógiai koncepciókkal működő iskolák.

A Neveléstudományi Tanszék munkatársai rendkívül sokféleképpen érintettek ebben a kérdésben, több módon voltak hatással erre a közoktatásban jelentkező változásra. Fontos tény, hogy autentikus forrásokból táplálkozva, külföldi tanulmányutakon – sokszor együtt tanító szakos hallgatókkal –, ismerkedtek meg a tanszék munkatársai a reformpedagógiai iskolákkal. Így az akkori iskolaalapítók a Neveléstudományi Tanszék közvetítésével, mediálásával kerültek kapcsolatba ezeknek az iskoláknak a pedagógiai gyakorlatával és szellemiségével. Tanszékünk munkatársai közül is többen váltak ismert alternatív iskolák alapítóivá, igazgatóivá, az alternatív iskolák egyesületi életének megszervezőivé, illetve az alternatív tanárképzés vezetőivé (Kelemen 1999).

Ezzel párhuzamosan a tanítóképzés, valamint a magyar közoktatás szempontjából, hosszú távon rendkívül fontos, országosan meghatározó, az a Neveléstudományi Tanszék munkatársaihoz és kutatásaihoz kapcsolódó, innovatív törekvés, amely az alternatív pedagógiák hatását elemezte az úgynevezett hagyományos pedagógiákra, és a hagyományos pedagógiával működő intézményekre.

Az alternatív és reformpedagógiai koncepcióval működő iskolák és óvodák intézményeinek közvetítésével számos reformpedagógiai gyökerű koncepciónális, metodikai elem került át a hagyományos iskolai és óvodai programokkal működő intézmények mindennapi pedagógiai gyakorlatába. Az alternatív és reformpedagógiai koncepciók és gyakorlatok hatása ezen az úton jelentősebb, mint azt az iskoláikban, óvodáikban oktatott gyerekek száma alapján képzelhetnénk.

Erre a közoktatásban megjelenő jelenségre is frissen reagált a tanszék. A megújított tantárgyi programokban jelen volt, helyet kapott az alternatív pedagógiai megközelítési módok ismertetése. Bekerült többek között a nyílt oktatás kérdése és fogalma, az értékelés funkcióinak és eljárásainak továbbfejlesztése, az egyéni érdeklődés, az egyéni haladási ütem figyelembe vételének, hatékonyabb módjainak megközelítése. Az alternatív pedagógiákkal kapcsolatos kutatási és oktatásfejlesztési munkák miatt, e hatások révén is vált egyértelműen gyermekcentrikussá a Neveléstudományi Tanszéken oktatott pedagógia (Kelemen 1999).

A Neveléstudományi Tanszék korszerű szemléletét mutatja, hogy amikor az ezredfordulón általánossá vált a roma gyermekek optimális, hatékony képzésére vonatkozó pedagógiai tudás leírásának/leírhatóságának kérdése, a tanszék

azonnal kutatásokra alapozottan járta körül a témát. A témában megszületett hiánypótló, korszakos jelentőségű tanszéki tanulmányok és könyvek mellett, a képzés struktúrája egyaránt átalakult ezeknek a kutatásoknak a hatására. Minden tanszék együttműködő munkájával a Neveléstudományi Tanszék koordinálásával, kerültek be a képzés tantervébe az új tartalmak.

A roma gyermekek hatékony iskoláztatására vonatkozó kutatások azonnal fontos kérdésekhez vezették el a tanszék munkatársait. Vajon, mi a tartalma ezeknek az új tudásnak? Mennyire sajátos, vagy éppen ellenkezőleg, az iskolai munka hatékonyságát növelő, egyébként is kíváncsatos módszertani kultúra, nevezetesen a differenciált tanítás és a kooperatív tanulás meghonosítását jelenti-e az új tudás? (Hunyady 2005: 7) A tanszék rendkívül korszerű szemlélettel a roma gyermekek iskolai életét érintő kérdésektől eljutott az eltérő kultúrák, az eltérő gyermekek kérdéseire, a tanítók és a gyermekek eltéréseinek problémáihoz, így a mindennapi pedagógiai gyakorlatban elengedhetetlen tudásként építette be a tanítóképzés tantárgyi struktúrájába a Differenciálás pszichológiája és pedagógiája tantárgyak és kapcsolódó gyakorlatok, valamint szakirányú továbbképzési szakok tananyagába a kutatás széleskörű eredményeit. Így a tanítóképzésben egyedülálló módon az intézmény tantervében már a 90-es évek közepén megjelent a tantárgyi tartalmakban a roma kultúra oktatása, általában az inter- és multikulturalizmus kérdésköre, általában a gyermeknek nem csupán individuumként való megismerése, hanem mindig társadalmi, művelődéstörténeti kontextusokban való szemlélete. A tanszék originális kurzusa a Család-pszichológia, már a 80-as évektől közvetítette ezt a szemléletmódot, ugyanakkor a pályázatokhoz köthető kutatásaival a tanszék a 90-es években már az egész képzést megreformáló, a tanterv egészében változásokat hozó újításokat vezetett be a fent leírt módokon.

Ehhez a fejlesztő folyamathoz kapcsolódik szervesen a tanszék szintén országos jelentőségű kezdeményezése, az amerikai Step by Step program adaptációja. Itt szintén egy társadalmi igényre reagálva hozott létre a tanszék egy azóta is egyedülálló, jelenleg is nagyon aktuális pedagógiai rendszert, közvetített egy nagyon korszerű pedagógiai szemléletet.

A program megjelenésére lehetőséget teremtett, adaptálásához kedvezett a magyarországi társadalmi időpillanat. Alapvető célja volt a programnak az óvodás- és kisiskoláskorú gyermekeket lépésről lépésre bevezetni a demokratikus gondolkodás és magatartás világába (Hunyady 2003: 12). A Lépésről lépésre Iskolai Program úgynevezett nyitott oktatási modellt, amely alapvetően fontosnak tartja a gyermek korábbi ismereteire, tapasztalataira építő tanítást, illetve érdekeltté, motiválttá akarja őt tenni saját nevelődési, tanulási folyamataiban. A korábbi merev, zárt rendszerű oktatással szemben kínált (és kínál) alternatív

mintákat a program, ezzel az 1990-es évek végére a gyermekközpontú pedagógiai koncepciók és gyakorlatok irányába fordította a pedagógusok és az iskolák jelentős részét. Ebben az országos és nemzetközi hatásában is jelentős program adaptációban is elvitathatatlan a Neveléstudományi Tanszék munkatársainak úttörő szerepe.

Az intézményes oktatás keretein belül végzett pedagógiai munkában meghatározó a családokkal való szoros együttműködés, a megfelelő szövetség kialakítása. A tanszék a családokkal való hatékony együttműködés lehetséges módjait tanulmánykötetekben manifesztálódó kutatásokkal tárta fel, az új kutatási eredményeket beépítve az oktatásba.

A tanszék szoros kapcsolatát, közoktatással való folyamatos egymásra hatását jelzik a tanszéki oktatók közreműködésével kialakított új oktatási programok, tankönyvcsaládok, a később országosan használt felsőoktatási jegyzetek, valamint az országosan tartott előadássorozatok. A korszerű oktatástechnikai eszközök használatával, például az intézményben létrehozott hangszigetelt stúdióban, a tanszéknek lehetőségei vannak a mindennapi pedagógiai gyakorlat megújítására kutatási alapon, illetve korszerű felsőoktatáspedagógiai módszerek meghonosítására.

A fentiekből is kitűnik, hogy a Neveléstudományi Tanszék azzal, ahogyan a képzési tartalmak megújításával folyamatosan reagált a *közoktatásban* megjelenő, aktuális társadalmi-környezeti kihívásokra, azonnal formálta is a közoktatás nevelésszemléletét, megújította a tanítás módszereit. A kölcsönös egymásrahatás a tanszék teljes története során nyomon követhető, lényeges alapvonása a felvilágosult és demokratikus társadalom- és gyermekszemlélet (Kelemen 2007: 15). Nagy szavaknak tűnik, mégis érdemes lehet átgondolni, hány gyermekre, hány családra, hány leendő szülőre volt, van és lesz alapvető, meghatározó hatása a tanszék által közvetített értékeknek. Kitérítendő a hatókör: a magyar közoktatás, a nemzeti művelődés fejlődéstörténetének (Kelemen 1999) is meghatározó, jövőbe mutató támpontjait, sarokköveit rakta le a tanszék a bemutatott időszakban.

Komoly feladatunk megismerni, megismertetni, megtartani, valamint körültekintően továbbvinni a Neveléstudományi Tanszék által életre hívott jelentős értékeket.

Irodalom

- Adamikné Jászó Anna 1988: A tanítóképzés az Amerikai Egyesült Államokban. *Pedagógusképzés* 1.
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Fodor József (szerk.) é. n.: *A Budapesti Tanítóképző Intézet évkönyve, 1970–1975*. Interpress, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11365> (A letöltés ideje: 2017. 4. 7.)
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Fodor József (szerk.) 1977: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve 1975–1976*. Interpress, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11366> (A letöltés ideje: 2017. 4. 7.)
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1978: *A Budapesti Tanítóképző Intézet évkönyve 1976–1977*. Interpress, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11379> (A letöltés ideje: 2017. 4. 7.)
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1980: *A Budapesti Tanítóképző Intézet évkönyve 1978–1979*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11381> (A letöltés ideje: 2017. 4. 7.)
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1981: *A Budapesti Tanítóképző Intézet évkönyve 1979–1980*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11382> (A letöltés ideje: 2017. 4. 7.)
- Árpássy Gyula (szerk.) 1969: *A Budapesti Tanítóképző Intézet évkönyve 1965–1968*. Budapesti Tanítóképző Intézet, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11349> (A letöltés ideje: 2017. 4. 7.)
- Békési Lajos – Árpássy Gyula – Piry József – Bihari János (szerk.) 1965: *A Budapesti Tanítóképző Intézet Évkönyve 1959–1965*. Budapesti Tanítóképző Intézet, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11343> (A letöltés ideje: 2017. 4. 7.)
- Békési Lajos 1976: Ünnepi beszéd – 1975. szeptember 5. In: Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Fodor József (szerk.): *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve 1975–1976*. Interpress Kiadó és Nyomda Vállalat, Budapest.
- Bognár Tas – Magyarfalvi Lajos – Székely Árpád (szerk.) 1984: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve 1980/81–1983/84*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.
- Bollókné Panyik Ilona 1996: Az iskola kezdő szakaszának állami tantervei a magyar nevelés történetében. In: Kraiciné Szokoly Mária (szerk.): *A helyi tanterv készítésétől a tanítási óráig*. 38–64. Budapest.
- Bollókné Panyik Ilona 2003: Az egységes pedagógusképzés víziója. *Pedagógusképzés* 1: 3–4. 81–89.
- Bollókné Panyik Ilona – Hunyady Györgyné (szerk.) 1995: *A négyéves „tanító” szak programja*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.
- Csikvári Gábor – Hangay Zoltán – Székely Árpád – Véghelyi Józsefné (szerk.) 1999: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve 1994–1999*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11391> (A letöltés ideje: 2017. 4. 7.)
- F. Lassú Zsuzsa 2016: *Beszámoló. A Neveléstudományi Tanszék 2012–2016 közötti periódusban végzett tevékenységéről*. Kézirat.
- Hangay Zoltán – Korányi Csösz Anna – Sárosdyné Szabó Judit (szerk.) 1994: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve 1989/90–1993/94*. Budapesti Tanítóképző Intézet, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11390> (A letöltés ideje: 2017. 4. 7.)

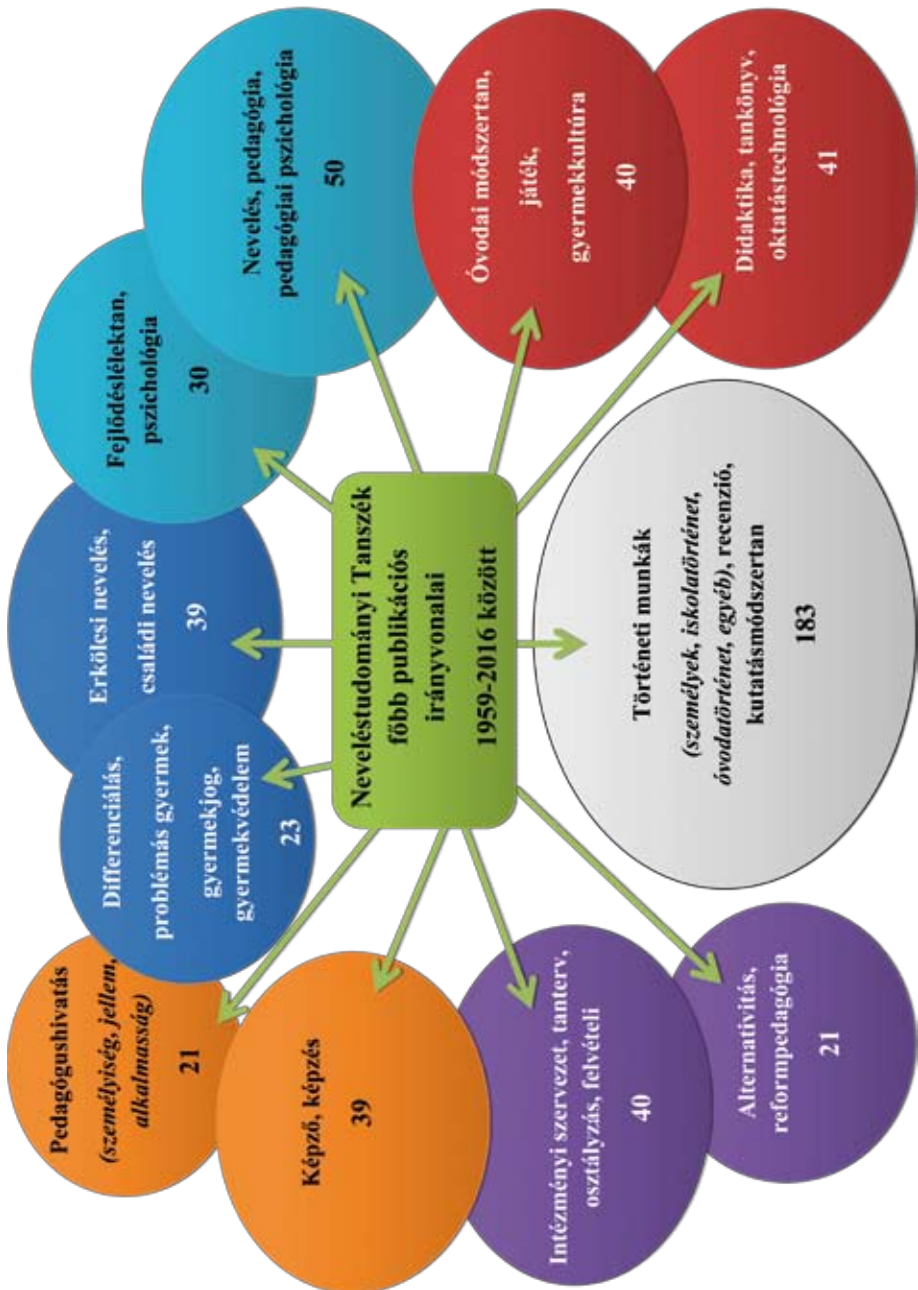
- Hunyady Györgyné 1988: Egységesítési törekvések a pedagógusképzésben az Amerikai Egyesült Államokban. *Pedagógusképzés* 1: 1.
- Hunyady Györgyné (2007): *Beszámoló az ELTE TÓK Neveléstudományi Tanszékének tevékenységéről 2002–2007*. Kézirat.
- Hunyady Györgyné 2012: Rendszerváltás a tanítóképzésben. *Iskolakultúra* 22. 36–51.
- Hunyady Györgyné – Kereszty Zsuzsa – Véghelyi Józsefné 2005: *Roma gyerekekre vonatkozó kompetencia fejlesztése a tanító-, és óvóképzés tantárgyi programjaiban*. Trezor Kiadó, Budapest.
- Hunyady Györgyné – Magyarfalvi Lajos 1990: A négyéves tanítóképzés előzményeinek és koncepciójának vázlata. In: Magyarfalvi Lajos (szerk.): *A tartalmilag megújított négyéves tanítóképzés. Helyzetfeltáró előtanulmányok*. BTF, Budapest.
- Hunyady Györgyné – Panyik Ilona 1989: *Kísérleti négyéves tanítóképzés irányelvei*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.
- Jávorné Kolozsváry Judit (szerk) 1999: *Tanulmánykötet. A fejlődéslelektani megalapozottságú tantárgypedagógiák szerepe a 6–12 éves korú gyermekek tanítási-tanulási folyamatában*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.
- Keményné Pálffy Katalin 1993: *A kísérleti négyéves tanítóképzés hatás- és beválás vizsgálata*. A Budapesti Tanítóképző Főiskola Tudományos Közleményei 16. 101–126. Budapest.
- Kereszty Zsuzsa 2017: „Magam öröme!” – Beszélgetés Kereszty Zsuzsával. *Új Pedagógiai Szemle* 66: 11–12. 5–23.
- Kelemen Elemér 2002: Múlt, jelen, jövő a tanítóképzésben. In: Buda András (szerk.): *Pedagógia és hermeneutika*. 78–87. Pallas Debrecia, Debrecen.
- Kelemen Elemér 2007: *A tanító a történelem sodrában. Tanulmányok a magyar tanításág 19–20. századi történetéből*. Iskolakultúra-könyvek 32. Pécs.
- Miklósvári Sándor 1976: Ünnepi beszéd – 1975. szeptember 5. In: Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Fodor József (szerk.): *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve 1975–1976*. Interpress Kiadó és Nyomda Vállalat, Budapest.
- Nábrádi István (szerk.) 1970: *A Budapesti Tanítóképző Intézet Jubileumi Évkönyve 1968–1970*. Fővárosi Nyomdaipari Vállalat, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11362> (A letöltés ideje: 2017. 4. 7.)
- Panyik Ilona 1991: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola. Iskolák a múltból*. Tankönyvkiadó–Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.
- Podráczky Judit 2012a: A Budai Képző mint a tanító- és óvóképzés országos szakmai egyeztető fórumának központja (A Tantervfejlesztő Bizottság tevékenysége). In: Donáth Péter (szerk.): *Sorsfordító mozzanatok a magyarországi kisgyermekkorú nevelőképzés, a Budapesti Tanítóképző Főiskola, az ELTE TÓK és épülete történetéből*. 39–69. Trezor Kiadó, Budapest.
- Podráczky Judit 2012b: *Beszámoló a Neveléstudományi Tanszék 2007. október – 2012. december közötti periódusban végzett tevékenységéről*. Kézirat.
- Serfőző Mónika 2019: *Beszámoló az ELTE TÓK Neveléstudományi Tanszékének tevékenységéről 2002–2007*. Kézirat.

Forrás:

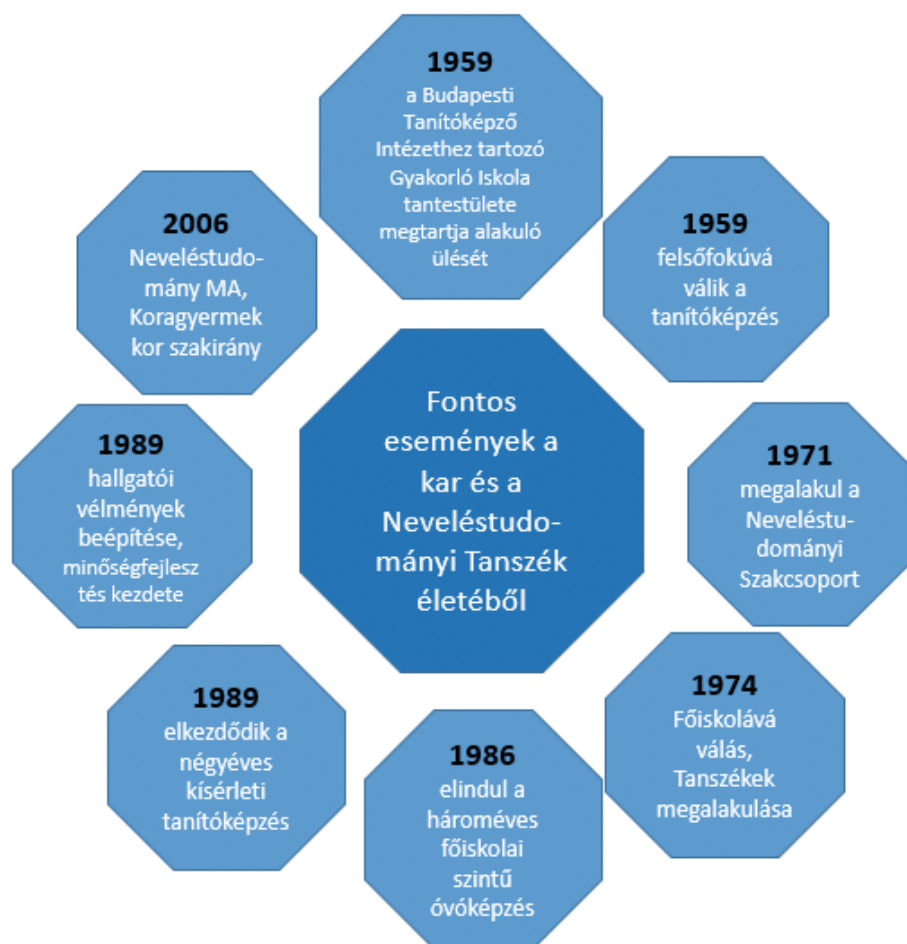
ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar Telefonkönyve (2006–2017. év)

Melléklet

1. melléklet A tanszék publikációként is megjelenő kutatási témái 1959 és 2016 között

2. melléklet Jelentős dátumok a Neveléstudományi Tanszék történetében

3. melléklet A tantervek változásának vázlatos követése az 1959-es, 1971-es, az 1984-es, 1990-es (a négyéves képzés tanterve), 2006-os, 2010-es, 2017-es tantervek megmutatásával

Az óvodapedagógus szak tantárgycsoportjának óra- és vizsgaterve nappali tagozaton

	Tantárgycsoport	Kredit	F É L É V E K					
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
1995-től								
Bolognai 2006-tól	KABN06A01e Bevezetés a pszichológiába	2	2 k					
	ÓBN06A02e A személyiség fejlődése és alakulása I.	0		1 aí				
	ÓBN06A02s A személyiség fejlődése és alakulása I.	2		1 gyj				
	ÓBN06A03e A személyiség fejlődése és alakulása II.	3			2 k			
	ÓBN06A03s A személyiség fejlődése és alakulása II.	0			1 aí			
	ÓBN06A04e Pedagógiai pszichológia	0				1 aí		
	ÓBN06A04s Pedagógiai pszichológia	2				1 gyj		
	ÓBN06A05e A játék pszichológiája	1	1 k					
	ÓBN06A06s A differenciálás pszichológiája	1					1 m	
	ÓBN06ASZ1 SZIGORLAT	0				sz		
	ÓBN06A07g Csoportos ped. gyakorlat I.	2	2 m					
	ÓBN06A08g Csoportos ped. gyakorlat II.	1						1 m

	KABN06A09e Neveléstörténet	3	2 k					
	KABN06A09s Neveléstörténet	0	1 aí					
	ÓBN06A10e Ált. pedagógia és didaktika	2		2 k				
	ÓBN06A12s Óvodapedagógia – neveléstudomány II.	1				1 gyj		
	ÓBN06A13s A differenciálás pedagógiája	2					2 gyj	
	ÓBN06A14e Családszociológia	2					2 k	
	ÓBN06A15s Alkalmazott pedagógia	1						2 gyj
	ÓBN06A16s A játék pedagógiája és módszertana I.	1	1 m					
	ÓBN06A17s A játék pedagógiája és módszertana II.	1		1 gyj				
	ÓBN06ASZ2 SZIGORLAT	0					sz	
2017-től	ÓP17NA06A01 Bevezetés a pszichológiába	2	2+0 k					
	ÓP17NA06A02 Pedagógiai pszichológia	2			1+1 gyj			
	ÓP17NA06A03 Fejlődéslélektan	3		2+2 k				
	ÓP17NA06A04 A játék pszichológiája és pedagógiája I.	3	1+2 k					
	ÓP17NA06A05 A játék pszichológiája és pedagógiája II.	2		0+2 gyj				
	ÓP17NA06A06 Neveléstörténet I.	2	1+0 k					

	ÓP17NA06A07 Neveléstörténet II.	1				0+1 gyj		
	ÓP17NA06A08 Óvodapedagógia I.	1		0+2 gyj				
	ÓP17NA06A09 Óvodapedagógia II.	2		2+0 k				
	ÓP17NA06A10 Pedagógia-pszichológia szigorlat	3				szig		
	ÓP17NA06A11 Pályaszocializáció	1	0+2 m					
	ÓP17NA06A12 Kutatómódszertan	2		1+0 k				
	ÓP17NA06A13 Inkluzív nevelés	2				0+2 gyj		
	ÓP17NA06A14 Család és óvoda	2						0+1 gyj

A tanító szak tantárgycsoportjának óra- és vizsgaterve nappali tagozaton

			F É L É V E K							
	Tantárgycsoport	Óra- szám	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
1995-től										
Bolognai 2006-tól	KABN06A01e Bevezetés a pszichológiába	2	2 k							
	TBN06A02e A személyiség fejlődése és alakulása I.	0		1 a í						
	TBN06A02s A személyiség fejlődése és alakulása I.	2		1 gyj						
	TBN06A03e A személyiség fejlődése és alakulása II.	3			2 k					

	TBN06A03s A személyiség fejlődése és alakulása II.	0			1 a í				
	TBN06A04e Pedagógiai szociálpszichológia	0				1 a í			
	TBN06A04s Pedagógiai szociálpszichológia	2				1 gyj			
	TBN06A05g Csoportos pedagógiai gyakorlat I.	2	2 m*						
	TBN06A06g Csoportos pedagógiai gyakorlat II.	2							2 m
	TBN06A07s A differenciálás pszichológiája	1					1 m		
	TBN06A08e Általános pedagógia és didaktika	3		2 k					
	TBN06A08s Általános pedagógia és didaktika	0		1 a í					
	KABN06A09e Neveléstörténet	3	2 k						
	KABN06A09s Neveléstörténet	0	1 a í						
	TBN06A10e Neveléstudomány I.	2			2 k				
	TBN06A11e Neveléstudomány II.	1				1 gyj			
	TBN06A12e Neveléstudomány III. (választandó megadottakból)	1				1 m			

	TBN06A13s A differenciálás pedagógiája	2						2 gyj		
	TBN06A14s Alkalmazott pedagógia	2						2gyj		
	TBN06ASZ Szigorlat Pedagógia-pszichológia összevont	0				sz				
2017-től	TT17NA06A01 Bevezetés a pszichológiába	2	2+0 k							
	TT17NA06A08 Pedagógiai pszichológia	2				1+0 k				
	TT17NA06A04 Fejlődéslélektan	4		2+2 k						
	TT17NA06A02 Neveléstörténet előadás	2	1+0 k							
	TT17NA06A11 Neveléstörténet szeminárium	1					0+1 gyj			
	TT17NA06A05 Didaktika	2		2+0 k						
	TT17NA06A06 Pedagógiai tervezés	2			0+2 gyj					
	TT17NA06A07 Nevelésméлет	2			2+0 k					
	TT17NA06A09 Pedagógiai praktikum	2				0+2 gyj				
	TT17NA06A03 Pályaszocializáció	1	0+2 m							
	TT17NA06A15 Reflektív szeminárium	2								0+2 gyj
	TT17NA06A10 Kutatásmódszertan	1				1+0 k				

	TT17NA06A12 Inkluzív nevelés	2					0+2 gyj			
	TT17NA06A14 Család és iskola	2							0+1 gyj	
	TT17NA06A13 Pedagógia-pszichológia szigorlat	3					0+0 sz			

**A csecsemő- és kisgyermeknevelő szak tantárgycsoportjának óra- és vizsgaterve
nappali tagozaton**

			F É L É V E K					
	Tantárgycsoport	Kredit	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
2010-től	CBN06A01e Bevezetés a pszichológiába	2	2+0 k					
	CBN06A02e Neveléstörténet	4	2+1 k					
	CBN06A03e Nevelésmélet	3		2+0 k				
	CBN03A01g Informatika a pedagógiai munkában	3	0+2 gyj					
	CBN06A04s Szakmai készségfejlesztés I.	3	0+3 m					
	CBN06A05e A személyiség fejlődése és alakulása	3		3+0 k				
	CBN06A06e A játék pszichológiája és pedagógiája	3		2+1 gyj				
	CBN06A07s Szakmai készségfejlesztés II. Esetmegbeszélés	3					0+3 m	
	CBN06A08s Pedagógiai pszichológia	2			0+2 gyj			
	CBN06A09s Mentálhigiéne (életvezetési ismeretek)	2				0+2 gyj		

	CBN06A10s Segítő kapcsolat és tanácsadás módszertana I. (kommunikációs alapok)	3				0+3 m		
	CBN06A11s Segítő kapcsolat és tanácsadás módszertana II. (nevelési tanácsadás)	3					0+3 m	
	CBN06A12e A kisgyermekkor pedagógiája	3			3+0 k			
	CBN06A13e A kisgyermeknevelés intézményei. A kisgyermekellátás formáinak jogi szabályozása	3			2+0 k			
	CBN06A14e Családpedagógia	2			2+0 k			
	CBN06A15s Gyógypedagógiai alapismeretek	2				0+2 gyj		
	CBN06A16s Differenciáló pedagógia	2					0+2 gyj	
2017-től	CS17NA06A01 Bevezetés a pszichológiába	2	2+0 k					
	CS17NA06A02 Pedagógiai pszichológia	2				0+2 gyj		
	CS17NA06A03 A játék pszichológiája és pedagógiája	2	1+0 k					
	CS17NA06A04 Fejlődés és játék	3	0+3 gyj					
	CS17NA06A06 Gyermekek és bölcsődetörténet	2		1+0 k				
	CS17NA06A07 Pedagógiai kérdések történeti áttekintése	2				0+1 gyj		

	CS17NA06A08 A koragyermekkorai nevelés elmélete	3		2+0 k				
	CS17NA06A09 Kisgyermek-pedagógia előadás	3				2+0 zárók		
	CS17NA06A10 Kisgyermek-pedagógia gyakorlat	2				0+2 gyj		
	CS17NA06A11 Gyógypedagógiai alapismeretek	3				2+0 k		
	CS17NA06A12 Korai intervenció	3					2+0 k	
	CS17NA06A13 A korai fejlődés támogatása	3					0+2 gyj	
	CS17NA06A14 Eltérő fejlődésmenet	3					0+2 gyj	
	CS17NA06A15 Család és gyermekvédelem	3			2+0 k			
	CS17NA06A16 Mentális sérülékenység a családban	3					0+2 gyj	
	CS17NA06A17 Szülőcsoportok vezetése	2					0+2 m	
	CS17NA06A18 Esetmegbeszélés	3						0+2 gyj
	CS17NA06A19 Bevezetés a felsőoktatási tanulmányokba	2	0+2 gyj					
	CS17NA06A20 Kutatásmódszertan	2			1+0 k			
	CS17NA06A21 Kommunikáció és segítő kapcsolat	2					0+2 m	
	CS17NA06A22 Szakmai készségfejlesztés	2	0+2 m					

4. melléklet Főállású oktatók a Neveléstudományi Tanszéken 1959 és 2016 között

Pedagógiai Szakcsoport	1964–1965	1965–1969	1968–1970	Neveléstudományi Szakcsoport	1970–1975
A szakcsoport vezetője	Piry József	Békési Lajos	Békési Lajos	A szakcsoport vezetője	Békési Lajos
	Biró Viktorné	Biró Viktorné	Bársony Jenőné		Bársony Magda
	Farkas Domonkos	Gál Györgyné	Biró Viktorné		Biró Viktorné
	Gál Györgyné	Gáspár Kálmánné	Gál Györgyné		Gál Györgyné
	Gáspár Kálmánné	Kaschinsky Györgyné	Gáspár Kálmánné		Gáspárné Zauner Éva
	Kaschinsky Györgyné	O.Nagy Gáborné	Kárász Péterné		Gyóni Lajosné
	Komoly Judit	Ungármé Komoly Judit	Lázár Tibor		Kálnai Gáborné
	O. Nagy Gáborné	Vágó Elemér	O. Nagy Gáborné		Lázár Tibor
	Vágó Elemér		Ungár Péterné		O. Nagy Gáborné
			Komoly Judit		Somlai András
			Vágó Elemér		Ungármé Komoly Judit
					Vágó Elemér

Nevelés- tudományi Tanszék	1975–1976	1976–1977	1978–1979	1979–1980	1983–1984	1993–1994	1998–1999	2003
Tanszékve- zető	Ungárné Komoly Judith	Ungárné Komoly Judith	Ungárné Komoly Judith	Ungárné Komoly Judith	Ungárné Komoly Judith	Hunyady Györgyné	Hunyady Györgyné	Hunyady Györgyné
	Bársony Magdolna	Bársony Magdolna	Bársony Magdolna	Bársony Magdolna	Bársony Magda	Békési Ágnes	Békési Ágnes	Békési Ágnes
	Békési Lajos	Békési Lajos	Békési Lajos	Barta Klára	Békési Ágnes	Bollók Jánosné	Békésné Lakatos Margit	Békésné Lakatos Margit
	Bollók Jánosné	Bollók Jánosné	Bollók Jánosné	Békési Lajos	Bollók Jánosné	Czike Bernadett	Bollók Jánosné	Bollókné dr. Panyik Ilona
	Gál Györgyné	Gál Györgyné	Fekete Lászlóné	Bollók Jánosné	Füle Sándor	Fraunhofer Péterné	Czike Bernadett	Czike Bernadett
	Gáspár Kálmánné	Gáspár Kálmánné	Füle Sándor	Erdeiné Békési Ágnes	Gábor Anna	Glauber Anna	Fraunhofer Péterné	Glauber Anna
	Gombos József	Gombos József	Gábor Anna	Fekete Lászlóné	Gyóni Lajosné	Gombos József	Glauber Anna	Hajnal Sándorné
	Gyóni Lajosné	Gyóni Lajosné	Gál Györgyné	Füle Sándor	Kálnai Gáborné	Gyóni Lajosné	Gombos József	Hegedűs Judit
	Kálnai Gáborné	Kálnai Gáborné	Gombos József	Gábor Anna	Keményné Pálffy Katalin	Hajnal Sándorné	Hajnal Sándorné	Jávorné Kolozsváry Judit
	Kárász Péterné	Kárász Péterné	Gyóni Lajosné	Gál Györgyné	Kovácsné Hegyi Ildikó	Hegyi Ildikó	Jávorné Kolozsváry Judit	Kelemen Elemér

Neveléstudományi Tanszék	1975–1976	1976–1977	1978–1979	1979–1980	1983–1984	1993–1994	1998–1999	2003
	Kovácsné Hegyi Ildikó	Keményné Pálffy Katalin	Kádár Kenese	Gombos József	Lázár Tibor	Jávorné Kolozsváry Judit	Kelemen Elemér	Körmöci Katalin
	Lázár Tibor	Kovácsné Hegyi Ildikó	Kálnai Gáborné	Gyóni Lajosné	Perlai Rezsőné	Keményné Pálffy Katalin	Körmöci Katalin	Orosz Judit
	Rudas Tamás	Lázár Tibor	Kárász Péterné	Kálnai Gáborné	Romankovics András	Kereszty Zsuzsa	Mayerné Nádaszi Mária	Páli Judit
	Szabó Ferencné	Perlai Rezsőné	Keményné Pálffy Katalin	Kárász Péterné	Szöllősné Szeszlér Anna	Körmöczi Katalin	Orosz Judit	Ronkovicsné Faragó Eszter
		Rudas Tamás	Kovácsné Hegyi Ildikó	Keményné Pálffy Katalin	Torda Miklósné	Lázár Tibor	Páli Judit	Sárosdi Anna
		Szabó Ferencné	Lázár Tibor	Kovácsné Hegyi Ildikó		Romankovics András	Perjés István	Serfőző Mónika
		Torda Miklósné	Perlai Rezsőné	Lázár Tibor		Tomor Lajosné	Ronkovicsné Faragó Eszter	Vargáné Fónagy Erzsébet
			Romankovics András	Perlai Rezsőné		Torda Miklósné	Serfőző Mónika	
			Rudas Tamás	Romankovics András		Ungárné Komoly Judit	Tomor Lajosné	
			Szabó Ferencné	Rudas Tamás			Torda Miklósné	
			Torda Miklósné	Szabó Ferencné			Ungárné Komoly Judit	
				Torda Miklósné				

A Neveléstudományi Tanszék főállású oktatói (1975–1999 között)

Neveléstudományi Tanszék	2006–2007	2007–2008	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013
Tanszékvezető	Hunyady Györgyné	Podráczky Judit	Podráczky Judit	Podráczky Judit	Podráczky Judit	Podráczky Judit	F. Lassú Zsuzsa
	Békési Ágnes	Békési Ágnes	Békési Ágnes	Békési Ágnes	Békési Ágnes	Békési Ágnes	Banai Angéla
	Békésné Lakatos Margit	Békésné Lakatos Margit	Békésné Lakatos Margit	Békésné Lakatos Margit	Békésné Lakatos Margit	Békésné Lakatos Margit	Békésné Lakatos Margit
	Bollókné Panyik Ilona	Bollókné Panyik Ilona	Bollókné Panyik Ilona	Bollókné Panyik Ilona	F. Lassú Zsuzsa	Böddi Zsófia	Böddi Zsófia
	Daróczi Mária	Böddi Zsófia	Böddi Zsófia	Böddi Zsófia	Glauber Anna	F. Lassú Zsuzsa	Endrődy- Nagy Orsolya
	F. Lassú Zsuzsa	Daróczi Mária	F. Lassú Zsuzsa	F. Lassú Zsuzsa	Golyán Szilvia	Golyán Szilvia	Golyán Szilvia
	Glauber Anna	F. Lassú Zsuzsa	Glauber Anna	Glauber Anna	Hajnal Sándorné	Hajnal Sándorné	Hegedűs Judit
	Hajnal Sándorné	Glauber Anna	Hajnal Sándorné	Golyán Szilvia	Hegedűs Judit	Hegedűs Judit	Hilbert Mátyásné
	Hegedűs Judit	Hajnal Sándorné	Hegedűs Judit	Gyöngy Kinga	Heves Andrea	Hilbert Mátyásné	Hunyady Györgyné
	Heves Andrea	Hegedűs Judit	Heves Andrea	Hajnal Sándorné	Hilbert Mátyásné	Hunyady Györgyné	Kanczné Nagy Katalin
	Hilbert Mátyásné	Heves Andrea	Hunyady Györgyné	Hegedűs Judit	Hunyady Györgyné.	Kanczné Nagy Katalin	Kelemen Elemér

Neveléstudományi Tanszék	2006–2007	2007–2008	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013
	Hordós László	Hilbert Mátyásné	Kanczné Nagy Katalin	Heves Andrea	Kanczné Nagy Katalin	Kelemen Elemér	Kolosai Nedda
	Jávorné Kolosváry Judit	Hunyady Györgyné	Kelemen Elemér	Hilbert Mátyásné	Kolosai Nedda	Kolosai Nedda	Lénárd András
	Kanczné Nagy Katalin	Jávorné Kolosváry Judit	Kolosai Nedda	Hunyady Györgyné	Orosz Judit	Molnár Melinda	Orcsán Zsolt
	Kelemen Elemér	Kanczné Nagy Katalin	Orosz Judit	Kanczné Nagy Katalin	Rádi Orsolya	Orosz Judit	Orosz Judit
	Kolosai Nedda	Kelemen Elemér	Pólya Zoltán	Kolosai Nedda	Pethő Ágnes	Rádi Orsolya	Pasaréti Ottília
	Körmöci Katalin	Kolosai Nedda	Rádi Orsolya	Rádi Orsolya	Ronkoviczné Faragó Eszter	Ronkoviczné Faragó Eszter	Rádi Orsolya
	M. Nádasi Mária	Orosz Judit	Ronkoviczné Faragó Eszter	Ronkoviczné Faragó Eszter	Rózsáné Czigány Enikő	Rózsáné Czigány Enikő	Ronkoviczné Faragó Eszter
	Nagy Erika	Pólya Zoltán	Rózsáné Czigány Enikő	Rózsáné Czigány Enikő	Serfőző Mónika	Serfőző Mónika	Rózsáné Czigány Enikő
	Orosz Judit	Rádi Orsolya	Serfőző Mónika	Serfőző Mónika	Szathmári Edit		Sanda István Daniel
	Pólya Zoltán	Ronkoviczné Faragó Eszter	Vörös Anna	Vörös Anna	Vörös Anna		Sarbo Gyöngyi

Neveléstudományi Tanszék	2006–2007	2007–2008	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013
	Rádi Orsolya	Rózsáné Czigány Enikő			Villányi Györgyné		Sándor Mónika
	Ronkoviczné Faragó Eszter	Serfőző Mónika					Serfőző Mónika
	Serfőző Mónika	Vörös Anna					
	Szekeres Ágota						
	Tóth Andrea						
	Vargáné Fónagy Erzsébet						
	Vörös Anna						
Neveléstudományi Tanszék	2013–2014	2014–2015	2015–2016	2016–2017	2017–2018		
Tanszékegyeztető	F. Lassú Zsuzsa	F. Lassú Zsuzsa	F. Lassú Zsuzsa	F. Lassú Zsuzsa			
	Békésné Lakatos Margit	Banai-Bajzáth Angéla	Aggné Pírka Veronika	Aggné Pírka Veronika			
	Böddi Zsófia	Békésné Lakatos Margit	Banai-Bajzáth Angéla	Bajzáth Angéla			
	Endrődy-Nagy Orsolya	Böddi Zsófia	Böddi Zsófia	Böddi Zsófia			

Neveléstudományi Tanszék	2006–2007	2007–2008	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013
	Golyán Szilvia	Endrődy-Nagy Orsolya	Endrődy-Nagy Orsolya	Endrődy-Nagy Orsolya			
	Hegedűs Judit	Golyán Szilvia	Golyán Szilvia	Golyán Szilvia			
	Hilbert Mátyásné	Hilbert Mátyásné	Hilbert Mátyásné	Hilbert Mátyásné			
	Hunyady Györgyné	Kanczné Nagy Katalin	Hunyady Györgyné	Hunyady Györgyné			
	Kanczné Nagy Katalin	Kolosai Nedda	Kanczné Nagy Katalin	Janek Noémi			
	Kelemen Elemér	Mikonya György	Kerekes Valéria	Kanczné Nagy Katalin			
	Kolosai Nedda	Perina Patrícia	Kolosai Nedda	Kerekes Valéria			
	Mikonya György	Pirka Veronika	Mikonya György	Kolosai Nedda			
	Pirka Veronika	Rádi Orsolya	Perina Patrícia	Mikonya György			
	Rádi Orsolya	Rózsáné Czigány Enikő	Rádi Orsolya	Rádi Orsolya			
	Sándor Mónika	Serfőző Mónika	Sándor Mónika	Sándor Mónika			
	Serfőző Mónika		Serfőző Mónika	Serfőző Mónika			

Kálmánné dr. Bors Irén (2003, szerk.): Tájékoztató a kreditrendszerű alapképzési tanulmányait 2003 szeptemberében megkezdő hallgatók részére. ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kara, Budapest

5. *melléklet* A Neveléstudományi Tanszék tanszékvezetői 1959 és 2019 között

Az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék története²

1. A kezdetek

Az 1869-ben Krisztinavárosban megnyílt Budai Képző tantárgyai között már ott találjuk a német nyelvet. Heti 3, illetve 2 órában tanulták a diákok kötelező tárgyként (Panyik 1991: 14–15). Az 1881-től 3 éves képzési idejű Paedagogium az elemi és polgári iskolák számára képzett tanítókat. A polgári iskolai képző tanterve ez esetben is előírta a német nyelvtan és irodalom tanítását kötelező tantárgyként. Nem kötelező tantárgyként jelent meg a francia és az angol nyelv. Az intézetben négy szakcsoport működött, az idegen nyelvek a Nyelv- és történettudományi szakcsoportba tartoztak (Panyik 1991: 23–24). Az 1911-ben a jelenlegi Kiss János altábornagy. utcai épületbe költözött budai tanítóképző tantervében a német nyelv heti 2 órával a képzés teljes ideje alatt jelen van (Panyik 1991: 40). Az 1923-ban 5 évéssé vált tanítóképzés óraterve 150 órát tartalmazott, ebből 10 óra volt a német nyelv, heti 2 órával a képzés teljes ideje alatt jelen volt. A német nyelvet – a gyakorlati képzés és a zene mellett – csoportbontásban tanították (Panyik 1991: 47–48). Az 1938-as statisztikai adatok szerint magas volt a nemzetiségi nyelvet beszélők aránya. Számukra az iskola német és szlovák fakultatív nyelvoktatást biztosított (Panyik 1991: 66). Ebben az évben a XIV. törvénycikk négyéves líceumok és kétéves tanítóképző akadémiák szervezését rendelte el (Panyik 1991: 67). A líceumban egy élő idegen nyelvet kötelező tárgyként kellett tanítani, az erre önként jelentkező tanulók pedig egy második idegen nyelvet is tanulhattak (Panyik 1991: 69).

1945 őszén kezdődött meg az intézetben az orosz nyelv oktatása kötelezően választható nyelvként. 99 fő választotta a német nyelvet, 94 az orosz és 1 fő a szlovák nyelvet (Panyik 1991: 80). 1959-ben vezették be a felsőfokú tanítóképzést, s az orosz nyelvet kötelező tárgyként tanították (Panyik 1991: 96). A hazai nemzetiségi nyelvű (német, román, szerbhorvát, szlovák) általános

¹ ORCID: 0000-0002-3571-8472

² A tanulmány szerzője köszönetet mond a tanszéki kollégáknak a támogatásért, különösen dr. Bodó Sándorné nyugalmazott tanszékvezetőnek az értékes információközlésekért.

iskolák alsó tagozatában működésre jogosító tanítói oklevél csak a budapesti tanítóképző intézetben nyerhető, háromévi tanulás után – mondta ki egy minisztériumi körlevél (Panyik 1991: 1991: 98). A felsőfokú tanítóképzés második tantervét 1964-ben adta ki a minisztérium. Ebben az orosz nyelv kötelező tárgyként az első 4 félévben félévenkénti 30 órával szerepel (Panyik 1991: 1991: 98–99). 1970-ben új tanterv lépett életbe, ebben az orosz nyelv kötelező tárgyként az első 3 félévben félévenkénti 30 órával szerepel, a kötelezően választott kollégiumok között találjuk az idegen nyelveket (orosz és eszperantó), 6 féléven át; a szabadon választható kollégiumok között pedig szintén 6 féléven át az állami nyelvvizsgára előkészítő tanfolyamot – félévenkénti 60 órával, kivéve az utolsó félévet, ott 44 óra a féléves óraszám (Panyik 1991: 106). Magyarfalvi Lajos készített az orosz nyelv oktatásához jegyzetet (Panyik 1991: 107).

1975-től működött a Budai Képző tanítóképző főiskolaként, ekkor alakultak meg a korábbi szakcsoportokból a tanszékek. Kifejezetten idegen nyelvi tanszék ekkor még nem jött létre, csak Nyelvi és Irodalmi Tanszék, amelynek vezetője Magyarfalvi Lajos lett. Ekkor vált elvárássá az oktatók számára a tudományos munka végzése is (Panyik 1991: 115). Az 1976-os tantervben az orosz nyelvet kötelező tárgyként találjuk, valamint a II. választható szakkollégium tárgyai között is jelen van (Panyik 1991: 116–117). 1986 és 1990 között a Budapesti Tanítóképző Főiskola és a berlini Clara Zetkin Tanítóképző Intézet között együttműködési megállapodás jött létre. Ez évenkénti tanár- és diáklátogatásokat tett lehetővé (Panyik 1991: 121). Az 1988/89-es nappali tagozatos tanítóképzős tantervben az orosz nyelv kötelező tárgyként szerepel (4 féléven át félévenkénti 45 órával), ezen kívül a szabadon választható stúdiumok között találjuk még az idegen nyelvet (6 féléven át félévenkénti 30 órával – kivéve az utolsó félévben: 22 óra) (Panyik 1991: 127–128). Az óvodapedagógus képzés óratervében is kötelező tantárgy volt az orosz nyelv (Panyik 1991: 130).

2. Az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék megalakulása

1987. július 1-jétől működik az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék. Ahogy az előző fejezetben már írtuk, kezdetben a Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszékek közös szervezeti egységet alkotott. A tanszék feladata volt az orosz nyelv mint kötelező nyelv oktatása, valamint azoknak a hallgatóknak a képzése, akik az orosz nyelvet szakkollégiumként választották. Az 1989/90-es oktatási évtől az orosz nyelv mellett angol, német, francia, olasz, spanyol és eszperantó nyelveket is kínált a tanszék a hallgatóknak kötelező nyelvként, választásra. 1990-ig a Pető Intézetben is a tanszék oktatói látták el a nyelvtanítás feladatait, ami kezdetben

ott is praktikusán az orosz nyelv oktatását jelentette. Csanádiné Kiss Jolán, Jobban József és Vincze Emőke tartották az órákat, Csanádiné Kiss Jolán és Vincze Emőke jegyzetet is írtak az intézmény hallgatói számára. A rendszerváltást követően a Pető Intézet hallgatói is választhattak másik nyelvet az orosz mellett, illetve helyett. Magas lett a francia órák száma.

A tanszék 1989-ben vált önálló egységgé. Az oktatók sokrétű és sokféle feladatot láttak és látnak el ma is. A tanító, óvodapedagógus és csecsemőgondozó és kisgyermeknevelő szakos hallgatók számára biztosította és biztosítja az intézmény a diplomához szükséges szaknyelv oktatását. A tanszék több éven, évtizeden át jogosult volt – a hallgató által választott bármely, fentebb felsorolt idegen nyelv – kötelező nyelvként tanulását nyelvi szigorlattal lezárni, amellyel a végzős hallgató eleget tett az okleveléhez szükséges nyelvi követelményeknek. A nyelvi szigorlat ugyanolyan feltételek között zajlott, mint egy állami nyelvvizsga (bizottság előtt), sőt a pedagógus pályán gyakran alkalmazott szakszókincs is hangsúlyos szerepet kapott mind az írásbeli, mind a szóbeli vizsgákon. (Ezt a jogot olyan tanszéki oktatók hatásköréből vonták ki, akik maguk is állami nyelvvizsgáztató igazolvánnyal rendelkeznek.)

3. Előzmények: A Németnyelvű Tanítóképző-Líceum

1989-től megkezdődött a német nemzetiségi tanítóképzés újraindításának előkészítése. Ennek a képzésnek volt előzménye. A trianoni Magyarországon az első világháborút követően működött 1939-től nemzetiségi tanítóképzőként a *Magyar Királyi Állami Németnyelvű Tanítóképző Líceum* a budai állami tanítóképző akkori, Fery Oszkár utca 40. számú épületében (ma Kiss János altábornagy utca) (vö. Donáth 1998).

1937. augusztus 23-án megjelent a vallás- és közoktatási miniszter 18 696/1937. elnöki sz. rendelete „az egyéves német nyelvi tanítói továbbképző tanfolyam felállításáról”:

„A m. kir. minisztérium 11 000/1935. ME sz. alatt kiadott rendeletével kapcsolatban minél hatékonyabban kívánok gondoskodni arról, hogy a német nyelv ismeretéhez kötött tanítói állások betöltésénél kellő számban álljanak rendelkezésre megfelelően képzett tanítók. E célból annak a képzettségnek a kiegészítésére, amely a tanító/nő/képző intézetekben működő német nyelvű előkészítő tanfolyamokon szerezhető meg, az 1937–1938. iskolai évtől kezdve Budapesten egy tanévre terjedő tanítói továbbképző tanfolyamot állítok fel. Ez a tanfolyam a szükségeshez képest állandóan, vagy csak időszakonként működik. A tanfolyamra a szükséges létszámban olyan állástalan okleveles tanítók, tanítónők vétetnek fel, akik a német nyelvű

tanításra való képesítést már megszerezték, esetleg ennek a képesítésnek a hiányában olyan állástalan okl. tanítók és tanítónők, akik a sikeres továbbképzéshez kellő alapot szolgáló nyelvkészséggel rendelkeznek” (Donáth 1998: 30).

„Az Egyéves Németnyelvű Tanítói Továbbképző Tanfolyam” hivatalos megnevezéssel honosodott új – immár harmadik ilyen célú s 1944-ig fennállt – intézmény vezetésével Lux Gyulát bízták meg (helyettese Kosáry János volt). Az általában évente 30 állástalan tanító (köztük 10 tanítónő) felvételére jogosított tanfolyamra írásbeli és szóbeli felvételi vizsga eredményeként lehetett bejutni és – a korabeli viszonyok között igen előnyösnek számító feltételek mellett – tandíjmentesen, ingyenes internátusi ellátással lehetett tanulni, az ily módon biztosítottnak látszó álláslehetőség reményében. Az évi 24 „rendkívüli előadást” nem számítva heti 32 órát tanultak a felvettek a Fővárosi Pedagógiai Szemináriummal szoros munkakapcsolatban álló intézményben. Kardeván Jenő beszámolójából tudjuk, hogy a tananyag négy nagyobb részre tagolódott: 1. kisebbségi ismeretek, 2. népiskolai anyag, 3. nyelvi ismeretek, 4. gyakorlati képzés. Az 1. témakörben a hallgatók a hazai németiség eredetét, történetét, nyelvjárásait, kultúráját, jogait, valamint „a kisebbségi iskola módszertanát” tanulmányozták. A 2. tárgykörben a népiskolai anyag német szókincsét, szakmai terminológiáját sajátították el, míg a 3. típusként említett órák során általános nyelvi ismereteiket bővítették, szóbeli és írásbeli nyelvkészségüket fejlesztették. A gyakorlati képzés (4.) két teljesen osztott, 6 osztályos népiskolában, a budaörsi római katolikus községi fiúiskolában és az Irgalmas Nővérek leányiskolájában, heti egy délelőtti zajlott. Emellett népművelői gyakorlatokon, szemináriumokon és egyházi ének-zenei órákon vettek részt a hallgatók (Donáth 1998: 31).

1939. augusztus 29-én Lux Gyula címzetes igazgatót az Egyéves Németnyelvű Tanítói Továbbképző Tanfolyam vezetőjét kérték fel, hogy szervezze meg az ország történetében első, Magyar Királyi Állami Németnyelvű Tanítóképző-Líceumot Budapesten (Donáth 1998: 40). A kormányzat eredetileg azonos eljárásra törekedett a budapesti állami német nyelvű tanítóképző és a szekszárdi „állami német tanításhelyű gimnázium” szervezése során. Mindkettőt „egyelőre” a kijelölt magyar tannyelvű intézményben, annak tanári karára, infrastruktúrájára támaszkodva, az óratervet alig módosítva kívánták létrehozni oly módon, hogy a magyar és a testnevelés kivételével minden tárgyat németül tanítsanak, közös igazgatás mellett. Az ugyancsak német származású, ám asszimiláns álláspontot képviselő Padányi-Frank Antal kategorikusan elzárkózott a német tanítóképző igazgatásától, s a két intézmény „ideiglenes” közös elhelyezésébe, s így a közös internátus irányításának vállalásába is csak a legkomolyabb nyomásnak engedve egyezett bele. Így azután Lux Gyula személyében megbízott

igazgató került a budapesti német nyelvű tanítóképző élére (Donáth 1998: 41). A növendékeket újsághirdetések útján toborozták. A 28 (23?) [beszúrás az eredeti szövegben – MÉ] jelentkezőből a túlkorosak és a németül gyengén beszélők kiszűrése után 18 tanuló iratkozott be, ám rövidesen csak 15-en maradtak (13 katolikus és 2 evangélikus vallású). Valamennyien internátusi elhelyezést kaptak Padányi-Frank Antal igazgató és Wagner Ferenc tanár felügyelete, irányítása mellett (Donáth 1998: 42). Német nyelvű hazai tankönyvek hiányában átmenetileg a mennyiségtant, a természetrajzot, a csillagászati és fizikai földrajzot osztrák, illetve német tankönyvekből tanították, ám a történelem és a német nyelv tanításához sürgősen saját tankönyveket kívántak írni (Lux Gyula) (Donáth 1998: 43). Az osztályozó értekezleti jegyzőkönyvek szerint „a tanulók magatartása, rendszeretete s előmenetele ellen komolyabb kifogás nem merült fel, sőt a tanulók jelentékeny része igen öröndetes előmenetelt tanúsított”. A tanév végére a túlnyomórészt alsóbb néprétegekből érkezett fiatalok (10 kisbirtokos, 1 napszámos, 1 kisiparos, 2 bányász és 3 kereskedő családfő gyermekei) közül 12-en „jeles”, 4-en „jó” minősítést nyertek, s csak egyetlen „elégséges” általános előmenetelű tanuló akadt az osztályban (Donáth 1998: 48).

1940. szeptember 6-án – az immár négy főállású pedagógusból s óraadókból rekrutálódott tanári testület alakuló értekezletén – Lux Gyula állásfoglalásra kényszerült. A különböző intézményekből a budai német nyelvű líceumba került új kollégák – Uherkovich Gábor helyettes tanár, Werger Márton rendes tanár és a korábban óraadó, immár rendes tanár Kardeván Jenő – s Bölcsházy Árpád és Niedermann István óraadók számára vázolniuk kellett a közös munka alapelveit, a legfontosabb feladatokat:

„a./ Nyelvi feladat. Minden tanárnak törekednie kell arra, hogy szaktárgyának német nyelvét a legtökéletesebben elsajátítsa. b./ A szakképzettséget illetőleg is a maximális teljesítményt kell a tanári testület minden tagjának elérnie. c./ A nemzetiségi kérdéssel kapcsolatban gr. Teleki Pál miniszterelnöknek ebben a tárgykörben elmondott beszédeire hívja fel a figyelmet. A beszédeket összefoglaló füzetet minden testületi tag megkapja. Ebből a füzetből világosan kifejezésre jut a kormányzatnak a nemzetiségi kérdésben vallott felfogása. Ez a felfogás lesz a mi munkánk közös és kötelező alapja. Kiemeli, hogy a miniszterelnök beszédeinek gondolatvezetése Szent István intelmeinek 6. pontján alapul, de kiemeli a miniszterelnök beszédének azt a részét is, mely a természetes asszimilációra utal, mint olyan jelenségre, melyet nem lehet kizárni. d./ Intézetünknek különleges feladatai vannak. A legnagyobb tapintattal és minden eszközzel arra kell nevelnünk ifjainkat, hogy ebben az országban a nemzetiségek külön testként és különösen a magyarsággal szembenálló testként nem állhatnak. Az ilyen esetleges küzdelmek mind a nemzetiségeknek, mind pedig a magyarságnak kárára lennének. e./ A sikeres tanítói munkához népi ismeretek szükségesek. A nép számára a nép kultúrájából, lelkivilágából, szükségleteiből fakadó és a mindennapi életéhez kapcsolódó ismeretek értékesek. Ebből következik,

hogy nekünk tanároknak, a tanítók tanítóinak magunknak is tisztában kell lennünk a hazai németiség kultúrájával, életével” (Donáth 1998: 58).

A „Heimatsgedanke” erősítését szolgálták évről évre az iskolai kirándulások is. A Budai Hegyvidéken, Budaörsön, Visegrádon kívül, az év során felkeresték a növendékek a Magyar Tudományos Akadémiát, a Nemzeti, a Szépművészeti és Petőfi Múzeumot, a királyi várat, a Kerepesi Temetőt s az Állatkertet (Donáth 1998: 70). Saját intézmény hiányában egy igazgatói szobában, két – dolgozószobául is szolgáló – tanteremben, külön zenetermeket és szertárakat nélkülözve, délutánonként komoly fűtési gondokkal, hiányos felszereléssel, késve nyomtatásra került vagy a birodalomból későn érkezett tankönyvekkel dolgoztak. „Sok nehézséggel kellett küzdenünk” – írták. Különösen a gyakorlóiskola hiánya okozott problémát, hiszen a tanulók Budaörsre jártak hospitálni. A kedvezőtlen körülmények fokozott erőfeszítést igényeltek tanártól, diáktól egyaránt. A „kifogástalan magaviseletű tanulók” tanulmányi eredménye is „minden tekintetben kielégítő” volt, ami annál figyelemreméltóbb, mivel az elsősök közül csak heten végeztek német polgáriban, tehát többségük számára nehézséget jelentett a szaktárgyi nyelvezet elsajátítása.

„A német polgáriból jött tanulók viszont nem tudtak kellőképpen magyarul, mert ezek a munkácsi polgári iskolában csak az utolsó évben tanulták a nyelvet. Ezeknek [...] külön magyar nyelvi órákat kellett beiktatni. »Bár otthon németül beszélünk – ez tájszólás volt –, német nyelvi szókincsem szegényes volt (úgy az írásbeli, mint a szóbeli kifejezőképességem). Így kezdetben sok nehézséggel kellett megküzdenem. Amit tudtam, azt a polgári iskolában sajátítottam el. Mivel komolyan vettem iskolai tanulmányaimat, sikerült viszonylag rövid időn belül a nyelvi hiányosságokat pótolni. Igaz, ez kezdetben napi 16 órai aktív tanulást jelentett, sokszor hidegben, gyertyafény mellett – írta memoárjában az ekkor elsőéves eminens növendék, Rieder Antal” (Donáth 1998: 70–71).

Az alig több mint félszáz diák előtt 1941. szeptember 16-án nyitotta meg a tanévet az igazgató, Lux Gyula: „[...] Most kezdődik a harmadik háborús év és a mi harmadik iskolaévünk szintén most indul [...]” (Donáth 1998: 1998: 74). 1942. január 8-án Lux Gyula újabb levelekben kérte a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium illetékeseit s a tankerületi főigazgatót az intézet elhelyezésének biztosítására.

„Jelenleg három osztály van már a magyar tanítóképző épületében elhelyezve. Kétségtelen, hogy ez csak a magyar intézet rovására történhetett. Miután azonban a reám bízott intézet megfelelő helyiségeket nem tud kapni, ennek az intézetnek a fejlődése is meg van akasztva. Néhány hónap múlva pedig már a IV. osztály tanulói fognak

beiratkozni. Ezeket a magyar intézetben csak a magyar intézet súlyos megkárosításával lehetne elhelyezni. [...] Ezért azzal a kéréssel fordulok Nagyméltóságodhoz, hogy kegyeskedjék az iskola elhelyezésének kérdését újból mérlegelés tárgyává tenni. [...]” (Donáth 1998: 90).

Az 1942–1943-as tanévben a tanévzáró értekezleten Lux Gyula súlyos gondokról szól:

„Mély fájdalommal és sebzett lélekkel kell megállapítania, hogy intézetünk most már negyedik éve saját épület nélkül és igen hiányos felszereléssel kénytelen működni; [...] egyelőre még kilátásunk sincs arra, hogy ez az állapot javuljon. Sőt... a helyzet még sokkal rosszabb [sic!] lesz, mert a jövő tanévben már öt osztállyal leszünk kénytelenek a magyar tanítóképző helyiségeit igénybe venni. Intézetünk valamennyi növendékének internátusban kell laknia, s így [...] kiszorítják a magyar tanítóképző növendékeit [...] A magyar tanítóképző intézet növendékeinek jelenléte így nem részesülhet internátusi ellátásban és nevelésben [...] ennek következtében a magyar közönség lelkében ellenszenv támad intézetünk iránt [...] Intézetünk eljutott fejlődésének abba a stádiumába, amikor már a gyakorlati képzésről is gondoskodni kell. [...] Gyakorlóiskolánk azonban nincs. Ebben a tanévben úgy tudtuk a gyakorlati kiképzést megoldani, hogy a pesthidegkúti állami népiskola tanulói bejöttek azokon a napokon, amelyeken gyakorlati tanítás volt [...] A szülők rossz időjárás esetén nem voltak hajlandók gyermekeiket ilyen hosszú útra elengedni, mert az autóbusz gyakran nem járt, s így a tanulók kénytelenek voltak gyalog bejönni vagy hazamenni. A mi tanulóink pedig Pesthidegkútra jártak hospitálni, ahol azonban mintaszerű tanítást természetesen nem láthattak, s szintén ki voltak téve annak a veszélynek, hogy rossz időjárás esetén gyalog kellett menniök. A következő évben azonban a gyakorlati kiképzés órái igen megszorodnak, úgyhogy arról szó sem lehet többé, hogy a pesthidegkúti tanulók ide bejárjanak. [...] mi leszünk kénytelenek kijárni, ami azonban, tekintve a nagy embertömeget, amelyet az autóbusznak szállítania kell, s a redukált járatokra, azzal a veszéllyel fenyeget, hogy sokszor gyalog kell majd az iskolához fáradni, tanárnak és tanulóknak egyaránt. Ez [...] hetenként két osztálynak egy-egy délelőtti fogja igénybe venni, ami az intézet munkarendjét fel fogja borítani, és a pesthidegkúti iskolának a munkáját heti két, esetleg három délelőttön [...] meg fogja zavarni. A gyakorlóiskola felállításának azonban nemcsak a helyiséghiány az oka, hanem az is, hogy nem kapunk gyakorlóiskolai tanítót; [...] akik erre alkalmasak lennének [...] családos emberek [...] csak olyan feltétel mellett jönnének, ha számukra lakást tudnánk biztosítani. Ez azonban a mai viszonyok mellett csak új házban lehetséges, ahol azonban a lakások egy tanító számára megfizethetetlenek. Súlyos gondként jelentkezik a tankönyvkérdés is. A tantárgyak egész sorából nem áll tankönyv a rendelkezésünkre. A miniszteri utasításnak megfelelően gondoskodott tankönyvek íratásáról és fordításáról, azonban különböző okoknál fogva a már megírt, ill. lefordított könyvek egy része mégsem jelenhetett meg. Az engedélyezett külföldi tankönyvek egy része viszont nem kapható, úgyhogy tanulóink kénytelenek jegyzetekből tanulni, ami azonban nincs megengedve. Két tárgyból, a honvédelmi ismeretekből és a gazdaságtanból, miután németül tanítani tudó tanárunk nincs, magyar tankönyvet használunk. [...] tanu-

lőink jelentékeny része a »Német Ifjuság« c. szervezet tagja, ahol az intézeti neveléstől lényegesen eltérő, német nemzetiszocialista hatások alatt állanak, ami súlyos gondként hat” (Donáth 1998: 131–133).

Az 1943–1944. tanévben a német nyelvű képző megindította újabb, ötödik osztályát, amelybe 15 elsőéves kérte felvételét (egy gimnazista kivételével különböző polgári iskolákból), s Szászrégenből további két, Újverbászról és Bécsújhegyről egy-egy tanuló kérte átvételét. Ily módon a német képzőben a hallgatói létszám 73-ra nőtt, ami kereken hússzal haladta meg az előző évi maximumot. Az eredetileg

„60 növendékre készült s legfeljebb 80 férőhelyű internátusban (3 helyiség, 5 dolgozószoba, 4 felügyelő szoba, 1 ebédlő, 1 mosdóhelyiség 30 mosdókagylóval, 8 db WC és 1 betegszoba, 1 orvosi szoba) – ahol egy decemberi tisztiorvosi vizsgálat tanúsága szerint – ez idő szerint 142 növendék van elhelyezve, és így az elkerülhetetlen zsúfoltság miatt nemcsak a növendékek egészségi állapota veszélyeztetett, hanem a fertőző betegségek elterjedése sem akadályozható meg.”³

„A tanulók közül 34–34 két nagy hálóban van elhelyezve, amely azonban eredetileg 20 ágy számára volt szánva. Mivel 34 ágy nem fér el benne, 22 tanuló a padlóra helyezett szalmaszákon alszik. Minekutána az így zsúfolt hálóteremben a levegő annyira megromlik, hogy lehetetlen szellőztetés nélkül megmaradni, a hálószobák felső ablakai éjjelre nyitva maradnak. A beáramló hideg levegő azonban veszélyezteti a tanulók egészségét, amiről a nagyobb számú hűléses megbetegedés is tanúskodik. A hálószobák hőmérséklete az esti órákban 8 °C, reggel 5–6 °C. Még rosszabb helyzetben vannak az elsőéves tanulók. A volt betegszobában nyertek elhelyezést, amelynek hőmérséklete azonban csak az esti félórás fűtés idején emelkedik 12–14 fokra, napközben ennél állandóan alacsonyabb. A tanulók, akik ebben a szobában tanulnak, állandóan fáznak. Hozzájárul ehhez még az is, hogy az I. osztály tanterme, a volt kézimunkaterem sem fűthető jobban 10–11 foknál, úgyhogy ezek a tanulók az egész napot 10 fok körüli hőmérsékleten kénytelenek eltölteni. Nyilvánvaló, hogy az egyébként is gyenge internátusi étkezés mellett még a fiatal szervezet sem bírja ki sokáig az ilyen alacsony hőmérsékletet. A megbetegedéseken, a fertőzés terjedésén ilyen körülmények között egyáltalán nem lehet csodálkozni” – állította az igazgató (Donáth 1998: 142).

Megállapodásra jutottak a budakeszi német tannyelvű népiskolával az IV–V. évesek hospitálása ügyében (hétfőnként) – ahová a busz akkor még sokkal megbízhatóbban járt, mint Pesthidegkútra –, s azt is vállalták, hogy a gyakorlati tanítások érdekében alkalmanként 12 tanuló jön be tanítónőjük vezetésével a Fery Oszkár utcai épületbe – a júniusban áthidalhatatlannak ítélt problémák lassan megoldódni látszottak (Donáth 1998: 142–143)

³ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára K 502-1937-44-1-10. /94 237/43./ Idézi: Donáth 1998: 143.

1944. április 3-án rendkívüli évvégi osztályozó értekezletre került sor. A XII. kerületi Fery Oszkár utcai tanítóképző-intézet épületét 1944. május 15-én hadikórház (Kriegslazarett 2/605.) céljaira adták át (Donáth 1998: 162, 167). A német képző felszerelésének sorsáról egy október közepi dokumentum (átadás-átvételi jegyzőkönyv) áll rendelkezésünkre, amelyben Lux Gyula vázolta a tavasszal történeteket:

„Amikor 1944. április havában /?/ az intézet épületét át kellett adni a német hadikórháznak, az iskolai és internátusi tárgyak egy részét le kellett raktározni a tornateremben, a másik részét pedig átvette a német hadikórház. [...] A könyvtárszekrények pedig az intézet folyosóján vannak elhelyezve [...] a köztartási szerelvények [...] a magyar tanítóképző köztartási felszerelésével együtt vannak elraktározva a Tigris utcában, ahová a magyar tanítóképző köztartása költözött”

– olvashatjuk a dokumentumban, amelyben Lux Gyula számolt el utódjának Koltai Istvánnak (Donáth 1998: 168)

De jure az egész 1944–1945. tanév során létezett az állami német nyelvű tanítóképző, melynek igazgatósága XII. kerület Orbánhegyi út 15–17. szám alatt – a Lux villával szomszédos épületben – „működött”, már amennyire a háborús, illetve frontviszonyok között erről egyáltalán szó lehet. Koltai István megbízott igazgató visszaemlékezésében olvashattuk, hogy 1944 őszén megfelelő épület hiányában, a túlnyomó részt vidéki diákok összehívására, s így a tanítás megindítására – legalábbis hagyományos értelemben – nem volt lehetőség. Márpedig a VKM álláspontjában sajátos változás volt megfigyelhető: míg tavasszal, a német megszállást követően, a tanév gyors befejezését szorgalmazták, addig nyáron-ősszel – az egyre közeledő front és a gyakorivá vált bombatámadások ellenére – az újabb tanév szeptember 1-jével történő megindítását ösztönözték. A vidéki tanulók foglalkoztatását pedig levelező formában rendelték megszervezni (Donáth 1998: 170).

A VKM 9700/1944. sz. rendelete értelmében „abból a célból, hogy a Haza létéért folyó harcban a nemzet minden személyi és anyagi ereje a honvédelem közvetlen érdekeinek szolgálatába legyen állítható [...] a népiskolákban, a közép fokú iskolákban [valamennyi iskola-nemben – beszúrás Donáth Pétertől, aki idézte a forrást] [...] a tanítást [...] 1944. október 29-étől” meg kellett szüntetni. Az ennek folytán felszabaduló férfiakat – a német nyelvű tanítóképző tanárait sem mentesítve – mozgósították. Így a régebben katonáskodó Werger Márton, Kuhár Miklós mellett behívták Uherkovich Gábort, Kardeván Jenőt s valószínűleg Bölcs házy Árpádot is. Utóbbit – legalábbis kollégája állítása szerint – „egy átmeneti lágerben ragadta el a hirtelen, korai halál, a háború vége felé”. Werger Márton, bár a magyar hadseregben szolgált, s nyugodtan visz-

szatérhetett volna a nyugati fogságból, Németországban maradt. Kardeván Jenő pedig csak 1947-ben tért vissza a szovjet fogságból korábbi munkahelyére, a soproni evangélikus tanítóképzőbe. A tanárok közül többen: Uherkovich Gábor, Koltai István, Gárdonyi Zoltán és Lángfy Mihály, – valamint az eredetileg is a magyar képzőben állásban volt pedagógusok – rövidebb-hosszabb ideig az 1945 áprilisától „újraéledő” magyar képzőben nyertek alkalmazást. Tisztázatlan kérdés, hogy pontosan mi lehetett a budai német nyelvű tanítóképző megszüntetésének motívuma, vajon miért hagyták veszni azt a jelentős szellemi tőkét, szakmai-módszertani tapasztalatot, amelyet ezen (legkevesbé sem nemzetiszocialista) képző tanárai munkájuk során felhalmoztak (Donáth 1998: 171).

„A német nyelvű tanítóképző líceum kezdettől fogva egyik legfontosabb feladatának tartotta az otthonról szűkös szókinccsel, a német nyelvet különféle tájszólásban beszélő tanulók német nyelvismeretének fejlesztését, tökéletesítését. A helyzetet és a feladatokat így összegezte Kardeván Jenő A hazai német nyelvű tanítóképzés című cikkében, mely 1941-ben a Magyar Tanítóképző című folyóiratban jelent meg Budapesten: »A hallgatók természetesen hoznak magukkal bizonyos fokú némettudást, de még a legkiválóbbaknál is nagy hézagok tapasztalhatók a nyelvhelyesség és szókinccs területén. A hallgatók legnagyobb részének a német beszéde nyelvtani szempontból nem tudatos és szókinccse csak a hétköznapi élet legelemibb területeire korlátozódik, így tehát a nyelvismeret kiépítését szolgáló órákra igen fontos feladat hárul.«. Beszédgyakorlatra, stílusgyakorlatra és a magyarról németre fordítás elsajátíttatására heti nyolc óra állt rendelkezésre az intézményben. A nyelvtannal heti két órában foglalkoztak. Arra törekedtek, hogy a diákok elsősorban azt tanulják meg, ami a nyelvhasználat vagy a népiskola szempontjából szükséges» (Zimmermann 1998: 246).

Lux, az induktív módszer képviselője, a következőket javasolta:

„Arra kell tehát kezdettől fogva törekednünk, hogy a beszédgyakorlatokban előforduló hasonló hangzású hangokat egymás mellé helyezzük, hogy a különbségeket a tanulók maguk vegyék észre. Ilyenek pl. a németben: Eule-Eile, frei-freuen, Eiche-euch, heilen-heulen, Ehre-Ähre, Bär-Beere, nein-neun, reisen-reißen stb.” (Zimmermann 1998: 247).

Számos olyan hallgató is tanult a líceumban, akinek a német mellett a magyar nyelvvel is gondjai voltak. Az ő számukra az 1941. szeptember 13-i tanári értekezlet jegyzőkönyve szerint „magyar társalgási órákat” terveztek be. A szak kifejezéseket mindkét nyelven meg kellett tanulniuk a diákoknak, mivel abból indultak ki, hogy a jövődöbéli tanítóknak a népiskolákban német és magyar nyelven kell majd tanítaniuk. A német nyelvű tanítóképző líceum tanterve jó részt megegyezett a magyar tanítóképzőével. Kardeván Jenő szerint csak egy-két tárgy óraszámában volt eltérés (Zimmermann 1998: 249).

A Németnyelvű Tanítóképző-Líceum számára írta Lux Gyula a „Deutsches Lesebuch für die II. Klasse des königl. ung. staatl. Lyzeums für deutsche Lehrerbildung” című könyvet (1941-ben engedélyezve). Többek között Droste-Hülshoff, Liliencron, Eichendorff, Lenau, Hebbel, Mörike, Uhland, Grillparzer, Goethe, Schiller, Kleist, Chamisso, Rückert, Rilke válogatott alkotásait sorakoztatta fel. De nemcsak a diákok irodalmi látókörét akarta bővíteni, az országismeretet gyarapító szövegekkel is ellátta gyűjteményét. Így például Németországról van szó a következő prózai alkotásokban: „Von deutscher Art”; „Vom Wesen des deutschen Geistes”; „Das deutsche Land”; „Aachen, der vornehmste Wallfahrtsort der ungarischen Pilger” (magyar vonatkozással); „Der Schwarzwald von oben”; „Die Wartburg”; „Wie Straßburg verloren ging”; „München”; „Hamburg” (Zimmermann 1998: 251).

A „Deutsches Lesebuch für die IV. Klasse des Lyzeums für deutsche Lehrerbildung” című kötetben (1944-ben engedélyezve) Lux több mint kétszáz oldalon foglalkozik a német és a magyar irodalom gyöngyszemeivel (például: Goethe: „Der König in Thula”; Schiller: „Der Taucher”; Schiller: „Das Lied von der Glocke”; Kölcsey: Hymnus /Himnusz/; Vörösmarty: Mahnruf /Szózat/ – utóbbi kettő németül), versekkel magyarországi német tájszólásban, híres költők, filozófusok és politikusok szavaival (pl.: Nietzsche: „Also sprach Zarathustra”; B. v. Pukánszky: „Graf Stephan Széchenyi im deutsch-ungarischen Schrifttum”; Moltke: „Nur in der eigenen Kraft ruht das Schicksal der Nation”; „Goethes Bekenntnis zur Nation”), nevelő tendenciájú szövegekkel (például: Paul de Lagarde: „Deutsche Erziehung”; Hans Stahlmann: „Deutsche Treue”) és a nyelvvel kapcsolatos értekezésekkel (pl.: Goethe: „Unsere Sprache”; Fichte: „Die formende Kraft der Sprache”; W. V. Humboldt: „Innere Kraft der Sprache”) (Zimmermann 1998: 252).

Lux Gyula történelemkönyvet is írt. A német tanítóképző I. és II. osztálya számára írt könyvek címe „Weltgeschichte”. Az elsőéves történelemkönyv 1940-ben jelent meg, a másodéveseknek írtat 1941-ben engedélyezték (Zimmermann 1998: 253). A német nyelvű tanítóképző líceumban kötelező volt a III. osztályban egy kimondottan a magyar történelemmel foglalkozó tankönyv német nyelven, melyet Mesterházy Jenő írt. Címe: Geschichte der ungarischen Nation von der vorgeschichtlichen Zeit bis zum Ende des XVIII. Jahrhunderts, für die III. Klasse der deutschen Lehrerbildungsanstalten. Ez a könyv is kitér a német kisebbséget érintő történelmi tényekre, így például: „Siedlungsgeschichte des Deutschtums in Ungarn. Deutsche Siedlungen im Mittelalter”⁴ (Mesterházy, 1944: 32–37); „Deutsche Siedlungen in Ungarn

⁴ A magyarországi németek telepítéstörténete. Német települések a középkorban.

nach der Vertreibung der Türken⁵” (Mesterházy, 1944: 111–115). A Magyar Királyi Állami Németnyelvű Tanítóképző-Líceum tanára, Uherkovich Gábor a növény- és az állattan tanításához készített tankönyveket. Tőle származik az 1941-ben német nyelven megjelent „Növénytan” („Pflanzenkunde für Lyzeen”) és a német nyelvű líceumok számára írt „Állattan” („Tierkunde für Lyzeen”) 1943-ból. Bölcsházy Árpád, Lux Gyula és Uherkovich Gábor 1942-ben közösen kiadták az Iskolai szakkifejezések magyar–német szótárát, a szerkesztő Lux Gyula volt (Zimmermann 1998: 254).

Zimmermann végezetül utal arra, hogy 1991 óta folyik újra német nyelvű tanító/tanítónőképzés a Budapesti Tanítóképző Főiskolán. A diákok két lehetőség között választhatnak: 1.) német mint idegen nyelv az általános iskola alsó tagozatán, 2.) nemzetiségi képzés – utóbbiak foglalkoznak majd a magyarországi német kisebbség gyermekei német nyelvű oktatásával több óra keretében (német, környezetismeret, ének, testnevelés).

„Számunkra, oktatók számára – az elődökhöz képest – változott a feladat, a tanulók nem csupán az otthonról hozott ismeretekkel rendelkeznek. Ma építhetünk a középiskolák, nyelvtanfolyamok tudatos nyelvismereti és külföldi képzésére. De az »elődök« megnyilvánulásain és metodikai tapasztalatain érdemes elgondolkodni, hogy mi az, amit megfontolandónak vagy követendőnek tekinthetünk” (Zimmermann 1998: 255).

Uherkovich Gábor cikket írt „A Németnyelvű Tanítóképző-Líceumban folyó táj- és népkutató munkáról” címmel. Ebben azt olvashatjuk:

„E sorok írója – 1926 és 1931 között a budai tanítóképző növendéke (és önképző-köri elnöke stb.), majd 1940–1944 között a Németnyelvű Tanítóképző-Líceum és 1945–1948 között a budai tanítóképző tanára – hosszú időn át közvetlenül bepilanthatott ezen intézmények életébe, mintegy a pedagógiai »front« mindkét oldaláról. [...] A német tanítóképző líceumba többnyire egészen kis sváb falvacskákból jöttek a diákjaink. Meglehetősen bumfordi, sokszor gyenge tárgyi tudással felszerelkezett paraszt- és iparosgyerekek. De ezek a tanulók spongya módjára szívták magukba a tudást, a tárgyi ismereteket éppúgy, mint a gondolkodás- és viselkedésmódot [...] 1945 tavaszán, amikor Budapest és különösen Buda félig romokban hevert, a budai tanítóképző épületében – amit az ostromban 150-nél több tűzerési és aknalarátát ért – tanárok, diákok közösen végeztük nemcsak a törmelékek, emberi és állati tetemek eltakarítását, hanem az épület első szükséggtározását is, így hamarosan lehetővé vált napi néhány tanóra megtartása. A közeli MOM-gyár (akkor még Süss-gyár) munkásaival kötött – később úgy mondtuk volna – »szocialista szerződés« alapján az üzem munkásai hozták azután rendbe a központi fűtést (mi, tanárok viszont különféle tanfolyamok tartását vállaltuk az üzem számára),

⁵ Magyarországi német települések a török elűzése után.

s így már 1945/46 telén, de különösen a következő évtől fűteni tudtuk az addigra már foltozott falazatú és üvegezett ablakú épületet. Egykori német líceumbeli alsó évfolyamos diákjaink közül többen a budai tanítóképzőben folytatták és fejezték be tanulmányaikat; sem a diákok, sem a tanárok nem fogadták őket ellenérzéssel. Az a fantasztikus tenniakarás, amivel – testileg leromolva, de nagyon erős lélekkel – iskolánk épületének helyreállításán dolgoztunk, hosszú évekig ható töltetet adott nekem és – gondolom – mindannyiunknak. [...] Az intézmény igazgatójával egyetértésben bekapcsoltam német líceumbeli növendékeinket a táj- és népkutató munkába, amely a Teleki Pál alapította Országos Táj- és Népkutató Intézet hatására ekkor már kezdett a középiskolai és a felsőoktatásban is gyökeret verni. A munka keretében voltak a növendékeink számára kötelező feladatok, mint településük dűlőneveinek gyűjtése, a névadások esetleges megfejtése és a neveknek egy saját készítésű térképbe való berajzolása. De ilyen kötelező feladat volt az is, hogy minden növendékünk elkészítette – régi egyházi anyakönyvekben való búvárkodással is – a családfáját, leszármazási tábláját, amennyire csak az időben vissza tudott menni. Ugyancsak kötelező feladat volt a tanulók számára településük jellemző háztípusainak tanulmányozása, ezen típusok alaprajzának elkészítése, valamint a település egésze településtípusának elemzése, térképen való rögzítése. Magunk is rendszeresen pályázatokat írtunk ki 1941–42-től meghatározott témakörökből. A pályázati témakörök kapcsolódtak az iskola természetrajzi, földrajzi és részben történelmi, nyelvészeti anyagához. A pályamunkák elkészítéséhez növendékeink elsősorban metodikai segítséget kaptak. Ilyen pályázat volt pl. népi növény- és állatnevek gyűjtése, amelynél a tudományos név megfelelőjeként használt népi nevet a fonetikus ábécével kellett megadni. De ennél a témánál az egyes növényfajokhoz, illetve állatfajokhoz esetlegesen kapcsolódó babonákat és szokásokat is gyűjteni kellett. A szokások és babonák gyűjtése más témakörökben is pályázati kiírás tárgyát képezte, pl. a Holdra, a Napra, a csillagokra vonatkoztatva, továbbá különböző ünnepekhez kapcsolódva. A népi gyógyászatban használatos növényekről és általában a népi gyógyítási szokásokról szóló ismeretek gyűjtése is pályázati kiírás témája volt. A szellemi kultúra népi értékei közül az egyes települések énekelt népdalkincsének gyűjtése volt egy jelentősebb pályázati kiírás témája. A szöveg fonetikus ábécével való bemutatása, továbbá a szabatos lekottázás fontos eleme volt a téma feldolgozásának. Úgy gondoltuk, hogy az ország különböző német nyelvű településeiről származó növendékeink gyűjtőtevékenysége révén apránként jelentős összegyűjtött anyaghoz juthat még a nemzetiségi néprajz tudománya is. Növendékeinknek mint leendő tanítóknak a figyelmét az egyik pályázati kiírással arra irányítottuk, hogy hogyan és mivel játszanak a gyerekek a falujukban. Ez komplex munkát igényelt, hiszen a játékokhoz kapcsolódó dalok feldolgozását éppúgy feltételezte, mint maguknak a játékoknak a bemutatását vagy tárgyi begyűjtését. A tárgyi néprajz területével kapcsolatos pályázati kiírások egyike a falusi családok saját készítésű használati tárgyaira vonatkozott. Ehhez tudnunk kell, hogy akkoriban még igen sok család maga állította elő a szélteben használatos fapapucsot, a klumpát, a kötött papucsot, a pacskert, de a mezőgazdasági szerszámok egy részét is, pl. a fagereblyéket, a faboronákat stb. Az így készült tárgyak gyűjtését is szorgalmaztuk, és a tervek szerint idővel jelentősebb néprajzi iskolagyűjtemény kerekedett volna ki ezekből a saját készítésű népi használati tárgyakból. A kiírt pályázatok mindig eredményesek voltak. Tanári irányítással, de lényegében mégiscsak

szorgalmas és leleményes egyéni munka eredményeként általában igen színvonalas pályamunkák születtek. (Ezeket díjaztuk is, az akkoriban jelentősnek mondható 20 pengős I. díjjal és a 10 pengős II. díjjal.) A pályamunkák elkészítése – a téma feldolgozásán túl – alkalmat adott egy-egy tudományos terület szaknyelvének, fogalmi rendszerének elsajátítására, ráirányította a növendékek figyelmét a népi kultúra különböző értékeire és ezen értékek megőrzésének fontosságára is. A nemzetiségi identitás ápolása értelmes eszközének is szántuk ezt a folyamatos táj- és népkutató tevékenységet intézményünkben. A benyújtott pályamunkákat gondosan őriztük, de amikor 1944 nyarán ki kellett üríteni az iskola épületét kórház céljaira, többszöri átköltöztetés következett, így ezt az anyagot már nem lehetett pontosan nyomon követni (aki nyomon követhette volna, maga is bevonult katonának). Az épület, ahova feltételezhetően került az anyag, maga is elpusztult. Így azután már csak az intézmény nyomtatásban megjelent évkönyvei és egy többrészes tanulmány Werger Márton, az intézmény egykori tanára tollából (megjelent az NSZK-beli *Unsere Post* folyóiratban) őrzik annak a színes és eredményes táj- és népkutató munkának az emlékét, ami a Németnyelvű Tanítóképző-Líceumban 1940 és 1944 között folyt. [...] A természetrajzi (biológiai) órák jelentős hányadát – természetesen a terep egyes részeinek gondos tanulmányozása után a szabadban, mégpedig a közeli Sashegyen és a természetes parkerdővé szelídült Németvölgyi úti temetőben tartottam” (Uherkovich 1998: 257–261).

4. Az 1990 utáni évek: a német nemzetiségi tanítóképzés újraindulása, a nyelvoktató tanítóképzés, a műveltségterületi képzések

A német nemzetiségi tanítóképzés újakezdését a Művelődési és Közoktatási Miniszter 39 473/1990. rendelete tette lehetővé:

„A művelődési miniszter 1990. szeptember 1-jei hatállyal az oktatásról szóló 1985. évi I. törvény végrehajtására kiadott 41/1985.(X.5.) MT rendelet 8 §-a (1) bekezdésének f) pontjában foglalt jogkörében a Budapesti Tanítóképző Főiskolán 4 éves kétnyelvű (magyar–német nemzetiségi) általános iskolai tanító szakot indít.”⁶

A képzésnek ez a formája 8 féléves lett, szemben a 3 éves magyar nyelvű tanítóképzéssel. A hallgatók írásbeli és szóbeli felvételi vizsgájuk eredménye alapján kerültek az intézménybe. A képzés magas óraszámmal indult, a hallgatóság a szak minden tantárgyát német nyelven hallgatta, tanulta és tett vizsgákat, szigorlatot, záróvizsgát. A hallgatók féléves részképzésen vettek részt, az első időszakban az egész csoport Németországban, az Augsburgi Egyetemen (Universität Augsburg).

⁶ Képesítési követelmények 158/1994. (XI.17. Korm. rend.).

Az új képzés és a kötelező nyelvoktatási feladatok ellátása mellett, a szakkollégiumi formát kiváltandó, 1990–1991-től indult a német és az angol nyelvoktató tanítóképzés. Ezt a képzési formát is előzetes szint- és tudásfelmérés alapján választhatták az intézménybe már felvételt nyert hallgatók. Mind a nemzetiségi, mind a nyelvoktató tanítói képzésben fontos szerepet vállaltak az anyanyelvi országok oktatói, vendégtanárok, lektorok. Ez is 4 éves képzés volt, magas óraszámmal, német, illetve angol nyelven történő oktatással-képzéssel, vizsgákkal, záróvizsgákkal, továbbá a sikeres pályázat a nyelvoktató-tanítók számára is lehetővé tette a célországai féléves részképzést.

Nagy jelentősége volt a 4 éves idegen nyelv oktató-tanítóképzésre épülő nyelvi kiegészítő képzésnek – olyan általános iskolai tanítók számára, akik tanítói diplomával és legalább középfokú nyelvvizsgával rendelkeztek. A képzésre előzetes meghallgatás után lehetett bekerülni. Kezdetben 6, majd 4 féléves volt a tanulmányi idő, kidolgozott óra- és vizsgatervvel, képzési és kimeneti követelménnyel. A tanítói diploma alapfeltétel volt. Mint a nappali tagozatos hallgatók, a továbbképzésben (kiegészítő képzésben) tanulók is mindent német, illetve angol nyelven hallgattak, célnyelven vizsgáztak, záróvizsgáztak. A továbbképzésben résztvevő hallgatóknak lehetőséget biztosított a tanszék német nyelvi szakcsoportja legalább két alkalommal egyhetes ausztriai „részképzésre” (iskolai órák látogatásával), amely Burgenland tartomány iskolái, iskolaigazgatói, tanítói támogatásával működött.

Ma is a tanszék oktatóinak feladatkörébe tartozik a Kimeneti és Képesítési Követelményeknek megfelelő szaknyelv oktatása, és emellett az 1996-tól nyelvi műveltségi területté (angol és német) átalakult idegen nyelv oktató-tanító képzés, a nemzetiségi német és szerb tanító szakos hallgatók célnyelven képzése szakirányú képzéssé alakult át. A változtatások óraszámcsökkenéssel jártak mindkét korábbi képzési formában.

5. Az 1990-es évek az angol szakcsoport életében

1992-től Sárosdy Judit főigazgató-helyettesként sokat tett a tanszék nemzetközi kapcsolatainak megerősítése érdekében. 1992–1993-tól az angol munkacsoportban dolgozott Sárosdy Judit, Kunyák Károlyné, Cverencz Jánosné, Görgényiné Epres Erika, Vincze Emőke, Kovács Judit, Papp Andrea, Szuchy Gabriella és 1997-től Trentinné Benkő Éva. 1996-ban Sárosdy Judit lett a tanszékvezető, Kovács Judit pedig az angol munkacsoport vezetője. Ebben az időben rendszeresen két párhuzamos angol tanítói csoport indult évente a nagy túljelentkezés miatt. Szintén nagy létszámmal, és ugyancsak dupla csoporttal

működött a kiegészítő részismereti angol tanítóképzés posztgraduális formában. Ennek vezetője Kovács Judit volt 1996 és 2001 között.

Az angol munkacsoportban mindig komoly szerepet játszottak az angol anyanyelvű munkatársak, az első években Peter Hare, később Caroline Laidlaw, Janet Enever és Maria Rae, illetve mindig segítették a munkát amerikai kollégák is. A British Councillel szoros kapcsolatban állt az Angol Munkacsoport. A British Council fenntartott a magyarországi angol tanítóképzést támogató Lower Primary Project keretében egy úgynevezett Lower Primary Boardot, amely országos szinten összefogta az angol tanítóképzésben részt vevő szakembereket. Ennek a testületnek a vezetője Sárosdy Judit volt. Az intézményeket angol anyanyelvű szakértő kollégákkal, hazai és külföldi továbbképzésekkel, tanulmányutakkal és tananyagfejlesztéssel támogatták. Az 1990-es években az angol tanítóképzés kiépítése együtt járt a mentorképzés kiépítésével is. Ebből a célból jöttek létre nemzetközi szakvezetőképző programok az angol szakcsoport oktatóinak részvételével (Lancaster 1994, 1995) és a témában angol nyelvű publikációk. 1996-ban a British Council, az Oktatási Minisztérium és a Pécsi Tudományegyetem közös szervezésében, és az előbbi kettő anyagi támogatásával 14 hazai tanítóképzésben dolgozó szakember (köztük Kovács Judit és a három általános iskolai angolos mentorpedagógus egyikeként Trentinné Benkő Éva) pályázat keretében felvételt nyert a Leedsi Egyetem idegennyelvtanítóképzésre felkészítő Master of Education képzésére.

Sok nemzetközi rendezvény kezdeményezője és szervezője volt az Angol Munkacsoport a '90-es évektől. Az oktatók közül a nemzetközi kapcsolatokban Sárosdy Judit és Kovács Judit vettek részt leginkább (1995: Osnabrücki konferencia, 1996: Helsinkiben az AILA nemzetközi nyelvész konferencia, 1996 őszén: tanulmányút Belfastban, a Stranmillis College-ban, ahol a kreditrendszerre való áttérés, valamint az ERASMUS kapcsolat felvétele volt a középpontban). 1997 őszén a TÓFK megrendezte az első kéttannyelvű konferenciát a Belfasti Stranmillis College oktatóival közösen Sárosdy Judit és Kovács Judit szervezésében.

6. Küllkapcsolatok

Az első négy évben döntő jelentősége volt a TEMPUS-projektnek, amelyet az Augsburgi Egyetem sikeresen pályázott meg a nagy-britanniai Lancsteri Teacher Training College-dzsel és a Budapesti Tanítóképző Főiskolával közösen. A hallgatók számára ma is adott a lehetőség pályázati úton részképzésen részt venni az Augsburgi Egyetemen és más ausztriai, németországi, olaszországi, nagy-britanniai, spanyol egyetemeken, főiskolákon már évek óta kölcsönös a hallgatói és oktatói csere az intézmények között.

1991-től jött létre a kétoldalú kapcsolat a Pädagogische Hochschule Schwäbisch Gmünddel. Ez a leggyümölcsözőbb kapcsolatok egyike mind a mai napig. Az 1990-es években, a 2000-es évek kezdetén rendszeresek voltak a hallgatói és oktatói cserék mellett a magyar tanítóknak szervezett továbbképző kurzusok, amelyeket a német főiskola oktatói tartottak. A német főiskola fogadja jelenleg is az ELTE TÓK sikerrel pályázó hallgatóit csakúgy, mint az ELTE TÓK az érdeklődő német hallgatókat. Az első külkapcsolatok között ott találjuk még az Universitt Augsburgot, és a Freie Universitt Bozent. 2008-ban sikerült kt új ausztriai (PH Oberösterreich s PH Krnten) s két németországi Pedagógiai Főiskolával (PH Heidelberg s PH Ludwigsburg) felvenni a kapcsolatot. Az újonnan belépett Erasmus partnerintézményekkel – a PH Krnten kivételével – azóta is folyamatos a hallgatói és az oktatói csere. 2010-ban felvettk a kapcsolatot kt új ausztriai Pedagógiai Főiskolával (PH Tirol s PH Steiermark), egy németországi Evangélikus Pedagógiai Főiskolával (EPH Freiburg), és egy svájci Pedagógiai Főiskolával (Pdagogische Hochschule, Fachhochschule Nordwestschweiz, Basel). Az osztrák intézményekkel Erasmus kétoldalú megállapodás is megkötésre került. 2013-ban a Drezdai Evangélikus Főiskola (Evangelische Hochschule Dresden, Németország) is csatlakozott a partnerintzmnyeinkhez.

Egy Európai uniós projekt keretében Kovács Judit elnyert egy három éves pályazatot Banska Bystrica város Bl Mátyás Egyetemvel való szakmai együttműködésre, amit kibővített a két egyetem közötti nemzetközi kapcsolattá. A szlovák kollégák 2014 márciusában ellátogattak a TK-ra is.

6.1. Erasmus-partnerintzmnyeink (2016. vi helyzet)

1. Pdagogische Hochschule Oberösterreich, Linz (Ausztria)
2. Pdagogische Hochschule Tirol, Innsbruck (Ausztria)
3. Pdagogische Hochschule Steiermark, Graz (Ausztria)
4. Universitt Augsburg (Németország)
5. Pdagogische Hochschule Schwbisch Gmünd (Németország)
6. Pdagogische Hochschule Heidelberg (Németország)
7. Pdagogische Hochschule Ludwigsburg (Németország)
8. Evangelische Hochschule Freiburg (Németország)
9. Evangelische Hochschule Dresden (Németország)
10. Stranmillis University College, Belfast (Egyesült Királyság)
11. University of Cumbria (Egyesült Királyság)
12. Freie Universitt Bozen (Olaszország)
13. University of Barcelona (Universidad de *Barcelona*) (Spanyolország)

14. University of Vic (Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya (UVic-UCC)) (Spanyolország)

7. A magyar–szerb nemzetiségi képzés

1998-ban indította a kar a magyar–szerb nemzetiségi tanítóképzést. A történelmi Magyarországon 1812-ben alapították az első szerb tanítóképző intézményt Szentendrén. Ezt a képzőt néhány év múlva Zomborba helyezték át, és a szentendrei iskola jogutódjaként a Zombori Tanítóképző lett a szerb nyelvű elemi iskolák tanítóinak képzése. Ez a helyzet fennmaradt Trianon után is egészen 1945-ig. A második világháború befejeződése után bekövetkezett politikai változások lehetővé tették, a nemzetiségi szervezetek aktivitása segítette a magyarországi nemzetiségi iskolarendszer kiterjesztését. Ennek keretében 1946-ban nyílt meg a Délszláv Tanítóképző, amelyen horvát és szerb tanítókat képeztek⁷ (Mandić 1996). Jugoszlávia szétesése után, 1992-ben, a horvát és a szerb oktatási rendszer és benne a tanítóképzés is szétvált. A horvát tanító- és óvóképzés gyakorlatilag megszakítás nélkül folytatódott, de a megfelelő szerb tanító- és óvóképzés indítása elhúzódott az oktatás tárgyi és személyi feltételeinek biztosításában, – amelyeket a 158/1994 (XI.17.) kormányrendelet írt elő – mutatkozó nehézségek miatt. 1997-re sikerült a problémák megoldása, és a Budapesti Tanítóképző Főiskolán megkezdődhetett a szerb nemzetiségi tanítók képzése. A Főiskola 2000-ben az ELTE-hez került, ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar elnevezéssel, majd végül 2009-ben egyetemi karrá vált. 2006-ban végül megkezdődhetett a szerb óvodapedagógus képzés is. A képzés (tanítóképzés 4 éves, óvóképzés 3 éves) a szerb szakirányon kétnyelvű. Az általános irodalmi, természettudományos, pedagógiai képzés magyar nyelven folyik, míg a szerb nyelv és irodalom, gyermekirodalom, szerb kultúra, néprajz, történelem oktatása szerb nyelven történik. A pedagógiai és nevelési gyakorlatokat egy budapesti szerb intézményben végzik. 2008-ban egy új továbbképzési forma (4 féléves képzési idővel) is lehetővé vált azok számára, akik magyar tanítói, illetve óvodapedagógusi végzettséggel rendelkeznek és szerb intézményben dolgoznak, vagy a későbbiekben ott akarnak tevékenykedni.

⁷ „1946. március 1-én Pécsen 4 tanulóval és 6 nevelővel megnyílt a Délszláv Líceum és Tanítóképző Intézet. A korszaknak megfelelően ez közös horvát és szerb iskola volt, s így is nevezték: »jugoszláv«, »délszláv«, azután pedig »szerbhorvát«, illetve »horvátszerb.«” http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/horvatok/nasa_gimnazija/pages/021_osszefoglalo.htm (A letöltés ideje: 2018. 8. 12.) (Mandić 1996)

8. Az angol–magyar kétnyelvi pedagógusképzés

Az elmúlt három évtizedben egyre több két tanítási nyelvű általános iskolai, majd később kétnyelvű óvodai program nyitotta meg kapuit a gyermekek és szüleik előtt. Ez a köznevelési innováció tovább fokozta a korábban is megfogalmazódó igényt a korosztályt jól ismerő, az idegennyelvi, kétnyelvi fejlesztési feladatok színvonalas ellátására alkalmas, speciális szaktudású pedagógusok képzése iránt (Kovács 2006, 2009; Vámos–Kovács 2008; Kovács–Márkus 2009; Kovács–Trentinné 2010, Trentinné 2015). 2004 és 2008 között Kovács Judit, majd az utolsó két évben Trentinné Benkő Éva is oktatóként vett részt a KIE (Kétnyelvű Iskoláért Egyesület) által szervezett „Tantárgyak idegen nyelvű oktatásának pedagógiai alapjai” című akkreditált tanártovábbképzésen Vámos Ágnes vezetése mellett. Ennek keretében sok pedagógus, az óvodai szinttől a középiskolában tanítókig, szerzett célirányos elméleti és gyakorlati ismereteket a kétnyelvűség, a tannyelvpedagógia, valamint a kétnyelvű oktatás-nevelés témájában.

Mindeközben 2006-ban sikeresen elindult a karon az angol–magyar óvodai foglalkozások tartására felkészítő specializáció és két évvel később már a tanító-jelöltek is választhattak kéttannyelvű oktatást támogató tantárgyi modul (Kovács 2009; Demeter–Szarka 2011), így az ELTE TÓK egyike lett azon kevés hazai felsőoktatási intézménynek, ahol van korai kétnyelvű (nem nemzetiségi) fejlesztésre felkészítő pedagógusképzés BA-szinten alapképzés formájában. Az angol kétnyelvi pedagógusképzés létrejöttét hatékonyan segítették a karunkon régóta sikeresen működő nemzetiségi képzések tapasztalatai és oktatási dokumentumai is (Trentinné Benkő 2015: 85–89). Az elmúlt évtizedben az angol–magyar óvodai specializáció fontos és népszerű képzéssé vált, több alkalommal három csoport is indulhatott szeptemberben a fokozott hallgatói érdeklődés és jelentős túljelentkezés miatt. Minőségbiztosítási szempontból a célnyelvi írásbeli és szóbeli felvételin kívül, fontos tényező a munka világával kialakított szakmai kapcsolat is, amelyet a kétnyelvű gyakorló óvodákkal kialakított szoros együttműködés tett teljessé. A hallgatói kutatások támogatására 2016-ban Kovács Judit, a tanszék nyugdíjas oktatója és a KIE tiszteletbeli vezetőségi tagja ösztöndíjat alapított a Tanító- és Óvóképző Kar olyan végzős angolos hallgatói számára, akik a kétnyelvűség témájában kiemelkedő eredményeket érnek el. 2018-ban már harmadszor kerül sor az ösztöndíj kiosztására.

A specializáció keretében 3 évig angol nyelven zajló kurzusok jelentősen hozzájárulnak a kar Erasmus hallgatói mobilitásban való aktív részvételéhez, a pedagógusdiplomák sikeres (nyelvvizsgához kötött) kiadásához, valamint ahhoz, hogy a törvényi szabályozásban meghatározott módon a képzés minimum

10%-át idegen nyelven végezhesék a felsőoktatásban tanulók. A munkaerőpiac folyamatosan visszaigazolja a képzés szükségességét és eredményességét, hiszen a végzettek sikeresen helyezkednek el kétnyelvű programokban mind az állami, alapítványi illetve magánszektorban. Jelenleg a hazai kétnyelvű óvodákban és kéttannyelvű általános iskolákban szinte mindenhol dolgozik nálunk végzett angolos kolléga.

9. Változások az oktatásban 2006 után, új tantervek

A 2006-ban bevezetésre kerülő Bologna-folyamatnak megfelelően folytatódott a tanítók képzése a műveltségterületi képzéssel együtt, ám ebben a folyamatban a nemzetiségi tanítók képzése már szakirányú képzésként jelenik meg. Az angol és német nyelvű idegen nyelven folyó képzések a legnépszerűbbek közé tartoznak a karon, jelentős a túljelentkezés, és az elhelyezkedési esélyek majdnem 100%-osak.

A tanszék gondozza a tanítók és óvodapedagógusok nappali BA-képzésében az új, bolognai rendszerű képzésben az angol és a német műveltségterületi, valamint a német és szerb nemzetiségi tanító szakirányt, illetve a német és szerb nemzetiségi óvodapedagógus szakirányt. Oktatott kurzusaink kivétel nélkül idegen nyelvűek. Magas színvonalú oktatói és hallgatói munka folyik az „angol kétnyelvű óvodai foglalkozásokra felkészítő modulban és az angol–magyar két tannyelvű oktatásra felkészítő modulban” is. Az ezeket a modulokat végzett hallgatók iránt nagy a kereslet a munkaerőpiacon, ugyanis nő a társadalmi igény a két nevelési nyelvű óvodák és a két oktatási nyelvű iskolák, a tartalomalapú nyelvoktatás iránt. Az említett képzési formák magas szintű ellátása a lecsökkent óraszámok mellett a továbbiakban is a legfontosabb feladat. Ez csak oktatói többletmunkával érhető el, az otthon elvégzett feladatok, a hallgatói egyéni munka fokozott ellenőrzésével, ami beépül az oktatói munkába. Az autonóm tanulásra nevelés és az e-learning nyújtotta lehetőségek megoldást jelenthetnek a csökkenő óraszámok melletti minőségbiztosításra. A társadalmi igényre való tekintettel szeretnénk a „Angol–magyar két tannyelvű oktatásra felkészítő modul” óra- és vizsgatervét oly módon átstrukturálni, hogy gyakorlati képzési kurzusok is elérhetők legyenek benne a modul hallgatói számára.

A tanszéki oktatók feladatkörébe tartozik még a nappali és esti tagozaton a tanító és óvodapedagógus hallgatók kötelezően választható idegen nyelvi (angol, német) óráinak ellátása is, valamint a csecsemő- és kisgyermeknevelő szak szaknyelvi óráinak ellátása (angol, német). A csecsemő- és kisgyermeknevelő BA-szakos hallgatók számára a már létező szabadon választható kurzusok: „Ver-

sek, mesék angol/német nyelven”, „Az angol/német nyelvű országok ismerete” angol/német nyelven, „Und was meinen Sie?” mellett kidolgoztunk egy további szabadon választható kurzust „Haladó szaknyelv csecsemő- és kisgyermeknevelők számára” (angol, német) címmel, mivel a szak képzési és kimeneti követelményei között szerepel, hogy alkalmasak „legalább egy idegen nyelv ismeretében az adott nyelvű szakirodalomban való tájékozódásra”.⁸

Fontos lenne a hallgatók körében rendkívül népszerű „Angol kéttannyelvű modul tanítók számára” és „Az angol kétnyelvű óvodai foglalkozásokra felkészítő” modul esetében optimális időben a modulok szakirányi rangra emelése. Ez esetben a hallgatói munkabefektetést „hivatalos” formában is el tudnánk ismerni az oklevél mellékleteként. Jelenleg csak igazolást tudunk kiállítani a hallgatóknak az elvégzett kurzusokról. Az érdeklődés az általános iskolákban, óvodákban az ilyen jellegű, kétnyelvű képzések iránt nagy (ld. tartalomalapú nyelvtanulás, vagyis hogy nem csupán nyelvórákon sajátítják el a diákok az idegen nyelvet, hanem nyelven tanulás, bizonyos tantárgyak idegen nyelven történő tanulása során is), azonban a közoktatás/felsőoktatás még nem tudott erre az igényre megfelelő képzési forma létrehozásával reagálni, bár egy korábbi HEFOP pályázat keretében megszületett az „Angol kétnyelvű tanítói szakirány” képzési programja.

Az ELTE stratégiájában szereplő idegen nyelvű képzések meghirdetése 2018-ban megvalósult az angol nyelvű, hat féléves óvodapedagógusképzés alapképzési szak programjának kidolgozásával, amelyet a Szenátus hagyott jóvá 2018. július 2-án⁹. Tanszékünk oktatói jelentős részt vállaltak mind az angol nyelvű program kidolgozásában, mind részt fognak vállalni a 2018 őszén – várhatóan három kínai hallgatóval – elinduló képzésben is.

Az alábbiakban táblázatos formában közöljük a nappali tagozatos tanszéki képzések tantervét.

⁸ *Alapképzési és hitéleti szakok jegyzéke.* www.nefmi.gov.hu/felsooktatasi/kepzesi-rendszer/alapkepzesi-szakok-kkk (A letöltés ideje: 2018. 8. 12.)

⁹ CCXXIV/2018. (VII. 2.) Szen. sz. határozat óvodapedagógus alapképzési szak Budapesten, nappali munkarendben, angol nyelven történő indításáról a Tanító- és Óvóképző Kar gondozásában, valamint erre tekintettel az ELTE képzési programjának módosításáról. <https://www.elte.hu/szenatus/hatarozatok> (A letöltés ideje: 2018. 8. 12.)

1–9. táblázat A 2015–2016-os tanévben érvényes nappali képzési tantervek

1. táblázat Angol–magyar kétnyelvű tantárgyi blokk. Az angol–magyar kétnyelvű óvodai foglalkozások vezetésére felkészítő tantárgyi blokk az angol nyelvet megfelelő szinten ismerő óvodapedagógus szakos hallgatók részére

Angol–magyar óvodai foglalkozásokra felkészítő modul. heti 20 óra	Kredit Σ 32	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév
ÓN01AV01 Angol nyelvi előkészítés az angol–magyar kétnyelvű óvodai foglalkozások vezetésére I.	4	0+3Δ gyj					
ÓN01AV02 Fonetika (kiejtésfejlesztés)	3			0+2Δ gyj			
ÓN01AV03 Angol nyelvi előkészítés az angol–magyar kétnyelvű óvodai foglalkozások vezetésére II.	4		0+3Δ gyj				
ÓN01AV04 A kétnyelvűség elmélete és gyakorlata	3		0+2Δ k				
ÓN01AV05 A kétnyelvű óvodai foglalkozások módszertana <i>Testnevelés</i>	2				0+1Δ gyj		
ÓN01AV06 A kétnyelvű óvodai foglalkozások módszertana <i>Vizuális nevelés</i>	2				0+1Δ gyj		
ÓN01AV07 A kétnyelvű óvodai foglalkozások módszertana <i>Környezetismeret</i>	3					0+2Δ gyj	
ÓN01AV08 A kétnyelvű óvodai foglalkozások módszertana <i>Ének-zene</i>	3					0+2Δ gyj	
ÓN01AV09 Angol gyermekirodalom I.	2				0+2Δ gyj		
ÓN01AV10 Angol gyermekirodalom II.	2					0+2Δ gyj	
ÓN01AV11 Egyéni óvodai gyakorlat I.	2		20 ó/ félév m				
ÓN01AV151 Egyéni óvodai gyakorlat II.	2					20 ó/ félév gyj	

2. táblázat A kötelezően választható idegen nyelvi tárgyak kari kínálata

A tantárgy neve	Kredit	Heti óraszám, zárási forma	Státusz	Ajánlott félév
KBN01KV01 (angol) KBN07KV01 (német) Idegen nyelv pedagógusjelölteknek I.	4	0+2Δ gyj	KV	I.–V.
KBN01KV02 (angol) KBN07KV02 (német) Idegen nyelv pedagógusjelölteknek II.	4	0+2Δ gyj	KV	I.–V.
KBN01KV03 (angol) KBN07KV03 (német) Idegen nyelv pedagógusjelölteknek III.	4	0+2Δ gyj	KV	I.–V.
KBN01KV04 (angol) KBN07KV04 (német) Idegen nyelv pedagógusjelölteknek IV.	4	0+2Δ gyj	KV	I.–V.

3. táblázat Az óvodapedagógus német nemzetiségi szakirány nemzetiségi tárgyaitak óra-, vizsga- és kreditterve

NEMZETISÉGI SZAKIRÁNY 402 óra 32 kredit	Kredit	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév
ÓN07N01 Nemzetiségi ismeretek I.	2					0+2Δ gyj	
ÓN07N02 Nemzetiségi ismeretek II.	2						0+2Δ k
ÓN07N03 Nemzetiségi nyelv és módszertana I.	3	0+3Δ gyj					
ÓN07N04 Nemzetiségi nyelv és módszertana II.	2		0+3Δ gyj				
ÓN07NAV Nyelvi alapvizsga	2		av				
ÓN07N05 Nemzetiségi nyelv és módszertana III.	3			0+2Δ gyj			
ÓN07N06 A kétnyelvűség elmélete és gyakorlata I.	2			0+2Δ gyj			
ÓN07N07 A kétnyelvűség elmélete és gyakorlata II.	2				0+2Δ k		
ÓN07NSZ SZIGORLAT	2					sz	
ÓN07N08 Nemzetiségi óvodai foglalkozások módszertana és gyakorlata I.	3			0+2Δ gyj			
ÓN07N09 Nemzetiségi óvodai foglalkozások módszertana és gyakorlata II.	2				0+2Δ gyj		
ÓN07N10 Nemzetiségi óvodai foglalkozások módszertana és gyakorlata III.	2					0+2Δ gyj	
ÓN07N11 Nemzetiségi óvodai foglalkozások módszertana és gyakorlata IV.	2						0+2Δ gyj
ÓN00N141 Nemzetiségi gyakorlat I.	1				20 ó gyj		
ÓN00N151 Nemzetiségi gyakorlat II.	1					20 ó gyj	
ÓN00N16 Zárófoglalkozás II.	1						2 ó gyj

4. táblázat Az óvodapedagógus szerb nemzetiségi szakirány nemzetiségi tárgyainak óra-, vizsga- és kreditterve

NEMZETISÉGI SZAKIRÁNY 402 óra 32 kredit	Kredit	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév
ÓN07S01 Nemzetiségi ismeretek I.	2					0+2Δ gyj	
ÓN07S02 Nemzetiségi ismeretek II.	2						0+2Δ k
ÓN07S03 Nemzetiségi nyelv és módszertana I.	3	0+3Δ gyj					
ÓN07S04 Nemzetiségi nyelv és módszertana II.	2		0+3Δ gyj				
ÓN07SAV Nyelvi alapvizsga	2		av				
ÓN07S05 Nemzetiségi nyelv és módszertana III.	3			0+2Δ gyj			
ÓN07S06 A kétnyelvűség elmélete és gyakorlata I.	2			0+2Δ gyj			
ÓN07S07 A kétnyelvűség elmélete és gyakorlata II.	2				0+2Δ k		
ÓN07SSZ SZIGORLAT	2					sz	
ÓN07S08 Nemzetiségi óvodai foglalkozások módszertana és gyakorlata I.	3			0+2Δ gyj			
ÓN07S09 Nemzetiségi óvodai foglalkozások módszertana és gyakorlata II.	2				0+2Δ gyj		
ÓN07S10 Nemzetiségi óvodai foglalkozások módszertana és gyakorlata III.	2					0+2Δ gyj	
ÓN07S11 Nemzetiségi óvodai foglalkozások módszertana és gyakorlata IV.	2						0+2Δ gyj
ÓN00S14 Nemzetiségi gyakorlat I.	1				20 ó m		
ÓN00S15 Nemzetiségi gyakorlat II.	1					20 ó m	
ÓN00S16 Zárófoglalkozás II.	1						2 ó gyj

5. táblázat: A német nemzetiségi tanító szakirány

A nemzetiségi tantárgyak mellett a tanító szak általánosan előírt tanegységeit kell felvenni

NEMZETISÉGI SZAKIRÁNY heti 34 óra	Kredit Σ36	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII félév
TN07N01 Nyelvtan-rendszerező/ leíró I.	2	0+2Δ gyj							
TN07N02 Nyelvtan-rendszerező/ leíró II.	2		0+2Δ gyj						
TN07N03 Nyelvtan-rendszerező/ leíró III.	1			0+2Δ gyj					
TN07N04 Nyelvtan- rendszerező/ leíró IV.	1				0+1Δ gyj				
TN07N05 Nyelvtan-rendszerező/ leíró V.	2					0+1Δ sz			
TN07N06 Nyelv- és stílusgyakorlatok I.	1	0+2Δ gyj							
TN07N07 Nyelv- és stílusgyakorlatok II.	1		0+2Δ gyj						
TN07NAV Nyelvi alapvizsga	2		av						
TN07N21 Évfolyamdolgozat német nyelven	1				0 gyj				
TN07N081 Tantárgy-pedagógia I.	1				1+0Δ gyj				
TN07N091 Tantárgy-pedagógia II.	2					0+2Δ k			
TN07N101 Gyermekirodalom I.	1				0+2Δ gyj				
TN07N11 Gyermekirodalom II.	2					0+2Δ k			
TN07N12 Irodalmi beszédgyakorlat I.	2						0+2Δ gyj		

TN07N13 Irodalmi beszédgyakorlat II.	2							0+2Δ k	
TN07N14 Nemzetiségi ismeret – néprajz I.	2		0+2Δ k						
TN07N15 Nemzetiségi ismeret – néprajz II.	2			0+2Δ k					
TN07N16 Nemzetiségi irodalom – gyermekirodalom I.	2							0+2Δ gyj	
TN07N17 Nemzetiségi irodalom – gyermekirodalom II.	1								0+1Δ k
TN07N18 Ének-zene tantárgy- pedagógia	2			0+2Δ gyj					
TN07N19 Testnevelés tantárgy- pedagógia	2				0+2Δ gyj				
TN07N20 Környezetismeret tantárgy-pedagógia	2					0+2Δ gyj			
NÉMET NEMZETISÉGI SZAKMAI GYAKORLAT heti 6 óra	Kredit Σ 6	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII. félév
TN00N05 Nemzetiségi csoportos tanítási gyakorlat I.	3						0+3 gyj		
TN00N061 Nemzetiségi csoportos tanítási gyakorlat II.	2							0+3 gyj	
TN00N16 Zárótanítás (nemzetiségi)	1								2 gyj

6. táblázat Szerb nemzetiségi tanító szakirány.

A nemzetiségi tantárgyak mellett a tanító szak általánosan előírt tanegységeit kell felvenni

NEMZETISÉGI SZAKIRÁNY heti 34 óra	Kredit Σ36	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII félév
TN07S01 Nyelvtan-rendszerező/ leíró I.	2	0+2Δ gyj							
TN07S02 Nyelvtan-rendszerező/ leíró II.	2		0+2Δ gyj						
TN07S03 Nyelvtan-rendszerező/ leíró III.	1			0+2Δ gyj					
TN07S04 Nyelvtan-rendszerező/ leíró IV.	1				0+1Δ gyj				
TN07S05 Nyelvtan-rendszerező/ leíró V.	2					0+1Δ sz			
TN07S06 Nyelv- és stílusgyakorlatok I.	1	0+2Δ gyj							
TN07S07 Nyelv- és stílusgyakorlatok II.	1		0+2Δ gyj						
TN07SAV Nyelvi alapvizsga	2		av						
TN07S08 Tantárgy-pedagógia I.	1				1+0Δ k				
TN07S09 Tantárgy-pedagógia II.	2					0+2Δ gyj			
TN07S10 Gyermekirodalom I.	2				0+2Δ gyj				
TN07S11 Gyermekirodalom II.	2					0+2Δ k			
TN07S12 Irodalmi beszédgyakorlat I.	2						0+2Δ gyj		
TN07S13 Irodalmi beszédgyakorlat II.	2							0+2Δ k	

TN07S14 Nemzetiségi ismeret – néprajz I.	2		0+2Δ k						
TN07S15 Nemzetiségi ismeret – néprajz II.	2			0+2Δ k					
TN07S16 Nemzetiségi irodalom – gyermekirodalom I.	2						0+2Δ gyj		
TN07S17 Nemzetiségi irodalom – gyermekirodalom II.	1								0+1Δ k
TN07S18 Ének-zene tantárgy- pedagógia	2			0+2Δ gyj					
TN07S19 Testnevelés tantárgy- pedagógia	2				0+2Δ gyj				
TN07S20 Környezetismeret tantárgy-pedagógia	2					0+2Δ gyj			
SZERB NEMZETISÉGI SZAKMAI GYAKORLAT heti 6 óra	Kredit Σ 6	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII. félév
TN00N05 Nemzetiségi csoportos tanítási gyakorlat I.	3						0+3 gyj		
TN00N061 Nemzetiségi csoportos tanítási gyakorlat II.	2							0+3 gyj	
TN00N16 Zárótanítás (nemzetiségi)	1								2 gyj

7. táblázat Az angol–magyar két tannyelvű oktatásra felkészítő modul

az angol–magyar kéttannyelvű oktatásra felkészítő modul kötelezően választható 10 óra	Kredit Σ 13	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII félév
TN01KS01 Angol nyelvi előkészítés az angol–magyar két tanítási nyelvű oktatásra/nevelésre I.	4	0+3 gyj							
TN01KS02 Angol nyelvi előkészítés az angol–magyar két tanítási nyelvű oktatásra/nevelésre II.	2		0+2 k						
TN01KS03 A kétnyelvűség elmélete és gyakorlata	1					0+1 k			
TN01KS04 A kéttannyelvű oktatás módszertana. Testnevelés	1					0+1 gyj			
TN01KS05 A kéttannyelvű oktatás módszertana. Ének-zene és vizuális nevelés	3						0+2 gyj		
TN01KS06 A kéttannyelvű oktatás módszertana. Környezetismeret	2							0+1 gyj	

8. táblázat Tanító szak, angol idegen nyelvi műveltségi terület

angol idegen nyelvi műveltségi terület heti 30 óra	Kredit Σ 36	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII félév
TN01M01 Rendszerező/leíró nyelvtan I.	2	0+2Δ gyj							
TN01M02 Rendszerező/leíró nyelvtan II.	2		2+0Δ gyj						
TN01M03 Rendszerező/leíró nyelvtan III.	2			0+1Δ gyj					
TN01M04 Rendszerező/leíró nyelvtan IV.	2				0+2Δ k				
TN01M20 Évfolyamdolgozat angol nyelven	1				m				
TN01M05 Rendszerező/leíró nyelvtan V.	3					0+1Δ sz			
TN01M06 Fonetika/fonológia	1	0+1Δ gyj							
TN01M07 Nyelv- és stílusgyakorlat I.	1	0+2Δ gyj							
TN01M08 Nyelv- és stílusgyakorlat II	1		0+2Δ gyj						
TN01MAV1 Alapvizsga	1		av						
TN01M09 Nyelv- és stílusgyakorlat III.	2			0+2Δ gyj					
TN01M101 Tantárgy-pedagógia I. 1.	1				0+1Δ m				
TN01M102 Tantárgy-pedagógia I. 2.	1					0+1Δ gyj			
TN01M11 Tantárgy-pedagógia II.	2						0+2Δ gyj		
TN01M12 Tantárgy-pedagógia III.	1							0+1Δ k	

TN01M131 Tantárgy-pedagógia IV.	1								0+1Δ gyj
TN01M14 Gyermekirodalom I.	2				0+1Δ gyj				
TN01M15 Gyermekirodalom II.	2					0+2Δ k			
TN01M16 Gyermekirodalom III.	2						0+1Δ k		
TN01M17 Irodalmi beszédgyakorlat I.	2						0+2Δ gyj		
TN01M181 Irodalmi beszédgyakorlat II.	2							0+2Δ k	
TN01M19 Országismereti beszédgyakorlat	2				0+1Δ gyj				

9. táblázat Tanító szak, német idegen nyelvi műveltségi terület

NÉMET NYELV MŰVELTSÉGTERÜLET heti 31 óra	Kredit Σ 36	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII. félév
TN07M01 Fonetika/fonológia	1	0+1Δ gyj							
TN07M02 Rendszerező/leíró nyelvtan I.	2	0+2Δ gyj							
TN07M03 Rendszerező/leíró nyelvtan II.	2		0+2Δ gyj						
TN07M04 Rendszerző/leíró nyelvtan III.	1			0+2Δ gyj					
TN07M05 Rendszerező/leíró nyelvtan IV.	2				0+2Δ k				
TN07M06 Rendszerező/leíró nyelvtan V.	2					0+1Δ sz			
TN07M07 Nyelv- és stílusgyakorlat I.	2	0+3Δ gyj							
TN07M08 Nyelv- és stílusgyakorlat II.	2		0+3Δ gyj						

TN07MAV Alapvizsga	2		av						
TN07M091 Német nyelv tantárgypedagógia I.	2					1+0Δ gyj			
TN07M101 Német nyelv tantárgypedagógia II.	2						0+2Δ k		
TN07M11 Német nyelv tantárgypedagógia III.	1							0+1Δ gyj	
TN07M12 Német nyelv tantárgypedagógia IV.	1								0+1Δ gyj
TN07M131 Gyermekirodalom I	1				0+2Δ gyj				
TN07M22 Évfolyamdolgozat	1				0 gyj				
TN07M14 Gyermekirodalom II.	2					0+2Δ k			
TN07M15 Gyermekirodalom III.	2						0+1Δ gyj		
TN07M17 Irodalmi beszédgyakorlat. I.	2						0+1Δ gyj		
TN07M18 Irodalmi beszédgyakorlat II.	3							0+1Δ gyj	
TN07M20 Országismereti beszédgyakorlat	2			0+2Δ gyj					
TN07M21 Kultúrtörténeti beszédgyakorlat	1								0+1Δ gyj

10. Változások az oktatásban 2017 után, megújult tantervek

2017-ben a szombathelyi Savaria Egyetemi Központ (SEK) is integrálódott az ELTE-be.¹⁰ Az ottani tanítóképzés szakmai felügyeletét az ELTE TÓK látja el, ezen belül a német műveltségterületet és az újonnan induló nemzetiségi képzéseket (szlovén, horvát) is az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék felügyeli.

¹⁰ 2018. júliusban a Szenátus Berzsényi Dániel Pedagógusképző Központ (BDPK) létrehozásáról döntött Szombathelyen.

A szakmai kapcsolatfelvétel első mérföldköveként Kovács Judit és Trentinné Benkő Éva 2017. március 31-én az ELTE TÓK és az ELTE Savaria Egyetemi Központ közös rendezvényén meghívott előadóként képviselte karunkat Szombathelyen a *The World at Their Feet* elnevezésű konferencián. A nap folyamán az általános iskolai kéttannyelvű oktatás, valamint az ELTE TÓK-on folyó kétnyelvi pedagógusképzés témakörében tartottak előadásokat, emellett a kerekasztal résztvevői is voltak. Katona Attila, az ELTE SEK, Berzsényi Dániel Pedagógusképző Kar megbízott dékánja is jelen volt az eseményen, amelynek megfogalmazott célja a kapcsolatfelvétel és a két intézmény közötti szakmai együttműködés elindítása volt a kéttannyelvű oktatás és az arra felkészítő pedagógusképzés területén. A konferenciát Horváthné Molnár Katalin (főiskolai tanár, intézetigazgató, ELTE SEK Filológiai és Interkulturális Kommunikáció Intézet) nyitotta meg. A rendezvényt Goldmann Márta (főiskolai docens, Anglisztika Intézeti Tanszék) és Wagner Anikó (Nyugat-dunántúli Regionális Angol tanári Információs Központ és Könyvtár) szervezte. A helyi televízió és rádió is tudósított az eseményről.

2017-ben a tanterveket át kellett dolgoznunk az új Képzési és Kimeneti Követelményeknek (18/2016. [VIII. 5.] EMMI-rendelet)¹¹ megfelelően, ezeket az ELTE Szenátusa hagyta jóvá. Tanító szakon a képzés célja tanítók képzése, akik – a változó társadalmi szükségleteknek, az általános iskolai nevelés-oktatás céljainak megfelelően – képesek a tanulók személyiségének komplex fejlesztésére, a tanító teljes szerepkörének betöltésére. Felkészültek az általános iskola első négy évfolyamán valamennyi műveltségi terület és az első hat évfolyamán egy választott műveltségi terület nevelés-oktatás feladatainak ellátására, nemzetiségi szakirányon pedig az általános iskola első négy évfolyamán valamennyi műveltségi terület és az első hat évfolyamán a nemzetiségi anyanyelvi nevelés-oktatás feladatainak ellátására. Felkészültek tanulmányok mesterképzésben történő folytatására (18/2016. [VIII. 5.] EMMI-rendelet).

Az elsajátítandó szakmai kompetenciák, a tanító tudása:

- Ismeri a tanító munkájának társadalmi-történeti összefüggéseit és jelentőségét, tájékozott az irányadó nemzeti és európai értékek körében.
- Ismeri a 6–12 éves gyerekek személyiségének kibontakoztatását megalapozó tudományos elméleteket, az első hat iskolaévnél a személyiség for-

¹¹ 18/2016. (VIII. 5.) EMMI-rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI-rendelet módosításáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1600018.EMM×hift=ffffff4&txtreferer=00000001.TXT> (A letöltés ideje: 2018. 8. 12.)

málódásában és az élethosszig tartó tanulásra való felkészítésben betöltött szerepét.

- Rendelkezik 6–12 éves gyerekek, gyermekcsoportok és környezetük megismerésére, az őket érintő társadalmi folyamatok értelmezésére vonatkozó elméleti és módszertani tudással.
- Ismeri a tanulás támogatásának, a kulcskompetenciák megalapozásának, kibontakoztatásának tudományos és szakmódszertani alapjait, az első hat iskolaévben alkalmazható korszerű módszereket, eszközöket.
- Tisztában van a nemzetközi összehasonlító mérések eredményeivel összefüggő, rá vonatkozó fejlesztési feladatokkal a szövegértés, a matematikai és a természettudományos nevelés területén.
- Tisztában van az értékelés funkcióival és módszereivel. – Ismeri a tanulási, nevelési környezet szerepét, tisztában van az inkluzív nevelés lehetőségeivel és módszereivel az első hat iskolaévben.
- Biztos szakmai ismeretekkel rendelkezik az 1–4. évfolyamon valamennyi, továbbá az 1–6. évfolyamon egy műveltségi területen (vagy a nemzetiségi nevelés szaktudományos és tantárgy-pedagógiai megalapozása terén).
- A tanulás sajátosságainak ismerete alapján képes az adott életkori sajátosságok figyelembevételével a célok, tartalmak és tevékenységek, folyamatok, valamint egyéni tanulási utak tervezésére, megvalósítására.
- Ismeri a 6–12 éves gyerekek teljes körű egészségfejlesztését célzó iskolai tevékenységek és pedagógiai eljárások elméleti hátterét és gyakorlati alkalmazását. – Ismeri a biomechanikailag helyes testtartást kialakító és fenntartó speciális tartáskorrekció elméleti hátterét és gyakorlati alkalmazásának helyes módját.
- Idegen nyelvi műveltségi területen magas szintű (C1) idegen nyelvi kompetenciákkal rendelkezik. Nemzetiségi szakirányon ezen felül:
- Ismeri a nemzetiség nyelvét, kultúráját, történelmét, irodalmát.
- Ismeri a 6–12 éves korosztály nemzetiségi nevelése során hatékonyan alkalmazható nyelvpedagógiai eljárásokat, nyelvfelkészítési stratégiákat.
- Korszerű ismeretekkel rendelkezik a korai kétnyelvűség területén.
- Tisztában van az inklúziónak a társadalomban és a nevelésben betöltött szerepével, a nemzetiségi lét társadalmi és pedagógiai-pszichológiai vonatkozásaival.
- Ismeri a nemzetiségi identitás kialakulásának, elmélyítésének elméletét és gyakorlatát, a nemzetiségi nevelés területén végzett tevékenység társadalmi jelentőségét.
- Ismeri a nemzetiségi tanító tevékenységét meghatározó jogi, szakmai dokumentumokat (18/2016. (VIII. 5.) EMMI-rendelet).

A tanító szak 4 éves, összesen 240 kreditet kell teljesíteni, a szak képzési és kimeneti követelményeit a 18/2016. (VIII. 5.) EMMI-rendelet melléklete határozza meg. Karunkon, Budapesten német és szerb nemzetiségi tanító szakirány tanulására van lehetőség. A tanító szakos hallgatók – a nemzetiségi szakirányok hallgatóit kivéve – az 1–4. mellett egy választott műveltségi területen az 5–6. osztály tanítására is felkészülnek. Tanszékünk esetében ezek az angol és a német nyelv. A műveltségi területek 24 kreditje összeépül az adott terület 1–4. évfolyamos felkészülésének kreditértékeivel. Az angol, a német és az ének-zene műveltségi területre jelentkezőknek tanulmányaik megkezdése előtt meghallgatáson kell részt venniük. A kötelező tárgyak mellett további 12 kredit értékben kell kötelezően választható, valamint 12 kredit értékben szabadon választható tantárgyakat teljesíteni. Az idegen nyelvi műveltségterületek és a nemzetiségi szakirányok hallgatói az összes kötelezően választható krediteket a saját területeiken számukra előírt 36 kredittel teljesítik, továbbiakat nem kell felvenniük. Szabadon választhatóként minden felsőoktatási tanegység felvehető, ami az adott szakon, szakirányon, műveltségi területen nem kötelező.¹²

A tanító szak nemzetiségi szakirányon és az idegen nyelv műveltségi területen végzetek esetén a sikeres záróvizsga a felsőfokú (C1), komplex nyelvvizsgakövetelmények teljesítését igazolja. Az oklevél gyakornoki pedagógusmunka végzésére jogosít, az első két évben mentor támogatja a tanítói pályakezdet.¹³

Az óvodapedagógus szak 3 éves, összesen 180 kreditet kell teljesíteni, a szak képzési és kimeneti követelményeit a 18/2016. (VIII. 5.) EMMI-rendelet melléklete határozza meg. Karunkon német és szerb nemzetiségi óvodapedagógus szakirány tanulására van lehetőség. Az óvodapedagógus szakos hallgatókat – a nemzetiségi szakirányok hallgatóit kivéve – egy választott, 24 kredites specializáció tantárgyai segítik az adott terület elmélyültebb tanulmányozásában. Tanszékünk gondolja az „Angol–magyar kétnyelvű óvodai foglalkozások vezetésére felkészítő” specializációt, amely teljes egészében angol nyelven folyik, ezért Az angol–magyar kétnyelvű specializációra jelentkezőknek tanulmányaik megkezdése előtt meghallgatáson kell részt venniük. A kötelező tárgyak mellett további 8 kredit értékben kell kötelezően választható, valamint 9 kredit értékben szabadon választható tantárgyakat teljesíteni. Az angol-magyar kétnyelvű specializáció és a nemzetiségi szakirányok hallgatói az összes kötelezően választható krediteket a saját területeiken számukra előírt 32 kredittel teljesítik, továbbiakat nem kell felvenniük. Szabadon választhatóként minden felsőokta-

¹² *Tantervi tájékoztató, 2017.* http://www.tok.elte.hu/file/ntk_taj_2017_bp_.pdf (A letöltés ideje: 2018. 7. 29.)

¹³ *Tantervi tájékoztató, 2017.* http://www.tok.elte.hu/file/ntk_taj_2017_bp_.pdf (A letöltés ideje: 2018. 7. 29.)

tási tanegység felvehető, ami az adott szakon, szakirányon, specializáción nem kötelező. Szakdolgozati témaválasztásra a harmadik félévben, a szakdolgozat benyújtására a hatodik félévben kerül sor.¹⁴

A nemzetiségi óvodapedagógus szakirányon végzettek esetén a sikeres záróvizsga a felsőfokú (C1), komplex nyelvvizsga-követelmények teljesítését igazolja. Az oklevél gyakornoki pedagógusmunka végzésére jogosít, az első két évben mentor támogatja az óvodapedagógusi pályakezdést.¹⁵

Óvodapedagógus szakon a képzés célja óvodapedagógusok képzése, akik alkalmasak az óvodai nevelés feladatainak ellátására, a 3–7 éves korú gyermekek nevelésére, a pedagógusi hivatás gyakorlására. A nemzetiségi szakirányt választó hallgatók képzésének célja a fentiekén túl, hogy végzett óvodapedagógusként képesek legyenek a 3–7 éves gyermek magyar nyelven történő nevelése mellett nemzetiségi nyelven történő nevelésére is, a korosztályhoz illeszkedően nemzetiségi identitás (ki)alakítására, nemzetiségi kultúra közvetítésére. Felkészültek tanulmányaik mesterképzésben történő folytatására (18/2016. [VIII. 5.] EMMI-rendelet).

Az elsajátítandó szakmai kompetenciák, az óvodapedagógus tudása:

- Rendelkezik az 3–7 éves gyermek harmonikus és komplex személyiség-kibontakoztatását, teljes körű egészségfejlesztését megalapozó és elősegítő szaktudományos és módszertani ismeretekkel.
- Ismeri az óvodai nevelés szakterületének alapvető dokumentumait, tisztában van az óvodai nevelés általános céljaival, feladataival, a tevékenységi formák tartalmaival és ezek összefüggéseivel.
- Ismeri az óvodai nevelésben alkalmazható tervezés különböző szintjeit, a tervezés elméletét és módszertanát, az egyes szintek összefüggéseit, sajátosságait.
- Alapvető ismeretei vannak a 3–7 éves gyermek érési-fejlődési folyamatának pszichológiai, biológiai tényezőiről, jellemzőiről, törvényszerűségeiről és a gyermeki tanulás sajátosságairól. Tisztában van a koragyermekkor mint az egyéni életutat megalapozó fejlődési szakasz jelentőségével, a személyiség kibontakoztatásában és az élethosszig tartó tanulásban betöltött szerepével, továbbá a fejlődést támogató eljárásokkal.
- Tisztában van a játéktevékenység gyermeki fejlődésben betöltött meghatározó szerepével.

¹⁴ *Tantervi tájékoztató, 2017.* http://www.tok.elte.hu/file/nok_taj_2017_08_28.pdf (A letöltés ideje: 2018. 7. 29.)

¹⁵ *Tantervi tájékoztató, 2017.* http://www.tok.elte.hu/file/nok_taj_2017_08_28.pdf (A letöltés ideje: 2018. 7. 29.) Választható szakdolgozati témáinkat ld.: <http://old.tok.elte.hu/nyelv/szakdolgozat2014.pdf> (A letöltés ideje: 2018. 7. 29.)

- Ismeri a 3–7 éves gyermek személyiségének kibontakoztatásához, az életkori sajátosságoknak és az egyéni fejlődési ütemnek megfelelő differenciált stratégiákat és módszereket, ezek kiválasztásának és alkalmazásának szempontjait, lehetőségeit.
- Tisztában van a biomechanikailag helyes testtartást kialakító és fenntartó speciális tartáskorrekció elméleti és gyakorlati ismereteivel.
- Érti az összefüggést a 3–7 éves gyermek fejlődését meghatározó spontán és tervszerű környezeti hatásrendszer, a direkt és indirekt nevelési módszerek, valamint az óvodai nevelés tevékenységi formáiban megvalósuló tanulási folyamatok között.
- Értelmezni tudja a gyermeki fejlődés és az óvodai nevelés szociokulturális beágyazottságát, annak hatását a pedagógiai folyamatra.
- Rendelkezik az óvodai nevelés feladatainak ellátásához szükséges alapvető család- és gyermekvédelmi ismeretekkel, és tájékozott a segítségnyújtás lehetőségeiről.
- Ismeri az óvodapedagógusi hivatás szakmai, etikai és jogi szabályait, társadalmilag elfogadott normáit, az óvodapedagógus szerepkörhöz tartozó kommunikáció sajátosságait és hatásrendszerét. Nemzetiségi szakirányon ezen felül
- Korszerű ismeretekkel rendelkezik a korai kétnyelvűség szakterületén, és ismeri a 3–7 éves korosztály nemzetiségi nevelése során hatékonyan alkalmazható nyelvpedagógiai eljárásokat, nyelvátadási és -fejlesztési stratégiákat.
- Tisztában van saját nemzetiségi nyelvi modell szerepével, a nemzetiségi nevelési, fejlesztési célok, tartalmak, folyamatok összefüggéseivel.
- Tisztában van a 3–7 éves korú gyermekek nevelési környezetének identitást meghatározó szerepével, a nemzetiségi lét társadalmi és pedagógiai-pszichológiai vonatkozásaival.
- Ismeri a nemzetiségi óvodapedagógus tevékenységét meghatározó jogi és szakmai dokumentumokat, a nemzetiségi pedagógus szakmai, etikai és jogi szabályait, normáit.
- Tisztában van a nemzetiségi óvodai nevelés területén végzett tevékenységek társadalmi jelentőségével, felelősségével, kompetenciája lehetőségeivel és korlátaival.
- Ismeri a nemzetiség történelmét, hagyományait, irodalmát és kultúráját, civil szervezeteit (18/2016. [VIII. 5.] EMMI-rendelet).

A 2017–2018-as tanévtől érvényes megújult óra- és vizsgaterveket az alábbiakban közöljük (10–16. táblázat).

10. táblázat Tanító szak, nappali tagozat, angol nyelvi műveltségi terület

ANGOL MŰVELTSÉGI TERÜLET	Kredit Σ36	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII. félév
Angol szintetizáló pedagógiai nyelvtan									
TT17NA01MT01 A főnév és a névelők	2	0+2 gyj							
TT17NA01MT09 A névszók és használatuk	2				0+2 k				
TT17NA01MT04 Igei alaktan	1		0+1 gyj						
TT17NA01MT07 Igei szerkezetek	1			0+1 gyj					
TT17NA01MT13 Mondattan	1					0+1 gyj			
TT17NA01MT16 Nyelvtani rendszerezés	3						0+1 SZ		
Angol nyelvi alapozó									
TT17NA01MT02 Integrált nyelvi fejlesztés I.	1	0+2 gyj							
TT17NA01MT05 Integrált nyelvi fejlesztés II.	1		0+2 gyj						
TT17NA01MT08 Integrált nyelvi fejlesztés III.	2			0+2 gyj					
TT17NA01MT03 Fonetika /Fonológia	1	0+1 gyj							
TT17NA01MT20 Országismereti beszédgyakorlat	2							0+1 gyj	
TT17NA01MT06 Alapvizsga	2		av						
TT17NA01MT10 Évfolyamdolgozat angol nyelven (konzultáció)	1					2 óra /félév gyj			

Angol nyelvű irodalom és gyermekirodalom									
TT17NA01MT11 Angol nyelvű gyermekirodalom I.	2				0+1 gyj				
TT17NA01MT14 Angol nyelvű gyermekirodalom II.	2					0+2 k			
TT17NA01MT17 Angol nyelvű ifjúsági irodalom	2						0+1 k		
TT17NA01MT18 Angol nyelvű irodalmi beszédgyakorlat I.	2						0+2 gyj		
TT17NA01MT21 Angol nyelvű irodalmi beszédgyakorlat II.	2							0+2 k	
Angol mint idegen nyelv tantárgy-pedagógiája									
TT17NA01MT12 Bevezetés az angol mint idegen nyelv tantárgy- pedagógiájába	1				0+1 m				
TT17NA01MT15 Angol mint idegen nyelv tantárgy-pedagógia alapjai	1					0+1 gyj			
TT17NA01MT19 Angol mint idegen nyelv tantárgy-pedagógiája az osztálytermi gyakorlatban I.	2						0+2 gyj		
TT17NA01MT22 Angol mint idegen nyelv tantárgy-pedagógiája az osztálytermi gyakorlatban II.	1							0+1 k	
TT17NA01MT23 Angol mint idegen nyelv tantárgy-pedagógiája az osztálytermi gyakorlatban III.	1								0+1 gyj

11. táblázat Tanító szak, nappali tagozat, német nyelvi műveltségi terület

NÉMET MŰVELTSÉGI TERÜLET	Kredit Σ36	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév	VII. félév	VIII. félév
Német szintetizáló pedagógiai nyelvtan									
TT17NA07MT01 A főnév és a névelők	2	0+2 gyj							
TT17NA07MT09 A névszók és használatuk	2				0+2 k				
TT17NA07MT04 Igei alaktan	1		0+1 gyj						
TT17NA07MT07 Igei szerkezetek	1			0+1 gyj					
TT17NA07MT12 Mondattan	1					0+1 gyj			
TT17NA07MT15 Nyelvtani rendszerezés	3						0+1 szig		
Német nyelvi alapozó									
TT17NA07MT02 Integrált nyelvi fejlesztés I.	2	0+3 gyj							
TT17NA07MT05 Integrált nyelvi fejlesztés II.	2		0+3 gyj						
TT17NA07MT03 Fonetika /Fonológia (szem.)	1	0+1 gyj							
TT17NA07MT08 Országismereti beszédgyakorlat	2			0+2 gyj					
TT17NA07MT21 Kultúrtörténeti beszédgyakorlatok	1								0+1 gyj
TT17NA07MT06 Alapvizsga	2		av						
TT17NA07MT10 Évfolyamdolgozat német nyelven (konzultáció)	1				2 óra/ félév gyj				
Német nyelvű irodalom és gyermekirodalom									
TT17NA07MT11 Német nyelvű koragyermekkor irodalom	1				0+2 gyj				

TT17NA07MT13 Német nyelvű gyermekkori irodalom	2					0+2 k			
TT17NA07MT16 Német nyelvű ifjúsági irodalom	2						0+2 gyj		
TT17NA07MT17 A középkortól a szentimentalizmusig	2						0+1 gyj		
TT17NA07MT19 19-20. század német irodalma	2							0+1 gyj	
<i>Német mint idegen nyelv tantárgy-pedagógiája</i>									
TT17NA07MT14 Német mint idegen nyelv tantárgy-pedagógia elméleti alapjai	2					0+1 gyj			
TT17NA07MT18 Német mint idegen nyelv tantárgy-pedagógia gyakorlati alapjai	2						0+2 k		
TT17NA07MT20 Német mint idegen nyelv tantárgy-pedagógiája az osztálytermi gyakorlatban I.	1							0+1 gyj	
TT17NA07MT22 Német mint idegen nyelv tantárgy-pedagógiája az osztálytermi gyakorlatban II.	1								0+1 gyj

12. táblázat Tanító szak, nappali tagozat, Német nemzetiségi szakirány

NÉMET NEMZETISÉGI	Kredit Σ36	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Szintetizáló pedagógiai nyelvtan									
TT17NA07N01 A főnév és a névelők	2	0+2 gyj							
TT17NA07N09 A névszók és használatuk	1				0+1 gyj				
TT17NA07N03 Igei alaktan	1		0+1 gyj						
TT17NA07N06 Igei szerkezetek	1			0+1 gyj					
TT17NA07N14 Mondattan	1					0+1 gyj			
TT17NA07N18 Nyelvtani rendszerezés	2						0+1 szig		
Német nyelvi alapozó									
TT17NA07N02 Integrált nyelvi fejlesztés I.	1	0+2 gyj							
TT17NA07N04 Integrált nyelvi fejlesztés II.	1		0+2 gyj						
TT17NA07NAV Alapvizsga – német nyelv	2		av						
TT17NA07N10 Évfolyamdolgozat német nyelven	1				2 ó/ félév gyj				
Német nemzetiségi nyelv tantárgy-pedagógiája									
TT17NA07N11 Német nemzetiségi nyelv tantárgy-pedagógiája elméleti alapjai	1				1+0 gyj				
TT17NA07N15 Német nemzetiségi nyelv tantárgy-pedagógiája gyakorlati alapjai	2					0+2 k			
TT17NA07N07 Ének-zene tantárgy- pedagógia nemzetiségi nyelven	2			0+2 gyj					

TT17NA07N12 Testnevelés tantárgy- pedagógia nemzetiségi nyelven	2				0+2 gyj				
TT17NA07N16 Környezetismeret tantárgy- pedagógia nemzetiségi nyelven	2					0+2 gyj			
Német nyelvű irodalom és gyermekirodalom									
TT17NA07N13 Német gyermekirodalom I.	2				0+2 gyj				
TT17NA07N17 Német gyermekirodalom II.	2					0+2 k			
TT17NA07N19 Német irodalom a középkortól a Sturm und Drang korszakáig	1						0+2 gyj		
TT17NA07N20 Német irodalom a klasszikától a modern korig	2							0+2 k	
Német nemzetiségi ismeretek									
TT17NA07N05 A magyarországi németek néprajza	2		0+2 k						
TT17NA07N08 A magyarországi németek történelme	2			0+2 k					
TT17NA07N21 Nemzetiségi gyermekirodalom – német	2							0+2 gyj	
TT17NA07N22 Nemzetiségi irodalom – német	1								0+1 k
Német nemzetiségi gyakorlat									
TT17NA00N23 Német nemzetiségi tanítási gyakorlat I.	3						0+3 gyj		
TT17NA00N24 Német nemzetiségi tanítási gyakorlat II.	2							0+3 gyj	
TT17NA00N25 Zárótanítás (nemzetiségi nyelv)	1								2 ó/ félév gyj

13. táblázat Tanító szak, nappali tagozat, Szerb nemzetiségi szakirány

SZERB NEMZETISÉGI	Kredit Σ36	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
<i>Szintetizáló pedagógiai nyelvtan</i>									
A főnév alaktana	2	0+2 gyj							
A névszók és egyéb szófajok	1				0+1 gyj				
Igei alaktan	1		0+1 gyj						
Igei szerkezetek, összetett igék	1			0+1 gyj					
Mondattan	1					0+1 gyj			
Nyelvtani rendszerezés	2						0+1 szig		
<i>Szerb nyelvi alapozó</i>									
Integrált nyelvi fejlesztés I.	1	0+2 gyj							
Integrált nyelvi fejlesztés II.	1		0+2 gyj						
Alapvizsga – szerb nyelv	2		av						
Évfolyamdolgozat szerb nyelven	1				26/ félév gyj				
<i>Szerb nemzetiségi nyelv tantárgy-pedagógiája</i>									
Szerb nemzetiségi nyelv tantárgy-pedagógiája elméleti alapjai	1				1+0 gyj				
Szerb nemzetiségi nyelv tantárgy-pedagógiája gyakorlati alapjai	2					0+2 k			
Ének-zene tantárgy-pedagógia nemzetiségi nyelven	2			0+2 gyj					
Testnevelés tantárgy-pedagógia nemzetiségi nyelven	2				0+2 gyj				
Környezetismeret tantárgy-pedagógia nemzetiségi nyelven	2					0+2 gyj			
<i>Szerb nyelvű irodalom és gyermekirodalom</i>									
Szerb gyermekirodalom	2				0+2 gyj				

Szerb ifjúsági irodalom	2					0+2 k			
Szerb irodalom a középkortól a romantikáig	1						0+2 gyj		
A 19–20. sz. szerb irodalma	2							0+2 k	
Szerb nemzetiségi ismeretek									
A magyarországi szerbek néprajza	2		0+2 k						
A magyarországi szerbek történelme	2			0+2 k					
Nemzetiségi gyermekirodalom – szerb	2							0+2 gyj	
Nemzetiségi irodalom – szerb	1								0+1 k
Német nemzetiségi gyakorlat									
Szerb nemzetiségi tanítási gyakorlat I.	3						0+3 gyj		
Szerb nemzetiségi tanítási gyakorlat II.	2							0+3 gyj	
Szerb nemzetiségi zárótanítás	1								2 ó/ félév gyj

14. táblázat Óvodapedagógus szak, nappali tagozat, Német nemzetiségi szakirány

Német nemzetiségi ismeretek és kétnyelvűség							
Tantárgy	Kredit Σ32	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
ÓP17NA07N04 A kétnyelvűség elmélete	2			0+2 gyj			
ÓP17NA07N07 A kétnyelvűség gyakorlati kérdései	2				0+2 k		
ÓP17NA07N10 Nemzetiségi néprajz	2					0+2 gyj	
ÓP17NA07N15 Magyarországi németek története	1						0+1 gyj
ÓP17NA07N16 Nemzetiségi gyermekirodalom	1						0+1 gyj

Német nyelvi alapozó							
ÓP17NA07N01 Integrált nyelvi fejlesztés I.	3	0+3 gyj					
ÓP17NA07N02 Integrált nyelvi fejlesztés II.	2		0+3 gyj				
ÓP17NA07N03 Nyelvi alapvizsga	2		0+0 av				
ÓP17NA07N05 Nemzetiségi nyelv és módszertana	3			0+2 gyj			
Német nemzetiségi óvodapedagógiai módszertan							
ÓP17NA07N06 Német nyelvű gyermekirodalom és módszertana	3			0+2 gyj			
ÓP17NA07N08 Német nyelvű ének-zenei foglalkozások módszertana és gyakorlata	2				0+2 gyj		
ÓP17NA07N11 Német nyelvű testnevelési foglalkozások módszertana és gyakorlata	2					0+2 gyj	
ÓP17NA07N12 Német nyelvű környezetismeret foglalkozások módszertana és gyakorlata	2					0+2 gyj	
ÓP17NA07N13 Szigorlat (német)	2					0+0 szig	
Német nemzetiségi óvodapedagógiai gyakorlat							
ÓP17NA07N09 Német nemzetiségi gyakorlat I.	1				20 ó gyj		
ÓP17NA07N14 Német nemzetiségi gyakorlat II.	1					20 ó gyj	
ÓP17NA07N17 Összefüggő német nemzetiségi gyakorlat (zárófoglalkozással)	1						20 ó gyj

15. táblázat Óvodapedagógus szak, nappali tagozat, Szerb nemzetiségi szakirány

Szerb nemzetiségi ismeretek és kétnyelvűség							
Tantárgy	Kredit Σ32	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
A kétnyelvűség elmélete	2			0+2 gyj			
A kétnyelvűség gyakorlati kérdései	2				0+2 k		
Szerb nemzetiségi kultúra	2					0+2 gyj	
A magyarországi szerbek története	2						0+2 k
Szerb nyelvi alapozó							
Integrált nyelvi fejlesztés I.	3	0+3 gyj					
Integrált nyelvi fejlesztés II.	2		0+3 gyj				
Nyelvi alapvizsga (szerb)	2		0+0 av				
Nemzetiségi nyelv és módszertana	3			0+2 gyj			
Szerb nemzetiségi óvodapedagógiai módszertan							
Szerb nyelvű gyermekirodalom és módszertana	3			0+2 gyj			
Szerb nyelvű ének-zenei foglalkozások módszertana és gyakorlata	2				0+2 gyj		
Szerb nyelvű testnevelési foglalkozások módszertana és gyakorlata	2					0+2 gyj	
Szerb nyelvű környezetismeret foglalkozások módszertana és gyakorlata	2					0+2 gyj	
Szigorlat (szerb)	2					0+0 szig	
Szerb nemzetiségi óvodapedagógiai gyakorlat							
Szerb nemzetiségi gyakorlat I.	1				20 ó gyj		
Szerb nemzetiségi gyakorlat II.	1					20 ó gyj	
Összefüggő szerb nemzetiségi gyakorlat (zárófoglalkozással)	1						20 ó gyj

16. táblázat Óvodapedagógus szak, nappali tagozat, angol–magyar kétnyelvű specializáció

ANGOL-MAGYAR KÉTNyelvi	Kredit Σ32	I. félév	II. félév	III. félév	IV. félév	V. félév	VI. félév
<i>Angol nyelvi alapozó</i>							
ÓP17NA01AM01 Angol nyelvi előkészítés az angol–magyar kétnyelvű óvodai foglalkozások vezetésére I.	4	0+3 gyj					
ÓP17NA01AM02 Angol nyelvi előkészítés az angol–magyar kétnyelvű óvodai foglalkozások vezetésére II.	3		0+3 gyj				
ÓP17NA01AM03 Fonetika, kiejtésfejlesztés	4			0+2 gyj			
<i>Módszertan a kétnyelvű óvodában</i>							
ÓP17NA01AM04 A kétnyelvű óvodai foglalkozások módszertana: testnevelés	2				0+1 gyj		
ÓP17NA01AM05 A kétnyelvű óvodai foglalkozások módszertana: vizuális nevelés	2				0+1 gyj		
ÓP17NA01AM06 A kétnyelvű óvodai foglalkozások módszertana: környezetismeret	3					0+2 gyj	
ÓP17NA01AM07 A kétnyelvű óvodai foglalkozások módszertana: ének-zene	3					0+2 gyj	
<i>Elméleti és gyakorlati ismeretek az óvodai kétnyelvű nevelésben</i>							
ÓP17NA01AM08 A kétnyelvűség elmélete és gyakorlata	2		0+2 k				
ÓP17NA01AM09 Egyéni óvodai gyakorlat I. (angol)	2		20 ó gyj				
ÓP17NA01AM10 Egyéni óvodai gyakorlat II. (angol)	3					20 ó gyj	
ÓP17NA01AM11 Angol nyelvű gyermekirodalom I.	2				0+2 gyj		
ÓP17NA01AM12 Angol nyelvű gyermekirodalom II.	2					0+2 gyj	

11. Továbbképzéseink

Tanszékünkön elérhetők a következő továbbképzések:

- angol műveltségterületi részismereti továbbképzés,
- angol nyelv az óvodában szakirányú továbbképzési szak,
- német nemzetiségi óvodapedagógus szakirányú továbbképzési szak,
- német nemzetiségi tanító szakirányú továbbképzési szak,
- szerb nemzetiségi óvodapedagógus szakirányú továbbképzési szak,
- szerb nemzetiségi tanító szakirányú továbbképzési szak.

A kis létszám miatt nehézkes az indítás és a képzés gazdaságossá tétele a nemzetiségi szakirányokon.

Ezek a továbbképzések az ELTE jó hírét viszik az országban. Igaz ez a német szakcsoport által évente megrendezett költségtérítéssel egy napos továbbképzésekre is. A tanszéken immár hagyományosnak mondható évenkénti módszertani napokat és egy napos továbbképzéseket szervezünk angol és német műveltségterületi tanítók és nemzetiségi tanítók és óvodapedagógusok számára. A színvonalas rendezvényekre az egész országból érkeznek pedagógusok, akik pozitív visszajelzéseket adnak a képzések szakmai tartalmáról.

Tanszékünk német szakcsoportjának oktatói érdekes és aktuális 30 óránál rövidebb idejű felnőttképzési tanfolyamokat dolgoztak ki a közelmúltban, például: „Európai Unió Ismeretek német nyelven”, „Német dalok/énekek és alkalmazásuk a nyelvi foglalkozásokon”, „Modern gyermekirodalom a német nyelvoktatásban”, „Német nyelvű kommunikációs ismeretek”, melyek indítása kívánatos lenne kellő számú jelentkező esetén.

12. Oktatók

A tanszék három szakcsoportjában (angol, német, szerb) minden oktató egyetemi végzettséggel, többen PhD-fokozattal rendelkeznek, egy fő habilitált, egy oktató kari habituszvizsgálaton esett át.¹⁶ Az oktatáshoz, a tanszék munkájához szorosan kapcsolódik az a tény, hogy a tanszéken mindig volt (és jelenleg is van) anyanyelvű oktató. Ezen túlmenően az 1990-es évtől folyamatosan bővült a külföldi partnerintézmények száma, ezzel együtt azoknak az intézeteknek, tanszékeknek a száma is, amelyekkel az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék jelenleg is szoros szakmai kapcsolatot tart fenn. A kapcsolatokat a különböző

¹⁶ A 2018. évre vonatkozó helyzet.

európai projektek megpályázásával és a pályázatok elnyerésével tudjuk folyamatosan működtetni. Terjedelmi korlátok miatt itt csak a legfontosabbakat soroljuk fel: a TEMPUS, FEFA, SOCRATES/ERASMUS, VILÁG-NYELV, ERASMUS+ projektek. Az együttműködés keretében rendszeresek a hallgatói és oktatói cserék, hallgatóink számára egy féléves külföldi részképzést vagy szakmai gyakorlatot biztosítva, de jelen vannak a közös kutatások és publikációk is. A bejövő külföldi Erasmus diákok számára kínálunk idegen nyelvű (angol és német) tanító és óvodapedagógus szakos kurzusokat, ezek a kar honlapján hozzáférhetők (Courses in foreign languages). A tanszék rendszeresen fogad külföldi részképzősöket, illetve szakmai gyakorlatra érkezőket.

A tanszéki oktatók oktatási feladataik mellett szerteágazó, az oktatással összefüggő tevékenységet folytatnak. Részben a saját továbbfejlődésük, továbbképzésük érdekében – ahogy fentebb utaltunk már rá – PhD-képzésben vesznek részt, illetve már megszerezték doktori címüket vagy habilitáltak; hazai és külföldi konferenciákon tartanak előadásokat; a tanszék oktatói maguk is szerveznek hazai és nemzetközi szakmai összejöveteleket, továbbképzéseket; publikálnak, köteteket szerkesztenek; eljárnak a hazai továbbképzési, nyelvi és nyelvi-szakmai rendezvényekre; hazai és nemzetközi pályázatokat írnak, vagy azok írásában működnek közre; folyamatosan állítanak össze az oktatást segítő tananyagokat, így szöveggyűjteményeket, videó-felvételeket a módszertan oktatásához, a záró-/szakdolgozatok és az évfolyamdolgozatok témaköreit folyamatosan aktualizálják, a dolgozatokat értékelik és a hallgatókat ösztönzik arra, hogy szakdolgozattá vagy TDK-dolgozattá fejlesszék a sikeres évfolyamdolgozati munkákat; fogadják a partnerintézmények oktatóit; a külföldi partnerintézmények oktatóival közös publikációkat, jegyzeteket, tankönyveket készítenek. A tanszék vezető oktatói közreműködtek a kora gyermekkori nevelés tematikus doktori modul (PPK Neveléstudományi Doktori Iskolája keretében) tantárgyleírásainak kidolgozásában. A tanszék oktatói részt vesznek habilitációs, habitusvizsgálati és PhD doktori eljárásokban is.

Az oktatók az érdeklődő, tehetséges hallgatók tudományos diákköri munkáját irányítják. Az ez irányú tevékenység a tanszéken nagyon sikeres, a kari Tudományos Diákköri Konferenciákon önálló szekciót alkotnak az idegen nyelven írt dolgozatok.

A tanszéki oktatók részt vállalnak a kar közéletében is: tagjai a Kari Tanácsnak, a Szenátusnak, különböző bizottságoknak: Tudományos, Oktatási, Tanulmányi, Kreditárviteli, Könyvtári, Fegyelmi, Etikai stb. bizottságoknak. 2012-től az ÓTE Idegen Nyelvi Szekciója alelnöke Karunk oktatója: Trentinné Benkő Éva, 2017-től a szekció elnöke. A szekció korábbi elnöke tanszékünk oktatója, Kovács Judit volt, a szekció rendszeresen karunkon tartja üléseit.

Karközi kutatási együttműködés valósul meg a WUM (Wörterbuch Ungarndeutscher Mundarten [Magyarországi Német Nyelvjárások Tájszótára]) előkészítésén dolgozó munkacsoportban. A munka az ELTE BTK Germanisztikai Intézet, Komlósiné Knipf Erzsébet vezetése alatt folyik, a munkacsoport tagja 2009 óta Márkus Éva is.

Az oktatáson kívül az angol és a német szakcsoportban félévente oktatáson kívüli, angol és német nyelvű rendezvényeket is szerveznek oktatóink és hallgatóink. Hagyományosak az angol performance-fesztiválok, melyet tea-partyval kötnek össze, a németes hallgatók adventi délutánjai. Több mint 10 éves hagyománya és folyamatos sikere van a tavaszi félévben rendezett Alkotói (angolul és németül írt versek, mesék, történetek) és műfordító versenynek (angolról és németről magyarra), amelyekre fordításban még meg nem jelent rövid elbeszéléseket, verseket jelölnek ki az oktatók fordításra. Sikeres az első évfolyam angol, német, szerb nemzetiségi és műveltségi területi hallgatóinak első félévi játékos ismerkedése a tanszékkal és a követelményekkel.

13. Tudomány, kutatás a tanszéken

A tanszék oktatóinak többsége rendszeresen tart előadást hazai és külföldi konferenciákon, szimpóziumokon, publikál bel- és külföldi szakfolyóiratokban, illetve külföldi kollégákkal közös projektekben vesz részt. Hallgatóink számára is lehetővé tesszük, hogy külföldi szakemberek előadását meghallgassák olyan szakterületen és olyan témákban, amelyek szorosan kapcsolódnak tanulmányaikhoz.

2013-ban az ELTE TÓK Tudományos Közleményei sorozatban a tanszéknek önálló kötete jelent meg „Education and/und Forschung II” címmel¹⁷, amely gyűjtemény betekintést nyújt az ELTE TÓK Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszékén dolgozó, valamint a tanszékkal kapcsolatban álló külföldi és hazai egyetemi oktatók, valamint a gyakorló intézmények pedagógusainak az elmúlt időszak alatt végzett munkájába, kutatásaiba. A fejezetek olvasása nyomán az érdeklődő pontos képet nyerhet az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék sokszínű oktatási és kutatási profiljáról.

A tanszék oktatói az elmúlt években több nemzetközi konferenciát és egyéb szakmai összejövetelt rendeztek. Az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék és az Óvó- és Tanítóképzők Egyesülete Idegennyelvi Tagozata 2013-ban nagy sikerű nemzetközi szakmai konferenciát rendezett *A korai idegennyelvi fejlesztés elmélete és*

¹⁷ Árva Valéria–Márkus Éva (szerk.) 2013: *Education and/und Forschung II*. (ELTE TÓK Tudományos Közleményei XXXV.) Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. http://old.tok.elte.hu/nyelv/dokuk/Markus_Education.pdf (A letöltés ideje: 2018. 7. 29.)

gyakorlata címmel a Goethe Intézetben, közel száz résztvevővel. A konferencián együtt vettek részt angol és német szakos, elméleti és gyakorlati szakemberek, akik széleskörű áttekintést nyerhettek a korai nyelvfejlésztés mai kérdéseiről. Az elhangzott előadások konferenciakötetben láttak napvilágot.

Célul tűztük ki a tanszék oktatóival, hogy a tanszék a kisgyermekkori idegennyelv oktatás területén elért szakmai és kutatási eredményei és jól működő képzése okán régiós központ szerepet töltsön be a Kárpát-medencében, a kisgyermekkori idegennyelv oktatás kutatásának a központja legyünk. Ebbe az irányba mutat nemzetközi kapcsolataink egy része: 2013-ban fogadta a tanszék a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara tanulmányi dékánhelyettesét, Baráth Lászlót, Balla Istvánt, a Pedagógusképző Intézet igazgatóját és Viczay Ildikót, a Tanító- és Óvóképző Tanszék vezetőjét (Közép-európai Tanulmányok Kara). Tájékoztattuk a delegációt a kari idegen nyelvi képzés formáiról, valamint a tanszéki kisgyermekkori idegennyelv oktatással és pedagógusképzéssel foglalkozó kutatóműhely tevékenységéről, a benne folyó kutatásokról.

2014-ben Dana Hanesova egyetemi docens és Andrea Poliakova tanító, doktorandusz, látogattak Szlovákiából, a Banská Bystrica-i Bél Mátyás Evangélikus Egyetem Pedagógiai Karáról, egy európai uniós „Mobility” nemzetközi projekt keretében karunkra. Öt napos látogatásuk során a korai angolnyelv-oktatást és a korai kéttannyelvű oktatást tanulmányozták a Karon is: mind a gyakorlóiskolában, mind a Karon részt vettek angol nyelvű órákon.

A PhD-fokozattal rendelkezők és a PhD-képzésben részt vevő oktatóink bekapcsolódnak a kari tudományos felolvasó ülések sorozatba, aminek programját színvonalas és izgalmas előadásaikkal gazdagítják.

A tanszék oktatói – a teljesség igénye nélkül – az alábbi tudományos témákat kutatják:

Radvai Terez kutatása: Önálló tanulás és/vagy frontális oktatás a német nemzetiségi iskolák alsó tagozatán.¹⁸

¹⁸ A kutatási téma leírása: Az alsó tagozatos korosztály is a folyamatosan változó, információktól túltengő mediális környezetből szerzi a világról a tapasztalatai nagy részét. Ennek eredményeképpen a valós tapasztalatokra épülő tanulás, megismerés visszaszorulóban van. Mindeközben az élethosszig tartó tanulás szerepe egyre nő. Döntő fontosságú ebben a környezetben, hogy már a kisiskolások is elsajátítsák a tanuláshoz szükséges stratégiákat, technikákat, hogy megfelelhessenek a kor kihívásainak. A kutatás a tanulók tanulási szokásairól, a tanítók tanítási szokásairól és a szülők elvárásairól kíván helyzetjelentést adni. Valamint az oktatás dokumentumait elemzi abból a szempontból, milyen szerepet foglal el bennük az önálló tanulás kompetenciája. Külön érdekesség, hogy a vizsgálat célcsoportja két tannyelvű, illetve nemzetiségi nyelvű; a vizsgált tanulói csoportok, tanítók német nyelvű oktatás szereplői, így a tartalomalapú nyelvelsajátítás, a tantárgyköziség is kulcsfogalom a kutatásban.

Trentinné Benkő Éva kutatásai: Az ELTE TÓK kétnyelvi képzéseinek vizsgálata és értékelése. A tanulási eredmények, a nézetek és a pályaaorientáció vizsgálata a kétnyelvi képzésben résztvevő hallgatók körében.

A kétnyelvi pedagógusképzést választó hallgatók belépő nézetei, a jelentkezőt meghatározó motivációk és elvárások vizsgálata az ELTE TÓK óvopedagógus-képzésében. A kétnyelvi pedagóguskompetenciák: a hatékony kétnyelvi pedagógus számára szükséges (CLIL = Content and Language Integrated Learning) kompetenciák feltérképezése és fejlesztésének lehetőségei.

Az értékelési- és vizsgagyakorlat megújítása a pedagógusképzésben. Hallgatói portfóliók alkalmazásának lehetőségei. A hagyományos tételhúzás kollokvium átalakítása kreatív-reflektív portfólióvédéssé. A vizsgaportfóliók elemzése és a hallgatói visszajelzések értékelése.

Gyermeknyelvpedagógia (3–12 éves korosztály). A korai intézményes idegennyelvi, valamint kétnyelvű/kéttannyelvű (CLIL) fejlesztés elmélete és gyakorlata. Módszertani megfontolások.

Kvalitatív kutatómódszertani megközelítések a pedagógusnézetek és tanulási eredmények feltárásában: vizuális megjelenítések (változatos technikákkal plakátok, bábok, tárgyak, társasjátékok stb. készítése), szimulációs gyakorlatok, metaforák, mesék, fogalomtérképek vizsgálata a pályaaorientáció erősítése, a gyermekkultúra és a kreativitás támogatására és megőrzésére.

A gyakorlati ismeretszerzés és -képzés nyújtotta lehetőségek kihasználása az idegennyelvi/kétnyelvi pedagógusképzésben résztvevő hallgatók számára. A gyakorlat és a képzés összhangja. „Ki a házból” szakmai programok, intézménylátogatások a pedagóguskompetenciák erősítése érdekében.

Márkus Éva kutatása: Nyelvjáráskutatás, magyarországi német nyelvjárások (hangsúlyosan Nagybörzsöny és a Budai-hegyvidék falvainak német nyelvjárása).¹⁹

Bereczkiné Záluszkai Anna kutatása: Magyarországi szlovák nemzetiségi óvodákra irányuló kutatás.²⁰

¹⁹ A kutatás egyrészt tudományos alapossággal dokumentálja, nyelvészeti eszközökkel leírja a magyarországi német nyelvjárásokat, másrészt a nyelvjárás közvetítésének lehetséges útjait térképezi fel a nemzetiségi általános iskolák alsó tagozatán (nemzetiségi gyermekirodalom által, illetve népmeser tanóra keretében). Sok német nemzetiségi pedagógus nem beszél nyelvjárást, így tart annak tanórai bevezetésétől, holott a nyelvjárás megismertetése a gyerekekkel hivatalos tantervi előírás. Ezen a helyzeten kíván segíteni a kutatás, például módszertani segédletek megjelentetésével.

²⁰ Magyarországon működnek olyan óvodák, ahol a szlovák nyelvet anyanyelvi körülmények között ismerhetik meg a gyermekek, ahol a heti nevelési rendbe szervesen beépülnek a szlovák nyelvű kommunikációs és irodalmi foglalkozások, kultúraközvetítő események. A kutatási folyamat mindkét területre fókuszál. Az eddig vizsgált területek közül a dél-alföldi régió nagy múltú kulturális központjának számító Tótkomlóson található

A hallgatókat továbbra is be kívánjuk vonni is a tudományos munkába, bár ez a magas hallgató és oktatói óraterhelés mellett egyre nehezebb feladat. Folytatni szeretnénk azt a hagyományt, hogy – kellő számú és színvonalú jelentkező esetén – külön nyelvi szekcióban mutatkoznak be hallgatóink a Kari TDK-rendezvényeken. Továbbra is el szeretnénk érni, hogy országos továbbjutás esetén az OTDK Tantárgy-pedagógiai szekcióban biztosítva legyen az idegen nyelven értő szakember jelenléte. A TDK keretein belül elért hallgatói kutatási eredményeket továbbra is hasznosítani kívánjuk az oktatói-kutatói munkában is. A nemzetköziesítés jegyében bevontuk az Erasmus ösztöndíjas külföldi diákokat is a TDK-munkába, első alkalommal 2014-ben.

14. Hallgatói kapcsolattartás

A tanszék jó kapcsolatokat ápol a hallgatókkal, a hallgatói önkormányzattal, kölcsönösen segítve egymás munkáját. Az Erasmusos diákokat terveink szerint intenzívebben bevonjuk a kari, tanszéki közéletbe, és mivel műveltségterületes és nemzetiségi szakirányos hallgatóink a közösen látogatott órák és a jó idegennyelv tudás okán napi kapcsolatban állnak velük, erre jó esélyeink is vannak.

Rendezvényeinkről rendszeresen készítünk képes és írásos dokumentációt, amit a honlapunkra is felteszünk. A következő kari rendezvényeket tartja meg

Szlovák Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola és Óvoda összevont intézmény óvodai csoportjainak nevelési munkájáról készült publikáció. Az Országos Szlovák Önkormányzat fenntartása alá tartozó óvoda a nemzetiségi kultúra megmaradásának egyik fontos láncszemeként működik a településen. A tevékenységek az Óvodai nevelés országos alapprogramja és a Nemzeti, etnikai kisebbség óvodai nevelési irányelvek alapján folynak és megfelelnek azoknak az általános társadalmi igényeknek, amelyeket az alapidokumentumok a 3–7 éves korú gyermekek harmonikus fejlődése érdekében meghatároznak. A helyi program küldetésnyilatkozatában hangsúlyos pontként kapott szerepet az óvodai nemzetiségi nevelés gondolata, melynek céljai között szerepel: a nyelv megszerettetése és a nemzetiségi kultúra iránti identitástudat kialakítása. Az intézmény három homogén csoportjában olyan szakirányú képzettséggel rendelkező diplomás óvónők dolgoznak, akik magas színvonalon látják el a nemzetiségi nevelés feladatait: a kétnyelvű pedagógusok változatos módszerekkel biztosítani tudják a szlovák nyelvre való ráhangolást, a gyermekek folyamatos érdeklődésének fenntartását. A pedagógusok játékos keretek között tájékoznak az óvodába újonnan érkező gyermekek szlovák nyelvi szintjéről, a későbbiekben pedig minden területre külön koncentrálnak mérve a gyermekek fejlődését. A csoportvezető óvónők folyamatosan figyelik a gyermek-szülő, gyermek-gyermek, gyermek-óvónő, szülő-óvónő közötti kommunikációt, majd a kiértékelt eredmények függvényében meghatározzák az egyénre szabott differenciálási lehetőségek útjait. A tanszék oktatóinak további eredményeiről, a kapcsolódó publikációkról bővebben ld.: <http://www.tok.elte.hu/file/idnytszk17.pdf> (A letöltés ideje: 2018. 7. 31.)

a tanszék hagyományosan, amelyek jól beváltak, így a jövőben is szeretnénk őket megrendezni:

- Erasmus-délután (beszámoló az Erasmus-ösztöndíjasok tapasztalatairól)
- angol és német alkotói és műfordító verseny
- angol nyelvi drámafesztivál, illetve vers- és prózamondó verseny
- módszertani délután (angol)
- német adventi délután műsorral és az ünnephez tartozó étkekkel-italokkal
- angol Halloween party teázással, amelyre anyanyelvű vendéget is hívnak a nyelv gyakorlása céljából
- német nyelvi vers- és prózamondó, illetve szépkiejtési verseny
- szeptemberi ismerkedési délelőtti játékos formában az első éves műveltségterület, illetve nemzetiségi szakirány hallgatóinak (angol és német).

A Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából megrendezésre került színvonalas, jól sikerült rendezvényünk volt 2011-ben az *Aktuális tendenciák a nemzetközi felső- és közoktatásban – hallgatói tapasztalatok (Erasmus)* című kari konferencia. A rendezvény célja az volt, hogy a hallgatók bemutassák, milyen jó gyakorlatokat tapasztaltak a külföldi felső-, illetve közoktatásban részképzésük során. A hallgatók remek tapasztalatokkal érkeznek haza, ezért a tanszék Demeter Katalin dékánhelyettes asszony felkérésére kari konferenciát rendezett, hogy a kar oktatói is megismerhessék ezeket a tapasztalatokat.

Az Erasmus keretében külföldre utazó hallgatóknak ezen felül tájékoztató előadást is tartunk a teendőkről és kinti tudnivalókról az Erasmus koordinátorok és a tanszéki oktatók közreműködésével. Ezt a hagyományt a jövőben is folytatni kívánjuk, mert a hallgatók igénylik az intenzív oktatói segítséget a kiutazásuk megszervezésében – a tájékoztató előadás keretein túl is. Oktatóink a hallgatók rendelkezésére állnak mind a konzultációs időpontokban, mint elektronikus levelezés útján is. A nagyobb hatékonyság elérése érdekében felosztottuk egymás között az intézményeket, így minden oktató azokkal a célintézményekkel tartja a kapcsolatot, amely(ek)ért felelős, és azokkal a hallgatókkal foglalkozik intenzívebben, akik az adott intézmény(ek)be jelentkeztek.

15. Ízelítő az elmúlt évek rendezvényeiből

A tanszék oktatói változatos külső és belső helyszíneken zajló fontos szakmai eseményeken, hallgatói rendezvényeken vesznek részt. A tanszék rendezvények színes kínálatával segítik a tehetségek kibontakozását, támogatják a hallgatók

kezdeményezéseit, a sokszínű közösségi életet. Az alábbiakban néhány érdekes rendezvényt idézünk fel a közelmúltból.

Az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék angol szakcsoportja 2012-ben módszertani délutánt tartott a kétnyelvi specializációs óvodapedagógusjelöltek számára. Meghívott vendéglőadóink a csepeli Montessori kétnyelvű gyakorló óvodánk vezetője és angolul nevelő pedagógusai voltak, akik a Montessori módszer és a korai kétnyelvi nevelés kapcsolatáról tartottak előadást „Dióhéjban a Montessori Pedagógiáról a korai nyelvi nevelés tükrében” címmel, videós és eszközbemutató kíséretében.

A Goethe Intézet munkatársa a 6–8 éves gyermekeknek szóló „Hans Hase” című német nyelvű oktatócsomag egyik kidolgozója meghívásunkra többször el látogatott karunkra és a német nemzetiségi óvodapedagógus és német nemzetiségi tanító, illetve műveltségterületes hallgatóinknak bemutatta az oktatócsomagot, illetve a „Jeder ist anders” című német nyelvű musical tananyagcsomagot.

2015. szeptember 28-án tartotta az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék első *Dobj el mindent és tanulj nyelveket* című rendezvényét. A flash mob jellegű esemény célja az volt, hogy lehetőséget nyújtson a kar hallgatóinak egy rövid, játékos jellegű nyelvgyakorlásra. Az egyik szünetben a tanszék nyelvi specializációs hallgatóival együtt mobil nyelvi állomásokat állítottunk fel az első emeleti folyosón, ahol öt nyelvből (angol, német, szerb, francia és magyar mint idegennyelv) kínáltunk összesen 37 nyelvi feladatot. A változatos szintű feladatok között volt nyelvtani játék, kulturális kvíz, nyelvtörő, ifjúsági irodalmi feladat, szókincs építő feladat, nyelvtani gyakorlatok vagy éppen nyelvi dominó és kártya. Több állomáson egy-egy kultúrára jellemző csemege volt a jutalom. A feladatok jelentős részét a nyelvi specializációs hallgatók készítették el különböző nyelvi és tantárgy-pedagógiai kurzusaikon. A rendezvényre a szeptember 26-i Európai Nyelvek Napja alkalmából került sor Árva Valéria szervezésében. Az eseményt azóta minden évben megrendezzük.

Az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék oktatói 2015. szeptember 22. és 25. fogadták az Erasmus+ oktatói mobilitási program keretében karunkra érkezett Melanie Steiner német szakos kolléganőt, a Nemzetközi Iroda vezetőjét, aki Innsbruckból a Pädagogische Hochschule Tirol intézményből érkezett. A német nemzetiségi szakirányos tanító és óvodapedagógus hallgatóknak tartott szemináriumokat az osztrák kultúráról, szokásokról, az osztrák iskolarendszerről, osztrák gyermekirodalomról, emellett bemutatott osztrák környezetismeret tananyagokat is. A csecsemő- és kisgyermeknevelő szak hallgatói számára német szaknyelv órán szaknyelvi foglalkozást tartott az osztrák kisgyermekneveléssel foglalkozó intézményekről.

2015. október 5-én az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék szervezésében karunkra látogatott a freiburgi Institut für Volkskunde der Deutschen des östlichen Europa képviselőiben Michael Prosser-Schell (a Freiburgi Egyetem néprajz oktatója) és Csilla Schell. A német nemzetiségi szakirányos hallgatók számára német nyelvű előadást tartottak az intézetben fellelhető archív néprajzi anyagokról (Tonarchiv, Nachlass Karasek, Bildarchiv, Archiv Einsendungen, Sagen-Archiv stb.), azok felhasználási lehetőségeiről a kutató, illetve a pedagógiai munkában. Bemutatták a „folklore europaea” elnevezésű online adatbankot is. Végezetül beszámoltak a hallgatók számára elérhető ösztöndíj lehetőségekről.

Trentinné Benkő Éva a Korai Kétnyelvűség Kutatóműhely keretében két „Ki a házból” típusú szakmai programot szervezett a kétnyelvi képzésben részt vevő, illetve a témában szakdolgozó hallgatók számára: 2015. október 15-én hat angol–magyar kétnyelvi modul végző (tanító, óvopedagógus, nappalis és levelezős) hallgatóval látogatott el Kitzinger Arianna Ilona nyelvtudományi doktori értekezésének angol nyelvű nyilvános védésére a PPKE BTK-ra. A kolléga disszertációjának címe: *Multilingual and Multicultural Challenges in a Hungarian Kindergarten*. 2015. november 20-án 11 kétnyelvi modul végző tanító szakos hallgatóval vett részt a Szabó Magda Magyar–Angol Kéttannyelvű Általános Iskola országos szakmai napján. Az egésznapos program keretében a pedagógusjelöltek többek között angol nyelvű elméleti előadáson, nyílt órákon, kerekasztalbeszélgetésekben, illetve egy Jilly Viktor által vezetett CLIL műhelymunkán vehettek részt.

2015. november 20-án Frey Mária, a pécsi Koch Valéria Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium tanára nemzetiségi nap rendezvény keretében workshopot tartott karunk nemzetiségi szakirányos óvodapedagógus és tanító szakos hallgatói számára német népismeret (Volkskunde der Ungarndeutschen) témakörben. A hallgatók a délelőtti folyamán megismerkedhettek a tankönyvszerző előadó vadonatúj német nyelvű tankönyvével és munkafüzeteivel, amiket a német népismeret tantárgy számára készített alsó tagozatos gyermekek részére. A lelkes résztvevő hallgatók változatos munkaformákban kipróbálhattak rengeteg kreatív, játékos „feladatot”, számtalan praktikus ötlettel lettek gazdagabbak, amit későbbi pedagógiai munkájukban is használni tudnak. A rendezvény szervezője Márkus Éva volt.

Az ELTEfeszt rendezvényein, valamint a kari nyílt napok programján is rendszeresen részt veszünk. A szemléltetés kedvéért idézzük fel egy korábbi év eseményeit: 2015. november 27-én az alábbi programmal vettünk részt a nyílt napon:

9:00–10:30 „Volkskunde der Ungarndeutschen, die Volkstrachten” német óra látogatása (oktató: Márkus Éva)

- 11:00–12:00 „Didaktik und Kinderliteratur, spielerische Stationenarbeit” német óra látogatása (oktató: Radvai Teréz)
- 12:00–12:45 „Kreatív hallgatói alkotások és pillanatsfelvételek, azaz »Így tanulnak az angolos hallgatók az ELTE TÓK-on«” előadás és tájékoztatás (előadó: Trentinné Benkő Éva)
- 12:00–13:00 „Deutsche Kinderliteratur, kreative Arbeitsblätter, produktives Arbeiten” kiállítás és bemutató gyermekirodalmi témájú hallgatói produktumokból (előadó: Dorothee Lehr-Balló)²¹

Az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék a német DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst) nevű szervezet pályázatán sikeresen vett részt. Csoportos hallgatói tanulmányútra nyertek ösztöndíjat 2016 áprilisában Drezdában, az út célja a német nemzetiségi óvodapedagógus hallgatók számára külföldi szakmai, módszertani tapasztalatszerzés, nyelvi továbbképzés, szakmai kapcsolatok kiépítése, tapasztalatcsere, közös szemináriumok a Drezdai Evangélikus Főiskola hallgatóival, intézménylátogatás volt. A pályázatot Dorothee Lehr-Balló koordinálta. A Németországban töltött hét mind tartalmi, mind interkulturális szempontból nagy szakmai tapasztalatot jelentett minden résztvevő számára. Az utazás súlypontját a hospitálások jelentették, több óvodában, majd ezeket szakmai elemzések követték a Drezdai Evangélikus Főiskola német hallgatóival és oktatóival. Az ezekből nyert gyakorlati ismeretek és tapasztalatok óriási szakmai gyarapodást jelentenek a hallgatóknak, akik sok impulzust kaptak az út során, amit későbbi pedagógiai tevékenységük során is hasznosíthatnak. A drezdai hallgatókkal együtt a szemináriumokon és közös workshopokon való részvételen keresztül intenzív szakmai tapasztalatcsere valósult meg (hallgatóink kiselőadásokkal készültek). A programot tematikus városnézések (például: a reformpedagógiához kapcsolódóan) és kulturális rendezvények színesítették. A hallgatók drezdai hallgatótársaiknál laktak, ami az interkulturális tapasztalatcserét és a személyes kapcsolatok kialakítását lehetővé tette. Az utazás nagyban hozzájárult az ELTE TÓK és az Evangelische Hochschule Dresden közötti együttműködés élénkítéséhez.²²

2013 őszétől kezdve évente német nemzetiségi óvodapedagógusok hallgatók oktatói kísérettel (Radvai Teréz, Baloghné Nagy Gizella, illetve Dorothee Lehr-Balló részvételével) tanulmányúton vehetnek részt Fellbachban, a város vezetésével kialakult kapcsolat eredményeképp, amelynek folyamán óvodákban hospitálhatnak és szakmai előadásokon vehetnek részt.²³

²¹ A 2015. évi ELTE TÓK nyílt nap programja. <http://www.tok.elte.hu/file/nyiltnap15.pdf> (A letöltés ideje: 2018. 8. 01.)

²² *Studienreise nach Dresden*. <http://old.tok.elte.hu/nyelv/dresden/dresden2016.html> (A letöltés ideje: 2018. 8. 01.)

²³ *Besuch in Fellbach*. <http://old.tok.elte.hu/nyelv/fellbach/fellbach.html> (A letöltés ideje: 2018. 8. 1.)

Az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék német szakcsoportja minden évben hirdet német nyelvű alkotói és fordítói versenyt a hallgatóknak. Ezenkívül a német adventi délután keretein belül drámafesztivál vagy szépkiejtési verseny kerül évente megrendezésre.

Minden ősszel Erasmus információs délutánt szervezünk hallgatóinknak, amelyen az Erasmus ösztöndíjjal külföldön járt felsőbb éves hallgatók kiselőadások keretében bemutatják tanulmányútjaikat, és reményeink szerint motiválják társaikat a pályázásra.

Lehet szeretni a nyelvvizsgát? Cambridge nyelvvizsga az alsó tagozaton címmel 2016. március 21-én György Mariann, a British Council munkatársa bemutató előadást tartott a University of Cambridge Local Examinations Syndicate (UCLES) gyermekek számára tervezett nyelvvizsgájáról. Bemutatta, hogy egy életkori sajátosságok figyelembe vételével összeállított nyelvvizsga pozitív élmény is lehet az alsó tagozatos korosztály számára.

2016. április 5-én immár második alkalommal tartott az Euroexam Nyelvvizsga Központ karunkon ingyenes nyelvvizsga tréninget. Az interaktív tréningben Rádai Péter tanártréner, a központ munkatársa praktikus tippekkel ismertette meg az érdeklődő közönséget, hogyan készüljenek önállóan és hatékonyan a B2 szintű angol és német nyelvvizsgára. Az ismertetett források és eszközök mind ingyenesen elérhetőek az internetes portálokon. A tréning után B2 szintű próba nyelvvizsgára volt lehetőség mindkét nyelvből. A jelöltek egy nyelvvizsga feladatsor kitöltése után részletes visszajelzést és értékelést kaptak a vizsgaközponttól.

2016. április 25-én az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék és a British Council közös szervezésében tartottuk a *Learn English Family avagy Hogyan segíthetik a szülők a kisgyermeküket az idegennyelv elsajátításában és milyen segítséget tud ehhez a British Council nyújtani?* címmel módszertani workshopot. A műhelyfoglalkozás során bemutatásra került a program, amin keresztül a szülők a kora gyermekkori nyelvelsajátítással ismerkedhetnek, a hozzá kapcsolódó online segédanyagok, valamint azt is, hogy hogyan vezetik be a résztvevő szülőket a módszerekbe, amelyeket a gyerekekkel otthon alkalmazhatnak. Ezek ismeretében az óvodapedagógusok és a tanítók is könnyebben kommunikálhatnak majd a szülőkkel a kisgyermek nyelvtanulásáról.

Dorothee Lehr-Balló kolléganő 2016. július 4. és 8. között a Goethe Intézet megbízásából a Valéria-Koch Gimnáziumban „Von Füchsen, Zwergen und jungen Helden. Kinder- und Jugendliteratur in der Praxis” címmel tartott egy hetes továbbképzést magyar és lengyel tanítónők számára.

2016. szeptember 8-án Aarhus-ból a karunkra látogató 12 fős dán diákcsoport fogadásában részt vett Árva Valéria (Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék) és Déri András (Társadalomtudományi Tanszék), valamint négy angol műveltségterületes hallgató, Dsupin Viola, Radocsai Réka, Lederhaas Sára, Katics Eszter és Lánszky Donát hallgató. A kötetlen beszélgetés témája az ELTE TÓK-on folyó tanítóképzés a diákok bemutatása, valamint a diákok szemszögéből való ismertetése volt.

Trentinné Benkő Éva az ELTE Tanárképző Központja által szervezett *Tudós Tanárok – Tanár Tudósok: Fókuszban a tanulás és a tanítás értékelése* című konferencián tartott előadást 2016. november 9-én az ELTE BTK-n, a Gólyavárban „Az érték vizsgálja – a vizsga értéke” címmel.

Trentinné Benkő Éva és az ELTE Gyertyánffy István Gyakorló Általános Iskola angol szakvezető pedagógusa, Szepesi Judit zsűrizésre kapott felkérést a 2016. november 17-én megrendezésre került *A Game of Voice – Everybody is Somebody* angol szépkiejtési versenyen, amelynek témája idén a sokszínűség és a tolerancia volt. A versenyt a Szabó Magda Szellemi Örökségéért Alapítvány és a Szabó Magda Angol–Magyar Kéttannyelvű Általános Iskola közösen szervezte.

Trentinné Benkő Éva *Ten Years of CLIL Teacher Training at ELTE TÓK* címmel angol nyelvű előadást tartott az IRI Education and Society nemzetközi konferencián Budapesten 2016. november 27-én.

Szintén Trentinné Benkő Éva a KPSZTI alsó tagozatos angolos tantárgygondozójaként 2016. november 29-én egész napos angol szakmódszertani továbbképzést szervezett és vezetett a KPSZTI-hez tartozó általános iskolákban angolt tanító pedagógusoknak.

Man Cheung, a Dramatic English Nyelviskola (Hong Kong) igazgatója 2016. december 14-én karunkon járt és három előadást tartott hallgatóinknak. Az előadásban drámapedagógia workshop szerepelt, illetve a nyelviskoláról és a Hong Kongban történő munkavállalásról beszélt. A Dramatic English Nyelviskola óvodákban tart nyelvi és drámafoglalkozásokat. Man Cheung korábbi magyar nemzetiségű óvodapedagógus alkalmazottjairól szerzett kiváló tapasztalatai, illetve a magyarországi óvodapedagógus-képzés jó híre miatt ajánl munkalehetőséget nyelviskolájában a TÓK végzős hallgatóinak. Az óvodai nyelvfejlesztéssel foglalkozó munkatársakat jellemzően 1–3 éves időtartamokra szerződtetni, ami egyben kiváló alkalom arra, hogy fiatal pályakezdőként nemzetközi szakmai tapasztalatokat szerezzenek. A programot Árva Valéria adjunktus koordinálta.

A *Tehetséges pedagógushallgatók műhelytalálkozója* 2017. április 6-án került megrendezésre az Idegen Nyelvi és Irodalmi Diákkör programjaként.²⁴

Az ELTE TÓK német nemzetiségi szakirányos tanító szakos I. éves hallgatói 2017. március 31-én Pilisszentivánon bejárták a Német Nemzetiségi Tanösvényt, kísérőjük Márkus Éva volt. A kiránduláson közösen vettek részt az ELTE BTK német nemzetiségi szakos hallgatóival és a Pannónia Általános Iskola (karunk gyakorlóhelye a német nemzetiségi szakirányos és német műveltségterületes hallgatói számára) 6. osztályos tanulóival. A program a XIII. kerületi német nemzetiségi önkormányzat támogatásával valósult meg.

Trentinné Benkő Éva 2017. március 22-én tantárgygondozóként vezette a *Játékok és gyermekirodalom a tavasz és a húsvét* témakörében szervezett angol módszertani továbbképzést a Katolikus Pedagógiai Intézetben az általános iskola alsó tagozatában tanító angoltanárok számára, melyen műhelyfoglalkozást is tartott „Spring in the Air: Songs and Rhymes for Young Learners” címmel.

2017. október 3-án karunkon tett látogatást a hollandiai Ede városában lévő Christian University of Applied Sciences-ről egy tanító szakos csoport. Ez alkalomból *Holland délutánt* szervezett az Idegen Nyelvi és Irodalmi tanszék a kari Erasmus Iroda (Romanoczkai Ildikó) közreműködésével, amelyen először angol műveltségterületen tanuló hallgatóink (Katics Eszter, Lederhaas Sára és Bíró Fanni) a magyar közoktatásról, illetve nyelvtanításról tartottak előadást, majd a holland vendégek kísérő tanára, Els Andringa a hollandiai általános iskolai oktatásról beszélt. A rendezvény minden érdeklődő számára nyitott volt.

Az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszéken 2017. október 9-án vendégül látta az egy konferencia alkalmából Magyarországon tartózkodó Juan Uribe brazil tanártréner és bábművészt, aki óvószakos hallgatóknak tartott workshopot. A workshop témája az affektív nyelvtanulás volt.

²⁴ A találkozó előadói és előadásai:

Trentinné Dr. Benkő Éva: A tudományos diákkörökben végzett tevékenység ismertetése és az előnyök, lehetőségek bemutatása: Miért érdemes TDK-zni?

Dr. Árva Valéria: A kisgyermekkori idegennyelvi és kétnyelvű fejlesztés kutatóműhely bemutatása

Almási Laura (NTK 4): Accuracy versus Fluency in English Language Teaching (a XXXIII. OTDK-n bemutatott pályamű ismertetése)

Horváth Zsófia (NTK 4): Two Cultures, One Person: The Advantages and Challenges of Being Bilingual (a XXXIII. OTDK-n bemutatott pályamű ismertetése)

Marczin Balázs (ÓBL 3): The Influence of the Digital World on Early Childhood Development and Acquisition of Skills (a XXXIII. OTDK-n bemutatott pályamű ismertetése)

Kerekasztal beszélgetés: Kérdések és válaszok a kutatás folyamatáról.

Trentinné Dr. Benkő Éva: A TDK követelményrendszerének ismertetése

Összegzés és zárszó. A programért felelős oktató: Trentinné Dr. Benkő Éva

2017. november 9-én Queenie Tann, a World Forum Foundation Hong Kong-i képviselője, korai nyelvfejlesztő szakember, szerző tanszékünk hallgatóinak két workshopot tartott, amelyeknek a címe a következő volt: *Raising Young Children's EQ In the Classroom*” és „*Using Music And Movement To Help Young Children With Learning Difficulties*.

2018. március 21-én Sylvie Dolakova, óvodai nyelvfejlesztő szakember, tanár-tréner és tananyagszerző, a TÓK nemzetközi Mesekonferenciájának előadója a konferencia előtt egy nappal hallgatóink részére is workshopot tartott.

A mese interdiszciplináris megközelítései címmel nemzetközi tudományos konferencia zajlott a TÓK-on 2018. március 22-én. A konferencia angol és német nyelvű szekciójában a tanszék oktatói is előadtak, ezen túl részt vállaltak a konferencia Tudományos Bizottságában és Szervezőbizottságában is.

Találkozás az idegen-nyelvvel kisgyermekkorban című csecsemő- és kisgyermeknevelők részére szervezett szakmai napot tartottunk 2018. június 1-jén. A rendezvény szervezője Trentinné Benkő Éva volt, a konferencián előadtak a szervező mellett: Márkus Éva, Endrődy-Nagy Orsolya, Kovács Judit, Fazekas Tímea, Karai-Képes Éva, Maya Lo Bello, Árva Valéria és Petri Barbara.

1. kép Életkép a *Találkozás az idegennyelvvel kisgyermekkorban* című rendezvényről (saját tanszéki, hallgatói felvétel)

2. kép A fotón látható kollégák balról jobbra: Dr. habil. Kovács Judit (angol szakcsoport), Trentinné dr. Benkő Éva (angol szakcsoport), Stoyanné dr. Peér Hajna (német szakcsoport), Görgényiné Epres Erika (angol szakcsoport), Szuchy Gabriella (angol szakcsoport), Csanádiné dr. Kiss Jolán (német szakcsoport), Radvai Teréz (német szakcsoport), Dr. habil. Márkus Éva (német szakcsoport), Dr. Árva Valéria (angol szakcsoport), Dorothee Lehr-Balló (német szakcsoport), Dr. Lásztity Nikola (szerb szakcsoport), Dr. Maria Teresa Reyes (angol szakcsoport), Molnárné dr. Batári Ilona (német szakcsoport), Dr. Bodó Sándorné (német szakcsoport), Baloghné dr. Nagy Gizella (német szakcsoport), Szabó Éva (tanszéki ügyintéző), Vincze Emőke (angol szakcsoport) (saját tanszéki, hallgatói felvétel)

16. Szakmai közélet

Az ÓTE Idegen Nyelvi Szekciójával szoros kapcsolatokat ápolunk, amelynek elnöke tanszékünk oktatója, Trentinné Benkő Éva docens. A szekció támogatja a tanszéki munka szakmai megújulását, innovatívan hat az oktatók tudományos-szakmai munkájára, segíti a tájékozódást az országon belüli társtanszékek munkáját illetően. Közösén került megrendezésre *A korai idegennyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata* című nemzetközi szakmai konferencia, amelynek a nagy sikerre való tekintettel folytatását tervezzük.

Fontos szerepet tölt be a kar életében a Tanulmányi Bizottság, amelynek elnöke 2018-ig tanszékünk oktatója, Szuchy Gabriella mestertanár volt, majd 2018-tól Trentinné Benkő Éva docens lett, a bizottság tagjai az oktatók és hallgatók általános elégedettségével végzik munkájukat. Az Oktatási Bizottságban Trentinné Benkő Éva docens és Baloghné Nagy Gizella adjunktus képviselik a tanszéket. A Tudományos Bizottságnak Árva Valéria a tagja a tanszék oktatói közül. tanszéket, aki a kari Etikai Bizottság elnöke is. A Tudományos Diákköri Tanácsban pedig Trentinné Benkő Éva docens a tanszék részéről az oktatói tag.

17. Minőségbiztosítás

Oktatóink azon vannak, hogy megfeleljenek az ELTE egyetemi karán érvényes szigorú oktatói, kutatói követelményeknek. A PhD-fokozattal rendelkező oktatóknak folytatniuk kell a kutatást, és fokozatosan fel kell készülniük a következő megmérettetésre, a habitusvizsgálatra, illetve habilitációra.

A kutatás területén a minősített oktatók folyamatosan tevékenykednek, gyakran egyéb terheik mellett erőn felül publikálnak és konferenciákon adnak elő. A tanszék oktatói a karra leginkább jellemző idegen nyelvi módszertani kutatások mellett német/szerb nemzetiségi és német/angol nyelvészeti, valamint német nyelvjárási kutatásokat is folytatnak. A publikációk feltöltése az MTMT-be folyamatos.

Fontos lépés volt a tanszék életében az idegen nyelvi módszertani kabinet kialakítása. Hallgatóink számára olyan háttérteremtettünk ezzel, ami garantálja a legkorszerűbb nyelvoktatási módszerekkel való megismerkedést. A képzések minőségbiztosítása okán folyamatosan tananyagfejlesztő tevékenységet is folytatunk.

Az OMHV/OHV-kérdőívek kiértékelése tanulságos az oktatóink számára. A (tovább)képzéseinken is minőségbiztosítási kérdőíveket tölttetünk ki, fontosak a hallgatók visszajelzései, így törekszünk a képzések színvonalának megőrzésére, illetve folyamatos javítására. Folyamatosan elemezni kell a hallgatók nyelvtudás-szintjét és az oktatói hatékonyság kérdését. A bolognai rendszer eredményezte óraszámcsökkenés miatt foglalkoznunk kell az oktatás színvonalának optimalizálásával, szükséges megvitatnunk a lehetséges módosító javaslatokat, tapasztalatot cserélnünk az oktatói gyakorlatokról és azok beválásáról.

18. Pályázatok

Az Erasmus, majd az Erasmus+ európai uniós pályázatokon részt vettünk és veszünk, mind hallgatói, mind oktatói cserével, monitoring látogatásokkal, adminisztratív, majd 2018-tól kutatói mobilitásokkal is. A bejövő hallgatók fogadását ellátjuk, számukra a nekik legjobban megfelelő kurzusok kiválasztásában is segítünk. A tanszék kiemelten fontos szerepet vállal a kart érintő Erasmus hallgatói csere (mind a bejövő, mind a kimenő hallgatók koordinálásának) lebonyolításában. Nagyon jó a kapcsolat a tanszék koordinátorai és a kari Pályázati Iroda²⁵ munkatársa között, ami elengedhetetlen a szakmai és az adminisztratív munka

²⁵ 2018-ban: Tudományos és Nemzetközi Ügyek Irodája.

összehangolt végzéséhez. Így biztosítható a bejövő/kimenő hallgatók zökkenőmentes kiküldése, illetve fogadása és integrálása a kar életébe. A HÖK külügyi vezetése is intenzívebb munkakapcsolatra törekszik a tanszékkel, amit a tanszék természetesen örömmel fogad és viszonzni kíván.

A nemzetköziesítés az ELTE-n kiemelt fontosságú. Ennek egyik fontos eleme az Erasmus programokban való aktív részvétel. A koordinátori tevékenység rengeteg bürokratikus munkával, aprólékos, részletekre kiterjedő levelezéssel, többszöri hallgatói konzultációval és tanácsadással jár, ami nagyon jelentős oktatói energiákat és munkaidőt köt le, mivel a hallgatók különböző szakokról és különböző évfolyamokról érkeznek, mindegyiknek egyéni igényei vannak, amiket figyelembe kell venni például a tanulmányi szerződésük összeállításánál, tehát általában egyénenként kell foglalkozni velük. Ezt oktatóink természetesen vállalják, szem előtt tartva a nemzetköziesítés fontosságát a karon és az egyetemen. Az ERASMUS+ program keretében hallgatói, oktatói és adminisztratív személyzeti csere is folyik.

A hallgatók élményekkel és hasznos felső- és közoktatási tapasztalatokkal gazdagon érkeznek haza. Teret engedünk ezen tapasztalatok, jó gyakorlatok bemutatásának az évente megrendezésre kerülő kari (diák)konferenciákon, az ún. Erasmus délutánokon.

Az Európai Bizottság 2009 februárjában kiadta az új ECTS Guide-ot. Az új szabályozás más oldalról közelíti meg az Erasmus részképzések alatt szerzett kreditek elismerésének kérdését. A korábbi szabályok alapján a 70%-os tartalmi megfelevezést kellett vizsgálni, vagyis ha a partneregyetemen felvett kurzus tartalma legalább 70%-ban megegyezett a saját kurzus tartalmával, akkor az elismerhető, beszámítható volt. Ez megváltozott, jelenleg a külföldi tanulmányok beszámításakor azt kell vizsgálnunk, hogy a hallgató az adott kurzuson annyira mást tanult-e, hogy az már nem fogadható el. Ez a megközelítés jobban alkalmazkodik a mobilitási programok „hozzáadott érték” elméletéhez, mely szerint a mobilitás lényege, hogy a hallgatónak lehetősége van az Erasmus időszak alatt másképp, más módszerekkel és más megközelítésből tanulni a szakos tárgyakat. Az oktató kollégák sajnos még nem mindig veszik figyelembe a külföldön végzett kurzusok elfogadásánál ezt a szempontot, így a hallgatók körében elterjedt, hogy a külföldi részképzés félélében duplán végzik az adott félévet: egyrészt a külföldi egyetemen megkövetelik a 30 kredit elvégzését, – hiszen az Erasmus cserefélév lényege, hogy az adott félévet külföldön végzi a diák. Ugyanakkor karunk oktatói is követelik a hallgatóktól az adott félév itthoni teljesítését: számtalan beadandó, vizsga, naplók, beszámolók, zárthelyi dolgozatok. A tarthatatlan állapot ellen több külföldi partnerintézmény is felemelte már a szavát. Félő, hogy ez kedvét szegi a részképzés szakmai, anyagi és lelki terhére vállalni szándékozó hallgatóknak.

Az angol munkacsoport sikeres mobilitási pályázati kapcsolatokkal rendelkezik két nagy britanniai felsőoktatási intézménnyel (Stranmillis University College, Queen's University Belfast és St. Martin's University College, Lancaster – 2007. augusztus 1-jétől University of Cumbria). Az Erasmus és Leonardo pályázati projektek keretében, a tanszék koordinálásával évente 6-8 hallgatót és 1-2 oktatót fogad, illetve ugyanennyit küld az intézmény.

2007-ben részt vettünk egy az OKM által kiírt kutatási pályázatban, amely a nemzetiségi általános iskolák nyelvoktatásának hatékonyságát volt hivatott felmérni.

2014-ben benyújtottuk a *Nyelvtanulás a hintalótól a hintaszékig* című programunkat az Európai Nyelvi Díj pályázatra, amely sajnos nem nyert. A program a korai nyelvfejlést kívánta támogatni, ami az élethosszig tartó, örömteli, önálló nyelvtanulás alapja. A program első állomása az ELTE TÖK Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék szervezte „Kéttannyelvűség – pedagógusképzés, kutatás, oktatás” című konferencia volt 2008 novemberében. A Német Szakcsoport külföldi partnereivel rendszeres lehetőséget biztosít az oktatóinak és hallgatóinak nyelvi-módszertani ismeretek szerzésére, cseréjére. Ennek a hagyománynak a része a program második eleme, a vendégtanárok előadása a 2009–2010. tanévben. Ezt a tapasztalatcserét mélyítette tovább a program harmadik része, a 2011-ben megrendezett szakmai nap: találkozási adott alkalmat a téma kutatói, a tanító- és óvóképző intézmények oktatói, a továbbképzésben dolgozó szakemberek, a gyakorló óvopedagógusok, a tanítók és minden tanító- és óvóképzős hallgató számára, akinek tudományos, kutatási eredményei a témához kapcsolódnak. A résztvevők továbbá gyakorlati példákat (óra-, foglalkozásrészlet, nyelvi játék, tanítási-, óvodai gyakorlaton kipróbált ötlet) prezentáltak, ötleteket cseréltek. Fontos állomás volt 2013-ban *A korai idegennyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata* című nemzetközi konferencia megrendezése is, amelynek előadásai konferenciakötetben láttak napvilágot²⁶. Az iméntiekben vázolt eredmények a tervek szerint egy elméleti és gyakorlati gyűjteményben jelentek volna meg a program utolsó lépéseként: a *Nyelvtanulás a hintalótól a hintaszékig* című e-learning csomagban. Ennek az első része hozzáférést biztosított volna az elméleti, tudományos háttéranyaghoz, a második részében pedig a szakmai napon részt vevő nemzetközi gyakorló pedagóguscsoport által összeállított ötlettárhoz. A program fő célja, hogy az internet segítségével eljuttassa a nyelvfejlés innovatív módszereit az óvodákba és az iskolákba.

²⁶ Márkus Éva–Trentinné Benkő Éva (szerk.) 2014: *A korai idegen nyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata. Konferenciaelőadások és háttéranyagok*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

2014-ben sikeresen pályáztunk az NKA-hoz (Nemzeti Kulturális Alap) német nemzetiségi gyermekirodalmi konferencia szervezésével. 2015. március 20-án került sor a rendezvényre. A konferencia súlypontja a nyelvjárási gyermekirodalom és alkalmazása az alsó tagozatos oktatásban volt.

A TÁMOP 4.1.2.B.2-13/1-2013-0007 *Országos koordinációval a pedagógusképzés megújításáért* projekt támogatásával 2015. március 27-én könyvbemutatóval egybekötött szakmai napot szerveztünk a korai idegennyelv oktatásról.

A TÁMOP 4.1.2.B.2-13/1-2013-0007 *Országos koordinációval a pedagógusképzés megújításáért* projekt támogatásával 2015. június 5-én az ELTE TÓK-on országos konferenciát szerveztünk. A konferencia címe „Jó gyakorlatok a korai nyelvpedagógus-képzésben: oktatás, fejlesztés, kutatás” volt.

2015-ben ismét sikeresen pályáztunk az NKA-hoz író-olvasó találkozóval egybekötött német nemzetiségi gyermekirodalmi konferencia szervezésével, amelyre 2016. március 18-án került sor. A konferenciát az ELTE TÓK 123., 113. és 19. termében tartottuk, amelyben kényelmesen elfértek a résztvevők, a technikai feltételek biztosítottak voltak az előadások színvonalas megtartásához. Propszt Eszter Szegedi Tudományegyetem docens asszonya *A magyarországi németek irodalma a közoktatásban – nehézségek és lehetőségek* címmel tartott workshopot. A magyarországi németek irodalmának oktatását sok fórumon elismerik és sürgetik, de kevesebbet beszélnek ennek nehézségeiről az általános iskolai gyakorlatban. A workshop ennek megvitatására invitált és a résztvevők gyakorlati tapasztalataira épített. A workshop célja használható stratégiák mérlegelése volt a mindennapi oktatási gyakorlat számára. Frey Mária tanárnő (Valeria Koch Mittelschule, Grundschule, Kindergarten und Schülerwohnheim, Pécs) *Puzzle: Magyarországi német szerző. Egy irodalmi projekt* címmel tartott workshopot. A magyarországi németek irodalmát kisgyermekekhez közel hozni nem egyszerű vállalkozás a német nyelvet tanítók számára. Egy projekt cselekvésorientált módszertani lehetőségei nemcsak a gyermekek kreativitását, de a szociális kompetenciájukat is fejlesztik. A varázslatos dolog azonban az, hogy mindenki talál a projektben számára tetszőt és észrevétlenül tanulhat közben. A workshop betekintést nyújtott egy konkrét példán keresztül a gyakorlati megvalósításba. A résztvevők megismerkedhettek Christina Arnold író műveivel is. Lázár Katalin az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézetétől „Német és magyar népi játékok szövegei” címmel tartott előadást. A német és magyar népi játékok között sok a hasonlóság és sok a különbség is. Ezek részben a játékok cselekményében, részben a dallamban és a szövegben is megnyilvánulnak. A szövegek sok mindent elárulnak a kulturális háttérrel: a német játékok kutatása még az elején tart, az előadás a jelenlegi eredményekről szólt. Juhász Márta, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet-

és Társadalomtudományi Kar, Vitéz János Tanárképző Központjából docense arról tartott előadást, hogy a német nemzetiségi nyelvjárási gyermekirodalmat milyen módon lehet a gyermekek felé közvetíteni az óvodában és az iskolák alsó tagozatán. Egy konkrét példán keresztül Tr Stall (Angela Korb „Reigöd vum Weidepam” című népmese gyűjteményéből) mutatta be a nyelvjárásban íródott mese és azon keresztül a nyelvjárás közvetítési lehetőségeit iskolás gyerekek részére. A konferencián felolvasott Josef Michaelis író, tanár. Legismertebb gyermekirodalmi kötete a több kiadást megért *Zauberhut – Varázscilinder* című kötet. Múlt évben jelent meg 60. születésnapja alkalmából a *Symbiose* című életmű kötet. A felolvasást beszélgetés követte Josef Michaelisszel. A beszélgetést Baloghné Nagy Gizella, az ELTE TÓK adjunktusa vezette. Mivel a szerző egy személyben tanárember is, ötleteket adott az irodalom megszerettetéséhez az iskolában, a célnyelvi kreatív íráshoz. A résztvevők számára is lehetőség nyílt a kérdezésre, beszélgetésre.

A 2017–2018-as tanévben tanszékünk az Erasmus+ Nemzetközi Kreditmobilitási pályázatra (Európai Unión kívüli területekre vonatkozóan) benyújtotta együttműködési programját a malajziai Institute of Teacher Education Batu Lintang Campusszal. A projekt témavezetője Árva Valéria lett. Az együttműködés célja a friss diplomás oktatók továbbképzési és a még diploma előtt álló hallgatók tananyagának fejlesztése, pályafolyel. Fő tématerületek: kora gyermekkori nyelvfejlesztés, kétnyelvű oktatás és Varga Tamás matematikai módszer oktatása (utóbbi a Matematika Tanszékkel közösen).

19. Habilitációs előadások

Kovács Judit 2012. március 7-én megtartotta habilitációs előadásait. A 45 perces magyar nyelvű előadás címe: *A hazai korai két tanítási nyelvű programok problémátörténeti áttekintése és jelenlegi helyzete*. A 30 perces angol nyelvű tudományos előadás címe: *CLIL – a New Type of Learning in the Knowledge Age* volt. A Szakmai Bíráló Bizottság a habilitált cím odaítélése mellett döntött.

Márkus Éva 2013. január 22-én az ELTE BTK-n megtartotta magyar nyelvű habilitációs előadását *Munkamódszerek a (magyarországi) német nyelvjáráskutatásban: anyaggyűjtés, szövegjegyzés, nyelvjárásleírás* címmel. A német nyelvű előadás címe *Lautentwicklungstendenzen in den deutschen Dialekten des Ofner Berglandes* volt. A Szakmai Bíráló Bizottság a habilitált cím odaítélése mellett döntött. A habilitációs értekezése címe: *Die deutsche Mundart von Deutschpilsen/Nagybörzsöny*, megjelent 2014-ben Bécsben.

20. PhD-fokozat-szerzések

Trentinné Benkő Éva adjunktus 2013. július 9-én summa cum laude minősítéssel megvédte *A korai kétnyelvűség támogatására szolgáló pedagóguskompetenciák és pedagógusképzés* című doktori értekezését az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán. Trentinné Benkő Éva vizsgálatában, főként kvalitatív kutatómódszertani technikák alkalmazásával arra keresi a választ, hogy a kéttannyelvű programokban tanító pedagógusoknak milyen speciális kompetenciákkal kell rendelkezniük ahhoz, hogy sajátos feladatukat – szaktárgyi tartalmak idegen nyelven történő tanítását – magas színvonalon tudják ellátni és ezt a szükségletet mennyiben tudja a jelenlegi magyar pedagógusképzés kielégíteni. Kutatási témájának megfelelően a tanszéki munkában az angol tantárgy-pedagógia oktatása a fő szakterülete.

2014. június 30-án Baloghné Nagy Gizella tanársegéd maximális pontszámmal megvédte *Balra kihelyezés az optimalitáselméletben/Left Dislocation in Optimality Theory* című angol nyelvű PhD-disszertációját az ELTE BTK Kari Tanácstermében.

21. Konferenciák

2005-ben az angol–német nyelvoktató-tanító/idegen nyelvi műveltségi terület és a nemzetiségi tanítóképzés 15 éves jubileuma alkalmából egynapos országos konferenciát rendezett a tanszék, amelyen az ország minden olyan felsőoktatási intézményének oktatói jelen voltak és előadtak, amelyekben ezen képzési formákban folyt a tanítók képzése. Az elhangzott előadások kötetben is megjelentek 2006 elején.

Gyakorlatilag minden évben rendezett a tanszék olyan országos vagy nemzetközi (angol, német oktatói részvétellel) konferenciát, továbbképzést, amely a képzés egye-egy „tantárgyát” reprezentálta: gyermekirodalom, módszertan, a hatékony nyelvfejlesztés, vizsgálati eredmények bemutatásával.

2008. november 12-én tanszékünk „Kéttannyelvűség – pedagógusképzés, kutatás, oktatás” címmel országos konferenciát tartott a 20 éves kéttannyelvű oktatás apropójából. A rendezvény az MTA honlapján is szerepelt, s a Tudomány Hete tudományos rendezvénysorozat része volt. A 2008-as évet az Oktatási és Kulturális minisztérium a két tanítási nyelvű oktatás évévé nyilvánította. A kéttannyelvűség ügye iránti elkötelezettségüket deklarálendő, több intézmény és szakmai egyesület szervezett eseményeket erre az évre. Az évfordulós események egyike volt az ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kara által *Kéttannyelvűség – kutatás, oktatás, pedagógusképzés* címmel meghirdetett konfe-

rencia. A konferencián – amelyet a tanszék és az Óvó- és Tanítóképzők Egyesülete Idegennyelvi Tagozata a British Council és a Goethe Intézet támogatásával rendezett – öt plenáris előadás hangzott el, amelyet a délután folyamán négy szekcióban összesen 24 szekció előadás követett.

2013. május 24-én nemzetközi szakmai konferenciát rendezett az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék és az Óvó- és Tanítóképzők Egyesülete Idegennyelvi Tagozata *A korai idegennyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata* címmel a Goethe Intézetben, közel száz résztvevővel. A konferencián együtt vettek részt angol és német szakos, elméleti és gyakorlati szakemberek, akik széleskörű áttekintést nyerhettek a korai nyelvfejlesztés mai kérdéseiről.

2015. június 5-én az ELTE TÓK 123. termében, TÁMOP által támogatott országos konferenciát rendeztünk „Jó gyakorlatok a korai nyelvpedagógusképzésben: oktatás, fejlesztés, kutatás” címmel.

Márkus Éva és Radvai Teréz 2015. október 3-án *Die Pädagogenausbildung für Kindergärten und Primarschulen der deutschen Minderheit in Ungarn an der ELTE TÓK* címmel tartott előadást a *II. DiMOS-Tagung, Deutsch in Mittel-, Ost- und Südosteuropa – Geschichtliche Grundlagen und aktuelle Einbettung* című nemzetközi konferencián az ELTE BTK-n. A konferencia 2015. október 1. és 3. között zajlott az Universität Regensburg, a Forschungszentrum Deutsch in Mittel-, Ost- und Südosteuropa és az Andrassy Universität Budapest közösen szervezésében. Márkus Éva a „Schulwesen und -unterricht der deutschen Minderheit 2.” elnevezésű szekció szekcióvezetői teendőit is ellátta 2015. október 3-án az ELTE BTK-n a *II. DiMOS-Tagung* című konferencián.

Az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék 2016. március 18-án Német nemzetiségi gyermekirodalmi konferenciát tartott nemzetiségi óvodapedagógusok és tanítók számára, amelyre az egész országból érkeztek előadók. A díszvendég Josef Michaelis magyarországi német szerző volt, aki felolvasott a műveiből. A rendezvényt az NKA támogatta.

Az ELTE TÓK Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszékének két oktatója, Márkus Éva tanszékvezető egyetemi docens és Radvai Teréz adjunktus részt vett 2016. április 6–7-én a Ludwigsburgi Pedagógiai Főiskola (Pädagogische Hochschule Ludwigsburg) által szervezett nemzetközi konferencián. Az esemény a Baden-Württemberg-Alapítvány (Baden-Württemberg-Stiftung) *Duna-perspektíva: képzés, kultúra és civiltársadalom* (Perspektive Donau: Bildung, Kultur und Zivilgesellschaft) elnevezésű program keretében megvalósult, az alapítvány által támogatott *Interkulturalitás és többnyelvűség a Duna-menti régió iskoláiban* (Interkulturalität und Mehrsprachigkeit in den Schulen im Donaauraum) című projekt lezárásaként került megrendezésre a Stuttgart melletti városban, karunk partnerintézményében. A központi téma a Duna-menti régió Európai Unión belüli szerepének megértése és erősítése volt. Többek között az interkulturalitás

témájának tanórai alkalmazhatósága került előtérbe, valamint a következő témák is szerephez jutottak: interkulturális kommunikáció, a kisebbségek helyzete az iskolákban, népek közötti megértés lehetőségei, interkulturális és nemzetiségi képzés és oktatás.

2017. május 5-én az ELTE TÓK Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék Német Szakcsoportja nemzetközi továbbképzést szervezett *A tantárgyköziség elméletének és gyakorlatának találkozása a német és szerb nemzetiségi általános iskolák oktatásában* címmel német és szerb nemzetiségi és két tanítási nyelvű általános iskolák pedagógusai és pedagógushallgatók számára. Az előadások és workshopok a tantárgyköziség helyét, jelentőségét vizsgálták a nemzetiségi iskolák szaktárgyainak oktatási gyakorlatában. Az iskolaforma speciális tantárgyainak (nemzetiségi nyelv és irodalom, népismeret, nemzetiség nyelvén oktatott: környezetismeret, ének-zene, testnevelés, művészet) külföldi és hazai módszertani szakemberei gyakorlati tanácsokkal gazdagították a résztvevők didaktikai eszköztárát.²⁷

3. kép Életkép „A tantárgyköziség elméletének és gyakorlatának találkozása a német és szerb nemzetiségi általános iskolák oktatásában” című konferencián (saját tanszéki, hallgatói fotó)

²⁷ A rendezvény előadói: PD Dr. Nikolaus Frank (Universität Augsburg), Dr. Juhász Márta (PPK BTK VJTK), Dr. Lásztity Nikola (ELTE TÓK, Budapest), Szauer Ágnes (OH POK német nemzetiségi referens), Némethné Gálvölgyi Mária (Mindszenty J. Római Katolikus Ált. Isk. és Óvoda, Budaörs, mesterpedagógus), Vigh Katalin (Pannónia Német Nemzetiségi Kétnyelvű és Angol Nyelvet Oktató Ált. Isk., Budapest, nemzetiségi intézményvezető helyettes), Lehr-Balló, Dorothee (ELTE TÓK, Budapest), Miskei Réka (ELTE TÓK, Budapest), L. Roszel Annamária (Mindszenty József Római Katolikus Általános Iskola és Óvoda, Budaörs). A rendezvény szervezője Radvai Teréz (ELTE TÓK, Budapest) volt.

22. Szaktantermeink

Szaktantermek: fszt. 19., I. em. 113., 127., 128. terem. Oktatói irodák: I. em. 125. szoba az angol szakos oktatók, 126. szoba a német szakos kollégák, 128/1. szoba a szerb szakos kollégák irodája. A tanszékvezetői szoba: II. em. 225. Tanszéki ügyintéző irodája: II. em. 224. szoba.

Fontosnak tartjuk, hogy hallgatóink a képzés során ne csak elméleti tananyagként találkozzanak az új nyelvpedagógiai fogalmakkal, hanem egy ezekkel harmonizáló tanulói környezetben megtapasztalhassák azok valós hatékonyságát. Ehhez nyújt nagy segítséget a „Lernwerkstatt”/módszertani kabinet (fszt. 19.), ahol hallgatóink a gyakorlatban is átélhetik az új módszerek által megkívánt „új” tanulói környezet fontosságát. Kialakul igényük egy hasonló tanulási környezet megteremtésére.

Az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék Angol Szakcsoportja a tanszék és a kiadók közötti együttműködés keretében mintapéldányokat, segédanyagokat, módszertani kiadványokat kapott a Cambridge University Press Kiadótól, az Oxford University Press-től és az MM Publications Kiadótól. További módszertani kiadványokat kaptunk a British Counciltől és az OFI-től. Az ajánlék könyvek között kisgyermekkori és általános iskolai tananyagok és fiatal nyelvtanulók számára készült nyelvkönyvek, szemléltető eszközök, képkártyák, szakmódszertani könyvek, EU-s útmutatók is szerepelnek, amelyeket a kisgyermekkori módszertani műhelyben helyeztünk el és az oktatói munkában is felhasználunk.

A 128. terem nemzetiségi meseszobává alakítása előreláthatólag 2019-re valósul meg. A meseszoba célja, hogy bemutassa a hallgatóknak a célnyelvi mese kisgyermek felé történő közvetítésének helyes útját. A falfestés, a világítás, a teremben elhelyezett gyermekkönyvek mind ezt a célt szolgálják. A terem emellett normál tanteremként is használatban marad, nem csak gyermekirodalmi órák színhelye lesz.

23. Gyakorlókahelyeink

A nemzetiségi és műveltségterületi képzés indításával egyidőben lehetőséget kaptak hallgatóink Budaörsön, kezdetben a Bleyer Jakab általános iskolában, majd a Prohászka Ottokár katolikus iskolában több, mint egy évtizedig a rendszeres tanítási gyakorlatra. A gyakorlatvezető Némethné Gálvölgyi Mária volt, aki nemcsak a tanítási gyakorlatot vezette rendkívül elkötelezetten és lelkiismeretesen, hanem ugyancsak egy évtizedig ő tartotta óraadóként a német „szakos”

hallgatóknak a gyakorlati módszertani szemináriumokat. A kapcsolat kétoldala-
lúan nagyon hatékonyan működött. Hallgatóink nagy része később úgy kezdte
pályáját, hogy gazdag portfólió volt birtokában, amelyet a szemináriumokon,
illetve a tanítási gyakorlatokon gyűjtött össze.

2005-től a XIII. kerületi Tutaj utcában a Pannónia Általános Iskolában vég-
zik tanítási gyakorlatukat a német műveltségi terület és a német nemzetiségi
szakirány hallgatói. A kezdeti és több évig tartó ideális feltételek a színvonalas
munkát végző tanárok elvándorlásával, az igazgatóváltással, egyre több egyeztet-
ést kíván. Ugyancsak sok pluszunkát kívánva a felelős oktatótól.

A nyolcadik félévben a 10 hetes tanítási gyakorlatot szabadon választva,
különböző iskolákban végzik hallgatóik. Érdemes kiemelni a budapesti Fillér
utcai iskolát, a budaörsi Bleyer Jakab általános iskolát és még több más gya-
korlóléhelyet, ahol a hallgatót partnernek tekintik és segítik kezdeti nehézségei
leküzdésében.

Az angol műveltségterületi csoportos tanítási gyakorlat a gyakorlóiskolában
(ELTE Gyertyánffy István Gyakorló Általános Iskola) zajlik már 25 éve ugyan-
azzal a szakvezetővel. Szepesi Judittal nagyon jó az együttműködés; a hallgatók
és a tanszék is teljes mértékben elégedett lelkiismeretes munkájával, szakér-
telmével és hozzáállásával. A kolléganő a tanítási gyakorlaton kívül a tanszék
rendezvényein is aktív szerepet vállal (például zsűritag a TDK felolvasáson, elő-
adó konferenciákon, szervező rendezvényeken). Az angol szakcsoport számos
szakmai feladatában is részt vesz, többek között a 2014-es TÁMOP pályázat
keretében az óravázlatok, videós óra, tematikus tervek összeállításában, lektorá-
lásában. Ezen felül a karra érkező külföldi vendégek és vendégoktatók számára
tart angol bemutató órákat a gyakorló iskolában. A Kar 1994-ben, majd 2015-
ben „Kiváló szakvezető” elismeréssel jutalmazta Szepesi Juditot, aki 2018-ban
a pedagógusnapi kitüntetések alkalmával Németh László-díjat is átvehetett az
EMMI miniszterétől.

Az angol–magyar óvodai specializáció keretében nappali tagozaton a hall-
gatóink a teljes képzés ideje alatt két alkalommal (a II. és V. félévben) vesz-
nek részt a tanszék által szervezett keretek között kétnyelvi óvodai gyakorlaton.
A kétnyelvű programban való hospitálás és gyakorlat egy-egy összefüggő hé-
ten keresztül tart, melynek időpontját a hallgatók választhatják ki a magyar
nyelvű óvodai gyakorlatuk és egyéb tanulmányi kötelezettségeik függvényében.
Az adott félévek elején a kétnyelvű óvodai gyakorlatért felelős oktató (Trentinné
Benkő Éva) tájékoztatót tart a hallgatóknak, ahol megismerik a lehetőségeket,
a helyszíneket, kiválaszthatják az időpontot. További feladatai az intézményve-
zetőkkel, mentorpedagógusokkal, hallgatókkal való folyamatos kapcsolattartás,
a gyakorlat megszervezése és koordinálása, valamint a gyakorlati képzés értéke-

lése és minőségbiztosítása is. Az óvópedagógus hallgatók jelenleg a következő gyakorló kétnyelvű intézményeink közül választhatnak: a 2014-ben Európai Nyelvi Díjat nyert XIII. kerületi Boys and Girls Clubs of Hungary angol–magyar kétnyelvű program Pityang, Mesés kert és Gyermek kert Tagóvodái, a csepeli Montessori Mária Kétnyelvű Bölcsőde és Óvoda, valamint a III. kerületi Bilingual.hu (korábban Szőlőtő Alapítvány) Százszorszép és Színes Gyerekkert Óvodái. Mindhárom kétnyelvű óvodai program vezetőségével és kollégáival kitűnő a kapcsolatunk, szeretettel fogadják a hallgatóinkat.

A tanító szakos hallgatók számára meghirdetett angol két tanítási nyelvű modulba a kétnyelvi gyakorlati képzés nincs tantervileg beépítve. Ezáltal az alapozó szakmai-módszertani kurzusnak (*Kétnyelvűség elmélete és gyakorlata*) és oktatójának (korábban Kovács Judit, majd Trentinné Benkő Éva) feladata a hallgatók számára az intézménylátogatás, óramegfigyelések, a nyelvpedagógusokkal való szakmai diszkusszió és reflexió lehetőségének a megteremtése (Kovács-Trentinné 2017). Ennek sikeres gyakorlati megvalósítását, külön a kar hallgatói számára szervezett nyílt napokkal segíti a Szabó Magda Angol–Magyar Kéttannyelvű Általános Iskola (igazgató: Bach Zsuzsa, angolos mentortanár kolléga: Mihály István), valamint a Csata utcai Általános Iskola Angol Napközije, amely a gyakorló óvodánk iskolai folytatása (a program vezetői: Horváth Mónika és Bosnyák Tamara).

24. Oktatásfejlesztés, tananyagfejlesztés

Számos, az oktatást segítő jegyzet/szöveggyűjtemény, illetve egyéb oktatási segédanyag jelent meg oktatóink tollából. Az angol két(tan)nyelvű modulok számára – mind az elméleti alaphoz, mind a konkrét tantárgy-pedagógiákhoz (környezetismeret, ének-zene, testnevelés, vizuális nevelés módszertana) szükség lenne jegyzetekre, oktatási segédanyagokra. A nemzetiségi szakirányok hallgatói számára a már elkészült jegyzetek folyamatos fejlesztése, aktualizálása is szükséges, illetve a tantárgy-pedagógiákhoz és a nemzetiségi gyakorlati képzések számára tervezzük a még hiányzó oktatási segédletek megjelentetését, mely óvodapedagógusi tervezet-gyűjteményt, illetve 1–2. osztályos óravázlat-gyűjteményt is tartalmaz.

Megjelentettünk a csecsemő- és kisgyermeknevelő BA-szakon tanuló hallgatók számára speciális angol, illetve német szaknyelvi oktatási segédletet is.

A tanszék vezető oktatói közreműködtek a Kora Gyermekkor Pedagógiája Program tematikus programmodul (PPK Neveléstudományi Doktori Iskolája keretében) tantárgyleírásainak kidolgozásában is.

25. A tanszék jelenlegi és volt oktatóinak névsora (2018-as állás)

Angol szakcsoport:

1. Trentinné dr. Benkő Éva	PhD, docens, tanszékvezető 2018-tól
2. Dr. Árva Valéria	PhD, adjunktus
3. Maya Lo Bello	PhD-hallgató, tanársegéd
4. Fenyődi Andrea	PhD-hallgató, tanársegéd
5. Poros Andrea	PhD-hallgató, tanársegéd
6. Kiss Gabriella	szerződéses nyelvtanár (óraadó)
7. Szuchy Gabriella	nyugdíjban 2018-tól, mestertanár, korábbi angol munkacsoportvezető
8. Görgényiné Epres Erika	nyugdíjban, mestertanár, korábban adjunktus
9. Vincze Emőke	nyugdíjban, nyelvtanár, korábban adjunktus
10. Dr. Kovács Judit	nyugdíjban, PhD. habil. docens
11. Druzsín Ferencné dr., Judit	nyugdíjban
12. Kunyák Károlyné dr.	nyugdíjban, korábbi tanszékvezető
13. Sárosdyné dr. Szabó Judit	nyugdíjban, PhD, korábbi tanszékvezető, dékánhelyettes
14. Dr. Papp Andrea	2018-ban elhunyt, PhD, korábbi tanszékvezető
15. Czverencz Jánosné	nyugdíjban

Német szakcsoport:

16. Dr. Márkus Éva	PhD, habil. docens, tanszékvezető (2007–2018), mb. dékán 2017-től, dékán 2018-tól
17. Baloghné dr. Nagy Gizella	adjunktus, PhD
18. Radvai Teréz	adjunktus, PhD-hallgató
19. Miskei Réka	tanársegéd, PhD-hallgató
20. Dr. Bodó Sándorné	f. docens, korábbi csoport-, majd tanszékvezető, nyugdíjban
21. Molnárné dr. Batári Ilona	PhD, adjunktus, korábbi munkacsoportvezető, 2013-ban elhunyt
22. Csanádiné dr. Kiss Jolán,	f. docens, nyugdíjban
23. Stoyanné dr. Peér Hajna	f. docens, PhD, (első csoportvezető), nyugdíjban
24. Dr. Jobban József	f. docens, PhD, nyugdíjban
25. Glatz Ferencné dr.	nyugdíjban

26. Nagyezsda Nyikolajevna nyugdíjban

Szerb szakcsoport:

27. Dr. Lásztity Nikola PhD, nyelvтанár

28. Dr. Stepanovity Milán PhD, kilépett

29. Dr. Stepanovity Predrag PhD, nyugdíjban

Francia szakcsoport:

30. Bereczkiné dr. Záluski Anna PhD, adjunktus

31. Szodfridtné Németh Johanna nyelvтанár, kilépett

32. Hollósi Helga nyelvтанár, kilépett

Orosz munkacsoport:

33. Hegedűs Józsefné dr. volt tanszékvezető, nyugdíjban

Jelenlegi és volt lektorok:

Almut Perner (német)

Caroline Laidlaw (angol)

Dagmar Dethlefsen (német)

Dieter Uessler (német)

Dorothee Lehr-Balló (német) – jelenleg is aktív (2018-as állás)

Dr. Maria Teresa Reyes (angol)

Dr. Peter Knotz (osztrák)

Gabriele és Günter Seibert (német)

Jamie Howell (angol)

Janet Enever (angol)

Maria Rae (angol)

Peter Hare (angol)

Tony Lovell (angol)

Tünde Zimmermann (német)

Tanszéki ügyintézők:

Szabó Éva

Takácsné dr. Nász Rozália

Tanszékvezetők:

Hegedűs Józsefné dr. 1987–1996

Sárosdyné dr. Szabó Judit 1996–1999

Dr. Papp Andrea 1999

Kunyák Károlyné dr. 2000–2003

Dr. Bodó Sándorné 2003–2007

Dr. habil. Márkus Éva 2007–2018

Trentinné dr. Benkő Éva 2018–

26. Tanszéki publikációk, jegyzetek

Oktatóink a szakcsoportok gondozásában lévő nyelveken publikálnak, főképpen módszertani témájú írásokat, illetve oktatási segédanyagokat, de a publikációk között megtaláljuk az oktatók által kutatott nyelvészeti, irodalmi témájú írásokat is. A következőkben ezekből adunk ízelítőt.

Angol, német és szerb szakcsoport közös, tanszéki szintű tudományos publikációi:

1. Bodó Edit – Márkus Éva (szerk.) 2003: *Education and/und Forschung. Tanulmányok az angol és német irodalom, valamint az alkalmazott nyelvészet területéről.* (Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Főiskolai Karának Tudományos Közleményei XXIII.) Trezor Kiadó, Budapest. <http://mek.oszk.hu/08900/08936/> (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
2. Bodó Edit (szerk.) 2006: „*Kulcs Európához*” Az idegen nyelvi és a német nemzetiségi képzés a tanítóképzés elmúlt 15 évében. Trezor Kiadó, Budapest.
3. Márkus Éva (szerk.) 2008: *Tolle et lege. Születésnap emlékkötet Bodó Sándornénak nyugállományba vonulása alkalmából.* (Az ELTE TÓFK Tudományos Közleményei XXXI.) Trezor Kiadó, Budapest.
4. Márkus Éva – Kovács Judit (szerk.) 2009: *Kéttannyelvűség – pedagógusképzés, kutatás, oktatás. Az ELTE Tanító és Óvóképző Főiskolai Karán 2008. november 12-én megtartott konferencia előadásainak anyaga.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
5. M. Batári Ilona 2011: *Aspekte des bilingualen Sachunterrichts an ungarischen Grundschulen. Vorschläge für eine praxisgeleitete Methodik.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
6. Árva Valéria – Márkus Éva (szerk.) 2013: *Education and/und Forschung II.* (Az ELTE TÓK Tudományos Közleményei XXXV.) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. http://old.tok.elte.hu/nyelv/dokuk/Markus_Education.pdf (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
7. Márkus Éva – Trentinné Benkő Éva (szerk.) 2014: *A korai idegen nyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata. Konferenciaelőadások és háttéranyagok.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
8. Márkus Éva – Trentinné Benkő Éva (szerk.) 2016: Idegennyelvi és kétnyelvű fejlesztés gyermekkorban. *Gyermeknevelés* 4: 1. (Különszám.) http://gyermeknevelés.tok.elte.hu/2016_1.htm (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)

9. Márkus Éva – Klein Ágnes (szerk.) 2017: *Ungarndeutsche Kinderliteratur in Theorie und Praxis. Didaktische Handreichung für Pädagog_innen zum Unterricht der ungarndeutschen Nationalitätenkinderliteratur im Kindergarten und in der Primarstufe*. Bolko-Print Kft., Pécs. <http://udpi.hu/de/aktuelles/214-ungarndeutsche-kinderliteratur-in-theorie-und-praxis> (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
10. Márkus Éva – M. Pintér Tibor – Trentinné Benkő Éva 2017: *Jó gyakorlatok a korai idegen nyelvi fejlesztésben és pedagógusképzésben: Oktatás, kutatás, innováció*. ELTE TÓK, Budapest.

Oktatási segédanyagok, jegyzetek:

I. Angol nyelven:

1. Papp Andrea – Vincze Emőke 2001: *Surfing on Children's Literature*. ELTE BTK – TÓFK, Budapest.
2. Kovács Judit – Trentinné Benkő Éva 2011: *A Task-based Reader on Methodology and Children's Literature*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
3. Kovács Judit 2011: *7x7 A Methodology Resource Book for Primary Teachers of English*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
4. Kovács Judit – Trentinné Benkő Éva 2016: *The World at Their Feet. Children's Early Competence in Two Languages Through Education*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.

II. Német nyelven:

5. Márkus Éva (szerk.) 2006: *Land und Leute in D-A-CH. Zur Landeskunde der deutschsprachigen Länder. Eine Text- und Aufgabensammlung*. ELTE TÓFK, Budapest.
6. Márkus Éva 2007: „Ene bene Tintenfass, geh' zur Schul' und lerne was.“ *Eine Text- und Aufgabensammlung zur „Ungarndeutschen Kinderliteratur“ für die Studenten der NationalitätenkindergärtnerInnen und -grundschullehrerInnenbildung* (A magyarországi németek gyermekirodalma. Szöveg- és feladatgyűjtemény.) Trezor Kiadó, Budapest.
7. Molnárné Batári Ilona 2007: *Zweisprachigkeit und Sprachförderung im Kindergarten – Sammlung methodischer Texte*. (Kétnyelvűség és óvodai nyelvi fejlesztés – szöveggyűjtemény.) Okker Zrt., Budapest.
8. Radvai Teréz (szerk.) 2007: *Theoretische und praktische Tipps für den DaF-/DaZ-Unterricht in den Grundschulklassen 1-6*. (Elméleti és gyakorlati ötletek az általános iskola 1–6. osztálya német mint anyanyelv tanításához). ELTE TÓFK – OKKER Kiadó, Budapest.

9. Márkus Éva 2008: „*Denn ein Reich mit einer Sprache [...] ist hinfällig*“. *Ein Lehr- und Arbeitsbuch zur Geschichte der Deutschen in Ungarn. für die Studenten der Nationalitätengrundschnllehrer- und -kindergärtnerInnenbildung*. (Nemzetiségismeret – a magyarországi németek története. Oktatási segédanyag a nemzetiségi tanító és óvodapedagógus hallgatók számára.) Trezor Kiadó, Budapest.
 10. Márkus Éva 2009: „*Meine zwei Sprachen*“. *Ein Text- und Arbeitsbuch zur ungarndeutschen Literatur für die Studenten der Nationalitätengrundschnllehrer- und -kindergärtnerInnenbildung*. (Nemzetiségi irodalom – a magyarországi németek irodalma. Oktatási segédanyag a nemzetiségi tanító és óvodapedagógus hallgatók számára.) Trezor Kiadó, Budapest.
 11. M. Batári Ilona 2009: *Perlen aus der Kinderliteratur – und ihre Vermittlung. Textesammlung zur sprachlichen Frühförderung*. (A német nyelvű gyermekirodalom gyöngyszemei. Szemelvények a korai nyelvi fejlesztéshez a NÓK hallgatói számára). kézirat.
 12. Márkus Éva 2010: *Zur Volkskunde der Ungarndeutschen. Ein Lehr- und Arbeitsbuch für die Studenten der Nationalitätengrundschnllehrer- und -kindergärtnerinnenbildung*. Trezor Kiadó, Budapest. <http://mek.oszk.hu/09000/09086/> (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
 13. Márkus Éva – Baloghné Nagy Gizella 2015: *Német szaknyelv csecsemő- és kisgyermeknevelő BA-szakos hallgatók számára*. Budapest. http://tamop2014.tok.elte.hu/dok/szakmai_anyagok/tp_modszertani_anyagok/Baloghne_Markus_2015_Nemet_szaknyelv_csecsemo_BA.pdf (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
 14. Márkus Éva – Baloghné Nagy Gizella 2016: *Deutsche Fachsprache für Erzieherinnen. Ein Lehr- und Arbeitsbuch für die Studierenden der Krippenpädagogik*. (Német szaknyelv csecsemő- és kisgyermeknevelő BA-szakos hallgatók számára.) Fakultät für Erzieher- und Grundschullehrerbildung, Eötvös Loránd Universität, Budapest.
- III. Szerb nyelven:
15. Ilin, Mirjana 2007: *A szerb nyelv és nyelvű tárgyak tanításának módszertana*. Trezor Kiadó, Budapest.
 16. Lásztity, Nikola 2007: *Srbi i Srbija*. (Szerbia – szerb országismeret.), Trezor Kiadó, Budapest.
 17. Ilin, Mirjana 2008: *ИГПА КОЈО, ИГПА КОЈО*. (Módszertani segédlet a Szerb népismeret című tárgy oktatásához.) Trezor Kiadó, Budapest.

18. Lásztity, Nikola 2008: *СРПСКА ЦИВИЛИЗАЦИЈА*. (Szerb civilizáció). Trezor, Budapest.
19. Lásztity, Nikola 2009: *ISTORIJA SRBA U MAЂARSKOЈ*. (A magyarországi szerbek története.) Trezor Kiadó, Budapest.
20. Ilin, Mirjana 2009: *ИГРОМ ДО ДЕЧЈЕ ДУШЕ*. (Játszva a gyermek lelkéhez.) Trezor Kiadó, Budapest.
21. Tessényi Jelena 2009: *Значај предшколског васпитања у развоју детета*. (Az iskolás kor előtti nevelés jelentősége a gyermekek fejlődésében.) Trezor Kiadó, Budapest.
22. Sztepanov Milán 2009: *Српска књижевност за децу*. (Szerb gyermekirodalom). Budapest.
23. Lásztity Nikola 2011: *Szerb civilizáció*. Budapest.
24. Tessényi Jelena 2011: *Módszertani jegyzet óvodapedagógus hallgatóknak*. Budapest.

Oktatóink egyéni publikációs tevékenysége a Magyar Tudományos Művek Tárában (MTMT) nyomon követhető.

A **tanszék honlapja** 2018-ban: <http://www.idegennyelvi.moonfruit.com/> (Baloghné Nagy Gizella adjunktus gondozza.)

Irodalom

- 2018-as szenátusi határozatok, ELTE*. <https://www.elte.hu/szenatus/hatarozatok>. (A letöltés ideje: 2018. 8. 7.)
- Alapképzési és hitéleti szakok jegyzéke*. www.nefmi.gov.hu/felsooktatas/kepzesi-rendszer/alapkepzesi-szakok-kkk (A letöltés ideje: 2018. 8. 7.)
- Árva Valéria – Márkus Éva (szerk.) 2013: *Education and/und Forschung II*. (ELTE TÓK Tudományos Közleményei XXXV.) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. http://old.tok.elte.hu/nyelv/dokuk/Markus_Education.pdf (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
- Bodó Edit – Márkus Éva (szerk.) 2003: *Education and/und Forschung. Tanulmányok az angol és német irodalom, valamint az alkalmazott nyelvészet területéről*. (Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Főiskolai Karának Tudományos Közleményei XXIII.) Trezor Kiadó, Budapest. <http://mek.oszk.hu/08900/08936/> (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
- Bodó Edit (szerk.) 2006: *„Kulcs Európához” Az idegen nyelvi és a német nemzetiségi képzés a tanítóképzés elmúlt 15 évében*. Trezor Kiadó, Budapest.
- Demeter Katalin – Szarka Júlia (szerk.) 2011: *NÓK Tanterv, Tájékoztató jegyzet 2011. július 1. óvodapedagógus hallgatóknak a képzésről*. ELTE TÓK, Budapest.
- Donáth Péter (1998): *Iskola és Politika. Az állami német nemzetiségi tanítóképzés magyarországi történetéhez 1919–1944*. Trezor Kiadó, Budapest.
- Hatályos jogszabályok*. <https://net.jogtar.hu> (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)

- Ilin, Mirjana 2007: *A szerb nyelv és nyelvű tárgyak tanításának módszertana*. Trezor Kiadó, Budapest.
- Ilin, Mirjana 2008: *ИГРА КОЛО, ИГРА КОЛО*. Módszertani segédlet a Szerb népismeret című tárgy oktatásához. Trezor Kiadó, Budapest.
- Ilin, Mirjana 2009: *ИГРОМ ДО ДЕЧЈЕ ДУШЕ*. (Játszva a gyermek lelkéhez.) Trezor Kiadó, Budapest.
- Kovács Judit – Márkus Éva (szerk.) 2009: *Kéttannyelvűség – pedagógusképzés, kutatás, oktatás*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Kovács Judit – Trentinné Benkő Éva 2010: Hitek és tévhitek. Idegennyelvi fejlesztés az óvodában. *Óvónők Kincsestára* 3: 7. 1–24.
- Kovács Judit – Trentinné Benkő Éva 2016: *The World at Their Feet. Children's Early Competence in Two Languages Through Education*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
- Kovács Judit 2006: *Magyar–angol kéttannyelvű általános iskolai programok közoktatásunkban*. Eötvös József Kiadó, Budapest.
- Kovács Judit 2009: *A gyermek és az idegen nyelv*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
- Kovács Judit 2011: *7x7 A Methodology Resource Book for Primary Teachers of English*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Kovács Judit – Trentinné Benkő Éva 2017: Training and Practice: Making the Match – Teacher training for CLIL at ELTE Faculty of Primary and Pre-School Education. *Képzés és gyakorlat: Training and Practice* 15: 3. 101–108.
- Kovács Judit – Trentinné Benkő Éva 2011: *A Task-based Reader on Methodology and Children's Literature*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Lásztity Nikola 2011: *Szerb civilizáció*. Trezor Kiadó, Budapest.
- Lásztity, Nikola 2007: *Srbi i Srbija*. (Szerbia – szerb országismeret.) Trezor Kiadó, Budapest.
- Lásztity, Nikola 2008: *СРПСКА ЦИВИЛИЗАЦИЈА*. (Szerb civilizáció). Trezor Kiadó, Budapest.
- Lásztity, Nikola 2009: *ISTORIJA SRBA U MAЂARSKOJ*. (A magyarországi szerbek története.) Trezor Kiadó, Budapest.
- Lux Gyula 1941-ben engedélyezve: *Deutsches Lesebuch für die II. Klasse des königl. ung. staatl. Lyzeums für deutsche Lehrerbildung*. Budapest.
- Lux Gyula (1941-ben engedélyezve): *Deutsches Lesebuch für die II. Klasse des königl. ung. staatl. Lyzeums für deutsche Lehrerbildung*. Budapest.
- Lux Gyula 1940: *Weltgeschichte*. Budapest.
- M. Batári Ilona 2009: *Perlen aus der Kinderliteratur – und ihre Vermittlung. Textesammlung zur sprachlichen Frühförderung*. (A német nyelvű gyermekirodalom gyöngyszemei. Szemelvények a korai nyelvi fejlesztéshez a NÖK hallgatói számára). kézirat
- M. Batári Ilona 2011: *Aspekte des bilingualen Sachunterrichts an ungarischen Grundschulen. Vorschläge für eine praxisgeleitete Methodik*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Mandić Marin 1996: *Naša gimnazija*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/horvatok/nasa_gimnazija/pages/000_bibliografski_podaci.htm (A letöltés ideje: 2018. 8. 7.)
- Márkus Éva – Klein Agnes (szerk.) 2017: *Ungarndeutsche Kinderliteratur in Theorie und Praxis. Didaktische Handreichung für Pädagog_innen zum Unterricht der ungarndeutschen Nationalitätenkinderliteratur im Kindergarten und in der Primarstufe*. Bolko-Print Kft.,

- Pécs. <http://udpi.hu/de/aktuelles/214-ungarndeutsche-kinderliteratur-in-theorie-und-praxis> (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
- Márkus Éva – M. Pintér Tibor – Trentinné Benkő Éva 2017: *Jó gyakorlatok a korai idegen nyelvi fejlesztésben és pedagógusképzésben: Oktatás, kutatás, innováció*. ELTE TÓK – Komáromi Nyomda, Budapest.
- Márkus Éva 2010: *Zur Volkskunde der Ungarndeutschen. Ein Lehr- und Arbeitsbuch für die Studenten der Nationalitätengrundsullehrer- und -kindergärtnerinnenbildung*. Trezor Kiadó, Budapest. <http://mek.oszk.hu/09000/09086/> (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
- Márkus Éva – Baloghné Nagy Gizella 2015: *Német szaknyelv csecsemő- és kisgyermeknevelő BA-szakos hallgatók számára*. Eötvös Loránd Universitát, Budapest. http://tamop2014.tok.elte.hu/dok/szakmai_anyagok/tp_modszertani_anyagok/Baloghne_Markus_2015_Nemet_szaknyelv_csecsemo_BA.pdf (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
- Márkus Éva – Baloghné Nagy Gizella 2016: *Deutsche Fachsprache für Erzieherinnen. Ein Lehr- und Arbeitsbuch für die Studierenden der Krippenpädagogik. Német szaknyelv csecsemő- és kisgyermeknevelő BA-szakos hallgatók számára*. Fakultät für Erzieher- und Grundschullehrerbildung, Eötvös Loránd Universitát, Budapest.
- Márkus Éva – Kovács Judit (szerk.) 2009: *Kéttannyelvűség – pedagógusképzés, kutatás, oktatás. Az ELTE Tanító és Óvóképző Főiskolai Karán 2008. november 12-én megtartott konferencia előadásainak anyaga*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Márkus Éva – Trentinné Benkő Éva (szerk.) 2014: *A korai idegen nyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata. Konferenciaelőadások és háttér tanulmányok*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Márkus Éva – Trentinné Benkő Éva (szerk.) 2016: *Idegennyelvi és kétnyelvű fejlesztés gyermekkorban. Gyermeknevelés 4: 1. (Különszám.)* http://gyermeknevelés.tok.elte.hu/2016_1.htm (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
- Márkus Éva 2007: „Ene bene Tintenfass, geh' zur Schul' und lerne was.” Eine Text- und Aufgabensammlung zur „Ungarndeutschen Kinderliteratur“ für die Studenten der NationalitätenkindergärtnerInnen und -grundschullehrerInnenbildung (A magyarországi németek gyermekirodalma. Szöveg- és feladatgyűjtemény.) Trezor Kiadó, Budapest.
- Márkus Éva 2008: „Denn ein Reich mit einer Sprache [...] ist hinfällig“. Ein Lehr- und Arbeitsbuch zur Geschichte der Deutschen in Ungarn. für die Studenten der Nationalitätengrundsullehrer- und -kindergärtnerInnenbildung. (Nemzetiségismeret – a magyarországi németek története. Oktatási segédanyag a nemzetiségi tanító és óvodapedagógus hallgatók számára.) Trezor Kiadó, Budapest.
- Márkus, Éva 2009: „Meine zwei Sprachen“. Ein Text- und Arbeitsbuch zur ungarndeutschen Literatur für die Studenten der Nationalitätengrundsullehrer- und -kindergärtnerInnenbildung. (Nemzetiségi irodalom – a magyarországi németek irodalma. Oktatási segédanyag a nemzetiségi tanító és óvodapedagógus hallgatók számára.) Trezor Kiadó, Budapest.
- Márkus Éva (szerk.) 2008: *Tolle et lege. Születésnap emlékkötet Bodó Sándornénak nyugalománya vonulása alkalmából*. (Az ELTE TÓFK Tudományos Közleményei XXXI.) Trezor Kiadó, Budapest.
- Márkus Éva 2006: *Land und Leute in D-A-CH. Zur Landeskunde der deutschsprachigen Länder. Eine Text- und Aufgabensammlung*. ELTE TÓFK, Budapest.
- Mesterházy Jenő 1944: *Geschichte der ungarischen Nation von der vorgeschichtlichen Zeit bis zum Ende des XVIII. Jahrhunderts, für die III. Klasse der deutschen Lehrerbildungsanstalten*. Budapest.

- Molnárné, Batári Ilona 2007: *Zweisprachigkeit und Sprachförderung im Kindergarten – Sammlung methodischer Texte*. (Kétnyelvűség és óvodai nyelvi fejlesztés – szöveggyűjtemény.) Okker Zrt., Budapest.
- Panyik Ilona 1991: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola*. Tankönyvkiadó – Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.
- Papp Andrea – Vincze Emőke 2001: *Surfing on Children's Literature*. ELTE BTK – TÓFK, Budapest.
- Radvai Teréz (szerk.) 2007: *Theoretische und praktische Tipps für den DaF-/DaZ-Unterricht in den Grundschulklassen 1-6*. (Elméleti és gyakorlati ötletek az általános iskola 1–6. osztálya német mint anya- és célnyelv tanításához). ELTE TÓFK – OKKER Kiadó, Budapest.
- Sztepanov Milán 2009: *Српска књижевност за децу*. (Szerb gyermekirodalom). Budapest.
- Tantervi tájékoztató az alapképzési tanulmányaikat az ELTE Tanító- és Óvóképző Karán 2017 szeptemberében megkezdő hallgatók részére: tanító szak, nappali tagozat – nemzetiségi szakiránnyal http://www.tok.elte.hu/file/NTK_taj_2017_Bp_.pdf (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
- Tantervi tájékoztató az alapképzési tanulmányaikat az ELTE Tanító- és Óvóképző Karán 2017 szeptemberében megkezdő hallgatók részére: óvodapedagógus szak nappali tagozat – nemzetiségi szakiránnyal. http://www.tok.elte.hu/file/NOK_taj_2017_08_28.pdf (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
- Tessényi Jelena 2009: *Значај предшколског васпитања у развоју детета*. (Az iskolás kor előtti nevelés jelentősége a gyermekek fejlődésében.) Trezor Kiadó, Budapest.
- Tessényi Jelena 2011: *Módszertani jegyzet óvodapedagógus hallgatóknak*. Budapest.
- Trentinné Benkő Éva 2015: *A korai kétnyelvűség támogatására szolgáló pedagóguskompetenciák és pedagógusképzés. PhD-disszertáció*. Takács Etel Pedagógiai Alapítvány – ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Turmezeyné Heller Erika – Szarka Júlia (szerk.) 2015: Tantervi tájékoztató az alapképzési tanulmányaikat 2015 szeptemberében megkezdő hallgatók részére: óvodapedagógus szak, nappali tagozat – nemzetiségi szakiránnyal. ELTE TÓK, Budapest. http://www.tok.elte.hu/file/NOK_tajekoztato_2015.pdf (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
- Turmezeyné Heller Erika (szerk.) 2015: Tantervi tájékoztató az alapképzési tanulmányaikat 2015 szeptemberében megkezdő hallgatók részére: tanító szak, nappali tagozat – nemzetiségi szakiránnyal. ELTE TÓK, Budapest http://www.tok.elte.hu/file/NTK_tajekoztato_2015_valtozas_s.pdf (A letöltés ideje: 2018. 8. 2.)
- Uherkovich Gábor 1998: A Németnyelvű Tanítóképző-Líceumban folyó táj- és népkutató munkáról. In: Donáth Péter (szerk.): *Iskola és Politika. Az állami német nemzetiségi tanítóképzés magyarországi történetéhez 1919–1944*. 257–262. Trezor Kiadó, Budapest.
- Uherkovich Gábor 1941: *Pflanzenkunde für Lyzeen*. Budapest.
- Uherkovich Gábor 1943: *Tierkunde für Lyzeen*. Budapest.
- Vámos Ágnes és Kovács Judit (szerk.) 2008: *A két tanítási nyelvű oktatás elmélete és gyakorlata 2008-ban. Jubileumi tanulmánykötet*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
- Zimmermann, Tünde 1998: A német líceumbeli tanítás módszereiről és tankönyveiről. In: Donáth Péter (szerk.): *Iskola és Politika. Az állami német nemzetiségi tanítóképzés magyarországi történetéhez 1919–1944*. 246–256. Trezor Kiadó, Budapest.

Melléklet

1. melléklet

A KORAI IDEGENNYELVI FEJLESZTÉS ELMÉLETE ÉS GYAKORLATA
című szakmai konferencia
Az ÓVÓ- ÉS TANÍTÓKÉPZŐK EGYESÜLETE Idegennyelvi Tagozata,
az ELTE TANÍTÓ- ÉS ÓVÓKÉPZŐ KAR Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszéke,
a BRITISH COUNCIL és a GOETHE-INSTITUT
támogatásával
2013. május 24., Goethe-Institut, Budapest

Program

- 9.00 Regisztráció
- 9.30 Megnyitó: Dr. habil. Mikonya György dékán (ELTE TÓK, Budapest)
- 9.40 Köszöntők: Gisela Gibtnér (a Nyelvi Osztály vezetője, Goethe-Institut)
Simon Ingram-Hill (igazgató, British Council)
Dr. Rádli Katalin (főtanácsos, EMMI, Budapest)
Öveges Enikő (főtanácsos, EMMI, Budapest)
Lipócziné dr. Csabai Sarolta (ÓTE Idegennyelvi Tagozat vezetője, KF TFK)
- 10.00 Prof. dr. Janet Enever (Svédország, Umeå universitet): Az ELLIE kutatás ismertetése és kitekintés az óvodai korosztályra (What can we expect of an early start to foreign language learning in Europe today?)
- 10.30 Prof. dr. paed. Patricia Nauwerck (Németország, Schwäbisch Gmündi Pedagógiai Főiskola): Az óvodai nyelvfelkészítés módszertana (Methodik und Didaktik des frühen Fremdsprachenlernens im Kindergarten)
- 11.00 Kérdések, válaszok
- 11.15 Fehér Judit (British Council, Budapest): Családi angol
- 11.30 Kitzinger Arianna (NYME, BEPK, Sopron): Multilingvális és multikulturális kihívások egy magyar óvodában
- 11.45 Molnár Andrea – Hierholcz Tünde (Montessori Mária Kétnyelvű Óvoda és Bölcsőde, Budapest): A korai nyelvi nevelés lehetőségei a Montessori pedagógia keretei között a 3–7 éves korosztály számára
- 12.00 Dr. Bozzayné Káli Tünde – Noé Zsuzsanna (Százszorszép Óvoda, Budapest): Egy gyermek, két nyelv. Kétnyelvű nevelés a Százszorszép Óvodában
- 12.15 Endrődy-Nagy Orsolya (ELTE TÓK, Budapest): Korai nyelvoktatási módszerek Japánban és Magyarországon
- 12.30 Ebédszünet
- 13.15 Horváth Mónika – Erdélyi Nóra (XIII. kerületi Óvodák Pitypang Tagóvodája, Budapest): Manó-Világ kétnyelvű óvodai program alkalmazása a magyar óvoda-pedagógia keretein belül
- 13.30 Furcsa Laura – Sinka Annamária (SZIE ABPK): Kétnyelvű óvodából érkező gyerekek nyelvi beilleszkedése, előmenetele az általános iskola alsó tagozatán
- 13.45 Dr. Morvai Edit – Veress Bernadett (Goethe-Institut, Budapest): Könnyedén, jókedvvel németül (6–10 éves korosztály)

- 14.00 Görcsne dr. Muzsai Viktória (NYME, ACSJK, Győr): Tartalom alapú nyelvtanulás és -oktatás a korai szakaszban: innovatív tananyagok és -eszközök, tanulásszervezési formák és módok
- 14.15 Andrew Wright (I.L.I. Nemzetközi Nyelvek Intézete): Primary French in the Balance 14.30 Németh Ildikó (Petőfi Sándor Általános Iskola, Nemesvámos): Országismereti projekt munka az általános iskola alsó tagozatán
- 14.45 Sárvári Tünde (SZTE JGYPK, Szeged): A drámapedagógia alkalmazási lehetőségei korai idegen nyelvi fejlesztésben
- 15.00 Dr. Szaszko Rita – Jezsik Kata (SZIE ABPK): A korai kéttannyelvű oktatás hatása a kisiskolások anyanyelvi szövegértési és helyesírási kompetenciájára
- 15.15 Kávészünet
- 15.45 Price Beatrix (IATEFL-H): Mozgással kísért nyelvtanítás és a Krashen féle természetes nyelvelsajátítási modell
- 16.00 Hardi Judit (Kecskeméti Főiskola, TFK): Általános iskolások osztálytermi tanulás keretében alkalmazott szókincstanulási stratégiái
- 16.15 Mihály István (Szabó Magda Angol–Magyar Kéttannyelvű Általános Iskola, Budapest): Science óra a kéttannyelvű általános iskolában
- 16.30–17.00 Pódiumdiskusszió és zárszó (Dr. habil. Kovács Judit, Lipócziné Dr. Csabai Sarolta, Dr. Morvai Edit, Dr. Árva Valéria, Radvai Teréz, Trentinné Benkő Éva)

A konferencia háziasszonya: Trentinné Benkő Éva

2. melléklet

Mindent a korai idegennyelv-tanulásról – gyermekeknek és felnőtteknek

Kutatók éjszakája, ELTE TÖK, 2014. szept. 26. – program

Hely- szín	2. és 4. terem	19. terem	15. és 19. terem előtti folyosó vagy jó idő esetén a melléltető lévő fedett szabadtéri rész	100., 128., 225. terem	119. terem Ismeretterjesztő előadások	123. terem	127. terem
17.00	Megnyitó Dr. habil. Mikonya György délán					folyamatos idegen nyelvi könyvvásár	
17.10		17.10-18.00 Rajzolás, halogatás, kreatív tevékenységek gyerekeknek - németül (Baloghné Dr. Nagy Gizella)	17.10-18.00 Gyermek-könyv angolul (Dr. Arva Valéria) szat. 19.	17.10-18.00 225. szoba Legyel nyelvjáráskutató! – játékos feladatok a német nyelvtanuláshoz köztől (Dr. Márkus Éva) 128. terem A szat. nyelv és kultúra képekben (Dr. Lászlótyi Nikolett)	17.10-17.30 Élményszerű nyelvi fejlesztés az óvodától a felső tagozatig (Dr. habil. Kovács Judit) 17.35-17.45 Between two languages (Dr. Marie Teresa Reyes)	17.30-18.00 Angol nyelvű mesészínház (Vincze Emőke & hallgatók)	17.30-18.00 Német játszóház (Dorothee Lehn-Bulló)
18.00		18.00-18.30 Környezetismeret németül játékosan, óvodásoknak és kisiskolásoknak (Dr. Márkus Éva)	18.00-19.00 Ismerkedés a szerb könyvvel (Dr. Lászlótyi Nikolett) szat. 19.	18.00-19.00 128. terem A nyelv csodája - interaktív nyelvtanulási élmény feladványokkal (hármikar lehet csatlakozni) (Baloghné Dr. Nagy Gizella)	18.00-18.20 Korai kétnyelvűség és pedagógiai kérdések (Trentinén Dr. Benkő Éva)	18.00-18.30 Angol nyelvű Bécsi kávéház (ozak/könyvek, újságok lapozgatás) (Vincze Emőke)	18.00-18.30 Német mesélő (Dorothee Lehn-Bulló) 18.30- 19.00 Angol mesélő (Dr. Arva Valéria)
19.00		19.00-20.00 A módszer kutatóműhely bemutatók. A műhely tananyagai, oktatási segédanyagok megtekintése, szabaddal kipróbálhatók	19.00-20.00 Tükörterem, szat. 15. A detektívterem mögül. Fókuszterem bemutatók 19.00-19.30 Téma: Miért gyengébbek a közoktatásban az idegen nyelv? Kihívások és megoldások. (Szepesi Judit)	19.00-20.00 128. terem A nyelv csodája - interaktív nyelvtanulási élmény feladványokkal (hármikar lehet csatlakozni) (Baloghné Dr. Nagy Gizella) 19.00-20.00 100. terem: Exerices (francia nyelv) (Bereczkiné Dr. Záhuzszi Anna)	19.00-19.20 Kórnál tanulási (Radnai Teréz)	18.00-19.30 Angol nyelvű amerikai ízekkel; halk hátterzene, gyermekdalok (Vincze Emőke, Dr. Marie Teresa Reyes)	19.00-19.30 Hallgatók gyakorlóiskolai nyelvpedagógus: Interaktív műhelymunka (Jeney Dalma) 19.30-20.00 Tudományos diákkörökben folyó hallgatói kutatások bemutatóknak (Görgényiné Epres Erika)
20.00- 21.00				20.00-20.30 100. terem Exerices (francia nyelv) (Bereczkiné Dr. Záhuzszi Anna)	20.00-20.20 Prof. Dr. Medgyes Péter előadása: Mi áll a tudós tanár?		

folyamatosan: 4., 19., 127. terem előtt poszter bemutatás; diákok által készített poszterek minikutatás; rövid empirikus kutatás megvalósítása a betérő érdeklődőkkel (Trentinén Dr. Benkő Éva)
Helyszín: ELTE TÖK, XII. ker., Kiss J. alth. u. 40.
Szervező: ELTE TÖK, Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszék, Bővebb információ: Dr. Márkus Éva markus.eva@t-online.hu

A Természettudományi Tanszék nevelő-oktató munkájának történeti áttekintése

1. Bevezetés

A tanszék történetét 1959-től érdemes vizsgálni. A tanítóképzés ekkor vált felsőfokúvá. A hallgatókat alkalmassági, írásbeli és szóbeli vizsga alapján vették fel. A képzés hároméves volt, ebből fél évet a hallgatók tanítási gyakorlaton töltöttek el. A képzés államvizsgával zárult, a hallgatók tanítói oklevelet kaptak, amely az általános iskola alsó tagozatán végzendő nevelő-oktató munkára adott jogosítványt.

Az első nappali tagozatos felsőfokú képzésben résztvevő óvónői csoport a Kecskeméti Óvónőképző Intézet kihelyezett tagozataként az 1968–1969-es tanévben kezdte el munkáját, képzési idejük két év volt (Évkönyv 1970: 197).

A tanítóképző intézetek 1959-től 1975-ig felsőfokú intézményekként működtek, majd 1975-től főiskolákként végezték munkájukat.

Érdemes megvizsgálni a felsőfokúvá vált hazai tanítóképzésben a természettudományi ismeretek mennyiségének és minőségének szélsőséges hullámzásait az elméleti és a gyakorlati képzésben egyaránt. Arra a kérdésre is fontos választ keresni, hogy mely tényezők hatottak és hatnak a tanító- és óvóképzés tervére és programjára. Azt is látnunk kell, hogy annak, hogy a társadalom természettudományi műveltsége a kíváncstól elmarad, az egyik oka a tanítóképzésben keresendő.

Választ keresünk arra is, hogy hol tartunk ma a természettudományos gondolkodásra nevelésben, a természettudományok oktatásában és a környezeti nevelésben.

A Természettudományi Tanszék természettudományos nevelő-oktató munkájának történeti áttekintésében szükséges az óra- és vizsgatervek ismerete. Az oktatott stúdiumok és azok óraszámai meghatározzák a tanszék oktatóinak számát és szakos megoszlását is. Másrészt a képzés összórászámával összevetve mutatják

¹ ORCID: 0000-0001-9862-015X

² Schottner Ede az 1–11., Mészárosné Darvay Sarolta a 12–13. fejezetek szerzője.

a természettudományi ismeretek súlyát a képzés egészében. S mindezek mellett az oktatott tárgyak tartalma is elemzésre érdemes (Szőnyi-Vágó-Bihari-Nábrády 1969; Panyik 1991).

2. Az 1964-es tanterv

Az 1964-es tantervben a természettudományi blokk a szaktárgyi órákból 90 órával (10,34%) részesedett.

A „Földrajz” 4 félév, 2/0 bontásban. Az „Anatómia-fiziológia” 1 félév, 2/0 bontásban. A két stúdium a képzés összórászámából 60 órát, 2,7%-ot foglalt el. Amennyiben a mezőgazdasági ismereteket tárgyaló tantárgyat is a természettudományi ismeretekhez számítjuk 2/0 bontással, a 90 óra a képzés 4,6%-a. A környezetismeret módszertanának oktatása emeli az órászámot.

A képzés 5. félévében a hallgatók általános iskolában szakmai gyakorlaton voltak, ahol természettudományi tárgyakat is tanítottak. A féléves iskolai gyakorlat mindenképpen figyelemre méltó része az 1964-es tantervnek.

Már ez a tanterv is megfogalmazza az ember természetes és mesterséges környezetének ismeretét, de a környezet védelméről ekkor még – a korabeli szemléletnek megfelelően – nincs szó.

Az „Anatómia-fiziológia” stúdiumban foglalkoztak az egészségtan alapjaival, azonban a szükséges gyakorlatok hiányoznak (például az elsősegélynyújtás).

Összességében megállapítható, hogy az óra- és vizsgaterv a természettudományos képzést nem kezelte súlyának megfelelően. A természettudományos műveltséget a képzés céljai között nem is említi, nem szól a természettudományos nevelésről sem.

A Természettudományi Szakcsoport három matematikusból és egy biológia-földrajz szakos oktatóból állt (lásd: 1. melléklet).

1968–1969-től a Kecskeméti Óvónőképző Intézet kihelyezett tagozataként megkezdte munkáját az első nappali tagozatos felsőfokú képzésben részesülő óvónői csoport. Képzési idejük két év volt. Az óvónőképzős hallgatók felvételi vizsgáit ebben az évben még Kecskeméten bonyolították le, de a budapesti lakosokat átirányították intézményünkbe (Évkönyv 1968–1970: 198).

3. Az 1970-es tanterv

A tanítóképzés céljai között a szakműveltség ebben a tantervben fogalmazódik meg először, ugyanakkor ez a tanterv iktatta ki az 1964-es tanterv természettu-

dományi tárgyait. Ellentétbe került saját célkitűzéseivel. Hogyan lehet szakmai műveltségről beszélni a természettudományi képzés nélkül?

Egyedül az „Egészségtan” tantárgyat oktatták az 5. félévben heti 3 órában, 2/1 bontásban. Összesen 45 óra, a szaktárgyi órák 4,02%-a. A tantárgy már a feladatai között sem szól az emberi test anatómiájáról és élettanáról, helyette, egyébként helyesen, az egészséges életmódra nevelés elméleti és gyakorlati feladatait vizsgálja. Összességében az alkalmazott tudomány ismeretanyagát olvashatjuk.

Az 1970-es tanterv lehetetlen helyzetet hozott létre. A hallgatóknak elméleti ismeretek nélkül kellett tantárgy-pedagógiát tanulniuk. A középiskolában elsajátított, vagy el nem sajátított (szakközépiskolák) természettudományi ismereteire alapozni a tantárgy-pedagógiát, elhibázott lépés volt. Akkoriban a tanítóképző főiskolák 20-30%-ban szakközépiskolát végzett hallgatókat képeztek. Témánk szempontjából ez az intézménytípus a hallgatóknak hátrányt jelentett.

Az 1970-es tanterv bevezetése után a természettudományos képzés és nevelés perifériára került. Még a fakultatívan felvehető tárgyak sorában sem találunk természettudományi stúdiumokat.

Lemaradásunk gyökerei ebben a korosztályban (6-10 évesek) a természettudományi képzésben-nevelésben élenjáró országokhoz képest, többek között ebben az elhibázott tantervi koncepcióban keresendők.

Az 1970-es tanterv alapján végzett tanítók szakmai gondokkal küszködtek, ha az általános iskolai tantervben előírtaknak a természettudományos nevelés és oktatás területén eleget akartak tenni.

A lemaradást az IEA-felmérések szerény eredményei is visszaigazolták. A 6-10 éves korosztály a nemzetközi összehasonlításban, a természettudományok terén hátra szorult.

1970-ben az oktatók száma négy fő volt: három matematikus, egy biológia-földrajz szakos (lásd: 1. melléklet).

A fővárosban jelentkező nagymértékű óvónőhiány tette szükségessé a felsőfokú óvónőképzés kiszélesítését. Ezért a főiskola esti tagozatán évről-évre egyre több óvónő képzése folyt. A nagymértékű óvónőhiány és a fokozódó tanítóhiány miatt az intézmény arra kényszerült, hogy növelje a képesítés nélküli óvónők és tanítók felvételét. A mennyiségi mutatók növekedésével csökkentek a minőségi mutatók. 1971. február 1-jén indult meg keresztféléves formában a Kecskeméti Óvónőképző Intézet kihelyezett esti tagozatának képzése. A képesítés nélküli óvónők heti egy napot töltöttek az intézményben (Évkönyv 1970–1975: 4., 35–138).

4. Az 1973-as tanterv

Jelentős változást ez a dokumentum nem hozott: a természettudományokat továbbra is az „Egészségtan” tantárgy képviselte (5. félév, heti 3 óra, 2/1 bontás), a 2477 összes képzési óraszámából 45 órával (1,81%), ez a szaktárgyak 5,16%-át jelentette.

Az 1974. évi 13. sz. törvényerejű rendelet létrehozta a tanítóképző főiskolákat. 1975 szeptemberében kezdődött el a főiskolai képzés, szakcsoporti rendszerrel.

A Természettudományi szakcsoport vezetésével Nábrádi István intézeti tanárt bízták meg. A Természettudományi szakcsoport három – matematikai, technikai és testnevelési – munkacsoportból állt. A szakcsoportban öt matematikus, egy biológia–földrajz szakos és három testnevelő dolgozott. Jellemző tény, hogy a természettudományok oktatása csak a szakcsoport nevében jelent meg (Évkönyv 1970–1975: 55–61).

5. Az 1976-os tanterv

A természettudományi ismeretek oktatásában gyökeres változás következett be 1975 után. A szaktárgyak sorába bekerült a „Természetismeret” stúdium, amely egyértelműen a természettudományos ismereteket tartalmazta.

A bevezetését megelőzte az MTA Elnöki Bizottságának 1976-ban közzétett jelentése, amely neves tudósok és pedagógusok munkájának összegzéséként a természettudományok jövőbeni tanítására tett javaslatot az általános- és középiskolákban. A jelentés világosan leszögezi, hogy a természettudományok iránt jelentős a társadalmi igény.

Az 1978 szeptemberében bevezetett új általános iskolai tantervben a bizottság javaslatainak egyike-másika megvalósult. Ebbe a koncepcióba illeszthető a „Természetismeret” stúdium megjelenése a hazai tanítóképzésben. Elgondolkodtató az, amit a bizottság egyértelműen leszögezett: „A nemzetközi összehasonlítás egyértelműen bizonyítja, hogy a jelenlegi természettudományos nevelésünk leggyengébb szakasza az alsó tagozat”. Joggal feltételezhetjük, hogy ezen összefüggések alapján került a tanítóképzés 1976-os tantervébe a „Természetismeret” stúdium. Amennyiben összevetjük a „Természetismeret” stúdium tananyagát, az általános iskola „Környezetismeret” tantárgy tananyagával, világosan felismerhető a szoros korreláció felépítésükben, de főként az azonos szemléletre való törekvésben (Marx 1979: 62–76).

A meglevő tantervek jellemzője volt, hogy nem tükröződött bennük az a nyilvánvaló tény, hogy a természettudományos műveltség éppen olyan jelentős, mint a többi képzési terület.

Az 1976-os főiskolai tanterv a képzés 2. és 3. félévében heti 2 órában írta elő a „Természetismeret” stúdium felvételét, 2/0 bontásban és kollokviummal zárva. Gyakorlat nem szerepelt a tantervben. A stúdium a képzés 2835 órájából 60 órát kapott, ami 2,11%-ot jelentett. Az „Egészségtan” együtt 3,7%-ot, tehát 105 órát.

A „Természetismeret” stúdium megjelenése mérföldkövet jelentett a hallgatók természettudományos nevelésében és a természettudományos ismeretek 1–5. osztályos tanításában. A stúdium megjelenését jelentős áttörésnek tekintjük a képző intézmények oktatói közvéleményének formálásában, de a főiskolák vezetésének szemlélete szempontjából is (Évkönyv 1975–1976: 42; Évkönyv 1977–1978: 45–67).

Az „Egészségtan” tantárgy ismeretanyagába beépültek a funkcionális anatómiai ismeretek. A stúdiumot az 5. félévben három órában oktatták 2/1 bontásban. A gyakorlat megjelenése lehetőséget adott az elsősegélynyújtási tennivalók bemutatására és gyakorlására. Szintén jelentős változásról van szó.

1976-tól a fővárosban jelentős tanítóhiány jelentkezett. Ennek enyhítésére a főiskolán Speciális Tagozat indult a VIII. kerületi Bezerédj utcai épületben. A hallgatók egy év nappali tagozatos és két év levelező tagozatos képzést kaptak. Ezt a két évet már munkahelyükön dolgozva végezték el (Évkönyv 1977–1978: 59–60).

6. Az 1980-as tanterv

1981 augusztusában kerültek a Természettudományi Tanszékre az oktatástechnika tanárai és azok a technikusok, akik az audiovizuális eszközöket kezelték. A technikusokat 1983-ban a Gazdasági Hivatal keretében működő Szolgáltató csoporthoz helyezték át.

1983-tól a vizsgált időszakban a Természettudományi Tanszéknek három munkacsoportja volt: matematika, természetismeret és technika. A természetismeret munkacsoportban 1980 és 1984 között öt főállású és négy másodállású oktató dolgozott (lásd: 1. melléklet).

Az 1980-as tanterv a „Természetismeret” stúdium óraszámát megemelte és bevezette a gyakorlatot is. A 2. félévben heti 3 óra, 2/1 bontásban, a 2. félévben heti 4 óra 2/2 bontásban. Mindkét félév kollokviummal zárult. Az évfolyam előadások mellett megjelentek a csoportonkénti 20–25 hallgatóval végzett gya-

korlatok. A képzésben jelentős szakmai előrelépés lehetőségét tapasztaltuk. Különösen a gyakorlatok végzése jelentett minőségi változást. A hallgatók minden olyan gyakorlatot elvégezhettek, amelyek az 1–4. osztályban végzendő természettudományos nevelés-oktatás folyamatában szükségesek voltak. Az „Egészsegtant” a 6. félévben helyezték át, heti 2 óra 1/1 bontásban.

Amennyiben a természettudományi stúdiumok jelentőségének és óra- és vizsgatervi elhelyezésének megismert változásai okait keressük, megállapítható a tanítóval kapcsolatos elvárás és szemléletváltás. Faludi Szilárd, a magyar pedagógia kiemelkedő alakja és Marx György fizikus gondolatait követve látjuk, hogy a tanítóképzés tanterveinek kialakításában a műveltséganyag, értékelő, szelektáló faktorként ösztönösen (tradicionálisan) vett részt. Az 1976-os és 1980-as tantervekben a műveltséganyag már értékelhető faktorként is funkcionált (Faludi 1967; Marx 1979: 62–76).

A tanítóval kapcsolatos elvárás és szemléletváltozás az, ami a természettudományi képzés valódi helyét jelöli ki a tanítóképzésben.

Az eddig áttekintett tantervi problémák miatt a tanítóképző főiskolákon alig maradt természettudományos végzettségű oktató. Elsősorban fizika, kémia szakos kollégák hiányoztak. Változást csak 1976 után tapasztalunk.

A tanítóképző főiskolákon a tárgyi feltételek a természetismeret stúdium oktatásához rendkívül rosszak voltak. A természettudományos szakanyag szét-szóródott, elveszett.

Az 1980-as tanterv feladatul jelöli ki a hallgatók természettudományos kísérletekre és gyakorlatokra való felkészítését. 1983-ban végeztek azok a hallgatók, akik már nem autodidakta módon sajátították el a kísérletezéssel kapcsolatos tennivalókat.

Ebben az időszakban tapasztalhatók a tanszéki munkacsoportok és a tanszékek közötti első oktatási, kutatási és együttműködési kísérletek. Például a mértékrendszerre vonatkozó ismereteket csak a természetismeret keretében oktatták. A technika szakkollégiumot végző hallgatók felmentést kaptak a természetismeret stúdium egy félévi anyagából.

A tanszékek közötti együttműködés első példája a Neveléstudományi Tanszék és a Matematika Munkacsoport kísérlete, amely a formális logika és a matematikai logika egy tárgyban való tanítását vizsgálta (Évkönyv 1980/81–1983/84: 44–46).

A szakkollégiumi képzés a hazai tanítóképzés új eleme volt. Az 1980-ban indított szakkollégiumi képzés megindítása mindhárom munkacsoport számára új szakmai kihívást jelentett. Hiszen a Matematika, a Természetismeret és Technika Munkacsoportok az adott tudományterület főiskolai tananyagában elmélyültebb munkára adtak lehetőséget. A szakkollégiumi képzés a képzés összóraszámából (2701) 366 órával részesült, ami az összes óra 13,55%-a volt.

Az 1980-as tanterv a Természettudományi Tanszék oktatóit több új feladat elé állította. Új tematikák és útmutatók készültek. A harmadéves hallgatók a fakultatívan választható tárgyak közül egyet kötelesek voltak választani. 1983-ban a 3. évfolyamos hallgatók 10%-a a tanszék fakultációit hallgatta. A szakdolgozatok lebonyolítására is fel kellett készülni. Szakmai-szaktárgyi egyeztetések, tételsorok és szervezési feladatok (matematika) váltak szükségessé.

Az új feladatok megkövetelték a szaktantermek felszereltségének gazdagítását. A Természetismeret Munkacsoport csak 1983-ban jutott olyan kabinethez, amelyben rendelkezésre állt az oktatáshoz szükséges szakmai felszerelés. A munkacsoport egy félállású laboráns is kapott. Ezt az időszakot a gyakorlatokhoz szükséges jegyzetek írása is jellemezte (Benke 2000).

Nagy előrelépés volt az a tény, hogy 1983 őszén elkészült a tanszék természet- és környezetvédelmi munkaterve. A benne foglaltak, a többi tanszékkel együtt, a hallgatók e témában eredményesebb, átgondoltabb felkészítését szolgálták.

Az oktatók új, fontos feladata volt a külső gyakorlóléhelyek látogatása, a gyakorlatvezető tanítók képzése, szakmai felkészítése (Évkönyv 1980/81–1983/84: 55–57; Schottner 1982).

7. Az 1984-es tanterv

1984 és 1987 között a tanszékvezető Nábrádi István főiskolai tanár, majd 1987-től 1990-ig Lengyelné Szilágyi Ágnes főiskolai docens volt.

A Természettudományi Tanszéken 1983 szeptemberétől továbbra is három munkacsoportban dolgoztak az oktatók: Matematika, Természetismeret, Technika. A három munkacsoportban immár huszonnégy főállású, kilenc mellékfoglalkozású oktató dolgozott (lásd: 1. melléklet).

A természetismeret és a környezetismeret tantárgy pedagógiája egy stúdium keretében került oktatásra. A 2. félévben 4, illetve 2 órában. Az első óraszám a háromhetes tömbösítés óraszám, a második a 12 hetes hagyományos szakasz heti óraszám. A 3. félévben ez az arány 4, illetve 3 óra, a 4. félévben 4, illetve 2 óra. A kurzus mindhárom félévben kollokviummal zárult. Az „Egészségtant” a 6. félévben oktatták, szintén kollokviummal zárták.

Természetismeret szakkollégiumot ez az óra- és vizsgaterv nem tartalmazott. A sajnálatos, érthetetlen diszkrimináció okán nem volt lehetőség az elmélyültebb természettudományos nevelésre és oktatásra.

A kísérleti óra- és vizsgaterv óraszámjaiban kellő hangsúlyt adott a természettudományos ismereteknek. Az óraszámok öröndetes gyarapodásához már

gyakorlatok is tartoztak. A természetismeret munkacsoport csak 1983 nyarán jutott olyan kabinethez, amelyben az oktatáshoz szükséges feltételek adottak voltak. A szertár szakmai eszközállományának gyarapodása a gyakorlatokon hatékonyabb munkát tett lehetővé.

Megjegyzendő, hogy a tantárgy-pedagógia még nem szerepelt külön stúdiumként. Ez a megoldás az eddigi tanterveknek is sajátos jellemzője volt. A tantervi óraszámok azt a törekvést erősítették, hogy a hallgatók kellő felkészítést kapjanak a természettudományos nevelés-oktatás alsó tagozati feladatainak ellátására.

Ettől az időtől számítjuk annak a jó hagyománynak a felelevenítését, hogy a tantárgypedagógusok és a neveléstudományi szakemberek ismét részt vettek a gyakorlati képzés különböző formáiban.

Az 1984 és 1989 közötti időszakban a figyelem középpontjába került az oktatók tudományos tevékenysége is, és az intézmény tudományos közléte. Ebben az időszakban épült ki a hazai vonatkozásban újdonságot jelentő új finanszírozási rendszer. Érdemi anyagi támogatásokhoz jutni már csak különböző projektekből és pályázatokból lehetett.

Erre az időre tehető a főiskolává válással együtt a tudományos diákköri mozgalom kibontakozása. Mindezen törekvésekben a Természettudományi Tanszék aktívan kivette a részét.

Az óvónői szak kísérleti óra- és vizsgaterve az 1984–1985. évi tanévvel kezdődően vált érvényessé. A tantárgyak között az „Egészségtan” a 4. félévben kapott helyet, heti 3 óra, kollokviummal zárva. A stúdiumhoz gyakorlat nem kapcsolódott. A „Környezetismeret módszertana” a 2. félévben található. A kurzust a 2. félév 7–12. hetében tanították heti 4 órában. A tömbösítés idején (1–6. hét) nem volt óra. Az összesített óraszám 24 óra/félév, a hallgatók gyakorlati jegyet kaptak. Kritikaként fogalmazható meg, hogy a hallgatók természettudományos elméleti ismeretek nélkül tanulták a módszertant (Évkönyv 1984/85–1988/89. I: 85).

8. Az 1989-es tanterv

A tanszéken nyolc oktató és egy mellékfoglalkozású oktató mellett egy laboráns és egy ügyintéző segítette a tanszéki munkát (lásd: I. sz. melléklet).

1989 őszén a főiskola a tanítói szakon kísérleti képzést indított. A tartalmában megújított tanítóképzés négy évre bővült. A kísérleti képzés célja a hallgatók szakmai kompetenciájának és értelmiségivé válásának alakítása. Olyan végzett hallgatókat kívánt képezni, akik az általános iskola kezdő és részben átmeneti szakaszában képesek valamennyi nevelési-oktatási feladat ellátására.

A kísérlet módot nyújtott a felsőoktatásban kialakítandó idegennyelv-oktatási szisztéma kipróbálására is. A diploma feltételévé vált a választott idegen nyelvből legalább alapfokú nyelvvizsga letétele. Valamennyi hallgató számítástechnikai (informatikai) alapképzésben részesült. A pedagógiai és pszichológiai kultúra kialakítása hangsúlyozottabbá vált. A differenciált gyermekismeret és fejlesztési metodika a tantárgy-pedagógiákkal együtt hozzájárult a hallgatók innovatív szemléletének és magatartásának formálásához.

A kísérleti képzésben az integrált tárgyak is helyet kaptak. A „Funkcionális anatómia” és az „Egészségtan” elősegítette a testnevelés, a pedagógia és a pszichológia oktatását.

A kísérlet egyik újdonsága a gyakorlati képzés arányainak növekedése. A gyakorlati képzés óraszámja a négyéves képzésben 650 órára emelkedett. A választható szakkollégiumok között a környezetismeret is szerepel. Ezzel lehetővé vált a hallgatók elmélyültebb természettudományos képzése.

A Természettudományi Tanszék 1990. július 1-je óta önálló tanszékként működött. A munkacsoportból tanszékké válás önmagában emelte a természettudományok presztízsét a tanítóképzésben. A tanszéken kilenc főállású és két óraadó oktató végzett nevelő-oktató munkát (Évkönyv 1989/90–1993/94: 113–126).

A tanszéket 1990 és 1996 között Véghelyi Józsefné vezette. A tanszék ellátandó feladataihoz az oktatók szakmai végzettsége teljes mértékben biztosított volt.

A laboráns kolléganő munkába állása jelentősen segítette a rendelkezésre álló szakmai anyag eredményes felhasználását, a gyakorlatok gördülékeny lebonyolítását. A tanszék nevelő-oktató munkájának tárgyi háttere jelentősen javult. Természettudományi előadó, természetismereti laboratórium, környezetismereti tantárgy-pedagógiai szaktanterem állt rendelkezésre.

A szaktantermek berendezésével és felszerelésével kapcsolatos tervező munka elsősorban Véghelyi Józsefné nevéhez fűződik. A folyosói tárlókban és a 303-as teremben kiállított szakmai anyagok a hallgatók eredményesebb felkészülését segítették. A növény állatfaj gyűjteményt Kanczler Gyuláné és Pusztai Józsefné készítette.

A tanszék oktatói a „Természetismeret”-et mint alapoó tárgyat két program alapján oktatták. Az egyik az anyagi világot, a szaktudományok oldaláról közelítette meg. A másik program, az integrált természetismeret, Véghelyi Józsefné és Kanczler Gyuláné kutatómunkáján alapult. A program a világ anyagi szerveződését választja rendező elvnek. Az ismeretek szintetizálására törekedett. Mindkét esetben fontos szerepet kaptak a tantárgy-pedagógiai szempontok. A tantárgy-pedagógiai kutatás és oktatás Véghelyi Józsefné munkája nyomán újult meg.

Véghegyi Józsefné és Schottner Ede tervezése alapján az „Egészségtan” stúdium esetében nagyobb lett az esély az egészséges életmód feladatainak és az elsősegélynyújtás ismereteinek alkalmazó elsajátítására. A fakultációk között nagy érdeklődés övezte Pusztai Józsefné vezette „Természetgyógyászat” című stúdiumot.

A gyakorlati képzéssel szorosabb lett a kapcsolat. Kiemelkedő a szakkollégiumi csoportos tanításon való részvétel. A tanszék oktatói a bemutató órák előkészítésében is szerepet vállaltak.

Jelentősen bővült a tanszéki tudományos kutatómunka. Egyik iránya olyan természettudományos képzési program kidolgozása volt, amely a végzett hallgatókat korszerű természettudományos és módszertani kultúrával látja el (Véghegyi Józsefné, Kanczler Gyuláné és Pákozdi Erika kutatásai). A kutatás másik témája a természettudományos tartalmak integratív átformálása. Az egészséges életmódra nevelés és a környezeti nevelés szintén kutatott terület volt (Kulin Eszter, Pusztai Jánosné és Léglér Judit tudományos munkája). Az óvodapedagógus szakon Kanczler Gyuláné kutatásai alapján sikerült megvalósítani az ökológiai szemléletű integrált természetismeret oktatást. Közoktatási kutatómunkában vett részt Benke János, Kanczler Gyuláné és Schottner Ede. Napirendre került a szakdolgozati témák átdolgozása is. Megjelentek a tantárgy-pedagógiai ihletésű szakdolgozati témák.

Ebben az időszakban erősödött meg a tudományos diákköri munka. Az eredményeket OTDK-sikerek is jelzik. Az eredmények alapján két diákkör érdemel kiemelés. A tanító szakon Kulin Eszter vezetésével működött a „Játékok alkalmazása a tanítás-tanulás folyamatában” című kurzus. Légrádi Kinga „levéldominó” elnevezésű játéka a Csodák Palotájában 3. díjat nyert (lásd: 5. melléklet).

Az óvodapedagógus szakon Kanczler Gyuláné vezetésével a „Játékok szerepe a környezet megismerésében” elnevezésű diákkör végzett tartalmi és esztétikai szempontból nívós és hasznos munkát.

1989-ben a XIX. OTDK-konferencián, amelyet Győrött rendeztek Gonda Judit és Őrhegyi Enikő I. díjat kaptak a „Tantervi variációk” című munkájukra. Vezető tanáruk Pusztai Jánosné volt (lásd: 5. melléklet).

1991-ben Heidelbergben a Nemzetközi Elsősegélynyújtó versenyen hallgatóink 2. helyezést értek el. Felkészítő tanáruk Véghegyi Józsefné volt, s a felkészítésben segítettek a Magyar Vöröskereszt munkatársai is.

A tanítói szakon évente megrendezésre került versenytanításokon szakterületünk hallgatói szép számmal voltak jelen és jó eredményeket értek el. 1989 és 1994 között egy 1. és 3. harmadik helyet nyertek. A tanszék oktatói az általános iskolákban továbbképzéseket tartottak. A tanszéken tanítói diplomamegújító továbbképzés indult. A Fővárosi Pedagógiai Intézettel közösen szervezte a tanszék a természetismeret szakértői tanfolyamot.

A tanszék oktatóinak publikációs tevékenysége ebben az időben jelentősen bővült, jegyzetek, segédanyagok, szakmai cikkek, tudományos konferenciákon elhangzott előadások írásos anyagai (83 publikáció) jelentek meg.

Az 1989–1990-es tanítói tanterv a kísérleti képzés célját és feladatait, valamint a kimeneti követelményeket korrekt formában, tartalmasan ismertette. A kísérleti képzés jellemzőinek leírásával az előzőekben foglalkoztunk. Újdonság a képzés struktúrája is. A szakmai tárgyak sorában szerepel a „Természetismeret és tantárgypedagógiája stúdium”. A 2. félévben 4 óra kollokvium; a 3. félévben 3 óra kollokvium; a 4. félévben 2 óra kollokvium; 5. félévben 2 óra gyakorlati jegy; 6. félévben 2 óra kollokvium. A stúdiumok tartalmáról és a megoldási törekvésekről az előzőekben volt szó. Ugyanez vonatkozik a „Funkcionális anatómiára” és az „Egészségtanra” is, 1. félév 2 óra kollokvium; 8. félév gyakorlati jegy.

Az 1988–1989-ben tanulmányaikat kezdő óvodapedagógus szakos hallgatók már nem óvónői, hanem óvodapedagógus megnevezést kaptak. Az elnevezés fontos tartalmi különbséget is jelent, hiszen a nevelő munkára való utalást is magában foglalja (Évkönyv 1980/81–1983/84: 55–57).

Ebben a tantervben az „Egészségtan” maradt a 4. félévben heti 3 órával, kollokviummal zárva. Gyakorlatról ebben az esetben sincs említés. Jelentős tantárgyi elnevezésbeni különbséget látunk az 1984-es tantervhez képest: „Környezetismeret és módszertana” olvasható a „Környezetismereti foglalkozások módszertana” helyett. Tartalmi különbség is tapasztalható, ugyanis megjelentek az elméleti ismeretek is. A stúdium az 1. félévben heti 1 óra, a teljesítése aláírásához kötött, a 2. félévben heti 2 óra, kollokviummal zárult.

Az óvodapedagógus képzésben is helyet kapnak a kötelezően választható tárgyak és a szabadon választható stúdiumok is. Mindkettőt a tanszékek hirdették meg.

A hároméves óvodapedagógus képzés bevezetésével kapcsolatos tanterv és tantárgyfejlesztő kutatásokat Kanczler Gyuláné végezte. Kidolgozta a „Természetismeret és módszertana” tantárgycsoport cél, feladat és követelményrendszerét, a tantárgyi programokat. A hároméves felsőfokú óvodapedagógus képzés az 1989–1990-es tanévben indult főiskolánkon. A tanterv megfogalmazta a képzés célját és a feladatokat, egyben tartalmazta a kimeneti követelményeket is. A tanterv óra- és vizsgatervében a „Természetismeret és módszertana” a 2427 órából 120 órát kapott, ami 5%-ot jelent. Az 1. szemeszterben 30 óra, a félév kollokviummal zárult; a 2. félévben 30 óra, amelynek végén gyakorlati jegyet kaptak a hallgatók, a 3. félévben 60 óra, kollokviumhoz kötött teljesítéssel. Ebből az 1. és 2. félévben „Természetismeret” 0/2 kollokvium, 0/2 kollokvium, a 3. félévben a „Környezet megismerésére nevelés módszertana” 0/4 kollokvium.

A képzést az 5. és 6. félévben az alternatív kötelező fakultáció egészítette ki, s ezenkívül a szabadon választható stúdiumokkal is bővült.

Az óvodáskorú kisgyermeknek környezetvédelmi nevelésével kapcsolatos kutatásokat Kanczler Gyuláné, Bihariné Krekó Ilona és Légler Judit végezte. Ehhez a munkához több pályázatot adtak be, kettő közülük eredményes volt.

A környezeti nevelés és az anyanyelvi nevelés koncentrációs lehetőségeinek feltárása tanszékközi kutatómunka formájában zajlott. Kanczler Gyuláné és Fejes Erzsébet, a Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék oktatója minisztériumi pályázatot nyert. A munka címe: „Mesélő természet”. Kanczler Gyuláné vezetésével az óvodapedagógus szakon a „Játék szerepe a környezet megismerésében” elnevezésű diákkörön belül végeztek nívós és hasznos munkát a hallgatók. Munkáikból kiállítás is készült.

Új kezdeményezés volt Bihariné Krekó Ilona nevéhez fűződő, a nyári időszakra szervezett természetvédelmi tábor, amelyen az óvodapedagógus és tanító szakos hallgatók egyaránt részt vettek. Az első tábor 1993 nyarán volt Mogyoróhegyen.

A hallgatókkal közös tudományos tevékenységek voltak az óvodapedagógus és tanító szakon elkészült kiállítások. Ezek mindegyike kapcsolódott a környezetvédelmi nevelő-oktató képzéshez. Például a hazai nemzeti parkokat, tájvédelmi körzeteket és természetvédelmi területeket bemutató kiállítások. Az öt kiállítás a természetismeret szakkollégisták közreműködésével, Kanczler Gyuláné irányításával, 1986 és 1990 között készült el.

Az óvodapedagógus szakon Kanczler Gyuláné a hároméves képzés indításakor kiállítási programot dolgozott ki az 1989 és 1994 közötti időszakra. A kiállításokat a hallgatók és oktatók közösen készítették. Két fontos feladatuk volt: egyrészt a Föld Napja évenkénti méltó megünneplése, másrészt az oktatáshoz szükséges szemléltető eszközök készítése.

Nagy jelentőségük volt a kirándulásoknak és terepgyakorlatoknak. Eredményesebbé tették a természettudományos képzést, formálták a környezetvédelmi szemléletet, jó lehetőséget adtak hazánk természeti értékeinek megismerésére, a terepen folyó kutatómunkára, vizsgálódásra. Tanító szakon Kulin Eszter, Pusztai Jánosné és Schottner Ede, óvodapedagógus szakon Bihariné Krekó Ilona és Légler Judit vezetett terepgyakorlatot. Schottner Ede a romániai rendszerváltás után, pályázaton nyert anyagi fedezet segítségével, két alkalommal Erdélyben szervezett a tanító szakkollégista hallgatóknak terepgyakorlatot.

A Természettudományi Tanszék szakmai kapcsolata jelentősen erősödött az ország többi tanító-és óvodapedagógus képző főiskolájával. 1992-ben megalakult az Óvó- és Tanítóképző Főiskolák Egyesületének (ÓTE) Természettudományi Tagozata. A tagozat elnöke Véghelyi Józsefné lett. A tagozaton belüli

óvodapedagógus munkacsoport vezetője Kanczler Gyuláné. A tagozat célja az volt, hogy összefogja az óvó- és tanítóképző főiskolák természettudományos oktatását, képviselje a szakmai érdekeket.

A tanszék oktatói közül többen jelentős szerepet töltek be a főiskola közéletében (Évkönyv 1989/90–1993/94: 113–114).

Szakmai és közéleti szempontból ugyancsak jelentősek a nemzetközi és országos szervezetekkel, egyesületekkel, tudományos bizottságokkal kialakított kapcsolatok és az azokban folyó munkában való tanszéki közreműködés. A szóban forgó időszakban:

- Véghelyi Józsefné az ÓTE természettudományi Tagozat elnöke, IUCN Nevelési Bizottság tagja, a Magyar Köznevelési Egyesület tagja,
- Benke János a Magyar Földrajzi Társaság tagja,
- Bihariné Krekó Ilona a Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesületének tagja, a Magyar Madártani és Természetvédő Egyesület tagja,
- Kanczler Gyuláné az ÓTE Természettudományi Tagozat Óvodapedagógus munkacsoportjának vezetője, szaklektora az Óvodai Nevelés című folyóiratnak, a Magyar Madártani és Természetvédő Egyesület tagja,
- Légler Judit az ÓTE Természettudományi Tagozat titkára,
- Pusztai Jánosné a Magyar Földrajzi Társaság tagja,
- Schottner Ede az ELTE TTK földrajzi felvételi bizottságának tagja, az országos központi földrajz írásbeli felvételit előkészítő bizottság tagja.

Élő kapcsolat alakult ki az ELTE Természettudományi Kar természetföldrajzi és több biológiai tanszékével. Kiváló volt a kapcsolatunk a Természettudományi Múzeummal. Részt vettünk a Fővárosi Állat- és Növénykert zoopedagógiai programjain. A Magyar Vöröskeresztrel munkakapcsolatunk volt: elsősegélynyújtói gyakorlatok és kari véradás. (Évkönyv, 1989/90–1993/94: 113–126)

9. Az 1994-es tanterv 1999-ig

A tárgyalt időszakban a tanszékvezető Schottner Ede főiskolai tanár volt. A tanszéken nyolc főállású oktató és egy óraadó tanár, valamint egy laboráns és egy tanszéki adminisztrátor dolgozott (lásd: 1. sz. melléklet).

A tanszék életében ez az időszak a négyéves tanítóképzés feltételeinek megteremtésével és a négyéves képzés gyakorlati tennivalóinak megvalósításával telt el. Ez volt a meghatározó feladat, a tanszék nevelő-oktató és képző tevékenységének legfontosabb jellemzője. Egyben jelentős mértékben meghatározta a tanszéki kutatómunkát is.

Elkészült a tanszék új tanító szakos tanterve és a kapcsolódó tantárgyi programok. A tanterv és az óra- és vizsgaterv megegyezik a kísérleti tanítóképzés tantervével és az óra- és vizsgatervével. A tantervi munkálatok a stúdiumok és kurzusok tartalmának kidolgozását foglalták magukba (Évkönyv 1994–1999: 121–127).

A műveltségterületi képzés lehetőséget adott a szakmai képzés megújítására is. Ezeket a munkálatokat az 1994-ben megjelent képesítési követelmények, az 1993. évi közoktatási törvényben foglaltak, valamint a főiskolai tantervi óra- és vizsgatervi dokumentumok határozták meg.

Valamennyi tanító szakos hallgató felkészítést kapott a 6–10 éves korosztály természettudományos nevelésére, oktatására. Egy csoportnyi (körülbelül 20–30) hallgatót a 10–12 éves korosztályban hasonló feladatok ellátására készítetünk fel.

A műveltségterületi képzésben a tanszék felhasználta a szakkollégiumi képzés tapasztalatait. A különbség a két képzés között az, hogy a természettudományi műveltségterületi képzés az alapképzés integráns területe lett.

A Nemzeti alaptanterv „Ember és természet” műveltségterület fejezetében foglaltak a tanszék nevelő-oktató munkájában fontos szerepet kaptak. Jellemzője a képzésnek, hogy előtérbe kerültek a fejlesztési követelmények. A fejlesztési célok befolyásolták a tantárgyi programok elkészítését. A tartalmi integráció mellett hangsúlyt kapott a természettudományos stúdiumok egymásra épülése.

A környezet- és természetvédelmi alapismeretek és összefüggések beépültek az egyes stúdiumok tantárgyi programjába. A tanszéki oktató-nevelő munkában, az eddigi tapasztalatokat is beemelve, kiemelt szerepűvé vált a természettudományos nevelésre való felkészítés, a természettudományos módszertani kultúra. A vizsgált időszak jellemzője, hogy a természettudományos ismeretek tárgyalásakor mindig áttekintették a 6–12 éves korosztályi vonatkozásokat is. Az elméleti stúdiumba beépültek a tantárgy-pedagógiai vonatkozások is.

A tanszék oktatói folytatták és továbbfejlesztették munkájukat az Országos Tantervfejlesztő Bizottságban. Jelentősen növekedett a tanszéki oktatók publikációs és jegyzetírói tevékenysége (jegyzet, tankönyv, segédanyag, oktatói program, 41 cikk, 70 tanulmány) (Évkönyv 1994–1999: 364–373).

A tanszéki tudományos kutatás egy része a felsőoktatás metodikai területen ért el jelentős eredményeket. A tanszék oktatói folyamatosan dolgoztak a közoktatási dokumentumok kimunkálásában (NAT, helyi tantervek).

A tanszék jól felszerelt laboratóriummal és szaktanteremmel rendelkezett. A szükséges szakmai felszerelés rendelkezésre állt. A felszerelést, tárolók és bemutató szekrények egészítették ki.

1. kép Természettudományi hallgatói laboratórium

A környezeti nevelésre való felkészítés mellett központi helyet kaptak az egészséges életmód iránti igény kialakításával és fejlesztésével kapcsolatos elvi és gyakorlati tennivalók. Komoly előrelépést jelentett a szenvedélybetegségek és az ellenük való küzdelem, valamint a prevenció beemelése a tanszéki nevelő-oktató munkába. Mind az alap, mind a műveltségterületi képzésben kiemelt szerepet kapott hazánk természeti viszonyainak vizsgálata. Ezen keresztül az egészséges lokálpatriotizmus és a hazaszeretetre nevelés kapott hangsúlyt.

A fakultatív stúdiumok szolgálták az értelmiségivé válást és kielégítették az egyes természettudományos területen való elmélyülés hallgatói igényét is.

A műveltségterületi képzésben a hallgatók az óra- és vizsgatervben rögzített te-repgyakorlatokon vettek részt. Ez a képzési forma a szakmai-képzési értékek mellett nagy népszerűségnek örvendett a hallgatók és az oktatók körében egyaránt.

A vizsgált időszakban a Természettudományi Tanszéken évente 40-60 hallgató készítette szakdolgozatát. A hallgatók szívesen mélyedtek el az általunk fontosnak tartott témákban.

Hallgatóink pályamunkái az OTDK országos döntőiben több 2. és 3. díjat nyertek. A tudományos kutatómunkában a tanszék folytatta a 3–6, illetve a 6–12 éves korú gyerekek nevelésével, oktatásával kapcsolatos kutatómunkát. Különösen a tantárgy-pedagógiai kutatások álltak a középpontban.

Elismerésre méltó eredmények születtek a tantárgy-pedagógiai kutatások, az egészséges életmódra nevelés és a környezeti nevelés területén. Az elért eredmények házi jegyzetekben, tankönyvekben és egyéb publikációkban jelentek meg.

Tanszékünkön helyet kaptak a doktori iskolához kapcsolódó alap kutatások humánbiológia és társadalom földrajz témákban. Mészárosné Darvai Sarolta részt vett az Országos Longitudinális Növekedésvizsgálat 0–18 éves kori adatainak feldolgozásában. Kutatási eredményeit nemzetközi tudományos tanácskozásokon ismertette.

Az előrelépés fontos eleme volt a tanszéki kutatások és a pályázatok szerves összekapcsolása. A nyertes pályázatok valamennyi alapprogramja tanszéki kutatás alapján készült. Kiemelkedő Bihariné Krekó Ilona, Kulin Eszter és Pákozdi Erika a „Környezetharmonikus, egészséges életmód alakításának pedagógiai lehetőségei” című pályázata. Véghelyi Józsefné témavezetésével készült a közoktatás új igényeire reagáló, négyéves tanítóképzéshez kapcsolódó kutatások nyertes intézményi és tanszékközi pályázata. A pályázatok komoly szakmai eredményeket hoztak és a külső anyagi források bevonását jelentették a szűkülő kari lehetőségek kiegészítésére.

A tanszék oktatói részt vettek a közoktatás modernizációs törekvéseiben. Az oktatók tollából a 6–10 éves tanulóknak szóló, a természettudományos neveléssel foglalkozó tankönyvek születtek.

A tanszék tudományos kutatómunkájának hagyományos értéke a felsőoktatás metodikai kutatás. A kutatómunka a tanszékközi kutatásokkal is bővült, például az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszékkal, Társadalomtudományi Tanszékkal, Neveléstudományi Tanszékkal. A Társadalomtudományi Tanszékkal közös humánökológiai kutatások folytak, Demeter Katalin és Véghelyi Józsefné vezetésével.

Új témaként jelent meg a „6–12 éves korú gyermekek tanítási-tanulási folyamatainak vizsgálata” elnevezésű kutatás. A tanszéket Pákozdi Erika képviselte. A tanítóképzés programjában szereplő, a differenciálásra való felkészítés területén folyó kutatásokat Véghelyi Józsefné vezette. A demonstrátori rendszerben folytatódott az oktatók és a hallgatók közös kutatásai.

Az akkreditált Óvodai környezeti nevelő szakirányú továbbképzési szak nagy sikere elismerést hozott a kollégáknak és a tanszéknek egyaránt. A pedagógusok tanfolyami továbbképzésében három akkreditált tanszéki program szerepelt.

Az óvodapedagógusi kutatások hosszú és eredményes múltra tekintenek vissza. Bihariné Krekó Ilona és Kanczler Gyuláné részvételével folytatódott a tudomány munka, amelynek eredményét számos publikáció jelenítette meg. Bihariné Krekó Ilona, Kanczler Gyuláné és Kulin Eszter kutatásai hatékonyan segítették a nemzetközi visszhangot is kiváltó Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia kidolgozását.

Az oktatók az óvodai és iskolai gyakorlatokat, a tanszéki hagyományoknak megfelelően, nagy figyelemmel kísérték.

A négyéves tanítóképzés új eleme a tízhetes szakmai gyakorlat. A záróvizsgákon megjelent az oktatási témák tervezése és védeke. A tanszék oktatási tapasztalatai, a gyakorlati képzések visszajelzései és a záróvizsgák eredményei alapján megállapítható, hogy a négyéves tanítóképzés bevált (Évkönyv 1994–1999: 121–127).

10. A 2000 és 2006 közötti időszak

Tanszékvezető továbbra is Schottner Ede főiskolai tanár maradt, a tanszéken kilenc főállású oktató, egy laboráns és egy tanszéki ügyintéző dolgozott (lásd: I. melléklet). Természetesen mondható, hogy ebben az időszakban is kiemelt figyelmet fordítottunk a hallgatók természettudományos, környezet- és természetvédelmi nevelésére, oktatására.

A tanszék nevelő-oktató munkájának hagyományos értéke a hatékony tantárgy-pedagógiai oktatás és az értelmiségi képzés. Ezeknek a feladatoknak a megvalósításához a hallgatók biztos természettudományos ismereteire van szükség. Kiemelt feladatként az oktatók eredményesen vettek részt a gyakorlati képzésben. Törekedtek a növekvő társadalmi kihívásokra kellő mennyiségű, hatékony ismeretekkel és módszerekkel felkészíteni a hallgatókat. Például: drog, alkohol, dohányzás, AIDS témákban.

Az érintett időszakban is folyt a tanszéken tudományos diákköri munka. A természettudományos nevelés az OTDK házi konferenciáján önálló szekciót kapott. A Természettudományi Tanszék oktatói létszámához képest évek óta jelentős létszámú hallgató szakdolgozatírását segítette konzulensi tevékenységgel. Ebben a tényben is pozitív visszajelzést kapott a tanszék a nevelő-oktató munka eredményeiről.

A közoktatásra ható tanszéki tevékenységet tovább kellett erősíteni a szakirányú továbbképzések és az akkreditált továbbképzések területén is. Az „Óvodai környezeti nevelés” továbbképzési szakon Bihariné Kerek Ilona, Kanczler Gyuláné kiváló eredményeket ért el.

A tanszék ebben az időszakban is a pályázati pénzek bevonásával igyekezett pótolni a szűkülő anyagi forrásokat. Ezek a források a fejlesztések szempontjából bírtak nagy jelentőséggel. Növekedett a társtanszékekkel és a társintézményekkel közös pályázatok száma.

A jó oktató–hallgató kapcsolat a tanszék munkájának hagyományosan fontos jellemzője, egyben alapértéke. A demonstrátor hallgatók fokozottabb bevonása a tanszéki munkába továbbra is nagyszerű lehetőséget adott a hallgatókkal való szorosabb szakmai és emberi együttműködésre. Megfontolandóvá vált a közös publikációk lehetősége is, például a nyertes OTDK-munkák szakanyagából.

A tanszékközi tudományos kutatásokban a humánökológia területén tapasztalhatóak kezdeti lépések. A tantárgy-pedagógiai kutatások is komoly eredményeket mutattak fel. Feladat volt a kari és intézményközi jegyzetek számának növelése. Az alapkutatások területén az antropológiai kutatásokhoz fűződtek komoly remények. A tanszék kiemelt figyelmet fordított az egészséges életmódra nevelés tanszéki kutatásaira. Ebben az időszakban is biztató eredmények születtek.

Az óvodapedagógiai kutatások a szokásos magas szinten folytak. A nemzetközi tudományos életbe való részvétel kezdeti lépései értékes új színfoltot jelentettek a tanszék tudományos tevékenységében.

A négyéves tanítóképzésre való áttérés után stabilizálódott a Természettudományi Tanszék által oktatott stúdiumok óraszámja és csoportbontása. Alapvető változások ezen a területen már nem következtek be.

A 2003–2004-es tanév óra- és vizsgaterve, tanító szak, nappali tagozat:

Természetismeret és környezetvédelem I.	2+1	koll	3 kredit kötelező	I. félév
Természetismeret és környezetvédelem II.	1+1	gyak	2 kredit kötelező	II. félév
Természetismeret és környezetvédelem III.	1+0	koll	1 kredit kötelező	III. félév
Természetismeret tantárgypedagógia I.	0+2	gyak	2 kredit kötelező	IV. félév
Természetismeret tantárgypedagógia II.	0+1	koll	1 kredit kötelező	V. félév
Az emberi test felépítése és működése	1+0	koll	1 kredit kötelező	VI. félév
Egészségtan	1+1	koll	2 kredit kötelező	VII. félév

A 2003–2004-es tanév „Természetismeret” műveltségi terület óra- és vizsgaterve, tanító szak, nappali tagozat:

Funkcionális anatómia	2+0	koll	2 kredit köt. vál	I. félév
Egészségtan	0+1	gyak	1 kredit köt.vál	VI. félév
Fizikai és kémiai ismeretek és gyak. I.	2+1	koll	3 kredit köt vál	I. félév
Fizikai és kémiai ismeretek és gyak. II.	1+2	gyak	3 kredit köt vál	II. félév
Általános természeti földrajz	2+1	koll	3 kredit köt vál	I. félév
Magyarország term. és gazd. földrajza	1+1	koll	2 kredit köt. vál	III. félév
Növénytani ismeretek és gyakorlatok	1+2	koll	3 kredit köt vál	III. félév
Állattani ismeretek és gyakorlatok	1+2	koll	3 kredit köt vál	IV. félév
Természetismeret tantárgypedagógia I.	0+2	gyak	2 kredit köt vál	IV. félév
Általános biológia	2+0	koll	2 kredit köt vál	V. félév
Természetismeret tantárgypedagógia II.	0+2	koll	1 kredit köt vál	V. félév

Ökológia	2+0	koll	2 kredit köt.vál	VI félév
Természetismeret tantárgypedagógia III.	0+1	gyak	1 kredit köt vál	VI. félév
Szigorlat		szig	köt vál	VI. félév
Komplex terepgyakorlat	0+2	gyak	2 kredit köt vál	VI.félév
Köt. vál. tárgy: Szenvedélybetegségek	0+2	gyak	2 kredit köt vál	VII.félév
Köt. vál. tárgy: Biológiai antropológia	0+2	gyak	2 kredit köt vál	VIII.félév

A 2003–2004-es tanév óra- és vizsgaterve, óvodapedagógus szak, nappali tagozat:

Funkcionális anatómia	2+0	koll	2 kredit kötelező	I. félév
Természetismeret és módszertana I.	2+0	koll	2 kredit kötelező	II. félév
Természetismeret és módszertana II.	0+2	gyak	2 kredit kötelező	III. félév
Természetismeret és módszertana III.	1+2	koll	2 kredit kötelező	IV. félév
Környezet megismerésére nev. módsz.				
Ökológia, term. és körny. védelem	0+1	gyak	1 kredit kötelező	IV. félév
Egészségtan	0+1	gyak	1 kredit kötelező	VI. félév*

* Tanszékvezetői szemeszterenkénti beszámoló. Természettudományi Tanszék Irattár; Hallgatói tájékoztatók tanévenként és tagozatonként, Budapesti Tanítóképző Főiskola 2006, 2007, 2008, 2009.

11. A 2006 és 2010 közötti időszak

A tanszékvezető Véghelyi Józsefné volt, s az irányítása mellett a tanszéken hét oktató, egy laboráns és egy adminisztrátor dolgozott a 2006 és 2010 közötti években (lásd: 1. melléklet).

A jelzett időszakban a tanszéki nevelő-oktató munka egyik jelentős feladata volt az új szemléletű kompetencia alapú BA-szintű 4 éves tanítóképzés és a hároméves óvodapedagógus képzés beindítása és nyomon követése.

Az oktatók a képzési és kimeneti követelmények alapján folyó képzés szerint dolgozták ki a tanterveket és a tantárgyi programokat. Folyamatosan figyelték és elemezték a hallgatók képességeinek és készségeinek fejlődését.

A tapasztalatok azt mutatták, hogy a képzési és kimeneti követelményekhez és az elvárando kompetenciákhoz igazított programok, tantárgyelemi tartalmak célratorően szolgálták a hallgatók pályára való felkészítését.

Tudatos törekvés volt tapasztalható abban, hogy a fenntarthatóságra nevelés, a környezeti nevelés követelményei, az egészséges életmódra nevelés, az egész-

ségfejlesztés, valamint a prevenció feladatai határozzák meg a szakmai és módszertani tartalmakat, az egész képzési tevékenységet.

A szakmai anyag integrált feldolgozása egyre jobban megvalósult. A hallgatók hiányos és gyenge természettudományos előképzettsége tananyag módosítást és átcsoportosítást tett szükségessé. Megoldást jelentett a tananyag feldolgozás módszereinek változtatása is.

A tanszék nevelő-oktató munkájának színterei a szaktantermek, a terepgyakorlatok és tanulmányi kirándulások, terepséták és a múzeumpedagógiai órák. Az oktatók a hagyományoknak megfelelően a szakvezetőkkel együtt eredményes gyakorlati képzést folytattak.

A Természettudományi Tanszék a csoportos tanítási gyakorlatokon való oktatói részvétel arányának csökkentését nem helyezte. Különösen az óvodapedagógus képzésben jelentkeztek problémák. A tanszék a szakvezető tanítóknak és óvodapedagógusoknak konzultációkat szervezett. Mind a tanító, mind az óvodapedagógus szak gyakorlati képzését új alapokra kellett helyezni.

A Multimédiás Módszertani Csoporttal együttműködve növekedett az óvodai foglalkozásokat és a tanítói órákat rögzítő felvételek száma. Ez a megoldás a tantárgy-pedagógiai képzés színvonalának emelését tette lehetővé. Az oktatók a törvényi előírásoknak megfelelően több szakirányú továbbképzési szak tematikáját dolgozták ki.

A fellépő társadalmi igény kielégítésére a Kar elhatározta a csecsemő- és kisgyermekgondozó, nevelő felsőfokú szakképzés indítását. A szakindítás dokumentációja kidolgozásának irányítására, koordinálására, a gyakorlati képzési színterek biztosítására és a szakfelelősi tevékenységre Mészárosné Darvai Sarolta kapott megbízást. Kiváló munkája eredményeként 2008 tavaszán kidolgozták a szakindítási dokumentumokat. Elfogadásuk után 2009 februárjában a nappali és a levelező tagozaton elindult a képzés.

2. kép A Természettudományi Tanszék munkatársai 2009 karácsonyán

A csecsemő- és kisgyermeknevelő alapképzési szak indítására való felkészülés is elkezdődött. Az indítási dokumentumok kidolgozásának folyamatát, a tanszék munkájának koordinálását ebben az esetben is a szakfelelősnek felkért Mészárosné Darvai Sarolta irányította. A munka eredményeként a 2010–2011-es tanévben az alapképzési szak elkezdte munkáját.

Változatlanul sok hallgató választotta a tanszék által felkínált szakdolgozati témákat. Ez a tény erősíti a tanszékhez kötődő hallgatói érdeklődést és irányultságot. (2006-ban 60 hallgató; 2007-ben 51 hallgató; 2008-ban 53 hallgató; 2009-ben 30 hallgató.)

Egyéb közös tevékenységi formák a hallgatókkal:

- szakmai látogatások (Paksi Atomerőmű),
- kiállítások készítése,
- terepgyakorlatok,
- terepséták,
- óvodapedagógus hallgató nyári táborai,
- ELTE TÓK Ökoklub óvodapedagógus hallgatóknak,
- projekthét-4 projekt,
- Tudományos Diákkör.

A következő területeken folyt jelentős fejlesztő és tudományos tevékenység:

- környezeti nevelés,
- fenntarthatóságra nevelés,
- egészségfejlesztés,
- természetismeret tantárgy-pedagógia,
- PhD-témák,
- közoktatáshoz kapcsolódó tantervi kutatások,
- a biológiai tudományokhoz kapcsolódó tudományos tevékenység,
- taneszközfejlesztés.

A tanszéki kutatómunka feltételei ebben a periódusban jelentősen romlottak. Alig volt pályázati kiírás. A HEFOP-pályázaton kívül az ELTE-n sem volt pályázati lehetőség. Nagy várakozás övezte az ELTE PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézettel kezdődő pályázati együttműködést. ELTE projekt alprojektje, címe: „Az élethosszig tartó tanulás társadalmi folyamatainak viselkedési és idegtudományi háttere” volt.

Az ELTE PPK-val közös neveléstudományi MA-képzés indult. A „Kora gyermekkor pedagógiája” szakirány kidolgozásában és oktatásában Véghelyi Józsefné, illetve Mészárosné Darvai Sarolta vett részt.

Szintén az ELTE PPK-val közösen valósult meg az 5–6. osztályos nem szakrendszerű oktatásra felkészítő program. A modul neve: „Tájékozódás a térben, az időben és a világ mennyiségi viszonyaiban 6–12 éves korban”. Kidolgozásban és oktatásban a tanszék részéről Mészárosné Darvai Sarolta vett részt.

Kibővült az együttműködés a tanító és óvóképző felsőoktatási intézményekkel. A HEFOP-pályázat „A pedagógusképzés tartalmi és szervezeti alakítása” 18 pedagógusképző intézmény közös munkája. A szervező és szakmai irányító szerepet Véghelyi Józsefné töltötte be. Cél a természettudományos fejlesztés, a megfelelő szemlélet kialakítása és fejlesztése volt.

A tanszékek oktatóinak kivonása a gyakorlati képzés egyes fázisaiból – például csoportos tanítási gyakorlat – gyengítette a gyakorló intézmények szakvezetőivel való partnerkapcsolatot.

2006 és 2010 között együttműködési megállapodás született a Fővárosi Állat- és Növénykerttel. Szakmai és oktatási kapcsolat eredményeként „Zoopedagógia”, két féléves szabadon választható kurzus indult az érdeklődő hallgatók részére.

A csecsemő- és kisgyermeknevelő BA-szak indításával kapcsolatban együttműködési megállapodások születtek az Országos Élelmezési és Táplálkozástudományi Intézettel (OÉTI), Országos Gyermekkegészségügyi Intézettel (OGYEI), ÁNTSZ-szel és az Országos Egészségfejlesztési Intézettel.

A tanszék oktatói, több esetben tisztséget vállalva, jelen voltak a kari, egyetemi és az intézményen kívüli szakmai bizottságokban.³

3. kép Terepgyakorlat Répáshután, 2009

³ Tanszékvezetői szemeszterenkénti beszámolók. Természettudományi Tanszék Irattár; Hallgatói tájékoztatók tanévenként és tagozatonként, Budapesti Tanítóképző Főiskola 2007, 2008, 2009, 2010.

12. A 2010 és 2014 közötti időszak

A tárgyalt időszakban Mészárosné Darvai Sarolta volt a tanszék vezetője, akinek vezetésével hét főállású és tizenkét óraadó tanár, egy laboráns és egy tanszéki adminisztrátor dolgozott a tanszéken (lásd: 1. melléklet).

A Természettudományi Tanszék a hallgatók természettudományos képzését mindhárom alapszakon és tagozaton, az Ifjúságsegítő és a csecsemő- és kisgyermekgondozó, nevelő felsőfokú szakképzésben, valamint a Környezeti nevelő szakirányú továbbképzési szakon végezte, s folytatta munkáját a Neveléstudományi MA képzés korai gyermekkor pedagógiája szakirány oktatásában is.

A tanszék oktatói továbbra is figyelemmel kísérték a képzési és kimeneti követelmények alapján kidolgozott, átalakított tanterveket és tantárgyi programokat. Elemezték és értékelték a hallgatók képességeinek és készségeinek fejlődését. A képzési és kimeneti követelmények és az ezekhez szükséges kompetenciák fejlődése szükségessé tette még több gyakorlati vonatkozású elem beépítését a képzésbe. A tanórán kívüli megoldások nagyobb hangsúlyt kaptak.

A szabadon és kötelezően választható tárgyak az oktatóknak jelentős többlet terhet jelentettek. Ezeken a kurzusokon a hallgatói létszám az elmúlt négy évben minden félévben 210 és 319 hallgatói létszámot jelentett. A legnépszerűbbek: „Zoopedagógia I. és II.”, „Önkéntes hallgatói szakmai gyakorlat”, „Elsősegélynyújtás”, „Szakmai nap” és „Globális gondok a 21. század elején”.

A természettudományos tárgyak megszerettetésében és eredményes tanulásában a tudást közvetítő oktatás helyett a problémamegoldó gondolkodást igénylő pedagógia segíthet. A tanszék ezen az úton tett lépéseket, fejlesztették a hallgatók szakmai kompetenciáit, mert hisszük, hogy ez a megoldás teheti eredményesebbé a természettudományos nevelést.

A fenntarthatóságra nevelést minden oktatott tantárgyba beépítették. Ebben az esetben is a tanszékközi együttműködésre volt szükség, különösen a társadalmi, gazdasági vonatkozások tekintetében. A hallgatók holisztikus szemléletének alakítására nagy figyelmet fordítottak.

A hallgatók természettudományos előképzettsége sajnos változatlanul hiányos és gyenge volt a tárgyalt időszakban is. A követelmények csökkentését semmiképp sem tekintettük járható útnak. A probléma orvoslását segítette a tananyag átcsoportosítása, a feldolgozási módszerek átgondolása és változtatása, ami mellett az oktatók szakmai felkészültsége, ennek állandó fejlesztése, a megújulásra való készsége és innovatív szemlélete volt a felzárkóztatás biztosítója. A hallgatók eredményesebb felkészülését segítette az ingyenesen letölthető „szakra szabott” „Funkcionális anatómia” jegyzet Mészárosné Darvai Sarolta, Hill Katalin és Vitályos Áron tollából. A „Természetismeret I.” tantárgyhoz kapcsolódó labor-

naplót Pákozdi Erika, az „Általános természeti földrajz gyakorlat”-ához kapcsolódó gyakorlati jegyzőkönyvet Darvai Sarolta készítette el.

A tanító szakos műveltségterületi képzésben résztvevő hallgatóknak a kötelező terepgyakorlat mellett, önkéntes szakmai gyakorlatra kellett menniük. Részt vettek a IV., V. félévben a külső képző intézményekben a fenntarthatóságra nevelés intézményi programjában. A munka hallgatói beszámolóval zárult. Helyszínek: ELTE Gyakorló Általános iskola és Gimnázium, két öko iskola, Magyar Természettudományi Múzeum, Vakok Állami Intézete stb.

Az óvodapedagógus nappali tagozatos hallgatóknak 2013-tól a tanszék meghirdette a „Fenntarthatóságra nevelés” specializációt. Az elméleti ismeretek mellett kiemelt szerepet kapott a fenntarthatóságra nevelés az óvodai gyakorlatban és az óvodán kívüli helyszíneken. Hallgatói feladat volt a környezeti projektben való részvétel. A specializáció programját Bihariné Krekó Ilona és Bauer Zita készítette.

2011 óta 29 Erasmus hallgatói mobilitásban résztvevő külföldi hallgató végezte el sikeresen a tanszék által meghirdetett „Fenntarthatóságra nevelés” című kurzust. („Sustainability education”). Az angol nyelvű kurzusra számos hallgató érkezett Bulgáriából, Észak-Írországból, Hollandiából, Németországból, Olaszországból, Spanyolországból és Törökországból. A hallgatók munkáját Vitályos Gábor Áron tutorálta. A cél az volt, hogy a hallgatók megismerjék egymás országát, személyes kapcsolatok alakuljanak ki. Tájékozódjanak az egyes országok környezet- és természetvédelmi problémáiban, azok orvoslásában és a prevencióban. Ugyanezen témákkal ismerkedtek hazánk vonatkozásában is. Betekintést nyertek a környezeti nevelés iskolán kívüli helyszíneibe. Látogatást tettek a Fővárosi Állat- és Növénykertbe, a Magyar Természettudományi Múzeumba.

Az elmúlt két évben az Erasmus oktatói mobilitás keretében Ausztriából, Németországból és Törökországból fogadott a tanszék vendégoktatókat. Az adott ország, egyetem fenntarthatósággal kapcsolatos programjának bemutatása mellett, szoros együttműködésre nyílt lehetőség a hallgatók képzésében, közös terepgyakorlatok formájában.

A tanszék feladatkörébe tartozik a csecsemő- és kisgyermeknevelő felsőfokú szakképzés és a csecsemő- és kisgyermeknevelő BA-szak indítása és gondozása. A szak, a kar és tanszék presztízsét jelentősen növeli. Ebből következik, hogy az elmúlt években rendszeressé vált a szak monitorozása és a képzés fejlesztése. A felsőfokú szakképzési szak jó felkészülés volt a BA-szak indítására.

A SWOT-analízis évről évre igazolta, hogy a képzők képzése szükségszerű befektetés egy új szak indításakor. Az egészségtudományi tantárgyakhoz kapcsolódóan a tanszék gondozásában három új tankönyv jelent meg.

4. kép A csecsemő- és kisgyermeknevelő BA-szak egészség tudományi tankönyvei, amelyek 2012-ben és 2013-ban jelentek meg

A képzés új eleme a csecsemő- és kisgyermekgondozó, nevelő szakképzési szak hallgatói számára a szakdolgozati portfólió készítése. Célja a nevelési-gondozási és a pszichológiai-pedagógiai tudás nyomon követése és a tudás elmélyítése.

A BA-szakos hallgatók szakmai fejlődési portfóliójának célja elsősorban a gyakorlatok során szerzett tapasztalatok összegzése. A portfóliónak tükröznie kell a szakmai gyakorlati ismeretek neveléstudományi, egészség tudományi, pszichológiai és társadalomtudományi szempontok szerinti bemutatását és elemzését.

A szak záróvizsgájának új eleme a tételek helyett a probléma helyzet elemzése, a megoldási javaslatok megfogalmazása. Az új koncepció kidolgozásában a Neveléstudományi Tanszék vállalt nagy szerepet.

A gyakorlati képzésben résztvevő bölcsődék csekély díjazást kapnak. A szakmai együttműködés leghatékonyabb megoldása a képzésben résztvevő szakemberek számára félévente megrendezett ingyenes szakmai nap. A Természettudományi Tanszék a program szervezésében és lebonyolításában is szerepet vállalt.

A Természettudományi Tanszék oktatói munkájának eredményességét szolgálták a „KMOP 2010-4.21. B” pályázatból beszerzett eszközök: tíz mikroszkóp, egy ImBody testösszetétel analízátor és szoftver, elsősegélynyújtó és demonstrációs oktatóeszközök és készülékek.

A gyakorlati képzésben a legnagyobb változást az óvodapedagógus szakon történt átalakítás jelentette. A változást a hallgatói létszámnövekedés és a gazdasági megfontolások tették szükségessé. A gyakorlati képzés rendszere megmaradt. A változás az oktatói feladatok tutorként történő megvalósítása jelentette. Az új rendszer lényege: a szükség szerinti oktatói jelenlét és az alternatív kap-

csolattartási lehetőségek. Az előkészítésben és kivitelezésben legnagyobb részt Bihariné Krekó Ilona vállalt feladatot. Az új módszer a tutorok számára komoly feladat. A biztosított óraszám nem mindig elegendő az intézmények látogatására és a szakvezetőkkel folytatandó érdemi konzultálásra.

5. kép Demonstrációs terem

6. kép Csecsemőgondozás a demonstrációs teremben

A külső helyszínen folyó iskolai gyakorlatokon a tantárgypedagógus jelenléte elengedhetetlen. Ezt a szakvezetők és a hallgatók egyaránt igénylik, emiatt szükséges a szakvezetők módszertani és didaktikai felkészítése.

A 2013–2014-es tanévben a műveltségterületi hallgatók csoportos tanítási gyakorlata új helyszínen, a Deák Diák Általános Iskolában zajlott. Az új helyszín két fontos innovatív területre nyújtott betekintést és gyakorlási lehetőséget. Az egyik a modern digitális eszközök megismerése és használata, a másik a projekt alapú oktatás egész félévre kiterjedő, tanórákon történő alkalmazása a „Tanya projekt” kapcsán.

A műveltségterületi képzés a tanítói szakon elmélyültebb tanár–hallgató viszony kialakítására adott lehetőséget. Az óvodapedagógus hallgatók részére a „Fenntarthatóságra nevelés” specializáció jelentett hasonló esélyt.

A szakdolgozati témaválasztás erősíti a hallgatóknak a tanszékhez való kötődését. 2010-ben 24, 2011-ben 43, 2012-ben 72, 2013-ban 62 szakdolgozó hallgatója volt a tanszéknek.

Egyéb közös tevékenységi formák:

- műveltségterületi terepgyakorlatok,
- terepséták,
- szakmai látogatások (például a Paksi Atomerőműben),
- nyári táborok óvodapedagógus hallgatóknak,
- projekthét,
- tudományos ösztöndíjak,
- hallgatói demonstrációs munka,
- Tudományos Diákkör,
- esélyegyenlőség, hátránykompenzáció.

A korábbi megállapítások, miszerint a kar hallgatói elsősorban nem természettudományos érdeklődésűek, ebben a periódusban is érvényesek voltak. A hátránykompenzáció nagy terhet rótt a tanszék oktatóira. Ebben a munkában a tanszéki ösztöndíjas hallgatók is segítettek. Egyéni konzultáció, kiscsoportos felzárkóztatás történt. A tanszéki rendezvények és a szabadon választható tantárgyak is segítették a tanulást.

A tanszék oktatói munkájának hallgatói megsegítése az OMHV-felmérések alapján egyenletesen jónak mutatkozott, szélsőséges megjegyzések, kritikai észrevételek természetesen árnyalják a képet.

A Természettudományi Tanszék az oktatás körülményeit ebben a periódusban több szempontból is kedvezőtlennek ítélte. Magas oktatói óraszám, sok oktatáson kívüli leterheltség, óraadók bevonása, nagy létszámú gyakorlati cso-

portok, nagy létszámú vizsgáztatás, tudományos és közéleti szereplés vállalása mellett a tudományos minősítés megszerzése létkérdéssé vált. Mindezek ellenére az oktatási feladatok színvonalát egyenletesnek és kielégítőnek ítélték.

A tanszék főállású oktatóinak létszáma folyamatosan csökkent (lásd: 1. melléklet). A Természettudományi Tanszéken tudományos fokozattal (PhD) négy oktató rendelkezett, egy fő doktorandusz, aki a doktori szigorlatát már teljesítette.

Tudományos műhelyek a tanszéken a vizsgált időszakba:

Környezettudatos magatartás pedagógus hallgatók körében. Felelős: Hill Katalin

- Laikus nézetek szerepe a természettudományos gondolkodás fejlesztésében 6–10 éves korban. Felelős: Bauer Zita
- Egészségfejlesztés
 - A mentális és fizikai egészség követését célzó, a pedagógus pálya követelményeivel összefüggő jellemzők longitudinális vizsgálata. Pedagógusjelöltek szomatikus egészségének vizsgálata. Felelős: Mészárosné Darvai Sarolta, Vitályos Gábor Áron
 - A bölcsődék szerepe az egészséges szokásrendszer kialakításában c. kutatás a Közép-Magyarországi régióban. Felelős: Mészárosné Darvai Sarolta

A tanszék életében mérföldkőnek számít a 2013 őszén megrendezett „Fenntarthatóságra nevelés nemzetközi tudományos konferencia”. A szervezést és lebonyolítást, az absztrakt kötet és a tanulmánykötet szerkesztését Vitályos Gábor Áron végezte. A konferencia legfőbb célja a hazai és külföldi gyakorlatok megismerése és a közös szakmai munka előkészítése volt.

A tanszék nemzetközi kapcsolatai a nemzetközi pályázatok és az Erasmus oktatói mobilitásban való részvétellel bővültek. Fejlesztésük további feladatot jelent. A társintézményekkel való kapcsolatok elsődlegesen a szakhoz kötöttek (Országos Programfejlesztő Bizottság) tevékenykedtek. A tanszék főállású oktatói tagként és tisztségviselőként is jelen voltak a pedagógiai, biológiai, földrajzi, kémiai területeken, illetve a határterületi szakmai tevékenységekhez kapcsolódó szervezetekben. Tanszékünk mindig nagy hangsúlyt fektetett egyes szakmai intézményekkel és szervezetekkel létrejött együttműködés erősítésére⁴ (lásd: 2. és 3. melléklet).

⁴ Tanszékvezetői szemeszterenkénti beszámolók. Természettudományi Tanszék Irattár; Hallgatói tájékoztatók tanévenként és tagozatonként, Budapesti Tanítóképző Főiskola 2007, 2008, 2009, 2010.

7. kép Terepgyakorlat a Csattogó-völgyben, 2010. május 19.

13. A 2015 és 2018 közötti időszak

A szervezeti egységet továbbra is Mészárosné Darvai Sarolta vezeti, hat főállású, tizenkét óraadó tanár és egy tanszéki adminisztrátor dolgozik a tanszéken (lásd: 1. melléklet).

A Természettudományi Tanszék a hallgatók természettudományos képzését mindhárom alapszakon és tagozaton, a Művészettel nevelés a legkisebbeknek szakirányú továbbképzésen, valamint a pedagógus szakvizsgára felkészítő továbbképzési szakon végezte. Részt vállalt a neveléstudományi MA-képzés korai gyermekkor pedagógiája szakirány oktatásában is a Gyermek a természetben I. és II. kurzusokkal.

A tanszék által meghirdetett szabadon választható kurzusok: „Zoopedagógia I–II.”, „Globális gondok a 21. században I–II.”, „Elsősegélynyújtás”, „Önkéntes munka a képzéshez kapcsolódó intézményekben”, „Kórházi gyakorlat”, „Megfigyelni és megismerni”, „Párbeszéd a csecsemővel”, „Egészségnevelési program szervezése”, „Egészségnevelés kortársoktatás segítségével I–II.”, „Konferenciák és szakmai napok”.

A tanszék elméleti és gyakorlati kurzusaihoz számos jegyzet online elérhetővé vált a hallgatók számára.

8. kép A Természettudományi Tanszék kiadványai I.: Természettudományok

9. kép A Természettudományi Tanszék kiadványai II.: Egészségtudományok

Büszkék vagyunk tanszékünk kitüntetett oktatóira:

Majoros Mária – c. egyetemi docensi kinevezés, 2015

Bihariné Krekó Ilona – c. egyetemi docens kinevezés, 2016

Hill Katalin – Rektori kiválósági különdíj, 2016

Hill Katalin – Dékáni dicséret, 2018

Mészárosné Darvay Sarolta:

ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar – Quint József Emléklap, 2009

ELTE – Rektori kiválósági különdíj, 2016

EMMI Brunszvik Teréz díj, 2017

ELTE TÓK Diákokért emlékérem, 2017

A Magyar Érdemrend lovagkeresztje, 2019

Vitályos Gábor Áron – Dékáni dicséret, 2017

Bauer Zita – Főigazgatói dicséret, 2009

Dékáni dicséret, 2016

Ezen időszakban, illetve 2010 óta jelentős pályázati tevékenységekbe kapcsolódott be a tanszék.

Nemzetközi kutatási pályázatok:

2016–2018 Erasmus+ – KA2 Strategic Partnerships – “Multicultural Early Childhood Education” – MECEC+, 2016-1-HU01-KA201-022945

Hazai kutatási pályázatok:

- 2016–2020 MTA Szakmódszertani Pályázat, A hazai egészségnevelés korszerű megközelítése a kortárs-oktatás segítségével; TANULJ-TANÍTSD-TUDD (TANTUdSZ) Semmelweis Egyetem Egészségtudományi- illetve Általános Orvosi Kara, ELTE Tanító és Óvóképző Kar, Természettudományi Tanszék
- EFOP-1.9.5-VEKOP-16-2016-00001 A kora gyermekkori intervenció ágazatközi fejlesztése
- EFOP-3.1.2-16-2016-00001 A pedagógusok módszertani felkészítése a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzése érdekében
- EFOP-3.3.3.-VEKOP-16-2016-00001 Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek
- 2015 MTA Szakmódszertani Pályázat, A hazai egészségnevelés korszerű megközelítése a kortárs-oktatás segítségével; TANULJ-TANÍTSD-TUDD (TANTUdSZ) Semmelweis Egyetem Egészségtudományi- illetve Általános Orvosi Kara, ELTE Tanító és Óvóképző Kar, Természettudományi Tanszék
- 2014- EDUVITAL – OFI - ELTE TÓK Komplex egészségnevelési tanfolyam, Testi-lelki egészségnevelés, TÁMOP-3.1.5/12-2012-0001 Pedagógusképzés támogatása
- „Egészségfejlesztési szakmai hálózat létrehozása” című kiemelt projekt felsőoktatási alprojekt, TÁMOP-6.1.1-12/1, felsőoktatási intézmények egészségfejlesztési feladatai, lehetőségei és gyakorlata
- Pedagógusképzést segítő hálózatok továbbfejlesztése a Dél-dunántúli régióban c. projekt, TÁMOP-4.1.2.B. 2-13/1-2013-0014
- „Országos koordinációval a pedagógusképzés megújításáért” TÁMOP 4.1.2.b.2-13/1-2013-0007

- 2012–2013 „Egészségtudatos magatartásformálás” Európai Léptékkal a tudásért ELTE, 5/II/6. elemi projekt. A projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003
- 2010-től A bölcsődék szerepe az egészséges szokásrendszer kialakításában, ELTE TÓK Természettudományi Tanszék – kutatásvezető, tagok Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, MTA Szociális Fejlődéslélektani Csoport, Közép-Magyarország Regionális Módszertani Bölcsőde Budapest, Magyar Bölcsődék Egyesülete, TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003

10. kép Nemzetközi terepgyakorlat a Fertő-tó körül, 2017

11. kép A Természettudományi Tanszék dolgozói 2018-ban

Irodalom

- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Fodor József (szerk.) é. n.: *A Budapesti Tanítóképző Intézet évkönyve, 1970–1975*. Interpress, Budapest. (Évkönyv, 1970–1975) <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11365> (A letöltés ideje: 2018. 8. 18.)
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Fodor József (szerk.) é. n.: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve, 1975–1976*. Interpress, Budapest. (Évkönyv, 1975–1976)
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1978: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1976–1977*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest. (Évkönyv, 1976–1977)
- Adamik Tamásné – Bollók Jánosné – Magyarfalvi Lajos (szerk.) 1979: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1977–1978*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest. (Évkönyv, 1977–1978)
- Árpássy Gyula (szerk.) 1969.: *A Budapesti Tanítóképző Intézet Évkönyve 1965/68*. Budapesti Tanítóképző Intézet, Budapest. (Évkönyv, 1965–1968) <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11349> (A letöltés ideje: 2018. 8. 17.)
- Benke János 2000: *Csillagászati és térképészeti gyakorlatok*. Kézirat.
- Benke János: *Természetismeret II. gyakorlatok*. Kézirat.

- Bognár Tas – Magyarfalvi Lajos – Székely Árpád (szerk.) 1984: *A Budapesti Tanítóképző Intézet évkönyve, 1980/81–1983/84.* BTF, Budapest. (Évkönyv, 1980/81–1983/84) <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11384> (A letöltés ideje: 2018. 8. 18.)
- Bollókné Panyik Ilona – Székely Árpád (szerk.) 1990: *A Budapesti Tanítóképző főiskola évkönyve, 1984/85–1988/89. I–II.* BTF, Budapest. (Évkönyv, 1984/85–1988/89)
- Csíkvári Gábor – Hangay Zoltán – Székely Árpád – Véghelyi Józsefné (szerk.) 1999: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola évkönyve, 1994–1999.* Trezor, Budapest. (Évkönyv, 1994–1999) <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11391> (A letöltés ideje: 2018. 8. 18.)
- Faludi Szilárd 1967: *A tantervi anyag kiválasztásának elvi alapjai az általánosan művelő iskolában.* Kandidátusi értekezés. Budapest.
- Hangay Zoltán – Korányiné Csősz Anna – Sárosdyné Szabó Judit (szerk.) 1994: *Budapesti Tanítóképző Főiskola – Évkönyv, 1989/90–1993/94.* BTF, Budapest. (Évkönyv, 1989/90–1993/94) <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11390> (A letöltés ideje: 2018. 8. 18.)
- Marx György 1979: *Jövő időben. Egy fizikus írásai az iskoláról.* Magvető Kiadó. Budapest.
- Nábrádi István (szerk.) 1970: *A Budapesti Tanítóképző Intézet Jubileumi Évkönyve 1968–1970.* Fővárosi Nyomdaipari Vállalat. Budapest. (Évkönyv, 1970) <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/11362> (A letöltés ideje: 2018. 12. 21.)
- Panyik Ilona 1991: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola.* Tankönyvkiadó – BTF, Budapest.
- Schottner Ede 1982: *A természettudományi ismeretek oktatásának helyzete, fejlesztésének lehetőségei a tanítóképző főiskolákon, különös tekintettel a biológiai ismeretanyagra.* Doktori disszertáció. Budapest.
- Szőnyei Tibor – Vágó Elemér – Bihari János – Nábrádi István (szerk.) 1969: *A Budapesti Tanítóképző Intézet száz éve (1869–1969).* Tanítóképző Intézet Igazgatósága, Budapest.

Források

Tanszékvezetői szemeszterenkénti beszámolók. Természettudományi Tanszék Irattár.
Hallgatói tájékoztatók tanévenként és tagozatonként, Budapesti Tanítóképző Főiskola
2006, 2007, 2008, 2009.

Melléklet

1. melléklet A Természettudományi Tanszék oktatói és dolgozói 1969 és 2018 között

1. A Természettudományi Szakcsoport 1969-ben

Szakcsoport vezető: Ungváry Gyula (matematika)
Göndöcs László (matematika)
Kovács Zoltán (matematika)
Rajts Anett (biológia–földrajz)

2. A Természettudományi Szakcsoport 1970–1975

Szakcsoport vezető: Nábrádi István intézeti tanár (matematika)
Becsy Zoltánné intézeti tanár (testnevelés)
Gombos József intézeti adjunktus 1974-től (oktatástechnika)
Göndöcs László intézeti tanár (matematika)
Halas Józsefné intézeti adjunktus 1974-től (természettudományok)
Kovácsné Hegyi Ildikó intézeti adjunktus (óvodai környezetismeret)
Kovács Zoltán intézeti tanár (matematika)
Lengyelné Szilágyi Ágnes intézeti adjunktus 1974-től (matematika)
Lukovich Istvánné intézeti adjunktus 1971-től (testnevelés)
Németh Tibor intézeti tanár (oktatástechnika)
Perlai Rezsőné (matematika, óvóképzés)
Rajts Anett intézeti tanár (biológia–földrajz)
Rudas Tamás intézeti adjunktus 1974-től (oktatástechnika)
Szíjj Zoltán intézeti tanár (testnevelés)
Schottner Ede főiskolai adjunktus 1976-tól (biológia–földrajz)

3. A Természettudományi Tanszék 1977–1979

Tanszékvezető: Nábrádi István főiskolai docens (matematika)
Halas Józsefné főiskolai docens (természettudományok)
Horváth Alice főiskolai tanársegéd (matematika)
Kishonti Istvánné főiskolai adjunktus (kémia-fizika)
Kovács Árpád főiskolai adjunktus 1978-tól (technika)
Kovács Zoltán főiskolai adjunktus (matematika)
Lengyelné Szilágyi Ágnes főiskolai adjunktus (matematika)
Makara Zsigmondné főiskolai adjunktus (matematika)
Németh Tibor főiskolai docens (technika)
Orczán Zsolt főiskolai tanársegéd (technika)
Palotás Jánosné főiskolai tanársegéd (matematika)
Schottner Ede főiskolai adjunktus (biológia–földrajz)
Ujjné Detki Katalin főiskolai adjunktus (matematika)

Másodállású oktatók a speciális tagozaton

Benke János főiskolai docens (biológia–földrajz)
Cervenák Józsefné főiskolai adjunktus (matematika)

Göndöcs László főiskolai tanár (matematika)
Gyalókai Béla főiskolai adjunktus (matematika)
Imrecze Zoltánné főiskolai docens (matematika)
Karádi Károlyné főiskolai adjunktus (matematika)
Novák Lászlóné főiskolai adjunktus (matematika)
Zboray Géza főiskolai adjunktus (biológia–földrajz)

4. A Természettudományi Tanszék 1980–1984

Tanszékvezető: Nábrádi István főiskolai tanár (matematika)
Benke János főiskolai docens (biológia–földrajz)
Farkas Károly főiskolai adjunktus (technika)
Gombos József főiskolai adjunktus (technika)
Horváth Alice főiskolai tanársegéd (matematika)
Kishonti Istvánné főiskolai adjunktus (kémia–fizika)
Koós-Hutás Gergely főiskolai docens (technika)
Kovács Árpád főiskolai adjunktus (technika)
Kovács Imréné főiskolai adjunktus (technika)
Kovács Zoltán főiskolai docens (matematika)
Lengyelne Szilágyi Ágnes főiskolai docens (matematika)
Makara Zsigmondné főiskolai adjunktus (matematika)
Német Tibor főiskolai tanár (technika)
Odor Klára főiskolai docens
Orczán Zsolt főiskolai adjunktus (technika)
Palotásné Vigh Marianna főiskolai adjunktus (matematika)
Pusztai Jánosné főiskolai adjunktus (biológia–földrajz)
Rudas Tamás főiskolai adjunktus (technika)
Schottner Ede főiskolai docens (biológia–földrajz)
Újhelyiné Pető Éva főiskolai tanársegéd (technika)
Ujjné Detki Katalin főiskolai adjunktus (matematika)
Véghelyi Józsefné főiskolai tanársegéd (biológia–kémia)
Zsinkó Erzsébet főiskolai adjunktus (matematika)

Másodállású oktatók

Bezdek Károly főiskolai tanársegéd
Binder Károly főiskolai adjunktus
Dömök Jenő főiskolai adjunktus
Göndöcs László főiskolai tanár (matematika)
Gyalókai Béla főiskolai adjunktus (matematika)
Halas Józsefné főiskolai docens (természettudományok)
Korándi József főiskolai tanársegéd (matematika)
Radnainé Szendrei Júlia főiskolai adjunktus (matematika)
Sztrókeyné Földvári Vera főiskolai adjunktus (matematika)
Ulrich Györgyné főiskolai adjunktus (természettudományok)
Ury László főiskolai tanársegéd
Virág István főiskolai adjunktus

Závodszkyné Orbán Erzsébet főiskolai adjunktus (fizika–kémia)
Zboray Géza főiskolai adjunktus (biológia–földrajz)

5. A Természettudományi Tanszék 1984–1989

Tanszékvezetők: Nábrádi István főiskolai tanár 1987-ig (matematika)
Lengyelné Szilágyi Ágnes főiskolai docens 1987-től (matematika)
Benke János főiskolai docens (biológia–földrajz)
Farkas Károly főiskolai docens (technika)
Gombos József főiskolai adjunktus (technika)
Horváth Alice főiskolai docens (matematika)
Kanczler Gyuláné főiskolai docens (biológia–földrajz)
Kovács Árpád főiskolai docens (technika)
Kovács Imréné főiskolai docens (technika)
Kovács Zoltán főiskolai docens (matematika)
Kulin Eszter főiskolai adjunktus (biológia–kémia)
Makara Zsigmondné főiskolai docens (matematika)
Odor Klára főiskolai docens
Orczán Zsolt főiskolai docens (technika)
Pákozdi Erika főiskolai tanársegéd (fizika–kémia)
Palotásné Vigh Marianna főiskolai adjunktus (matematika)
Pusztai Jánosné főiskolai adjunktus (biológia–földrajz)
Schottner Ede főiskolai docens (biológia–földrajz)
Ujjné Detki Katalin főiskolai adjunktus (matematika)
Újhelyiné Pető Éva főiskolai adjunktus (technika)
Vassné Varga Edit főiskolai adjunktus (matematika)
Véghelyi Józsefné főiskolai docens (biológia–kémia)
Zsinkó Erzsébet főiskolai adjunktus (matematika)

Mellékfoglalkozású oktatók

Csató Sándor főiskolai tanársegéd
Halas Józsefné nyugalmazott főiskolai docens (természettudományok)
Jakobi Gyula főiskolai adjunktus
Jónás Judit főiskolai adjunktus
Mészáros Ferencné főiskolai adjunktus (biológia–földrajz)
Németh Tibor ny. főiskolai tanár (technika)
Ulrich Györgyné főiskolai adjunktus (biológia–földrajz)
Virág István főiskolai adjunktus (matematika)
Zboray Géza főiskolai adjunktus (biológia–földrajz)
Piller József asztalos szakmunkás
Nemes Rudolf mellékfoglalkozású laboráns

6. A Természettudományi Tanszék 1990–1994

Tanszékvezető: Véghelyi Józsefné főiskolai docens (biológia–kémia)
Benke János főiskolai docens (biológia–földrajz)

Bihariné Krekó Ilona főiskolai adjunktus (biológia–pedagógia)
Légler Judit főiskolai tanársegéd (biológia)
Kanczler Gyuláné főiskolai docens (biológia–földrajz)
Kulin Eszter főiskolai adjunktus (biológia–kémia)
Pákozdi Erika főiskolai adjunktus (fizika–kémia)
Pusztai Jánosné főiskolai docens (biológia–földrajz)
Schottner Ede főiskolai tanár (biológia–földrajz)

Mellékfoglalkozású oktató

Halas Józsefné ny. főiskolai docens (természettudományok)
Máté Jánosné laboráns
Nagyné Fűzfői Teodóra tanszéki ügyintéző

7. A Természettudományi Tanszék 1994–1999

Tanszékvezető: Schottner Ede főiskolai tanár (biológia–földrajz)
Bárnkopfné Zsoffay Klára főiskolai tanársegéd (biológia–földrajz)
Bihariné Krekó Ilona főiskolai docens (biológia–pedagógia)
Kanczler Gyuláné főiskolai docens (biológia–földrajz)
Kulin Eszter főiskolai adjunktus (biológia–kémia)
Pákozdi Erika főiskolai docens (fizika–kémia)
Rigóczy Csaba főiskolai tanársegéd (biológia–földrajz)
Véghelyi Józsefné főiskolai docens (biológia–kémia)

Óraadó oktatók

Benke Jánosné (biológia–földrajz)
Feketéné Novák Katalin (biológia–földrajz)
Légler Judit (biológia)
Zboray Géza egyetemi adjunktus (biológia–földrajz)
Láng Annamária (laboráns)
Nagyné Fűzfői Teodóra tanszéki ügyintéző

8. A Természettudományi Tanszék 2000–2006

Tanszékvezető: Schottner Ede főiskolai tanár (biológia–földrajz)
Bárnkopfné Zsoffay Klára főiskolai adjunktus (biológia–földrajz)
Bihariné Krekó Ilona főiskolai docens (biológia–pedagógia)
Kanczler Gyuláné főiskolai docens (biológia–földrajz)
Kulin Eszter főiskolai docens (biológia–kémia)
Pákozdi Erika főiskolai docens (fizika–kémia)
Véghelyi Józsefné főiskolai docens (biológia–kémia)
Mészárosné Darvay Sarolta főiskolai docens 1999-től (biológia–földrajz)
Rigóczy Csaba főiskolai tanársegéd 2001-ig (biológia–földrajz)
Steixerné Láng Annamária laboráns
Nagyné Fűzfői Teodóra tanszéki ügyintéző

Óraadó oktató

Léglér Judit (biológia)

9. A Természettudományi Tanszék 2006–2010

Tanszékvezető: Véghelyi Józsefné főiskolai docens (biológia–kémia)
Bärnkopfné Zsoffay Klára főiskolai adjunktus (biológia–földrajz)
Bihariné Krekó Ilona főiskolai docens (biológia–pedagógia)
Pákozdi Erika főiskolai docens (fizika–kémia)
Mészárosné Darvai Sarolta főiskolai docens 1999-től, (biológia–földrajz)
Schottner Ede főiskolai tanár (biológia–földrajz)
Vastagné Bauer Zita főiskolai tanársegéd (biológia–pedagógia)
Láng Annamária laboráns
Nagyné Fűzfői Teodóra tanszéki ügyintéző

10. A Természettudományi Tanszék 2010–2014

Tanszékvezető: Mészárosné Darvai Sarolta főiskolai docens 1999-től (biológia–földrajz)
Bärnkopfné Zsoffay Klára főiskolai adjunktus (biológia–földrajz) (2010-től szülési szabadság)
Véghelyi Józsefné főiskolai docens (biológia–kémia) (2011-ben nyugdíjba vonult)
Bihariné Krekó Ilona főiskolai docens (biológia–pedagógia) (2011-ben nyugdíjba vonult)
Pákozdi Erika főiskolai docens (fizika–kémia) (2011-ben nyugállományba vonult)
Mészárosné Darvai Sarolta főiskolai docens 1999-től (biológia–földrajz)
Vastagné Bauer Zita főiskolai tanársegéd (biológia–pedagógia)
Hill Katalin főiskolai tanársegéd 2011-től (biológia–kémia)
Vitályos Gábor Áron főiskolai tanársegéd 2011-től (biológia–környezettan)
Venyingi Beáta szaktanár 2011-től (csecsemő- és kisgyermeknevelő szak)
Láng Annamária laboráns
Nagyné Fűzfői Teodóra tanszéki ügyintéző

Óraadó oktatók

Bihariné Krekó Ilona főiskolai docens (biológia–pedagógia) 2011-ben nyugállományba vonult
Schottner Ede főiskolai tanár (biológia–földrajz)
Pákozdi Erika főiskolai docens (fizika–kémia)
Kulin Eszter főiskolai docens (biológia–kémia)

A csecsemő- és kisgyermeknevelő képzés óraadói

Majoros Mária c. egyetemi docens (gyermekgyógyász)
Vágvölgyi Ágnes (gyermekgyógyász)
Száltekei Józsefné (biológia)
Sinka Miklós Istvánné (biológia)
Takács Anna Mária (kisgyermeknevelő)
Lukács Miklósné (kisgyermeknevelő)
Csepeliné Faragó Gabriella (kisgyermeknevelő)

11. A Természettudományi Tanszék 2015–2018

Tanszékvezető: Mészárosné Darvai Sarolta habilitált egyetemi docens (biológia–földrajz)

Bärnkopfné Zsuffay Klára egyetemi adjunktus (biológia–földrajz)

Bauer Zita mestertanár (biológia–pedagógia)

Hill Katalin egyetemi adjunktus (biológia–kémia)

Vitályos Gábor Áron egyetemi adjunktus (biológia–környezettan)

Vényingi Beáta szaktanár

Keleti Adél tanszéki ügyintéző

Óraadó oktatók

Bihariné Krekó Ilona c. egyetemi docens (biológia–pedagógia)

Schottner Ede főiskolai tanár (biológia–földrajz)

A csecsemő- és kisgyermeknevelő képzés óraadói

Majoros Mária c. egyetemi docens (gyermekgyógyász)

Vágvölgyi Ágnes (gyermekgyógyász)

Száltelegi Józsefné (biológia)

Sinka Miklós Istvánné (biológia)

Takács Anna Mária (kisgyermeknevelő)

Lukács Miklósné (kisgyermeknevelő)

Csepeliné Faragó Gabriella (kisgyermeknevelő)

2. melléklet Együttműködés szakmai intézményekkel és szervezetekkel

Partner neve	Évszám	Együttműködés megnevezése
G&G Reality Kft.	2012–2015	Teljes Szülői Élmény Program
Fővárosi Állat- és Növénykert	2011-től jelenleg is	Zoopedagógia I–II. kurzusok tartása
Időkép Üzleti Szolgáltatások Kft.	2018-tól jelenleg is	Meteorológiai állomás kiépítése a Kar területén. A begyűjtött adatok a Kar hallgatói számára tudományos célokra felhasználhatók.
Mini Sport Talentum Program	2014-től jelenleg is	A mentális és fizikai egészség követését célzó longitudinális vizsgálat
Egy Csepp Figyelem Alapítvány	2013-tól jelenleg is	Belevalók program
Tarka- Barka Tanoda	2016-tól jelenleg is	Tarka-Barka Tudósbuli
Anthropolisz Egyesület	2015–2017-ig	Fenntarthatóság szakmai napok tartása
BASF Hungária Kft.	2014–2016	BASF Kid's Lab – Kölyöklabor
United Way Magyarország	2015–2016	Biztonságos Iskola Program
Johannita Segítő Szolgálat	2014-től jelenleg is	Elsősegélynyújtás
Budapest Főváros Kormányhivatala, Népegészségügyi Főosztály	2016-tól jelenleg is	E-bug Egészségnevelés
Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék – Budapest	2016-tól jelenleg is	Erasmus+ – KA2 Strategic Partnerships – „Multicultural Early Childhood Education” - MECEC+, 2016-1-HU01-KA201-022945
Galileo Progetti Nonprofit Kft.	2016-tól jelenleg is	Erasmus+ - KA2 Strategic Partnerships – ”Multicultural Early Childhood Education” - MECEC+, 2016-1-HU01-KA201-022945
Semmelweis Egyetem Egészségtudományi- illetve Általános Orvosi Kara	2016-tól jelenleg is	2016-2020 MTA Szakmódszertani Pályázat, A hazai egészségnevelés korszerű megközelítése a kortárs- oktatás segítségével; TANULJ-TANÍTS-D-TUDD (TANTUDSZ)

3. melléklet Nemzetközi kapcsolatok

Partner neve	Időtartam	Együttműködés megnevezése
Paedagogische Hochschule Schwaebisch Gmünd	2014-től jelenleg is	Nemzetközi természetismereti terepgyakorlatok tartása a Neusiedler See – Seewinkel Nemzeti Park területén
J. Selye University, Pedagogical Faculty, Department of Biology	2015-től jelenleg is	Fenntarthatóságra nevelés és a fenntartható életvitel vizsgálata Kárpát-medencei tanítóképző intézmények hallgatói körében
Constantine The Philosopher University in Nitra, Faculty of Central European Studies	2015-től jelenleg is	Fenntarthatóságra nevelés és a fenntartható életvitel vizsgálata Kárpát-medencei tanítóképző intézmények hallgatói körében
Babes-Bolyai University, Department of Pedagogy and Applied Didactics	2017-től jelenleg is	Fenntarthatóságra nevelés és a fenntartható életvitel vizsgálata Kárpát-medencei tanítóképző intézmények hallgatói körében
Constantine The Philosopher University in Nitra, Faculty of Central European Studies	2013-től	Egészségfejlesztés és testösszetétel mérés Kárpát-medencei tanító-és óvóképző intézmények hallgatói körében
J. Selye University, Pedagogical Faculty, Department of Biology	2015-től	Egészségfejlesztés és testösszetétel mérés Kárpát-medencei tanító-és óvóképző intézmények hallgatói körében
Fakulta zdravotnických věd Univerzity Palackého v Olomouci	2017-től	Testösszetétel vizsgálatok egyetemi hallgatók körében, V4 pályázat
Universita degli Studi di Firenze – Olaszország, Firenze	2016-tól	Erasmus+ – KA2 Strategic Partnerships – "Multicultural Early Childhood Education" – MECEC+, 2016-1-HU01-KA201-022945
ARCA Cooperativa Sociale – Olaszország, Firenze	2016-tól	Erasmus+ – KA2 Strategic Partnerships – "Multicultural Early Childhood Education" – MECEC+, 2016-1-HU01-KA201-022945
Serveis a les persones ENCIS – Spanyolország Barcelona	2016-tól	Erasmus+ – KA2 Strategic Partnerships – "Multicultural Early Childhood Education" – MECEC+, 2016-1-HU01-KA201-022945

4. melléklet A jelenlegi oktatók publikációi az MTMT-ben

Mészárosné Darvay Sarolta

<https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10010011> (A letöltés ideje: 2018. 12. 21.)

Hill Katalin

<https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=authors10030412> (A letöltés ideje: 2018. 12. 21.)

Bauer Zita

<https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10030314> (A letöltés ideje: 2019. 1. 1.)

Venyingi Beáta

<https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=authors10048902> (A letöltés ideje: 2019. 1. 1.)

Vitályos Gábor Áron

<https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=authors10029276> (A letöltés ideje: 2018. 12. 21.)

5. melléklet Tudományos Diákköri Konferencia – TDK

év	Kari TDK			
	I. hely	II. hely	III. hely	Egyéb
1996	HEVÉR TIBOR: Néma tanterv. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Kulin Eszter főiskolai adjunktus	BORSOS SZABÓ TAMÁS: Tanulmányi séta- és kirándulástervezetek készítése az általános iskola alsó tagozatán. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Pusztai Jánosné főiskolai docens	SZÜCS ILDIKÓ: A szenvedélybetegségek kialakulásának megelőzése kisiskoláskorban. Témavezető: Kulin Eszter főiskolai adjunktus	IV. díj. MÉSZÁROS KRISZTINA: Séták, kirándulások, múzeumlátogatások szerepe a környezet szeretetére és védelmére nevelésben. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai adjunktus
1998	FENYŐDI ANDREA Agyfélteke-dominancia következményei és módszertani vonzatai kisiskoláskorban. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Véghelyi Józsefné főiskolai docens és Jávorné dr. Kolozsváry Judit főiskolai docens	DRÓTOS ENIKŐ: A környezeti nevelés történeti alakulása. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai adjunktus	KRIZSÁN ANDREA: Séták, kirándulások és múzeumlátogatások szerepe az óvodai környezeti nevelésben. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens MOLNÁR BEÁTA: Lakóhelyem, Dunakeszi természet- és társadalom-földrajzi jellemzőinek komplex bemutatása. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Rigóczki Csaba főiskolai tanársegéd SZÉKELY PATRÍCIA: Egészséges környezet – egészséges gyermek. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens	OTDK-ra javasolt: ESZTERGO-MI KATALIN: A kábítószerfogyasztás jellemzői és megelőzésének lehetőségei napjainkban (3–12 éves korban). Témavezető: Kulin Eszter főiskolai adjunktus

év	Kari TDK			
	I. hely	II. hely	III. hely	Egyéb
2000	BUBENIK JOHANNA: A Zirci Arborétum lehetőségei a környezeti nevelés folyamatában. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Schottner Ede főiskolai tanár JÁMBOR BEATRIX: A sérült gyermekek nevelésének lehetőségei a környezeti nevelés folyamatában. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens	HORVÁTH NOÉMI: Egészséges életmódra nevelés 6–12 éves korig. Témavezető: Kulin Eszter főiskolai adjunktus	KOZMÁNÉ PERCS KRISZTINA: A környezeti nevelés 9–10 éves korban. Témavezető: Pákozdi Erika főiskolai adjunktus	
2004 tavasz	tantárgy-pedagógiai szekcióban BRÓZIK VERA (IV/4.): Környezeti nevelés a hazai nemzeti parkokban. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Darvai Sarolta főiskolai docens NEMES GÁBORNÉ (II. MD): Az ökológiai gondolkodásmód fejlődése az óvodában. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens	tantárgy-pedagógiai szekcióban CSITÁRI NIKOLETTA (IV/5.b): A Margitsziget természeti értékeinek felhasználása az iskolai gyakorlatban. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Pákozdi Erika főiskolai docens MATYÓ GABRIELLA (III/4. EÓK): Közlekedésre nevelés az óvodában. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens	tantárgy-pedagógiai szekcióban BÁLINT ANDRÁS NÉ (III/3. EÓK): Környezeti nevelés megvalósulása az óvodai gyakorlatban. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Pákozdi Erika főiskolai docens	

év	Kari TDK			
	I. hely	II. hely	III. hely	Egyéb
2004 ősz	tantárgy-pedagógiai szekcióban ALEX SZILVIA (IV/5. b): Nemzetközi jelentőségű természeti érték – A Hunyadi-sziget. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Kulin Eszter főiskolai docens és Lénárd András főiskolai tanársegéd	tantárgy-pedagógiai szekcióban KISS ESZTER (III/2. NOK): Az óvodás gyermek kreativitásának fejlesztési lehetőségei a környezeti nevelés folyamatában. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens LENGYEL ANITA (III/3. NOK): A Naplás-tó mint a környezeti nevelés színtere. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens	tantárgy-pedagógiai szekcióban KRIZSÁN ILDIKÓ (III/2. NOK): A környezeti nevelés megvalósításának lehetőségei a Duna–Ipoly Nemzeti Park területén. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens	
2005	tantárgy-pedagógiai szekcióban FRANK TAMÁS (ETK IV/2.): Mérlegen a valóság; egészségfejlesztés lehetőségei az alapfokú oktatás keretein belül. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Kulin Eszter főiskolai docens			

év	Kari TDK			
	I. hely	II. hely	III. hely	Egyéb
2006	CSIMA ZSOLT (NTK IV/4.): Természetjárás és környezeti nevelés. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Pákozdi Erika főiskolai docens ÉZSIÁS GYÖRGYNÉ (NTK III/3.): Az Állatkert mint a környezeti nevelés színhelye. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens	NÉMETH BEATRIX (NTK III/5. b): A Bükk Nemzeti Park. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Dr. Schottner Ede főiskolai tanár és dr. Véghelyi Józsefné főiskolai docens NÉGYESI KATALIN (EÓK III/5. b): A Tisza folyó környezeti értékei, különös tekintettel a közép-tiszai tájvédelmi körzetre. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Schottner Ede főiskolai tanár és dr. Véghelyi Józsefné főiskolai docens	BÉDAY JUDIT (NTK III/5. b): A Keszthelyi-hegység természeti értékei. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Schottner Ede főiskolai tanár és dr. Véghelyi Józsefné főiskolai docens	IV. HELYEZETT KNERCZER HELGA HAJNA (NTK III/5. b): Kiskunsági Nemzeti Park. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Schottner Ede főiskolai tanár és dr. Véghelyi Józsefné főiskolai docens V. HELYEZETT JOKÓ ATTILA (NTK IV/5.): Új lehetőségek az egészségfejlesztésben. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Kulin Eszter főiskolai docens NAHÓCZKI KATALIN (NTK III/5. b): A Bükk Nemzeti Park, különös tekintettel a Szarvaskő természeti értékeire. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Schottner Ede főiskolai tanár és dr. Véghelyi Józsefné főiskolai docens
2008			SZABADOS DÓRA (NTK IV/3.a) OTDK-ra javasolt Környezettudatosság a tanításban témavezető: Mészárosné dr. Darvay Sarolta főiskolai docens	Különdíj: SAJN HAJNALKA (NÓK II/1.): Egészséges környezet – egészséges gyermek. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens TÖRÖK BETTINA KATALIN (NTK III/5.): Az élmények szerepe a fenntarthatóságra nevelésben. OTDK-ra javasolt Témavezető: Vastagné Bauer Zita tanársegéd

év	Kari TDK			
	I. hely	II. hely	III. hely	Egyéb
2009	tantárgy-pedagógiai szekcióban GYURISS ZSUZSANNA MAGDOLNA (NÓK II/1.): Zöld Óvoda – Környezeti nevelés a Zöld Óvodákban. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai			
2010	VENYINGI BEÁTA (ETK II. évf.): A tanító és a védőnő együttműködése az egészségfejlesztésben, különös tekintettel az elhízás megelőzésére. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Mészárosné dr. Darvai Sarolta főiskolai docens	SONKOLY NOÉMI (NTK IV. évf.): A szenvedélybetegségek megelőzése egy gyermekotthon falain belül. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Kulcsár Eszter főiskolai docens	TÓTH BENJÁMIN PÉTER (NÓK III/2.): Környezeti nevelés a Hűvösvölgyi Gesztenyeskert Óvodában. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens	Különdíj: NAGY GINA (NTK III/3. b): Természettudományos kompetenciák vizsgálata. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Pákozdi Erika főiskolai docens KOVÁCS RITA ÁGNES (NTK IV/7.): A fenntarthatóságra nevelés lehetőségei az általános iskolában. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Vastagné Bauer Zita tanársegéd TEMESI KATALIN (NTK II/1. b): Fenntarthatóságra nevelés a tatabányai Rét utcai Óvodában. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens

év	Kari TDK			
	I. hely	II. hely	III. hely	Egyéb
2011	FEKETÉNÉ REVICZKI HAJNALKA (EÓK III/2.): Környezeti nevelés az erdőben. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens NAGY GINA NIKOLETTA (NTK IV/3.b): Kognitív képességek vizsgálata 4. osztályban. OTDK-ra javasolt Témavezető: Pákozdi Erika főiskolai docens			Különdíj: NAGYPÁL BETTINA (NTK III/10.): A tevékenységek szerepe az elemi természettudományos nevelésben. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Pákozdi Erika főiskolai docens AMBRUSEK KLÁRA (ETK IV. évf.): Környezeti nevelés az ökoiskolában. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Mészárosné dr. Darvay Sarolta főiskolai docens KELEMEN PÉTERNÉ (ETK IV. évf.): A Pásztoi Múzeum szerepe a fenntarthatóságra nevelésben. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Mészárosné dr. Darvay Sarolta főiskolai docens
2012	BALÁZS MÁTÉ BALÁZS (NTK II/11.): A fenntarthatóságra nevelés. Környezettudatos nevelés alternatív módszerként az ALUGO-val. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Mészárosné dr. Darvay Sarolta főiskolai docens	NÉMETH RITA (NÓK II/2.): A „Zöld Óvoda” értékei. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens	SZEIFERT KATA ZSÓKA (NÓK II/2.): A fenntarthatóságra nevelés, a környezettudatos magatartás formálása, bemutatása a martonvásári Brunszvik Teréz napközi otthonos óvodában. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai docens	Különdíj: HARGITA ZSUZSANNA és LAKATOS ÁGNES (NTK III/10.): BEAGLE Program. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Pákozdi Erika főiskolai docens PETRICS ILDIKÓ és LÁBSZKI BIANKA (NTK III/10.): Carbondetectives program a fenntarthatóság jegyében. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Hill Katalin adjunktus

év	Kari TDK			
	I. hely	II. hely	III. hely	Egyéb
2013		SZABÓNÉ VARGA ADRIENN (CSBL III. évf.): A bölcsőde szerepe az egészséges életmódra nevelésben. Témavezető: Mészárosné dr. Darvai Sarolta főiskolai docens	BÁN HILDEGÁRD ALEXANDRA és SZABÓ ADRIENN (NTK III. évf.): Ökoiskolák szerepe a fenntarthatóságra nevelésben. Témavezető: Bauer Zita tanársegéd MARKOTÁN MÓNika (NTK III. évf.): Múzeumpedagógia a Magyar Természettudományi Múzeumban. Témavezető: Bauer Zita tanársegéd	
2014	PÁLFI VIKTÓRIA (NTK III. évf.) és BALÁZS MÁTÉ BALÁZS (NTK IV. évf.): Ökoiskolák szerepe a fenntarthatóságra nevelésben. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Mészárosné dr. Darvai Sarolta főiskolai docens, Bauer Zita tanársegéd HOLLAI KATALIN (NTK III. évf.): Láthatatlan természet. Témavezető: dr. Hill Katalin egyetemi adjunktus	VALENT VERONIKA (Selye János Egyetem – Komárno, Szlovákia): Az orvos és beteg együttműködése a glaukoma kezelésében. Témavezető: Paed. dr. Melinda Nagy, PhD	HATVANINÉ SÁFÁR ERZSÉBET (CSL III. évf.): Koraszülöttek a bölcsődei kisgyermeknevelésben. Témavezető: Mészárosné dr. Darvai Sarolta főiskolai docens	
2015	DÖRY JÚLIA EMESE (NTK III. évf.): Ökoséta a fenntarthatóság pedagógiájának gyakorlatában. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Hill Katalin egyetemi adjunktus	DÓKA NIKOLETTA (LTK III. évf.): A Magyar Természettudományi Múzeum kiállításának felfedezése hallássérült tanulókkal. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Vitályos Gábor Áron egyetemi adjunktus	POLGÁR NÓRA (NTK IV. évf.): Barangolás a Fertő-tó körül – A Fertő-Hanság Nemzeti Park és a National Park Neusiedler See jellegzetes növényvilágának megismerése. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Vitályos Gábor Áron egyetemi adjunktus	

év	Kari TDK			
	I. hely	II. hely	III. hely	Egyéb
2016	ZELENÁK TÍMEa (LÓK III. évf.): Madárbarát óvodakerttel a fenntarthatóságra való nevelés szolgálatában. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Hill Katalin adjunktus MAJZIK DORINA (NTK III. évf.): Egyetemi hallgatók egészségi állapotának és táplálkozási szokásainak az összefüggései. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Vitályos Gábor Áron egyetemi adjunktus és Dancs Gábor tanársegéd	PAPIK ESZTER (NTK IV. évf.): A tudatos fogyasztói attitűdök megjelenése a 6–12 éves korosztályban. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bauer Zita szaktanár		Különdíj: VARGA GABRIELLA (Selye János Egyetem, Komárno): A Tornalján és környékén élő adolescens és felnőtt korosztály alvási szokásai. Témavezető: dr. Nagy Melinda (Selye János Egyetem)
2017			NÉMETH MÓNICA (NÓK IV. évf.) A tapasztalatszerzésre épülő tanulás szerepe a fenntarthatóságra nevelésben a természetismeret tantárgy keretein belül Témavezető: Bauer Zita mestertanár	

év	OTDK			
	I. hely	II. hely	III. hely	Egyéb
1997 XXIII. OTDK		tantárgy-pedagógiai szekcióban HEVÉR TIBOR: Néma tanterv. Témavezető: Kulin Eszter főiskolai adjunktus		
1999 XXIV. OTDK		TERMÉSZETTUDOMÁNYI SZEKCIÓ – Debrecen FENYŐDI ANDREA: Agyfélteke-dominancia következményei és módszertani vonzatai kisiskoláskorban. Témavezető: dr. Véghelyi Józsefné főiskolai docens és Jávorné dr. Kolozsváry Judit főiskolai docens		
2001 XXV. OTDK		Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar – Veszprém BUBENIK JOHANNA: A Zirci Arborétum lehetőségei a környezeti nevelés folyamatában. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Schottner Ede főiskolai tanár		
2005 XXVII. OTDK		Tantárgy-pedagógiai és oktatástechnológiai szekcióban ALEX SZILVIA (IV/5. b): Nemzetközi jelentőségű természeti értékek – A Hunyadi-sziget. Témavezető: dr. Kulin Eszter főiskolai docens és Lénárd András főiskolai tanársegéd		

év	OTDK			
	I. hely	II. hely	III. hely	Egyéb
2007 XXVIII. OTDK				Könyvjutalomban részesültek: NÉMETH BEATRIX (NTK IV/5.), NÉGYESI KATALIN (NTK IV/5.), BÉDAY JUDIT (NTK IV/5.), NAHÓCZKI KATALIN (NTK IV/5.), KNERCZER HELGA (NTK IV/5.). Témavezetők: Vég helyi Józsefné dr. főiskolai docens és dr. Schottner Ede főiskolai tanár JOKÓ ATTILA (végzett hallgató) témavezető: dr. Kulcsár Eszter főiskolai docens
2009 XXIX. OTDK		Tantárgy-pedagógiai- és Oktatástechnológiai Szekciójának Környezeti Nevelési és Fenntarthatóság-pedagógiai Tagozatában TÖRÖK BETTINA KATALIN: Az élmények szerepe a fenntarthatóságra nevelésben. Témavezető neve: Vastagné Bauer Zita tanársegéd		

év	OTDK			
	I. hely	II. hely	III. hely	Egyéb
2013 XXXI. OTDK		Tanulás- és Tanításmódszertani-Tudástechnológiai Szekcióban, a Szocializációs közegek pedagógiai hatása Tagozatban BALÁZS MÁTÉ BALÁZS: A fenntarthatóságra nevelés. Környezettudatos nevelés alternatív módszerként az ALU-GO-val. Témavezető neve: Mészárosné dr. Darvai Sarolta főiskolai docens		
2015 XXXII. OTDK			Tanulás- és Tanításmódszertani – Tudástechnológiai Szekció Környezeti nevelés – fenntarthatóságra nevelés – pedagógia tagozatában BALÁZS MÁTÉ BALÁZS és PÁLFI VIKTÓRIA: Ökoiskolák szerepe a fenntarthatóságra nevelésben. Témavezető: Mészárosné dr. Darvai Sarolta, Bauer Zita	

év	OTDK			
	I. hely	II. hely	III. hely	Egyéb
2017 XXXIII. OTDK	MAJZIK DORINA (NTK III. évf.): Egyetemi hallgatók egészségi állapotának és táplálkozási szokásainak az összefüggései. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Vitályos Gábor Áron egyetemi adjunktus és Dancs Gábor tanársegéd	DÓKA NIKOLETTA (LTK III. évf.): A Magyar Természettudományi Múzeum kiállításának felfedezése hallássérült tanulókkal. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Vitályos Gábor Áron egyetemi adjunktus DÖRY JÚLIA EMESE (NTK III. évf.): Ökoséta a fenntarthatóság pedagógiájának gyakorlatában. OTDK-ra javasolt. Témavezető: dr. Hill Katalin egyetemi adjunktus	PAPIK ESZTER (NTK IV. évf.): A tudatos fogyasztói attitűdök megjelenése a 6-12 éves korosztályban. OTDK-ra javasolt. Témavezető: Bauer Zita szaktanár	

A Matematika Tanszék története

Intézményünkben 1990-ben a Főiskolai Tanács a Természettudományi Tanszékből három szervezeti egységet hozott létre: a Természettudományi Tanszék, a Matematika Tanszék, valamint a Technika szakcsoportot. Utóbbi jogilag és gazdaságilag a Matematika Tanszékhez kapcsolódott.

A Matematika Tanszék a tevékenységét a korábbi munkacsoportban (1983–1990) megkezdett tevékenységekre és az addig elért eredményekre alapozta. Ezért a Tanszék életében a legjelentősebb fordulópontok bemutatását az 1960-as évektől kezdjük.

1. A tanszék életét befolyásoló tényezők

1.1. Közoktatás

A tanítóképzés céljait és feladatait mindig is erősen befolyásolta a közoktatás aktuális helyzete, így a szakemberek érzékenyen reagáltak az ott bekövetkező változásokra.

Az általunk kezdőpontnak választott évtizedet az indokolja, hogy 1962-ben Budapesten rendezték azt az UNESCO konferenciát, amelyen a matematikatanítás korszerűsítéséről döntöttek. Hazánkban akkor már több kísérlet folyt a matematikatanítás jobbításáért. A számos lehetőség közül a Szendrei János vezetésével működő OM-szakbizottság a Varga Tamás által irányított komplex matematikatanítási kísérletet választotta az új tanterv alapjának. Ebben a szakbizottságban, intézetünk részéről Göndöcs László közreműködött. A komplex matematikatanítási kísérlet alapján az addig *Számтан-mértan* tantárgy *Matematikára* változott már az alsó tagozaton is. A tárgy tartalmi között új területek jelentek meg, mint például a halmazok, logika; relációk, függvények; kombinatorika, valószínűség, de sok változás figyelhető meg a számтан, valamint a mértan helyett

¹ ORCID: 0000-0003-3266-5966

² ORCID: 0000-0002-2335-5125

bevezetett geometria területén is. A tartalmi változás módszertani újításokkal járt együtt, és a tanító szerepköre is lényegesen módosult. A közlést a kisdiákok munkájának a tervezése, segítése váltotta fel. A felfedezettő tanítás során a tanulók eszközök, tárgyi tevékenységek segítségével szereznek tapasztalatokat, felfedeznek összefüggéseket, megismerkednek a fogalmak legfontosabb jellemzőivel, megértve tanulják a matematikát. A kísérletre alapozott tantervet 1972-től lépcsőzetesen vezették be („Ideiglenes tanterv”; először az 1. osztályoknak csak 5%-a kapcsolódott be az új tantervbe, a következő évben 15% kapott erre engedélyt...), és 1978-ban vált 100%-ossá és kötelezővé, amit az összegyűjtött tapasztalatok nyomán 1987-ben korrigáltak.

1.2. Tantervek

Külföldi minták alapján 1995-ben hazánkban is megjelent a Nemzeti alaptanterv.

Az 1995-ös Nemzeti alaptanterv a közös és minimális műveltségi tartalmakat (az ismeretek kb. 50%-át) műveltségterületekbe rendezve határozta meg, illetve kiegészítette azokat keresztterületi elemekkel.

Az 1999-ben módosított közoktatási törvény érvényben hagyta a NAT-ot, kiegészítve a kerettantervekkel (és a rájuk épülő helyi tantervekkel). Az elkészült kerettantervek tartalmazták az általános cél- és feladatrendszert, a tantárgyi rendszert, a tantárgyak évfolyamonkénti éves óraszámát, valamint a fejlesztési követelményeket, a tantárgyi tartalmakat és a továbbhaladás feltételeit.

Ennek korrekciójára 2003-ban került sor. Ebben a dokumentumban a hangsúly a kompetenciaalapú tanulásra helyeződött. A megvalósítás megkönnyítésére jelentős fejlesztések indultak (Pála 2010), amelyben tanszékünk oktatói is jelentős szerepet vállaltak. A programcsomagok részletes pedagógiai koncepciót, tankönyveket, tanítási modulokat, a szemléltetés és az értékelés eszközeit tartalmazták. A kompetenciaalapú oktatás elterjesztése érdekében továbbképzések biztosították a pedagógusok felkészítését.

2001 óta a kompetenciamérések eredményei, másrészt a 2005-ben bevezetett kétszintű érettségi rendszer erős hatással van az oktatásra.

A 2012-ben megjelent NAT-ban megfogalmazódik az ismeretek alkalmazásának, valamint az oktatási-tanulási technológiák értelmes, interaktív használatának igénye. A kerettantervek rögzítik a nevelés és oktatás céljait, a tantárgyi rendszert, a tantárgyak témaköreit, tartalmát, a tantárgyak egy vagy két évfolyamonkénti követelményeit, a tantárgyközi tudás- és készségterületek fejlesztésének feladatait, és közlik a követelmények teljesítéséhez rendelkezésre álló, illetve ajánlott időkeretet (Nemzeti alaptanterv 2012).

2. Fordulópontok a tanszék életében

A Matematika Tanszék (korábban: munkacsoport) céljait és feladatait mindenkor az határozta meg, hogy a képzésben résztvevők képessé és alkalmassá váljanak az óvodai, illetve iskolai tevékenységek matematikai tartalmainak közvetítésére, rendelkezzenek matematikai és módszertani alpműveltséggel, önálló problémamegoldó képességgel.

Ennek érdekében, tanszékünk munkatársai érzékenyen és tevékenyen reagáltak a közoktatás változásaira, figyelemmel kísérték a matematikatanítás korszerűsítésére irányuló hazai és nemzetközi törekvéseket, fontos feladatuknak tartották saját maguk, kollégáik és tanítványaik szemléletének és szakmai színvonalának fejlesztését. Összhangban a képzési követelményekkel, céljaink és feladataink megfogalmazása és megvalósítása során törekedtünk arra, hogy hallgatóink alkalmassá váljanak a matematikai nevelés komplex feladatrendszerének megvalósítására korszerű módszerek alkalmazásával. 1994-ben az óvodapedagógus szakon a matematikai nevelés számára, a tanítói szakon a négyéves tanítóképzéshez készítettünk új programot.

2. 1. Tevékenységek a közoktatásban

2.1.1. *Tantervek*

Tanszékünk tagjai közül többen vállaltak feladatokat a közoktatásban. Szendrei Julianna és C. Neményi Eszter aktív résztvevője és irányítója volt a Varga Tamás nevével fémjelzett komplex matematikatanítási kísérletnek. Tanterv készítésével jelölték ki az alsó tagozatos matematikatanítás célszerű és követhető útját. (C. Neményi–Radnainé–Varga 1978). A Matematikai Szakmai Műhely tagjaként az Oktatási Minisztérium megbízásából dolgoztak a Nemzeti alaptanterv (Matematika tanterv) megalkotásában (C. Neményi–Szendrei 2004a).

Oktatóink később is tevékenyen vettek részt általános iskolai tantervek kidolgozásában (C. Neményi–Szendrei 2004b, 2004c; Szendrei 2007).

Többen vettek részt a matematika tanításához használható valamely kerettanterv készítésében (C. Neményi Eszter, Szendrei Julianna, Szabóné Szitányi Judit, Zsinkó Erzsébet).

2.1.2. *Képzési program*

Sok feladatot vállaltunk a *Kompetencia alapú képzés és oktatás* (SuliNova) programjában. Szendrei Julianna a szakmai bizottság tagjaként irányította és ellenőrizte az ott folyó munkát. Kollégáink oktatási, pedagógiai szakértési tevékenységet végeztek évfolyamfelelősként, az alsó tagozat 1–4. évfolyamára,

programtervet és modulrendszer dolgoztak ki más tanítókkal és tanárokkal együttműködve. (C. Neményi–Szitányi–Zsinkó 2006, 2008), Zsinkó Erzsébet alkotószervezői munkát is végzett a 4. és 5. évfolyam moduljainak (tanári útmutató és tanulói munkafüzet) elkészítésekor. Az 1–6. évfolyam számára készített modulok alkotói között található a tanszék több oktatója: C. Neményi Eszter, Szitányi Judit, Zsinkó Erzsébet, Szili Judit. A modulok első változatainak elkészítését követően sor került az anyagok kipróbálására és átfogó korrekciójára. Ezt a munkát szakmai bizottságok, munkacsoportok javaslatai alapján végeztük. Makara Ágnes volt a geometria témakör építését 1–12. évfolyamon vizsgáló munkacsoport vezetője, aki korábban az 5–8. évfolyam számára készített anyagokat lektorálta, majd később bekapcsolódott a két modul korrekciós munkálataiba is. Palotásné Vig Marianna szakértőként kapott megbízást a Szám- és műveletfogalom, algebra munkacsoportban az „A” és „C” típusú programcsomagok épülésének véleményezésére. Ő végezte az 1–4. évfolyam „A” típusú anyagainak lektorálását is, és véleményével, javaslataival járult hozzá az alsó tagozat számára készített anyagok javított változatainak elkészítéséhez. A kompetenciafejlesztő feladatbank anyagait napjainkban is sok tanító és tanítójelölt hasznosítja. Az anyagok letölthetők a Tanító című folyóirat honlapjáról (*Kompetenciafejlesztő feladatbank, Matematika*).

Tanszékünk több oktatója vett részt a programot kipróbáló és követő tanárok felkészítésében is (Makara Ágnes, Szitányi Judit, Zsinkó Erzsébet), valamint a mentorképzésben. Szitányi Judit az 1–4. évfolyam tanítóinak, Makara Ágnes az 5–8. évfolyam matematikatanárainak vezetőmentora volt. Mindketten irányító szerepet kaptak a képzésben.

Lénárt Istvánnal közösen Makara Ágnes háttéranyagot készített összehasonlító geometriából a programcsomagok kidolgozásának támogatásához (Tanszéki éértékelés 2009.)

2.1.3. Tankönyvek, feladatgyűjtemények

A tanszék munkatársai nem csak a képzési program és tantervek megalkotásával voltak jelen a közoktatásban. Oktatóink közül többen vállalkoztak a közoktatásban használható tankönyvek írására is. Az 1980-as években jelent meg Kovács Zoltán 3. és 4. osztályos új szemléletű tankönyve (Kovács 1980, 1981).

Az 1990-es években C. Neményi Eszter szerzőtársakkal készítette el 1–4. osztály számára azt a tankönyvcsaládot (tankönyv, munkafüzet, tanítói kézikönyv), amely több mint két évtizedig volt kedvelt taneszköze hazai tanítóknak és tanulóknak.

2005-ben Finnországban Anni Lampinen vezetésével megalakult a Varga-Neményi Társaság. A Társaság támogatásával indult meg Finnország néhány iskolájában a matematikatanítás a Varga Tamás vezetésével kidolgozott koncepció szerint. Erre a munkára Szendrei Julianna és C. Neményi Eszter, valamint két tanítónő, Sz. Oravecz Márta és Kivovics Ágnes 2000 óta rendszeresen, évente rendezett tanfolyamokon készítették fel a finn tanítók egy csoportját, és még intenzívebb együttműködéssel az espooi matematikai intézet vezetőjét és munkatársait. A C. Neményi-féle alsó tagozatos matematika tankönyvcsalád mindegyik kötetét lefordították finn nyelvre, és az 1–3. osztályos könyvek kiadását követően napjainkban dolgoznak a 4. osztályos taneszközök adaptálásán.

1999-ben, illetve 2001-ben került kiadásra a Zsinkó Erzsébet, Tóth László és P. Vig Marianna által készített *ÉKSZER Matematika* című 5. és 6. osztályos tankönyvcsalád (tankönyv, munkafüzet, feladatgyűjtemény), amelyben megfigyelhető a játékos, gyermekközpontú szemlélet. (A könyv címének választott mozaikszó azoknak a szavaknak a kezdőbetűiből jött létre, amelyek jól tükrözik a szerzők szándékát: **É**lménynyújtás, **K**épességfejlesztés, **S**zemélyiségformálás, **E**gyéni bánásmód, **R**ealitás.

Tanszékünk négy tagja (C. Neményi Eszter, Pintér Marianna, Szitányi Judit és Zsinkó Erzsébet) részt vett a Raabe Kiadó gondozásában megjelent, alsó és felső tagozatos tanulók és tanítók számára készült fejlesztő matematikai feladatbank létrehozásában. A több száz oldalas kiadvány „a tanulók matematikai kompetenciáinak fejlesztését, ezen belül ismereteik gazdagítását, az ismeretek alkalmazását és képességeik működtetését hivatott szolgálni” (C. Neményi–Konrád–Szitányi–Zsinkó 2010).

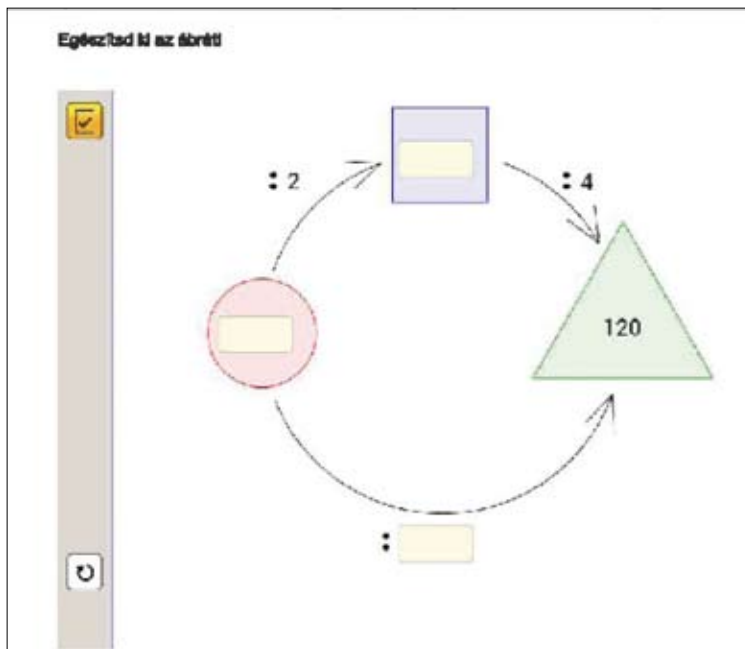

2.1.4 Média

Lengyelné Szilágyi Ágnes az 1976/77-es tanévben az Iskolatelevízió *Mindenki iskolája* című műsorsorozat keretében 12 matematikai tárgyú előadást tartott, s ezért nívódíjban részesült.

Makara Ágnes 2008 óta online felhasználásra feladatsorok összeállítását, felmérő feladatlapok készítését, versenyek szervezését, az interneten érkező megoldások javítását és értékelését végezte.

Tanszékünk szerepet vállalt interaktív segédanyagok kidolgozásában. Jelenlegi főállású oktatói (Szitányi Judit, Bagota Mónika, Dancs Gábor, Kulman Katalin, Pintér Marianna) aktívan vesznek részt a GEOMATECH projekt (<http://tananyag.geomatech.hu/>) keretében a matematikaoktatás hatékonyságát javító, az órák játékoságát és élményszerűségét növelő digitális tananyagok létrehozásában és népszerűsítésében, valamint a tananyagok felhasználását megkönnyítő módszertani pedagógus-továbbképzésekben.

Három éven át tartott az a munka, melyet a TÁMOP-3.1.9-08/1-2009-0001 projekt keretében a Szegedi Egyetem Oktatásméleti Kutatócsoport meghívására végeztünk, melynek célja diagnosztikus mérések fejlesztése volt (Zsinkó Erzsébet, Makara Ágnes, Szendrei Julianna, Sitányi Judit, Bagota Mónika, Dancs Gábor).

Szitányi Judit részt vett a NTP-MTB-M-15-0001 – MaTalent programban, melynek során – pályázati céljainak megfelelően – kidolgozásra került az általános

iskola 4. évfolyama számára egy olyan tehetségazonosító módszertan és eszköztár, amely alkalmas a matematikai tehetségek feltérképezésére és megismerésére. A MaTalent program folytatásában az eszköztár bővítésére vállalkoztunk.

3. Hazai és nemzetközi tevékenységek

3.1. Hazai szakmai-közéleti tevékenységek

A tanszék munkatársai több egyesületben tagok, illetve elláttak bizottsági feladatokat.

C. Neményi Eszter, Radnainé Szendrei Julianna a **Bolyai János Matematikai Társulat** Választmányának és Oktatási Bizottságának tagjaként tevékenykedett. A Bolyai Társaság által szervezett **Rácz László** konferencia szakmai programjának szervezését az alsó tagozatos szekcióban 2007-ig C. Neményi Eszter végezte. 2007-től Szitányi Judit vállalta a feladatot, aki választmányi tagként vesz részt az Oktatási Bizottság munkájában, egyben tagja a Beke Manó Bizottságnak is. A Bolyai János Matematikai Társulat immár 55 éve megrendezésre kerülő Rácz László vándorgyűlésein tanszékünk tagjai rendszeresen vállalnak előadásokat.

Vassné Varga Edit évekig az Arany Dániel Versenybizottság tagja volt, Horváth Alice ellátta a BTF képviseletét az Óvodapedagógus- és Tanítóképző Főiskolák Egyesületében, ahol jelenleg Szitányi Judit képviseli a tanszékét. Makara Ágnes a Matkapocs, Radnainé Szendrei Julianna a TIT Matematikai Szakosztályának vezetőségi tagja volt.

Radnainé Szendrei Julianna a Magyar Tehetség Társaságnak, Odor Klára a Magyar Óvodapedagógiai Egyesület, a Kiss Áron Magyar Játék Társaság és a Brunsvik Teréz Magyar Kisdedóvó Egyesület tagja volt.

Makara Ágnes 2009-ben részt vett az MPT Szókincsháló Szakosztály alapításában, ahol az alapítás óta vezetőségi tag volt.

Odor Klára az Óvodai Nevelés, Radnainé Szendrei Julianna a Polygon, Szegeden megjelenő matematikai folyóirat szerkesztőbizottsági tagjaként tevékenykedett.

Szitányi Judit tagja a Magyar Tudományos Akadémia Matematikai Közoktatási Munkabizottságnak, valamint részt vesz a Közoktatási Kerekasztal munkájában.

A 90-es évektől a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat matematikai szakosztályai, megyei és iskolai munkaközösségek, pedagógiai intézetek és szolgáltató irodák, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Közoktatási

Intézet, a Fővárosi Pedagógiai Intézet, a Bolyai János Matematikai Társulat, a Magyar Rádió és a Televízió Ifjúsági Osztályai, külföldi egyetemek matematika tanszékei, tankönyvkiadók fordultak hozzánk szaktanácsért, adtak lektori, előadói, szerkesztői megbízásokat.

1989 óta minden év november elején rendezi az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar Matematika Tanszéke, illetve annak jogutódja az ELTE TTK Matematika-tanítási és Módszertani Központ és a Bolyai János Matematika Társulat a **Varga Tamás Módszertani Napokat**. Ennek alapításában és szervezésében, valamint előadások tartásában is rendszeresen részt vesz a tanszékünk. 2013-tól ezen a konferencián önálló szekcióban rendezzük meg a **Matematikát Tanítók Klubjának** aktuális programját. A Tanítók Klubját 2009 óta évente két alkalommal szervezzük meg, ahol minden alkalommal a matematikatanítás aktuális kérdéseiről van szó, alsó tagozatos pedagógusok részvételével.

Szendrei Julianna szervezése nyomán, több mint 20 évvel ezelőtt az országban elsőként kerültünk kapcsolatba olyan külföldi egyetemmel, ahol **grafikus számológépeket** használtak az oktatásban. A számológépek iránti érdeklődésünk fennmaradt, és éveken keresztül kapcsolatot tartottunk a Casio magyarországi képviselőjével. Az együttműködés eredményeként több tanártovábbképzést szerveztünk „Számítógép és grafikus számológép felhasználása a matematikatanulásban” címmel (Zsinkó 1998).

Szendrei Julianna nem csak a karunk munkatársa volt. Az ELTE PPK Neveléstudomány MA képzésén „A kora gyermekkori nevelés módszertana” c. tantárgy kidolgozója volt, és a képzési szakon oktatott is.

Szendrei Julianna aktív szervezői munkát végzett a Matematika Didaktika PhD-program életre keltése érdekében, amelyet 1999-ben a Debreceni Egyetem Matematika Doktori Program alprogramjaként akkreditáltak. Haláláig tanította és konzultálta a doktori iskola hallgatóit.

3.2. Nemzetközi szakmai-közéleti tevékenységek

Szendrei Julianna az oktatói szakmai továbbképzés egyik eszközének a széleskörű nemzetközi kapcsolatokat tekintette. Tanszékvezetésének időszakában számos látogatót fogadott a tanszék: Josef Lauter Schwábisch Gmündi Tanító- és Tanárképző Főiskola, Németország; Paolo Boero Geonova-i Egyetem, Olaszország; Thomas O'Brien South Illinois University at Edwardsville, USA; Gillian Hatch és David Caine Manchester Politechnic, Anglia; Wil Oonk Hageschool van Amsterdam, Hollandia; Zbigniew Zawadowski Varsói Egyetem, Lengyelország; Brad Christensen és Klaus Klan Texas Instruments; Yendi Arazola Apple Computer Incorporation, Franciaország; Jan de Lange

Freudenthal Institute, Utrecht, Hollandia; Marianne Grassmann Humboldt Egyetem, Berlin, Németország; Rita Thomson Lancaster, Anglia.

Több külföldi egyetem, illetve szakmai szervezet hívta meg előadónak a tanszék munkatársait. Palostásné Vig Marianna a Humboldt Egyetemen, Vassné Varga Edit Duisburgban, a német matematika didaktikusok konferenciáján, Radnainé Szendrei Julianna az angol matematikatanárok egyesületének (ATM) konferenciáin, a bécsi Műszaki Egyetemen, a kanadai Laval Egyetemen, az olaszországi Cagliari, Genova, Párma, Pavia egyetemein, az USA Southern Illinois University at Edwardsville és University of Chicago Tanárképző Intézeteinek meghívására tartott előadásokat, illetve nyári egyetemi kurzusokat. A matematikatanárok 1992. évi, Kanadában tartott nemzetközi konferenciáján (ICME-7) ő vezette az értékelési szekciót (Évkönyv 1999).

Szendrei Julianna 1977-től tagja és 2003–2007 között elnöke volt a matematikatanítás tanulmányozására és annak jobbítására alakult nemzetközi bizottságnak, a CIEAEM (Commission Internationale pour l'Étude et l'Amélioration de l'Enseignement des Mathématiques)-nek. 2007-ben a bizottság kongresszusát (CIEAEM 59) tanszékünk rendezte meg Dobogókőn.

Szendrei Julianna 2004-től tagja volt az International Society for Design and Development in Education (ISDDE) intézőbizottságának is. 2004–2007-ig

a Journal of Mathematics Teacher Education (Kluwer Academic Publishers) nemzetközi folyóirat szerkesztőbizottságának tagja, számos nemzetközi matematika didaktikai folyóirat referálója volt (Pl.: *Educational Studies in Mathematics*, *Journal for Research in Mathematics Education* – JRME). Ugyancsak szerkesztőbizottsági tagja volt a Franciaországban megjelenő *Recherches en Didactiques des Mathématiques* c. folyóiratnak.

Szendrei Julianna és C. Neményi Eszter 2000-től folyamatosan vett részt a finn és svéd tanítók, tanárok továbbképzésében. A finnországi kapcsolatokat Szitányi Judit, a tanszék jelenlegi vezetője megőrizte és tovább erősítette. Több alkalommal előadást tartott a svéd tanítók által szervezett videokonferenciákon, a finn tanítók által szervezett konferenciákon Espooban, illetve a University of Jyväskylä meghívására Kokkolaban. A tanszék nemzetközi kapcsolata napjainkban is bővült, új partnerünk The City of University New York College of Staten Island.

Az egyik legjelentősebb szakmai fejlődést tette lehetővé a tanszék számára az a TEMPUS-pályázat, amelyet 1994-ben nyertünk el. Radnainé Szendrei Julianna koordinálta a TEMPUS S-JEP 08015/94-97 számon nyilvántartott, az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar Matematika és Informatika, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola, a József Attila Tudományegyetem matematika tanszékeinek közös projektjét. Ennek témája „A matematikai modellek és az új technológia felhasználása segítségével történő matematikatanítás” volt. A pályázat adta lehetőségek segítségével a projektben részt vevő Európai Unión belüli egyetemek (Università di Genova, Università di Torino, Université Joseph Fourier, Universität Kassel) matematika didaktikus professzoraival közös szemináriumokon vettünk részt. Franciaországban, Németországban, Olaszországban bepillanthattunk a matematikai didaktika kutatásába, valamint az iskolákban folyó munkába. Lehetőségünk nyílt az angol, francia, német, olasz matematikai didaktika szakirodalom jobb megismerésére.

A TEMPUS PHARE projektben (1994–1997) vált intézményessé a Genovai Egyetem és főiskolánk Matematika Tanszéke közötti kapcsolat.

A tanszék több oktatója Erasmus oktatói mobilitási program keretében külföldi egyetemeken vendégoktatóként tartott előadásokat, Zsinkó Erzsébet a Genovai Egyetemen (2005), Szitányi Judit Belfastban és Nyitrán (2008), Szendrei Julianna Svédországban (2009).

Gyakran nyílt lehetőség külföldi konferenciákon való részvételre is (pl.: Koppenhága; Bologna; Bellaria; Hamburg; Salzburg; Helsinki; Plotzk; Amsterdam; Hobart).

Horváth Alice 1990-ben és 1994-ben a Leuveni Egyetem rektori tanácsának egy hónapos ösztöndíját nyerte el.

Szendrei Julianna emlékére *Gondolod, hogy egyre megy?* címmel nagy nemzetközi konferenciát rendeztünk 2014-ben.

3.3. Önképzés

A tanszék dolgozói mindig nagy gondot fordítottak önképzésükre.

Szakkönyvek, cikkek olvasásával, hazai és nemzetközi konferenciákon, szakmai bizottságokban való részvételükkel tájékozódtak a matematikatanítás aktuális kérdéseiről, módszertani tapasztalatokat szereztek általános iskolai óralátogatásokon, tanfolyamokon, továbbképzéseken. Tanszékünk tagjai fogékonyak voltak az új eljárások megismerésére, szívesen alkalmazták, továbbfejlesztették azokat, keresték és megtalálták a továbbadás fórumait.

Többen szereztek doktori fokozatot (Lengyelne Szilágyi Ágnes, Odor Klára, Szendrei Julianna, Hortobágyi István, Horváth Alice), PhD fokozatot (Móra László Xavér, Szendrei Julianna, Horváth Alice, Gordana Stankov, Bagota Mónika, Szitányi Judit), és többen voltak, vagy jelenleg valamelyik doktori iskola hallgatói (Makara Ágnes, Zsinkó Erzsébet, Dancs Gábor, Pintér Marianna, Kulman Katalin). Oktatóink a tudományos tevékenységeikről hazai és nemzetközi folyóiratok hasábjain cikkekben, tanulmányokban, konferencia előadásokban számoltak be.

A tanszék tagjai törekedtek arra, hogy meg tudjanak jelenni nemzetközi konferenciákon, tudjanak idegen nyelvű folyóiratokban cikkeket olvasni illetve írni, ezért folyamatosan fejlesztették nyelvtudásukat, amit sokan nyelvvizsga bizonyítvánnyal dokumentáltak.

Elnyert pályázatok, szervezett tanfolyamok, továbbképzések, konferencia előadások, cikkek és a napi tevékenységek is igazolják, hogy elsőik között alkalmaztuk a modern technikai eszközöket (grafikus számológépek, számítógépes programok, interaktív tábla).

3.4. Oktatói munka

A fent címszavakban, tömören vázolt tevékenységek nagy hatással voltak a tanszék oktatói munkájára, az óraszámváltozások mellett ezek befolyásolták a tanterv tartalmi változásait, amelyek fordulópontokat is jelentettek a tanszék életében.

Ha nyomon követjük a tanítóképzés történetében a tanított tantárgyakat, azonnal szembetűnik, hogy a matematika szó először az 1964-es tantárgyi hálóban jelenik meg. Ekkor változott a korábban *Mennyiségtan* elnevezés *Matematikára*, és megjelent mellette a *Számtanoktatás módszertana* is. Ungváry Gyula cikkének címe (Az alsó tagozati matematikaoktatás helyzete és eredményei

a végzett kísérletek tükrében) is igazolja, hogy az 1962-es Unesco konferenciát követő, Varga Tamás vezette komplex matematikatanítási kísérlet hatására történt a tantervi változás. Több cikk is foglalkozik a szemléletes matematika oktatásnak az emlékező és képzelő erő fejlődésére, valamint az alkotó gondolkodás kialakítására gyakorolt hatásával.

1968-ban *Matematika* és a *Matematika tantárgypedagógia* tantárgyakból kísérlet indult Göndöcs László vezetésével. Ez tette lehetővé, hogy 1971-től új szemléletű matematikaoktatás került bevezetésre az ország tanítóképzőiben, amelyhez Göndöcs László és Borsodi István készített kétkötetes tankönyvet (Borsodi–Göndöcs 1974, 1988). Az 1970–76 közötti időszakban jelentősen megváltozott a matematika tárgy tartalma. A tanítóképzős tananyag változásai az új általános iskolai tantervhez történő igazítást célozták. Az akkori kísérletek és javaslatok alapján változott az óvónőképzős tanterv is.

A matematikai munkacsoport tevékenysége – a speciális tagozat létrehozásából adódó feladatok megoldásán túl – két irányban fejlődött tovább. Felkészültünk az OM által jóváhagyott új program bevezetésére, és előkészítettük a matematika felvételi vizsgákat (1978 nyarától a pályázók a történelem helyett a matematikát is választhatták). A kidolgozott felvételi feladatsorokkal és a szóbeli vizsga keretében elsősorban a pályázók gondolkodási készségét, a matematika tanítására való alkalmasságát vizsgáltuk.

Az 1980-ban bevezetett új tanítóképzős óra- és vizsgaterv több újszerű feladat elé állította a munkacsoportot. Új tematikák készültek, a speciális és az esti tagozatosok számára új útmutatókat dolgoztunk ki. Felkészültünk matematikából a szigorlatok lebonyolítására és az új szemléletű államvizsgákra. A harmadévesek számára fakultatív tárgyakat írtunk ki, köztük a számítástechnika alapjait tárgyaló tárgyat is.

Azokhoz a témákhoz, amelyek tanítása csak az új tantervben jelent meg, jegyzetek készültek. Ilyen volt *Az euklideszi tér topológiájának elemei* (Lengyelné 1983), a *Számkörbővítés* (Zsinkó 1982), valamint *A matematikai statisztika elemei* (Ujjné 1983).

Az új tanterv színvonalas feldolgozását szolgálta a tanszéki és a munkacsoporti szakmai továbbképzési tervek megvalósítása is. Ezek sorába tartozott pl.: a nemzetközi mértékrendszerről tartott tanszéki továbbképzés (az SI mértékegységrendszer kizárólagos, kötelező használatát hazánkban 1980-ban vezették be), a matematika munkacsoport rendezvénye a geometria tanításának szakmai és metodikai kérdéseiről, az információhordozók iskolai alkalmazásának metodikai kérdéseiről, a számítástechnika eszközeinek kezeléséről. 1983-tól minden harmadéves hallgatónk megismerkedett a számítógép kezelésével.

Egy féléven át Perlai Rezsőné és Palotásné Vig Marianna oktatási kísérletet végzett a formális logika és a matematikai logika tananyagának egyeztetéséről.

A folyamatos fejlesztés hatására az 1984–85-ös tanévben kísérleti tantervi módosítás következett be. Munkacsoportunk szükségesnek látta a szakmai alapozó tárgyak és a tantárgy-pedagógiák közelítését, ezért a szakmai témakörökhöz azonnal hozzákapcsolta a megtanítás metodikáját. Tapasztalatainkat hatékonyan tudtuk alkalmazni az 1988-ban bevezetett tantervi változást követően. Ekkor indult el a szakkollégiumi rendszer. Az alapképzés 16 óraszama a matematika szakkollégiumot választott hallgatók számára kiegészült 17 órával, és az 5. félévben félcsoportos foglalkozásokat vezethettünk. A szakkollégium tárgyai: *Logika, Geometria, Számítástechnika, Algebra és számelmélet, Függvények*.

Változott a tanterv az óvodapedagógus szakon is. A *Matematika és módszertana* tárgyat az első két félévben heti két-két órában tanulták a hallgatók.

Az 1984–89-es években a munkacsoport oktatói gondot fordítottak a kísérleti években szerzett tapasztalataik közzétételére. 1988-ban a BTF Tudományos Közleményeiben, a Tanító folyóirat, a Felsőoktatási Szemle, a Budapesti Névelő, az Oktatás-Informatika (OPI) hasábjain publikálták írásaikat (Horváth 1988; Lengyelne 1988; Nábrádi 1986; Odor 1985; Vassné 1989).

Jól szerepeltek hallgatóink a számukra meghirdetett pályázatokon, versenyeken is. 1987-ben az Országos Tudományos Diákköri Konferencia Oktatástechnológiai és tantárgy-pedagógiai szekciójában I. díjat nyert Lénárd András, aki 1988-ban tartott matematika órával nyerte meg az évfolyam legjobb tanítója versenyt és a Padányi-Frank Antal gyakorlóiskolai ösztöndíjat. 1989-ben Zsembery Györgyi vehette át az évfolyam legjobb tanítója címet a megtartott matematikaóra után és megnyerte a Padányi-Frank Antal Alapítvány támogatását is. 1995-ben az Országos Tudományos Diákköri Konferencia Tantárgy-pedagógiai szekciójában Peszeki Elvira nyert I. díjat.

Az Óvó- és Tanítóképzők Egyesületének Matematika Tagozata 2016-ban 25. alkalommal rendezte meg az országos matematika feladatmegoldó versenyt, amely 2010 óta Szendrei János nevét viseli. A versenyen hallgatóink rendszeresen kimagasló eredményt értek el. Felkészítő tanáraik: Ujjné Detki Katalin, Szitányi Judit, Bagota Mónika.

1990-ben Odor Klára főiskolai docens kapta az óvodapedagógus képzést irányító főigazgató-helyettesi megbízást. Ugyanebben az évben önálló szervezeti egységként megalakult a Matematika Tanszék Lengyelne Szilágyi Ágnes vezetésével, aki 1991-ben megvált a Főiskolától, így 1992-ig Odor Klára lett a tanszék vezetője. 1992-től Radnainé Szendrei Julianna irányította a tanszéket haláláig. 2013-tól Szabóné Szitányi Judit kapott tanszékvezetői megbízást.

A tanszék vezetői törekedtek a folyamatos és törésmentes, jó szakmai munka megőrzésére és továbbfejlesztésére. Irányításuk alatt

„a tanszék munkájának fő vonulatát azok a feladatok adták, amelyek a Főiskola képzési feladatainak megoldásához, e képzési feladatok módosulásához és egyes szerkezeti változásokhoz társultak. Tantervek készültek a 4 éves tanítóképzés számára a matematika és tantárgy-pedagógiája tantárgyhoz. Kidolgozásra kerültek a matematika, matematika-informatika szakkollégiumok, valamint az informatika speciálkollégium tantervei.” „Újabb feladatokat adott az óvónői, tanítói feladatrendszer alakulása” (BTF Évkönyve 1994).

C. Neményi Eszter az óvodai matematikafoglalkozások további korszerűsítése érdekében óvodai kísérletet folytatott, ennek eredményeként születtek meg azok a *Tanulásjátékok* című videófelvevételek, amelyeket napjainkban is szép példaként mutatunk tanító és óvodapedagógus hallgatóinknak.

„Az alternatív tankönyvek, új eszközök (szorobán, személyi számítógép) megjelenése, a hagyományos területek kibővítését, az új helyzethez való alkalmazkodást tette szükségessé. A fakultációk témái gazdagodtak. A matematikatörténet, a matematikatanulás pszichológiája, a matematikai játékok, a szorobán, a számítástechnika és a tőzsde témakörökben indultak fakultációk” (BTF Évkönyve 1994).

A hallgatók körében nagysikerű szorobán fakultációt a mai napig a Magyar Szorobán Társaság elnöke, Mátyásné Kokovay Jolán vezet.

A tanítóképzés hallgatói számára 1995-től C. Neményi Eszter egy matematika módszertani jegyzetsorozatot kezdett írni. Némi átdolgozás után napjainkban is ezek a jegyzetek segítik hallgatóink tanulását. Közülük néhány jegyzet pdf formátumú változatát minden hallgató számára hozzáférhetővé tesszük.

Az 1989/90-es és az azt követő tanévben indult az a négyéves kísérleti képzés, amely az 1–4. osztály valamennyi tantárgyának tanítására készítette fel a hallgatókat, illetve egy csoportjuk felkészült az 5–6. évfolyamok matematika tanítására is.

Kétéves kísérlet alapozta meg a négyéves tanítóképzés *Matematika és tantárgy-pedagógiájának* tanítását. Ezek az óra- és vizsgatervek, valamint a tantárgyak tartalma lényegileg háromszor módosultak.

4. A Matematika Tanszék tantervi hálói

4.1. Tanítóképzés³

1. táblázat A tanítóképzés tantárgycsoportjának óra- és vizsgaterve nappali tagozaton

			F É L É V E K							
	Tantárgy- csoport	Óra- szám	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
1995-től	Matematika és tantárgypedagógiája	210 ó 14 kr	1+2 k	0+2 k	0+2 k	1+2 k	0+2 gyj	0+2 gyj		
Bolognai 2006-tól		195 ó 15 kr	0+2 m	0+2 k	0 + 2 k	0 + 2 k	0+2 gyj	0+2 gyj 1 + 0 k		
2012-től		195 ó 15 kr	0+2 m	0+2 k	0+2 k	0+2 k	0+2 gyj	0+2 gyj 1+0 k		
2016-tól		195 ó 15 kr	0+1m 0+2 gyj	0+2 k	0+2 k	0+2 k	0+2 gyj	0+2 gyj		

2. táblázat A tanítóképzés tantárgycsoportjának óra- és vizsgaterve esti/levelező tagozaton

			F É L É V E K							
	Tantárgy- csoport	Óra- szám	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
1995-től	Matematika és tantárgypedagógiája	70 ó 14 kr	8 k	8 k	8 k	8 k	8 k	8 k	9 gyj	13 gyj
Bolognai 2006-tól		65 ó 15 kr	8 m	8 k	8 k	8 k	8 k	9 gyj	8 gyj	8 k
2012-től		61 ó 15 kr	7 m	8 k	8 k	8 k	8 k	8 k	8 gyj	6 k
2016-tól		61 ó 15 kr	5 a í	8 k	8 k	8 k	8 k	8 k	8 gyj	8 gyj

³ A táblázatok az aktuális óra- és vizsgatervek alapján készültek.

3. táblázat A tanítóképzés tantárgycsoportjának óra- és vizsgaterve matematika műveltségi területen

			F É L É V E K							
	Tan- tárgycso- port	Óra- szám	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
1995-től	Matema- tika és tantárgy- pedagó- giája	555 ó	2+2 k 0+2 gyj	2+2 k 0+2 gyj	1+2 k 0+2 gyj	1+2 k 0+2 gyj	0+2 gyj 0+2 k 0+2 gyj	0+2 k 0+2 gyj	1+2 gyj sz	0+2 ai
Bolognai 2006-tól		540 ó 38 kr	0+2 m	1+0 k 0+1 ai 2+0 k 2+0 ai	0+2 gyj 0+2 k 1+0 k 0+2 ai	2+0 k 0+2 gyj	0+2 gyj 0+2 k 0+2 gyj	1+0 k 0+1 ai 0+2 k 0+2gyj sz	1+0 ai 0+2 gyj	0+2 m
2012-től		480 ó 38 kr	0+2 m	0+2 k 0+3 k	0+3 k 0+2 gyj 0+2 k	0+1gyj 0+2 k	0+2 k 0+2 gyj 0+2 gyj	0+2k 0+2k 0+3sz	0+2 gyj	-
2016-től		495 ó 38 kr	0+1 m 0+2 gyj	0+2 k 0+3 k	0+3 k 0+2 gyj 0+2 k	0+1gyj 0+2 k	0+2 k 0+2 gyj 0+2 gyj	0+2k 0+2k 0+3sz	0+2 gyj	-

A tanítóképzésben 1995 után a tanterv első átalakítását az indokolta, hogy második félévre került a műveltségterületi tárgyak indítása. Így az első félévre olyan tárgytematikát dolgoztunk ki, amelyben „az alapvető matematikai ismeretek felfrissítését, illetve a hallgatók matematikai kompetenciájának a leendő tanítói fogalomrendszer kialakulása érdekében való átgondolását” (Tantárgyleírás 2009) tűztük ki célul. Több éves tapasztalataink azt mutatták, hogy szükséges

„az általános iskolai tananyag szintézis jellegű összefoglalása, a hallgatók segítése matematikai ismeretek felfrissítésében, a hiányosságok pótlásában, továbbá az alsó tagozatos matematika tanításához szükséges alapismeretek összefoglalása és elmélyítése. A hallgatók matematikai kompetenciájának a leendő tanítók pontos tudományos fogalomrendszer és terminológia használatának érdekében való átgondolása, valamint a matematika tanuláshoz szükséges módszerek kidolgozása a további matematikai tárgyú kurzusok sikeres elsajátítása érdekében” (Tantárgyleírás 2016).

Ezért 2017-től a tanulmányaikat kezdő hallgatók számára bevezettük a *Praktikum* nevű kritériumtárgyat, és a további tárgyak tananyagaiban még szorosabbra fűztük a matematikát és annak tantárgy-pedagógiáját.

A matematika műveltségterületi képzésben tartalmi átalakítást igényelt a szigorlat VI. félévre hozása, valamint az óraszám csökkenése is. Ez tette szükségessé például 2012-ben az utolsó félévi speciálkollégium megszüntetését (3. táblázat).

Hallgatóink tanulását részben a meglévő jegyzetek átdolgozásával, másrészt új jegyzetek, feladatsorok készítésével és közreadásával segítjük. A matematika tanítására való felkészülésüket tanítási órákról készített videofilmek támogatják. Változatlanul fontosnak tartjuk, hogy a szakdidaktika oktatója részt vegyen a csoport előtti tanítási gyakorlatokon, hiszen ez által biztosítható az elméleti tudásnak a gyakorlat fényében történő erősítése, az elméleti ismeretek, módszerek felelevenítése, megerősítése a konkrét tanítási szituációban.

A szabadon választható tantárgyak sorában mind szakmai mélyítést, mind pedig a tantárgy iránti érdeklődést felkeltő tárgyakat is igyekszünk szerepeltetni. Hallgatóink változatlanul nagy érdeklődéssel ismerkednek a *Szorobán* eszközzel, és sokan választják a *Labdageometria* című fakultációt is, ahol a gömbi geometriáról tanulhatnak. A matematikai feladatmegoldásokat kedvelők a „Versenymatek” fakultáción szerezhetnek jó gyakorlatokat, kreatív ötleteket.

Kötelezően választható tárgyaink közül a *Gondolkodásfejlesztő matematikai játékokat* ajánljuk hallgatóinknak, akik megismerkedhetnek a kisiskolás korosztályra jellemző gondolkodásmódokkal, a gondolkodás fejlesztésének lehetőségeivel, és gyűjthetnek különféle gondolkodásmódok fejlődését szolgáló játékokat.

4.2. Óvodapedagógus képzés⁴

4. táblázat Az óvodapedagógus képzés tantárgycsoportjának óra- és vizsgaterve nappali tagozaton

			F É L É V E K					
	Tantárgycsoport	Óraszám	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
1995-től	Matematika Matematikai nevelés módszertana	120 ó 7 kr	-	1+2 gyj	1+2 gyj	1+1 k		
Bolognai 2006-től	Matematika és módszertana	75 ó 5 kr		2 gyj	2 k	1 gyj		
2012-től	Matematika és módszertana	75 ó 5 kr		2 gyj	2 k	1 gyj		

5. táblázat Az óvodapedagógus képzés tantárgycsoportjának óra- és vizsgaterve esti tagozaton

			F É L É V E K					
	Tantárgycsoport	Óraszám	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
1995-től	Matematika Matematikai nevelés módszertana	36 ó 7 kr	-	10 gyj	12 gyj	14 k		
Bolognai 2006-től	Matematika és módszertana	25 ó 5 kr		8 gyj	8 k	9 gyj		
2012-től	Matematika és módszertana	20 ó 5 kr		6 k	8 k	6 k		

Az óvodapedagógus szakon a *Matematika és módszertanának* óraszámja folyamatosan csökkent, ami tartalmi változtatást is igényelt a képzésben. Azonban a három féléves tantárgy tartalmának kidolgozásánál mindenkor elsődleges szempontunk volt, hogy a végzett óvodapedagógusok rendelkezzenek olyan matematikai alpműveltséggel, pontos matematikai nyelvhasználattal, önálló problémamegoldó képességgel, ami hozzásegíti őket az óvodai matematikai nevelés és oktatás feladatainak eredményes ellátásához. Nem mondhatunk le arról, hogy hallgatóink problémaérzékennyé váljanak, hogy képesek legyenek a különböző helyzetekben rejlő problémák felismerésére, illetve adott céllal problémahelyzetek teremtetésére. Tudniuk kell a hallgatóknak, hogy az óvodás gyermek

⁴ A táblázatok az aktuális óra- és vizsgatervek alapján készültek.

gondolkodása mely szintjén tart, az egyes matematikai fogalmai megfelelnek-e általános gondolkodási szintjének, illetve hogyan, mely tevékenységi formákkal fejleszthetők tovább. Fel kell ismertetnünk, hogy az óvodás gyermek életkori sajátosságainak megfelelően a tevékenységnek meghatározó szerepe van. Meg kell ismertetnünk hallgatóinkkal az óvodai matematikai képességfejlesztés tartalmát, és azt, hogy az hogyan alapozza meg a későbbi matematikai fogalmakat, gondolkodást. Képesé kell tennünk őket ezen fogalmak korcsoportonkénti lebontására, játékba való beágyazására, kötött és kötetlen keretű foglalkozások megtervezésére és megszervezésére (Tantárgyi leírások 1995).

A Matematika Tanszék oktatói közül szinte mindenki részt vesz mind az óvodapedagógus mind a tanítóképzés munkájában annak érdekében, hogy egy-egy folyamatként tudjuk tekinteni a 3-12 évesek matematikai gondolkodásának fejlődését. Az óvodai gyakorlati munka során a szakdidaktikusok gyakran vesznek részt bemutató órákon, az óvodai gyakorlatok előkészítésében, a foglalkozásokon és azok elemzésén, így biztosítják a szakvezetőkkel a szorosabb munkakapcsolatot.

A tanszék gondot fordít arra, hogy mind a hallgatók, mind a már végzett óvodapedagógusok, tanítók, tanárok számára további könyveket, kiadványokat, cikkeket készítsen és ajánljon. Ezek egyrészt a szak módszertani kutatások aktuális eredményeit tartalmazzák, másrészt az elméleti tudás, valamint a gyakorlati pedagógusi munka gazdagítását, gyarapítását szolgálják. A matematika-módszertan tanítását olyan részletes, a gyakorlati megvalósítást az elméleti tudásba beágyazva bemutató főiskolai jegyzetekre kívánjuk alapozni, amelyek a gyakorló pedagógus számára is fontos segédkönyvek maradhatnak.

Oktatómunkánk során mindig szem előtt tartjuk Varga Tamás azon elképzelését, hogy a matematikai fejlesztés csak a tanulók aktív tevékenységén keresztül valósulhat meg. Ezért az eszközök használata kiemelt szerepet kap kurzusainkon hallgatóink matematikai és pedagógusi kompetenciái fejlesztésének érdekében.

Eszközeink között egyaránt megtalálhatóak a közoktatásban használatos eszközök, saját fejlesztésű eszközök, valamint hétköznapi tárgyak.

5. Továbbképzések

Tanszékünk fontos feladatának tartotta a szakvezetőkkel folytatott személyes megbeszéléseket. 1995-ben több alkalommal tartottunk számukra konkrét kérdésköröket érintő tanfolyamokat, szemináriumokat. Ezek anyaga részben írásos formában is megjelent (C. Neményi–Horváth–Makara–Palotásné–Radnainé–Ujjné–Zsinkó 1995).

Tanszékünk tagjai számos előadást, tanfolyamot tartottak a Fővárosi Pedagógiai Intézet, valamint a megyék, önkormányzatok, iskolák felkérésére. A szervezett pedagógus-továbbképzés támogatására 1996-ban kiírt pályázaton a Gondolkodási módszerek a matematikatanításban című munkával vettünk részt. A pedagógusok minősítéssel összekapcsolt általános és kötelező továbbképzési rendszere számára programokat akkreditáltattunk. Ezek a programok: *A kivételesek vannak ebben, Differenciálás és tehetséggondozás a kezdő szakasz matematika tanításában, Matematika a játékban – játék a matematikában, Számítógép és grafikus számológép felhasználása a matematikatanításban, A matematikatanítás aktuális kérdései.*

A matematikatanításban szükséges és lehetséges differenciálás témakörével kapcsolatban több éve folytattunk kutatásokat, végeztünk fejlesztő munkát. Az óvodapedagógus és tanító, fejlesztési (differenciáló) szakirányú továbbképzési szak résztvevői számára egy feladatrendszert készítettünk (C. Neményi–Horváth–Makara–Palotásné–Radnainé–Ujjné–Zsinkó 1998), és hasznos olvasmány lehet a tanítók számára a témában készült könyv is (C. Neményi–Radnainé 2001).

Több alkalommal, külsős előadók bevonásával tartottuk meg azt a 30 órás tanártovábbképzést, amely felkészítette a résztvevőket a grafikus számológépek használatára. A képzést házi jegyzet készítésével támogattuk (Zsinkó szerk. 1998).

A Neveléstudományi és a Természettudományi Tanszékkal közösen vettünk részt „A pedagógiai és pszichológiai tárgyak új rendszere a tanítóképzésben” című MKM K+F pályázatban, valamint a Soros Alapítvány támogatásával folyó „Lépésről lépésre” Iskolai Program adaptálásában, amely az 1996/97. tanévben indult. Palotásné Vig Marianna folyamatos konzultatív és helyszíni segítséget nyújtott és rendszeres továbbképzést tartott az osztálytanítóknak. Az általa gondozott területről a „Lépésről lépésre” Iskolai Program, Matematika fejezetében számolt be (Palotásné 1998).

A 2010/11-es tanévtől hat alkalommal indítottuk a *Matematika műveltségterületi tanító általános továbbképzést*. A két féléves képzésben részt vevő tanítók képesítést szereznek az 5–6. évfolyam tanítására matematika tárgyból.

6. A minőség biztosítása

Tanszékünk oktatóinak kutatómunkája is elsősorban azokhoz a témákhoz kapcsolódik, amelyeket már sok éve kutatunk a 3-12 éves korú gyerekek matematikai fogalomalkotásával, matematikai gondolkodásával kapcsolatban. Ezeken belül kiemelt fontosságú a tevékenységből induló és azon alapuló fogalomalkotás, valamint a gondolkodás fejlődésének kutatása.

Az oktatók szakmai tudásának folyamatos frissítését szolgálják a hazai és nemzetközi tanfolyamok, konferenciák, továbbképzések, amelyeken előadóként illetve hallgatóként rendszeresen részt veszünk.

Tanszékünk tagjai továbbra is elkötelezetten őrzik a Varga Tamás és munkatársai, köztük Szendrei Julianna és C. Neményi Eszter által képviselt szemléletet a matematika tanításáról.

Irodalom

- A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1975–76: Budapesti Tanítóképző Főiskola, 1977.
- A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1976–77, Budapesti Tanítóképző Főiskola, 1978.
- A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1977–78, Budapesti Tanítóképző Főiskola, 1979.
- A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1978–79, Budapesti Tanítóképző Főiskola, 1980.
- A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1979–80, Budapesti Tanítóképző Főiskola, 1981.
- A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1980/81 – 1883/84, Budapesti Tanítóképző Főiskola, 1984.
- A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1984/85 – 1988/89, Budapesti Tanítóképző Főiskola, 1990.
- A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1989/90 – 1993/94, Budapesti Tanítóképző Főiskola, 1994.
- A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1994–99, Trezor Kiadó, Budapest, 1999.
- A Budapesti Tanítóképző Intézet Évkönyve 1959–65, Budapesti Tanítóképző Intézet, 1965.
- A Budapesti Tanítóképző Intézet Évkönyve 1965–68, Budapesti Tanítóképző Intézet, 1969.
- A Budapesti Tanítóképző Intézet Évkönyve 1970–75, Budapesti Tanítóképző Intézet, 1976.
- A Budapesti Tanítóképző Intézet Jubileumi Évkönyve 1968–70, Budapesti Tanítóképző Intézet, 1970.
- A Budapesti Tanítóképző Intézet száz éve. 1869–1969, Budapesti Tanítóképző Főiskola, 1969.

- Borsodi István – Göndöcs László 1974: *Matematika a tanítóképző intézet első évfolyama számára*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Borsodi István – Göndöcs László 1988: *Matematika a tanítóképző intézet harmadik évfolyama számára*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- C. Neményi Eszter – Radnainé Szendrei Julianna – Varga Tamás 1978: *Az általános iskolai nevelés és oktatás terve*. OPI, Budapest.
- C. Neményi Eszter 1995: *Tantárgypedagógiai füzetek. A természetes szám fogalmának kialakítása*, BTF, Budapest
- C. Neményi Eszter – Horváth Alice – Makara Ágnes – Palotásné Vig Marianna – Radnainé Szendrei Julianna – Ujjné Detki Katalin – Zsinkó Erzsébet 1995: *Szakvezetői modellkísérlet I. Matematika*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.
- C. Neményi Eszter 1996: *Tantárgypedagógiai füzetek. A számolás tanítása*. BTF, Budapest
- C. Neményi Eszter – Horváth Alice – Makara Ágnes – Palotásné Vig Marianna – Radnainé Szendrei Julianna – Ujjné Detki Katalin – Zsinkó Erzsébet 1998: *Matematika mindenkinek*. Differenciált matematika-feladatrendszer az iskolakezdőknek. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.
- C. Neményi Eszter 1999a: *Tantárgypedagógiai füzetek. Geometria*. BTF, Budapest.
- C. Neményi Eszter 1999b: *Tantárgypedagógiai füzetek. Relációk, függvények, sorozatok. A törtszám. A negatív szám*. BTF, Budapest.
- C. Neményi Eszter 2004: *Kerettanterv; Matematika 1–4. osztály számára* (Profil 3.2)
- C. Neményi Eszter – R. Szendrei Julianna 1997: *Tantárgypedagógiai füzetek. Szöveges feladatok*. BTF, Budapest.
- C. Neményi Eszter – Radnainé Szendrei Julianna 2001: *Matematikai füveskönyv a differenciálásról (Differenciálás a matematikatanításban)*. OKKER, Budapest.
- C. Neményi Eszter – Sztróka Vera 2003: *Matematika segédanyag az esti tanítóképzéshez*. ELTE TÓFK, Budapest.
- C. Neményi Eszter – Zsinkó Erzsébet 2004: A Nemzeti Tankönyvkiadó műhelyének Kerettantere az alapfokú nevelés-oktatás számára. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 2004/68/II. 1547–1612. *Magyar Közlöny*. Elektronikus kiadás. <http://www.ntk.hu/web/guest/segedlet/kerettanterv> (A letöltés ideje: 2008. 5. 20.)
- C. Neményi Eszter – Szendrei Julianna (a Matematikai Szakmai Műhely tagjaként) 2004a: *Nemzeti alaptanterv 2003. Matematika*. Oktatási Minisztérium, Budapest.
- C. Neményi Eszter – Szendrei Julianna 2004b: *KOMP Tanterv Matematika műveltségterület 1–8. osztály*.
- C. Neményi Eszter – Szendrei Julianna 2004c: *OKI Tanterv Matematika 1–6*. <http://www.nefmi.gov.hu/kozoktatasi/archivum/kormany-243-2003-xii-17>. (A letöltés ideje: 2016. 10. 31.)
- C. Neményi Eszter – Szitányi Judit – Zsinkó Erzsébet 2006: *Kerettanterv. Matematika 1–4. osztály* SuliNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht., Budapest.
- C. Neményi Eszter – Zsinkó Erzsébet 2006: *Oktatási programcsomag. Matematika 1–4. évfolyamok részére*, SuliNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht., Budapest.
- C. Neményi Eszter – Szabóné Szitányi Judit – Zsinkó Erzsébet 2008: *Kerettanterv Matematikai kompetenciaterület 1–4. évfolyam*. In: *Az Educatio Kht. kompetenciafejlesztő oktatási program kerettantere – Matematikai kompetencia – Általános iskola és középiskola 1–12. évfolyam*.

- C. Neményi Eszter – Konrád Ágnes – Szitányi Judit – Zsinkó Erzsébet 2010: *Fejlesztő matematika, Kompetenciafejlesztő feladatbank tanítóknak*. Alapmű. Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft., Budapest.
- C. Neményi Eszter – Zsinkó Erzsébet 2016: *Számok és műveletek* (pdf formátum). ELTE TÓK, Budapest.
- Ungváry Gyula 1963: Az alsó tagozati matematikaoktatás helyzete és eredményei a végzett kísérletek tükrében. In: *Tanítóképző intézetek tudományos közleményei 1. kötet*.
- Horváth Alice (szerk.) 1988: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola Tudományos Közleményei*. BTF, Budapest.
- Kompetenciafejlesztő feladatbank, Matematika („A” típusú programcsomag elemek 1–4. évf.)*
<http://www.tanitonline.hu/?page=lessonbank> (A letöltés ideje: 2017. 9 11.)
- Kovács Zoltán 1980: *Matematika tankönyv az általános iskola 3. osztálya számára*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Kovács Zoltán 1981: *Matematika tankönyv az általános iskola 4. osztálya számára*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Lengyelné Szilágyi Ágnes 1983: *Az euklideszi tér topológiájának elemei. (Jegyzet-kiegészítő anyag matematikából)*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.
- Lengyelné Szilágyi Ágnes 1988: A differenciálás lehetőségei a matematikaórákon. *Tanító* 26: 3. 26–27.
- Magyar matematikatanítási reformok. http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Matematika_tantrgypedaggia/13_magyar_matematikatanitsi_reformok.html (A letöltés ideje: 2016. 10. 17.)
- Nábrádi István 1986: A kísérleti tanulmányi és vizsgaszabályzat alkalmazásának tapasztalatai a Budapesti Tanítóképző Főiskolán. *Felsőoktatási Szemle* 35: 10. 601–604.
- Nemzeti alaptanterv 2012 *Magyar Közlöny* 2012: 66. 10647.
- Odor Klára 1985: A speciális tagozatú tanítóképzésről. *Budapesti Nevelő* 21: 2. 19–25.
- Pála Károly 2010: *Kompetencia alapú oktatási programcsomagok fejlesztése Magyarországon*. Letöltés helye: https://www.srpszkk.hu/tamop412b/kompetencia_alapu_pedagogia/sulinova_kompetencia_alap_oktatsi_programcsomagok.html (A letöltés ideje: 2016. 11. 16.)
- Palotásné Vig Marianna (1998): Matematika. In: Hunyady Györgyné (szerk.): *Lépésről lépésre Iskolai Program*. 91–139. Közreadja a Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest. OPKM.
- Panyik Ilona 1991: *A Budapesti Tanítóképző Főiskola*. Tankönyvkiadó–Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.
- Szendrei Julianna 2005: *Gondolod, hogy egyre megy? Dialógusok a matematikatanításról*. TYPOTEX Kiadó, Budapest.
- Szendrei Julianna (A Matematikai Szakmai Műhely tagjaként) 2007: *Nemzeti alaptanterv 2007. Matematika. Oktatási Minisztérium, Melléklet a 202/2007 (VII.31.) kormányrendeletéhez*. Budapest.
- Szitányi Judit – Zsinkó Erzsébet 2004: *Grafikus zsebszámológépek felhasználása az általános iskolában*. In: Halmos Mária – Pálfalvi Józsefné (szerk.): *Matematikatanár-képzés, matematikatanár-továbbképzés* 7. 97–107. BJMT, Budapest.
- Ujjné Detki Katalin 1983: *A matematikai statisztika elemei (Jegyzetkiegészítő anyag matematikából)*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.

- Varga Tamás Módszertani Napok. *ELTE TTK MATEMATIKAI INTÉZET Matematikatanítási és Módszertani Központ*. Letöltés helye: <http://mathdid.elte.hu/html/vtn.html> (A letöltés ideje: 2016. 11. 06.)
- Vassné Varga Edit 1989: Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése és az informatikai alapismeretek. OPI. *Oktatás–Informatika* 2. 14–18.
- Vass Vilmos 2008: *A Nemzeti alaptanterv implementációja*. Budapest. Letöltés helye: http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/nat_implement_090702.pdf (A letöltés ideje: 2018. 9. 17.)
- Zsinkó Erzsébet 1982: *Számkörbővítés* (Jegyzetkiegészítő anyag matematikából), Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.
- Zsinkó Erzsébet – Tóth László – Wéber Anikó 1996: *ÉKSZER Matematika 1–6*. Tanterv. Profil 3.2.-es változatban. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Zsinkó Erzsébet (szerk.) 1998: *Számítógépes programok felhasználása a matematikatanításban*. Továbbképzési anyag. BTF, Budapest.
- Zsinkó Erzsébet – Tóth László 1999a: *ÉKSZER Matematika 5. osztály (tankönyv)*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Zsinkó Erzsébet – Tóth László 1999b: *ÉKSZER Matematika 5. osztály (munkafüzet)*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Zsinkó Erzsébet – P. Vig Marianna 1999c: *ÉKSZER Matematika 5. osztály (feladatgyűjtemény)*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Zsinkó Erzsébet 2001a: *ÉKSZER Matematika 6. osztály (tankönyv)*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Zsinkó Erzsébet 2001b: *ÉKSZER Matematika 6. osztály (munkafüzet)*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Zsinkó Erzsébet – P. Vig Marianna 2001c: *ÉKSZER Matematika 6. osztály (feladatgyűjtemény)*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Melléklet

1. melléklet Tanszékünk oktatóinak listája

Abonyi Tünde	Makara Ágnes
Bagota Mónika	Makra Zsigmondné
Bézsényi Ákos	Mátyásné Kokovay Jolán
Cervenák Józsefné	Móra László Xavér
Csikos Csaba	Nábrádi István
Dancs Gábor	Novák László
Eglesz Istvánné	Odor Klára
Gordana Stankov	Palotásné Vig Marianna
Gödönyi Éva	Perlai Rezsőné
Göndöcs László	Pintér Marianna
Gyalókai Béla	Radnainé Szendrei Julianna
Gyapjas Ferencné	Ruzsa József
Hortobágyi István	Szabóné Sztányi Judit
Horváth Alice	Szili Judit
Imrecze Zoltánné	Szoboszlai Klára
Karádi Károlyné	Sztrókayné Földvári Vera
Kiss Anna	Tésényi Tímea
Korándi József	Ujjné Detki Katalin
Kovács Zoltán	Ungváry Gyula
Köllner Ödön	Vantsó Erzsébet
Kulman Katalin	Vassné Varga Edit
Lénárt István	Virág István
Lengyelne Szilágyi Ágnes	Zsinkó Erzsébet

2. melléklet A tanszéki adminisztrátorok listája

Farkas Zsolt	Kézdiné Patakfalvy Katalin
Gödönyi Éva	Korényi Anna
Göröcs Dorka	Lukácsy Dorottya
Jani Piroska	Szászné Nedeczky Csilla
Kardos Rita	

A bitektől a robotokig – A Digitális Pedagógiai Tanszék története

*Az iskola arra való, hogy az ember megtanuljon tanulni,
hogy felébredjen tudásvágya, megismerje a jól végzett munka örömét,
megízlelje az alkotás izgalmát, és megtalálja a munkát, amit szeretni fog.*
(Szent-Györgyi Albert)

1. Bevezetés

A kar 150 éves történetéből csak töredéknyi időt képvisel a Digitális Pedagógiai Tanszék. Tanszékünk – ahogyan a neve is mutatja – az oktatás digitális lehetőségeivel foglalkozik. Nem áll szándékunkban az oktatást teljesen számítógépekhez kötni. Célunk az oktatói munkát segíteni, kiegészíteni és technikailag aktualizálni. Hallgatóink olyan ismereteket szereznek nálunk, amelyek könnyíthetik későbbi munkájukat, de nem csak munkahelyi környezetben tudják kamatoztatni azokat.

A tanszék mai formája egy hosszú és rögös út eredménye, amely során a kezdetektől több éven át, más tanszékeken belül létezett csak, néhány (számító)géppel és nagyon kevés tanórával. Az évek haladtával ez a helyzet folyamatosan megváltozott, míg végül különálló szervezeti egységként, saját informatika műveltségterületi képzés mellett a teljes kari oktatást lefedő kurzusokkal rendelkezünk.

A Digitális Pedagógiai Tanszék kapcsán bemutatjuk a már említett tanszékké válás útját, az informatikai képzést és annak átalakulásait, külföldi kapcsolatainkat, büszkeségeinket, kutatásainkat és rendezvényeinket.

2. Fordulópontok

Tanszékünk történetének fordulópontjait, nevének változását ábrázoló táblázatot a 2. számú mellékletben lehet megtekinteni.

¹ ORCID: 0000-0003-4667-0766

2.1. 1990-ig: Oktatástechnika az oktatásban²

1977 februárjában kaptuk az Oktatási Minisztérium Pedagógusképző Osztályától az első képmagnetofont. Ez az akkori technikai színvonalnak megfelelően még orsós készülék volt. Ugyanebben az évben készült el a zártláncú televíziós rendszer is a főiskolán. Az 1976-77. évről kiadott évkönyvben olvashatjuk: „A ZTV kiépítése nagyrészt a főiskolai helyi erők felhasználásával történt”. E szűkszavú mondat csupán utal arra a nagyszerű munkára, amely többek teljes nyári vakációját kitöltötte. A munkálatokat Gombos József főiskolai adjunktus – az Oktatástechnika tantárgy akkori tanára – irányította.

1. ábra Filmes tanóra 1968–70.
(Jubileumi Évkönyv, 218)

Ez a munka sem volt előzmények nélkül. Az oktatástechnikai eszközök jelenléte és az alkalmazásukon alapuló oktatástechnológiai szemlélet – éppúgy, mint pedagógiai életünk sok más jelensége – a változások melletti állandóság, a megszakításokkal tarkított folyamatosság vonzáskörében létezik a főiskolán immár több, mint fél évszázada. Erről árulkodik többek közt egy fotó (1. ábra) az 1968-70. évi Jubileumi Évkönyvben (Évkönyv 1990),

bizonyítva, hogy a tanítóképzésben már akkor használtak oktatófilmeket. Az azóta eltel évek alatt változtak az oktatástechnikai eszközök, amelyekhez a képzés során, a hatékonyság érdekében, igazodtunk.

Sokat változott a főiskolán az oktatástechnikával foglalkozó szakemberek – oktatók, technikai munkatársak – szervezeti hovatartozása. Többek között helyet kaptak a Természettudományi szakcsoporton belül is. Ebből az időből Németh Tibor főiskolai docens nevét emelhetjük ki. Ő a munkacsoport tagjaival az audiovizuális eszközök kezeléséhez és megtanításához fényképes, szöveges, illetve hangosított diasorozatra feldolgozott algoritmust készített.

Voltak évek, amikor a már említett szakemberek szervezetileg a Neveléstudományi Tanszékhez is kötődtek, de az 1980-as évek második felében már önálló egységként működött az Oktatástechnikai csoport (OTE – 1990 szeptemberétől Oktatástechnikai Stúdió).

² A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1989/90–1993/94. alapján.

2.2. 1990-től: Az első személyi számítógépek

Az Informatika Oktatási Csoport 1998-2001-es beszámolója (Orczán 2001) alapján megtudhatjuk, hogy főiskolánkon az első XT típusú IBM-kompatibilis személyi számítógép 1990-ben érkezett az „Elektronizációs kormányprogram” (sic!) keretei között. 1990-ben létrejött az Oktatástechnikai Stúdió, de e szervezetnek közvetlen kapcsolata nem volt az akkori informatikaoktatással, ami az 1990-es évek környékén még a Matematika Tanszéken belül indult el a fejlődés útján. A folyamatba Zsinkó Erzsébet, Orczán Zsolt, Farkas Károly, Kovács Zoltán és Lénárd András is bekapcsolódott.

A személyi számítógép megjelenésével egy kisebb asztali gép került a számítástechnika tanításának eszközrendszerébe, ez azonban nagy kihívást jelentett a hallgatók felkészültsége szempontjából. E tantárgy oktatását kezdetekben a technika és a matematika tantárgy főállású és óraadó oktatói látták el.

1995-ben tanszéki jogokkal rendelkező Informatika Csoport jött létre, amely a hallgatók oktatásán túl már a kezdetekben kiemelt feladatának tekintette az intézményi szintű server- és internetszolgáltatások megindítását, amelyen többek között honlapot (www.btf.hu), e-mail-szolgáltatást üzemeltetett. Emellett a kollégák továbbképzését és a számítástechnikával kapcsolatos segítségnyújtását is magára vállalta a csoport. Az évek során ezek a feladatok – az informatika fejlődésével – átalakultak.

A sikeres FEFA I. pályázatból 1993-ban kezdődött meg az első komolyabb beruházás. Ekkor raktuk le az informatika tantárgy kabinetjének alapjait. Elkészült a Tanulmányi Hivatal Novell hálózatának kialakítása, és négy géppel megkezdődött a számítógépesítés.

A következő eredményes FEFA-pályázatot a könyvtári Novell hálózat kialakítására fordítottuk. Jelentősebb gépbeszerzésre került sor az Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszéken TEMPUS-pályázatából és saját forrásból egyaránt.

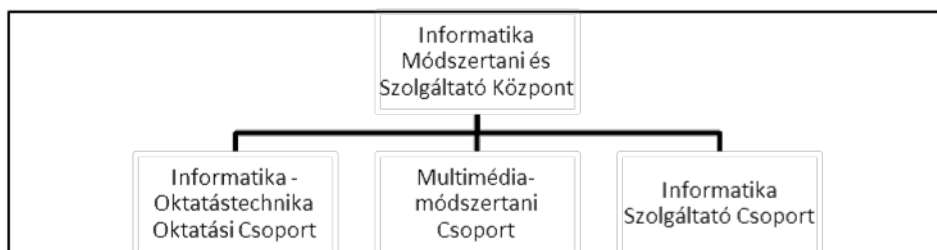
A fent említett beszámoló alapján megtudhatjuk, hogy a kari vezetés indokoltnak tartotta egy olyan központi szervezeti egység létrehozását, amely képes az informatikaoktatás, -kutatás, -szolgáltatás munkáját koordinálni, valamint összehangoltan, az átfedéseket kiküszöbölve hatékonyabban és eredményesebben működtetni. A fejlődés eredményeként 1998-ban az Informatika Csoport kettévált, és létrejött az Informatika Oktatási Csoport és az Informatika Szolgáltató Csoport.

2.3. 2005: Előterjesztés új szervezeti egység létrehozására

2005-ben tantervi, illetve képzési változások történtek, s ez az informatika tantárgyra, valamint az Informatika Oktatási Csoport kari funkciójára is hatással volt.

Az oktatásban megjelentek az elektronikus és multimédiás segédeszközök, amelyek lehetővé tették, hogy a képzésből kilépő diplomások tudatosan és módszertanilag megfelelően kezeljék a rendelkezésre álló, új eszközöket.

Ennek hatására a Kar új szervezeti egység létrehozását javasolta (Hortobágyi 2005), amely az alábbi felosztásból alakult ki:

2. ábra Az informatikai Módszertani és Szolgáltató Központ egységei

Így 2005-ben létrejött az Informatika Módszertani és Szolgáltató Központ, amely magába foglalta a korábbi Informatika Oktatási Csoportot, az új Multimédia Módszertani Csoportot és az Informatika Szolgáltató Csoportot. Ez utóbbi a Pedagogikum Központ (PK) létrejöttéig működött. A kezdeti időben három főállású oktató látta el az órák 30%-át, a fennmaradó 70%-ot óraadó kollégák tartották. Ez jelentős többletkiadást jelentett a Kar számára, ezért a későbbiekben a csoportnak már négy főállású oktatója lett (Orczán Zsolt főiskolai docens, Lénárd András adjunktus, Tóth Attila adjunktus, Sarbó Gyöngyi tanársegéd).

Az akkori óraterhelésünk azonban még így is megkívánta, hogy legalább egy fő óraadó kollégát alkalmazzunk (Fodor Gábor). Ekkor a hallgatók képzéséhez és önálló feladatok megoldásához két, egyenként 12 főt befogadó informatikalabor állt rendelkezésre. De később az óraadói kiadások csökkentésére, és ezzel jelentős megtakarításra került sor a két 25-25 főt befogadó informatikalaborral. Ezek a laborok a mai napig állandó használatban vannak.

A Multimédia Módszertani Csoport (amely addig Oktatástechnikai Stúdió néven működött), beolvadt a létrejövő Informatika Módszertani és Szolgáltató Központba. A változás a feladatkörök bővülését hozta magával – elsősorban módszertani irányba: a hangsúly a szolgáltatás színvonalának megőrzése mellett a módszertani fejlesztésre és segítségnyújtásra tevődött át. A Multimédia Módszertani Csoport vezetését a nyugállományba vonuló, a stúdiót hosszú ideje kitűnően vezető Székely Róbertnél Lénárd András vette át. A döntés mögött az a szándék húzódott, hogy az oktatás nagyobb hangsúlyt kapjon azáltal, hogy az új vezető maga is főiskolai oktatóként dolgozik.

Így oktatói munkája mellett két oktató is vezetői teendőket végzett, mert Lénárd András a Multimédia Módszertani Csoportot irányította és felügyelte, míg Orczán Zsolt vezette az Informatika Módszertani és Szolgáltató Központot, valamint az Informatika Oktatási Csoportot – ez utóbbit a Neveléstudományi Tanszéken belül. Az utóbbi vezetését 2008-tól 2010 őszéig Tóth Attila látta el.

2.4. 2008–2015

A PK létrejöttét követően megszűnt az önálló Informatikai Szolgáltató Csoport, ekkor egy fő informatikusi státuszt a Kar a PK-hoz helyezett át. Így ekkor már csak két fő végezte a kari informatikai szolgáltatást, míg felügyeletüket az Informatika Módszertani Központ vezetője látta el. Az ELTE IIG-be való migrálás után a kari informatikusok feladata, munkaköre is átalakult. Fő tevékenységük a kari kliensgépek karbantartása, szoftverek telepítése, az egyedi és a központi közbeszerzések és eszközpályázatok intézése, az eszközök üzembe helyezése és a kollégák informatikai problémáinak megoldása volt. Emellett még a kari DNS-, Moodle- és ARC-szerver üzemeltetésének adminisztrálása, illetve a kari honlap műszaki felügyelete (az adatok fel- és levétele) is tevékenységük része volt. (A honlapon lévő tartalmakért mindig az adott szervezeti egység vezetője felelt.)

Tóth Attila tanársegéd elvállata a kari honlap gondozását, felelős szerkesztői munkáját, így olyan struktúrát és tartalmat sikerült kialakítani, amely minden kollégának megelégedésére szolgált.

2008-ban létrejött az Informatikai Módszertani Központ, ekkor tartalmi változás nem történt.

2012–2015 között Lénárd András volt az újabb névváltozáson átesett, immár Digitális Pedagógia Csoport vezetője, amely továbbra is a Neveléstudományi Tanszéken belül működött

2.5. 2015: Tanszékké válás

Hivatalos szenátusi határozat alapján 2015. december 14-étől a Digitális Pedagógia Csoport immár Digitális Pedagógiai Tanszék néven, önállóan, külön szervezeti egységként kezdte meg tevékenységét.

3. Informatikai fejlődés

Korábban már említettük, hogy az első XT típusú, IBM-kompatibilis személyi számítógép 1990-ben érkezett az „Elektronizációs kormányprogram” keretében. (Az ezt megelőző időben központilag jutatott és saját forrásból vásárolt ZX81, Spectrum, Videoton, Commodore 64, 128, 16 és Plus4 típusú gépeken kezdődött meg az akkor még számítástechnikának nevezett tantárgy oktatása.) A személyi számítógép megjelenésével az XT, majd AT gépek beszerzésével a pedagógusok szélesebb rétegeitől elzárt nagy teljesítményű óriás számítógépek világa helyett egy kisebb, asztali gép került a számítástechnika tanításának eszközrendszerébe. 1993-ban az első komolyabb beruházás eredményeképpen négy géppel megkezdődött a Kar számítógépesítése.

Ma már három tanteremben (106, 107 és 108) 60 számítógép áll rendelkezésre. A gépek e kötet kiadásakor Windows 10-es operációs rendszerrel rendelkeznek. A folyamatos technikai fejlődésnek köszönhetően a kurzusok tananyagaiban az oktatásmódszertani szempontok mellett igyekszünk az aktuális programok alkalmazását is megtanítani hallgatóinknak.

3.1. A tanszék számítógép-állományának történeti áttekintése

1985-ben az informatika (számítástechnika) oktatását a matematika és a technika tantárgyak a kereti között 10 darab ZX81 típusú számítógéppel kezdtük.

1991-ben vásároltuk az első IBM XT 20 MB-os merevlemezű gépet. Ezek a gépek az informatikai múzeumunkban ma is láthatók, és fontos szerepet játszanak hallgatóink szemléletformálásában.

1991-ben 8 db X25 típusú végponttal bekapcsolódtunk a HUEARN magyar felsőoktatási számítógép-hálózatba.

1995-ben Informatika Csoport néven intézményi szintű szolgáltatásokat indítottunk. UNIX-alapokra építve elsők között létrehoztuk a főiskola saját Linux-szerverét (kincsem.btf.hu), amelyen honlapszolgáltatás (www.btf.hu), e-mail-szolgáltatás (nev@kincsem.btf.hu) és további szerverek voltak elérhetők.

1997-ben 64 Kb/s sebességű internethálózatot építettünk ki (jelenlegi internetsebességünk ennek nagyjából négyezerszerese).

1999 decemberében a főiskolai könyvtár részére leadtunk öt 486-os gépet, így hat 486-os és egy 586-os számítógéppel rendelkezünk. Ekkor sajnos a hallgatói létszámhoz viszonyítva karunkon nagyon rossz volt a hallgató/gép arány, így az önálló munkához kevés gép állt rendelkezésre. A 108. terem 16 pentiumos géppel volt felszerelve. Ennek egy része az MKM-pályázaton nyert kilenc IBM szá-

mítógép + 1 AIX szerver, a többi általunk vásárolt számítógép volt. Az I. emeleti 107-es tantermet oktatási célokra használtuk többek között a *Programozás*, *Az informatikai eszközök*, *Számítógép-hálózatok* és az *Oktatástechnológia* című kurzusoknál. Ekkor még tíz 386-os számítógépünk volt. Új fejlesztésként beszerzésre került hat Celeron 533-as számítógép, egy digitális fényképezőgép és egy projektor. Az ELTE – ekkor még – TÓFK Kiss János altábornagy utcai épülete 128 Kb/s digitális bérelt vonallal kapcsolódott a NIIF internetközpontjába, a hálózat kapcsolatát egy Multigate I TCP/IP router biztosította.

1999–2004. között kiépítettük a Könyvtár és a Tanulmányi Hivatal önálló Novell alapú szolgáltatásait és a Gazdasági Hivatalt célorientált szoftverekkel láttuk el.

2005-ben létrejött az informatika és multimédia fejlesztése érdekében a Kar képzéseinek, oktatói és nem oktatói szervezeti egységeinek ellátását biztosító Informatikai Módszertani Központ, melynek feladata az informatikai tárgyak oktatása, a kar informatikai infrastruktúrájának fenntartása és fejlesztése, a multimédiaalkalmazás elméleti hátterének biztosítása, módszertani fejlesztések megvalósítása, korszerű oktatási módszerek alkalmazása lett. A Központ biztosította a tanító szak informatika műveltségterületének személyi és infrastrukturális feltételrendszerét is.

2008-ban két korszerű, összesen ötven főt befogadó informatikai labor (a 107-es és a 108-as terem) jött létre, amely jelentős mértékben javította a műveltségterületi képzés feltételeit is.

2010-ben minden hallgatónak önálló multimédiás számítógépes munkaállomást biztosítottunk. Kivéve a *Médiainformatika – oktatástechnológia* tantárgyelemet, ahol elegendő volt két hallgatónként egy multimédiás számítógép.

Ekkor a termek felszereltsége:

- 106. terem: 7 darab ATX PC és videokonferencia-rendszer
- 107. terem: 25 darab ATX PC, webkamera, projektor és interaktív tábla
- 108. terem: 25 darab ATX PC, webkamera, projektor

Ezekben az években a Kar folyamatos fejlesztés eredményeként 140 db kliens géppel rendelkezik. Az egyes gépeken futó operációs rendszerek, illetve főbb programok a következők: Windows XP, Windows 7 Ubuntu, Debian és Slackware, Linux, Office 97, Office 2000, Office XP, Open Office és vírusvédelmi szoftverek, továbbá az egyes szervezeti egységek igényeinek megfelelő alkalmazások vannak telepítve. A hálózati forgalom router/gateway optikai kábelen keresztül csatlakozik az ELTE Információtechnológiai Központ szervertermébe. Az internetet 100 MB/s sávszélességgel értük el. A szerverteremben

öt szervert üzemeltettünk, felügyeltünk, esetenként installáltunk. Swichekkel routerekkel felépített kari strukturált 100 MB/s-os gerinchálózaton kiépített hálózatra mind a 140 gép csatlakozott, illetve a VoIP telefonok is. A telefonrendszerünk – ma is – VoIP alapú telefon, mely lehetővé teszi, hogy a számítógépes hálózat legyen a közege a telefonbeszélgetésnek. Ennek köszönhetően nincs szükség saját alközpont üzemeltetésére, és az ELTE minden telefonszáma az interneten elérhető, a telefonvonalak pedig tetszés szerint átirányíthatóak akár mobiltelefonra is.

2012-ben az oktatási tevékenységet segítették a tematikusan beszerzésre került korszerű informatikai és multimédiás eszközök (projektorok, DVD-, CD-írók és -olvasók, vizuális táblák, laptopok). Kari szinten 189 számítógép, 6 interaktív tábla és 44 nyomtató állt rendelkezésre. A hallgatók felkészülését és hasznos szabadidő-eltöltését is szolgálta az alagsorban kifejezetten e célból kialakított számítógépterem.

2015-ben FSA-pályázat útján új gépekre tettünk szert. Az eddigi gépeink a hallgatói gépterembe, illetve a Könyvtárba kerültek.

2016-ban a 106-os terem Robotika Labornak neveztük ki, ahol továbbra is folynak a kutatásaink, foglalkozásaink, elsősorban robotikával, algoritmikus gondolkodással kapcsolatban.

3.2. Az oktatás átalakulása az eszközök fejlődésével

Kezdetekben a számítógép-használton volt a hangsúly, amely az alapvető ismereteken túl még lexikális tudást is magába foglalt. Ezek az ismeretek alkalmazkodtak a kornak megfelelő, a közoktatásban megjelenő tananyagtartalomhoz. Kollégáink emellett már akkor is törekedtek a többletismeretek megosztására is, mint például a videókonferencia, a speciális taneszközök megjelenése az órákon és az informatika multidiszciplinaritása különböző eszközök segítségével. Az informatikaoktatásról bővebben a 4. fejezetben lesz szó.

4. Oktatás

4.1. Az informatikaoktatás történeti áttekintése

A Kar pedagógusképző jellegéből következően olyan oktatási intézmény, ahol főként a szoftver- és hardvereszközök speciális, alkalmazói szintű oktatása zajlik. Ezt kiegészíti az informatika műveltségterületi képzés, ahol a hallgatók az egyes informatikai területeken mélyebb ismeretek megszerzése után megismer-

kednek az informatika eszközrendszerével, az ezekre épülő operációs és alkalmazói rendszerekkel, programnyelvekkel, valamint hálózati és végül tantárgy-pedagógiai ismeretekkel.

Tanító és óvodapedagógus szakon a szükséges alapismeretek megszerzésén túl kiemelt szerep jut a multimédia óvodai és az általános iskola 1–6. osztályában történő oktatási alkalmazásainak, az internet és az iskolai munkát segítő szoftvereszközök tudatos felhasználásának, valamint a tantárgy-pedagógiai ismereteknek.

A napjainkban folyamatosan végbemenő informatikai forradalom lényegesen megváltoztatja az oktatás módszertanát és eszköztárát az oktatási folyamat minden szintjén. A tanulásban egyre nő a jelentősége az információ- és tudásátadásnak/-megosztásnak, az új eszközök megismerésének és azok alkalmazásának (a multimédiának, az interaktív tanulásnak, a számítógépes szimulációnak és a tele- és videokonferenciának).

A tanítóképzésben a hallgatóknak olyan ismereteket nyújtunk, melyek az általános iskolában felmerülő oktatási, valamint oktatásszervezési feladatok megoldásában felhasználhatók. Ezek a következők: az elterjedtebb szövegszerkesztő, táblázatkezelő, számítógépes grafikai programok, valamint a modernebb IKT-eszközök használata: az interaktív tábla, vagy az oktatásban használt robotok.

A különböző felkészültségű hallgatóknak egységes szemléletű, informatikai felhasználói szint megszerzését célozzuk meg. A gyakorlati ismeretek mellett a hallgatók átfogó, áttekintő ismeretet kapnak az informatika jelenlegi tartalmi kérdéseiről. Nagy hangsúlyt fektetünk az alkalmazói ismeretek mellett a jogi ismeretekre és az oktatásmódszertanra is.

A képzés célja – a 6–10 éves korosztályra megfogalmazott képzési célokon túlmenően – olyan ismeretek nyújtása, amelyekkel a hallgatók képesek:

- az informatika mint önálló diszciplína oktatására a 6–12 éves általános iskolai korosztálynak;
- az iskola informatikai eszközeinek szakszerű gondozására, kezelésére, az iskolában alkalmazott programok, programrendszerek használatára, önálló telepítésére és oktatására;
- az informatikai eszközök hatékony alkalmazására nem csak informatika-órákon a 6–12 évesek oktatásában;
- az informatikai kultúra terjesztésére az iskolában (eszközfejlesztés, szaktanácsadás);
- az informatikai ismeretek folyamatos megújítására, a rendszeres önképzésre és továbbképzésre – a nagy távolságú hálózatok lehetőségeivel is élve (elektronikus konferenciák, levelezőlisták stb.);

- az internethálózat etikus és szabályszerű használatára;
- a világháló felhasználására az oktatás támogatásának, az órák szemléltetésének és a tanulók motiválásának céljából.

További cél, hogy a hallgató a mindenkori fejlődés szintjén ismerje az informatika eszközrendszereit, alkalmazásuk helyét és lehetőségeit.

1997 őszétől elindult az informatika műveltségterületi továbbképzés. A tanítói diplomával rendelkező hallgatók továbbképzése először négy féléves felosztásban, majd három féléves felosztásban folyik. 2016-tól az informatika mint tantárgycsoport a Kar összes képzésében megjelenik. Tanító szakon műveltségterületként most is létezik és folyamatosan fejlődik, bővül, aktualizálódik.

A jelenlegi pedagógusképzésben kiemelt hangsúlyt kap a digitális írástudás fejlesztése, a médiainformatika, oktatástechnológia alkalmazása. Ezen belül kiemelt figyelem hárul a virtuális tanulási környezetre (VLE), az e-learningre, az e-book-olvasóra, a digitális palatáblára, a tabletre, a pc-re, a notebookra, a PDA-ra, a projektorra, az interaktív táblára és az okostelefonra. A közoktatásban és a felsőoktatásban az oktatás infrastrukturális hátterének folyamatos fejlődése, a korszerű technikák bevezetése szükségessé tette, hogy a pedagógusok felkészültek legyenek az új kihívásokra. Éppen ezért a Kar – eddigi informatikai és oktatástechnikai szolgáltatási feladatainak ellátása mellett – erősíteni kívánja a multimédia-alkalmazás elméleti hátterének kutatását, amely módszertani anyagok készítését, kipróbálását és terjesztését, a médiainformatika és a multimédia által adott lehetőségek felhasználásával teszi lehetővé.

Fontosnak tartjuk az algoritmikus gondolkodásap problémamegoldó képesség fejlesztését. Így egyre több programozási környezetet és robotot ismertetünk meg a hallgatóinkkal. Kutatásaink során tanulók részvételével keressük a programok és a robotok legmegfelelőbb alkalmazási lehetőségeit. Tanszékünk az elmúlt években két, a programozás módszertanával kapcsolatos könyvet is kiadott.

4.2. A nappali tagozatos hallgatók informatikaórái

Az oktatás sokat változott, fejlődött, alakult az évek során, az informatika mint tudományterület pedig még annál is jobban. Ebben a fejezetben bemutatjuk Karunk csak informatikára vonatkozó tantervrészleteit a három szakunk nappali tagozatos munkarendjére vonatkoztatva. Összehasonlításuképpen az adott képzés első óraszámait, valamint a 2016/2017-os tanévben érvényes óraszámot, a kurzusok számát és címét mutatjuk be, így látható, hogy mennyit változott az évek során az informatika oktatása Karunkon. Az egyre pontosabb és kifeje-

zőbb címek jelzik, hogy az adott szak igényeinek megfelelően hogyan alakítottuk ki az évek során a tananyagot.

1. táblázat tanító szak, informatika – összehasonlítás

Tanító szak

Év	Kurzus neve	Előadás	Gyakorlat
1984–1985	Oktatástechnológia	-	4 óra / félév
2016–2017	Digitális pedagógia gyakorlata	1 óra/hét	2 óra / hét
	Informatika tantárgy-pedagógiája	1 óra/hét	1 óra /hét
	Digitális alkalmazások kisgyermekkorban	-	1 óra /hét

2. táblázat óvodapedagógus szak, informatika – összehasonlítás

Óvodapedagógus szak

Év	Kurzus neve	Előadás	Gyakorlat
1988–1989	Oktatástechnológia	-	1 óra / hét
2017–2018	Digitális pedagógia gyakorlata	1 óra/hét	2 óra / hét
	Digitális alkalmazások kisgyermekkorban	-	1 óra /hét

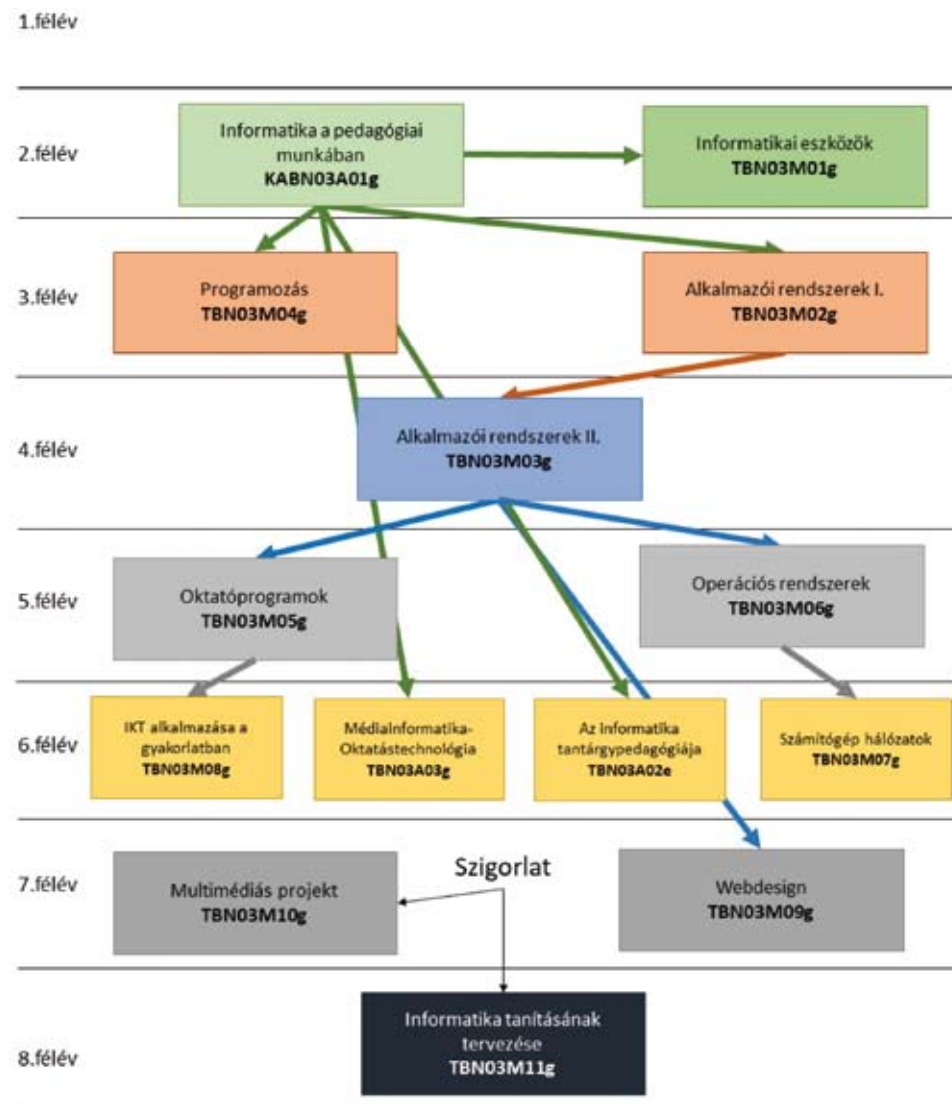
3. táblázat csecsemő- és kisgyermeknevelő, informatika - összehasonlítás

Csecsemő- és kisgyermeknevelő szak

Év	Kurzus neve	Előadás	Gyakorlat
2010–2011	Informatika a pedagógiai munkában	-	2 óra / hét
2017–2018	A digitális pedagógia gyakorlata		2 óra / hét

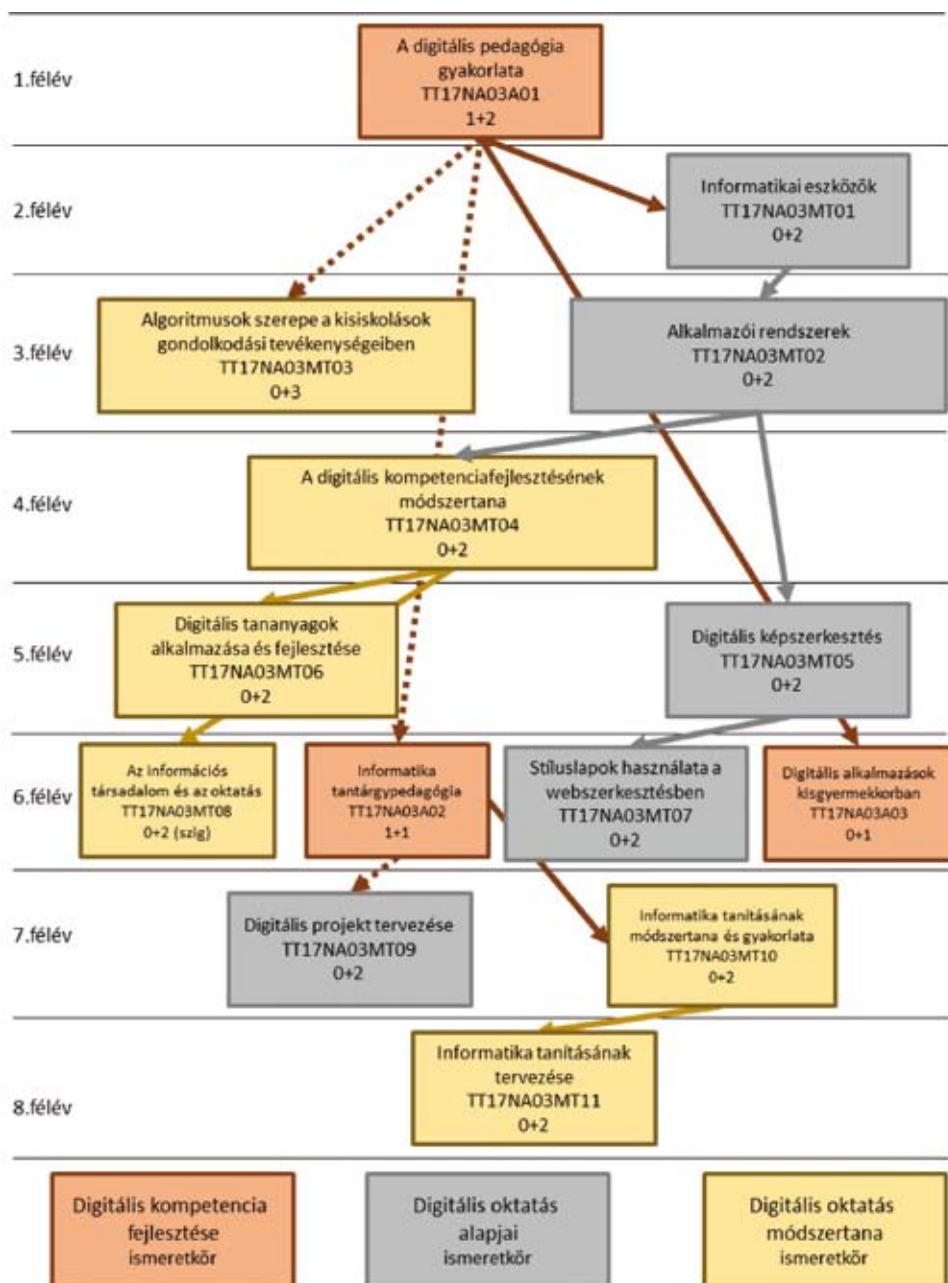
4.3. Az informatika műveltségterület tantervi hálójának legújabb változtatása

Tanító szak, nappali tagozat – informatika műveltségterület (2008–2009)

3. ábra Informatika műveltségterület, előfeltételek, 2008/09

Tanító szak, nappali tagozat – informatika műveltségterület (2017-től)

4. ábra Informatika műveltségterület, előfeltételek, 2017/18

4.4. Hallgatóink eredményei

Hallgatóink mindig megtalálják nálunk azokat a témaköröket, amelyek érdeklik őket, és amelyek kutatásába szívesen bekapcsolódnak. Több, más műveltségterületről jött hallgató is eljutott már hozzánk, mert az órán tanultak között találtak olyan témát, amely kifejezetten foglalkoztatja őket, és szeretnének részletesebben foglalkozni vele – kutatás formájában is. Általános tapasztalat, hogy a hallgatóink mindig lelkiismeretesen készültek a legkülönbözőbb témákból. Sokukat a Tudományos Diákköri Konferencián is volt lehetőségünk értékelni és továbbküldeni az Országos Tudományos Diákköri Konferenciára. Ezeken a megmérettetéseken szép sikereket könyvelhettünk el, ezért a későbbiekben szeretnénk a sikeresen résztvevő hallgatók számát növelni.

4.4.1. TDK-eredmények

4. táblázat TDK-eredményeink I.

Dátum:	1998
Szekció:	Tantárgypedagógiai Szekció
Helyezés:	II.
Hallgató:	Albert Krisztián
Dolgozat címe:	Oktatóprogramok az Interneten
Témavezető:	Lénárd András
OTDK-ra javasolt?	Igen
Dátum:	2000
Szekció:	Tantárgypedagógiai Szekció
Helyezés:	III.
Hallgató:	Bognár Tünde
Dolgozat címe:	Az IRC veszélyei az általános iskolás gyerekekre
Témavezető:	Lénárd András
OTDK-ra javasolt?	Nem
Dátum:	2004 tavasz
Szekció:	Tantárgypedagógiai Szekció
Helyezés:	III.
Hallgató:	Ronga Diána
Dolgozat címe:	Az alsó tagozatos tanulók számítógéppel kapcsolatos attitűdjeinek vizsgálata
Témavezető:	Lénárd András
OTDK-ra javasolt?	Igen

5. táblázat TDK-eredményeink II.

Dátum:	2005
Szekció:	Tantárgypedagógiai Szekció
Helyezés:	I.
Hallgató:	Alex Szilvia
Dolgozat címe:	Nemzetközi jelentőségű természeti érték - A Hunyadi-sziget
Témavezető:	Lénárd András, Kulin Eszter
OTDK-ra javasolt?	Igen
Dátum:	2010
Szekció:	Neveléstudományi Szekció
Helyezés:	I.
Hallgató:	Grund Helga
Dolgozat címe:	A 8-12 éves korosztály megjelenése a közösségi oldalakon, énmegjelenítésük speciális vonásai
Témavezető:	Lénárd András
OTDK-ra javasolt?	Igen
Dátum:	2013 tavasz
Szekció:	Neveléstudományi Szekció
Helyezés:	I.
Hallgató:	András Noémi
Dolgozat címe:	On-line bántalmazás: esettanulmányok a tanulókat ért internetes támadásokkal kapcsolatban
Témavezető:	Lénárd András
OTDK-ra javasolt?	Igen
Helyezés:	II.
Hallgató:	Marosi Melinda
Dolgozat címe:	A digitális tananyag minősítés aktuális kérdései
Témavezető:	Lénárd András
OTDK-ra javasolt?	Igen
Helyezés:	II.
Hallgató:	Gödöny Katalin
Dolgozat címe:	Hallgatói adatmegosztási szokások és adatbiztonság problémája a Facebookon
Témavezető:	Lénárd András
OTDK-ra javasolt?	Igen

6. táblázat TDK-eredményeink III.

Dátum:	2016
Szekció:	Tanulás- és Tanításmódszertani Szekció
Helyezés:	I.
Hallgatók:	Nagy Judit és Tóth Eszter
Dolgozat címe:	Infografika, avagy a tanulás hatékony eszköze?
Témavezető:	Lénárd András
OTDK-ra javasolt?	Igen
Helyezés:	I.
Hallgatók:	Balázs Dorottya és Köpösdi Csilla
Dolgozat címe:	Az e-book lapjai
Témavezető:	Lénárd András
OTDK-ra javasolt?	Igen

4.4.2. OTDK-eredmények

7. táblázat OTDK-eredményeink I.

Dátum:	2005
Szekció:	Tantárgypedagógiai és Oktatástechnológiai Szekció
Tagozat	Ember és természet I.
Helyezés:	II.
Hallgató:	Alex Szilvia
Dolgozat címe:	Nemzetközi jelentőségű természeti érték
Témavezető:	Lénárd András Kulin Eszter
Dátum:	2011
Szekció:	Tanulás- és Tanításmódszertani – Tudástechnológiai Szekció
Tagozat	Informatika-pedagógia és Pedagógiai informatika
Helyezés:	Különdíj
Hallgató:	Grund Helga
Dolgozat címe:	A 8–12 éves korosztály megjelenése a közösségi oldalakon, énmegjelenítésük speciális vonásai
Témavezető:	Lénárd András

8. táblázat OTDK-eredményeink II.

Dátum:	2017
Szekció:	Tanulás- és Tanításmódszertani – Tudástechnológiai Szekció
Tagozat	Informatikai fejlesztések az oktatásban
Helyezés:	II.
Hallgató:	Balázs Dorottya és Köpösd Csilla
Dolgozat címe:	Az e-book lapjai
Témavezető:	Lénárd András

4.4.3. Szakdolgozatok

A szakdolgozati témáink igen széles skálán mozognak, így minden érdeklődő hallgató megtalálhatja azt, ami számára a kutatásban érdekes lehet. A dolgozatok témái közt szerepel a különböző eszközök jelenlétének vizsgálata, illetve azok alkalmazása: *Nem lehet elég korán elkezdni. Interaktív tábla használata az óvodában; Digitális narratívák az oktatásban; Mesekészítés digitális eszközökkel; A robotika megjelenése az óvodában.*

Hallgatóink törekednek fejlesztéseket, ötleteket, segédanyagokat, vizsgálatokat bemutatni, ami a következő címekből ki is derül: *Az általános iskolában előforduló problémák megoldása freeware programok használatával; Korszerű digitális eszközök alkalmazása az oktatásban; Helyesírás gyakorlása interaktív tábla segítségével alsó tagozaton; A digitális tananyagok fejlesztésének pedagógiai vonatkozásai; Kisiskolásoknak tervezett programozási környezetek alkalmazásának lehetősége; Algoritmusok szerepe a gyermekek megismerő tevékenységében. Az algoritmusok szerepe az oktatásban.*

Illetve próbát tesznek korszakunk és a tanulók igényeinek megfelelő oktatási lehetőségek (módszerek, eszközök) rendszerezésére: *A LOGO szerepe a tehetséggondozásban; Oktatóprogramok a digitális bennszülöttek szükségletei alapján; A digitális állampolgárság és megjelenése az általános iskolai dokumentumokban; Internetbiztonság a közösségi média használata során a 8-12 évesek körében.*

5. A tanszék külkapcsolatai

A munkánk során igyekszünk minél több alkalommal az ERASMUS-programban részt venni, hogy erősítsük kapcsolatainkat, és kölcsönösen megoszthassuk tudásunkat más országok oktatóival. Több országban jártunk már, ezek összegzését az 5. ábra mutatja.

Ausztria														
Ciprus														
Egyesült Királyság														
Finnország														
Franciaország														
Lengyelország														
Németország														
Románia														
Szlovákia														
Szlovénia														
Törökország														
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	

5. ábra Tanszékünk oktatóinak Erasmus-újtjai 2005-től

Ezek az utak jó lehetőséget biztosítottak, hogy részt vehessünk előadásokon, konferenciákon, többek között a Bett Show konferencián vagy a Staff Trainig Week-en. Tartottunk továbbképzéseket magyar és idegen nyelven is, az alábbi címeken: *Effective use of ICT to improve teaching and learning in primary education*; *Information technologies – interactive presentations* illetve *IKT-megoldások pedagógusoknak*.

Tanszékünk az utóbbi pár évben hangsúlyozottan foglalkozik a padlórobotok alsó tagozatos oktatásban történő alkalmazásával. Ennek köszönhetően közvetlen és jó kapcsolatot ápolunk az angol TTS Group oktatási robotokat fejlesztő cég munkatársaival.

Az Erasmus-utak során szerzett szakmai kapcsolatokat továbbra is fenntartjuk, és mindig szeretettel várjuk partnereinket Budapesten egy vizionlátogatásra.

6. Kiemelkedő rendezvényeink

Tanszékünk igyekszik minél több rendezvényt szervezni és minél több rendezvényen részt venni: szakesteken, informatikai versenyeken, közös karácsonyokon. Kari szinten vezettünk már dékáni szakmai napot és szakmai továbbképzést is. Több esetben a kutatásainkat prezentáltuk. Az elmúlt pár évben a diákoknak is egyre több programot szerveztünk.

6.1. Kutatók Éjszakája (2012)

Sötétben minden erdő egyforma? Nem teljesen! A Kutatók Éjszakája keretében egy éjszakai, természetközeli foglalkozásra invitáltuk az érdeklődőket *Ember – Természet – Információ* címmel. A résztvevők bejárhatták a Hunyadi-szigeten végighúzódó tanösvény 8 állomását, ahol Európában egyedülálló természeti jelenségeket láthattak (a részvételt a természetvédelmi terület miatt regisztrációhoz kötöttük). Emellett éjszakai érdekességekről is szó volt:

- Kincskeresés, illegális szemétkerakók, orvhalászok: GPS a természetben.
- Közelgő ökokatasztrófa a figyelmen kívül hagyott információ miatt? Egy betelepített halfaj „sikertörténete”.
- A horrorfilmek valóra válnak? Egzotikus állatok a csatornarendszerekben és a Duna öbleiben.
- Kincset érő balkezesek az éjszakai erdőben.
- A világítás új útjai: fényforrás-bemutató.

6. ábra Az *Ember – Természet – Információ* program plakátja, 2012.
Készítette: Digitális Pedagógia Csoport

6.2. Multimédiás fejlesztő- és oktatóprogramok alkalmazása a kisiskolás korban konferencia (2013)

A multimédiás oktató- és fejlesztőprogramok az utóbbi néhány évben mind a fejlesztők, mind a felhasználók érdeklődésének középpontjába bekerültek. E konferenciánkat tapasztalatcserének szántuk, ahol a plenáris előadások általánosabb megközelítésmódja után óvodapedagógusok, tanítók számoltak be a napi jó gyakorlataikról. Rendezvényünk helyet adott támogatónk, az egyszerűvlt.hu által akkor frissen fejlesztett *Okosdoboz* alkalmazásainak kipróbálására is. Újdonságként gyermekszekciót szerveztünk, ahol a támogatók a gyakorlatban láthatták, hogyan dolgoznak a gyerekek ezekkel a digitális tananyagokkal. A konferencián való részvétel ingyenes, de regisztrációhoz kötött volt.

A programban a következő szekcióülések közül lehetett választani:

- Tanító szekció: A digitális tananyagok, oktatójátékok 6–10 éves korban történő alkalmazásának módszertani kérdései, jó gyakorlatok.
- Óvodapedagógus szekció: Az óvodai oktató-fejlesztőprogramok, oktatójátékok alkalmazásának esetei, gyakorlati tapasztalatok, megoldások.
- Egyszerűvlt.hu szponzori szekció: A jól ismert egyszerűvlt.hu új, digitális tananyagfejlesztéseinek kipróbálása egy 24 fős gépteremben.
- Gyermekszekció: Egyedülálló kísérletként ezen a konferencián nemcsak beszéltünk a gyerekekről, hanem láthattuk, hogyan használják a számukra készített digitális tananyagokat. Megfigyelhettük, kérdéseket tehetünk fel alsó tagozatos, oktatóprogramokat, oktatójátékokat használó gyerekeknek.

7. ábra A Multimédiás fejlesztő- és oktatóprogramok konferencia plakátja, 2013. Készítette: Digitális Pedagógiai Csoport

6.3. A Kódolás órája

Az ELTE TÓK is csatlakozott a Microsoft Magyarország kiemelt partnereként az Hour of Code (<https://hourofcode.com/hu>) nemzetközi kezdeményezéshez. A világon mintegy 180 millió emberrel együtt az ELTE Gyertyánffy István Gyakorló Általános Iskola tanulói egy órában ízelítőt kaptak a kódolásról. Az eseményen jelen volt a Microsoft Magyarország képviselője is. A foglalkozást Sarbó Gyöngyi tanársegéd tervezte és vezette. A gyerekek munkáját tanszékünk oktatói és a harmadéves informatika műveltségterületes hallgatók segítették. Egy önálló kezdeményezést is kipróbáltunk, teljes sikerrel: első és ötödikes gyerekek párokat alkottak, és együtt kódoltak, így az elsősök is egy teljes, irányítható játékot programozhattak a Kodu Game Lab alkalmazás segítségével.

8. ábra A Kódolás órája, 2015. Készítette: Digitális Pedagógiai Tanszék

6.4. Országos IKT-verseny

Tanszékünk első alkalommal rendezte meg 2016. április 20-án az IKT alkalmazói versenyt, melyen az IKT-alkalmazással kapcsolatos módszertani tudásukról adhattak számot a hallgatók. Meghívást kaptak az ország területén működő, tanítóképzést folytató karok hallgatói is. A versenyen 16 résztvevő indult. Egy megadott témában kellett IKT-val megvalósított oktatási anyagot készíteniük. Az elkészült alkotások között volt prezentáció, infografika, weblap, interaktív táblás anyag egyaránt. A zsűri közoktatásban dolgozó pedagógusokból és digitálistananyag-fejlesztőkből állt.

A verseny végeredménye a következő volt:

I. Tompa Zsanett	ELTE TÓK
II. Horváth Márk Alex	Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János
Kar (Győr)
III. Nagy Kitti	ELTE TÓK

9. ábra Az IKT alkalmazói verseny plakátja, 2016.
Készítette: Digitális Pedagógiai Tanszék

6.5. Digitális témahét

Az ELTE TÓK is csatlakozott az EMMI és az IVSZ (Informatikai Vállalkozások Szövetsége) által megrendezett Országos Digitális Témahét rendezvényeihez. Ennek keretében 1932 digitális oktatási projekt valósult meg 5367 tanár közreműködésével és 78 899 diák részvételével.

Tanszékünk mint támogató partner *Robotika kedvcsináló kicsiknek* címmel kínált programot a témahéhoz. A program keretében két napon összesen

négyszáz budapesti általános iskola 81 tanulója látta vendégül interaktív, 50 perces foglalkozásainkon, melyeket Sarbó Gyöngyi, Temesi-Ferenczi Kinga és Lénárd András vezettek. Az ELTE Gyertyánffy István Gyakorló Általános Iskola tanulóival közös projektet is lebonyolítottunk, melyről a következő weboldal készült: <http://digitalistema.elte.hu>

Az 1. osztályosoknak egy alprojektet is szerveztünk, *Otthon-automatizálás-robotok-kódolás* címmel. A diákok a kódolás és a robotika alapjaival ismerkedhettek meg ennek keretében. Előzetes feladatként rajzversenyt hirdettünk *Én és a robot* címmel.

Először tevékenységgel (eljátszással, lépegetéssel), majd egyszerű rajzos feladatokkal alapoztuk a kódolás tanulását. Példákat gyűjtöttünk arra, hol találkozhatunk egyszerű algoritmusokkal a gyerekek életében. Megvizsgáltuk, milyen ismétlődő tevékenységeket találunk otthonunkban, hogyan lehet ezeket az informatika segítségével megkönnyíteni, automatizálni. Megfigyelhettünk munka közben egy takarítórobotot is. Később megismerkedtünk a Bee-Bot robottal, egy saját készítésű Arduino fotoszenzoros robottal, majd a humanoid Arnoldddal.

A gyerekek megtanulták a projekt során a Bee-Bot programozását egy valódi, 3D-s Mars-felszín utánzó akadálypályán, majd csoportokban összetettebb programozási feladatokat is megoldottak különböző, már 2D-s pályákon, melyek a lakásukat, városukat, kertjüket vagy mesészerű környezetet mutattak be. Végül csoportokban, fantáziájukat szabadon használva, elkészítették a Bee-Bot robot „ruháit”, vagyis saját ízlésükre formálták a robot eredetileg méhecskét utánzó külsejét.

10. ábra Digitális témahét 2016. Készítette: Untisz Tímea

6.6. Kutatók Éjszakája, 2016

Ebben az évben a Kutatók Éjszakáján tanszékünk kétféle foglalkozást tartott az érdeklődőknek. Akit érdekelték a múlt és a jövő titkai, találkozhatott a jelek, jelrendszerek, titkosírások különös világával, a fények, formák, hangok, illatok sokaságával. A bátrak (családok, ismerősi-baráti társaságok) sejtelmes félhomályban indulhattak felfedezőútra, hogy megfejtsék az írások, képek, zárt dobozok rejtett titkait, közelebb jutva így a múlt és a jövő néhány rejtélyes jelenségéhez.

A két foglalkozás a két nagyobb géptermünkben zajlott. Az egyik foglalkozás a fényforrásokat mutatta be, amely mellett egy, a témával kapcsolatos kiállítás volt látható, a másik teremben pedig játszóházat szerveztünk, ahová elsősorban diákokat vártunk. Az egész rendezvény alatt teltházás volt mindkét foglalkozásunk.

6.6.1. Harc a sötét ellen: fényforrások bemutatója, a fényszennyezés – 107. terem
Fényforrások bemutatója, kipróbálása a gyertyától a LED-ekig, a legkorszerűbb LED-es fényforrások bemutatója. A legújabb környezetszennyezés: a fényszennyezés. Már az is baj, ha világos van? Sokszor igen!

11. ábra Harc a sötétség ellen, 2016.
Készítette: Digitális Pedagógiai Tanszék

6.6.2. Titkosírás játszóház – 108. terem

Gyerekeknek készült program: a gyerekek érdekes, furfangos titkosírásokkal ismerkedhettek meg, ki is próbálhatták azokat, készíthettek kódolóeszközöket is.

12. ábra Titkosírás játszóház, 2016.
Készítette: Digitális Pedagógiai Tanszék

6.7. Robotika, kódolás kisgyermekkorban – 2. konferencia, 2018.

Tanszékünk 2018-ban – a 2017-es sikerre való tekintettel – megrendezte a *Robotika, kódolás kisgyermekkorban* konferencia 2. alkalmát. A konferencián több mint 170 résztvevő és több mint 20 előadó vett részt.

A program alapján a két plenáris előadást követően négy szekcióban hallgathattak meg az érdeklődők előadásokat. A szekciók témakörei a következők voltak: robotika, játékos cselekedtetés a gyakorlatban; a robotok alkalmazása az SNI-s gyerekek oktatásában, a képességfejlesztésben; különböző lehetőségek a programozás oktatásában, illetve jó gyakorlatok a robotokkal kapcsolatban, hazánkban és külföldön. A szekciók melletti robotika workshopon a résztvevők megismerkedhettek különböző robotokkal, amelyeket az oktatás több szintjén lehet alkalmazni. Tanszékünk tervezi a konferenciasorozat jövőbeli folytatását.

13. ábra *Robotika, Kódolás Kisgyermekkorban 2.* plakátja, 2018.
Készítette: Digitális Pedagógiai Tanszék

7. Publikációk

Tanszékünk publikációs jegyzéke igen bőséges. Kollégáink számos tanulmányt, cikket írtak és konferencia-előadásokat tartottak, konferenciakötetek munkálataiban vettek részt, valamint több alkalommal megjelentek a médiában, és tartottak továbbképzéseket is. Kollégáinkkal igyekszünk az informatikaoktatást és -képzést minél nagyobb területen, megfelelő mélységben vizsgálni és kutatni – elsősorban az általános iskolai oktatás szempontjából.

7.1. Publikációs irányok

Publikációs irányaink és néhány, ezekhez az irányokhoz kapcsolódó főbb tan-
széki produktum az elmúlt 10 évből:

7.1.1. Digitális pedagógia és kultúra alsó tagozaton

Pasaréti Otília 2014: A Bee Bot – oktatási – robot megjelenése az óvodai fog-
lalkozásokon és az iskolai életben. In: Ollé János (szerk.): *VI. Oktatás-infor-
matikai konferencia Tanulmánykötet*. ELTE Pedagógikum Központ, ELTE
Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Budapest. (ISBN 978-963-284-493-0)

Lénárd András 2015: Néhány, az informatika tanítása és alkalmazása során
használt fogalom értelmezése, tartalmi változása és összefüggéseinek vizsgá-
lata. In: Szlávi Péter – Zsakó László (szerk.) *INFODIDACT 2015*. Buda-
pest: Webdidaktika Alapítvány. ISBN: 978-963-12-3892-1

Lénárd András 2017: Developing the algorithmic thinking with BeeBot school
robots in lower grades In: Lehmann Miklós – Eszterág Ildikó (szerk.):
*Gondolkodni-más-hogy?: Tanulmányok a gondolkodásfejlesztés lehetőségeiről
kisgyermekkorban*. 79–101. Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és
Óvóképző Kar, Budapest. (ISBN: 978-963-284-908-9)

Temesi-Ferenczi Kinga 2018: A Bee-Bot külföldön. In: Lénárd András (szerk.):
*Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése padlórobotok segítségével. Módszertani
kézikönyv*. 55–65. Stiefel Eurocart, Budapest. (ISBN: 978-963-9939-89-9)

7.1.2. Információs társadalom és az oktatás

Lénárd András 2010: Az IKT alkalmazásának szempontjai az oktatói és veze-
tőtanári munkában: A Képzők képzése projekt IKT alkalmazás elemei pro-
jektjének elméleti háttere és gyakorlati példái. In: Podráczky Judit (szerk.):
*Hatékonyabban, élményszerűbben, színesebben: Korszerű tanulásirányítási
módszerek (képzők továbbképzése program)*. 9–35. Eötvös Loránd Tudomány-
egyetem, Budapest. (ISBN: 978 963 284 270 7)

Lénárd András 2015: A digitális kor gyermekei, *Gyermekevelés: Online Tudo-
mányos Folyóirat* 3: 1. 74–83. (HU ISSN: 2063-9945)

Lénárd András 2016: A digitális tananyagfejlesztés új útjai: szoftverfejlesztés a
tanulók bevonásával. In: Berghauer-Olasz Emőke – Greba Ildikó – Hutterer
Éva – Pallay Katalin (szerk.): *Innovatív módszerek a pedagógiai-pszichológiai
gyakorlatban Ukrajna európai integrációjának tükrében*. Kálvin Nyomda, Be-
regzsász. 237–244. (ISBN: 9786177404025)

Lénárd András 2017: *Kütyük és az online világ: Képes gyermeklexikon*. Móra
Könyvkiadó, Budapest. (ISBN: 978 963 415 378 8)

Vetési Erika 2018: *A tevékenység-központú pedagógia neveléstörténeti háttere*. In: Lénárd András (szerk.): *Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése padlórobotok segítségével*. Módszertani kézikönyv. 6–12. Stiefel Eurocart. Budapest. (ISBN: 978-963-9939-89-9)

7.1.3. A digitális pedagógia módszertana

Tóth Attila 2010: *On-line kérdőívek készítése, egy freeware keretrendszer bemutatása, módszertani és technikai útmutató, gyakorlati tapasztalatok*. In: *I. Oktatás-Informatikai Konferencia Tanulmánykötet*. 239–247. Eötvös Kiadó, Budapest. (ISBN: 978-963-284-123-6)

Lénárd András 2018: Az algoritmikus gondolkodás fejlesztésének fázisai alsó tagozaton. In: Lénárd András (szerk.): *Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése padlórobotok segítségével*. 43–54. Módszertani kézikönyv. Stiefel Eurocart, Budapest. (ISBN: 978-963-9939-89-9)

Sarbó Gyöngyi 2018: Kódolás robotok nélkül, algofejtörők. In: Lénárd András (szerk.): *Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése padlórobotok segítségével*. 13–21. Módszertani kézikönyv. Stiefel Eurocart, Budapest. (ISBN: 978-963-9939-89-9)

Lénárd András – Sarbó Gyöngyi 2018: *Kódolás kisiskoláskorban, a Kodu programozása tanórán kívüli keretek között*. Felsőoktatási jegyzet. Eötvös kiadó, Budapest. (ISBN: 978-963-284-907-2)

Lénárd András, Szitányi Judit (2018): *Methodological Questions of Digital Teaching Material Development Made in the Subject of Mathematics. Teaching Mathematics and Computer Science*. Megjelenés alatt (ISSN: 1589-7389)

7.2. Magyar Tudományos Művek Tára

Tanszékünk kollégáinak publikációit a Magyar Tudományos Művek Tárában megtalálja.

- Lénárd András: <https://vm.mtmt.hu/www/index.php?AuthorID=10030280>
- Sarbó Gyöngyi: <https://vm.mtmt.hu/www/index.php?AuthorID=10030620>
- Temesi-Ferenczi Kinga: <https://vm.mtmt.hu/www/index.php?AuthorID=10055854>
- Vetési Erika: <https://vm.mtmt.hu/www/index.php?AuthorID=10062430>

8. A tanszék kollégái

Tanszékünk jelenlegi munkatársai: Lénárd András egyetemi docens, tanszékvezető, oktatók: Fodor Gábor mesteroktató, Kőteleki Andrea Éva óraadó, Nádházi Tamás óraadó, Sarbó Gyöngyi egyetemi tanársegéd, Temesi-Ferenczi Kinga egyetemi tanársegéd és tanszéki ügyintéző, Untisz Tímea óraadó, Vetési Erika egyetemi tanársegéd. A tanszék honlapja: <https://www.tok.elte.hu/tanszek/informatika>

A tanszék történetében több oktató, óraadó volt jelen, ők abc-sorrendben a következők: Ágoston György, Balsay József, Csát Orsolya, Csizmaziáné Jászfalvi Ildikó, Danyi Ferenc, Farkas Károly, Fodor Gábor, Jászfalvi Ildikó, Kertész Zsuzsa, Kovács Zoltán, Könczöl Tamás, Kőteleki Andrea Éva, Lénárd András, Mezei Boglárka, Nádházi Tamás, Orczán Zsolt, Palócz István, Pasaréti Otília, Sarbó Gyöngyi, Steigervald Orsolya, Temesi-Ferenczi Kinga, Tóth Attila, Untisz Tímea, Vágó Ferenc, Vassné Varga Edit, Vetési Erika, Vörös Henrietta, és Zsinkó Erzsébet.

A tanszék munkáját tanszéki adminisztrátorok, ügyintézők folyamatosan segítették, ők abc-sorrendben a következők: Korényi Anna, Lukácsy Dorotty, Ormai Judit, Sólyom Anna, Somlainé Farkas Tünde, Szécsényi Henrietta, Temesi-Ferenczi Kinga.

9. Zárszó

A tanszék továbbra is az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Kiss János altábornagy utcai épületében, az I. emelet 105-ös szobájában helyezkedik el. Hozzánk tartozik a 106, 107-es és a 108-as terem. A 107-es és 108-as termek nagyobb hallgatói létszám (23-23 fő) befogadására alkalmasak. A 106-os terem 2015-ben Robotika Labor néven felújítottuk, és kisebb foglalkozásokra, kutatásokra, az informatika műveltségterületes hallgatók számára tartjuk fent.

Az informatika folyamatosan fejlődő tudományág. Mára már mindenki életében megjelent a digitális világ, amely egyre nagyobb teret nyer az oktatás területén is. Ezeket az újdonságokat tanszékünk kollégái örömmel adaptálják a hallgatóink képzésébe azzal a céllal, hogy pedagógiai munkájukban színesíthessék a tanóráikat.

Irodalom

1. Évkönyvek

A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1984/85-től 1988/89-ig I. Kiadja a Budapesti Tanítóképző Főiskola. Budapest, 1990.

A Budapesti Tanítóképző Főiskola Évkönyve 1989/90–1993/94. Budapesti Tanítóképző Főiskola Budapest, 1994.

2. Beszámolók, hivatalos jegyzetek

Csecsemő- és kisgyermekgondozó szakos tantervek: <http://www.tok.elte.hu/kepzes/csecsemo/nappali> (A letöltés ideje: 2017. 1. 3.)

Hortobágyi István 2005: *Előterjesztés új szervezeti egység létrehozására.*

Kari TDK-eredmények: <http://www.tok.elte.hu/eredm> (A letöltés ideje: 2017. 1. 3.)

Orczán Zsolt 2001: *Beszámoló az Informatika Oktatási Csoport munkájáról 1998–2001.*

Orczán Zsolt 2011: *Beszámoló az Informatika Módszertani és Szolgáltató Központ 2005/2010. évi munkájáról.*

OTDK-eredmények: <http://www.otdt.hu/hu/otdk-eredmenyek> (A letöltés ideje: 2017. 1. 3.)

Tanító szakos tantervek: <http://www.tok.elte.hu/kepzes/tanito/nappali> (A letöltés ideje: 2017. 1. 3.)

Óvodapedagógus szakos tantervek: <http://www.tok.elte.hu/kepzes/ovodaped/nappali> (A letöltés ideje: 2017. 1. 3.)

3. A felhasznált képek forrása

11. ábra: A Kódolás órája 2015: https://get.google.com/albumarchive/113634242064559305212/album/AF1QipNeoIRnUmpSuF5F8XCwNyX_LwgqMPqZEmNV0GPa/AF1QipOKvvcIbGyzqPNA9h0sdSqtbbb3FY_LCVU-FfGS (A letöltés ideje: 2017. 1. 3.)

13. ábra: Digitális témahét 2016: https://get.google.com/albumarchive/113634242064559305212/album/AF1QipN_mwaeVqY-0sYZyKyZzlfv99-UCtaDCrF9oOdy/AF1QipMSFWjhjc4pVUiHq2oZEE0IRP1O4nVeYmVGkkPS (A letöltés ideje: 2017. 1. 3.)

Melléklet

1. melléklet A tanszék logójának változása

14. ábra Az Informatika Oktatási Csoport I. logója. Készítette: Sarbó Gyöngyi

15. ábra Az Informatika Oktatási Csoport II. logója.
Készítette: Kovács Levente

16. ábra A Digitális Pedagógia Csoport logója.
Készítette: Sarbó Gyöngyi

17. ábra A Digitális Pedagógiai Tanszék logója.
Készítette: Sarbó Gyöngyi

2. melléklet Névváltozások

9. táblázat A tanszék történetének ábrája. Készítette: Temesi-Ferenczi Kinga

Oktatástechnikai Munkacsoport 1985–1990 → Papp János 1985–1990	Oktatástechnika Stúdió 1990–1998	Informatika Csoport 1995–1998 Orczán Zsolt ↓ ↓	
(Matematika és Technika Tanszék)	Székely Róbertné 1990–2005	Informatika Oktatási Csoport 1998–2005 Orczán Zsolt 1998–2013	Informatika Szolgáltató Csoport 1998–2005 Dvarieczki Bálint 1998–2005
	↓	↓	↓
Informatika Módszertani és Szolgáltató Központ 2005–2008 Orczán Zsolt 2005–2008			
Informatika-oktatástechnológia Oktatási Csoport Orczán Zsolt 2005–2008	Multimédia Módszertani Csoport Lénárd András 2005–2008	Informatika Szolgáltató Csoport Dvariecki Bálint 2005–2008	
↓			
Informatika Módszertani Központ 2008–2012 Orczán Zsolt 2008–2012			
Informatika Oktatási Csoport 2008–2013 Tóth Attila 2008–2010 Orczán Zsolt 2010–2012	Multimédia Módszertani Csoport 2008–2012 Lénárd András 2008–2012	Informatika Szolgáltató Csoport Varsányi Miklós 2008–	
(Neveléstudományi Tanszék)	Kisgyermekkori Kutatóközpont (2013–)	(A Dékáni Hivatalhoz tartoznak)	
Digitális Pedagógia Csoport 2012/13–2015 Lénárd András 2012/13–2015 A Neveléstudományi Tanszékből kivált: 2015			
Digitális Pedagógia Tanszék Lénárd András 2016. január 1. –			